

159.v.09/090

ACADEMIA ROMÂNĂ • FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU”

CRONOLOGIA VIETII LITERARE ROMÂNEȘTI

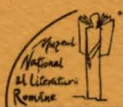
PERIOADA POSTCOMUNISTĂ

II

1991

COORDONATOR

Acad. Eugen Simion

Editura Muzeul Național al Literaturii Române

<https://biblioteca-digitala.ro> / <https://www.inst-calinescu.ro>

ACADEMIA ROMÂNĂ • FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU”

CRONOLOGIA VIETII LITERARE ROMÂNEȘTI

PERIOADA POSTCOMUNISTĂ

II
1991

PS9.2.29/090

Eugen SIMION (coordonator)

Bianca BURȚA-CERNAT (coordonare redacțională),
Paul CERNAT, Lucian CHIȘU, Carmina COJOCARU,
Teodora DUMITRU, Stancu ILIN, Andrei MILCA, I. OPRIȘAN

CRONOLOGIA VIETII LITERARE ROMÂNEȘTI

PERIOADA POSTCOMUNISTĂ

II
1991

ACADEMIA ROMÂNĂ • FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU”

Editura Muzeul Național al Literaturii Române
București, 2014

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ACADEMIA ROMÂNĂ. Institutul de Istorie și Teorie Literară
“G. Călinescu”

Cronologia vieții literare românești : perioada postcomunistă /
Academia Română. Fundația Națională pentru Știință și Artă. Institutul de
Istorie și Teorie Literară “G. Călinescu” ; coord. generală și pref. de
acad. Eugen Simion ; coord. red. de Andrei Grigor. - București :
Editura Muzeului Literaturii Române, 2014-

vol.

ISBN 978-973-167-040-9

Vol. 2 / coord. general și pref. de acad. Eugen Simion, coord.
redacțională de Bianca Burța Cernat. - 2015. - ISBN 978-973-167-251-9

I. Simion, Eugen (coord., pref.)

II. Burța-Cernat, Bianca (coord.)

821.135.1.09”1944/1948”

IANUARIE

2 ianuarie

● Eugen Uricaru arată, în editorialul din „Luceafărul” (nr. 1), *Starea de fapt*, că „un topos al oricărei dictaturi” este ignorarea realității – „Șefii oricărui regim totalitar reacționează nu conform necesităților realității, ci în urma programelor «dinainte stabilite». Triumful subiectivului asupra obiectivului pare să fie scopul suprem al oricărui sistem de acest tip”. □ La rubrica sa permanentă, „Chenar”, Dan C. Mihăilescu (*Un an*) face bilanțul anului politic abia încheiat: „...a fost un an frumos, interesant cât infernul. (...) 1990 a demonetizat până la zero noțiunea de surpriză, a demonizat absurd și a exorcizat atroce, totul fiind misterios în beznele zilei, toate fiind clare și de-a-ndoaselea, în luminile nopții. (...) Ultraînghesuială de istorie pe metru pătrat: în 12 luni, am recompus și re trăit nu doar gdanskuri, perestroici, 1968, 1956 și ianuarie 1941, dar și primăvara kerenskiană în așteptări de noiembrie...”. □ Dan Laurențiu deplânge *A doua izgonire a lui Mihai I.*

3 ianuarie

● În „România literară” (nr. 1), într-un articol de la rubrica „Ochiul magic”, *Democrația ca majoritate precară*, N[icolae] M[anolescu] face bilanțul primului an postrevoluționar, inventariind „stângăciile, gafele, inconsecvențele și erorile” puterii reprezentate de F.S.N. – de la politicile economice și sociale „ultraliberale” („depășind chiar și speranțele partizanilor domnilor Câmpeanu și Rațiu”) și mineriada din iunie până la „gafa monumentală” din decembrie, „împiedicarea fostului rege al României de a petrece Crăciunul la Curtea de Argeș”. □ Monica Spiridon (*Se caută un Mecena*) discută chestiunea finanțării culturii: „Cultura românească, în special cea dependentă de cuvântul scris, a ajuns în pragul falimentului financiar și (...) speranțele unanime ale literaților se îndreaptă spre colacul de salvare al unor fonduri «de la buget»./ Vocile inițiaților în secretele pragmaticii au obiectat deja că o asemenea soluție ar crea precedente economice periculoase. (...) finanțând, să zicem, o ediție critică Arghezi sau Caragiale, guvernării liniștii noastre postrevoluționare s-ar pune în situația inadmisibilă de a subvenționa și salamul de soia, industria tutunului sau filaturile de lână pieptănată./ (...) E un truism că, prin natura ei, cultura se sustrage mecanismului de piață (deși pe căi diverse e afectată de el), dovedindu-și eficiența într-un sens mai inefabil decât își închipuia «odiosul...» când își pusese în gând s-o «rentabilizeze». Că există deosebiri esențiale între

producția de literatură și cea de minereu cocsifiabil sau de laminate grele înțelegeau, în felul lor, și cei care scandau (...): «Noi muncim, nu gândim!». O știa și puterea, făcând cu stăruință discriminări oficiale între inteligenția tehnică și... restul intelectualilor. (...)/ În realitate, chestiunea finanțării culturii este extrem de delicată. (...) se cer alte evidențe și măsuri decât în investițiile pentru poduri și șosele, chiar pentru spitale și școli. Într-o arie a opțiunii valorice și a necuantificabilului, soluțiile trebuie concepute elastic, deciziile cumpănite nuanțat: tutela financiară devine sinonimă cu patronajul discret, elegant, stimulând independența competenței și mizând pe cartea încrederii totale în ea". □ La rubrica sa permanentă, „Fragmente critice”, sub titlul *Cititorii noștri*, Eugen Simion face niște considerații privitoare la climatul literar de după Decembrie 1989, răspunzând câtorva scrisori care i-au fost adresate, în anul abia încheiat, de cititori ai revistei: „(...) Cititorii înțeleg că timpul meu nu este nelimitat, dovadă că ei continuă să-mi scrie fără să se formalizeze de tăcerea mea./ Unii dintre ei au dispărut în ultimele luni și explicația o găsesc în corespondența doamnei O.D. din Bacău: cititorii de ieri ai revistelor literare au devenit azi cititorii pasionați ai ziarelor... Nu știu dacă este numai aceasta explicația, dar, oricum, cititoarea din Bacău observă un fapt incontestabil: revistele literare suportă greu concurența celor 2000 de publicații politice. (...) Ce-i de făcut? O soluție ar fi politizarea revistelor literare. Este ceea ce fac, la ora actuală, săptămânalele noastre de cultură... Nu-i bine, îmi scrie dl. G.A. din Buzău, nu-i bine deloc: o revistă de literatură nu poate ține pasul cu un cotidian politic și nici altminteri nu-i bine: revista de literatură trebuie să rămână la literatură, de ce să se amestece ea acolo unde nu se pricepe?!... Împărtășesc nedumerirea domnului G.A. și, în principiu, sunt și eu de acord ca o revistă literară să se ocupe cu precădere de literatură, dar, iată, acest fapt nu mai este posibil. Scriitorii simt nevoia să-și spună părerea despre viața politică și socială a țării, fac scenarii, participă la viața grupurilor de reflecție și, unii dintre ei, au devenit chiar lideri politici... (...) / O studentă din București îmi trimite un fel de chestionar și-mi cere să răspund, în scris, la cinci întrebări. O fac, parțial, pe această cale. (...) / Răspunde literatura dorinței de redimensionare a omului? – mă întreabă (...) studenta bucureștenă... Deocamdată n-am observat. Literatura tace. În locul ei vorbesc pasiunile politice ale scriitorilor. «Cum credeți că va evolua literatura în acest ultim deceniu al secolului XX?»... N-am un răspuns nici la această întrebare. Pentru moment, literatura se culpabilizează. Valorile ei sunt puse în discuție și, în acest proces, multe capete cad... (...) Pot doar să spun că multe talente tinere se vor irosi în acest război publicistic...”.

● Revista „Tribuna” (nr. 1) publică o *Scrisoare deschisă pritenilor din România* semnată de Nicolae Dabija, redactor șef al săptămânalului „Literatura și arta”: „Timp de decenii ni s-a interzis să știm unii de alții: noi cei din Basarabia despre noi cei din România... Timp de decenii ne-am prefăcut că nu

știm nimic unul de celălalt. Că nu suntem rude. Că Eminescu editat în România și Eminescu editat în Basarabia sunt doi scriitori deosebiți. Că – așa cum susținea Academia de la Chișinău – Asachi e scriitor moldovean, dar pictor... român. Că noi, copiii, vorbim altă limbă (limba moldovenească) decât părinții noștri (care nu știau decât românește). Că moșii noștri, care nu ieșiseră niciodată din sat, erau români, pe când noi de-acum suntem moldoveni... Deznaționalizarea românilor din Basarabia căpătase proporții carastrofale”. □ Acestei scrisori deschise i se adaugă un grupaj ce reunește poeme ale basarabenilor Valeriu Matei și Leo Butnaru.

4 ianuarie

● Într-un articol din „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 1), *Cel de-al doilea exil*, Florin Sicoie comentează „la cald” un eveniment politic petrecut în România proaspăt ieșită din comunism: expulzarea regelui Mihai I, revenit în țară de Crăciun pentru o vizită la mormintele strămoșilor săi de la Curtea de Argeș: „Marcat de puternice tensiuni politice și sociale (o campanie electorală agresivă și inegală, incitări ale populației împotriva «partidelor istorice» și intelectualilor, devastări repetate ale sediilor opoziției, evenimentele din 13-15 iunie, care au culminat cu aducerea la București a bandelor de mineri, exodul a mii de români, greve etc.), anul 1990 n-a vrut să se încheie fără un nou act penibil: pe data de 26 decembrie, la ora 5,43, Maiestatea Sa Regele Mihai I de Hohenzollern era, pentru a doua oară, în patruzeci și trei de ani, expulzat din România. (...) Vizita în țara sa natală a Regelui a durat 11 ore și 27 de minute. Sosit la Otopeni pe 25 decembrie 1990, ora 18,16, la bordul unui avion particular, Suveranul României dorea să ajungă la mormintele ilustrilor săi strămoși, de la Curtea de Argeș (...). El a fost însă acuzat de trecere frauduloasă a frontierei (deși nu a renunțat niciodată la cetățenia sa română, retragerea ei la 22 mai 1948 de către regimul comunist fiind un abuz ca atâtea altele!), urmărit ca un delincvent de drept comun și oprit de un baraj al vajnicei noastre Poliții cu puțin înainte de orașul Pitești, după care a fost condus din nou la aeroport și imbarcat, împreună cu Regina Ana și Prințesa Sofia care-l însoțiseră, la bordul unui avion AN-24 al Companiei Române de Transporturi aeriene (alte surse indică un avion militar!), cu destinația Zürich. (...) Nu i-a dat nimănui prin cap s-o invite pe Maiestatea Sa Regele Mihai I de Hohenzollern să bea o cafea la Palatul Președintelui Republicii? În felul acesta s-ar fi făcut probabil mai mult un serviciu d-lui Iliescu decât Regelui Mihai...”.

● Ion Bogdan Lefter publică în „Contrapunct” (nr. 1) cea de-a treia parte a amplului său bilanț editorial (inceput în decembrie 1990): *După un an – scurt comentariu asupra genurilor tradiționale*. În privința cvasi-inexistenței literaturii „anticomuniste” (cu excepțiile de rigoare: Goma ș.a.), în dezacord cu așteptările maximaliste ale publicului, autorul notează următoarele: „E nefiresc să se pretindă romane de tip «disident» unei literaturi care nu a știut, nu a vrut

sau nu a putut să mizeze pe disidența deschisă față de Sistem și care și-a construit întreaga rețea de rezistență conform altor strategii. (...) Pentru a înțelege de ce la noi «nu a fost posibil», vom mai avea de meditat și de analizat – deopotrivă Sistemul și pe noi înșine, mentalitățile «lui» și mentalitățile noastre, cruzimea și perversitatea care au caracterizat varianta românească și amestecul de curaj și lașitate pe care i l-am opus. (...) Iar dacă formulele românești de mai largă respirație vor reveni nu peste multă vreme (și e de presupus că vor reveni), cred că, oricum, asta nu va însemna abandonarea căutărilor din anii '80, care vor conduce și ele – îndrăznesc pronosticul! – către o «mare proză» românească!». □ Alina Mungiu deplânge atitudinile de la primul congres al Alianței Civice (*Biografie revoluționară*): „Urmărind vreme de trei zile luările de cuvânt ale majorității intelectualilor (sunt, din fericire, și excepții) la Congresul Alianței Civice, am avut aceeași senzație de neputință, chinuitoare ca atunci când încercam să scriu anunțuri mortuare”. □ Proaspăt întors de la Paris, Dan C. Mihăilescu scrie, porind de la propria experiență, despre fantasma „ieșirilor în străinătate” din România ceaușistă și despre ieșirile postcomuniste ale generației '80: „Nu-mi fac iluzii că marele public va afla ceva din (sau despre) mărturiile noastre: gazetele literare sunt, practic, la ora de față, niște cutii poștale sui generis: aflăm unii despre alții, ce mai facem, din cele ce publicăm, în rest... Însă pentru istoria ideii de viață literară o astfel de însumare merită și trebuie făcută. 1990 a fost anul «lunilor de miere» europeană pentru cei mai mulți dintre noi, dacă nu de-a binelea, măcar în ceea ce privește Occidentul. Unul câte doi, sau în grupuri-dinamită, cu burse de studiu (recordul deținându-l, aici, «Fondation pour une entraide intellectuelle européenne» a doamnei Anette Laborey), la colocvii, congrese (...). De bună seamă, efectele acestor deplasări se vor vedea în timp, în scrisul fiecăruia (...) însă la nivel de «psihologie a grupului», momentul trebuie fixat într-un stop-cadru” (*O lună de miere amară*). □ Gheorghe Grigurcu îi acordă un amplu interviu Marianei Marin pe tema colaboraționismelor intelectuale în noul context politic românesc al „democrației originale”. □ Alexandru Pleșcan publică un articol patetic în care pledează pentru restaurația monarhică în opoziție cu flagelul (neo)comunist: „Să nu uităm că toată perioada neagră prin care am trecut/trecem, nu este/nu a fost decât o buclă în timp, că încă mai putem reveni la forme care au consacrat – fie-mi iertat patetismul unui ton care poate părea unora desuet! – șansa de propășire a acestu neam: un sistem care să împiedice lupta pentru putere *la vârf*. Dacă n-a reușit nici comunismul să-l îndepărteze pe om de Dumnezeu, odată cu întoarcerea la spiritualitate, la tradiție, la vocația pozitivă, ar trebui cel puțin să ne lăsăm timp pentru a medita asupra restaurării monarhiei constituționale, probabil singura capabilă să garanteze o autentică *salvare națională*” (*De la Hohenzollern la Dan Iosif*). □ Pe aceeași temă, dar pe un tom mai calm, se pronunță în editorialul din p. 1 și Emil Ionescu (*Bilanț și perspective prezidențiale*). □ Dan Stanca publică un articol „ezoteric” care

ajunge la „decriptarea” situației politice interne și internaționale din perioada lui Ceaușescu, speculațiile lui René Guénon despre apele „vii” sau „moarte” subterane fiind confirmate de mizele secretă ale relațiilor României cu Israelul și lumea arabă (*Aqua infernalis și apa sâmbetei*): „Între fiară și prostituată, între fatalism și ipocrizie, România are mare nevoie de surse energetice, deși rezervele ei de *aqua infernalis* sunt primele în Europa. De fapt, cei care iau în derâdere apa Sâmbetei sunt în primul rând inginerii și maiștrii petroliști, cei care foarează într-un pământ pe care-l consideră rocă neutră”. PS-ul este la fel de elocvent: „Și să mai adaug un lucru esențial care a apărut după scrierea rândurilor de mai sus. Termenul ultimativ dat de președintele american taylorului din Bagdad este de 15 ianuarie. Dar ce se întâmplă pe 15 ianuarie? Nu e chiar nașterea lui Eminescu, a unui mare poet universal deci, care prin ființa sa a îndeplinit o funcție spirituală importantă în împletirea și despletirea lumilor? Mi s-ar reproșa: «Aiurea, pură coincidență!». Nu cred, chiar dacă George Bush habar n-are de Mihai Eminescu! Dar marile sărbători supraistorice, printr-o simetrie inversă, pot declanșa cumplite evenimente infraistorice. Să mai amintesc de așa-zisa coincidență între 6 august 1945, data Hiroșimei, și 6 august, data Schimbării la Față în calendarul creștin?”.

5 ianuarie

● În „Dreptatea” este publicat, sub titlul *Ultimul mohican* și sub semnătura B.M., un comentariu legat de cererea de demisie a lui Andrei Pleșu din funcția de ministru al Culturii. Punctul central al argumentelor lui A.P. ar fi „atitudinea adoptată față de Regele Mihai”, care „a fost cel puțin bizară, oricum total nediplomatică”. „În esență, dl Andrei Pleșu a comunicat, prin interviul acordat TVR, că asemenea măsuri pentru care dânsul își prezintă demisia îi amintesc de modul de conducere comunist al anilor 1946–1989. (...) Deci, ultimul disident adevărat din formația guvernamentală părăsește corabia. Omului de cultură Andrei Pleșu i-a fost de ajuns un an de minciuni.”

8 ianuarie

● În „Tineretul liber – Suplimentul literar și artistic” (nr. 1), Nic Iliescu îi ia un interviu lui Stelian Tănase: *Despre ieșirea din apă*. Întrebat despre ce vrea să vorbească: „despre literatură sau politică sau literatură și politică?”, Stelian Tănase răspunde: „Despre condiția intelectualului și raportul dintre social și operă. Intelectualul este un creator care produce ineditul și în același timp el este la o intersecție de două lumi: între ceea ce există: socialul, realitatea concretă și ceea ce nu există. Eu sunt romancier, eu fac ficțiuni, or această postură nu cred că este foarte comodă, ci este foarte tensionată. Asta este o problemă, o meditație de fapt, fără sfârșit. [În] Momente ca acestea, pe care le trăim noi, acum, în care totul este răsturnat, rolul intelectualului este și mai mare”. □ George Ioniță scrie entuziast despre *Levantul* lui Mircea Cărtărescu:

„«Levantul» este scris împotriva cărților de poezie pe care le poartă în sine pentru a putea trece de la modul lor naiv de a expune lumii imagine la un altul în care realitatea este produsă în spațiul imaginației. Pe când poezia de până acum conta numai pe efectul estetic, cartea lui Mircea Cărtărescu descrie acest proces, talentul fermecător al autorului fiind gajul pariului câștigat”.

● Ziarul „Dimineața” consemnează retragerea cererii de demisie înaintate Primului Ministru, Petre Roman, în data de 28 decembrie 1990, de către Ministrul Culturii Andrei Pleșu. Decizia a fost luată ca urmare a demersurilor întreprinse la nivelul executivului de reabordare a cetățeniei române regelui Mihai.

9 ianuarie

● Dan C. Mihăilescu reacționează la rubrica sa din „Luceafărul” (în nr. 2 al revistei) față de „o jalnică diatribă la adresa editurii Humanitas” lansată de „Tricolorul” (nr. 7), sub semnătura unui oarecare P.G. Dascălu, și intitulată *De la editura PCR la editura GDS*: „Subcapitole: «Un scenariu de acaparare»; «Titluri ostracizate»; «Sub pulpana Europei libere». Cunoașteți meniul casei, nu? Că de ce directorul editurii «a acaparat» editura, când e lucru știut că orice director de pe lumea asta nu trebuie să fie altcineva decât curierul femeii de serviciu. Că de ce a preferat această denumire (superbă) a editurii, cu deschidere, adică universală, în loc să lase firma «Bălcescu»? Aici e mâna superspionajului mondial (...). Că de ce «a dat pur și simplu afară» dl. Director o serie de redactori care au făcut faima editurii PCR, înlocuind nume de rezonanță națională, precum Octavian Chițan și Miroiu Adrian cu niște anonimi de talia lui Sorin Mărculescu și Thomas Kleininger? (...) Că de ce se preconizează trecerea pe acțiuni la Humanitas, când e știut că falimentul trebuie să fie legea de aur a României de azi? (...) Dar, culmea acestui penibil atac e altundeva: cu ce drept, întreabă autorul, a eliminat editura din planurile croitesub ceașism o serie de titluri, sub deviza (...) «Trăiască traducerile și Monica Lovinescu»? Hodoronc-tronc, ar zice Vadim. (...) Cum-necum, Humanitas e tot ce ne-a dat, editorial, mai promițător anul 1990. Dar noi – zice poliția culturală – nu avem nevoie de nimic promițător” (*Humanitas*). □ Sânziana Pop consemnează un amplu dialog cu Irina Eliade: *Mircea Eliade. Omul – profesorul*. □ Este publicat, în traducerea lui Dan C. Mihăilescu, un interviu cu E.M. Cioran realizat de Sylvie Jaudeau și inclus în volumul acesteia, *En lisan, en écrivant: „Scepticismul sau supremația ironiei”*.

10 ianuarie

● În „România literară” (nr. 2), în esul *Trădarea dascălilor*, Alexandru George examinează „atacul împotriva liberalismului” în România interbelică, interesat de „felul în care intelectualii, ideologii dar și literații” au devenit atunci „antidemocrați dar demofili (cel puțin în vorbe)”. Eseistul îi invocă, în

acest context, pe N. Iorga, Nae Ionescu, Octavian Goga, Nichifor Crainic, Armand Călinescu, C. Argetoianu, Mihail Manoilescu ș.a., care „se vor strânge în jurul lui Carol al II-lea, fericiți că au scăpat de «partide», de «democrație», de spiritul ei «dizolvant»...”. Totodată: „Trădarea unei părți a intelectualității românești în momentul 1939 a presupus și un nivel mai jos, acela al literaților propriu-ziși, care n-au deținut roluri politice decisive. Ei au acționat ca niște «ideologi», exact în același fel ca maoiștii, troțkistii sau anarhiștii din Franța ultimelor decenii (...). Acțiunea lor masochistă, sinucigașă, disperată nu a avut ca țintă orientările aflate la limita cealaltă a spectrului politic, ci «sistemul», adică liberalismul ostru imperfect, democrația atât de clătinată, libertățile atâtea câte erau./ Desigur, astăzi noi putem citi chiar cu oarecare încântare și detașare estetica paginilor furibunde ale lui Mircea Eliade sau acrobațiile ideatice ale unui Petre Pandrea (...) dar istoria va trebui să-i judece cu obiectivitate și în deplină cunoștință de cauză. Desigur că în România comunismul nu s-a instalat prin dezagregarea lăuntrică a societății, așa cum îi plăcea lui să afirme și în nici un caz printr-o revoluție. Lovitura a venit din afară și a fost nimicitoare, în ciuda rezistenței pe toate planurile a corpului social. Dar momentul trădării, 1938, a fost pregătit dinăuntru, în modul cel mai deliberat și tenace (...)”. □ Petru Creția publică o primă parte dintr-un text amplu, *În marginea ediției princeps a poeziilor lui Eminescu*, iar Monica Spiridon, un eseu despre publicistica eminesciană, „*Un nou Eminescu apărut...*”. □ În sumar figurează articole despre: *Jurnal de idei* de C. Noica (Nicolae Manolescu, *Fragmente filosofice*), *Schimbarea la față a României* de Emil Cioran (Z. Ornea, la rubrica de cronică a edițiilor), *Immortalité et décomposition dans l'art du Moyen Âge* de Pavel Chihaia (Mircea Angheliescu, *Literatură și artă*), centenarul Aron Cotruș (într-un articol de Aurel Martin).

● Revista „Convorbiri literare” (nr. 1) publică a doua parte a unui dialog între Liviu Antonesei și Paul Goma (prima parte apărând în nr. 43, din 27 decembrie 1990), în care sunt abordate teme precum activitatea Securității, mineriadele din 1990, Piața Universității sau eforturile pe care trebuie să le facă scriitorii pentru a apăra libertatea presei – „să nu piardă timpul, cum pierde Eugen Simion, colegul meu de generație, cu societatea de poimâine de răspoimâine!”. În dizgrația lui Goma cade și Augustin Buzura, căruia i se reproșează că, înainte de 1989, deși scria și cărți curajoase, făcând „pe scriitorul disident”, o dată la cinci ani publica, în „Tribuna”, „câte o pagină de laudă lui Ceaușescu” pentru a lua de la Gogu Rădulescu, „bestia aia, bulldogul”, „salam”. Și cu Cioran are Paul Goma „ceva de împărțit”, dar amână dezvoltarea subiectului pentru altădată; de asemenea, cu Anania, cu părintele Săniloiaie, „marele teolog”, care, însă, „a dat și el binecuvântare ceaușismului”, cu Zoe Dumitrescu-Bușulenga, vicepreședintă a Academiei Române, „nu pentru că, profesional, n-ar fi o persoană merituoașă, ci pentru că a putut pune semnul egalității între Eminescu și Ceaușescu”, cu „securiștii”, cu care nu se

poate face nimic, „cu nesecuriștii care sunt din generația mea... terminați”, cu românul în general, „băiat bun crescut în porcării”, care „se jenează”, când e „un porc la putere”, să-i spună „că e porc”.

● În „Adevărul”, sub titlul *Renașterea Academiei Române*, este publicat un interviu cu Mihai Drăgănescu, președintele Academiei Române, realizat de Ion Teodor. Cea mai importantă dintre problemele abordate este cea a reorganizării Academiei (un nou statut al Academiei fusese votat în 2 februarie 1990). Discuțiile se poartă și în jurul excluderilor pe criterii politice: trebuie sau nu exclus Maurer, spre exemplu? Membrii Academiei excluși de comuniști în 1948, pe aceleași criterii politice, sunt repuși în drepturi încă din 1990. Este publicată o listă cvasicompletă a acestor membri, dintre care îi amintim pe: Lucian Blaga, D. Caracostea, Șt. Ciobanu, C. Rădulescu-Motru, D. Gusti, Simion Mehedinți. În plus, au devenit post-mortem membri ai Academiei Române personalități ale culturii române precum Mircea Eliade, Mircea Florian, C. Noica, Marin Preda etc. Tot în 1990 au fost aleși ca membri de onoare scriitori basarabeni precum Grigore Vieru și Ion Druță. □ Cristian Tudor Popescu scrie despre *Levantul* lui Mircea Cărtărescu (*Un prinț din Levant*).

● Pe prima pagină a revistei „Tribuna” (nr. 2) este publicat un text inedit, reprezentând cursul de deschidere a anului universitar 1989-1990, ținut de Ioana Em. Petrescu la Facultatea de Litere a Universității din Cluj: *Dialog cu Oda în metru antic*.

11 ianuarie

● În nr 1 al revistei „22”, Gabriela Adameșteanu îl interviuează pe Andrei Pleșu, care își anunțase intenția de a demisiona din funcția de ministru al Culturii (în guvernul condus de Petre Roman), revenind ulterior asupra acestei decizii: *Dacă tot ce s-a făcut în acest an riscă să dispară prin acest gest, răspunderea mea devine mult mai grea*. Andrei Pleșu: „După această demisie am simțit (mai ales din partea opoziției sau, să zicem, a grupărilor de presiune apolitice, cum li se spune) o succesiune de stări care reflectau părerile lor despre locul meu în scenariu. Erau momente când deveneam brusc simpatic pentru faptul de a-mi fi dat demisia din guvern. Brusc, m-au sunat opozanți care nu mă mai sunaseră de mult. După aceea, pentru că din guvern n-am sărit direct să fac un miting undeva într-o piață și n-am făcut o solidarizare de grup sau de formațiune politică, am dezamăgit și a apărut un geamăt de insatisfacție. Un fel de dezumflare tristă. Rezulta că era cât pe ce să mă trezesc, dar am readormit. De altfel, ideea că eu am dormit un an de zile și acum la sfârșit am avut un moment scurt de luciditate este ea însăși jignitoare. (...) Faptul că mi-am retras demisia va stârni aceleași reacții, enervări, dezamăgiri; pentru că mereu gândim în scheme. Dacă n-o să ne lipim pe realități și n-o să ne angajăm în modelarea lor, o să facem doar o nouă ceartă a universalilor. Guvernul, presa guvernamentală, în primul rând, rămân supărați pe mine. Am și văzut în

«Azi» un atac, ieri, din care rezultă că ce-am spus eu la televiziune despre revoluție (și anume că revoluțiile sunt o anomalie, și nu se poate trăi într-o stare de revoluție permanentă) avea referire strictă la 22 decembrie și că, deci, eu am declarat că revoluția din decembrie e o anomalie!”. □ Andrei Cornea semnează articolul **Războiul de uzură**, unde – în contextul recente demisii a ministrului de externe sovietic, Eduard Shevarnadze, unul dintre sprijinitorii unificării Germaniei și promotor al reformelor în URSS – exprimă anumite temeri privitoare la „instabilitatea instituțiilor democratice” într-o Românie marginală, dependentă, azi ca și ieri, de politicile, deciziile și interesele unor mari puteri; se pune întrebarea dacă nu cumva „utilizând iarăși o relativă independență [față de Apus, *n.m.*, B.B.-C.] în politica externă” sovieticii „vor reuși să astâmpere protestele din străinătate împotriva unor încălcări ale drepturilor omului”; așa încât: „Cine ne garantează că și la anul vom beneficia măcar de aceleași libertăți? Cum să privim cu încredere viitorul când acesta s-a arătat atât de incert în ultimele decenii în această parte a Europei? (...) Am putea să ne punem atunci speranțele în Europa, în conjunctura internațională favorabilă cursului spre democrație?”. Autorul articolului propune totodată și un plan de acțiune care ține seama de faptul „că a critica astăzi Puterea în România nu mai este un act de curaj civic, dar că a critica în chip adecvat este un act de curaj intelectual”: „Și atunci, ce trebuie făcut? Cred că esențial este să dorim a modifica structurile de putere în chip predilect prin acțiuni civice. Și acesta este, cred, marele rol ce trebuie și poate să și-l asume Alianța Civică. Când vorbesc de acțiuni civice însă, nu mă refer în primul rând la mari mitinguri și marșuri. Experiența ultimului an demonstrează fără echivoc că acestea, oricât de spectaculoase ar fi, au în fondul lucrurilor un efect destul de minor, dacă nu devin chiar contraproductive. Zeci de mii de oameni care manifestează la București, Timișoara sau Brașov înseamnă foarte puțin față de milioanele care, mai mult chiar decât de agravarea situației economice, se tem de dezordini și anarhie. (...) Nu vom ști niciodată câte sute de mii, poate chiar milioane de voturi, a răpit opoziției «Piața Universității», dar este sigur că au fost foarte multe, iar acest lucru ar trebui recunoscut public și fără eufemisme./ Acțiunea civică, prin urmare, nu trebuie să semene cu «focul revoluționar» și trebuie să respingem ispita înflăcăării romantice și mesianice a gesturilor eroice. Ea, acțiunea, trebuie să fie prozaică, asemenea apei care erodează în fiecare zi, treptat dar ineluctabil, stânca cea mai dură. În orașele de provincie mai cu seamă, chiar și în comune, ea trebuie să-și organizeze nuclee formate din «notabilități», din oameni stimați și cunoscuți și nu doar din intelectuali marginalizați până la excentricitate. Autoritățile locale mai întâi, apoi cele centrale trebuie somate, cu legea în mână, să-și respecte cuvântul dat și să respecte întocmai legile țării și angajamentele internaționale ale acesteia. Și trebuie somate, fie și de o mie de ori și hărțuite în toate modurile imaginabile. (...) Se poate lupta, în acest fel, fără prea mult zgomot, dar cu eficacitate

împotriva abuzurilor și corupției, în fond împotriva structurilor comuniste remanente, iar oamenii cei mai obișnuiți vor avea șansa să înțeleagă rostul acțiunilor civice și al solidarității. Prefer o mie sau două mii de acțiuni mărunte, locale, «punctuale» de acest fel, despre care ziarele centrale tac, decât un miting monstru la București despre care vorbește toată presa română și străină. (...) Noi nu vom putea scăpa niciodată de vechi structuri și de vechi mentalități în poliție, administrație, justiție etc., atâta vreme cât oamenii locului înșiși nu vor învăța cum să le saboteze și să le fagociteze./ Iată de ce oamenii trebuie atrași cu tact și cu o varietate de motivații în aceste acțiuni civice. Nu ideile generale, marile abstracții, cuvintele magice – adevăr, dreptate, libertate – îi vor convinge de la bun început, ci chestiunile concrete, practice, soluționabile în imediat./ (...) Iar celor din marile orașe, tinerilor și intelectualilor radicalizați am vrea să le adresăm rugămintea să renunțe la viziunea lor maniheistă și apocaliptică. (...) Ei ar trebui să știe că opinia «nu s-a schimbat nimic» sau «e mai rău ca înainte» este distructivă și slujește numai dușmanilor democrației, fiindcă paralizează orice acțiune și orice rezistență. (...)/ Este o cursă pe termen lung ce nu se epuizează nici într-un an, nici în cinci probabil. Nu ne aflăm înaintea unei magnifice cavalcade, ci în fața unui anodin război de uzură și de hărțuială pe care trebuie să-l declarăm tuturor aliaților totalitarismului făturiș sau mascat și pe care trebuie să-l purtăm cu răbdare, dar și cu inteligență”. □ Gabriel Andreescu semnalează apariția unui volum editat de Grupul pentru Dialog Social împreună cu Asociația pentru Apărarea Drepturilor Omului în România și cu Comitetul Helsinki: *Raport asupra evenimentelor din 13-15 iunie, București*.

● Editorialul lui Nicolae Breban din „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 2), *Riscul în cultură (21). O cultură uitată (I)*, vrea să arate în ce condiții „marea noastră generație de indivizi ce au produs idei și opere geniale” – generația unor G. Călinescu, Mihail Sadoveanu sau Camil Petrescu – a ajuns „să paralizeze, să se sufocă, să facă gesturi dezarticulate, neînțelese pentru un occidental neimaginativ sau pentru un tânăr român ce nu a trăit comunismul”: „Un Călinescu ce ține în «Contemporanul» o «Cronică a optimistului» și acceptă deputăția când întreaga Tradiție a valorilor românești era distrusă și temnițele gemeau de elita românească, un Camil Petrescu, un diletant și mincinos roman istoric despre viața și epoca lui Bălcescu, un Ralea sau Vianu ce scriu articole amabile și ipocrite despre cultura sovietică și, mai ales, un Sadoveanu ce propune lui Dej și țăranului român, cu un cinism blajin ce vine probabil dintr-o ciudată și veche «înțelepciune» a Răsăritului, modelul de urmat al «colectivizării»”. Evocarea acestor compromisuri, ține să sublinieze autorul articolului, e însoțită de o mare „tristețe”, căci „nu e nici o bucurie să privești catedrale în ruină!”. Și mai departe: „Sigur, cum o afirmă unii colegi, poate că a fost totuși bine că ei au continuat să fie prezenți în cultură, cu oricâte compromisuri – deși, eu în ce mă privește prefer exemplul unui

Voiculescu, Țuculescu, Ion Barbu sau Blaga, ce s-au automarginalizat! Compromisul este operant până la un punct, până la o limită (...), dincolo de care nu urmează decât retragerea și lupta. O, bineînțeles, o luptă în mai multe forme și suntem printre primii care resping o uniformizare, un monopol al unei singure forme de luptă, de rezistență. Iată, grupul Noica a fost o astfel de formă «pasivă» – în esență extrem de activă, chiar de agresivă! A luptei, a delimitării, deși nu puțini din țară sau din exil strâmbau din nas, lansând expresia de «cauționare a puterii»! Da, da, dacă Liiceanu traducea Heidegger, dacă Noica trata *Maladiile spiritului*, dacă Victor Mașek traducea impecabil *Nașterea tragediei* a lui Nietzsche sau Petru Creția îngrija prima serie monumentală a dialogurilor platoniciene, dacă Pleșu publica *Minima moralia* sau Solomon Marcus, studii de logică matematică, toate acestea și altele – susțineau unele spirite distinse în Occident, ce, să fim drepți, publicaseră nu puține tomuri în aceleași edituri controlate de un unic partid –, toate aceste victorii la capătul unor lupte epuizante, nu rareori neverosimile, nu erau decât cauționare ale regimului, ale lui Ceaușescu! Victoriile ale lor, nu ale noastre! M-a uimit totdeauna acest balans al spiritului anticomunist antitotalitar, nu numai românesc: ori erau nimiciți conducătorii comuniști sub un dispreț perfect (...), ori, la nevoie, erau faraonizați, înzestrați cu o inteligență și un diabolism rar întâlnit în istorie. Dar nu, dragi prieteni și colegi, din țară sau de aiurea, acele câteva cărți curate, îndrăznețe, reale, necesare respirației nu numai intelectuale ale unui popor, aceste cărți nu au fost posibile cu complicitatea diabolică a nu știu căror activiști, ele au fost semnul continuității, al speranței”. □ La rubrica „Panoptikon” este salutăată mai „apăsata” orientare a „României literare” către temele politice, orientare evidențiată și de un recent articol (nr. 1/1991) al lui Nicolae Manolescu, „un scurt, pertinent și decisiv bilanț al primului an de guvernământ liber”. Tot aici: nr. 50/1990 al săptămânalului timișorean „Orizont” – „poate cel mai bun ziar politic din România”, „ziar de «opозиție»” – beneficiază de o semnalare foarte favorabilă. Numărul în discuție realizează o retrospectivă a evenimentelor din decembrie 1989, în lumina unei reflecții asupra „Adevărului”. □ La rubrica dedicată cronicii literare, Ovidiu Pecican scrie (sub titlul *Etica și estetica neutrală*) despre romanul lui Eugen Ionescu *Însinguratul* (*Le Solitaire*), publicat de curând la Editura Albatros în traducerea Rodică Chiriacescu. Iar Traian T. Coșovei (re)evaluează extrem de critic poezia Elenei Ștefoi – „unul dintre numeroasele nume care înnegresc lista vigilentă a literaturii rezistenței” în anii ’80. Cronicarul afirmă tranșant că în cele două volume ale poetei (ultimul, *Schițe și povestiri*, Editura Cartea Românească, 1989, fiind examinat aici îndeaproape) „nu am găsit nici un argument al «rezistenței»”, după cum, de altfel, „cu mare greutate am găsit poezia”.

● În „Dreptatea”, Viorel Știrbu (*Caragiale e cu noi*) scrie despre vizita refuzată de autorități Regelui Mihai în preajma Crăciunului și despre atitudinea

lui Andrei Pleșu în această problemă: „Dl ministru al Culturii și-a prezentat demisia în semn de pendulare între sine și sine. Personalitatea contra echipierului. Ca măsură de siguranță, declara Agenției Reuter că hotărârea o va definitiva în funcție de poziția colegilor din guvern. Căci dl Roman nu o acceptase, și știa conu Petrică de ce nu o primise. Astfel că la recenta reuniune a cabinetului lucrurile s-au aplanat în nostalgicul stil balcanic și caragialesc. Conu Iancu nu era grec, domnilor. Caragiale e cu noi!”.

● Nr. 2 al săptămânalului „Contrapunct” are pe prima pagină un articol-pledoarie al lui Ion Bogdan Lefter despre Paul Goma (**O datorie**): „Să avem onestitatea de a recunoaște acest adevăr: că între datoriile pe care lumea literară românească nu și le-a onorat în 1990 se află și aceea față de Paul Goma. (...) A-i blama și a-i excomunica pe foștii mercenari ai hagiografiei oficiale nu e de ajuns. Ei sunt deja cazuri calasate. Adevărata probă pe care obștea noastră literară o are de trecut este autoanaliza globală, oricât de mult ar fi ea neplăcută pentru unii, pentru alții sau pentru toată lumea. La sus-numita «sănătate morală» nu vom ajunge fără să ne facem acest examen de conștiință. L-am fi putut porni în 1990 de la cărțile lui Paul Goma. (...) Față de el (ca și față de Dorin Tudoran și... atât!), cine mai poate arăta a «erou» în lupta literaturii cu monstrul totalitar?”. □ Același Ion Bogdan Lefter continuă serialul bilanțier (*După un an*) trecând în revistă „semnele unei noi tipologii” – recuperarea memorialisticii carcerale și a publicisticii interbelice „de dreapta” (i.e. „nonficțiunea politică, istorică, morală” care câștigă teren). □ Romulus Brâncoveanu semnează articolul **Intellectualitatea în societatea civilă**: „Lucrul cel mai interesant care s-a întâmplat cu intelectualitatea după 22 Decembrie 1989 a fost descoperirea lipsei sale de identitate socială. (...) În decembrie, două valori păreau definitorii: competența și performanța culturală. Câtă vreme au fost înțelese ca status social a existat o relativă coeziune între inginer și eseistul rafinat. Mai mult, creditul social începuse să curgă. În momentul în care însă competența și performanța culturală au fost afirmate de partea activă public a intelectualității (intelighenția) ca privilegii în formarea voinței politice, o mare parte a intelectualității nu le-a mai recunoscut, devenind permeabilă altor valori de identificare, în primul rând politice. Concomitent, creditul social a încetat, activismul intelighenției fiind resimțit ca o perturbare în formarea voinței politice generale. Toate acestea au avut loc pe fondul tendinței de reproducție a sistemului comunist, care îi refuza intelectualității alt rol decât acela al prelucrării, codificării ideologice și transmiterii simbolice a actului de putere. Or, de data aceasta intelighenția încălca regula amestecându-se în formarea voinței sociale”. □ Publicarea eseului confesiv al lui Dan C. Mihăilescu despre fantasmăle plecărilor în Occident din lumea intelectuală românească înainte și după 1989 (**O lună de miere amară**) continuă cu memorii luxuriante ale culiselor epocii de dinainte de 1989: „Școala dezgustului am urmat-o la «Mecanoexportimport», unde-am fost repartizat în

1976. Lucrând ca traducător la un serviciu de import, eram copilul de trupă al unui pluton de voiajori înverșunați. Ca să nu mă fac praf (îmi dăduseră foaia de negație din prima zi) le-am spus de la început: domne, eu sunt filolog, am să mă transfer de-aici imediat după stagiul și în plus nu am de gând deloc să plec în străinătate. Cu asta am devenit alintatul biroului, le dactilografiam documentația, motivația plecării, actele, etc. primind în schimb, la întoarcere, tradiționalele nimicuri atât de dulce alienante. Am studiat acolo (...) vicierea progresivă a caracterului grație marotei Plecării. Prieteni care-și denunțau reciproc, la conducere și la tov. Căciulă, securistul întreprinderii, închipuitele dorințe de «rămânere»‘ lucrături – grosolane sau în filigran – pe lângă foruri, peșcheșuri la barosanii de la sector, acceptarea de misiuni delicate (până și faimosul Haiduc tot la «Mecano» lucrase), flatarea Chirițelor menopauzate, invariabil prezente-n B.O.B. sau la sindicat, serviciile slugărnicești (medicamente pentru nevasta directorului, piese pentru «Dacia» contabilului șef, saci de cartofi și jumătăți de porc tovuului de la pașapoarte), agende și calendare cu japoneze goale, de anul nou, pentru toată ierarhia de partid etc., etc. Inclusiv infarcturi provocate de ratarea unor deplasări, inclusiv amantlăcuri cu scop informativ, inclusiv crize de isterie. (...) A pleca era sinonim cu a fi, cel puțin în comerțul exterior asta era arma infailibilă a puterii, bucățița de zahăr plimbată cu ața pe dinaintea boturilor desperate. (...) Am văzut oameni împinși de pe scara avionului, oameni împinși să semneze contracte a căror natură falimentară se cunoștea dinainte, tocmai pentru «a fi dați în gât», oameni ajunși în pragul nebuniei după ce au respins – ei, da, din patriotism – oferta unei firme străine de «a rămâne»‘, pentru a fi, odată întorși, puși la index, regretând aproape paranoic «prostia de a se fi întors». Oameni opriți să mai plece în urma unei anonime, după ce vânturaseră lumea, și care-au bătut la toate ușile posibile, au văzut ridicându-se înaintea lor, a nedumerire, umeri ornați cu diverse stele, oameni care plăteau trei zile de Târg la Leipzig cu butoaie de brânză, lăzi de Vinexport și meditații pe gratis. Toate poveștile lor mă lăsau rece, eu scriam noaptea la Eminescu, eram, care va să zică, sperior. «Dacă intri la ASE, la f.f., în doi ani te trimitem în Anglia», mi s-a spus într-o zi când, probabil, cine știe ce Bejan sau Mărgăritescu dăduseră dispoziție să se promoveze ceva carne proaspătă pentru vechile tunuri. Nici dacă m-aș fi trezit brusc la Jilava n-aș fi fost atât de speriat. A fost și motivul decisiv, ultimul așteptat, pentru a mă grăbi să plec de-acolo”.

● În „Orizont” (nr. 1-2), Cornel Ungureanu realizează o retrospectivă a anului editorial 1990 în toate genurile, cu insistență specială asupra recuperărilor și restituirilor: „Criticul care va scrie despre literatura anului 1990 va constata, cu uimire, că ea nu există. De noua cenzură, economică, tipografică, au scăpat foarte puține pagini. Anul literar, prin urmare, se hrănește din amintiri, și numai cu o parte dintre ele. (...) Să scriem că anul 1990 a fost, dincolo de dezamăgiri mai mari sau mai mici, anul întregirii literaturii române. Cărțile

diasporei, ale sentimentului religios, cărțile asupra cărora fusese aruncată, timp de patru decenii, anatema, se întorc în literatura română” (*Literatura anului 1990 – o retrospectivă*). □ Același Cornel Ungureanu semnează un necrolog al poetului româno-sârb Vasko Popa: „Nu dădea interviuri, nu publica articole, nu scria altceva decât poezii. Era cel mai mare poet de azi al Iugoslaviei și una dintre cele mai de seamă personalități ale țării vecine. Dar nu ieșea în arenă decât foarte rar, și numai atunci când un eveniment excepțional o cerea. Ultima oară a făcut-o la 22 decembrie 1989: a salutat eliberarea României într-un poem memorabil, ca o efigie dăltuită pentru eternitate (...) A explodat, ca nici un alt creator, resursele spirituale ale sud-estului european”. □ Adriana Babeți realizează un amplu interviu cu Șerban Foarță (*Am fost și eu miner!*). Ș.F.: „Vreau să-ți spun că în serile când lumina se stinge – și se stinge, în genere, aleatoriu – am fost și eu miner. Am pus lanterna în piept și am încercat să bat la mașină în acest fel”. Ș.F. se pronunță, de asemenea, despre maladiile xenofobe, caragialism, kitsch. □ Sunt publicate pagini dintr-o corespondență inedită Mircea Eliade-Ionel Jianu (originalul: în arhiva Corina Alexandrescu). □ Lucian Alexiu publică prima parte dintr-un serial despre *Poezia lui Mircea Cărtărescu*. □ Carol Sebestyen publică un vehement articol de atitudine, ca protest împotriva condiției umiltoare a scriitorului de opoziție (*Dezamăgiri de condeieri în fața Înaltelor Porți*): „Prea mult s-a tolerat în cultura română compromisul, capul plecat și lichelismul ușor, dacă respectivul dădea o mare operă. Ei bine, acum, fără o vertebrare morală și civică, ești un zero împănăt cu livresc! Le reamintim celorlalți că tineretul e cu ochii la ei, mai crede în ei. Fiindcă au nevoie de magiștri și fiindcă, gândesc ei, ceilalți (mai) au ceea ce un Ceonte nu va avea niciodată: *autoritate morală*. Altfel, generația celor de douăzeci de ani va fi aceea a unor iacobini balcanici ratați, sufocați de un diletantism agresiv. Și mulți vor alege emigrarea. (...) Să mergem în biblioteci? Ne vom duce. Dar dacă ei, ceilalți, vor veni în rândurile noastre (...) îi vom bate cu propriile arme. (...) Vom fi mai credibili fiind mai deștepți, având atuul unității și al venirii în întâmpinarea unor mari păături sociale care, dezorientate, ne așteaptă”.

● Jeana Morărescu ia poziție, în articolul polemic *O cămașă de forță pentru domnul Cezar Ivănescu*, publicat în „Dimineața”, față de Comunicatul Societății Scriitorilor Români, apărut în nr. 6 al revistei „Anul 2000”, prin care „conducerea interimară a SSR” în frunte cu președintele ei, Cezar Ivănescu, „nu mai recunoaște drept președinte al României pe dl. Ion Iliescu, adevăratul «măr al discordiei» în circumstanțele sociale și politice actuale”.

● Rubrica de „Polemici. Controverse. Atitudini” din nr. 31 al revistei „România Mare” conține articole de Ion Lăncrănjan (*Obrazele trădării*), Florica Mitroi (*Bogdaprostu* – despre Mircea Dinescu), Florin Popa Micșan (*Falșii disidenți. Stelian Tănase pe culmile nerușinării*) și Leonard Gavrilu (*Constantin Noica – golan post-mortem?*). ■ Ion Lăncrănjan: „Dacă omul e onest,

dacă e bun român, în sensul în care au fost buni români cei mai de seamă fii ai acestui popor – Eminescu, Hasdeu, Iorga, Pârvan – vor da răspunsul cel mai potrivit în orice problemă care privește soarta țării și dăinuirea însăși a națiunii române. (...) Dacă omul e șovăitor, dacă e mic la suflet și mare la patimi, dacă va dori cu orice preț să parvină (...), dacă va fi lacom de putere și de mărire (...), se va preta la orice pentru bani sau pentru mărire. (...) Un asemenea om, vândutul și vânzătorul de astăzi, va pune totul în balanță, interesele țării, dar și dăinuirea ei, acționând ca tare, urându-i de moarte pe cei care-și apără țara, urându-i și dușmănindu-i mai mult și mai puternic decât o fac dușmanii propriu-ziși ai țării, ponegrindu-i, cerând cu insistență nimicirea lor. (...) El își va vrea justificări, va spune că problema patriotismului se pune altfel astăzi, va invoca insistent europenismul, va pomeni mereu de *drepturile omului*, fără a sufla o vorbă despre *datoriile omului*, fiindcă omul – orice cetățean, al oricărei țări, indiferent de naționalitate, are și datorii față de țara în care trăiește, față de lume, în genere nu are numai drepturi. Aspectul acesta îl cunoaște și dumnealui – tovarășul trădător, domnul vânzător, canalia acestui secol cumplit îl știe bine de tot dar nu îl ia în considerație nici măcar în treacăt (...) fațetele schimbătoare ale trădării ascund tumulturi gloduroase. Scriitorul îi urăște de moarte pe vânzători și trădători, nu pentru că se ghiftuiesc și îmbogățesc, ci pentru că își realizează idealurile pe seama *dăinuirii* noastre, fiind mai siniștri decât toți predecesorii lor, trădarea având și ea tradiții proprii, cum a avut și are și loialitatea în numele căreia mi-am îngăduit să rup măștile de pe obrazele celor ce au lucrat și lucrează în numele «tovarășului Iuda». ■ Leonard Gavrilu: „Această Românie l-a făcut pe filosoful de la Politehnică academician post-mortem. Gedesistii, însă, vizând de fapt nu mitica cultură adamică, ci *activista culturală de piață*, în contextul pseudodialogului militant au cu totul altă opțiune și-l fac pe Constantin Noica (a cărui structură de tip «dictatorial» Alexandru Paleologu a denunțat-o, pe drept cuvânt, în *Epistolar*, pagina 89) golan post-mortem, condamnându-l la neființare, pe el care, să nu uităm, a fost – cum pe șleau o spune Andrei Pleșu – nedrept cu masele, cu băcanul, cu derbedeii, disprețuind în fond piața publică”. □ Este consemnată Festivitatea de decernare a ***Premiilor revistei „România Mare” pe 1990*** (eveniment ce a avut loc pe 23 decembrie, la sediul revistei din Calea Victoriei, nr. 39 A) cu laureați ca: Edgar Papu, Romulus Vulpescu, Florica Mitroi, Radu Theodoru, Ion Lăncrăjan, Raoul Șorban etc. – pentru „întreaga activitate pe care cei menționați au depus-o de-a lungul vieții în slujba culturii și idealurilor naționale”. Cu acest prilej, Eugen Barbu rostește o alocuțiune în care menționează că e „mirat și bucuros” de succesul și audiența publicației sale, pe care și-o dorea la început o revistă pur literară, văzută ca o urmașă a „Săptămânii”: „Vadim, cu instinctul lui ziaristic... și-a dat seama că e momentul să facem și o revistă a *problemelor imediate* și să mai deșteptăm niște oameni”. Astfel, „România Mare” a ajuns treptat la 600.000 de exemplare. Autorul *Gropii* se arată îngrijorat de absența unei reale vieți artistice, cumva îngăduită în vechea

dictatură, și aruncă săgeți în direcția celor care își fabrică de zor jurnale *retro*, lăudându-se cu „rezistența” lor anticeaușistă. În tranziție, „editurile șomează, teatrele «inovează» piese ultramoderniste și plicticoase, fondurile cinematografiei sunt risipite de un ministru «romantic»”. Totuși, Barbu se declară mulțumit de editarea operei cioraniene la „editura filosofilor” (Humanitas). Din alocuțiunile celor prezenți la festivitate reținem și discursul lui C.V. Tudor: „Pe fondul unor realități zbuciumate s-a născut «România Mare»: Ea a apărut din durere, ea a apărut din nevoia de a spune lucrurilor pe nume și de a pune în fața societății românești o oglindă veridică... într-o vreme în care atâtea publicații au dat faliment ori își prelungesc agonia, otrăvind viața cititorilor... Nu știu cât am reușit să realizăm din programele pe care ni le-am propus, dar știm că revista a căpătat un filon național de cea mai curată esență, pe care l-a înapoiat populației îmbogățit, luminat de podoabele pildelor istorice ale nădejzii în viitor. Înainte de a fi o revistă, «România Mare» a fost și este un Ideal, o realitate istorică, o temă de meditație pentru cei care, fără a fi xenofobi, fără a fi autarhici, ascultă de povața din Simion Bărnuțiu, rostită pe prispa Catedralei Metropolitane din Mica Romă: *Să nu ne ducem la masa libertăților amăgitoare ale altor noroade, căci otrăvite sunt bucuriile lor!*”.

12 ianuarie

● La rubrica „Muzica rotativelor” din „Dreptatea”, Barbu Cioculescu reține un comentariu al Laurențiu Ulici (din periodicul „Lucifer”, nr. 9) despre limbajul presei: „Sprintenă și confuză, frazeologia publicisticii post-decembriste nu e întâmplător spontană și nici întâmplător confuză. Pare că cineva o dirijează”. Într-o altă casetă, același Barbu Cioculescu menționează un rechizitoriu făcut de Monica Lovinescu lui Valeriu Cristea (*Un chinez: Valeriu Cristea*, „Convorbiri literare”, nr. 41, decembrie 1990), căruia îi sunt „demonstate” „mecanismele unui tenace comunism recurent”. □ Gheorghe Grigurcu publică articolul *Colind de scriitor*, în care constată că, după căderea dictatorului, a urmat ceea ce Soljenișin prevestea, „o lungă și tristă convalescență”: „Se încearcă o restaurație scelerată a ceaușismului, prezent cu răsuflatele slogane, aducătoare de nenorociri materiale și morale, ale intoleranței politice, ale urii naționale, ale atitudinii antioccidentale și, nu în ultimul rând, ale vrăjmășiei neîmpăcate față de intelectuali. Câțiva scribi nemernici care s-au îmbuibat din proslăvirea analfabetului conducător și a consoartei sale, academiciana nu mai puțin analfabetă, au revenit în poziție de atac, sub o ocultă oblăduire. Pentru calomniile și provocările lor se găsește hârtia de care duc lipsă majoritatea oamenilor de condei, până la limita, fără precedent în România, a încetării apariției de carte literară”.

15 ianuarie

● Barbu Cioculescu publică în „Dreptatea” articolul *Eminescu, astăzi*, în care observă că „întreaga operă politică a unicului poet de geniu care a fost și un

mare ideolog, pare că se scrie sub ochii noștri, într-un halucinant carusel”. Gazetarul Eminescu vorbește despre despotism, democrație, coterii ce primează asupra interesului general, ideile sale vădindu-se de o „incredibilă actualitate”. □ În articolul *Gând la Eminescu*, Gheorghe Grigurcu este de părere că poetul a fost și va fi „un obiect de dispută”. „Perpetuarea gloriei sale nu s-a petrecut linear”. S-a „apelat” la el ca la un zeu, câteodată de pe pozițiile unor ideologii agresive: „La un moment dat au apelat la el și proletcultiștii, acei vandali ai literelor, care l-au ciopârțit înainte de a-l cinsti, care l-au contrafăcut înainte de a-l înțelege. Centenarul din 1950 a reprezentat un superlativ al profanării, una din acele mari minciuni transpuse în protocol fățarnic în care se specializase comunismul. Cine l-a trăit nu-l poate uita. Din păcate, i s-a asociat și marele G. Călinescu, ce s-a diminuat penibil, când, în aceeași nenorocită conjunctură, a excomunicărilor hotărâte de partid și a ascensiunilor grotești, a represiunilor barbare și a măsluirilor cu sistem, l-a proclamat mare poet, sub cupola Academiei, pe A. Toma. I s-a asociat și Mihail Sadoveanu, trădându-și duhul înțelept al operei, maculându-și vârsta patriarhală, prin comerțul vinovat cu impostori. Eminescu era răstignit, improșcat cu sudalme, scuipat în obraz. (...) Unul dintre cele mai triste ceasuri ale vieții sale postume a fost comemorarea din 1989. Mâini sacrilege s-au silit a împleni sfânta rază a Luceafărului cu umbra criminală a dictaturii.”

● Nr. 2 din „Tineretul liber – Suplimentul literar și artistic” îi este consacrat lui Eminescu. Vladimir Bălănică (*Testul eminescian*) și Nicolae Iliescu (*Trefla de ambiție*) îl evocă în articole de prima pagină. □ Poetul islandez Thor Vilhjalmsón (președinte al PEN Club-ului pentru țările nordice) îi declară lui Sorin Preda: „Cunosc foarte puțin: câteva poezii de Eminescu, Blaga, Bacovia. Dar chiar și așa, mi-am putut da seama că Eminescu e un poet uriaș”. □ Lucian Gruia scrie despre *Umbra „Sărmanului Dionis” și „Portretul lui Dorian Gray”*. □ Capitolul eminescian al numărului continuă cu *Eminescu după Eminescu* (text nesemnat) și cu articolul lui Victor Atanasiu, *Personaje din Cezara*. □ În cuprinsul a două pagini sunt inserate, pe cele dmanșete, extrase din ziarul „Timpul” (adevrate momentului): *Eminescu în „Timpul” lui și-n vremea noastră* – selectate de Mihai D. Popescu. □ Omagiul eminescian se încheie cu un articol semnat de Grid Modorcea, cu traduceri în limba franceză din lirica eminesciană, în tălmăcirea lui Paul Midan și cu scurte texte aparținând lui Cătălin Cima, lui Dan Mircea Cipariu și Alinei Turtureanu, semnatara unei *Correspondențe de la Viena*. Reportajul începe pe un ton exclusivist: „Pentru mine, Viena nu înseamnă decât... Eminescu”. □ George Ioniță scrie despre *Malul albastru* (Ed. Cartea Românească, 1990), volumul de versuri al lui Gellu Naum.

● În articolul *Fotografia unui vis*, din „România liberă”, Florin Manolescu ia în discuție cele patru portrete ale lui Eminescu. □ Doina Uricariu dezvoltă, într-un lung articol cu aplicații la actualitatea socio-politice, o observație a lui

Constantin Noica, potrivit căreia Eminescu ar fi „conștiința noastră cea mai bună sau poate mustrarea de conștiință”.

● În „Timpul” (nr. 1-2), Cristian Livescu publică eseu *Întâiul Eminescu. O ipoteză asupra adolescenței*. □ Constantin Acosmei debutează cu poemul *Comunicatul comun*.

16 ianuarie

● Revista „Luceafărul” (nr. 3) publică următorul text de *Protest*: „Centrul PEN din România își exprimă stupoarea și revolta față de campania de amenințări, culminând cu agresiunea fizică, asupra domnului Banu Rădulescu, redactor-șef al revistei «Memoria»/ «Memoria», subintitulată «revistă a gândirii arestate», are ca principal obiectiv evidențierea celei mai grave crime săvârșite în comunism, chiar împotriva ființei și a spiritualității ei. Încercările de intimidare a redactorului ei șef capătă evidente aspecte politice./ Iată de ce protestăm cu vigoare și cerem autorităților elucidarea acestui caz și luarea tuturor măsurilor pentru ca exersarea libertății de exprimare să nu mai fie, astfel, infirmată în practică”. □ Florin Manolescu (*Blaga romancier*), comentează apariția postumă a romanului *Luntrea lui Caron* (Editarea Humanitas, 1991). „Dimensiunea principală a romanului e (...) polemică și demistificatoare, fiind strâns legată de personalitatea extraordinară a celui ce l-a scris.” □ Două pagini aniversare îi sunt dedicate lui Eminescu, grupând articole de Ion Munteanu (*Debutul lui Eminescu – 125 de ani*), Mihail Oprea (*Desincronizarea necesară*) și Lazăr Băciucu (*Fundație Eminescu la Ipotești*).

17 ianuarie

● Editorialul din nr. 3 al „României literare”, *Lista neagră*, semnat de Alex. Ștefănescu, acuză faptul că „aproape toți opozanții regimului comunist dinainte și de după căderea lui Ceaușescu (...) au fost în ultimul an victimele unei campanii necruțătoare de denigrare și chiar de exterminare fizică”: „...Petre Mihai Băcanu, Octavian Paler, Doina Cornea... Și câte alte nume (...): Ana Blandiana, Gabriel Liiceanu, Dan Petrescu, Mircea Dinescu, Alexandru Paleologu, Tia Șerbănescu, de ordinul zecilor. Pe aceeași listă ar fi trebuit să figureze și unele categorii: studenții, timișorenii, foștii deținuți politici... (...)/ Au fost vânați pe străzi, cu topoare și lanțuri, au fost arestați, au fost linșați cu cuvinte în publicații de cel mai jos nivel intelectual, ca «Azi», «România Mare», «Democrația».../ Ca într-un carnaval grotesc, Vasile Văcaru, fostul secretar al comitetului PCR «pe edituri», îl interpelează, *el*, de la tribuna parlamentului, pe Andrei Pleșu, care în ultimii ani ai dictaturii a fost exilat din București și supus unei supravegheri stricte de către securitate. Ca într-un carnaval grotesc, Eugen Florescu, fost responsabil cu presa în C.C. al PCR, îi dă, *el*, lecții de etică lui Nicolae Manolescu, care s-a opus consecvent, prin tot ce a scris, stupidelor tipare de gândire comuniste”. □ Adrian Marino comen-

tează – în articolul *Doina Cornea – între etic și politic* – apariția unui „foarte important document românesc de epocă”: volumul Doinei Cornea, *Liberté? Entretiens avec Michel Combes suivis de lettres adressée à Nicolae Ceaușescu, Ion Iliescu, Petre Roman* (Paris, 1990). □ Marta Petreu publică eseuul *Paul Goma, între depoziție și fantasmare*, arătând că autorul romanului *Ostinato* ori al *Patimilor după Pitești* „se dovedește a fi nu numai un fost caz politic, ci și un foarte interesant caz estetic, deoarece proza pe care o scrie are o verosimilitate atât de izbitoare, încât poate fi confundată cu documentul istoric sau (...) cu documentul biografic din perioada românească a autorului” – „Singura întrebare pe care mi-o pun, cu o anumită spaimă, este ce se va întâmpla cu acest scriitor – a cărui biografie, după cum se pare, s-a oprit în anul 1977, a cărui capacitate de invenție ori de construcție literară este stimulată mai ales de șocuri, reacționând preferențial la agresiunile istoriei asupra individului sau colectivității – ce se va întâmpla cu acest scriitor în momentul în care își va epuiza traumele în jurul cărora a secretat, precum o scoică resentimentară, șirul cărților sale?”. □ Sub titlul *Cine poartă vina imaginii proaste a României '90 peste hotare?*, Gabriela Adameșteanu publică un interviu cu Miahî Botez (realizat la Washington, pe 9 decembrie 1990), principalele subiecte abordate fiind evenimentele din Decembrie, existența Grupului pentru Dialog Social și a Alianței Civice, politica „iresponsabilă” și „periculoasă” a Frontului Salvării Naționale. Pe aceeași pagină, Vladimir Tismăneanu semnează un text despre Mihai Botez, *Disidentul solitar*. □ La rubrica „Fragmente critice”, Eugen Simion (*Eliade ziaristul*) semnalează apariția a două volume din publicistica lui Mircea Eliade: *Profetism românesc* (Editura „Roza Vânturilor”, 1990): „Când citi, azi, articolele din *Itinerar spiritual* (1927), scrise la 20 de ani, vedem că multe dintre ele s-au datat. Rămân încă vii, provocatoare, temele lor. Rămâne și pasiunea, adică freamă-tul, haloul acela de isterie tinerească, de care vorbește Cioran. Geniu? Mai degrabă o voință extraordinară de a pune în articolul de ziar marile probleme și a face din articolul de ziar tribuna unei generații care vrea să schimbe totul: de la politică la cultură”. Despre cele două volume din publicistica lui Eliade editate de Dan Zamfirescu (în colaborare cu Alexandru V. Diță și N. Georgescu) sub titlul *Profetism românesc* (Editura Roza Vânturilor, 1990): „Ediția de acum adună la un loc o parte din această imensă producție gazetărească (...). O ediție (...) care conjugă criteriul cronologic cu cel tematic, fără a le respecta riguros. Volumul al doilea (*România în eternitate*) (...) este mai unitar și definește mai bine o vârstă a spiritului eliadesc. Soluția ideală ar fi însă reproducerea cronologică a tuturor articolelor scrise de acest tânăr care vrea să împace România cu metafizica. Numai atunci, cu toate însemnările lui sub ochi, ne vom putea face o idee corectă despre cultura *poligrafului* (...), despre «profetismul mondial» de care vorbește Dan Zamfirescu (...) și despre toate celelalte. N. Georgescu promite un «dosar Mircea Eliade» din care să se

poată vedea limpede relațiile scriitorului cu mișcarea de extremă dreaptă. Ar fi foarte util. (...) Ediția de față arată o parte a lucrurilor. O ediție integrală a operei publicistice va lămuri și ceea ce generațiile mai noi nu știu prea bine despre Eliade și generația sa”. □ Sub titlul ***Crimă și pedeapsă***, Nicolae Manolescu scrie despre volumul lui Virgil Ierunca, *Fenomenul Pitești* – „În revista noastră, cartea a mai fost comentată, imediat după apariție, așa cum se cuvenea (...). Dacă o reiau acum, este pentru că promisiunile recente ale guvernului de a declanșa procesul comunismului (indiferent de caracterul lor demagogic) o aduc din nou în actualitate. Ar trebui să menționez totodată faptul că, recitită, la un an de la revoluție, cartea aruncă o lumină foarte vie asupra unora din evenimentele acestui din urmă an”.

● Într-un dialog cu Dorin Popa apărut în „Convorbiri literare” (nr. 2), ***„Avem ca președinte un subordonat al tovarășului Verdeț”***, Florin Iaru comentează negativ atitudinea președintelui Ion Iliescu, caracterul manipulabil al românilor, complicitățile din lumea literară și nu numai, aducând totodată în discuție chestiunea moralității scriitorului.

● În „Tribuna” (nr. 3), Maxim Danciu publică articolul ***Antibizantinismul lui Emil Cioran***, prilejuit de reeditarea *Schimbării la față a României*: „Politica este creatoare de istorie în imediatul vieții, spre deosebire de actul degajat, reflexiv, rațional al omului de cultură. Și Cioran mizează mult pe acest înțeles al politicului atunci când ne vorbește despre culturile mari sau mici, despre ritmul și tensiunea istorică, despre stil, devenire și salt istoric. Și tot din această perspectivă se cuvine analizată și opțiunea pentru Occidentul Europei privit ca un spațiu formativ și vitalizant, precum și adâncă sa aversiune față de ceea ce în Europa este oriental, balcanic, sau, într-un cuvânt, *bizantin*”. □ Mircea Bertea realizează un interviu cu președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, Mihai Cimpoi: ***Blaga e pentru mine Eminescu al secolului nostru***. M.C.: „Scriitorii noștri sunt la originea ideii de renaștere națională. Ei au pornit campania pentru oficializarea limbii române ca limbă națională în Basarabia, pentru grafie latină, pentru independență deplină – prin cuvintele rostite, prin scris și prin activitatea parlamentară. Într-o asemenea activitate sunt angajați la noi, acum, 20 de scriitori deputați: opt în Parlamentul unional și 12 în cel republican, pe când la dumneavoastră, în afară de Piru, din câte știu eu, dacă-l putem lua în considerare pe acesta scriitor...”.

● La sugestia lui Adrian Păunescu, Eugen Barbu începe să publice în „Totuși iubirea” (nr. 3), sub titlul ***Jurnale***, fragmente confesive: „Aceste rânduri recuperate dintr-un geamantan uitat sunt rodul unor notițe scrise în grabă când găseam timp liber, în călătorii, acasă și unde se nimerea, dacă aveam răgaz. O prelucrare este necesară, altfel textul stabilit e inaccesibil cititorului. Lipsesc datările – tocmai pentru ca lectura să fie cursivă. 51 de caiete rezumă o viață”. □ Sunt publicate câteva texte din noul volum al lui Marin Sorescu, ***Poezii alese de cenzură***.

18 ianuarie

● La rubrica „Panoptikon” din „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 3) este semnalat favorabil un punct de vedere exprimat de Nicolae Manolescu în nr. 2/1991 din „România literară” în chestiunea „procesului comunismului”: „La rubrica «Ochiul magic» criticul Nicolae Manolescu se ocupă de **Procesul comunismului**, făcând o analiză exactă declarației difuzate prin ROMPRES, la sfârșitul anului trecut, de ministrul Justiției, dl. Victor Babiuc. Declarația e considerată drept demagogică, având în vedere întârzierea (un an de la revoluție) cu care a fost făcută, precum și lipsa de măsuri concrete ale actualului guvern în vederea pedepsirii foștilor conducători de partid, de stat și de securitate din perioada guvernării comuniste. Nicolae Manolescu analizează, pe lângă planurile *penal* și *politic* în care ar trebui să se desfășoare un proces al comunismului, un al treilea plan, cel *moral*, cel mai vast, în care ar intra «vinovații de dezastrul cultural, beneficiarii sau profitorii de toate calibrele, colaboraționiștii, denunțătorii»”. □ Traian T. Coșovei recenzează volumul de debut al poetei Ramona Fotiade, *Un atelaj de hîrtie* (Editura Cartea Românească, 1990), care, „alături de cel al lui Cristian Popescu (*Familia Popescu*)”, este „unul dintre cele mai bune debuturi din ultimii ani”. Rețin atenția în acest articol (intitulat **Paradisul începe cu uscătoria de rufe**) câteva observații cu caracter general vizând poetica „nouăzeciștilor”: „ceea ce îi diferențiază și îi individualizează este, în primul rând, un excelent *instinct* poetic. Să vedem cum s-a manifestat până acum acest instinct: în primul rând printr-o bună orientare «în teren». Ei au reușit – firește prin numele de rezonanță pe care le-au produs până acum: Cristian Popescu, Ramona Fotiade, Simona Popescu, Daniel Bănulescu, Horia Gârbea, Paul Vinicius, Ioan Es. Pop și alții – să identifice rapid un teritoriu pe care poezia anilor '60, '70 și '80 l-a lăsat neexplorat: spectacolul textului care se naște. Apoi au reasezat în drepturi *biograficul*, pe care l-au eliberat de leștul elegiac, de sunetul de romanță. Și, nu în ultimul rând, au izbutit să preia critic, analitic, «cuceririle» generațiilor precedente...”. □ Remus-Horațiu Pinteă semnează articolul **Alexandru Ivasiuc – o enigmă vie (I)**, unde autorul *Păsărilor* are parte de o examinare obiectivă, ce pune în balanță deopotrivă reușitele și slăbiciunile literare, cedările politice și donquijotismul unui scriitor umanist care a avut „naivitatea (...) de a încerca să-i convingă pe bonzii PCR de «celălalt» marxism, cu față umană, de necesitatea unei estetici ce pleca de la tânărul Marx, Georg Lukács și Garaudy”. □ Un articol al lui Henri Zalis, **Racordare la romanul memoriei**, îl omagiază pe Radu Cosașu la împlinirea vârstei de 60 de ani.

● În revista „22” (nr. 2), Alina Mungiu realizează ancheta **GDS – priviri în oglindă**, la care participă: Magda Cârneci (*Un spațiu curat al întâlnirilor deschise*), Gabriel Andreescu (*Valoarea publică*), Victor Bârsan (*Mai bătrâni cu un an*), Andrei Cornea (*Extemporal la GDS*), Stelian Tănase (*Calea Victorie 120, o placă memorială*) și Sorin Vieru (*Principala noastră reușită*

este că am supraviețuit). Chestionarul are în vedere un bilanț al GDS la un an de la înființare: „1. A reușit GDS în anul precedent să influențeze opinia în societatea românească? Dacă răspunsul este da, ce fapte dovedesc aceasta? Dacă răspunsul este nu, ce anume l-a împiedicat?/ 2. Care a fost reușita indiscutabilă a GDS în acest an? Dar nereușita fundamentală?/ 3. Când, cu cine și în ce împrejurări anume a făcut GDS dialog social? Ca membru al GDS sunteți satisfăcut de această activitate?/ 4. Care este situația actuală a GDS: staționară, în declin sau în ascensiune? De ce?/ 5. Ce va deveni GDS peste cinci ani, după dv.? Partid politic? Grup de influență? Cenaclu de tip «Junimea»? Centru de studii multidisciplinare? Descrieți un GDS ideal pe care îl doriți în viitor. Adăugați imaginea reală pe care o considerați mai probabilă”.

„Cea mai palpabilă reușită a Grupului pentru Dialog Social în anul trecut a fost să existe” – e de părere Magda Cârneci – „Faptul că GDS a reușit să supraviețuiască și să se delimiteze cu fermitate în comparație cu alte mai perisabile grupuri de atitudine/reflexie/dialog, în ciuda presiunilor intense exercitate asupra sa, demonstrează că la temeiul existenței lui nu au stat nici hazardul, nici vanitatea, nici oportunismul intelectual, politic sau civic, cum s-a insinuat, ci o reală comunitate de ideal social și idee culturală, hrănite din cultivarea cu strictețe a unei calități de puritate a relației interumane, pe care cred că fiecare membru al grupului a resimțit-o aproape la modul palpabil./ Nereușita grupului o constituie, poate, neputința de a fi transformat repede și eficace această exigență morală internă în act pragmatic, în gest activ și de a o fi propagat în măsura dorită și declarată, prin gesturile publice săvârșite peste an, printre numeroasele formațiuni politice, sindicale, sociale cu care a întreținut dialog și contacte”. La cea de-a treia întrebare, Magda Cârneci răspunde cu o iritare manifestă: „Trecând peste faptul că în precizia ei aparentă întrebarea sună ca dintr-un formular de cadre de dată recentă și tristă aducere aminte, mi se pare că ea emană și o anume agresivitate ușor simplificatoare la adresa noțiunii de dialog social. Că GDS a provocat, a acceptat și a întreținut dialoguri cu destui reprezentanți ai celor mai importante partide politice (de opoziție sau de guvernământ), cu lideri ai sindicatelor muncitorești din țară, cu formațiuni studențești, cu organizații umanitare și alte forme de asociere din societatea românească postcomunistă, aflată la primele ei încercări de acest fel – e un fapt lesne verificabil. (...) Dacă nu a reușit să acopere anvergura neașteptat de largă a nevoii de dialog social a societății românești, pentru care probabil ar fi fost necesară o armată de oameni, GDS a reușit să ilustreze ideea de dialog social și să o «întrupeze» credibil, creditabil, prin câteva acțiuni importante. Propunerea de mediere între Piața Universității și Putere, dialogul încrucișat cu partidele politice de opoziție, participarea la pregătirea Alianței Civice sunt câteva asemenea exemple pentru un gen complex de acțiune socială aflat abia la începuturile sale, gen pentru care GDS, alături de celelalte forme de structurare civică a corpului social, mai are enorm de mult de făcut”. În fine: „Nu

știu cum va arăta GDS peste cinci ani. Probabil că, dacă va mai fi nevoie să existe, el nu va fi nici partid politic, nici grup de presiune ori influență, nici centru de studii multidisciplinare și nici cenacul. Câte ceva din toate acestea, în punctul în care ele comunică. (...) Dificil de captat, periculos de fixat în cuvinte. Nici «sfat al bătrânilor», nici «falangă a junilor eminenți», nici «judecători supra-mundani», nici «conclav de elite», cum s-a tot spus. Ci mai degrabă un fel de corp plural urmărit de o himeră. Himera apărării unor principii ale comunității, dincolo de stringența imediatului și de compromisul luptei politice. Un fel de «aberație intelectuală» pentru politruci. Un fel de mică «citadelă morală» pentru oamenii străzii». ■ Pentru Gabriel Andreescu, „GDS a fost un lider de opinie spectaculos în primele luni ale anului 1900. Comunicatele lui, redactate în stilul acela energic și distins care ar fi meritat să facă istorie păreau repere absolute ale conștiinței publice. Astăzi grupul este mai discret și, rămânând să se exprime prin intermediul unei reviste deschise la mulți alți autori, ceva mai difuz. Gândindu-mă la manieră: fermitate, decență, pluralism și la marile ei teme: dialogul, democrația, minoritățile, gândirea social-politică contemporană, exilul românesc, cred că se poate susține fără să se riște prea mult: revista «22» reflectă, mai mult decât oricare publicație de la noi spiritul european”. Principala reușită: „Promovarea societății civile (...). Poate mai târziu nu se va mai face legătura între primele discuții sindicale de pe culoarele clădirii din Calea Victoriei 120 și marile sindicate de astăzi. Sau între membrii grupului și televiziunea independentă sau Alianța Civică. Dar această legătură există. GDS a reușit să facă din ideea de dialog un criteriu de confirmare a onestității politice. Până și guvernul, până și ziarele feseniste s-au supus principiului și au încercat să îl folosească pentru schimbarea imaginii publice. În sfârșit, navigând împotriva teribilei confuzii de valori, GDS a păstrat în picioare ideea că societatea românească are nevoie de un reper, de o exigență morală și intelectuală”. Concret: „GDS a avut dialoguri cu reprezentanți ai societății civile (din Timișoara, Brașov, Cluj..., studenți, sindicate), reprezentanți ai partidelor politice (PNȚ-c.d., PNL, UDMR, PSD, MER, FSN...), ai instituțiilor publice (Răzvan Theodorescu ori Virgil Măgureanu), ai guvernului (Adrian Severin); cu intelectuali de primă mână din țară și străinătate; cu mesageri ai multor instituții internaționale. De câteva (puține) ori au avut loc întâlniri cu grupuri mai largi (la sala Amfiteatru, la uzina Faur, pe platforma Măgurele...). Deși eficiente în completarea informației și imaginii, indispensabile pentru inițiativele GDS, dialogurile purtate nu au reușit să obțină ceea ce era cu adevărat cel mai important: depășirea stării de criză în care se află raporturile dintre principalele forțe sociale”. Nereușita: „incapacitatea grupului de a se coagula în forma unei autentice instituții”. Despre viitorul Grupului: „Îl imaginez drept un grup de influență format din cei care au transformat o experiență intelectuală și morală autentică într-o valoare publică”. ■ Victor Bârsan: „O adevărată nenorocire a Grupului este

numele său, dat în entuziasmul acelui sfârșit de decembrie, fără vreo evaluare a capacității sau apetitului membrilor săi pentru intrarea în social. Au fost totuși câteva tentative care nu trebuie minimalizate: întâlnirea cu sindicatele, cu reprezentanți ai studenților, cu diferite grupuri politice sau etnice. Bilanțul este, însă, din păcate, destul de palid”. Și încă: „Grupul traversează o perioadă de declin. Partea cea mai militantă (după criteriile mele) a contribuit la nașterea Alianței Civice, fiind absorbită – ca energie de manifestare în social – de Alianță. O parte s-a reîntors în camera de lucru; o parte este anexată de «obligatii de serviciu» în diferite instituții culturale; o parte este plecată din țară./ Declinul este datorat și carențelor de ordin administrativ, lipsei de personal și de fonduri; totodată, unei atmosfere de oboseală și decepție care se instalează de regulă (...) în lumea românească, după rarele sale momente eclatante”. ■ Andrei Cornea consideră că GDS este „o metonimie a societății civile românești de după 22 Decembrie 1989”; din această perspectivă, „realizările și eșecurile GDS sunt, în mic și în chip concentrat, realizările și eșecurile societății românești în ansamblu, cu unele diferențe de nuanță, desigur”. De pildă: „Ca pretutindeni, mulți dintre noi am fost prea spornici în gesticulație, dar prea nevoiași în analiza constructivă și în spirit pragmatic. La fel ca ceilalți, ne-am ciocnit și noi adesea, cu umorile, pornirile și patimile noastre, și chiar mai rău, s-a întâmplat să ne și excomunicăm cu fraze tăioase și intransigente. Am dialogat oare între noi sau cu ceilalți? Am mimat, în tot cazul, la fel ca toată lumea, forma dialogului, poate doar în chip ceva mai tehnic decât au făcut-o alții și cu mai multă grijă pentru convențiile civilității și ale bunei elocuții. (...) În rest, ce să mai spun: că au existat și printre noi și despre noi microscenarii tenebroase, că o oarecare lipsă de transparență în GDS nu o dată a înveninat atmosfera? Iar dacă astăzi multă lume nu știe prea bine ce se mai întâmplă cu noi și ce mai suntem de fapt, nu se leagă aceasta de faptul că nici lumea cea mare nu prea știe ce se întâmplă cu România și ce mai este ea în momentul de față? (...) Cum va fi GDS peste cinci ani? Nu știu să spun. Cum mi l-aș dori? Asta e ușor de arătat: un GDS care, indiferent de felul în care va arăta lumea în mijlocul căreia se află, să nu mai fie metonimia acesteia. Îmi doresc, deci, un GDS eliberat de sarcina incomodă și ambiguă de a fi o figură de stil”. ■ Sorin Vieru este mai optimist: „Reușita numărul 1 a Grupului este pur și simplu supraviețuirea lui, în condiții dificile, marea majoritate a membrilor Grupului păstrându-și ori chiar sporindu-și autoritatea morală și intelectuală. (...) O a doua reușită constă în păstrarea individualității membrilor săi, a libertății de opinie înăuntrul lui./ A treia reușită constă, cred, în faptul că unii membri ai Grupului au devenit mai lucizi, mai reflexivi, mai bătrâni./ O reușită foarte importantă constă în înfiriparea unui pattern care a condus la constituirea altor grupuri de reflecție critică și dialog în câteva orașe ale țării./ Ne-reușita fundamentală: absența dialogului și a medierii dialogului. Și mai ales puținătatea contactelor cu diferite straturi sociale, mai ales muncitori”. □ Pe

aceeași temă „aniversară”, Rodica Palade publică articolul *Câteva însemnări din istoria de un an a revistei „22”*. □ Stelian Tănase realizează un interviu cu Sorin Alexandrescu, „*Mi se pare normală circulația între stradă și bibliotecă*”. Subiectele abordate: victimele Revoluției din Decembrie 1989; marasmul social postdecembrist (ilustrat, între altele, de conflictele româno-maghiare de la Târgu-Mureș, din martie 1990); insuficienta articulare a societății civile românești atât înainte de Al Doilea Război Mondial, cât și după căderea comunismului; democrația românească interbelică; inexistența unei autentice mișcări comuniste de rezistență între cele două războaie și conceptul hibrid al național-comunismului ceaușist; rolul pe care ar trebui să-l joace Grupul pentru Dialog Social și, mai general, locul intelectualului în politica românească postcomunistă.

● În nr. 2 al revistei „Acum” („săptămânal al societății civile”, avându-l ca director pe Al. Paleologu, cu un „colegiu editor” compus din Călin Anastasiu, Vartan Arachelian, Alina Mungiu, Dan Oprescu, Petre Stoica, Stelian Tănase și Radu Georgescu), Stelian Tănase semnează editorialul *Cizma și condeiul*, în care acuză ca pe un fel de „fugă” „aranjarea” unei vizite în China Populară a președintelui Ion Iliescu, în contextul internațional complicat al războiului din Golful Persic și într-un context intern tot mai afectat de clivajele dintre guvernul Roman și majoritatea conservatoare a Parlamentului condus de Alexandru Bârlădanu și Dan Marțian. □ Directorul revistei, Alexandru Paleologu publică un articol despre *Expulzarea Regelui*: „Metoda totalitară de a ascunde ceea ce este sub ceea ce se spune nu mai rezistă. Acum nu mai merge ca pe vremea lui Stalin, a lui Gheorghiu-Dej și chiar până acum câțiva ani sub Ceaușescu. Acum totul se află imediat, totul se vede la televizor. În zadar încearcă totalitarismul să împiedice informația: ea circulă instantaneu. (...) Toată lumea l-a văzut pe tovarășul Iliescu mulțumindu-le «minerilor». Toată lumea a văzut, de curând, expuzarea regelui, toată lumea a auzit ce au spus autoritățile feseniste cu această ocazie. Ocazie de a-și da încă o dată pe față prostia, mojicia și reaua-credință. Ocazie pe care puterea uzurpatoare se poate lăuda că, firește, nu a pierdut-o. Ocazie de a spori încă o dată, prin contrast, popularitatea Majestății Sale”. □ Sorin Dumitrescu publică o *Falsă notă informativă*, sarcastică la adresa „supraveghetorilor” de ieri și de azi. Autorul se oprește asupra participării sale la „afacerea Meditației Transcedentale”, când „după câteva luni bune de penitență, la intervenția lui Nichita, partidul s-a îndurat de mine și de Pleșu și ne-a iertat. În acest fel am putut participa, la sfârșitul lui '82, la Bienala de la Paris. Punct ochit, punct lovit! În condițiile în care MT-ul era încă în toi, plecarea mea în străinătate a fost proba irefutabilă (scuzați expresia!) că sunt securist. La rândul-le, destui oameni ai bisericii, luând cunoștință că aș fi avut, ca participant la MT, unele simpatii față de mantrele iluminatului Maharishi, m-au privit critic, ca pe un sectant ortodox neo-budist. În anii puterii populare iliesciene, ca membru al GDS-ului, am fost

dat de serești ca trădător de țară, iar de încă tânărul Andrei Cornea, la BBC, drept colegul de extremism al neo-radicalului Stelian Tănase. (...) Stau și văntreb, iubitorilor: în condițiile în care public la ziarul «Acum», al cărui director e și Marele maestru al lojilor francmasonice unite recent la Paris, ce nouă calitate credeți, dragii moșului, că mi se va adăuga la cele de mai sus? (...) În lumina acestei îngrijorări (...) sunt hotărât să public răzbit în acest ziar, simțindu-mă înainte de toate solidar cu geniul fermecător al marelui scriitor și moralist Alexandru Paleologu, mărturisindu-mi de asemenea emoția și onoarea deosebită de a scrie la o foaie aflată sub direcția Domniei-Sale”.

● Nr. 3 din „Contrapunct” are pe prima pagină un scurt articol cu final moral-politic al Ioanei Pârvulescu (*Până când*): „...Până când își vor mai simți mâinile și privirile și gândurile curate cei care citesc și cred ziare ca «România Mare», până când își vor simți inima curată și ușoară cei care au inima grea și murdară... PÂNĂ CÂND?”. □ Aniversarea nașterii lui Mihai Eminescu e marcată prin câteva eseuri: *Adormind de armonia...* de Livius Ciocârlie (potrivit căruia „marea poezie (eminesciană) se află – între alte locuri – în ipostazierea poetică a chiar scufundării în somn”), Codrin Liviu Cuțitaru (*Actul etic în „Luceafărul” Cătălin – excursul moral*) și Christian Crăciun (*„Black-box” publicistic*), despre „discursiul pasionat” al gazetăriei eminesciene. □ Un nou episod din serialul bilanțier (*După un an*) al lui Ion Bogdan Lefter pledează cauza „reînțoarcerii la politic prin gazetărie” a scriitorilor în 1990: „Insistența publicistică de după decembrie 1989 e neobișnuită doar prin comparație cu deșertul de dinainte”. □ Bogdan Ghiu reflectează în eseul *Vorbe, vorbe, vorbe*, asupra condiției solitar-solidare a scriitorului pornind de la un articol interbelic al lui Mircea Eliade (1918-1921) și de la articolul *E mult de-atunci* al congenerului Mircea Nedelciu, apărut în nr. 52 al «Contrapunct»-ului. □ Dumitru Țepeneag publică, la rubrica „Șotron”, secvențe prozastice experimentale sub titlul *Fragmente dintr-un manuscris abandonat*. □ Serialul confesiv *O lună de miere amară* al lui Dan C. Mihăilescu continuă cu relatări cvasi-diaristice ale stagiului parizian din toamna lui 1990. □ Pe prima pagină a revistei – un anunț „în atenția cititorilor”: „Începând cu luna februarie 1991, revista «Contrapunct» va lansa suplimentul lunar de opoziție absolută – CARNAVAL. Cititorii vor găsi în paginile lui benzi desenate, caricaturi și texte incendiare, cu directă referință la «carnavalul» politic al zilelor noastre”.

● Într-un dialog cu Dorin Popa, consemnat în „Cronica” (nr. 3), Nicolae Manolescu vorbește despre raporturile sale cu scriitorii generației '80: „Eu sunt perfect conștient de faptul că cei care aparțin Generației '80 îmi datorează anumite lucruri de un ordin foarte general cum ar fi, de pildă, o anumită transparență a discuțiilor asupra literaturii, o anumită toleranță față de literatură, față de formulele literare, o lipsă de fanatism, aș spune, în îmbrățișarea unui anumit punct de vedere. Dar, pe de altă parte, și eu le datorez lor multe

lucruri. (...) Ei mi-au revelat anumite gusturi ale mele de care eu eram numai pe jumătate conștient. Dacă cineva ar urmări acum (...) care era criteriul meu de selecție a poeziei în anii '60 și l-ar compara cu cel de la sfârșitul anilor '70 și începutul anilor '80, când a apărut Generația '80 ar observa o diferență semnificativă". Discuția se mută apoi de la literatură la anumite subtilități ale decodării evenimentului politic, sau la chestiuni precum „nuanțele” colaborării cu regimul comunist (N.M. luând, discret, distanță față de intransigența excesivă a unui Virgil Ierunca): „Fără nuanțe, nu înțelegem nimic din ce ține de Cultură și de istorie literară și de evoluție culturală. Este foarte ușor de spus acum că există 4-5 sau mai multe categorii de colaboraționiști cu regimul comunist și de a da, pe deasupra, impresia că toate aceste colaborări au fost niște trădări, deci niște abandonări ale principiului intelectual, niște abdicări. Însă, unde apar nuanțele? În situația concretă a acestor colaborări. Există oameni care, colaborând (...), sunt departe de a fi făcut numai rău. Colaborarea lor a însemnat și un procent important de bine pentru cultura românească. (...) Colaboraționismul lui George Ivașcu a permis existența celei mai bune reviste de cultură din România, dintre 1956-1970, și anume «Contemporanul» și a uneia din cele mai bune reviste, de după 1971, deci după tezele din iulie, care a fost «România literară»". De asemenea: „Literatura nu este morală, cărțile nu sunt numai expresia moralității. Ar fi extraordinar ca toți scriitorii talentați să fie și oameni cinstiți. Din păcate, poate să fie genial și imoral. (...) Or, un simplu criteriu moral riscă să ne ascundă mai întâi, să spunem, specificul literaturii, felul cum ea acționat și, în al doilea rând, să simplifice foarte tare tabloul – tabloul real. Cum necum, cu aceste abdicări, cu această imoralitate a unora dintre noi, cum necum, în anii comunismului, s-a făcut, în România o literatură. Și încă o literatură foarte bună". Criticul se referă, pentru a exemplifica, la cărțile lui Preda sau Buzura, care au reprezentat cea mai importantă formă de „rezistență la totalitarism, la comunism, la ceaușism”.

● În „România Mare” (nr. 32), Fl. Popa Micșan realizează un interviu cu Ion Mihail Popescu, cercetător în domeniul filosofiei culturii, membru al Asociației Foștilor Deținuți Politici: *Lucian Blaga scos din cultura română de ungurii staliști*.

19 ianuarie

● Ion Negoîtescu publică în „Dreptatea” articolul *Titu Maiorescu și România burgheză*, în care comentează volumul *Istoria contemporană a României*, alcătuit de I. Al. Rădulescu-Pogoneanu din prefețele celor șase tomuri de *Discursuri parlamentare* (apărute în 1925).

20 ianuarie

● Fănuș Neagu publică în săptămânalul „Țara” un articol antimonarhic intitulat *Multe lacrimi pe obraz*: „Printre dezamăgirile acestui colț de mileniu, se

numără și vizita, eșuată, a fostului rege Mihai I. Călătorind cu pașaport danez și uitând să-și ia viză pentru intrare în țară, Majestatea Sa a forțat frontiera, a intrat în București, făcând o scurtă vizită unei doamne care simpatizează cu monarhia, apoi a pornit spre Curtea de Argeș, să omagieze amintirea strămoșilor care-și dorm somnul de veci în mănăstirea meșterului Manole. A fost oprit din drum și trimis, cu avion românesc, în Elveția. Pe când eram mic și elev la liceul militar de formație veche, îl iubeam pe rege cu naivitate, dezinteres, exaltare și bucurie mereu proaspătă. Trecând anii, sentimentele s-au mai schimbat, dar nu până a lua înfățișarea adversității și împotrivirii. Deci, din marginea fântânii care luminează amintiri, mă întreb astăzi:/ – de ce Majestatea Sa o fi călătorit sub numele de Argeșeanu? Mărturisesc că e o extravaganta pe care n-o înțeleg;/ – de ce a ținut-o întins spre Curtea de Argeș și nu s-a dus, de exemplu, la Lisabona, ca să plătească o slujbă în cinstea tatălui său, Carol al II-lea, care odihnește într-un sicriu de măsline, în cripta regilor Portugaliei? Alături de Lupeasca, e adevărat;/ Las la o parte alte vreo zece întrebări și trăgându-mi în farfurie, cu lopățița de lemn, o copioasă porție de îndoială, îndrăznesc să afirm că Majestatea Sa a întreprins această călătorie, la un an după revoluția din decembrie (și Revoluția, Majestate, se scrie tot cu literă mare) împins de la spate de cei ce-l iubesc și care la adăpostul numelui Său vor să pătrundă în El Dorado, adică acolo unde curge lapte și miere. Nu mi-e teamă să adaug că în această poveste căile dorului s-au împletit cu nălucirile autorului suind de pe turlele și fruntea celor 156 de castele și cabane, cu peste 2.000 de camere, din holdele, râurile și pădurile însumând 152.000 ha ce-au aparținut, odinioară, familiei regale. Un demon mă face să zic că cele cinci prințese moștenitoare ale regelui Mihai I nu se poartă cu gândul și pasul încoace numai încinse de dorința de a respira o șuviță de fum din asfințitul soarelui peste Vârful cu Dor. Și-apoi, lasă, toate vorbesc românește cum vorbim noi caracalpacă./ Și totuși, mi-a părut rău că Mihai I a fost silit să se întoarcă peste graniță în noaptea în care abia sosise. Micul regalist din mine știe încă să dea onorul la drapel în ziua de 10 mai. Dar nu vede cum s-ar putea reazeza Mihai I în tronul cu păuni de diamante înainte de a-L judeca un Tribunal românesc pentru participarea la asasinarea Mareșalului Ion Antonescu./ P.S. Aflu în ultimul moment că în cadrul slujbei de la Curtea de Argeș, la sfârșit, urma să aibă loc reîncoronarea lui Mihai I ca rege al României, săvârșită de episcopul Calinic Argatu, printre martorii de onoare figurând și domnul Doru Braia. Aceasta, mai mult ca sigur, spre a se produce cu vestita romanță *Mi-e dor de munți, de Caraimanul* (Carol Caraiman?) *pe veci acoperit de nor*. Dacă este adevărat, atunci rușine să-mi fie obrazului că am crezut și încă mai cred în demnitatea regilor”.

22 ianuarie

● „Tineretul liber – Suplimentul literar și artistic” (nr. 3), reia, odată cu noul an, „Dosarul francofoniei”, care începe cu interviul acordat de Paul Miclău,

lector de limba română în Franța, lui Sorin Preda: „– *Literatura română e vastă. V-ați putut da seama care este scriitorul lor preferat?* – Categorie Caragiale. Caragiale considerat ca precursor al absurdului. În 1989, obsedați de evenimente, își manifestau un sporit interes față de Dinescu, Blandiana, Mircea Cărtărescu, față de literatura optzecistă. În orice caz, în urma evenimentelor din decembrie, studenții s-au schimbat foarte mult, așa cum s-a schimbat motivația învățării limbii române. Nu numai că numărul studenților a crescut, dar a crescut și participarea lor la cursuri (...). De un interes aparte se bucură în rândul studenților opera lui Rebreanu sau Camil Petrescu, considerat a fi precursor al noului roman”. □ Atrage atenția, deși este ascuns literalmente în subsolul paginii a 15-a, un fragment dintr-un interviu luat de Sorin Preda Juliei Kristeva.

23 ianuarie

● În „Luceafărul” (nr. 4), sub titlul „*Francezii n-au simțul revoltei, iată de ce, e pentru ei, Cioran este, oarecum, inactual...*”, Dan C. Mihăilescu transcrie un dialog cu Sylvie Jaudeau, autoarea unei cărți despre Cioran. □ În *Literatura închisorilor*, cronică la volumul lui Teohar Mihadaș, *Pe muntele Ebal* (Ed. Clusium, 1990), Florin Manolescu insistă asupra necesității de a include literatura carcerală în sintezele istoriografice. □ La rubrica sa de cronică a edițiilor, Mircea Anghelescu (*Iubind ceea ce nu mi se dă dreptul...*), discută despre reeditarea, într-un singur volum, a două titluri aparținându-i lui Mihail Sebastian, *De două mii de ani. Cum am devenit huligan* (Editura Humanitas, 1990). □ Din sumar mai rețin atenția: articolul *Noica și Gulagul românesc* semnat de Ștefan Ion Ghilimescu și eseu lui Alex. Leo Șerban, *Literatură și naufragiu: eseu asupra suspensiei creației*.

24 ianuarie

● Într-un interviu cu Stelian Tănase realizat de Alina Mungiu pentru „Convorbiri literare” (nr. 3), se discută despre înființarea, obiectivele și activitatea Grupului pentru Dialog Social, din care interlocutorul s-a retras în urma unor dezacorduri cu Liiceanu, dar și pentru că, potrivit propriilor mărturisiri, nu ar fi reușit să-i determine pe mai mulți confrăți să se implice în viața social-politică, să participe la decizii și să le orienteze spre democrație. Principala greșeală identificată de Stelian Tănase ar sta în faptul că acest Grup „s-a declarat închis”, că nu s-au stabilit contacte cu mai mulți intelectuali din țară.

● În nr. 4 din „Totuși iubirea”, Adrian Păunescu semnează două articole polemice: un text antimonarhist, *Maiestate, Mareșalul vă urmărește ca o remușcare*, și pamfletul *Dinescu bate manual*, despre conflictul președintelui Uniunii Scriitorilor cu Florica Mitroi: „Mircea Dinescu nu a șovăit. Rapiditatea și ședințele CPUN, unde vorbea până îl dureau subțiorile, a fost un atu în groaznica încheștare cu Florica Mitroi. Încă un complex genetic al

națiunii române a trecut în uitare, odată cu acțiunea îndrăznească a poetului și anume obsesia că noi nu am luptat niciodată decât cu adversari mai puternici decât noi. Dinescu, în numele poporului său, ne-a dovedit contrariul, și anume cât de nobil e, cât de reconfortant, să lupti cu adversari mai slabi decât tine, de exemplu să bați împreună cu subalternii o femeie... Dacă nici pentru această eroică faptă nu primim Premiul Nobel, înseamnă că Europa are, într-adevăr, ceva cu noi”. O continuare a acestui articol apare în nr. 7, din 14 februarie.

25 ianuarie

● Traian T. Coșovei recenzează în „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 4) o carte a lui Alexandru Predescu, *Vremuri vechi bucureștene* (Editura pentru Turism, 1990) – scris înainte de 1989 și „beneficiind, tardiv din punct de vedere editorial, de «liberalizarea» libertății de expresie”, volumul „nu este (și nici nu se dorește) o «revizuire» a istoriei Bucureștiului”, dar autorul îl „completează (...) cu o utilă (...) listă a monumentelor (în covârșitoare majoritate biserici) demolate de felahii urbanismului totalitar”. „Folosind un bogat material documentar, de la Bacalbașa și Mateiu I. Caragiale ori Nicolae Iorga până la Arhivele Primăriei București (1864-1945), Alexandru Predescu șterge colbul de pe cronicile bătrânului Oraș, reînsuflă figuri tragice, comice ori eroice și, nu în ultimul rând” – ține să adauge Traian T. Coșovei – „reconstituie o epocă în care, cu puțină băgare de seamă, ne putem regăsi”; pentru autorul recenziei, o revoltă a studențimii bucureștene în vremea lui Carol II, reconstituită în cartea lui Alexandru Predescu, s-ar asemana, peste timp, cu un binecunoscut (din primăvara lui 1990) „scenariu» al destabilizării golănesc-universitare...”.

● Revista „Contrapunct” (nr. 4) are pe prima pagină un editorial politic (*O legendă originală*) de Alexandru Vlad și un contraeditorial (*Un război... „pentru liniștea noastră”?*) de Elena Ștefciuc despre conflictul din Golful Persic și despre slaba lui receptare în România (unde cuvântul de ordine l-ar reprezenta „liniștea” regimului Iliescu). □ Este publicat un interviu cu Virgil Nemoianu – despre societatea americană și cea românească – realizat la Washington de Gabriela Adameșteanu. Rețin atenția comparațiile dintre „alienarea” creativă a societății occidentale și „infantilizarea” afectivă a celei românești. □ Ion Bogdan Lefter își încheie serialul bilanțier (*După un an*) cu o panoramă a prestației scriitorilor (literaților) pe scena politică și mediatică a anului 1990. În privința aparițiilor televizate, acestea „au fost indici foarte exacți ai pozițiilor simbolice ocupate de-a lungul lui 1990 de imaginea scriitorului în ochii Puterii și – prin reflex – al publicului”. În privința implicării scriitorilor în politica propriu-zisă, „Când și cum se va produce reintrarea în jocul politic efectiv a unor literați – vom vedea, cât de curând. Dacă nu după modelul Havel, poate că evenimentul va impune raportări mai degrabă la modelul Maiorescu, de pildă. Mă gândesc și la relevanța lui larg-intelectuală

(cu – firește – corecțiile aduse de aspectul complet schimbat al societății românești de astăzi), dar și la specializarea scriitoricească a liderului junimist. Continui să cred că analiștii modelelor culturale și – într-un sens cuprinzător – «ideologice», recte criticii, eseiștii, istoricii și teoreticienii literari, au premisele cele mai favorabile pentru transpunerea competenței profesionale în plan politic. Când am propus partidelor cu tradiție antebelică un nume de exeget al ideilor socio-culturale (într-un articol din primăvară, tot în «Contrapunct»), n-am făcut-o decât pe jumătate ironic (vizavi de opțiunile reale ale celui în cauză)”. În continuare, autorul menționează, pentru viitor, și alte posibile teme de analiză ale unui bilanț coextensiv: „evoluția presei culturale; interviurile politice ale scriitorilor; alte texte memorabile publicate în ziare și reviste în cursul anului (pe câteva le-am comentat la această rubrică); protestele semnate de literați; participarea la manifestațiile de stradă și discursurile rostite în ocaziile respective; recuperarea exilului cultural, relațiile cu exilul; situația actuală a Uniunii Scriitorilor; prezența GDS-ului în spațiul socio-cultural și politic; programul și perspectivele Alianței Civice; «noul oportunism», noile pakte cu Puterea; ambiguitățile, lipsa curajului necesar pentru un proces moral al lumii literare (Uniunea Scriitorilor a părut să se pornească într-acolo, operând o excludere răsunătoare, după care s-a oprit)...”. □ Gheorghe Crăciun scrie un eseu despre identitatea europeană aspirațională în percepția românească recentă (*De la Est la Vest și retur*): „E imposibil să facem abstracție de faptul că există o Europă a lui Montesquieu și Descartes, și o Europă a lui Budai-Deleanu și Caragiale”. □ Bogdan Ghiu publică un articol intitulat *De vorbă*, despre opțiunile unor colegi de generație (pretext, din nou: Mircea Nedelciu): „Bunul meu prieten, Stelian Tănase, în noua lui disidență față de Grupul pentru Dialog Social, face cu două prilejuri afirmații care, cred eu, necesită precizări. Astfel, în numărul 43 al anostului «Zig-Zag», într-un interviu tras la xerox și, bănuiesc, comentat, el afirmă: «Da, sunt de stânga», pentru ca la întâlnirea cu președintele Ion Iliescu a delegației Alianței Civice, tot al să spună la un moment dat: «Eu nu sunt marxist...». Cunoscându-i cultura politică, nu cred că este vorba, ca în cazul lui Mircea Nedelciu, de o confuzie, ci de o nuanță cu totul și cu totul precisă și «specială». Din finalul interviului din «Zig-Zag» am putea extrage câteva indicații. Citat: «Nu cred că trebuie să avem grijă de o elită de intelectuali de 2000 de oameni, de o elită politică de 2000 de oameni, de o elită financiară de 2000 de oameni, care va apărea. Trebuie să ne îngrijim de 20 de milioane de oameni». Mulțumindu-i pentru forma corectă a verbului *a apărea* (...), ce să înțelegm ca să nu greșim? Populism? Anti-elitism (în vârf cu anti-intelectualismul)? Realism? Demagogie? Cred că este în primul rând vorba de *strategie*. O strategie *politică* înainte de orice. Unul dintre cei mai înverșunați și mai argumentați opozanți și critici ai puterii actuale răspunde puterii cu armele ei proprii. (...) Poate că în România stânga politică nu a fost decât mimată și niciodată reală.

Poate că e într-adevăr nevoie de o stângă autentică. Poate că tocmai o stângă ne lipsește, noi fiind, ca popor, mai aproape de dreapta, prin conservaorismul și naționalismul nostru. Poate că prietenul meu Stelian Tănase are dreptate”. □ Recenta apariție a romanului *Femeia în roșu* de Mircea Nedelciu, Adriana Babeți și Mircea Mihăieș este celebrată – sub titlul-umbrelă *Povestea „Femeii în roșu”* – prin comentarii contextuale semnate de Ion Bogdan Lefter (*Frumoasa fără corp*) și Ov. S. Crohmălniceanu (*Un roman popular rafinat*), alături de „postfața” ficțională semnată Martin Adams Moorville (critic american imaginar, purtând, de fapt, inițialele coautorilor). □ Dan Deșliu dă o replică unei notițe din nr. 3/1991 a revistei „Contrapunct”, „revistă de admirabilă ținută estetică și civică”, în care într-un comentariu pe marginea primului număr al revistei „Epoca”, un cronicar anonim a surprins, la „Revista presei”, câteva considerații ale lui D.D. despre „trista poveste a vizitei regale”, calificându-l pe autor drept „înfocat regalist”, în contrast cu oportunismul anterior. Deșliu amintește schimbarea sa radicală de atitudine din ultimele decenii ale dictaturii, apoi își asumă (și reneagă) angajamentele din anii '50, încheind cu următoarele considerații ironice: „Nu mi se pare imposibil ca respectiva notă să fi fost destinată unei publicații de semn contrar, gen «Democrația», «Vremea», «Facla» etc. – și să se fi strecurat ilicit, sau, pur și simplu, din neatenție în p. 13 a «Contrapunct»-ului”.

● Nr. 3 al revistei „Acum” conține un articol vehement al lui Dan Deșliu (*Sunt pentru destabilizare!*): „Președintele însuși – ales precum se știe, în Duminica Orbului – zice, cu toată gura, la 26 decembrie 1989: «Eu sunt și rămân comunist». Dacă ne-am fi biziuit pe o brumă de normalitate, dacă n-am fi fost descumpăniți binișor de «bomba» Crăciunului și de canonada teroriștilor-fantomă, trebuia să-i contestăm vehement, unui ins care afirmă așa ceva, îndreptățirea de a prelua frâiele puterii, chiar provizoriu, necum în calitate de conducător ales! Cu alte cuvinte, dl. Iliescu «anunță culoarea», cum zic jucătorii de bridge, iar cei care au urechi de auzit și gură de vorbit înghit și tac mâlc. Ca să nu destabilizăm, pesemne, ceea ce nici n-apucase a se stabili... – idem – vai! – după Târgu Mureș, după 13-15 iunie, după Alba-Iulia, după ultragiurea eroicei Timișoara, , după mascarada rușinoasă cu vizita regală – în fine, după tot ce îndurăm, aproape zi de zi...”.

● Revista „22” (nr. 3) publică un scurt interviu cu Banu Rădulescu, redactorșef al revistei „Memoria”: *Cui nu convine eliberarea memoriei?*. B.R.: „Înainte să apară revista «Memoria» am dat câteva anunțuri despre ea în diverse ziare, precizând că vom publica documente despre cea mai mare crimă – produsă în comunism. Dup anunțuri, m-am trezit cu telefoane de amenințare (...). În seara de 3 ianuarie a.c., când am plecat de la Uniunea Scriitorilor (...), am auzit pași în urma mea: am întors capul și am văzut doi tipi, care măreau pasul ca să mă ajungă. (...) M-au ajuns, și primul pumn l-am primit în maxilarul inferior, lateral stânga. (...) Am căzut, și cei doi agresori au început să mă

lovească cu picioarele, spunându-mi: Te învățăm noi minte! Îți arătăm noi ție!/(...) A doua zi (...), aveam întâlnire la Uniune cu Dinu Giurescu. Când am ajuns însă acolo și m-a văzut Nicolae Prelipceanu, m-a dus repede la Dinescu. Erau înspăimântați, Dinescu a pus repede mâna pe telefon, să-l cheme pe domnul acela de la SRI, pe Măgureanu. (...)/ După evenimentele din decembrie 1989 m-am gândit la o revistă. I-am vorbit despre proiectul meu lui Ștefan Aug. Doinaș, care a sărit în sus de entuziasm. I-a plăcut ideea gândirii arestate, care cred că nu s-a făcut nicăieri pe lume. (...) Sigur, nu sunt atât de visător încât să-mi închipui că odată cu revista mea crima politică are să dispară. Problemele sunt aceleași, se repetă generație după generație”.

● În foiletonul său din „România Mare” (nr. 33), **Manolescu contra Manolescu**, ajuns la al cincilea episod, D. Bălăeș discută „efectul Caraion”, pe marginea articolului **Cazul Eugen Barbu**, publicat de critic în „România literară” (nr. 41, 11 octombrie 1990): „Este vorba de oribilul pamflet al poetului transfug, *Insectele tovarășului Hitler*, (p)reluat și de Nicolae Manolescu în paginile «României literare», în care Barbu era acuzat drept criminal de război, cum că ar fi executat în trei pogromuri... evrei în Transnistria, pe când era adolescent, elev-plutonier la Școala de jandarmi... Mai grav este faptul că domnul Manolescu, în studiul său despre **Cazul Eugen Barbu**, urmează într-un totu structura deplorabilă a acestui pamflet – de la titlul lui Caraion [N.B. – care pretindea, fără dovezi, că ar deține un dosar cu cazul Barbu de la un colonel basarabean, Vladimir Sachelarie – ce l-ar fi recrutat pe junele Eugen Barbu în vederea pogromurilor antievreiești] la idei/calomnii [conform cărora Securitatea l-ar fi manevrat pe Eugen Barbu, cunoscându-i aceste păcate de tinerețe...] și elemente argumentative (...) el este o pastișă imundă”. Concluzia lui Bălăeș este extrem de dură: „Ceea ce observăm este că în **Cazul Eugen Barbu**, cu mâinile încărcate de murdăriile lui Caraion, ai ajuns, d-le Manolescu, direct în brațele lui Caion, cel mai odios și respingător dintre toți detractorii cunoscuți de literatura română”. □ Eugen Barbu publică articolul **Un film jegos („De ce trag clopotele, Mitică”)**.

26 ianuarie

● În „România liberă” este consemnat un episod pitoresc din existența lui Mircea Dinescu și, implicit, a Uniunii Scriitorilor. Ca răspuns la o scrisoare a lui Eugen Barbu și Vadim Tudor (publicată în „Azi”, 19 ianuarie 1991), prin care era învinuit că ar fi „înjurat-o și, mai mult, că ar fi bătut-o cu sălbăticie pe poeta Florica Mitroi”, Mircea Dinescu relatează într-un interviu acordat lui Florin Gabriel Mărculescu (**Omul fără dușmani e ca o casă fără proprietate**): „Ce era să-i răspund?” [necunoscutului care i-a telefonat, înștiințându-l cu privire la publicarea respectivei scrisori]: „Dacă-i spuneam că am bătut-o, reieșea că sunt o bestie precum Râmaru de pe vremea lui Ceaușescu. Dacă-i spuneam că am fost bătut, reieșea că sunt un papă-lapte pe care nu l-au călcat

tancurile, da' îl calcă Florica Mitroi în picioare. I-am zis, deci, că adevărul se află, ca de obicei, la mijloc. Pe 18 ianuarie, aveam o discuție prietenească cu delegația scriitorilor din Republica Moldova, cu care trebuia să semnez o convenție culturală. La un moment dat, secretara a venit îngrozită spunându-mi că Florica Mitroi vrea să dea buzna în biroul meu. Florica Mitroi este un personaj celebru în lumea literară, este pensionată de la vârsta de 30 de ani pentru tentative de sinucidere pe fondul unei psihoze etc. etc. (citată din dosarul ei de pensionare întocmit în 1976). E autoarea unei singure cărți. Scandalurile ei de la Uniunea Scriitorilor, scrise sau povestite, ar fi putut, în schimb, umple rafturile unei întregi biblioteci. Închizând paranteza, vreau să spun că am ieșit din birou spre a-i scuti pe molcomii și suavii noștri colegi moldoveni de un spectacol care i-ar fi făcut, probabil, să creadă că găgăuzii au agenți prin capitala românească. Față-n față cu distinsa eseistă a «României Mari», m-am trezit cu o cascadă de complimente specifice patronilor ei: «borfaș», «antisemit împuțit» și alte bombonele pe care ziarul «România Mare» ni le așază săptămânal pe prezumtivele noastre colive. Neplăcându-i figura mea de țigan alb, Florica Mitroi a vrut s-o ajute printr-o operație estetică, în locul bisturiului folosind palmele, ghețele și alte accesorii feminine. Nu sunt atât de umanist ca fostul președinte al Uniunii Scriitorilor, D.R. Popescu, făcut la vremea lui k.o. de către aceeași Florică, încât să mă las bătut de ea, pe ringul Uniunii noastre. I-am răsucit mâinile la spate și am predat-o unor funcționari, care rămăseseră paralizați de uimire pe holul Uniunii. Am telefonat imediat la circa de poliție a sectorului 1, numai că, până să vină echipajul, Florica Mitroi, încercând să facă striptease în hol, a fost eliberată de pudibonzii funcționari. Dacă numărul îi reușea, eram acuzat bineînțeles, în «România Mare» că am încercat, Doamne ferește, s-o violez în public. Cam acesta-i filmul porno de care am avut parte cu ocazia întâlnirii cu scriitorii moldoveni.” Și mai departe: „Sincer să fiu, nu m-am mirat că săptămânalul «România Mare», prin cotidianul său «Azi», mă calomniază. Acest ziar al FSN-ului va rămâne în istoria literaturii prin duiosia cu care i-a stropit cu busuioac și i-a ridicat în icoană pe marii noștri colaboraționiști Adrian Păunescu și Eugen Barbu, foștii caltaboși ai ceușismului, dragii noștri milionari de partid și de stat, comparându-i (iartă-i Doamne, că n-au știut ce fac) cu cei doi martiri ai comunismului Voiculescu și Blaga. Frumoasă revoluție a avut loc în România, frumoasă emanație și frumos ziar al emanației pus în slujba ceaușiştilor notorii”. □ Concomitent cu interviul lui Mircea Dinescu, „Comitetul Director al Uniunii Scriitorilor din România” dă publicității în paginile „României libere” următorul protest: „În ultima vreme, în publicații extremiste și de scandal, precum și în unele organe ale partidului de guvernământ, s-au intensificat atacurile împotriva Uniunii Scriitorilor. Acestea vin, mai ales, din partea unor scriitori și activiști a căror colaborare cu dictatorul Ceaușescu și serviciile fostei securități sunt de notorietate publică. Cel mai recent dintre aceste atacuri s-a folosit de dna Florica Mitroi, membru

al Uniunii Scriitorilor, redactor al «României Mari». Comitetul Director al Uniunii Scriitorilor respinge, cu hotărâre și dispreț, aceste înscenări grosolane, construite în maniera cunoscută a serviciilor comuniste de mistificare a adevărului și dezinformare a opiniei publice”.

27 ianuarie

● La rubrica „Dintre sute de jurnale” din „Adevărul literar și artistic”, Gh. Tomozei semnaleză ironic apariția revistei „Nouăzeci”, supliment de direcție al „Luceafărului” – „publicație scrisă în exclusivitate de *nouăzeciști*, pluton (generație, promoție) literară primit cu unanimă simpatie de cei ce concep istoria literară prin prisma... adevărului gregorian. Ei meritau o revistă a lor și poate o vor avea cândva fiindcă aceasta este suplimentul unui... supliment, adică o anexă amuzantă în care umorul primează, a unei tipărituri «serioase» ce încă n-a apărut”.

29 ianuarie

● „Tineretul liber – Suplimentul literar și artistic” (nr. 4) lansează dosarul *Basarabia*, prefațat de Corneliu Ostahie (*Să iubim Basarabia!*), Ștefan Mitroi (*Lumină înfrigurată*) și de moldoveanul de peste Prut Dragoș Vicol (*Fulgi pentru sufletul neamului*). Subiectul basarabean continuă cu Leonida Lari (*Cunoașterea de Dumnezeu*), Ion Druță (*Troica*) și cu Dumitru Matcovschi, autorul poeziei *Basarabia*. □ Gheorghe Malarciuc acordă un interviu Oliviei Șireanu: *Adevărurile se cer rostite până la capăt*, iar Augustin Nacu semnează versurile intitulate *Puterea maximei*. Dosarul „Basarabia” include și poeme semnate de Grigore Vieru, Leonida Lari, Nicolae Dabija și Arcadie Suceveanu. □ Alexa Visarion face *O simplă mărturie* în legătură cu intențiile ministrului Culturii din Republica Moldova, regizorul Ion Ungureanu, de a consolida relațiile cu teatrele din România: „Marginalizarea Naționalului de la Chișinău a fost o strategie gândită de farisei și politrucii, care au strivit cu bună știință rubrica spiritului mizând pe uniformizare, banalizare și – în ultimă instanță – pe mistificarea căii de pătrundere”. □ Ioan T. Lazăr scrie despre *Cinematograful emoțiilor autentice*, pornind de la filme precum *Șatra*, *O dramă la vânătoare*, *Lăutarii*, semnate de regizorii Emil Loteanu și Vlad Druc. □ Tot de Dosarul „Basarabia” ține și proza din acest număr al revistei, proză aparținându-i lui Ghenadie Postolache. □ Valentin F. Mihăescu publică un nou episod din serialul *Literatură și putere*. □ Aureliu Goci scrie despre textualiști: „Autorul vorbește când scrie – oralizează, adică, scripturalitatea pentru că facultatea inteligenței domină universul imaginației care funcționează doar ca probabilitate ludică”. (Trimiterile sunt la Nicolae Iliescu, Mircea Nedelciu, Bedros Horasangian). □ George Cușnarencu este sărbătorit la împlinirea vârstei de 40 de ani, fiind intervievat de Nic Iliescu, Gabriel Rusu, Sorin Preda, și Vladimir Bălănică. □ Continuă transcrierea dialogului dintre Sorin

Preda și Julia Kristeva: „– *Vorbeați de exil. Ar trebui să precizați...* / – Că sunt născută în Bulgaria, că am venit în Franța la începutul anului 1966 și că sunt, să zicem, purul produs al unui sistem socialist, ceea ce îmi dă enorme avantaje: o anumită rezistență la dificultățile existenței și o anumită luciditate în ceea ce privește sistemul social./ – *Părăsind Bulgaria, aveți 25 de ani. Ce amintiri mai păstrați?* / – Ca toată lumea, am fost în organizația de copii a partidului de la vârsta de 6-7 ani. Am trăit, deci, cu lupta lui Dimitrov și procesul de la Leipzig. O copilărie marcată de amintirile din Rezistență și de lupta antifascistă. Nimic extraordinar. Prin urmare, educația mea a urmat ortodoxia marxistă și am învățat Marxism și empiriocriticism în același timp cu pătratul ipotenuzei. Raționalitatea marxistă a închis toată adolescența mea”.

30 ianuarie

● Ștefan Agopian publică în în „Luceafărul” (nr. 5) tableta ***Manolescu și muncitorii***, inspirată de un discurs pe care îl ținuse de curând criticul în fața muncitorilor de la Uzina Faur (fostă 23 August): „Nicolae Manolescu a scris mai multe cărți (18) pe care muncitorii nu le vor citi niciodată. Poate copiii lor, dacă vor ajunge la Universitate, sau copiii copiilor lor, în aceleași condiții. Manolescu le-a spus că vinovați de ceea ce se întâmplă în țara noastră sunt, în primul rând, ei, muncitorii, iar nu neapărat intelectualii. Ei, muncitorii, au aplaudat zisele lui Manolescu și destul de probabil că în timp ce băteau din palme s-au gândit: «ia să-l vedem pe ăsta muncind pentru un salariu de mizerie, ca noi!». Faptul că Manolescu a muncit timp de mai bine de 30 de ani pentru un salariu de mizerie, nu are nici o importanță. Faptul că «produsele» domniei sale precum și ale celorlalți ca el vor fi folosite de multe generații de aici încolo, nu are nici o importanță. Și atunci cum să nu-i urască muncitorii pe intelectuali? Cum să nu-i disprețuiască când timp de 45 de ani au învățat un singur lucru: că munca manuală e singura adevărată, cea care produce pentru burtă. (...) Muncitorii cred că n-au nevoie de intelectuali. Intelectualii, în naivitatea lor, cred că da. «Solidaritatea» poloneză s-a despărțit de intelectualitate atunci când s-a pus problema puterii. Clasa muncitoare trebuie, în aceste momente, așa zicând, părăsită. Ea trebuie să-și găsească singură drumul și întâlnirea, firească, se va produce, după ce își va fi consumat doza de orgoliu a producătorului primitiv”. □ Sub titlul „***E foarte greu să vorbești de victorii sau eșecuri într-o țară de ruine***”, este consemnat un dialog al lui Stelian Tănase cu Sorin Alexandrescu. Primul dintre aceștia invocă atacurile la care ar fi fost supuși, după 1989, de către reprezentanții și susținătorii puterii „neocomune”e”, intelectualii anticomuniști (ca Mircea Dinescu, Doina Cornea, Dan Petrescu, Gabriel Andreescu, Octavian Paler, Gabriel Liiceanu sau Andrei Pleșu) și insistă asupra faptului că, în alte state foste comuniste, precum Polonia, Cehoslovacia și Ungaria, procesul de democratizare a fost lăsat pe seama intelighenției. Cei doi discută despre șansele organizațiilor nonguver-

namentale conduse de intelectuali, unii dintre ei foști disidenți sau opozanți ai regimului comunist, de a se impune în sfera publică. □ Florin Manolescu publică prima parte a unui articol mai amplu, *Din publicistica lui Mircea Eliade (I)*, cronică la volumul *Profetism românesc*, editat de curând de Dan Zamfirescu (Roza Vânturilor, 1990). Prima observație îl vizează pe îngrijitorul culegerii, care, în prefață, s-ar fi străduit să se erijeze în opozant al lui Nicolae Ceaușescu prin readucerea în atenție a unor scriitori interziști complet sau parțial de regimul comunist: „Să nu-ți vină să crezi! Probabil că Dan Zamfirescu speră ca în umbra celor huliți până de curând să fie luat drept altceva decât este. Își face o socoteală greșită. Cazul lui e al unei «convertiri» caraghioase, cu un singur termen de comparație: bâlciul și travestiurile ieftine de aici”. □ În cadrul rubricii „Cartea străină”, unde scrie săptămânal, Dan-Silviu Boerescu se oprește asupra cărții lui Vintilă Horia *Journal d'un paysan du Danube: Un mistic modern: Vintilă Horia*.

31 ianuarie

● În „România literară” (nr. 5), Eugen Simion publică un articol intitulat *Sorescu*: „Prietenii se vor bucura. Dușmanii (nu puțini, bănuiesc) se vor întrista: premiul Herder a fost atribuit, în anul 1990, poetului și dramaturgului Marin Sorescu. O alegere, după mine, bună, o răsplată (răspłata unei opere majore) meritată. Profit de acest prilej pentru a vorbi despre poemele din *Ecuatorul și polii* necomentate la timp de cronicarii literari. Nu înainte de a spune ceva despre omul care le-a scris”. □ Nicolae Manolescu (*Între memorialistică și roman*) comentează rezervat romanul postum al lui Lucian Blaga, *Luntrea lui Caron* (Editura Humanitas, 1990 – ediție îngrijită și stabilire text Dorli Blaga și Mircea Vasilescu): „În postfață, Mircea Vasilescu se întreabă care este locul romanului lui Blaga într-o eventuală «tipologie a creației românești» de la noi și-l află înrudit cu unele romane despre obsedantul deceniu. (...) În realitate, aceste înrudiri sunt aparente. *Luntrea lui Caron* nu este, cum conchide generos criticul, un «roman total», nici măcar în intenție. Tipul cărții postume a lui Blaga este pur și simplu hibrid, prin eroare artistică, salvându-se doar pasaje (...). În totul, reaua alcătuire și o impresie puternică de desuetudine îndepărtează cartea de noi”. □ Sub titlul *Monica Lovinescu sub zodia intransigenței imperturbabile*, George Pruteanu recenzează volumul *Unde scurte* (Editura Humanitas, 1990): „Fiică a marelui Lovinescu, Monica Lovinescu nu este o lovinesciană. Cronicile sale (...) nu aparțin criticii estetice, ci, mult mai curând, celei est-etice (calambur a cărui paternitate îmi scapă). (...) / Monica Lovinescu pronunța, la microfonul ei, adevăruri pe care le gândeau sau le consimțeau majoritatea cărturarilor și literaților cu capul pe umeri, dar pe care nu le puteau confia decât apropiaților, deși, e cert, Puterea știa prea bine ce e în capul lor. (...) / Scrisul (vorbit) al Monicăi Lovinescu excelează în primul rând prin intransigența etică (la ora actuală, pe acest

culoar, e capul de serie). (...) / O critică a eticii scrisului – iată drumul pe care-l întredeschide cartea Monicăi Lovinescu în literele românești”.

● Într-un interviu acordat lui Sorin Roșca-Stănescu pentru „România liberă”, Stelian Tănase afirmă că „Revoluția a fost confiscată din cauză că forțele democratice nu s-au putut organiza înainte. În momentul în care vârful nomenclaturii comuniste, vârful structurii piramidale a fost decapitat, adepții democrației nu au avut resurse să ocupe acest spațiu. A venit fosta nomenclatură, eșaloanele II și III”. S.T. vorbește, de asemenea, despre programul recent apărutei reviste „Acum”: „Ne-am propus ca «Acum» să fie un săptămânal al societății civile, să privească foarte atent creșterea instituțiilor ei, să fie un ziar al fiecăruia, să coboare din cercul mai abstract al săptămânalului «22» în realitatea imediată. Dar, evident, păstrând aceleași valori. Valori ale drepturilor omului, ale libertății individuale, ale statului de drept. Deci, prin «Acum» doresc să ajungem la problemele fiecărui om. La grijile și necazurile cititorului”. □ În articolul **Caragiale premonitor**, Geo Șerban relevă anticiparea de către I.L. Caragiale („Epoca”, 27 mai 1897) a sentimentelor din care s-a născut refrenul postrevoluționar – cu aluzie la Ion Iliescu – „La palatul Cotroceni cântă cucuveaua”: „S-ar crede, conchidea Caragiale – cu necruțătoarea sa istețime, incitată constant de prezența maleficului – că palatul Cotroceni închipuie «un colț de retragere a unui bătrân ursuz, sătul de deșertăciunea lumii și zgomotului, scârbit de lumea fără putință de împăcare, sau poate locul de exil și de captivitate al unui răzvrătit felon. Un cuib de cucuvae mai lipsește sub streșina de la turla bătrânei biserici pentru ca să se desăvârșească armonia acestor locuri de cobe»./ Dacă-i prea târziu a mai raporta spiritul acestor rânduri la împrejurările când au fost scrise, în schimb sare în ochi caracterul lor profetic. Rămâne la voia cititorului actual să aleagă între «bătrânul ursuz» și «răzvrătitul felon», decis a nu lăsa de izbeliște acele «locuri de cobe». Se aude, se aude cucuveaua...”.

● În „Tribuna” (nr. 5), D. Vatamaniuc publică articolul **Eminescu și Slavici despre Basarabia și Bucovina**. □ Într-o corespondență de la Bruxelles (*Intellectualul est-european și problematica trecerii la democrație*), Ion Negruțiu realizează o trecere în revistă a meselor rotunde care au avut loc la Paris, în 1989, în cadrul unui mare colocviu european: „A supraviețuit o cultură politică în Estul Europei? După socialismul totalitar, ce fel/câte feluri de tranziții democratice există? Există sau nu o competiție între modelul liberal și cel social-democrat? Ce fel de stat de drept pentru garantarea libertății fundamentale?”. □ Cornel Munteanu marchează Centenarul Ticu Archip prin articolul **Proza fenomenologică și simbolistă**.

[IANUARIE]

● Apare, la Pitești, primul număr din „Calende”, continuatoare a revistei „Argeș”. Director onorific: Cezar Baltag. Colectivul de redacție: Gabriel

Grigore, Al. Th. Ionescu, Nicolae Oprea (redactor șef), Dan Rotaru, Călin Vlasie. Într-un *Cuvânt înainte* (asumat redacțional) citim: „Până mai ieri, exista obiceiul ca orice revistă să-și marcheze începutul de drum prin afișarea unui program. Explozia publicistică de anul trecut n-a ținut seama de acest bun obicei. Au apărut mai mult de 1001 gazete, care mai de care mai conectate la tensiunea prezentului. Politicul a invadat până și paginile unora dintre cele mai conservatoare reviste. Impactul cu realitatea de tranziție a fost resimțit la fel de violent de publiciștii consacrați și de noii veniți în arenă. Literatura – cultura, în genere – a avut de suferit, în atari circumstanțe. Tolerată în defunctul regim totalitar, considerată un rău necesar, literatura a devenit, în condițiile «liberalizării» de ultimă oră, un fel de cenușăreasă./ Ne propunem, nici mai mult, nici mai puțin, decât să-i redăm pantofiorul cenușăresei. Dincolo de prețurile exorbitante ale hârtiei și tiparului, suntem convinși că literatura va subzista. În atmosfera primenită după Revoluția din Decembrie '89 (sau ce-o fi fost), ea își are propria șansă, indiferent de poticnelile democrației actuale. (...)/ Nu ne drămuim energiile și talentul când este nevoie să apărăm o cauză dreaptă. Și, totuși, prea multe umori se varsă cu ajutorul tușului tipografic și mult diletantism înnegrește pagina tipărită. Ne vom detașa de acest fenomen, întrucât revista noastră își propune să promoveze doar polemica de idei și nu invectiva sau calomnia. (...)/ Vom susține, prin toate mijloacele, valoarea și vom respinge categoric nonvaloarea și impostura. Gândul nostru este, printre altele, să reînnodăm firul întrerupt cu civilizația cuvântului și demnitatea spiritului interbelic. Dintre fondatorii primelor «Kalende», ni-l revendicăm, în primul rând, pe Vladimir Streinu, originar din Teiu – Argeș, ex-profesor la vestitul Liceu «Brătianu» din Pitești. (...) Nu ne simțim străini, nici de ordinea și rigoarea lui Șerban Cioculescu și nici de comprehensiunea cu care a tratat literatura contemporană Pompiliu Constantinescu. Suntem tineri (încă) și ne simțim stimulați de tinerețea și spiritul fondatorilor./ Pentru ca scupuloșii arhivari să nu fie derutați, consemnăm aici, pentru istoria literară, că am renunțat, în cunoștință de cauză la inițiala «kappa» din titlu, prevalându-ne de alfabetul nostru latin”. □ Călin Vlasie discută, într-un interviu cu Sorin Alexandrescu, evenimentele sociale ale anului 1990, mineriadele și confruntările etnice de la Târgu Mureș, implicarea oamenilor de cultură în viața politică. □ Sub titlul *Principiul tăcerii*, este publicat un grupaj de poeme semnate Călin Vlasie (datele 1983-1987). □ În cadrul unei rubrici denumite „Compendiu” sunt publicate cronici literare, dintre care o menționăm pe aceea a lui Ștefan Ion Ghilimescu, despre eseu lui Mircea Mihăieș *De veghe în oglindă*. □ Recuperând piesa într-un act a lui Leonid Dimov, *Pasarea Phoenix*, scoasă de cenzură din revista „Echinox”, Nicolae Oprea semnează și o succintă prezentare a acesteia: „Piesa nu reprezintă nici pe departe rodul unor simple exerciții digitale. Este dimpotrivă o piesă gravă, parabolică, în care se uzează de elementele absurdului pentru a ilustra tragismul condiției umane”.

• Într-un articol din „Vatra”, *Modeste considerații urmate de modeste propuneri*, Alexandru Vlad însumează câteva reflecții prilejuite de reînființarea Partidului Comunist Român sub umbrela lui Ilie Verdeț: „Guvernul și-a acumulat propriul cuantum de greșeli și gafe, astfel că nimeni nu e dispus să întoarcă privirile spre colțul insalubru și întunecos, unde printr-o împerechere dintre o «fumică» și o fantomă ce bântuia cândva Europa s-a născut un nou hibrid autohton, într-un mediu politic plin de hibrizi. (...) E limpede că sania urnită cu gheu la deal, prin efortul revoluției, a fost scăpată iar la vale, în troienele aceleiași cutume: naționalismul, primejdiile din afară, competența foștilor și actualilor activiști etc. Doar că diversiunea înființării «luminosului» partid nu pare prea eficientă, dacă nu de altceva pentru faptul că e un act «eminamente» politic (și imoral!) în timp ce adevăratele probleme ale celor mulți sunt în general de factură economică (cu implicații de frustrare socială și emoțională) (...) De altfel nu se poate să nu fii șocat cât de mult seamănă domnul Verdeț cu însuși domnul Iliescu, cel din primele zile, care ne promitea că va fi blind și rezonabil, având fiecare pregătit pentru noi un socialism liberal. Amii s-au folosit identic de argumentul că singur Ceaușescu ar fi vinovat de compromiterea ideii de comunism la români. Amândoi s-au auto-emanat (după un stagiul mai lung sau mai scurt în balcoane) cu convingerea că sunt necesari poporului”. □ Aflat în Austria, Mihai Sin scrie, la rubrica „Radar”, despre imaginea preponderent defavorabilă a emigraților români în Austria (*Filclor nou*). □ La rubrica „Cronica literară”, Cornel Moraru abordează volumul *Unde scurte* de Monica Lovinescu, iar Al. Cistelean scrie despre *Lumnă de la foc* de Ion Stratan: „Poezia ca atare e (...) nevinovată, departe de vrietul cotidianului și de angoasa obligatorie a prezentului, fără nici o atitudine explicită în câmpul imediatului, necum al politicului. În acest registru e chiar o elevată dezamăgire: atemporală, confortabil detașată de realitatea imediată și fără intervenție atitudinală, nu numai fără gustul directității, dar și fără cel al aluziei subversive”. □ Rubrica „Vatra dialog” propune un interviu luat de Al. Cistelean Monicăi Lovinescu, unde aceasta afirmă: „O operă nu poate fi judecată decât slujindu-te de criteriul estetic. Dar e oare posibil să desparți opera de autorul ei? Cred că nu și că istoria comparată a disidenței intelectuale și scriitoricești din tot Estul Europei supus aceleiași totalitarism arată destul de clar că cei care s-au bizuit numai pe estetic, adică scriitorii români, sunt singurii nedisponând azi de o societate civilă. E oare o simplă întâmplare? Un hazard să fie și faptul că suntem unica țară ieșită din totalitarism în care se dezlănțuie o campanie antiintelectuală de proporțiile celei la care asistăm și se poate auzi clamoarea aceea inimaginabilă – «moarte intelectuală»? Chiar în momentele lor de curaj extrem scriitorii români n-au lansat spre societatea românească decât mesaje cifrate. Literatura «făcutului cu ochiul» ducea spre o complicitate cu cititorii, nu și spre o solidaritate. În Polonia, K.O.R.-ul, în Cehoslovacia, Charta 77 au pregătit o societate civilă.

La noi, nimeni”. □ În articolul ***Fraza și moartea***, Virgil Podoabă scrie despre personalitatea lui Paul Goma – „primul scriitor român care, rupând tăcerea și sustrăgându-se complicității panromânești cu Puterea, a îndrăznit să sfâșie, cu un gest hotărât și ireversibil, vălul minciunii totalitare, riscându-și libertatea și viața, dar dovedind că sistemul îmbrobodirii și anihilării individului nu era inexpugnabil și că o breșă în el era, totuși, oricând posibilă”. □ Tot la rubrica „Vatra dialog”, Ernest Bernea, intervievat de Gabriel Stănescu, dă detalii despre anii săi de formare și despre personalitățile lui Iuliu Maniu, Vladimir Ghika, Dimitrie Gusti, Nae Ionescu, Mircea Eliade. □ Sub genericul „Documentele continuității”, Ion Negoitescu semnează o cronică-eseu despre *Istoria Românilor* de Vlad Georgescu. □ Se publică primul episod dintr-un lung serial care va reda un text inedit și neterminat al lui Onisifor Ghibu – ***Istoria politicii noastre minoritare și religioase*** (datat 1944) –, cu subtitlul „De la Marea Adunare de la Alba Iulia (1 Decembrie 1918) la arbitrajul de la Viena (30 august 1940)”. □ În aceeași ordine a recuperărilor istorice, Vasile T. Suciuc scrie despre ***Mureșeni la Marea Unire***, iar Cornel Moraru recenzează volumul *Pe urmele lui Petru Maior* de Serafim Duicu. □ Se publică proze de Nichita Danilov și Virgil Rațiu. □ N. Steinhardt este prezent cu ***Reflecții despre moarte***. □ Serafim Duicu recenzează *Sensibilitate și istorie în secolul XVIII românesc* (1990) de Ștefan Lemny. □ La rubrica „Biblioteca Babel”, apare ***Ultima mea zi cu Ernst Toller*** de Klaus Mann, în prezentarea și traducerea lui Andrei Zanca. □ La rubrica „Accente”, Angela Marinescu îl interviează pe Victor Ivanovici, care declară: „Eu am nostalgia unei literaturi care să mă atragă. Să-mi implice toată ființa. Nu numai partea mea culturală. Ci și aceea care a suferit de mizerie și de foame. (...) Literatura care nu mai este literatură, asta mă interesează. În acest sens se va schimba literatura. Adică un text care să aparțină Lumii, și nu limbajului”. □ Nicolae Băciut semnează jurnalul de călătorie ***America, partea nevăzută a lunii***, care va apărea în serial. □ Ultima pagină a numărului e rezervată, sub genericul „Antologie SF”, unui prim episod din ***Sunetele vorbirii*** de Octavia E. Butler, în traducerea lui Mihai Dan Pavelescu, care va continua în numărul următor.

● Editorialul lui Alexandru Vlad din revista „Amfiteatru” (nr. 1), ***Alitudine și atitudine***, glosează pe tema „fesenismului”. □ La rubrica „Alfabet politic”, este publicat un interviu cu Alexandru George: ***FSN este o organizație totalitară și nu un partid politic***. □ În pagina rezervată anchetei „Amfiteatru” – supratitulată ***Parlamentul scriitorilor*** –, Alexandru Baltag le adresează lui Mihai Zamfir, Gabriel Dimisianu, Aurelian Titu Dumitrescu, Mircea Horia Simionescu și Sorin Preda următoarele întrebări: „1. Considerați că *revenirea la monarhie* ar fi o soluție a crizei de legitimitate și autoritate prin care trece țara, că ar facilita tranziția spre o democrație autentică?/ 2. În general, 1990 a fost un an nefast pentru creația culturală românească. Vedeți profilându-se șanse de *revigorare a culturii* în viitorul apropiat?/ 3. În opinia dumneavoastră,

ce aşteaptă astăzi cititorul de la creatorul de «literatură» (în sens larg)? Încotro credeţi că se va îndrepta «orizontul de aşteptare» al cititorului în perioada care urmează?”. Cu excepţia lui Sorin Preda, participanţii la anchetă acordă un spaţiu mai amplu primei întrebări, la care răspund – cu mici diferenţe de nuanţă – afirmativ. □ Radu Călin Cristea comentează *Caravana cinematografică* de Ioan Groşan şi volumul de poeme *Lumină de la foc* de Iona Stratan.

● Nr. 1 al revistei „Caiete critice” se deschide cu o *Scurtă istorie* a publicaţiei semnată „Redacţia”. Recapitularea bilanţieră se încheie printr-o declaraţie de intenţii: „Revista «Caiete Critice» îşi propune să publice scriitori români de pretutindeni, indiferent de opţiunile lor politice şi estetice, în dorinţa de a realiza reunificarea spirituală a României. Politica ne poate despărţi, cultura trebuie să ne unească. Această propoziţie, spusă de un scriitor de origine română, intră în programul revistei noastre”. □ Eugen Simion comentează volumul *Rugaţi-vă pentru fratele Alexandru* de Constantin Noica. Articolul (*Cunoaşterea omului la limită*) începe printr-o evocare a primei întâlniri cu Noica, în „micul lui apartament din Drumul Taberei”, filosoful fiind înconjurat de un „cerc de ucenici” care „cenzura pe noii veniţi”; evocarea continuă cu episodul unei întâlniri cordiale între Eugen Simion, Valeriu Cristea şi Marin Preda, încheiate cu un atac al filosofului la adresa criticii literare, incapabile să se ridice la „concept”. Comentariul are o concluzie precaut-rezervată: „Jurnalul de detenţie face aproape total abstracţie de existenţa interioară a individului, arătând interes doar faţă de devenirea ideilor sale. Sub acest aspect, memorialul lui Noica este decepţionant. Nimic esenţial nu aflăm în el despre tragedia omului silit la reclusiune. Implicaţia umană este lăsată deoparte şi tocmai această latură este importantă într-o scriere subiectivă. Rămân, desigur, ideile. Ele fac parte din ceea ce am putea numi *utopia Noica*... Un stat condus de o *echipă* de aleşi, «mizeria oricărui delir politic», primatul posibilului asupra realului şi de aici toate neliniştile societăţii faustice... Şi, dacă toate acestea sunt adevărate, cum scapă statul guvernat de cei aleşi (cei antrenaţi în spirit) de «mizeria oricărui delir politic»?... Nu intră şi el, fatal, în acest delir?.... Ca şi în alte împrejurări, filosoful ne sugerează la timp că rostul lui nu e să găsească soluţii, rostul lui este să pună întrebări şi să provoace insomnii spiritelor lenevite de filosofia bunului simţ...”. □ Ov. S. Cromălniceanu comentează elogios apariţia, la Paris, a volumului de memorii carcerale *L'évasion silencieuse* de Lena Constante (*O mărturie excepţională*), însoţindu-şi comentariul cu o reconstituire a cazului Lucreţiu Pătrăşcanu. □ Sub titlul *Cărţi despre Gulagul românesc*, Gabriel Dimisianu recenzează empatic două cărţi ilustrative pentru „literatura Gulagului”: *Fenomenul Piteşti* de Virgil Ierunca şi *Gherla* de Paul Goma, ambele apărute la Humanitas („Cărţi despre Gulagul românesc”). □ În *Marele cutremur al oamenilor*, Valeriu Cristea comentează romanul lui Paul Goma *Culorile curcubeului* '77, după o expunere a traiectului scriitorului şi al disidentului. Cu următoarea

concluzie: „Acum e la modă să-l linguşeşti pe Paul Goma. Eu însă nu am fost niciodată în pas cu moda. Nici atunci când la modă era... să-l bârfeşti pe Paul Goma. Să spui despre el că e un prost scriitor sau pur şi simplu că e un prost. Îmi amintesc că unei persoane care susţinea tocmai acest din urmă lucru (inutil să mai spun că această persoană se află azi în primele rânduri ale opoziţiei) i-am răspuns că în cazul acesta ar fi bine să avem cât mai mulţi «proşti» ca Paul Goma”. □ Sub genericul „Convorbiri” este publicat un dialog purtat de Eugen Simion şi Valeriu Cristea cu Fănuş Neagu despre literatura, formaţia şi opţiunile celui din urmă, cu trimiteri polemice la „revizuirile” morale contemporane şi la denunţarea literaturii române sub comunism ca „Siberie a spiritului”; F.N.: „Alcoolul mi-a topit inhibiţiile şi mi-a dezvoltat ambiţia de a munci (...). Abdicările, multe, nu pot umbri cărţile bune. Sunt convins că acestea vor rezista timpului, ca şi atacurilor, deloc naive, care încearcă să le zdrobească. Vertebre ale stridenţei, aceste glasuri se înşiră în coloane denigratoare, cerând, de exemplu, dărâmarea statuilor unor Arghezi, Sadoveanu, Călinescu – trei nume ce duc pe umeri Cartea Facerii a poplului român – pe motiv că «au colaborat» (...). Cineva afirma, la televizor, că singurul critic literar postbelic den de stimă este Monica Lovinescu. Şi ne mai mirăm când auzim că, pe ici, pe acolo, un copil a căpiat din senin! (...) Şi Ion Negoitescu şi Gheorghe Grigurcu au fost complici la comunism în egală măsură cu Marin Preda. De aceea nu văd de ce l-ar pedepsi pe Marin Preda că n-a fost mai erou decât ei. Cu toţii suntem, într-o anumită măsură, vinovaţi că nu ne-am ridicat mai devreme împotriva tiraniei. Dar singuri cei martirizaţi, cei prăbuşiţi sub gloanţe ar găsi legea dreaptă cu care să ne judece. (...) E cel puţin straniu să vezi câţi procurori s-au ridicat din rândul comuniştilor nescuipaţi la vreme în obraz să ne tragă în ţeapă. (...) Să fim serioşi, eu nu cunosc, dintre scriitori, decât doi inşi care s-au ridicat pe faţă împotriva ceauşeştilor: Dan Deşliu şi Mircea Dinescu. Ceilalţi sunt nişte închipuiţi care beau fumul glorie mincinoase. Căci (...) i-au tras palme lui Ceauşescu pe obrajii lui D.R. Popescu. Mersi, vitejilor! (...) Andrei Platonov, unul din unul din marii scriitori sovietici ai lumii, şi-a scris romanul *Cevengur* fără a trage cu arma împotriva comunismului sovietic sau fără a se dezice de patria sa. (...) Ca regulă generală, disidenţii scriu. Şi cu cât sunt mai netaentaţi, cu atât asaltează mai mult editurile cu lucrări care-ţi înălesc părerea bună ce ţi-ai format-o despre ei ca luptători în plan social. (...) Generaţia '60 merge mai departe, mândră de a fi, în acelaşi timp, înjurată, glorificată, contestată. De ce-ar arunca, fie şi o singură privire, spre nişte peştişori care leapădă icre sterpe? Celor de la «Contrapunct» le-aş face invitaţia: cărţile pe masă, domnilor! Ce vor scoate? Înjurătura lor face, probabil, deliciul galeriei dar timpul trece şi dacă de pe urma lor va rămâne numai vorba rea vina va fi numai şi numai a lor. M-aş bucura nespus să-i văd iubind literatura şi producând literatură”. □ Într-un dialog dintre Monica Lovinescu şi Eugen Ionescu (Paris, 1977) (*Contestaţia în*

Răsărit), dramaturgul franco-român se pronunță despre disidența lui Paul Goma și dictatura lui Nicolae Ceaușescu: „Evident, nu are suprafața lui Soljenițin, fiindcă nici România nu are suprafața Rusiei sovietice. Dar este moralmente de aceeași talie și poate e și mai tare încă decât el, pentru că există o inerție românească, un fel de fatalism românesc, un fel de nepăsare metafizică”; „tratatul de la Helsinki a avut darul să se întoarcă împotriva celor care l-au semnat”; „eu l-aș sfătui pe domnul Ceaușescu să dea pașapoarte tuturor românilor și să le spună: uite ce este, vă dau pașapoarte, puteți pleca, dar să știți că vă așteaptă în Franța sau în Apus o muncă grea, o muncă forțată. Sunt sigur – sunt mai mult decât sigur – că românii ar alege munca forțată”. □ În cadrul unui grupaj având ca temă **Paraliteratura** semnează eseuri și studii „la temă” Marin Sorescu (*Sosul*), Liviu Petrescu (*Romanul ca formă sincretică*), Andrei Corbea (*Despre frontiere*), Radu Toma (*Despre literatura celorlalți*), Laura Bișoc (*Vegetație SF pe ostrovul umanismului*), Alexandru Șerban (*Simptomatologie paraliterară – fișe pentru o hartă a teritoriului Fantasy*), Ștefan Cazimir (un crochiu umoristic intitulat *A te cântări adesea*), Mircea Nedelciu (*Cosmosul plin de basme*) și Mircea Cărtărescu (*Un motiv-cheie al literaturii fantastice*). ■ Marin Sorescu speculează ludic în marginea dimensiunii orientale a specificului autohton: „Suntem considerați ca fiind la porțile Orientului (străjeri? ieniceri? cerșetori?) și cu asta ne și mândrim până la urmă; că n-avem încotro. Or, specific porților (Orientului), blazonul inimitabil rămâne tocmai *sosul*: mirodeniile, tămâioasa, bohotinul, cremele, alișverișurile, susanul; apoi tarabele, dughenele, ulițele strâmte, stâmburiule, sâmburii, semințele, ghicitul în cafea, poveștile. Noi tocmai de astea ne ferim (poftim! a dispărut și braga!) și tragem numai ponosul așezării geografice. Traduse în hârtie tipărită, toate acestea dădeau savuroasele o mie și una de nopți (de-ale noastre) te miri ce istorioare, pehlivânii, haiducii, răvașe în plăcintă (...), znoave, păcăleli, romane populare – tot felul de mofturi și chiciuri (...), care adăugate la tot ce produce apusul mai prost că luam și de-acolo în egală măsură – sau la ce producea el mai bun, ieșea, una peste alta, ceva pestriț, halucinogen, specific. *Sosul* nostru. Savurosul strat popular, mitocănesc dacă vreți, dar autentic...”. ■ Pentru Radu Toma, „«paraliteratura» e «literatura celorlalți», definiție explicit relațională: ea este ceea ce «literatura mea» nu este”. ■ Mircea Nedelciu publică un scurt eseu confesiv despre banda desenată, observând printre altele că „linia este mai curajoasă decât litera”. ■ Mircea Cărtărescu examinează problema Răului – „există, firește, mai multe căi de a te apropia (aici mă refer strict la experiențele mentale și imaginative) de problematica Răului” –, analizând, prin grila antropologiei imaginarului, „capodopere” ale „literaturii de consum” în căutarea „Arhetipului” demonic, pe fondul unei meditații personale despre identitatea profundă dintre Binele și Răul absolut, originată „în acel centru al creierului și al lumii”. Sunt avute în vedere povestirile fantastice și SF „cu monștri”, așa-

numitele „thrillers” sau „horror”, cu o atenție specială acordată diferitelor tipologii ale „monstrului” (strigoii, dublul, fantoma, vampirul pricoliciul, lemuria, nebunul, somnambulul ș.a.). □ Secțiunea de „comentarii” conține un studiu al lui Matei Călinescu (*Note pentru o filozofie a lecturii și relecturii*), prezentat ca „fragment dintr-o carte recent încheiată: partea I, Capitolul 2”. □ Sumarul conține, de asemenea, o anchetă despre *Dreptul la opinie* în presa și în viața publică din România postdecembrisă. Răspund Florin Mugur, Fănuș Neagu, Gheorghe Vlăduțescu, Mihai Sin, Mircea Horia Simionescu, Andrei Grigor, Dumitru Micu, Ioan Lăcustă, Vasile Igna, Constantin Maximilian, Mihai Golu, Bedros Horasangian, Aurora Fabritius, Radu Cosașu. ■ Florin Mugur: „Libertatea de opinie? Libertatea de a tăcea din gură sau de a fi ponegrit mișelește. Asta e prentu moment. În loc de un singur NU oficial, paisprezece! Mersim! Nu servim!”. ■ Dumitru Micu: „Oricine poate bârfi, sudui, minți pe socoteala oricui, sigur fiind că nu riscă nimic. Nu deranjează pe nimeni că o poetă de întâia mărime e terfelită prin câteva gazete cum într-o societate civilizată nu s-ar admite macularea nici măcar a unei ființe realmente depravate, necum a uneia pentru a cărei integritate morală (nu și pentru angajarea politică) eu unul văr mâna în foc, după cum nimeni nu știu să fi protestat public pentru faptul că doi scriitori și ziariști au fost, într-o bizară publicație, denunțați – într-un titlu uriaș de pe prima pagină – ca... suspecti de sida. Asta e «dreptul la opinie»? Decât așa «drept», mai bine cenzura”. ■ Ioan Lăcustă: „Ca într-o avalanșă, lumea scriitoricească (pentru a mă opri doar aici) s-a reîmpărțit în mai multe grupări, s-au desfăcut prietenii, înodându-se alianțe noi, s-au radicalizat inși care până deunăzi trăiau bine din lipsa de opinii. (...) Revistele literare și-au descoperit, brusc, apetențe politice. Seninătatea literaturii a cedat brusc încrâncenării politicului. Etica scriitoricească? Mai târziu, deocamdată e timpul politicii. (...) Nu, nu cred că există încă un schimb autentic de opinii. Există însă o autentică dezlănțuire de patimi. Desigur, toate acestea vor trece. Nu se poate ca încrâncenarea să dureze. Nu se poate ca bunul-simț să fie într-una lezat. Nu se poate să predice într-una despre morală, despre adevăr, despre dreptate, același cor de farisei”. ■ Radu Cosașu: „În actuala sărăcie de idei – pe măsura unei democrații în care se stă la coadă pentru șervețele și hârtie igienică între o stângă de extremă dreaptă și o dreaptă de extremă stângă – alternativa la monolit și la monoton e antimaniheismul, cu bogăția lui de contradicții, de îndoieli, de imaginație, de haz, de «totodată», poate mai fertile decât «întru»... «Aha, apolitism!» vor striga jdanoviștii aflați în tot mai mare număr de o parte sau de alta a baricadelor. Nu, stimați tovarăși – nu apolitism, mai avem până la acel eden, ci măcar anti-politism. E o nuanță. Intelectualul s-a obișnuit să cadă de pe «baricada» ei, ca să zicem așa, dac nu puteți gândi și trăi fără «baricade». Eu voi prefera totdeauna manuscrisul – sabotajul prin literatură”. □ La rubrica de revista revistelor („Acvaforte”), V. Cr. semnalează benign „promptitudinea colegială” cu care Adrian Păunescu

salută în „publicația sa bicefală” („Vremea” și „Totuși iubirea”) noile primiri ale unor scriitori în Academia Română. Este ironizat un pasaj în care A.P. deplânge neprimirea între „nemuritori” a unor „titani activi” precum Fănuș Neagu, D.R. Popescu, Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, Gh. Tomozei, Nicolae Manolescu. Lui V. Cr. expresia „titani activi” îi pare calchiată după „vulcani activi”: „Vulcan mereu activ, în continuă erupție, Adrian Păunescu aruncă vorbele mari ca bolovanii. Oricum, cu câteva excepții (...), generozitatea sa față de colegi este reală și poate unică la noi. Multe păcate are Adrian Păunescu, nu însă și pe acela de a-și *minimaliza* confrății!”. ■ O scrisoare a unei cititoare – Liana Brătescu din Tg. Jiu – către Nicolae Manolescu, publicată în „România literară” este persiflată pentru „laudele deșănțate” aduse directorului publicației („cât de bine vă pricepeți la politică, domnule Manolescu”, „Am oftat mereu că nu avem și noi un Havel al nostru. Încercați să deveniți unul?” etc.) Referitor la una dintre urările cititoarei („Vedeă-v-aș ministru, domnule Manolescu!”), V. Cr. adaugă malițios: „Ne asociem și noi acestei urări, firește în cazul în care e vorba de o urare și nu de un... blestem”. ■ Același V. Cr. taxează schimbarea cu 180 de grade a atitudinii lui Mircea Dinescu despre Piața Universității: „După ce s-a dovedit unul dintre cei mai acerbi critici ai fenomenului Piața Universității: «Această revoluție de bulevard pe bază de Lambada nu are ecou în mijlocul populației», fiind de fapt un spectacol «de cabaret politic», «o spălătorie publică», spre toamnă (când se numără bobocii), dl. Mircea Dinescu și-a schimbat atitudinea față de fenomenul cu pricina și, executând ca la armată o întoarcere perfectă de 180 de grade, mai turnându-și, pocăit, și puțină cenușă în cap, a făcut (în «Opinia studentescă» nr. 50 din noiembrie 1990) această senzațională declarație: «Acum aș merge în Piața Universității». Dorință tardivă. Acum, când dl. Mircea Dinescu ar fi dispus să meargă în Piața Universității, «Piața Universității» nu mai există, faimosul balcon e pustiu și trist. Ce-i de făcut?».

● Primul număr pe 1991 al revistei „Euphorion” se deschide cu articolul *Filmul și istoria* de Dumitru Chioaru, care discută caragialismul din societatea post-1989, pornind de la opera lui Lucian Pintilie *De ce trag clopotele, Mitică?*, și cu reproducerea unui interviu cu Andrei Tarkovski intitulat „*Arta este rugăciunea mea*”, apărut în „L’Actualité religieuse”, nr. 31, 15 februarie 1986 și tradus pentru „Euphorion” de Maria-Cornelia Oros. □ La rubrica „Text din exil”, I. Negoîtescu scrie despre *Mihail Villara: Frunzele nu mai sunt aceleași*. □ Vladimir Munteanu semnează eseu *Moftangia*. □ Dumitru Chioaru abordează poezia lui Florin Iaru la rubrica „Developări în perspectivă”. □ Se reproduce *La început de maturitate. Un eseu autobiografic* de Virgil Nemoianu, apărut inițial în „Dialog”, nr. 15-18 octombrie 1990, München, unde, printre altele, autorul arată care au fost provocările și iluziile generației sale. □ La rubrica „Interviuri”, Radu Bercea, director al Institutului de Studii Orientale „Sergiu Al-Gheorghe” din București, este interviuat de Florin Oancea.

Se vorbește despre interesul românilor pentru indologie și tibetologie, despre relația dintre ortodoxie și spiritualitatea indiană și despre proiectele institutului. □ Radu Țurcanu semnează o cronică la volumul *Tentațiile anonimatului* de Dan Petrescu (***De la anonimat până la libertate***), iar Florin Berindeanu scrie despre romanul *Corpuri de iluminat* de Stelian Tănase (***Redescoperirea romanului***). □ Mircea Valeriu Deac semnează eseu ***Despre sens și afecte în filmul de avangardă contemporan***, despre filmul *Bucătarul, hoțul, soția hoțului și iubitul ei* de Peter Greenaway. □ Pe ultimele două pagini se publică ***Ce este aceasta – filosofia?*** de Martin Heidegger, în traducerea lui Ioan I. Ică.

● Revista „Steaua” (nr. 1) conține un grupaj Emil Cioran, la care participă ■ Gh. Grigurcu – ***Cioran – un harakiri etnic?*** (despre *Schimbarea la față a României*) și ■ Ruxandra Cesereanu – ***Cioran, nemântuitul*** („Cioran are acut sentimentul ratării poporului român, care nu ajunge să devină o națiune. El simte o disperare vie în fața mediocrității perfecte a României. Totuși, ca vizionar prin excelență el mai crede într-o revoluție românească: «România nu-și va rata momentul său revoluționar. Dar Revoluția pe care va face-o, de nu va întrece limitele inerente ale mediocrității noastre autohtone, de nu va da țării proporții peste condițiile ei firești, nivelul nostru istoric nu va cunoaște un salt, și ca atare revoluția noastră n-a făcut decât să mărească superfluul nostru în lume». Chiar dacă ruptă de context, pentru care momentan se potrivesc aceste rânduri profetice și angoasante? Pentru 23 august 1944, pentru 22 decembrie 1989?”). □ V. Felea (***O impresionantă expresie lirică***) scrie despre poezia lui Florin Iaru. □ Un grupaj Eminescu reunește texte de Mihai Cimpoi (***Eminescu și Blaga***), Ion Istrate (***Intellectualitatea lirismului***), Irina Petraș (***Ritm și așteptare***). D. Vatamaniuc (***O astrologie de poezii germane***) Rodica Marian (***Neîntrupare și moarte***), Cubleşan (***Exegeze eminesciene***), Dan Brudașcu (***Iminoviceștii din Vadul Făgărașului***), T. Tihan (***Însemnări despre ziaristica eminesciană***), Gh. Mămularu (***Eminescu și medicina***). □ la rubrica „Vitrina cărților” sunt recenzate următoarele titluri: Justin Ceuca, *Teatrologia românească interbelică* (Editura Minerva, 1990), text de Maria Vodă Căpușan; I. Kadare, *Aprilie spulberat* (Editura Univers, 1990), articol de I. Petraș; și Mircea Scarlat, *Istoria poeziei românești*, IV (volum apărut postum, Editura Minerva 1990), recenzie de Nae Antonescu.

● În nr. 1 al revistei „Tomis”, Nicolae Rotund realizează un interviu cu Cornel Regman („***Ar fi fost foarte interesant să fi putut reciti pe Buzura, Țoiu, Bălăiță, D.R. Popescu în lumina vie, tare, opusă discreției de veioză***”): „– (...) *Ce cauze au determinat intrarea dv. într-un domeniu atât de ingrat cum este cel al criticii literare?*! – «Domeniu ingrat» – critica? Poate să fie o deformare a mea, mărturisesc însă că mi-a plăcut dintotdeauna să citesc critică. În primele timpuri, fără să-mi lămuresc prea bine preferințele, simțeam că prind, dintr-o mișcare doi iepuri: pe de o parte, iau act de literatura ce se scrie, pe de alta, particip la făurirea unor opinii folosite mie despre creațiile

comentate. (...) La Biblioteca Universității din Cluj, ca elev, apoi ca student, frecventam asiduu sălile de reviste și, bineînțeles, căutam în ele tot critica. Pentru aceleași motive mă abonasem în 1939 la «Jurnalul literar», unde rubrica preferată era «Istoria literaturii române» a lui G. Călinescu, oferită așa-zicând în foileton, număr de număr. (...) / – *După aproape jumătate de secol, cum puteți caracteriza atmosfera «Cercului literar de la Sibiu»? Care au fost raporturile cu „școala bucureșteană” reprezentată de Tonegaru, Stelaru, Caraion, Geo Dumitrescu?* / – După anotimp istoric, au fost mai multe «atmosfera»: entuziasm și euforie, când am scos prima noastră revistă, «Curtile dorului», în 1941; lucru intens și ambiții de afirmare în perioada *Manifestului* din 1943 (scrisoarea de aderare la pozițiile lovinesciene); o extraordinară emulație și limpezirea orizontului, în cursul anilor 1944 și 1945, când întrunirile cenaciului și apariția «Revistei Cercului literar» ne solicitau din plin; descurajare și chiar deznădejde în fața semnelor tot mai amenințătoare care indicau suprimarea libertăților, a celei de creație inclusiv, de către invadatorul sovietic și unelele lui locale, comuniștii, prima victimă fiind chiar pruncul Cercului, revista «Euphorion», pe care o voiam apărută la Cluj. / Cât despre raporturile cu «școala bucureșteană», ele au devenit mai strânse după apariția reviste noastre, când confrății din Capitală, mai demult lansați, au început să ia act de existența «școlii sibiene». (...) / – *Care este cel mai mare neadevăr care s-a spus despre «Cercul literar de la Sibiu»? / – Neadevăr? Drăguț spus! Într-o anumită perioadă a fi învinuit că aparții Cercului literar echivala cel puțin cu un regim de declasare și marginalizare, când nu atrăgea după sine privarea de libertate. Să recapitulăm: Ion D. Sîrbu, 8 ani de detenție (regim celular, de izolare și la stuf), Nicolae Balotă, 9 ani (inclusiv Bărganul), I. Negoitescu, 4 ani, Ovidiu Cotruș, 5 ani, Ștefan Aug. Doinaș, 1 an. În toate aceste cazuri, una din învinui era invariabil apartenența la Cerc. Căci în anumite medii (securitatea și organele de partid), Cercul literar era cunoscut sub denumirea quasimafiotă de «Cercul nostru» și tratat în consecință. Eu însumi, de-a lungul perioadei cât am funcționat ca redactor la «Steaua» (1950-1955) am fost în permanență suspectat ca «agent al Cercului» (...). / – *Fiind un polemist temut, nu e de mirare că ați avut inamici. Sincer, atacurile v-au iritat, cu consecințe privind evaluarea cărților lor, sau ați rămas senin, un «lovinescian»? / – Am primit mai multe «lovituri» decât am dat. (...) Adversarii mei ireductibili s-au manifestat rareori în scris. (Dintre aceștia din urmă i-aș aminti pe Valeriu Cristea și pe, între timp, căitul Mircea Iorgulescu.) Acțiunea lor s-a desfășurat așa-zicând verbal și uneori nici atât: conspirația tăcerii, consemnul, cuvântul de ordine clipit din ochi, consimțirea mută s-au dovedit a fi mijloace chiar mai redutabile. «Școala» aceasta de critică își avea centrala la mai vechea «Gazetă literară» și dintr-însa au ieșit discipoli bine școliți în meșteșugul manevrelor de culise. Gazeta «Săptămâna» ataca mai deschis. (...) / – (...) *Într-un timp precum cel de față, când se încearcă, nedeclarat, o reșezare a valorilor literare, nu***

știu în ce măsură justă, unii critici, de notorietate altfel, intră în conflict flagrant cu propriile lor afirmații anterioare. Să fie de vină libertatea «momentului»? Oricum, există vreo justificare morală pentru abaterile de la etica profesională?/ – Timpul de față, de altfel foarte scurt, dacă vă referiți la perioada de după căderea dictaturii, n-a prea favorizat confruntările criticii cu imaginea despre literatură pe care tot ea o oferise anterior. (...) Critică propriu-zis n-am apucat să facem în ultimul an, nici reconsiderativă, nici efectivă, cel mult recuperativă, date fiind, pe de o parte, puținătatea cărților apărute în interval, pe alta, anemicul interes arătat de înșiși profesioniștii opinei obiectului lor./ Totuși, ce fac criticii? – și aici, probabil, întrebarea dv așteaptă un răspuns./ Criticii de azi, cei mai mulți, fac ceea ce au făcut totdeauna criticii responsabili în epoci tensionate, decisive pentru așezarea mai dreaptă a viitorului, epoci care așteptau și de la ei un cuvânt. (...) Prin acțiunea lor ei încearcă să împrăstie ceața artificială abil întreținută de interesați din umbră ai cauzelor trecutului, de specialiștii tenebrelor. Că în această încheștare cu uneltitorii cramponați de putere, mediocritatea a ales să servească reaua credință, dezinformarea, calomnia etc., aceasta n-are de ce să ne surprindă. Mai greu de explicat este trecerea în tabăra capitularzilor a unor condeie pe care le recomandau altui destin comportări mai vechi în genere corecte, când nu chiar reputeate prin rezistența la conformism și compromisuri. Nu mă pot reține să observ alte două atitudini semnificative: rezerva în care s-au închis o seamă de publiciști care imediat după revoluție făceau valuri (să fie vorba de vreo profitabilă căpătuire?); contrariul acestei atitudini e ilustrat de o seamă de universitari aflați azi în primplanul combativității, după ce în primele momente păreau că duc dorul cabinetelor liniștite și al sânguinței cu vată în urechi. (...)/ – *Care ar fi raportul dintre valoare și conjunctură? V-aș ruga să dați câteva exemple de scriitori care în ultimul sfert de secol au încercat, au și fost ajutați de critici, să-și înalțe monumente în evident dezacord cu scrierile lor.*/ – Monumente vor fi încercat ei să-și înalțe, dar mă îndoiesc că au și reușit. Președinții Uniunii Scriitorilor Mihai Beniuc și Zaharia Stancu sunt cazurile cele mai frapante. Cel dintâi aspira laudele cu lăcomia unei sugative. Mai era și pretențios: nu lăsa lauda pe mâna oricui. Ca și Ceaușescu la simpozioanele ce-i erau dedicate, planifica elogiul, încredințându-l numai oamenilor siguri, proprii săi curteni. Celălalt era mai puțin ciocoi: totuși laudele veneau pe bandă rulantă, ca și traducerile în limbi străine. Sintagma lingușitoare *Desculț în sandale de aur, cutreierând lumea* a făcut epocă. Cu timpul însă a vorbi despre *Desculț* devenise cel puțin demodat. (...)/ Din generația următoare, Petru Dumitriu și Marin Preda au depus nu puține silințe spre a fi... monumentalizați. Arma lor era editura. La E.S.P.L.A. și la Cartea Românească tributul în cronici literare, poate chiar în cărți consacrate directorului devenise o obligație, iar criticii se conformau./ Poate să pară nelalocul ei așezarea în acest context a lui Nichita Stănescu. Propriu-zis, el nu vâna elogiile, ele i se ofereau

în buchete din ce în ce mai bogate. Ultimii ani de viață au fost ceva mai săraci, ce-i drept, pe măsura volumelor sale, groase în file, subțirele în substanță. Prestigiul său în postumitate se reface însă. Nichita Stănescu e un caz ieșit din comun. El practică o lirică «deschisă» bogată în potențialități, înclinată surâzător spre complementul său, cititorul. Spontaneitatea aceasta vorbește mult poeților și îndrăgostiților de poezie, mai puțin criticilor care pretind rotunditatea, autarhia estetică. Recent, poetul Mircea Cărtărescu i-a înălțat un frumos monument la propriu, în al său *Levantul*. / – *O ultimă întrebare. Vă pregătiți să realizați o antologie a nuvelei și povestirii românești din deceniul nou? Sunteți tentat de o istorie a acestor genuri literare?* / – Alcătuirea antologiei e una din dorințele mele și sper să rămână și a Editurii Eminescu, căreia i-am propus-o încă din 1989. (...) Va deveni pasionant să se afle cum scriau la începuturile lor Cristian Teodorescu, Daniel Vighi, Ioan Lăcustă, Bedros Horasangian, Hanibal Stănculescu, Ioan Groșan, precum și autorul *Levantului* în postura de nuvelist./ Tentația de a scrie eu însumi o istorie a genului nuvelistic, a schiței și a povestirii, în două cuvinte, a prozei scurte românești mărturisesc că este mult mai puțin vie, așa de puțin că nici nu merită să discutăm. În fond, a-l trata echivalează cu a da o raită prin proza românească în ansamblu, cu dezavantajul de a rata chiar cuprinderea ansamblului”.

● „Poesis” (nr. 1) publică (sub semnătura lui Dan Brudașcu) un interviu cu Victor Felea. Convins că societatea românească, în speță lumea culturală, nu se află într-un impas de ordin spiritual, că „nu s-a produs o ruptură, nu pornim iarăși de la zero”, că „valorile create anterior rezistă în ciuda schimbărilor de perspectivă”, scriitorul interviuat remarcă o implicare „de anvergură” a tinerilor scriitori în jurnalismul politic, binevenită în „aceste momente de răscruce (...) când o societate caută să-și restabilească adevăratele crezuri spirituale după o perioadă în care ele au fost atât de grav răstălmăcite și falsificate, până la a-și pierde orice semnificație viabilă”. În ceea ce privește propriile proiecte, V.F. vorbește despre un volum de poezie în curs de apariție la Editura Cartea Românească și despre colaborările sale la revista „Steaua” sau la alte publicații din țară.

● La rubrica „Biografia unei cărți” din „Familia” (nr. 1) este publicat un interviu cu Nicolae Steinhardt, realizat de Leontin Cupar, la Rohia, înainte de apariția, în 1988, a volumului de eseuri *Prin alții spre sine*. N.S.: „Mă tem mai ales de abstractizarea literaturii, de închistarea ei în tipare stereotipe și în formulări scolastice, atât de iubite și de folosite cu spirit sectant de structuralism. Din fericire, structuralismul tinde să amurgescă, iar postmodernismul pare plin de făgăduințe”.

● În „Viața românească” (nr. 1), Nicolae Mecu semnează un medalion Aron Cotruș, la împlinirea unui secol de la nașterea autorului. □ Sunt publicate fragmente din romanul *Japița* al lui Marin Sorescu (*La adevărata iubire înșelătoare*) și din romanul *Sertarul cu aplauze* al Anei Blandiana. □ Este

reprodus, de asemenea, un capitol din romanul lui Ilie Constantin *La chute vers zénith/Căderea spre zenit – Te rog să te naști, fiul meu* – apărut la Gallimard, în 1989. Fragmentul este precedat de o succintă prezentare a romanului, sub semnătura Mădălinei Nicolau (*Mirajul citerei*).

● În „Ateneu” (nr. 1), Tania Radu realizează un interviu cu Laurențiu Ulici: „*Nu cred că literatura română se va schimba radical în vremea ce va veni*”.

[IANUARIE-FEBRUARIE]

● Nr. 1-2 din „Apostrof” debutează cu un *Comunicat* al Consiliului Uniunii Scriitorilor, care solicită, „ca urmare a deteriorării vieții economice și a așa-zisei liberalizări a prețurilor”, precum și a „indiferenței guvernanților față de soarta culturii române”, elaborarea unui „raport asupra crizei actuale a culturii române, a cauzelor și a consecințelor ei de plan național” și „organizarea unui simpozion național pe tema: *Cultura română în pericol*”. Pe aceeași pagină, revista „Apostrof”, alături „Arca”, „Astra”, „Familia”, „Transilvania”, „Vatra” și alte reviste, lansează un apel *Către Guvernul și Parlamentul României*, unde se semnalează situația „materială precară a tuturor revistelor de cultură”, incriminându-se „paternalismul” puterii și „folosirea pârghiilor economice în influențarea politicii culturale a revistelor”, „blocarea aparițiilor” și falimentarea revistelor prin refuzul „formelor de subvenției firești în orice țară civilizată din lume”. □ Cu micul eseu *Diavolul și bunul Dumnezeu*, Marta Petreu deschide seria de texte pe teme mistic-spiritualiste din acest număr. I se adaugă, pe aceeași pagină, un poem de Nicolae Breban, *Nostalgie către Diavol*. □ Virgil Ierunca semnează o cronică amplă la *Teologia dogmatică ortodoxă* de Dumitru Stăniloae, în care vede un „Karl Barth al Răsăritului”. □ La rubrica „Cronica literară”, Virgil Leon scrie despre opera lui Mihai Șora (*Minimalism și „mântuire ontologică”*), Ioan Milea despre Nichifor Crainic (*Redescoperirea unui poet*), iar Ovidiu Pecican despre Nae Ionescu (*Autopsia mitului*). □ La rubrica „Estuar”, Ștefan Borbély publică eseu *Livresc și imaginație*, dedicat operei lui Mihail Nasta *Anatomia suferinței*: „Pentru a scrie, pentru a se abandona în întregime captivității asumate pe care o reprezintă cartea, un autor își suprimă o anumită chemare a vieții, care, dacă prisosește periclitează însăși geneza creației. Procesul conștient al reprimării este evident și în *Anatomia suferinței*. Numai reprimând, numai desprinzându-se de aerul de securitate matricială a copilăriei poate adultul să descopere universul de sciziuni lăuntrice ale spiritului, numai proiectându-se în afară, trăind drama propriei sale separații, dualități (condiție a imaginației) poate omul să-și cunoască și să-și înfrângă limitele”. □ Consacrat lui N. Steinhardt, dosarul din acest număr cuprinde o *Notă autobiografică* scrisă de Steinhardt pentru *Dicționarul neconvențional al scriitorilor evrei de limbă română* de Al. Mirodan (Tel Aviv, 1986), un fragment din dialogul lui N. Steinhardt cu Ioan Pinteș – *Ziua a șaptea din manuscrisul Primejdia mărturisirii*, pasajul *Pericopa de la*

Luca 7, 11-17 sau despre milă (din volumul lui Steinhardt *Se va lua de la voi*, în curs de apariție), precum și câteva **Reflecții călugărești** semnate de același autor. Rubrica este îngrijită, ca de obicei, de Ion Vartic, textele fiind puse la dispoziția redacției de Ioan Pinte. □ Dosarul Steinhardt este urmat de un fragment din Rudolf Otto, **Sacral – categorie a priori**, în traducerea lui M. Ilea. □ La rubrica „Bibliotecă în aer liber” se publică un fragment din *Căutarea intermitentă* de Eugène Ionesco (traducere de Anca Mănișu), secondat de un pasaj din Milan Kundera, **Râsul îngerilor și râsul diavolului** (traducere de Mircea Țicudean). □ Arșavir Acterian semnează un material intitulat **Emil Cioran și Constantin Noica despre filosofie și religie**. □ La rubrica „Colonia penitenciară”, Virgil Ierunca repune pe tapet, în cheie etică, speța Nichifor Crainic. □ Aurel Pantea este prezent cu poeme.

● „Echinox” (nr. 1-2) conține articolul **Îndemnuri pentru critici**, semnat de pe Alexandru George, text în care, între altele, autorul își exprimă nemulțumirea față de toate generațiile contemporane: „Conștiința critică a contemporanilor a fost viciată nu numai de nonvalorile impuse «de «sus», dar și de necesitatea de a le opune personalități (altminteri discutabile) doar pentru a contracara programul oficial de falsificare (cazul lui Marin Preda, exultat pentru motive anti-Barbu, fiind cel mai strident). Generația «răsfațaților» (adică aceea a lui Nichita Stănescu) a fost «clasicizată» prematur”. În cazul acestei operații, critica tânără și-a dat concursul cu un zel surprinzător, în contradicție cu ceea ce te-ai fi așteptat de la ea. În linii mari, criticii «tineri» s-au ținut de pulpana măștrilor, care de multe ori le erau profesori”. □ În calitate de decan al Facultății de Istorie și Filosofie, Andrei Marga răspunde întrebărilor lui Dan Șăulean, asigurându-l că „nu are rost să infantilizăm studenții”. □ Cronicile literare din acest număr sunt semnate de Cristina Müller (la Vintilă Horia, *Dumnezeu s-a născut în exil*), Paul Vasilescu (Emil Cioran, *Schimbarea la față a României*), Bözö Katalin (Al. Paleologu, *Convorbiri cu M. Semo și C. Tréan*) și Ciprian Mihali (Radu Portocală, *Autopsia unei lovituri de stat*). □ Laura Pavel scrie despre **Eminescu și Arghezi. Ontologia, poetică între orfic și liric**. □ Este publicat un text al lui Alain Besançon – istoric francez care a analizat pe larg problemele societăților totalitare din Estul Europei și URSS –, care se întreabă **Ce înseamnă astăzi să fii autor comunist**.

[IANUARIE-APRILIE]

● În „Dacia literară” (nr. 1-2) este transcris un dialog între Liviu Antonesei și Dorin Popa – despre impactul *Jurnalului de la Păltiniș* asupra tinerei generații. Dorin Popa consideră că evoluția sa personală ar fi fost altă, dacă ar fi avut ocazia să citească la o vârstă mai tânără această „carte inițiativă”: „Mi-aș fi valorificat mai bine (mult mai bine) potențele. Atunci cartea m-ar fi mutat cu adevărat. M-ar fi mutat, de oriunde aș fi fost, adânc în mine. Atunci când a apărut (aveam 27 de ani), m-a mutat doar din haos în regrete, în posibil, în

nostalgii. Mi-a dat aripi, dar numai pentru a-mi putea survola întreaga nepu-
tință. La aceeași structură mentală, deci, mi-ar fi fost cu adevărat un ghid dacă
aș fi citit cartea cu 10 ani mai devreme. Dar așa nu mi-a rămas să privesc o
hartă pe care apăreau doar ținuturi din care eram exclus. (...) Ce era acolo, în
Jurnal? Era calea cea mai bună de a ajunge la Cultură și la tine însuși. Sau de a
ajunge la tine însuși prin Cultură”. De aceea, declară Dorin Popa, la apariția
articolului semnat de Eugen Simion, *Îndârjirile filosofului*, „am rămas
interzis”: „Acel articol crea senzația a două lumi incompatibile. Era scris parcă
de un orb”. Iar motivul pentru care a „provocat reacții de tipul acesta” este
legat, după opinia lui Liviu Antonesei, de complexele criticului, „de scriitor de
gradul doi”. □ În interviul acordat Marianeî Marin pentru „Dacia literară”, Dan
Culcer analizează stilul jurnalistic postrevoluționar: „Ceea ce nu mi se pare
interesant este că continuăm (sic!) să facem un jurnalism de impresie și de
scriitor, adică unul în care metafora să funcționeze ca și într-un text literar. (...)”
Este necesară o schimbare fundamentală de stil. Pe de altă parte, se spun
extrem de multe lucruri interesante, documentare și documentate, lucruri
extrem de pertinente, dar autoritatea, puterea nu ține seama de ele în sensul
modificării comportamentului. Presa nu a devenit o adevărată forță în țară”.

FEBRUARIE

1 februarie

• În revista „22” (nr. 4), Bedros Horasangian (*Tragedia unui poet*) publică o
serie de considerații despre omul și poetul Adrian Păunescu, despre „demisia
morală” a acestuia: „Nu-l cunosc personal. N-am vrut de-a face unul cu celăl-
talt. Nici în bine nici în rău. La modul direct. Nu am avut de împărțit nimic:
funcții, femei, bogății. Glorie. Ba pot spune că l-am citit cu interes în tinerețea
mea. Avea forță, energie, entuziasm, ba chiar cred că era un om cinstit. Apoi
au urmat mulți ani în care țării i-a mers din ce în ce mai rău, iar lui din ce în ce
mai bine. (...) Adrian Păunescu n-a fost și nu este doar un simplu literat. A vrut
să fie conștiința unei națiuni. Era bine dacă se oprea măcar aici. A vrut să fie
mai mult. Ce anume?/ Totul./ Din păcate energia și forța lui s-au întors
împotriva. Zeii s-au răzbunat tocmai pentru că în numele oamenilor a vrut să-i
înfrunte. (...) O spun cu mâhnire: poetul care înfierbânta sute de mii de
oameni, gazetarul care aduna milioane de cititori n-a învățat lecția înfrângerii
și a mizat în continuare pe cuvinte, în care, pe zi ce trece, el însuși nu mai cre-
dea. Este prea inteligent și lucid ca să nu știe adevărul. (...)/ Dragostea face
minuni dar nu ne salvează sufletele ticăloșite. Păunescu a făcut mereu politică.
Politica este un calvar dăruit inteligenței și nu inimii. Înfrângerile l-au înrăit,
singurătatea, în loc să-i redea o nouă conștiință, l-a strivit. (...)/ Adrian
Păunescu a avut mereu un anume bun simț de a nu lovi în scriitori. Asta i-a
făcut mereu cinste. (...) Sunt convins că a făcut multe lucruri bune, a ajutat pe

destui care -au solicitat sprijinul. (...) Poetul Adrian Păunescu avea șansa să se regăsească în acest an, după revoluția din decembrie 1989. N-a vrut, n-a putut, n-a mat avut suficientă putere, s-a speriat văzându-se trimis în rândul celor mulți./ Iar acum a început să mintă și să spună lucruri în care nu poate să creadă. Urâă poveste. Mai ales când ești binecunoscut și oamenii te urmăresc în continuare. Pierzând din autoritatea morală, încercând să facă autoritarism, Adrian Păunescu se pune în slujba autorităților. Dar nimeni nu-l poate apăra de el însuși (...) Demisia morală a lui Adrian Păunescu este încă un simptom al degradării umane în care ne-am afundat și nu mai reușim să ieșim”. □ Apare un interviu realizat de Gabriela Adameșteanu, la Washington, cu Dorin Tudoran: *Suntem ce sunt opțiunile noastre*, abordând teme dintr-un spectru larg, de la economia românească falimentară și politica FSN-Ion Iliescu până la jurnalismul neprofesionism și „mitul” literaturii de sertar. Dorin Tudoran: „Eu cred că cea mai mare eroare a d-lui Iliescu a fost să rateze șansa de a face ca un sceptic să devină optimist. Când un om ca Cioran (...) imediat după debarcarea lui Ceaușescu scrie într-o gazetă că Iliescu este omul potrivit și că el îi acordă simpatia lui, d-l Iliescu să nu înțeleagă ce șansă are! Fiindcă fără să fie Havel, fără să fie Walesa, fără să fi făcut ce făcuseră ei, Iliescu a pornit la drum cu șanse egale. Dacă ar fi pornit la drum cu mai puține șanse și cu mai mult sprijin moral, poate ar fi greșit mai puțin; așa, el a început să creadă (ceea ce mulți români cred) că este singurul care ar putea face această tranziție”. În legătură cu anul literar românesc 1990: „M-a amuzat decepția celor gata să precizeze că există sute de cărți extraordinare prin sertarele scriitorilor din țară. Chiar dacă sunt câteva, ele nu au făcut din anul literar 1990 un an cu totul diferit de 1987. Din păcate, acasă, sub cenzură, noi am fost «omul sub vremuri», fiecare a scris, mai bine sau mai prost. Ne-am iluzionat că dacă am fi fost liberi, am fi scris cu totul altă literatură. Iar acum trebuie să avem tăria să spunem: am scris doar literatura pe care am scris-o, de care nu trebuie să ne fie rușine, măcar unora dintre noi. Nici în alte locuri, mai avansate în privința societății civile (Polonia, de pildă) literatura nu s-a îmbogățit cu cărți extraordinare. Nu neg posibilitatea ca mâine, poimâine să apară o carte despre care noi nu știm, dar cred că în toate aceste țări dictatura a lucrat asupra scriitorului într-un mod atât de desăvârșit, încât a anulat șansa pe care ne-ar fi dat-o literatura de sertar. Eu n-aș încadra o carte extraordinară cum este *Levantul* a lui Mircea Cărtărescu în literatura de sertar (deși nu ar fi putut apărea sub Ceaușescu) pentru că nu-i cartea unui alt poet decât a fost Mircea Cărtărescu până acum”. □ Sub titlul *GDS despre GDS*, revista continuă publicarea răspunsurilor la ancheta inițiată de Alina Mungiu într-un număr anterior; găsim în pagină puncte de vedere asumate de Gabriela Adameșteanu (*O anumită formă emulativă*), Radu Popa (*O sută de mii de „relee” speranță*) și Ihor Lemnij (*Chiar și o sumă poate fi un sistem*). Gabriela Adameșteanu: „Activitatea GDS a fost mult mai extinsă decât pot enumera eu acum: chiar

stând de dimineața până seara în clădirea din Calea Victoriei 120, nu înregistrezi toată această lume care vine aici cu probleme concrete urgente, așa cum se vine la un ziar cu acțiuni coordonate de susținere a societății civile care, să recunoaștem, există astăzi într-o mult mai mare măsură decât exista acum un an. Ajutând efectiv la constituirea societății civile, GDS nu și-a inventariat acțiunile, nu le-a făcut suficient cunoscute (uneori nici măcar tuturor membrilor săi). (...) Nu știu exact care a fost nereușita fundamentală, dar știu ceea ce nu a reușit: să-și coordoneze toate eforturile și acțiunile, să informeze și mai ales să-și organizeze ca o instituție modernă activitatea. Au existat disfuncții de organizare datorită lipsei de antrenament practic a membrilor GDS-ului, precum și datorită supraîncărcării fiecăruia dintre cei ce fac parte din grup și care (...) și-au sacrificat uneori timpul și chiar profesia. Da, ca membru al GDS eu sunt mulțumită de această activitate: desigur, în mod teoretic ea ar fi putut fi mai bine coordonată, mai bine supravegheată etc. În același timp, influența GDS există în societatea românească actuală – el a reprezentat, dacă nu totdeauna un model, măcar o formă emulativă pentru alte asociații care s-au constituit între timp”.

● **Domnul Pleșu și paratrăsnetul** este titlul unui articol semnat de Gilda Lazăr în „Dreptatea”. Jurnalista rezumă răspunsurile ministrului Culturii din cadrul unei conferințe de presă de la guvern. Ministerul se confruntă cu mari dificultăți financiare, în 1991 cota alocată pentru cultură fiind de 0,33% din bugetul național: „Cultura e o treabă de bani, în nici o țară săracă nu se face cultură mare”. Pe lângă criza financiară, cultura traversează și o criză de substanță: „Creatorii și-au diminuat activitatea, publicul a dispărut din sălile de spectacol și expoziții”. Întrebat de rolul pe care îl are în minister un anume Hegeduș, moștenit de la vechile structuri, A.P. răspunde că, dintre cei răi (Dulea, Tamara Dobrin), a fost păstrat cel mai puțin rău. El se ocupă de administrație, „e chiar foarte util pe post de paratrăsnet sau umbrelă: tot ce nu merge este pus pe seama sa”. Și o lamentație de final: „Acum două luni aș fi spus că e o greșeală să abandonezi. Ziceam că trebuie ca cineva să se compromită. Mi-a reușit perfect... Acum sunt puțin obosit...”.

● Stelian Tănase publică în revista „Acum” (nr. 4) editorialul **Un Gorbaciov de provincie**, conturând un profil politic al lui Ion Iliescu, văzut ca un lider comunist „tipic pentru anii '60”, un „Gorbaciov de provincie depășit de evenimente”, întârziat dincolo de perioada istorică în care ar fi putut contribui, din interior, la reformarea Sistemului și la pregătirea evoluției societății românești spre democrație, după modelul țărilor din Europa Centrală. Autorul sesizează și contradicția fundamentală a FSN ca formațiune politică: „Confuzia creată de FSN (în parte voită, în parte nu) prin nașterea lui peste noapte, s-a văzut la urne. Unii au votat crezând că este o forță revoluționară, democratică, anticomunistă, care a scăpat țara de dictatură (deși s-a format după revoluție...). Alții au votat tocmai pentru că reprezenta continuitatea cu

vechiul regim”. □ Pe aceeași pagină cu editorialul este publicată o scrisoare din La Varenne, datată 16 ianuarie 1991 și trimisă lui Stelian Tănase de Mihai Ricci: „Dragul meu Stelian, primești deci textele scrise de regele Mihai, care a acceptat la cererea pe care i-am transmis-o să aducă personal lumină asupra celor două momente istorice: 23 August 1944 și 30 Decembrie 1947. Tot ce s-a scris până acum (în Occident mai multe cărți, articole etc., și în țară în anul 1990) a fost redactat de persoane care îl cunosc, cu care a stat de vorbă, cărora le-a dat indicații. Maiestatea Sa nu a scris nimic până acum (...) Eu consider că nu am dreptul să blochez în biroul meu un text destinat publicării în țară și am căzut de acord cu Conu’ Alecu (n.r.: Al. Paleologu) să-i dau drumul așa cum este. Părerea mea personală că stilul ușor naiv și ne-profesional are o notă de căldură și de omenie care se potrivește – se pare – autorului. Nu-mi dau seama ce efect ar putea produce, adică dacă criticile vor putea aduce mai multe prejudicii decât autenticitatea va aduce aprecieri...”. Textele – inedite – ale M.S. Mihai I, intitulate *O necesitate absolută* și, respectiv, *Silit să abdic*, sunt publicate în acest număr al revistei.

● În editorialul din „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 5), *Forța exemplului (10). Cazul Lucian Blaga (I)*, Nicolae Breban pune (din nou) față în față, contrastiv, cedările la care au subscris, după instaurarea regimului comunist, „un Călinescu sau Camil Petrescu, un Arghezi sau Sadoveanu” și rezistența manifestată, în aceeași epocă, de un Lucian Blaga. Bună parte a reflecțiilor din acest articol pe marginea „cazului Blaga” sunt prilejuite de recenta editare a romanului de sertar *Luntrea lui Caron*. „O întreagă civilizație e salvată, iată, de o singură carte și ea se cheamă *Luntrea lui Caron*. (...) Dacă perioada «1812», a cuceririi armatelor napoleoniene a teritoriului sfintei și marii Rusii, este restituită o dată pentru totdeauna de oglinda subiectivă a geniului tolstoian în *Război și pace* atunci, o dată pentru totdeauna, năvălirea barbară, ideologică, sovietică pe pământul cultural al României va fi oglindită decisiv (...) de proiecția romanesco-poematică, cântăresc-epică, ironic-erotică, idilic-epopeică a *Luntrei lui Caron*. (...) Ce ciudat să găsim sub pana divinului Lucian Blaga cuvântul, noțiunea blestemată a limbajului nostru, de: securist! Da, el o știa, boala apăruse de pe acea vreme, și el o consemnează în toată amploarea sa, *id est* în toată complexitatea, ambiguitatea sa...” □ La rubrica „Panoptikon” este semnalată apariția primelor două numere ale revistei „Acum”, săptămânal al Societății Civile, la care colaborează „condeie de prestigiu sau, oricum, exersate: Stelian Tănase, Vartan Arachelian, Radu Georges-cu, Călin Atanasiu, Alina Mungiu”. „Pe frontispiciu, anticipând exercițiile de spirit din cuprinsul paginilor, se menționează: Director fondator – Erasmus, Director destabilizator – Petre Stoica și Director (pur și simplu) – distinsul om de cultură Alexandru Paleologu”. „Acum» este, în ansamblu, ceea ce se numește o revistă bună, acidă, poate pe gustul unora prea acidă, scrisă sub stare de frison, care-și caută firesc forma cea mai expresivă și personală, de la

stilul exprimării până la rubricare”. Totuși, i se reproșează noii publicații stilul „uneori strigat și cam scrâșnit”, amănuntul că accentele critice vizează adeseori „fapte mărunte, și nu (...) neajunsurile fundamentale ale unei democrații pe cale să se afirme”, precum și dimensiunea prea apăsător „factologică”. Sunt citate favorabil contribuțiile lui Stelian Tănase. De asemenea: „Excelentă ideea tipăririi unor interviuri «crude», culese direct de pe banda de magnetofon, cum este și cel realizat de ziaristul american David Lindsay cu dl. Răzvan Theodorescu, privitor la expoziția și mai apoi la greva studenților de la Academia de Arte Plastice”. Și, în sfârșit: „Semnalăm ca pe un lucru important publicarea discuției purtate de către reprezentanții Alianței Civice și Președintele țării (pe care Televiziunea Română a făcut-o doar în treacăt)”. □ Traian T. Coșovei (*Cu pași rotunzi și degete pătrate*) semnează o cronică la volumul lui Ion Stratan, *Lumină de foc*. □ Ovidiu Pecican scrie despre romanul lui A.E. Baconski, *Biserica neagră*, rămas inedit până în 1990, când Mircea Martin îl include într-unul din cele două volume de *Scrieri* ale autorului, apărute la Cartea Românească în colecția „Mari scriitori români”. Scris în 1970, acest roman-parabolă cu „implicații polisemice” trimite la „radiografierea unei societăți în plină disoluție” și răscumpără – crede Ovidiu Pecican –, prin accentele sale „implicite”, „de critică socială și politică”, cedările lui A.E. Baconski din anii '50. □ Călin Căliman realizează o sinteză a anului cinematografic 1990 („sub semnul paradoxurilor”), an în care în România s-au turnat exclusiv documentare și scurt-metraje – numeroase având ca subiect evenimentele din decembrie 1989 (*Desprinderea, Ziua cea mai scurtă, Procesul, De Crăciun ne-am luat rația de libertate* ș.a.) sau confuzia primelor luni postrevoluționare (de pildă, scurt-metrajul *Te iubesc, libertate* – despre Piața Universității – realizat de Vlad Păunescu, Sorin Ilieșiu și Vivi Drăgan Vasile). Călin Căliman atrage atenția că „dintre cele (aproximativ) 65 de filme documentare realizate în anul cinematografic 1990, pe ecrane au fost programate doar 4-5 (...). Totuși: pentru cine sunt făcute aceste filme?”. De asemenea: „Un paradox al anului cinematografic: scăderea numărului de spectatori în condițiile creșterii importante a importului de filme occidentale, stopat în anii trecuți. Explicații există, desigur, felurite, de la tentația permanentă pe care au exercitat-o spectacolele străzii, până la scumpirea consistentă a билетelor la film”.

● În „Contrapunct” (nr. 5), sub titlul *Gaztari și mercenari*, Cristian Teodorescu îi ia apărarea lui Mircea Dinescu, atacat în „România Mare” și „Azi” pentru un interviu acordat cotidianului „România liberă”. □ Alexandru George semnează o *Scrisoare deschisă adresată lui Boris Elțin*, în care pledează, în fața liderilor reformatori ai noii Rusii, pentru depășirea politicii externe imperiale rusești, sperând într-o armonizare cu interesele României. □ Alex. Leo Șerban sancționează ca perdant politic autismul idealismului etic al Alianței Civice (*Să recapitulăm*). □ Dan C. Mihăilescu publică un text de atitudine

pornind de la opiniile lui Alexandru Paleologu (*Conu Alecu, Mitteleuropa și alte întrebări*) și ajungând la chestiunea antisemitismului postcomunist, căruia îi caută genealogiile „economice” și a cărei resuscitare o pune pe seama naționalismului ceaușist. □ Ion Bogdan Lefter comentează, din perspectiva contextuală a liberalizării limbajului erotic, noile reeditări ale poveștilor „corosive” ale lui Ion Creangă (prima parte din articolul *Interzis celor sub 15 ani și pudibonșilor!*).

● Nr. 34 din „România Mare” include o scrisoare deschisă a lui Radu Theodoru, adresată conducerii Uniunii Scriitorilor, „alogenă, nerepresentativă și ilegală”: „Protestez vehement împotriva spoliei materiale a scriitorilor prin timbrul de doi lei la volum. Manevră strecurată abil prin fostul CPUN de Dinescu pentru a avea fonduri la dispoziție în mod discreționar și împotriva genocidului cultural, infinit mai feroce decât pe vremea dictaturii cât și cărților noastre interzise tiparului prin tertipuri josnice – de trei ani țin la sertar cinci volume însumând peste 1500 de pagini. Așa-zisa democratizare n-a făcut decât să închidă accesul total la tipar al unor scriitori, favorizând cu o nerușinare sfidătoare o singură editură, Humanitas, patronată direct de Ministerul Culturii”. Același Dinescu – promovat, cum spune Radu Theodoru, de „oculta” interesată în destabilizarea culturii române – este subiectul articolelor *Cine citește ziarul?* de G. Alboiu (poetul fiind acuzat voalat de plagiat) și *Bufonul nu-i place Imnul țării*, de Florian Popa Micșan.

2 februarie

● Ion Negoîtescu publică în „Dreptatea” articolul *Cosmopolitismul ardelenesc al lui Ioan Slavici*, supunând analizei romanul *Mara*, lungile povestiri *Moara cu noroc* și *Pădureanca*, dar și narațiuni „paradigmatice pe plan social”, precum *Popa Tanda* și *Budulea taichii*.

● Într-un articol din „România liberă”, *Scriitorii așteaptă o lege*, Eugenia Tudor Anton face un istoric al precarei remunerări a scriitorilor începând de la Eminescu încoace și pledează pentru „modificarea în favoarea scriitorilor a Legii drepturilor de autor, rămasă nefiresc de mult în dureroasă și nedreaptă uitare”. □ Ion Bălu recenzează *Jurnalul de idei* al lui Constantin Noica, apărut la Editura Humanitas.

3 februarie

● Dumitru Popescu începe să publice în „Adevărul literar și artistic” (nr. 52) fragmente din *Jurnalul unui deținut politic* (date: iunie 1990) – cu subtitlul *Pagini scrise în detenție de autorul cunoscutelor romane „Pumnul și palma”, „Muzeul de ceară” și „Cenușa din ornici”*: „Abia acum înțeleg grozăvia acelei detenții într-un prezent mutilat, privat de viitorul său firesc, condamnat să nu mai poată naște nici un mugure de bucurie, ci să vomite suferință absolută, lepra singurătății. (...) Da, acest caiet. Panica, disperarea,

clocotul insuportabil al vulcanului gata să erupă”. Fragmente din acest jurnal, alcătuit cu precădere din notații (pe alocuri aluzive) ale unor stări, vise, reflecții mistico-metafizice, vor apărea și în numerele următoare ale revistei, de-a lungul lunilor februarie și martie.

5-6 februarie

● Dora Mezdrea semnează în „Dreptatea” o cronică în două părți despre cartea de interviuri a lui Alexandru Paleologu, apărută la Paris cu titlul *Souvenirs merveilleux d'un ambassadeur des golans avec Marc Semo et Claire Tréan*. Dialogul cu cei doi ziariști francezi este prefăcut de un eseu al autorului, „în care se încearcă să se răspundă la întrebarea cioraniană «Cum poți să fii român?»: «A fi român, a fi unul dintre români, încă mai este, adesea, o condiție, dacă nu de-a dreptul inavuabilă, cel puțin greu de asumat»”. Al. Paleologu schițează cu o ironie fină – potrivit aprecierilor Dorei Mezdrea – imaginile „conspiratorilor”: Iliescu, pe care îl cunoaște bine fiind colegi de liceu, „un comunist clasic”; Petre Roman, instruit, dar „găunos”; Gelu Voican Voiculescu, „un personaj pitoresc”. Prezentându-și scrisorile de acreditare în calitate de ambasador, Al.P. a subliniat că este reprezentantul unui președinte provizoriu, dar că dorește să fie ambasadorul tinerilor care alungaseră dictatura și care în aprilie 1990 au ocupat Piața Universității. „Speranța, după părerea dlui Alexandru Paleologu, stă în societatea civilă, în formarea unei conștiințe morale care să poată produce mutații în societatea românească. «Adevărata opoziție în România este strada, nu partidele. Conștiința morală a țării e în stradă.»”

5 februarie

● În „Tineretul liber – Suplimentul literar și artistic” (nr. 5), Dan Stanca îl evocă pe Radu Gyr: „În infernul totalitar al României de la mijlocul acestui secol, fie de culoarea verde sau roșie, Radu Gyr este o rană transfigurată și o lacrimă crucificată”. □ În seria sa de articole plasate sub genericul *Literatură și putere*, Valentin F. Mihăescu scrie despre Mihai Eminescu: *Marele opozant*. □ Victor Atanasiu publică articolul *Actualitatea lui Maiorescu* (text ce face parte dintr-un serial mai amplu): „De ce am intitulat acest «serial» (...) astfel? Fiindcă i-a fost dat lui Maiorescu să fie mai actual, tocmai lui, reprezentantului «unei critici generale» (al cărei certificat de deces îl semnează el însuși, căci înainte de a trece în revistă, în articolul *Poeți și critici*, punctele de rezistență ale *Direcției noi*, face o remarcă de principii «în proporția creșterii acestei mișcări (exponentă a valorii în literatură, dar și în cultură în genere) n.m. V.A. – scade trebuința unei critici generale») să fie mai actual decât atâția critici care au strălucit prin minuție și finețe analitică, fiindcă literatura noastră, arta, cultura (deși aici am în vedere doar un domeniu mai restrâns ilustrat prin cea dintâi) a avut parte de nu puține momente de răscruce, nici unul nefiind oarecare, dacă îl examinăm în caracterul, amplexarea și consecințele sale”.

● La rubrica „Pietriul și praștia” din cotidianul „Azi”, este comentat (sub semnătura lui Gil Zamfir) un interviu din „România liberă” unde Mircea Dinescu se arăta ofensat că „Azi” a preluat (în din 19 ianuarie) un comunicat al celor de la „România Mare” – Eugen Barbu-Corneliu Vadim Tudor –: **La scriitori, războiul din Golf** (în care se sesiza bruscarea scriitoarei Florica Mitroi de către Dinescu și prin care „România Mare” cerea destituirea imediată a președintelui „huligan”, anchetarea lui conform procedurii de urgență și condamnarea penală). În interviul dat lui Florin Gabriel Mărculescu de la „România liberă”, Dinescu face un adevărat rechizitoriu cotidianului „Azi”, declarând că „acest ziar al FSN-ului va rămâne în istoria literaturii prin duiosia cu care i-a stropit cu busuioc și i-a ridicat în icoană pe marii noștri colaboraționiști Adrian Păunescu și Eugen Barbu”. Gil Zamfir crede că Mircea Dinescu nu a citit vreun număr din cele 250 ale cotidianului „Azi”-ului și că „orice om cu scaun la cap, care a urmărit evoluția ziarului «Azi» și care nu se scaldă în același lighean al mistificării adevărului cu Mircea Dinescu, își face cruce la citirea aberațiilor debitate de președintele Uniunii Scriitorilor”: „Oricum ai citi răspunsul, de la cap la coadă și de la coadă la cap, mustește a calomnii la adresa celor ce scriu ziarul «Azi». Mircea Dinescu, răzbunându-se pentru faptul că «Azi» a publicat scrisoarea semnată de Barbu-Vadim (respinsă de Rompres și TVR), se erijează în «patronul» mass-mediei românești, tunând și fulgerând împotriva publicației ce nu-i ascultă «ordinele», în cazul de față «Azi». Penibilă postură și jalnică preocupare pentru «șeful» Uniunii Scriitorilor”.

● Radu G. Țeposu semnează în „Cuvântul” (nr. 6) editorialul **Umbra lui Dulea. La Parlament**: „În urmă cu o săptămână, senatorii noștri, care numai la lucrurile grave nu se gândesc, și-au descoperit o nouă preocupare. Și-au adus aminte să-i reproșeze ministrului Culturii, dl. Andrei Pleșu, lipsa de interes pentru viața culturală la sate, în genere dezinteresul pentru luminarea maselor. Unul dintre cei mai fervenți acuzatori, dl. Senator de Alba, a fost potopit brusc de nostalgia iluministă a Școlii Ardelene. Și-i va fi plăcut, probabil, să-l vadă pe dl. Andrei Pleșu mergând pe la sate și organizând hore țărănești, seri culturale, instructive desigur, despre creșterea albinelor și despre rolul democrației în societatea noastră, supraveghind concursuri de ping-pong și de recitări și, nu în ultimul rând, verificând orarul căminelor culturale. Și le va mai fi plăcând domnilor senatori ca dl. Ministru să inițieze o nouă «Cântare a României» și o nouă «Daciadă», ca să nu ne pierdem reflexele culturii de masă și să-i putem trage la răspundere pe responsabili culturali despre felul cum s-au implicat ei în creșterea nivelului ideologic al oamenilor muncii./ (...) Domnii senaturi sunt vizitați, în moșia lor parlamentară, de umbra fostului politruc Mihai Dulea care, de la înălțimea fostului Consiliu al Culturii și Educației Socialiste, a maltratât ani de zile tot ce a fost mai bun în cultura română. Spiritul său se reîncarnează, iată, în acești foști tovarăși de luptă, care au despre spirit o viziune lăutărească. Ei nu vor emancipare, ci organizare pe bază de acțiuni cadru și

procese verbale. Vor să organizeze acțiuni instructive, cum ar fi «Luna cărții la sate». Nu cumva, în adâncul sufletului lor, visează și la «Luna cărții sovietice»? Dacă tot răscolim trecutul, măcar să începem de la instaurarea comunismului!».

6 februarie

● În „Chenarul” său din „Luceafărul” (nr. 6), intitulat *Sertarul*, Dan C. Mihăilescu se oprește asupra controverselor ivite, în lumea literară postdecembristă, în jurul așa-numitei literaturi de sertar: „Rezumând lucrurile, ajungem la două puncte, antipodice, de vedere: o satisfacție umflată de dispreț și o luciditate ponderată. (...) Aleg numai două nume, pentru ilustrare, din cele neașteptat de multe: C. Stănescu, pentru prima categorie, și Nicolae Manolescu, pentru a doua. De o parte, așadar, jubilația aproape patologică: mult trâmbițata voastră rezistență nu s-a încheat în nimic, nu arte, acum, cu ce să invadeze editurile (...), a se slăbi cu eroismul creator subteran, pigmeizarea a fost generală (...). De cealaltă parte, bunul simț al observației că războiul de gherilă ideologică, hărțuiala de fiecare zi a cărțurului cu maceranta presiune politică, conștiința imoralității retragerii și a cumplitei necesități de conservare a continuității valorilor etice prin, totuși, triumful estetic, toate acestea desfid, prin definiție, existența unei «lumi paralele», într-un sistem «underground» bine articulat. Față de numărul uriaș al trădătorilor de cultură sertarul a fost resimțit, el însuși, ca o trădare, iar practica luptei piezișe, incluzându-și, desigur, doza fatală de conformism, a salvat, orice s-ar spune, spiritul unei culturi”. Totuși, „n-ar fi cazul... să ne îndoim de inexistența Sertarului? (...) Sertarul *a existat* și încă din plin: fie și numai dacă înghițim cu nesăț *Levantul*, *Corpuri de iluminat* și *Femeia în roșu*, *Ebal*-ul lui Mihadaș, pe I.D. Sîrbu, Radu Petrescu, fie și numai dacă ne gândim la eseistica «școlii ieșene», încă nepublicată («școala» Zub și «școala» Al. Călinescu), la cele 1-2 volume pe care fiecare nume din generația '80 le are predate editurilor (...), fie și numai dacă privim memoriile din închisorile comuniste (...), sau dacă ne gândim la sutele de cărți ce zac în tipografii, la marile dicționare și istorii ale literaturii române, ca să nu mai vorbim de traduceri, ca și de imensul Sertar care este literatura exilului”. □ Ion Iovan publică un fragment dintr-un roman aflat în curs de apariție la Editura Cartea Românească, *Ultima iarnă*.

7 februarie

● Gabriel Dimisianu publică în „România literară” (nr. 6) editorialul *Cum ne revizuiim?*: „Revizuirile (...) sunt legitime, sunt necesare în multiple domenii, chiar dacă acțiunea aceasta poate leza orgoliul unei critici care a acționat cu sentimentul că își face datoria față de literatura națională. Și-a făcut într-adevăr datoria, dar în condiții în care nu se putea să nu greșească, iar greșelile, atâtea câte sunt, și nu sunt puține, trebuie desigur îndreptate./ Invocarea criteriului

etic în reevaluările care au și început este un element care stârnește controverse. Poziția unui autor în ierarhia literară e afectată sau nu de comportamentul lui social și politic, de relațiile lui cu puterea? Virgil Ierunca, Gh. Grigurcu, printre alții, sunt pentru aplicarea severă a criteriului etic, N. Manolescu este pentru o aplicare cu «nuanțe» (...), aducând argumentul că în nenumărate situații concrete unele abdicări morale au făcut posibilă afirmarea literaturii (...). S-a întâmplat ca unii să plătească acest preț pentru alții, să dea ei ce este al Cezarului pentru ca alții să poată scrie în voie. (...)/ În ce mă privește sunt pentru separarea planurilor. Cu toate întrepătrunderile dintre ele, istoria literară și istoria vieții publice sunt domenii diferite și nu o dată s-a dovedit că un scriitor vinovat civic poate supraviețui literar în conștiința culturală a națiunii lui. Trebuie văzut, deci, mai întâi, ce rezistă estetic în literatura scrisă până în decembrie '89 și în al doilea rând, și în alt plan, judecată poziția morală a autorilor. (...)/ Se pune chestiunea marilor scriitori care au colaborat cu dicatura, a marilor scriitori oficializați, ca Sadoveanu, Călinescu și mai târziu Arghezi. Oportunismul lor politic a girat răul în cultură, acesta răsfrângându-se, la urma urmei, și asupra lor (...). Fără excepție operele lor târzii nu au mai fost de calibrul celor dinainte, dar accentul istoricului literar nu poate să cadă pe aceste eșecuri, pe acest declin. Cum s-ar fi manifestat, și ce ar fi scris în anii '50, Rebreanu, Pompiliu Constantinescu, M. Sebastian nu vom ști niciodată, poate din fericire./ Cum să-i judecăm apoi pe acei scriitori care inițial au făcut jocul puterii dar mai târziu, în anii ceaușismului, s-au retras, fie închizându-se în tăcere, fie comițând gesturi străvezii de inadeziune la dictatură? Ar fi nedrept să fie incriminați fără «nuanțe» M.R. Paraschivescu, Eugen Jebeleanu, Geo Bogza, când în atâtea împrejurări s-au situat, în anii '70 îndeosebi, de partea forțelor vii ale literaturii, încurajând insubordonarea tinerilor de talent și apărând poziția acestora (...). Chiar Zaharia Stancu nu poate fi judecat numai după discursurile și declarațiile de fidelitate făcute puterii, când efectiv, în anii când a păstorit Uniunea Scriitorilor, a sprijinit literatura (...)/ Deci revizuirile sunt legitime, dar se cuvine să fie făcute cu discernământ și fără patimă negatoare (...). Anatemizările globale sunt producătoare de confuzie și injustiții, cum deja au început să se comită. Pentru niște articole vechi Marin Preda a fost echivalat, ca atitudine, cu imundul E. Barbu care, dincolo de crimele morale, vechi și noi, are de arătat cititorilor care sunt cărțile scrise de mâna lui". □ Sub genericul „Actualitatea”, Z. Ornea semnează articolul *Performanța Pleșu*, deplângând „confuzia valorilor” rezultată din dominația „până la sufocare” asupra vieții culturale posdecembriste: „Valoarea culturală (...) a unei personalități nu mai prezintă, pare-se, nici un interes. Dacă e «de-al nostru» pare a fi suficient în actele de evaluare. (...) Destui colegi așază deasupra solidarității intelectuale a valorilor cultural-estetice pe cea strict politică. (...) De aici, cu siguranță, și imoralitatea nerușinatei campanii denigratoare împotriva unor

neîndoielnice valori ale literaturii și culturii noastre./ Aș vrea să ilustrez această catastrofă a confuziei valorilor printr-un exemplu care mi se pare edificator. Se numește Andrei Pleșu, deși gândul mă duce și la prietenul meu, marele prozator Augustin Buzura, victimă – și el – al unor ricanări calomnioase. Cine, dintre intelectualii onești, nu prețuia, superlativ, valoarea lui Andrei Pleșu până prin ianuarie-februarie trecut, când a devenit ministru al Culturii? (...) E, în această demnitate, la locul lui? Indiscutabil. (...) Și-a asumat, în vremuri tulburi și neașezate, o misiune de primejdie. (...) Foarte repede s-au reorganizat cei ce până în decembrie 1989 fuseseră beneficiarii fostului regim, cerând, obraznici și (...) vindicativi, «drepturi». Voiau gazete, edituri, locuri în teatre, expoziții, comenzi și achiziții, aprobări de scenarii de film, pe scurt, tot ce avuseseră și până mai ieri. (...) Valul de trivialitate ce băntuie, cu furie lăbărtată, publicistica noastră s-a îndreptat, cu injurii imunde, asupra aceluiași cărturar care deține azi portofoliul Culturii. (...) Dl. Andrei Pleșu a întrunit, în topul injuriilor, un nesperat record. (...) Unii prieteni îi reproșează de ce a primit să fie ministru, devenind «colaboraționist». Alții îi cer, stroșit, să demisioneze pentru că, vezi doamne, distruge cultura română. (...) Numai autorul *Minimei moralia* pare a fi întrunit, ca ministru, obiecțiunile contestatare și ale guvernamentalilor și ale opoziției, și ale unor distinși intelectuali și ale unor ceaușiști reciclați, acum, în «patrioți» sau chiar disidenți oculți”.

● În „Adevărul”, Valeriu Cristea semnează articolul *Clasamente postrevoluționare*. O recepție „oferită în onoarea domnului Sörös, celebrul milionar (miliardar?) american de origine maghiară, președintele unei fundații ce a înființat de curând și în țara noastră o filială menită să militeze *pentru o societate deschisă*” îi prilejuiește autorului o reflecție asupra noilor criterii (politice) de excludere postdecembriste: „Interioarele elegante, veselia vădită a participanților, care par să se simtă atât de bine împreună, fac – prin contrast – și mai pătrunzător gerul de afară. N-am nici un chef însă să joc rolul fetei cu chibrituri din povestirea lui Andersen. Trec de aceea fără să privesc cu prea multă atenție pe lângă ferestrele sărbătoresc luminate. Din comentariile colegilor înțeleg că înăuntru se află floarea scriitorimii române, «toată opoziția». Nu mă întristează faptul că nu am fost invitat la recepție. Nu-mi plac recepțiile și nu sunt făcut (...) pentru ele. Mă întristează doar faptul că din capul locului era exclus ca eu – și alții: directorul «Caietelor critice» de pildă, critic însemnat, reputat profesor universitar și, spre deosebire de sălbaticul de mine, un perfect om de lume – să fiu (să fim) invitați la o asemenea reuniune. Am în aceste clipe, mai mult decât oricând poate, revelația clară că există iarăși liste, nomenclatură, intoleranță, criterii de categorisire și încadrare precisă a fiecăruia dintre noi. Firește că delimitările sunt necesare. Mă întreb însă și întreb: am făcut eu oare de rușine – prin scrisul și prin atitudinea mea – literatura română în cei 25 de ani de dictatură? Dacă nu, ce mi se impută? Că nu

strig «jos», că nu mă pot transforma peste noapte într-un monarhist înfocat, că mă încăpățânez să judec cu capul meu și nu cu cel, de exemplu, al d-nei Monica Lovinescu? Că Nicolae Ceaușescu a reprezentat o formă a răului *este evident*. Că d-na Monica Lovinescu reprezintă o întruchipare a adevărului absolut *nu este (deloc) evident*. Dacă atitudinea față de primul poate constitui un criteriu valabil de departajare a oamenilor, atitudinea față de a doua – în nici un caz. În fine, voi reveni, sper, la această problemă și la d-na Monica Lovinescu./ Îmi văd de drum pe lângă bordura trotuarului foarte îngust, în acest segment al Căii Victoriei și dintr-odată noile clasamente postrevoluționare mi se par atât de nedrepte, de ridicole, de absurde încât, în loc să mă simt strivit de definitivă mea excludere, proclamată de toate acele luminate ferestre, constat că, dimpotrivă, mă simt ciudat de bine, cumva întărit, confirmat. Așa e viața, așa trebuia să se (și să mi se) întâmple, îmi spun cu un fel de satisfacție amară, dar tonică, în timp ce mă gândesc ce frumos sună acest «pentru o societate deschisă». «Curat deschisă», vine însă prompt replica unei alte voci interioare: cea caragialiană, desigur”.

● Într-un interviu din „Convorbiri literare” (nr. 5) acordat lui Dorin Popa, Nicolae Breban își amintește împrejurările în care, în 1971, și-a dat demisia de la conducerea „României literare” și dezamăgirea de a fi fost abandonat chiar de prieteni apropiați: „Singurii oameni care au fost lângă mine în perioada aceea au fost Manolescu, Ivasiuc și Nichita. Ceilalți m-au ocolit. Marin Preda mi-a publicat prima carte, *Îngerul de gips*, și a refuzat să o publice pe a doua, *Bunavestire*”. Romanul *Bunavestire* apare cu sprijinul lui Cornel Burtică, la Iași, necenzurat, un motiv în plus ca activistul PCR, atunci când nu se mai află în grațiile partidului, să fie îndepărtat din structura sa de conducere – susține romancierul.

8 februarie

● Sub titlul mare *Calul troian al hulei*, revista „22” (nr. 5) publică un consistent grupaj de articole în apărarea ministrului Culturii Andrei Pleșu, criticat (în absență) în Senatul României. Semnează în cadrul acestui grupaj: Andrei Pippidi (*De ce n-avem un Malraux?*), Horia Bernea (*Ce ne-a mai rămas intact*), Sorin Mărculescu (*Te aduni cu cine te asemeni*), Gabriel Liiceanu (*Cine apără cultura?*), Victor Bârsan (*Un Senat al rușinii calomniază un prinț al culturii*), Radu Popa (*Andrei Pleșu și câinii din Giurgiu*) și Cătălina Buzoianu (*Povara corectitudinii*). Andrei Pippidi: „Când în fruntea Ministerului a fost numit unul dintre cei mai notorii disidenți, personalitate al cărei prestigiu intelectual era o cheazășie, n-am fi crezut că s-a gândit cineva să-i atribuiască numai un rol decorativ și doar pentru atâta timp cât se va integra ascultător în echipa guvernamentală. De aceea, nu ne-a surprins menținerea sa, după alegeri, în aceeași funcție. A trecut, cu energie exemplară, la aplicarea programului de reforme, primenind trei sferturi din personalul instituției.

A manifestat, în toate aparițiile sale publice, acea sinceritate de care avem nevoie de două generații. A dovedit, între oameni pasionați, încăpățânați și interesați, o rară înclinație spre obiectivitate și chiar o prudență de om de stat. A muncit până la istovire, până la marginea bolii, ceea ce este, aici și acum, cea mai rară însușire a unui ministru. (...)/ I s-a reproșat că n-a fost în stare, cu un buget minim, să satisfacă exigențe nesfârșit mai mari și mai vociferant exprimate decât în trecut. Comparația cu Malraux îl onorează, firește, dar să nu se uite că Malraux era ministrul generalului de Gaulle. (...)/ În ultima vreme, o campanie înverșunată a ridicat împotriva ministrului un dosar voluminos de insulte și acuzații. El, contra căruia se coalizează cele mai diverse resentimente, a devenit unul dintre cei mai înjurați oameni din Țara Românească. Zi de zi, opinia publică e alarmată și întărită de o presă fără scrupule. Crescând, această grămadă de gunoi sporește neconținut datoria acestei țări față de muncă și intențiile lui Andrei Pleșu”. ■ Gabriel Liiceanu: „Ce importanță are dacă ministrul culturii este un mare om de cultură! Să ne unim glasurile și să apărăm cultura de Andrei Pleșu, ministrul culturii. Pentru că de el, tocmai, trebuie apărută cultura. Și cine apără cultura de un mare om de cultură care, întâmplător, este ministrul culturii? Cine are sufletul încercănat de grija culturii? Sufletul încercănat de grija culturii și chemat să o apere de ministrul culturii, numit Andrei Pleșu, îl are: Arthur Barbu. Și îl are: Eugen Moiş. Și îl are: Vasile Vulpescu. Și îl are: Romulus Nicolaescu. Și îl are: Sergiu Silvestri. Și alții la fel. Cine au fost toți aceștia? Au fost ceea ce toata lumea știe că au fost. Cine sunt toți aceștia? Deocamdată, ei nu sunt decât atât: cei ce apără cultura de ministrul culturii, Andrei Pleșu”. ■ Sorin Mărculescu: „Rareori am asistat la un spectacol mai instructiv decât acela al Senatului României căutându-i nod în papură d-lui Andrei Pleșu. (...) Diferența de esență dintre mentalul colectiv al unei adunări alcătuite prin excelență din personalități nedefinite și personalitatea pregnantă și inconfundabilă a scriitorului Andrei Pleșu, care onorează de peste un an portofoliul unei culturi cenușărese, a ieșit atât de viguros în evidență, încât m-aș fi mirat dacă ciocnirea n-ar fi avut loc. Parlamentul României s-a specializat de altfel în asemenea gafe contra valorii, prin care nanismul local ține parcă să-și întrească dimensiunile. (...) Nici unul dintre membrii celor două camere ale Parlamentului nu a fost ales pentru meritele sale anume, ci în virtutea prezenței, mai mult sau mai puțin obediente, pe o listă de partid. Pe când domnul Andrei Pleșu, vrem-nu vrem, a fost ales ministru, și încă în două formule guvernamentale succesive, exclusiv în virtutea meritelor și anvergurii culturale proprii”. ■ Horia Bernea încearcă să explice cauzele „campaniei puse în mișcare împotriva lui Andrei Pleșu” („lăsând la o parte factorul politic și securistic”): „...întregul scandal își are originea în faptul că avem ministru al culturii pe unul dintre cei mai talentați, inteligenți și plini de har oameni ai culturii noastre actuale, că nu prea are pe-reche printre ceilalți miniștri ai culturii din Europa, că există deci o discrepanță

mult prea mare între el și «ceea ce ne-ar trebui nouă» (!), într-un cuvânt nu se potrivește cu chipul posomorât și schimonosit al populației noastre, chip obținut după programul comunist de exterminare națională și umană ce durează de peste patru decenii și încearcă să supraviețuiască prin orice mijloace”.

● Nicolae Breban notează, în editorialul din „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 6), **Forța exemplului (II). Cazul Lucian Blaga (II)**: „*Luntrea lui Caron* întrunește perfecțiunea profesională și morală în același timp, este unul din foarte rarele noastre acte de verticalitate absolută etică într-o perioadă-limită, este proba că rezistența, sertarul erau posibile, că (...) nu există măiestrie adevărată în afara demnității persoanei, a vocației, că România trebuie să se adune în jurul unor astfel de siluete, rare, dar existente, mai degrabă decât în jurul unor coloși de lut ce practicau egoismul persoanei dus până la vulgar (...)”. □ Este transcrisă (sub semnătura Anei Ivanov-Crețu și a Luminiței Vădan-Petrescu) prima parte a unei mese rotunde cu tema „București – Orașul fără statui” organizate în cadrul „Dezbaterilor «Contemporanului. Ideea europeană»”. La eveniment participă: criticii de artă Mihai Oroveanu (Directorul Serviciului de expoziții al Ministerului Culturii), Cornel Radu Constantinescu și Gheorghe Vaida (Director general la Ministerul Culturii), prozatorii Nicolae Breban, Costache Olăreanu și Florin Sicoie, poeții Augustin Frățilă și Traian T. Coșovei (redactori la *Contemporanul. Ideea Europeană*), sculptorii Vasile Gorduz (profesor la Academia de Arte), Mircea Spătaru (Rectorul Academiei de Arte) și Constantin Popovici, graficianul Mircia Dumitrescu (conferențiar la Academia de Arte), arhitectul Ludovic Szoha (Consilier pentru artă monumentală în Ministerul Culturii), Pictorul Sorin Dumitrescu și jurnalista Luminița Vădan-Petrescu. Dezbaterile este deschisă de Nicolae Breban și atinge câteva importante puncte nevralgice ale urbanismului bucureștean postcomunist, între care: efectele demolării (sau ale schimbării amplasamentului) unor monumente (de la statui până la biserici) în anii comunismului, haosul edilitar și pericolul proliferării excesive a kitschului; sau întrebarea: ce ar trebui făcut cu statuia lui Lenin, coborâtă de pe soclul ei din fața fostei Case a Scânteii? Nicolae Breban: „Dintre toate orașele renumite din Europa Bucureștiul nu are statui. (...) Bucureștiul e cel mai sărac în monumente. Dar într-un fel e bine că e astăzi sărac și că putem porni acum cu ideile potrivite pentru a-l popula cu statui. Ne-am și gândit să inițiem această masă rotundă de teamă ca peste o jumătate de an, un an (...), să nu ne pomenim cu tot felul de kitsch-uri, cum s-a și întâmplat deja. Îmi amintesc de o luptă (...) pe care au dus-o câteva reviste, «Lucașfăurul» și «Secolul 20», în legătură cu statuia lui Eminescu... care trebuia amplasată la Operetă cum cerea «Scînteia»... Spre bucuria mea, proiectul a fost expus de probă la intrarea în Cișmigiu, dinspre Schitu Măgureanu, și bătălia s-a câștigat, în sensul că nu s-a făcut nici o statuie... (...) Și trecem foarte rapid în revistă statuile din București. Am vrea să discutăm despre cele care sunt, despre cele care au fost topite și

despre cele care ar trebui ridicare”. Sorin Dumitrescu: „Bucureștiului îi lipsește un statut edilitar. Ne aflăm la un moment de cumpănă în judecățile asupra noastră (...). Vom crea în timpul care urmează (...) o altă opinie (...) care să relanseze statutul orașului București. Vechiul București, un oraș de câmpie, cu locuri ușor de identificat, pe care le știe toată lumea. Era un oraș construit cu chibzuință, a cărui unitate edilitară era parohia. El s-a dezvoltat prin aglutinare. Era, deci, un oraș aglutinat din parohii. (...) În același timp însă s-a mai petrecut și o europeanizare care coincide cu marile construcții – CEC-ul, Poșta etc. – cu irumperea stilului franțuzesc (...). Așa porniserăm până a venit pacostea! O dată ce a venit – mă refer la elanul constructiv care a atins apogeul în vremea lui Ceaușescu – orașul a fost rănit mortal (...). Ca atare, (...) monumentele vechi au devenit prea mici pentru statura ciclopică gândită de stalinism, pitice în raport cu mentalitatea stalinistă. (...) Nu vreau să supăr pe cineva printr-o opinie decisivă, dar îndrăznesc să spun următorul lucru: problema este axa Universitate-Piața Romană-Televiziune. Oricâte reparații s-ar face, aceea e *axa nouă*, care reflectă *axa spirituală*. Până când nu o rezolvăm, nu vom putea echivala vizual masacrul și jertfa ca și toate conotațiile legate de acestea: restul nu sunt decât porniri nostalgice cu care bineînțeles că sunt de acord. Bineînțeles că aş vrea să văd la loc ce era în față la Leonida. Dar oare mai merge (...) nu numai cu ce e în jur, ci și cu noi, cu ce e mai nou înlăuntrul nostru?”. Costache Olăreanu: „Sunt două tendințe (...). Ar fi vorba, aş zice, de un București retro pe care îl vor mai ales oamenii de o anumită vârstă... Tinerii mai puțin, pentru că ei nu știu că, de pildă, fostul bulevard Ilie Pintilie se numea înainte Șoseaua Bonaparte. Ar fi o primă tendință, pentru acest București retro, să punem statuile la locul lor (...), dar faptul că, în cei 40 de ani, ai pus două blocuri mai mari sau mai mici într-un loc schimbă dintr-o dată ambientul. (...) Contextul foarte schimbat modifică și statutul monumentelor respective”. □ La rubrica „Jurnalul lui Alceste”, în *Epilog la un articol despre Marin Preda*, Gheorghe Grigurcu răspunde observațiilor critice – unele virulente – provocate de un articol al său „detabuizant” despre Marin Preda. Grigurcu acuză „un reflex fanariot”, „o slugărmnicie endemică, transpusă în critica literară”. Pentru autorul articolului, Marin Preda rămâne, fără umbră de îndoială, „gloriosul, vanitosul, adaptabilul și abuzivul director al Cărții Românești” – pus față în față, antitetice, cu un Radu Petrescu, „un mare scriitor și o mare (într-adevăr) conștiință, cu o viață tragică (într-adevăr), nu doar curmată de timpuriu, ci și însemnată de aspra umilință a unei slujbe de mărunț funcționar”.

● Într-un grupaj publicat în „Contrapunct” (nr. 6), mai mulți scriitori se pronunță asupra fenomenului „rezistenței literare” din anii comunismului, într-o tentativă de a replica „denigrărilor” venite din parte „publicațiilor neocomuniste”. Se pronunță în această chestiune: Florin Berindeanu (*Disidența de tranziție*), Ion Bogdan Lefter (*Textele rezistenței*), Hanibal Stănciulescu (*Maestrul, fiara, discipolii...*), Ion Stratan (*Disidență și majoritate*), Elena

Ștefoi (*Azi. la fel ca ieri?*) și, într-un scurt interviu, Sorin Alexandrescu („*Ei au salvat onoarea poporului român...*”). □ Corin Braga recenzează romanul *Dumnezeu s-a născut în exil* de Vintilă Horia (*Exil și mântuire*). □ Istoricul Andrei Pippidi îi acordă un interviu lui Sorin Matei („*Au fost oameni care căutau să strecoare jumătăți de adevăruri, dar se autoînșelau*”), insistând asupra rolului jucat de istoricii de partid ceaușiști în manipularea politică a istoriografiei românești.

● Eugen Barbu publică în „România Mare” prima parte a unui articol intitulat *Un bordel în mijlocul continentului – Europa liberă*.

9 februarie

● Moare, la București, poetul Florin Mugur (n. 1934).

10 februarie

● Dumitru Popescu publică în „Adevărul literar și artistic” (nr. 53) noi fragmente din *Jurnalul unui deținut politic*; în acest număr: o reflecție asupra claustrării – „De unde ne vine groaza de claustrare? Din iluzia inoculată prin filosofie, prin cultură, de stăpâni ai naturii, ai universului de autori sau membri fondatori ai societății, cu drepturi speciale și inalienabile. De unde panica de orice închidere a perspectivei? De la încredințarea că viața e o ascensiune către piscuri ce oferă orizonturi necuprinse. (...) Când ești azvârlit după gratii, ai pierdut dintr-odată totul. Căci acel «totul» era doar puțința de a beneficia de bunuri, de confort, de respectul public, de protecția publică, de a umbla hai-hui prin parcuri, pe coridoare, de a te scălda în spațiu, în dimensiunile nemărginite ale naturii. «Totul» n-a fost niciodată scăldarea în tine însuși, și abia acum, cu toate ușile zăvorâte, îți dai seama. (...) În fond, ce te desparte de lume? Un zid, un zid gros de câțiva centimetri. Nu-i poți străbate cu mintea? Nu, căci mintea e tocită și leneșă și înspăimântător de săracă. Cât de frugală e hrana pe care ți-o poate oferi propria cămară sufletească, dacă la vederea castronului cu mizera fiertură nu numai că nu încerci senzația terifiantă că ești taxat drept animal, ceea ce, la urma urmei, ți-ar putea da forța să fii batjocoritor, dar realizezi că ai și început să te descoperi ca atare, și că, în perspectiva opturată de care vorbeam, chiar vei merge în patru labe! Deci, modestia ca maximă virtute plurivalentă. (...) Modestia ar fi, în ultimă instanță, arta de a-ți micșora tot mai mult spațiul în care te miști, de a-l micșora mult mai mult decât îți pot pretinde ei. Trebuie să fii atât de modest încât să nu te lezeze nici privațiunea, nici grosolănia, nici decăderea din drepturile relative pe care le-ai deținut, să nu te ofenseze și să nu te înspăimânte nici hrana mizeră, nici murdăria, nici mirosurile dezgustătoare, nici vecinătatea oamenilor elementari, nici chiar contactul cu subordonații. Abia acum înțeleg că numai un modest veritabil se poate împrieteni cu animalele. De ce apropierea de animale, de ce înțelegerea acestora, afecțiunea eventuală iscată într-o îndelungată conviețuire, ar însemna

abdicarea de la condiția intelectuală? Cu atât mai puțin, atunci, coabitarea cu oameni inferiori./ Pixul de 2 lei s-a golit. Să-mi cer din nou mina de rezervă a Parkerului confiscat”.

12 februarie

● „Tineretul liber – Suplimentul literar și artistic” (nr. 6) conține un interviu luat de Mircea Cristea lui Valentin Silvestru. Întrebat dacă „ne aflăm într-o perioadă de resurecție a teatrului românesc“, V.S. răspunde: „Nu ne aflăm în nici o perioadă. Nu știu cum am putea denumi intervalul actual. E un amestec de realizări considerabile (una singură), fapte artistice meritorii (puține), mediocrizări ale actului artistic (multe), tentative fără efort de finalizare, idei pitice, banalități frivole (uneori, pornografice sadea), fleacuri, debusolări, buimăceală, nonangajare artistică... (...) / – *În ultima vreme se discută despre dramaturgia de sertar.* / – Literatura de sertar e o gogoriță. Dramaturgia interzisă de oficialitatea culturală a regimului defunct, piesele pe care teatrele au dorit să le joace și n-au putut își păstrează, cele mai multe, actualitatea. Nu conjuncturismul a caracterizat, la noi, cele mai bune lucrări dramatice (...). Luați, rogu-vă, interviuri scriitorilor Ion Băieșu sau Viorel Cacoveanu, punându-le o singură întrebare cu mai multe focoașe: cui au trimis piesele lor, câte răspunsuri concrete au primit, câte din piese li sau reținut, despre câte li s-a comunicat, cu cel mai sincer regret că s-au pierdut (...) ca să nu mai vorbesc despre declarațiile făcute presei de unii directori că nici n-au de gând să-și piardă vremea cu piese românești într-un an-doi. «Să se termine cu obligativitățile de odinioară»; «N-avem de gând să jucăm iar prostii fiindcă sunt românești». Priviți afișele, de-altminteri. Și-atunci vă întreb și eu pe dumneavoastră: Cum vedeți posibilitatea ca dramaturgia română de azi să «vitalizeze» teatrul? (...) Câteva aprecieri asupra teatrului românesc, din ultimele două decenii am făcut, în chiar ultimele două decenii, în câteva sute de cronici, articole, studii, conferințe și în vreo zece cărți de istorie, critică și teorie teatrală. Omeneste vorbind, mi-e imposibil să le rezum aici. (...) A fost o perioadă de mari convulsii, dar care a demonstrat și forța, vitalitatea, capacitatea creativă și imaginativă extraordinare ale artei teatrale naționale, valoarea exemplară a multor scrieri, spectacole, performanțe individuale și de echipă. Mălul mizeriilor subartistice, uneori al compromisurilor și transigențelor suspecte, n-a putut tulbura esențial apa pură a înfăptuirilor autentice”.

● În articolul *O anumită parte a presei* din „România liberă”, Sorin Roșca-Stănescu îi reproșează președintelui Ion Iliescu faptul de a fi blamat „cea mai mare parte a presei” neobediente: „Domnul președinte Ion Iliescu este supărat că «o anumită parte a presei» dezinformează și incită. Când l-am auzit pentru prima dată, mărturisesc sincer că m-am gândit la «România Mare», la «Azi», la «Libertatea» și altele de acest fel. Iată însă că în vizitele domniei sale în străinătate este însoțit doar de reprezentanții anumitor publicații. Nu-mi

rămâne decât să trag concluzia că, în accepțiunea domnului Iliescu, «o anumită parte a presei» înseamnă de fapt cea mai mare parte a presei. Recent, la Roma, s-a referit în mod expres la «România liberă», acuzând-o că nu a publicat decât Raportul opoziției asupra evenimentelor din 13-15 iunie (a uitat că anterior la televiziune fusese prezentat integral doar Raportul FSN și că în ziarul «Azi» nu a văzut lumina tiparului până în prezent decât tot numai Raportul FSN. Președintele nu a considerat niciodată procedeul utilizat de cotidianul FSN drept incorrect.) Acum este limpede ce parte a presei blamează domnia sa și la fel de limpede, că «România liberă» este prima vizată”.

● Pe prima pagină a revistei „Cuvântul” (nr. 7), Radu G. Țeposu semnează un pamflet la adresa lui Corneliu Vadim Tudor, *Lingăul*, împrumutând, pe alocuri, stilistica „României Mari”: „Corneliu Vadim Tudor deplânge viitorul armatei române, bocind, cu nasul înfundat, pe soldații noștri care urmează să fie trimiși în Golf. Era cât pe ce să ne lăsăm înduioșați de ochii lui apoși de libarcă, dacă nu ne-ar fi atras atenția o întrebare ipocrită, tipică lingăilor profesioniști: «Cine oare își permite a disloca dispozitivul de apărare a țării pentru a trimite trupe pe-acolo pe unde n-a călcat picior de român. De ce?». Când și un vâcar știe că inițiativa aparține primului nostru ministru, Corneliu Vadim Tudor se face a nu pricepe nimic. El înjură doar pe inofensivi: pe colegii de breaslă, pe studenți, pe disidenți, pe oamenii de cultură. Toate greșelile puterii le ține pe seama celor lipsiți de apărare, fiindcă asta știe de când a luat creionul înmână: să-i gâdile pe mai marii zilei cu limba lui unsuroasă, cu care a mestecat toate gunoarele ungherelor. Dacă tot vă doare soarta acestei țări, ar fi cazul (...) să-i înfrunțați și pe cei cu adevărat vinovați, cărora le suflați în ureche două cuvinte îngălate, și să nu mai prostiți lumea cu falși trădători și vinovați de ocazie. (...) Ridicați nițel capul din pubelele prin care fojgăiți de atâția ani și spuneți răspicat adevărul”.

● În „Adeărul” este evocat Florin Mugur, de curând dispărut. Sub titlul *Fie-ți îngerii apăpe, Florin Mugur!* scriu Eugen Simion, Valeriu Cristea și Gh. Tomozei. Eugen Simion („*Marginea subțire a înțelegerii*”): „O conștiință extraordinară a fragilității lumii, iată ce sugerează poemele acestui admirabil om de literatură și jurnalist cum n-au fost mulți în această epocă./ Marin Preda îl simpatiza și avea față de el o duioșie curioasă (...). Au scris împreună o carte (...): *Converbiri cu Marin Preda*. Aș fi vrut s-o scriu eu. Când am citit-o, mi-a plăcut mult și mi-a trecut mica criză de gelozie literară... Așteptam un prilej să scriu despre ultimele lui cărți de poezie și să-i fac un portret. I-l promiseseam, în glumă, în timpul unei plimbări pe dealul Mitropoliei. Sunt nevoit să scriu acum repede, pe un colț de masă, într-o redacție, câteva rânduri derutate, întristate” ■ Valeriu Cristea (*A vrut să clădească punți*): „Nu vreau să «politizez până și moartea, dar cred, știu că Florin Mugur a trăit într-un mod extraordinar de intens și de contradictoriu, de dramatic până la *insuportabil*, perioada albă și extrem de frământată de după Revoluția din decembrie,

criza societății românești de azi, funesta polarizare a intelectualității. Om al compromisului în sensul bun al cuvântului, a încercat până în ultima clipă, cu înțelepciunea ce îl caracteriza, să *medieze*, să dialogheze. S-a străduit să judece cu obiectivitate ambele tabere, să înțeleagă meritele și defectele înecăruia. A vrut (...) să clădească punți. Neignorând primejdiile. Dimpotrivă, printr-o antenă foarte fină, le pricepea cu deosebită acuitate. Cu o acuitate care – iată – i-a fost fatală”. ■ Gheorghe Tomozei (*Despărțirea de „piatra palidă”*): „Marin Preda l-a ochit, expert (...), aducându-l la editura Cartea Românească. A devenit rapid un adevărat stâlp al centrului de rezistență care a fost editura scriitorilor și promoții întregi i-au trecut prin mână. Bijutierul sentimental era dublat de o răbdare îngerească și de o rezistență de hamal. Se bucura de succesul cărților redactate mai mult decât de cele tipărite de el, și se poate spune că (...) Mugur și-a uimit cititorii și criticii cu o poezie cu desen absolut unic./ (...) Știu că scria un Jurnal. Ce se va întâmpla cu el? Ce se întâmplă în general cu arhivele scriitorilor stinși, rând pe rând, sub privirile neputincioase ale obștei păguboase a visătorilor?”.

13 februarie

● Sub titlul *O istorie critică a valorilor literare (I)*, Florin Manolecu scrie, în „Luceafărul” (nr. 7) despre *Istoria critică a literaturii române* de Nicolae Manolescu (Editura Minerva, 1990), afirmând că, la acel moment, Nicolae Manolescu era cel mai îndreptățit să realizeze o asemenea sinteză. Autorul articolului relevă, între altele, abaterile *Istoriei...* manolesciene de la modelul călinescian: „În *Istoria critică a literaturii române*, tot acest program este abandonat (o dată cu *narațiunea*), în favoarea unei viziuni topologice asupra literaturii, adică a unei istorii «curat critice», pe care Călinescu a promis-o, dar n-a realizat-o decât parțial. *Istoria* lui Manolescu va renunța dec la metoda narativă a lui Călinescu, la biografie și la document, în favoare receptării critice și intertextuale”. Continuarea apare în nr. 8, din 20 februarie 1991. Acolo, F.M. remarcă, pe de o parte, buna organizare a periodizărilor și buna întrebuințare a izvoarelor teoretice, dar și, pe de altă parte, înconsecvența criteriului lingvistic cu care operează autorul *Istoriei critice...* tunci când alege să includă sau nu în lucrarea sa o carte ori alta, refuzând, de exemplu, să ia în considerare textele medievale în slavonă, dar incluzând, pentru secolul al XIX-lea, bucăți traduse în română. De fiecare dată, observațiile vizează chestiuni de rigoare filologică: „Punctul acesta de vedere (cu care în fond me-a obișnuit Călinescu) ar acceptabil dacă nu s-ar lovi chiar în *Istoria critică a literaturii române* de o inconsecvență a autorului. Căci dacă pentru epoca veche și premodernă el nu acceptă decât textele scrise în limba română, pentru epoca modernă analizează mai multe compuneri în limbile franceză, germană și chiar rusă (o parte din scrisorile lui Kogălniceanu și din literatura lui Alecu Russo, corespondența lui C.A. Rosetti către Maria Grant și scrisorile lui

Odobescu adresate soției sale, Sașa, jurnalul lui Iacob Negruzzi, în sfârșit scrierile de tinerețe ale lui Hasdeu. Apropos de acestea din urmă, traducătoare jurnalului rusec al lui Hasdeu este Eufrosina, nu Elena Dvoicenco). Sunt franceza, germana, rusa limbi vii pentru noi, în timp ce slavona, latina sau greaca epocii fanariote au devenit limbi moarte? Ar fi un argument, dar nu dintre cele mai convingătoare, cât timp istoria literară operează cu mai multe conținuturi ale conceptului de literatură, telescopate, adică în relație de continuitate, nu numai de ruptură”. Sunt apreciate eforturile de reconsiderare a unor genuri și scriitori marginalizați, semnalându-se și unele absențe. Totodată, Florin Manolescu consideră că *Istoria critică...* ar fi trebuit să ilustreze mai elocvent mutațiile conceptului de literatură și regulile de funcționare a acestuia prin raportare la context. În fine, cronicarul menționează meritele stilistice ale cărții: claritatea expunerii, pasiunea exegezei și analogiile spectaculoase. □ În articolul *Poetul și economia de piață*, Dan Laurențiu face câteva previziuni pesimiste cu privire la soarta poeziei și a poezilor în România anilor următori: „...în măsura în care va dispărea planificarea de la centru și se va implementa pe toate tronsoanele activității sociale proprietatea privată și economia de piață, este limpede că nici poetului român nu i se poate impune nici un plan, nici un program adică, într-un cuvânt, nu i se poate acorda nici o perspectivă, nici pe anul 1991, nici pe 1992, și nici în vecii vecilor, urmând ca de aceasta să se ocupe el însuși, cum îl va tăia capul și la voia propriei sale inspirații, fie ea de natură sacră, fie de natură profană./ Odată cu doborârea totalitarismului comunist ca politică de stat orientată către distrugerea individualității umane (deci a omului, nu?) în numele unui ideal pervers, gregar și incestuos de promiscuitate animalică, o colonie penitenciară, o grădină zoologică (...), așadar, odată cu dispariția acestei utopii negre, atât de adevărată, cu sârma ei ghimpată, cu gratiile ei cu tot și poezii români s-au văzut puși, aruncați în libertate, o libertate cu care, din nefericire, foarte mulți dintre ei nu mai au ce face: fie că unii au îmbătrânit prea tare și nu o mai pot lua de la capăt, fie că alții, reduși complet la condiția de animale domestice, silite să rumege de dimineață până seara conceptele fatidice: Partidul, Patria, Poporul! (...) nu se mai pot adapta la viața sălbatică, la inițiativa personală a economiei de piață și la tentația, la obligația de a lua lumea pe cont propriu: nu mai pot răspunde exigenței fundamentale a artei: de a fi liberi, de a deveni, poftim, demiurgi!”. □ Ion Negoitescu publică articolul *Poetul Mircea Ivănescu*.

14 februarie

● Într-un articol din „România literară” (nr. 7), *Politică și cultură*, Nicolae Manolescu încercă să explice „de ce acordăm politicului un spațiu atât de mare într-o publicație cu profil cultural, cum este «România literară»”: „Politicul trebuie să-și ocupe locul firesc alături de celelalte valori și lumea să înceteze a se mai mira că găsește comentarii politice în paginile revistelor

culturale, între o cronică literară și un fragment de roman, așa cum se întâmplă în toate marile publicații din lume, de la «Times Literary Supplement» la «New York Review of Books». (...) / A avea o atitudine, în politică, oriunde, este absolut normal. Obiectivitatea este o iluzie. Mulți confundă obiectivitatea cu independența și cred că opinia clară, pro sau contra, e o dovadă de partizanat. Însă noi credem că suntem independenți, fiindcă gândim cu capul nostru și nu suntem în «solda» (ideologică, materială) a nimănui. Dar aceasta nu reclamă o neutralitate (de altfel, riscantă!), o abținere de la exprimarea clară a poziției. Eu pot să nu fiu de acord cu dl. Petre Roman și să-l critic, fără ca asta să însemne că m-am înregimentat într-un partid care este adversar al Frontului Salvării Naționale. (...) Nici măcar nu e corect să vorbim de o atitudine unică și monolitică în paginile revistei. Fiecare colaborator e responsabil pentru ce scrie el însuși. (...) / Sub învinuirile care ni se aduc se află, pitită, îndeosebi aceea că *facem politică*. (...) / Mai presus de orice noi furnizăm opinii, comentarii, analize politice, recenzii de carte politică, uneori chiar și informații referitoare la planeta politică: treaba noastră este *political*, nu *politica*, ideea, nu praxisul. (...) Eu personal continui a mă crede independent (deși fac parte din Comitetul de coordonare al Alianței Civice), pentru motivul că nu am ambiții politice, nu râvnesc la funcții în guvern și nu voi fi niciodată altceva decât sunt acum: critic literar și profesor de literatură. Independența mea, ca și a altora ca mine, nu e o problemă de neparticipare, de abținere de la opinie, ci una de abținere de la orice putere politică. Eu pot fi (...) lider de opinie dar nu lider politic în sens propriu. În orice caz, opinia intră în obligațiile mele morale și civice. Înainte vreme, mi-o exprimam indirect, apărând valorile estetice de agresiunea ideologiei comuniste. Altfel, nu se putea. Acum se poate și înțeleg s-o fac până la capăt, *sine ira et studio*. (...) Voi continua să scriu despre cărți, să sprijin valoarea literară, să descurajez mediocritatea și impostura. Dar voi continua să-mi vâr nasul și în oala politicianilor, fiindcă nu cred că e numai a lor, și fiindcă nu mi-e deloc indiferent ce fierb ei în oală. *Dixit!*”.

● În articolul ***O întrebare pentru... poeta Ana Blandiana și criticul Nicolae Manolescu***, publicat în „Adevărul”, Valeriu Cristea își amintește de atitudinea unor confrăți la Congresul Uniunii Scriitorilor din 1981: „Împrejurarea constituie o curiozitate a vieții noastre literare. În 1981 deci, Nicolae Manolescu își încheia intervenția la Congresul scriitorilor cu următoarele cuvinte, nelipsite de un anume bombasticism: «Nu voi părăsi această tribună până când...». Până când nu va rosti o înfocată pledoarie în favoarea menținerii lui George Macovescu în funcția de președinte al Uniunii Scriitorilor. Este posibil, ba chiar probabil ca și poeta Ana Blandiana să fi exprimat, în cuvântul ei, aceeași fierbinte doleanță. Deoarece precis nu-mi amintesc, mă abțin să fac o afirmație în acest sens. În schimb e sigur că poeta a fost aceea care, după (sau chiar în) 12 decembrie 1989, l-a propus pe G.M. ca președinte provizoriu al Uniunii Scriitorilor, invocând experiența lui administrativă. (...) / Și acum

întrebarea (pe care, implicit, o adresez tuturor colegilor pro-macovescieni, delegați la Congresul scriitorilor din 1981, astăzi aflați, cei mai mulți dintre ei, *în opoziție*): de ce pentru poeta A.B. și criticul N.M. *nu a contat câtuși de puțin* atitudinea, prefer să-i spun incalificabilă (...) pe care G.M. a avut-o la Congresul XII al PCR, de ce nu i-a șocat și revoltat, cum ar fi fost firesc, de ce au ignorat-o cu atâta seninătate, de parcă nu s-ar fi întâmplat absolut nimic: nici C[onstantin] P[ărvulescu] nu ar fi luat cuvântul, înscriindu-se în istorie printr-un gest eroic, nici slugile dictatorului, printre care, repet: din păcate și G.M., nu s-ar fi repezit să-l reducă imediat la tăcere (...); de ce conștiința lor morală (atât de publicitar etalată în «România liberă», într-o fotografie antologică, de pagina întâi, înfățișându-i într-un fel de «inspecție pe front», pe frontul de luptă împotriva comunismului, evident, mai pe scurt, adică în Piața Universității) a rămas deopotrivă surdă atât față de curaj, cât și față de mârșăvie. (...) Nimeni n-o poate împiedica pe poeta Ana Blandiana să emită certificate de puritate, dacă ea consideră că are acest drept. După cum nimeni nu-l poate împiedica pe criticul Nicolae Manolescu să formuleze critici la adresa guvernului și a președintelui țării, dacă el consideră că are motive s-o facă. Prin «mica» lor *neatenție* față de cazul Părvulescu-Macovescu (rămas pur și simplu neînregistrat de cei doi scriitori), prin reacția lor (prin lipsa lor de reacție) de atunci, poeta și criticul, valori indiscutabile ale opoziției post-revoluționare, au însă puține șanse să mă convingă acum să fiu alături de ei”. Într-un **P.S.**, Valeriu Cristea precizează: „Acest text l-am scris în august 1990 cu gândul de a-l include, cândva, într-o carte. Ceea ce mă determină să-l public acum, în chip de articol, e faptul că poeta și criticul cărora mi-am permisă le pun «o întrebare» joacă un rol din ce în ce mai activ pe scena vieții noastre politice. Judecând după aparițiile sale, din decembrie, pemicul ecran, dl. Nicolae Manolescu a fost promovat ca purtător de cuvânt al d-lui Marian Munteanu, primul președinte al Alianței Civice. Emanație a unui «popor vegetal», d-na Ana Blandiana, cea mai metamorfozată dintre personalitățile vieții noastre literare de după 22 Decembrie 1989, cheamă cu lacrimi în ochi la *o revoluție permanentă*. Ambii vorbesc excesiv în numele moralei și al principiilor democratice, provocându-ne în chip irezistibil dorința de a le verifica sinceritatea”.

- În „Totuși iubirea” (nr. 7), Adrian Păunescu lansează un **S.O.S. pentru Eugen Jebeleanu!**: „Aici, lângă noi, în tragică uitare obștească, se stinge, suferind și de bolile care îl subjugă, dar și de nedreptatea societății și colegilor, care i se face și de răceala vieții de familie, unul din cei mai mari scriitori ai României postbelice – cel care, când era tigrul cărunț, a micșorat suferința atâtor dintre noi”.

- La rubrica „Pentru o istorie a literaturii române actuale” din „Tribuna” (nr. 7), Ion Vlad publică un articol despre reeditarea romanului *De două mii de ani* al lui Mihail Sebastian (**Restituirea unui „dosar” uitat...**).

15 februarie

● În „Contemporanul. Idee Europeană” (nr. 7), Nicolae Breban îl evocă pe Florin Mugur, de curând decedat. □ Remus-Horațiu Pinteau scrie despre *Femeia în roșu*, roman de Mircea Nedelciu, Adriana Babeți, Mircea Mihăieș, iar Traian T. Coșovei – în *Tigrul de aur ar melancoliei* –, despre poezia lui Mihai Ursachi. □ Este transcrisă a doua parte a dezbaterii cu tema „București – Orașul fără statui”. Mihai Oroveanu: „Eu cred că există o ordine a urgențelor. (...) Ce se va întâmpla cu toată această enfiladă de fântâni din fața Casei Poporului? Nu putem să împânzim cu lucrări mici Bucureștiul, lăsând toată această aberație să se continue în zonă... (...) Mi se pare foarte important ca toată această zonă să nu fie consacrată. Mi se pare foarte grav că există tendințe pentru continuarea Casei Poporului, în dauna reparării Muzeului de Artă și a Bibliotecii Centrale Universitare. Mi se pare foarte grav că se sacralizează această clădire (Casa Poporului), introducându-se acolo comisii ale Parlamentului”.

● Într-un „memento” publicat în „România liberă”, cu prilejul împlinirii a 20 de ani de la moartea poetului Miron Radu Paraschivescu (*Neuitatul M.R.P.*), Geo Șerban evocă „figura atât de frământată de toate contradicțiile” a celui care „până la ultima suflare, respinsese dogmele comunismului sacrosanct, pe oportuniștii și venalii profitori ascunși sub masca revoluționarismului”: „Pe scurt, drama lui era de a crede în comunismul care se dovedește sub ochii săi falimentar, deformat, monstruos. Ca unuia căruia i-a pus grav în cumpănă identitatea, M.R.P. întocmește cel mai acuzant rechizitoriu formulat la noi, cel puțin până în prezent, la adresa cumulului de minciuni și deformante manipulări specifice expansiunii comuniste. Nimeni încă n-a divulgat cu mai precisă acuitate caracterul de import al comunismului românesc și mediocritatea ilustrațiilor săi slujitori (unii, citați nominal, încă activi astăzi). De aceea, mărturia sa se cuvine recuperată grabnic și restituită integral publicului căruia i-a fost destinată”.

● Revista „22” (nr. 6) publică un nou grupaj de articole de solidarizare cu ministrul Culturii: *Cui i-e frică de Andrei Pleșu?*. Scriu aici: Mihai Sin (*Solidaritate intelectuală*), Călin Dan (*Barometrul dictaturii*), Amelia Pavel („Cine, ce are cu mine?”), Mihai Buculei (*Jucătorii de biliard*), Doina Cornea (*Un fel de răzbunare*), Gabriel Andreescu (*Gesturi de solidaritate*), Constantin Serafimovici (*Plutonul de execuție*) și Bogdan Ghiu (*Întâlnire cu un moralist*).

● În „Timpul” (nr. 3-4), Dorin Popa transcrie un dialog cu Nicolae Breban: *Don Juan este un om care educă*. Despre modelul Dostoievski și despre *Demonii*: „Verhovenschi este absolut original. (...) El e Dracul! Pentru noi nu mai e Dracul, că noi știm că tot secolul XX stă pe acest tip, stă pe Troțki, pe Lenin, pe Hitler –ăștia sunt verhovenschii, nu? Indivizii care polarizează o grupare și încearcă o răsturnare a ordinii cu orice mijloace, inclusiv crima. (...)”

Dacă scoți Stavroghin, cartea nu se prăbușește. Toată tensiunea o dă Verhovenschi (...)/ Unde mai avem noi, în epocă, o carte ca asta în care un individ electrizează politic un întreg oraș și duce un grup de oameni să omoare pentru o idee? Ăsta este începutul tuturor extremismelor politice din secolul XX (...)/D.P. *Dar v-am întrebat care-i combustia lui Verhovenschi?*/ N.B. Politicul!/ D.P. *El e numai săgeata, dar arcu...?*/ N.B. Po-li-ti-cul! Asta-i politicul! Ăsta-i Farca al meu!/ D.P. *Eu, drept să vă spun, nu am priză la politic. Nu știu, vă spun, exact ce-i politicul.*/ N.B. Ăsta-i politicul. Ei, ăsta e unul din semnele (și una din formele) politicului. Politicul poate cunoaște două forme, cum le-a studiat Max Weber și alții, vorbind de o formă de administrație, de geranță a societății; sau forme anarhice, anarhiste, nu? Dar eu în anarhism văd tipul curat al politicului, de la Bakunin până la Hitler și Lenin”.

● „Dimineața” inițiază ancheta *Cartea – la răscruce de drumuri?* În acest sens, Doina Donciu, Emil C. Stanciu, Mihai Grigoroșcuța adresează conducătorilor unor edituri aflate în patrimoniul de stat o serie de întrebări vizând portofoliul de carte postrevoluționar, sursele de informație, criteriile de selecție a titlurilor, costul tot mai ridicat al hârtiei, publicarea unor ediții speciale în limbi de circulație internațională, achiziția de utilaje tipografice computerizate. Pentru Editura Minerva răspund, în acest număr, Dumitru Micu („Editura Minerva, promovând îndeosebi literatură română clasică în ediții și de nivel superior, mediu și de popularizare, dispune oricând de un portofoliu redacțional, care-i permite să publice peste 100 de titluri pe an”), iar pentru Editura Științifică, Dinu Grama („Fondul tematic al editurii îl hotărâm prin consultări cu specialiștii – universitari, cercetători, practicieni – și prin decizia colectivă în editură. Avem ambiția să susținem cultura fundamentală, să oferim permanențe, iar nu o literatură de consum imediat”). Li se alătură, în nr. din 16 iunie, Constantin Busuioceanu, directorul Editurii Academiei, și Magdalena Popescu Bedrosian, din partea Editurii Cartea Românească. M.P.B. precizează că scumpirea hârtiei va duce la diminuarea „printr-o exigentă selecție” a publicării de „poezie, critică, eseistică, secțiuni literare fiind astfel amenințate cu eliminarea din circuitul comercial și cultural”. În numerele următoare, vor mai răspunde întrebărilor adresate de ziarul „Dimineața” directorii editurilor: Enciclopedică, Militară, Dacia, Univers, Junimea, Sport-Turism, Scrisul Românesc și Meridiane.

16 februarie

● Într-un articol din „Adevărul”, *De ce speriați lumea?*, Valeriu Cristea polemizează cu foștii colegi de la „România literară”: „În nr. 4 din 24 Ianuarie a.c., la rubrica «Ne scriu cititorii...» (p. 2), «România literară» publică un text ieșit din comun, asupra căruia atrag atenția în mod deosebit. Păcat că a apărut într-o revistă al cărei tiraj a scăzut mult în ultima vreme. N-ar fi rău, poate, ca un mare cotidian (chiar «Adevărul» de pildă) să reproducă acest text neobișnuit,

după cum spuneam, din cel puțin două motive, în primul rând pentru că de data aceasta cititorul e «Un ziarist căruia îi este teamă să semneze». De ce îi este teamă să semneze acestui coleg al «României literare» (...) constituie însuși miezul scrisorii anonime. Care ar fi meritul din plin să fie publicată în întregime, fără «omiterea unui pasaj» – «din rațiuni de spațiu», după cum explică o notă a redacției. (...) Acum, nu-i vorbă că ar fi fost și greu pentru o revistă cu pretenții (inclusiv de moralitate) să nu respecte un asemenea punct de vedere, precum cel din scrisoarea la care ne referim: judicios, cumpănit, onest. În pe privește modul exprimării, într-adevăr perfect civilizat, el ne dă dreptul să afirmăm că anonimul se subapreciază caracterizându-se astfel: «Sunt un ziarist și un scriitor să zicem *mediu*». Calitatea publicistică a scrisorii – care, în treacăt fie zis, eclipsează «ochiul magic» de deasupra sa – i-ar permite anonimului să fie mai puțin modest./ Să revenim însă la întrebarea: de ce îi este colegului nostru necunoscut teamă se semneze o scrisoare civilizată ca formă și foarte echilibrată prin conținutul ei? (...) Anonimul cel fricos se află față în față cu Puterea și cu Opoziția (care la rândul lor stau față în față) și... se teme. De Putere? Nu, de Opoziție! Dar mai bine să-i dăm cuvântul autorului scrisorii publicate cu salutară colegialitate de «România literară»: «... stimate domnule Manolescu, și dumneavoastră, în calitate de critic și istoric literar, știți prea bine cât de neașteptate pot fi urmările exacerbarii patimilor politice. Din orice parte ar veni ele. De la «stânga» sau de la «dreapta», dacă mai există acum asemenea distincții, atâta timp cât anticomuniști înfocați folosesc metode clasice comuniste de intimidare, lucru valabil și pentru antilegionari declarați. Iată de ce la întrebarea dumneavoastră retorică: *Cui i-e frică de Alianța Civică?* vă răspund: mie. Nu sunt ceea ce se cheamă un luptător. Sunt un ziarist și un scriitor să zicem *mediu*. Nu colaborez nici la *Azi*, nici la *Dreptatea* pentru a evita extremele. Scriu însă la alte publicații, în care nu mă sfiesc să critic Puterea. Și o fac cu destulă virulență, cu adresă directă la domnii Iliescu și Roman. Repet: să critic, nu să înjur sau să calomniez. O fac fără teamă. Fiindcă sunt convins că nu mi se va întâmpla nimic. Dar mi-ar fi frică să critic, de pildă, pe dl. Petre Mihai Băcanu. Sau pe dumneavoastră. De ce? Simplu: teama mea ar pleca de acolo că, în loc să mi se răspundă la argumentele mele, fie ele și derizorii, sau să nu fiu luat în seamă pur și simplu, ar fi foarte posibil să mă trezesc *demasc*, ca pe vremea lui Sorin Toma. (...)»/ (...) Nu are rost să mă opresc (...) asupra Tribunalului propus de Alianța Civică; prea miroase a cadavru stalinist și chiar a cadavru mai vechi, medieval. Îmi notez din scrisoarea anonimului o «strigătură» (de pe la mitingurile Alianței Civice) pe care n-o știam: «Iliescu judecat, omorât și *sfârtecat*». Drăguț, nu? Opoziția e uneori numită, de dl. Eugen Simion de pildă, «puterea care se pregătește să ia puterea». Se pregătește cu atâta zel însă, cu atâta furie încât ne întrebăm dacă... n-ar fi mai bine... poate... ca deocamdată... să n-o ia (puterea). Să se mai maturizeze și ea (opoziția), să mai înhvețe, și ea, regulile

democrației! Altfel, în loc de splendidă democrație promisă, ne putem trezi pe cap cu dracu știe ce. Scrisoarea anonimă publicată recent de «România literară» reprezintă un document semnificativ al perioadei noastre de tranziție, un prețios ciob de oglindă în care liderii opoziției ar trebui să-și privească propriul chip înspăimântător, iată, cel puțin pentru unii”.

● Apare în „Dreptatea” o primă parte a unui articol semnat de I. Negoitescu, *Poetul Ștefan Baci*. (Partea a doua va fi publicată în numărul din 23 februarie.)

18 februarie

● Fănuș Neagu publică în „Țara” tableta polemică *Liberați drumul spre spitalul 9*: „Când ne săturăm de îndelungata ședere în casă, pentru că de căldură nu avem cum, o luăm razna prin oraș – mulțimi clocotitoare și urât îmbrăcate, zloată, frig, felinare din veac turcit și cu ochi scoși, munți de ziare, polițiști M.I. și poliție militară, voluntari pregătindu-se să plece în Golf și 17.000 de arabi (atâția băntuie prin România) așteptând să le ia locul (cu fulgi cu tot) și multe, multe magazine încarcerate în zăbrele, ca să n-o ia marfa la picior spre târgurile de vechituri ale Europei de la care depandă (Caragiale). Intrăm, prin străzi cotite, bișnițari de nu-i mai încape pământul, gogoșerii, barbugii, hoți neprinși, preotese ale amorului – Orient jerpelit și cu nasul în crivăț. Dăm în Piața Amzei. Cel puțin vreo 2.000 de oameni, rânduți la vreo patru cozi, sug măduva vântului și untul văzduhului, nădăduind în îndreptarea prețurilor, care în toate restaurantele au făcut gât de lebădă. (...)/ Văzând noi, adică eu și actorul Vasile Boghiță (fost și boxer de categorie grea), că nu-i rost să ne lipim la covrigi cu mac și nici la un strop de primăvară veșnică adusă pe unghiuri de cocori din Mediterană (țuică fiartă), intrăm sub copertina unde se vând imortele, varză acră, mere rebegite, nuci sparte și... Ei, bine, și dintr-odată ne inundă fericirea și nu mai stăm să socotim cine minte: consilierul ăla sovietic care ne-a anunțat, la televizor, că Uniunea Sovietică ne livrează aceeași cantitate de gaze ca și anul trecut sau domnul ministru Vătășescu care, tot la televizor, ne asigură că nu, Uniunea Sovietică ne livrează cu 20 la sută mai puțin și că se fac demersuri pentru încheierea unui nou contract. Suntem fericiți că pe tarabe se oferă cumpărătorului și ceapă și usturoi. Pe dolari (...). De bucurie, mie și lui Vasile ne dau lacrimile. Timp de câteva minute lungi, el continuă să plângă (...), iar eu zic: Vasile, am scăpat ca prin urechile acului să nu devenim a șaișpea republică sovietică (...), dar de data asta am dat de dracu! nu mai avem încotro, ne încorporează americanii ca pe al cincizecișunulea, doilea, treilea stat al lor și ne pun să păzim granița cu Mexicul, pe unde se strecoară cocaina, hașișul, cânepa indiană. O să ajungem, Vasile, vai de capul nostru, să fumăm opiu și să ne drogăm cu LSD, ca să suim în paradisuri artificiale, unde usturoiul se vinde pe lei. Dar când ne vom trezi din delir, Vasile, tot dolari ne vor cere pe ceapă, usturoi, smântână. De aceea eu propun ca de

îndată ce intră în vigoare Legea fondului funciar, unor țărani din preajma Bucureștilor să li se ceară plata în dolari pentru toate muncile efectuate cu mașinile statului, la fel pentru semințe, pesticide sau pâinea pe care o cumpără de la oraș./ Iar eu, răspunde Vasile, zic că dacă tot ne americanizăm, poliția să facă bine să intre în piețe cu lasso-ul și să-l arunce de gâtul acestor mustangi ai prețurilor. Pentru că eu înțeleg să dau două sute de lei pe un dolar, iar cu dolarul ăsta să cumpăr un kilogram de usturoi, dar să fie și usturoiul tot american sau măcar spaniol./ În jurul nostru, corul cumpărătorilor intona un marș mobilizator: «liberați drumul la spitalul nr. 9»”.

19 februarie

● În „Tineretul liber – Suplimentul literar și artistic” (nr. 7), Constantin Crișan semnează un text *in memoriam* Florin Mugur: **Cum poți să fii rege...?**, iar George Ioniță scrie o cronică la volumul de versuri *Firea lucrurilor* (Ed. Cartea Românească, 1989), al aceluiași Florin Mugur, recent dispărut. □ Sub titlul generic **O istorie a literaturii române de azi și până la origini**, Sorin Preda și Nicolae Iliescu publică articole despre Marin Preda (**E simplu să scrii despre țărani, mon cher!**) și Zaharia Stancu (**Desculț în parc**).

20 februarie

● În „Luceafărul” (nr. 8), sub titlul **Un fesenist (roman)**, Ștefan Agopian îi dedică o tabletă – la rubrica sa permanentă, „Momos” – lui Valeriu Cristea, ironizându-l pentru articolele de opinie din „Adevărul” și pentru atitudinea sa pro-Iliescu”: „*Introduce*: Nu mi-am închipuit niciodată că voi scrie despre Valeriu Cristea. (...) L-am cunoscut (...) la revista «România literară». Am fost colegi acolo timp de șapte ani. Domnia sa scria atunci un dicționar despre personajele lui Dostoievski, eu scriam o carte despre o evreică. Șapte ani ne-am salutat politicos și, dacă era cazul, schimbam câte o vorbă, dar nu prea era cazul. Într-o zi el mi-a dat o carte cu amintiri din copilărie, eu aia despre evreică. Am luat cartea domniei sale și citind-o am aflat cât de sensibil este dânsul în fața unei pete de lumină și a unui ofițer sovietic./ *Cuprins*: «Am făcut eu oare de rușine – prin scrisul și prin atitudinea mea – literatura română în cei 45 de ani de dictatură? Dacă nu, ce mi se impută?» (...) Întrebarea, retorică, nu are decât un singur răspuns din partea mea: Nu, Valeriu Cristea, nu ați făcut niciodată de rușine literatura română în cei 45 de ani de dictatură. Ba mai mult! Ați avut curaj să refuzați să intrați în partid și erați singurul redactor de la R.L. care nu era membru de partid în primăvara lui '89. (...) / *Final*: După revolta din decembrie, Valeriu Cristea este același om discret care, neîubindu-l pe Ceaușescu atâta vreme, s-a hotărât să-l iubească pe Iliescu. Faptul că cei mai mulți dintre colegii domniei sale nu-l prea iubesc pe domnul Iliescu nu are nici o importanță în acest caz. Valeriu Cristea rămâne un om curat în mizeria prin care își duce zilele”. □ Dan C. Mihăilescu (**A pagubă**) avertizează că

„mineriada continuă”: „Iunie '90 a fost un «simplu» exercițiu de manevră. Atunci s-a instrumentat *un număr* de oameni. Acum, instigarea oficială la violență se face cu *mase* de oameni, cu categorii sociale și chiar cu zone geografice întregi. Mineriada își lărgeste zâmbetul hâd (...). Scotocoște cu mii de ochi și mâini în cotloanele inventate de chiar forța care le-a generat și amenință televizat, tot mai des, tot mai divers, mai accentuat, mai pe șleau. Păianjenul își țese deja pânza la scara națională, iar lucrătura lui e tot mai trepidantă...”. □ Liviu Ioan Stoiciu (*Demisia? Demisia...*) scrie despre „premeditarea desfășurării evenimentelor tragice de la 13-15 iunie 1990”. □ Ion Negoitescu e prezent în paginile revistei cu un articol despre *Criticul Alexandru George*, observând că „Susținută de bogăția argumentelor, critica lui Al. George, oricât de acută în demontare și restaurare, devine rareori mordantă, el preferând să combine temeritatea ideilor cu ponderea expunerii”.

● Gabriel Liiceanu scrie în „România liberă” despre molestarea lui Petru Creția: „În urmă cu două-trei săptămâni, în casa lui Petru Creția a sunat telefonul. «Câtă vreme mai ai de gând să sucești mințile studenților?», a întrebat o voce de bărbat care, după ce a rostit și binecunoscutul, de-acum, discurs despre cămăși verzi și diagonale, l-a avertizat că urmează să fie bătut. Zece zile mai târziu, seara către ora 9, un comando de cinci indivizi l-a așteptat în dreptul casei și l-a bătut sălbatic: lovituri de ghiul în cap, în nas, în ochi, în gură, lovituri de picioare în burtă, în coaste. «Mai vrei, bătrâne?», îl întrebau, în timp ce, căzut în zăpadă, cu fața însângărată, îl loveau. «Mai vreau...». L-au lăsat după un timp ce i s-a părut nesfârșit”. „Să însemne atunci – se întreabă G.L. – că «vechii securiști» împărtășesc întocmai ideile noi ale televiziunii din zilele de 13-14 iunie și ale ziarului «Azi», preluate apoi în raportul unei comisii parlamentare? Că de bunăvoie și pe cont propriu ei intră în acțiune în numele acestor idei și că își aleg victimele după indicațiile acestui raport? Dacă așa stau lucrurile, frații mineri pot să doarmă liniștiți. Ei nu vor mai fi niciodată deranjați și manipulați spre înjosirea lor, pentru a mai lua drumul Bucureștiului. «Vechii securiști sunt cu noi»”. □ Ion Bălu comentează elogios primul volum (dintr-o proiectată serie de cinci volume) din *Istoria critică a literaturii române*, de N. Manolescu, considerând că s-ar putea ca anul 1990 „să rămână memorabil exclusiv prin apariția întâiului volum din *Istoria critică a literaturii române*, marea sinteză realizată de domnul Nicolae Manolescu, așa cum anul 1941 se asociază cu editarea *Istoriei literaturii române de la origini până în prezent* de G. Călinescu”. „Permanent, conștiința critică aduce opera în prezent, analizând-o în raport cu toate celelalte scrieri care o preced sau care îi urmează. În acest fel sunt surprinse ecourile latente sau profunde ale fiecărei opere în câmpul istoric constituit al literaturii și sunt relevate modalitățile prin care universul ficțional în ansamblu se modifică imperceptibil sub impactul periodic al noilor creații. Reflecțiile critice anterioare sunt incluse direct în țesătura analitică a textului, cum nu o făcuse G. Călinescu. Se reali-

zează, astfel, un dialog continuu între generații, o desfășurare argumentativă de ipoteze, prezumții și supoziții, ce atestă, de fapt, mărturia unei îndelungate dezbateri cu sine însuși.” Sau: „Dacă *Istoria* lui G. Călinescu se citește cu indicibilă plăcere, pentru că îmbracă aparența unei «condiții umane», luând ca pretext scriitorii, *Istoria* domnului Manolescu, depărtându-se de orice model autohton, – cu toate că autorul o consideră o replică la *Istoria* din 1941 – se transformă ea însăși într-o exemplară paradigmă, ce restructurează epocile, veacurile și deceniile literaturii române într-un captivant «roman de idei»”.

21 februarie

● Eugen Simion scrie, într-un articol din „România literară” (nr. 8), *Istoria: o știință fără inimă?*: „S-a discutat zilele trecute, în cadrul unui colocviu organizat de G.I.R. (Grupul interdisciplinar de reflecție), dacă istoria noastră trebuie sau nu rescrisă, ținând seama de faptul că, dintre toate științele umaniste, istoriografia a suportat mai mult decât altele agresiunea mistificației politice. Au participat câțiva istorici reputați (Andrei Pippidi, Zoe Petre, Dinu C. Giurescu, Mircea Babeș) (...)/ Sunt unii care reproșează istoriografiei românești totul, începând cu obediența ei față de politică. (...) Toată istoriografia noastră postbelică este nulă pentru că a ocolit adevărul... citesc, cu ochii mei, într-o broșură... Nu trebuie să fii istoric de profesie pentru a-ți da seama că asemenea opinii pornesc dintr-un detestabil nihilism, manifestat, de altminteri, și în sfera literaturii («o Siberie a spiritului»)... Ideea că nu s-a făcut nimic timp de 50 de ani este contrazisă de numărul mare de studii de istorie veche și medievală, ca și de altele, privitoare la istoria modernă. Dacă n-au putut să spună tot adevărul, ele s-au străduit cel puțin să nu accepte mistificarea adevărului.../ (...) Trebuie rescrisă istoria noastră? Fiecare generație, spunea domnul Andrei Pippidi, își rescrie *istoria* ei, dă, cu alte vorbe, o viziune a ei asupra trecutului. Din acest punct de vedere, istoria noastră trebuie indiscutabil scrisă și rescrisă, mai ales în partea ei contemporană. În ce fel, cu ce metodă? (...)/ A fost adus în discuție (...) și condiția romanului istoric, foarte prolific la noi în ultimele două-trei decenii... (...) Ideea mea este că, uneori, romanul istoric (și mă gândesc la *Delirul* lui Preda) afăcut ceea ce n-a putut face, în circumstanțele epocii postbelice, știința istoriei: să încerce să spună adevărul despre aspectele delicate, «secrete», incomode ale istoriei noastre. (...) Acolo unde voința de adevăr este însoțită și de un talent autentic (aș cita, între altele, subtilul roman al Danei Dumitriu, *Prințul*), imaginația epică (...) slujește bine istoria noastră. (...) La drept vorbind, cele mai bune romane posbelice sunt romane care se folosesc de ficțiunea istoriei pentru a spune ceva despre exasperanta actualitate”. □ Articolul lui Nicolae Manolescu, *Spovedania unui dezamăgit*, semnalează traducerea în română (sub semnătura lui Alex. Talex) a controversatei confesiuni istratiene din 1929 (*Spovedanie pentru învinși*, Editura Dacia, 1990). □ Sub titlul „*Realismul organic*” al lui Nae

Ionescu, Z. Ornea comentează volumul de publicistică *Roza vânturilor*, polemizând cu editorul și prefăcătorul acestuia, Dan Zamfirescu: „Mirare produce, la lectură, introducerea dlui Dan Zamfirescu. Mai întâi că nu se oferă cititorului neprevenit măcar minime informații despre partea umbroasă (legionarismul) a activității lui Nae Ionescu care, parțial, s-a consumat chiar în spațiul ziarestic ce face obiectul acestei ediții. Apoi dl. Dan Zamfirescu crede că realitatea interbelică asupra căreia s-a exercitat publicistica lui Nae Ionescu ar fi «uimitor de asemănătoare cu cea de azi», de unde și actualitatea articolelor profesorului de metafizică. (...) După experiența nefastă a partidului unic de masă și a dictaturii unipersonale în numele lui mai putem crede în valoarea operatorie a gândirii politice a lui Nae Ionescu eșuată în legionarism? Astăzi, când ne zbatem să introducem la noi democrația parlamentară, pluripartidismul real, e posibil și util să ne reîntoarcem, extaziați, la raționamentele politice ale directorului «Cuvântului»? Să luăm drept model un adept al antieuropeanismului tocmai acum când deschiderea noastră spre Europa e o aspirație legitimă și vital necesară?».

● Într-un dialog cu Gabriel Stănescu, din „Convorbiri literare” (nr. 7), *„Exilul este împovărat când îl trăiești ca un provizorat”*, Ion Negoșescu afirmă: „Ca și alți scriitori contestatari, un Paul Goma, un Mircea Dinescu, o Ana Blandiana, un Dorin Tudoran, am trăit penibila lipsă de solidaritate publică a colegilor de breaslă cu acțiunea mea (anticeaușistă, *n.n.*). În general, mai teribilă decât tirania oricât de pustiitoare a lui Ceaușescu mi s-a părut demisia morală a intelectualității noastre în fața dezastrului național”. După 1989, „România continuă, din punct de vedere politic, să trăiască în același marasm ca și sub stăpânirea nominală a comuniștilor de până în decembrie 1989; căci comuniștii continuă să conducă și acum țara, ca impostură democratică, cu aceeași incompetență și cu aceeași lipsă de interes real față de nevoile reale ale României”. Într-o altă ordine de idei, „problema specificului național în cultură este la noi, românii, o falsă problemă născută dintr-un complex de inferioritate, atâta vreme cât cultura noastră nu are încă tradiții destul de temeinice și destul de bogate”.

22 februarie

● Victor Bârsan comentează în revista „22” (nr. 7) recenta molestare a eminescologului Petru Creția (*Securitate contra Eminescu*): „Acum o săptămână, în bezna rece a unei periferii bucureștene, cinci tineri l-au atacat pe Petru Creția, lovindu-l cu pumnii și bocancii până a căzut la pământ – și după aceea. Cei cinci tineri nu erau hoți, căci hoții nu atacă niciodată un om sărac. Erau oameni preocupați de instaurarea democrației în România; ei îi reproșaseră victimei că îi strică pe studenți cu propaganda legionară. (...) / Revenirea la Eminescu nu este un simplu act livresc. Căci Eminescu e mai mult decât un mare autor: e însăși zona luminoasă a poporului român. (...) Cu asemenea gânduri – sau cu

asemenea sentimente – vor fi așezat tinerii care își revendicau Revoluția furată, chipul lui Eminescu, la Balconul Universității. Două imagini au vegheat, până în ziua fatidică, Piața: chipul lui Eminescu și icoana Maicii Domnului. (...) / De la acel Balcon a vorbit și Petru Creția. Și nu i s-a iertat. (...) Astăzi, zona de umbră a poporului român încearcă, cu o violență și o iresponsabilitate mai periculoase decât oricând, uciderea zonei luminoase. Uciderea lui Eminescu”. □ Același eveniment face și obiectul unor articole așezate sub titlul mare ***Pumnul, erudiția și zădărnicia*** și semnate de: Andrei Pippidi (***Și Pârvan a fost palmuit***), Șerban Foarță (***Ce-ți doresc eu ție...***) și Andrei Nestorescu (***„...asumându-și soarta”***). Tot aici este publicat și un comunicat al Grupului pentru Dialog Social: „În data de 11 februarie 1991, la ora nouă și un sfert seara, eminentul om de cultură Petru Creția a fost așteptat și atacat în fața casei sale de cinci bărbați. A fost lovit mai întâi în bărbie, apoi în arcadă, un alt pumn l-a trântit la pământ, după care a fost călcat în picioare și bătut îndelung. În zilele anterioare acestei sălbatice agresiuni primise telefoane prin care era acuzat de legionarism și de o așa-zisă influență nefastă asupra studenților. Astfel Petru Creția, unul dintre marii intelectuali români ce ne-au rămas, profesor universitar, poet și eseist, editor de excepție al operei eminesciene, devine ultima victima a accesului de violență politică ce a zguduit, în acest ultim an, societatea românească. Grupul pentru Dialog Social, solidar cu Petru Creția (unul din membrii săi fondatori) va face demersurile firești pe lângă instituțiile interne și internaționale chemate să curme astfel de fărâdelegi. Dar Grupul pentru Dialog Social se adresează acum tuturor conștiințelor naționale pentru a atrage atenția că agresarea omului de cultură Petru Creția este doar un simptom al pericolului extrem de grav care planează asupra noastră, a întregii societăți. Modul în care Petru Creția a fost amenințat și atacat repetă până la detaliu agresiunea asupra redactorului șef al revistei «Memoria», Banu Rădulescu și continuă agresiunile asupra ziariștilor din 11, 12 și 13 ianuarie, ca și tot ce s-a întâmplat, începând cu violențele din timpul campaniei electorale, până la excesele fără egal din 13-15 iunie 1990. Alături de introducerea unor legi ultrareacționare, ori înscenări politice, cum este lamentabila denigrare a Societății Timișoara, șirul lung de atentate la democrație imită mult prea bine scenariile din anii '40 care au instalat, pentru 45 de ani, teroarea comunistă. Ca și atunci victimele sunt oameni simpli sau mari personalități, selectarea lor de către agresori avînd drept esențial criteriu manifestarea unei gândiri democratice, independente./ Avem datorita ca, împreună și fiecare în parte, să ne opunem acestei înscenări de degradare a condiției noastre de cetățean liber și demn. Altfel societatea românească, noi înșine și copiii noștri vom trăi umiliți într-o lume în care va domni mai departe intolerabila regula a ultimilor 45 de ani: disprețul pentru ființa umană”. □ La rubrica „Accente”, Alina Mungiu publică articolul ***Brave New World*** (analiză a impactului politicii internaționale asupra țărilor mici, implicit asupra României postcomuniste), față de

care Gabriela Adameșteanu va reacționa polemic în numărul următor al revistei. Pornind de la conflictele din Orientul Apropiat, autoarea articolului afirmă existența unei similarități de acțiune între „democrația americană [ce] se impune cu forța” în anumite state și „dictatura sovietică în Țările Baltice”: „Amețeala anului 1990 tinde să se retragă, lăsând în lumea întreagă sechelele unei euforii premature. Am crezut cu toții într-o schimbare de scenariu, și se pare că – o dată în plus – s-au schimbat doar decorurile. Happy-end-ul german, sancționarea eficientă de către Națiunile Unite a unui act de gravă încălcare a dreptului internațional, drumul mai multor republici sovietice către autodeterminare ne-au făcut încredzători în noua ordine mondială promisă de președintele Bush, chiar dacă noi eram ultimii în atenția făuritorilor de ordine. (...) / Războiul din Golf dă prilejul lumii a treia pentru a-și dezvălui sentimentele profund antiamericane. (...) / Nu că lumea a treia ar fi frustrată doar de către americani, dar aceștia au devenit simbolul acelor forțe care desenează o nouă ordine mondială, deloc mai bună pentru lumea a treia decât precedenta. Ideea lui Ziegler că Occidentul nu se poate lipsi de o lume a treia ca atare, oricât de neplăcut ar suna în auzul nostru intoxicat de propaganda antiimperialistă, este totuși o idee acceptabilă”. A doua parte a articolului mută explicit discuția din planul mării politici internaționale la situația țărilor ex-comuniste ale Europei de Est, între care și România: „Ceea ce se întrezărește din noua ordine a lumii pusă la cale de cei mari nu este de natură să ne umple de optimism. (...) / Zinoviev a prezis că relația autoritară va supraviețui falimentului economic al comunismului. Și se pare că de autoritarism nu ne putem dispensa. (...) / Însoțiți de citate de Sade, mergem oare către o societate sclavagistă de tip modern? Deja maximul pe care îl dorim pentru România a ajuns să fie statutul de colonie economică, exact cel de care s-ar fi convenit să ne ferim. *The brave new world* este deja aici, nu trebuie să ne zbatem să ne cucerim un loc în ea pentru că el ne este rezervat dinainte, trebuie doar să ni-l știm bine, pentru că erorile sunt imediat sancționate în ordinea nouă, care este și cea veche”.

● În „Contrapunct” (nr. 8), Emil Ionescu sancționează agresiunea comisă, la începutul anului, asupra profesorului Petru Creția, ca formă de represiune politică față de implicarea sa în manifestările din Piața Universității (*Băta contra cuvântului*). □ Numărul este dedicat în cea mai mare parte culturii și literaturii minorității evreiești din România. La temă sau în vecinătatea ei semnează Andrei Corbea (*Fără ipocrizie*, editorial de primă pagină despre confruntarea cu antisemitismul rezidual), Anca Delia Comăneanu (*Antisemitismul – o problemă religioasă?*), Ov. S. Crohmălniceanu (un fragment din studiul *Evreii în mișcarea de avangardă românească*), Elena Ștefoi (*Campanii și întrebări*, un articol critic la adresa toleranței premierului Petre Roman, cu rădăcini evreo-maghiare, față de gruparea antisemită de la revista „România Mare”), Radu Cosașu (două poeme „kadiș” nepublicabile din „perioada dogmatică” – *Baladă în fa* și *Rabbi Hilel*, dedicate morții lui Florin Mugur), Florin

Berindeanu, cu un comentariu despre volumul *Aproapele și departele* al lui Paul Cornea („*Plăcerile istoriei literare*”), Toma Roman (*Antisemitismul*), Dinu C. Giurescu (un excurs istoriografic despre *Evreii bucureșteni. Câteva atestări*), Z. Ornea (*Venetici?* – despre dificultățile asimilării în cultura română a unor personalități fidele acesteia precum Gaster, Gherea, Tiktin, Șăineanu, Ion Trivale, Ronetti-Roman, Sebastian ș.a.), Victor Neumann (*Universal și particular în istoria iudaismului*). □ Ion Bogdan Lefter face un excurs memorialistic, menționând că s-a format în medii din care antisemitismul lipsea complet, și atrăgând atenția, în final, asupra pericolului recrudescenței antisemitismului în media postdecembristă și asupra nevoii de contracarare a acestuia (*Secvențe la temă*). □ I.M. Ștefan neagă antisemitismul articolelor politice eminesciene, suspectându-l că ar fi fost „fabricat” retrospectiv, și aduce drept contraargument „marcata prețuire a iudaismului” din literatura poetului, dar mai ales prietenia cu Moses Gaster (*Eminescu și Gaster*). □ „Chestiunea evreiască” e atinsă și în noul fragment din *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal* de I.D. Sîrbu, reprodus în acest număr al revistei. De asemenea, în noul fragment din „jurnalul parizian” al lui Dan C. Mihăilescu (*Exilul. Lupta cu prejudecățile*). □ Adriana Bittel evocă, într-o proză memorialistică, figura pitorească a unei croitorese din copilărie, „madam Pușa”, într-un mediu evreiesc dispărut (*Ziduri între vii*). □ Bogdan Ghiu improvizează eseistic pe marginea condiției de „evreu în spirit” (marginal, subversiv, străin etc.) a scriitorului (*Șiboleț*), pornind de la cazul de curând dispărutului poet Florin Mugur: „Scriitor fiind, nu pot să nu mă consider, în spirit, «evreu»”.

● Nicolae Breban publică în „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 8) editorialul *Riscul în cultură (23). Stafiele și farmecul exilului*: „La sfârșitul lui august '71, de la Paris, mi-am trimis demisia de la conducerea «României literare», demisie acompaniată de câteva interviuri și apariții în presa franceză în care-mi arătam îngrijorarea pentru concentrarea puterii, pentru îndepărtarea intelectualității de la rolul major ce-l juca de câțiva ani pe scena românească, cu toate limitele ce se înțeleg într-un stat totalitar. (...) Atunci am renunțat la conducerea «României literare» cu o enormă ciudă și durere deoarece abia pusesem la punct o echipă, abia începusem un program. De ce să nu-l continui acum, acest program, la «Contemporanul. Ideea Europeană» sau la nu importă ce altă revistă?! De ce să ne lăsăm impresionați de o panică a consumului, de ce să credem că liberalismul înseamnă moartea culturii (...)? Dar ceea ce trebuie să facem noi, acum, nu este politică, ci literatură. Să facem, în sfârșit, ceea ce voiam să facem (...), să creăm nu numai texte majore ce, de bine sau de rău au apărut totdeauna sau mai întotdeauna, de la amurgul stalinismului până acum câțiva ani, ci și un climat literar, o operă la fel de importantă ca și creația directă, individuală, ce nu e posibilă decât în libertate socială. Prima noastră politică să fie literatura, acesta să fie paradoxul!”. □ Ovidiu Pecican comentează opusculul ocultist al lui B.P. Hasdeu, *Sic cogito*, republicat în 1990 de

Editura Evenimentul – carte în jurul căreia, după instaurarea comunismului, s-a așternut tăcerea. „Astăzi, în vânzoleala tipografică și editorială postdecembristă, când ocultismul de toate soiurile, atâta vreme păstrat cu maximă discreție în ariergardă, răbufnește vijelios în avanscenă, era aproape firesc ca editorii să-l repună în drepturi (...) pe spiritistul Hasdeu.”

● În „România Mare” (nr. 37), Florica Mitroi semnează pamfletul *Păianjenița* („orice asemănare cu Ana Blandiana și Romulus Rusan s-ar putea să nu fie întâmplătoare”), iar G. Alboiu – *Caracatița*, despre Uniunea Scriitorilor „cu 100 de tentacule”, condusă de autori pe care publicistul îi consideră mediocri. Este luat în vizor unul din cei doi secretari ai Uniunii Scriitorilor, N. Prelipceanu – „Dacă cei care conduc Uniunea la ora actuală ar fi niște mari scriitori, autorii unor cărți importante, ar fi – cumva – iertați pentru grosolanul dezinteres, pentru naivitățile în ale administrației. Iar dacă ar fi buni administratori, nu i-ar învinui nimeni că nu sunt și genii. Genialitatea nu e obligatorie, numai că ei duc Uniunea de râpă, de parcă asta și-ar fi propus, cu un cinism straniu, anticultural și feroce. Cărțile lor sunt mediocrități penibile, înzorzonate cu premii trecute [uteciste, comuniste]”.

23 februarie

● „Adevărul” publică, sub semnătura „Observator”, un articol despre scandalul demisiei lui Marin Sorescu din conducerea revistei „Ramuri”, *Adevăr grația Iona: totul e invers!*: „Exact în ziua în care împlinea 55 de ani, Marin Sorescu a fost poftit la Uniunea Scriitorilor. Credeți că pentru a fi sărbătorit, așa cum se întâmplă cu scriitori de talia lui, cu ocazia unor astfel de aniversări, în toate țările civilizate, care au intrat de mult în Europa, Asia, America sau Africa? Nu. A fost somat pur și simplu să-și dea demisia din funcția de redactor șef al revistei «Ramuri». Comitetul director, strâns în păr – Ștefan Aug. Doinaș, președintele de onoare al Uniunii Scriitorilor, Mircea Dinescu, președintele U.S., Nicolae Manolescu (Alianța Civică), Ana Blandiana (Piața Universității) și ceilalți, comitetul director, deci, a înscenat cu acest prilej o penibilă punere față în față a lui Sorescu cu patru veleitari din Craiova (unul singur membru al Uniunii Scriitorilor), constituiți acum în haită postrevoluționară, care s-au decis să practice terorismul cultural începând chiar cu cel care i-a angajat, culegându-i în vremuri grele de pe drumuri și făcându-i redactori la revista «Ramuri». Mai mult n-a putut. Aceștia sunt: Gabriel Chifu, George Popescu, Ion Lascu și Valentin Bazăverde – cunoscuți scriitori, nu-i așa? Autorul lui *Iona* a fost invitat cu insistență iezeuită de diafanul cu colți de argint Ștefan Aug. Doinaș să-și dea demisia și să cedeze, pentru Dumnezeu, locul favoritului său Gabriel Chifu, care nu se poate dezvolta altfel. Încercările timide de apărare (Laurențiu Ulici, Z. Ornea, Mircea Cărtărescu), precum și unele apeluri la discernământ care s-au făcut auzite în rândul participanților (cu deosebire cei reprezentând minoritățile naționale) au fost sistematic retezate de

Doinaş, Manolescu şi Blandiana. Aşa încât poetul «sărbătorit» a privit lung adunarea, a cerut o foaie de hârtie şi a spus că e gata să le facă un cadou şi mai mare: îşi dă demisia de la revista «Ramuri» şi din Uniunea Scriitorilor./ Iată modul ingenios în care Uniunea Scriitorilor a găsit cu cale să economisească o cupă de şampanie! Şi unii o mai critică tembel că ar fi mână spartă! Toată acţiunea împotriva lui Marin Sorescu poate fi considerată ca încă una dintre măsurile energice şi bine chibzuite prin care comitetul director vrea să cureţe, o dată pentru totdeauna, Uniunea Scriitorilor de scriitori”. □ În legătură cu demisia lui Marin Sorescu se pronunţă şi Cristian Tudor Popescu (*Uniunea Scriitorilor s-a autodesfiinţat!*): „Am trăit s-o văd şi p-asta! Încerc totuşi o puternică senzaţie de irealitate scriind aceste rânduri. Marin Sorescu, dramaturgul de talie mondială, Till Buhogлиндă al poeziei româneşti, eseistul ascuţit şi acid, posesor al unei coloane verticale înţepenite la verticală, de-a lungul anilor, este mătrăşit, pus pe liber, îmbrâncit pe scara de serviciu, ca ultimul scribălău. Deunăzi, mi-am manifestat indignarea faţă de agresarea lui Petru Creţia. Acum ce să-mi mai manifest? În cazul Creţia era vorba de nişte marde-iaşi necunoscuţi, care puteau fi oricine, aici teroriştii sunt nimeni alţii decât Ştefan Aug. Doinaş, Mircea Dinescu, Nicolae Manolescu, Ana Blandiana şi acoliţii lor, câţi or mai fi. Este vorba de o întreagă instituţie care prin acest gest a încetat să mai existe în mintea şi sufletul oricărui om de bun simţ din această ţară şi nu numai. Urmărind manifestările publice din ultimul an ale domnilor scriitori afiliaţi aşa zisei opoziţii extraparlamentare, mă întrebam de multe ori: oare nu greşesc eu? Poate că ei au dreptate să procedeze aşa, sunt intelectuali de elită, pur şi simplu nu mă pot ridica la nivelul lor de înţelegere a situaţiei./ Acum vreau să le mulţumesc: mi-au luat un zbucium de pe creier. Nu, domnilor, nu sunteţi nişte apostoli ai dreptăţii, nişte vajnici luptători anticomunişti, nişte Iisuşii ai neamului românesc. Sunteţi răi şi urâţi. Sunteţi ruşinea meseriei de scriitor român, oricât de bine aţi scrie. Pentru mine, şi sunt sigur că nu numai pentru mine, nu mai există!”.

25 februarie

● În „Libertatea” apare, nesemnat, articolul *Prima ţeapă a lui Marin Sorescu – azi: varianta Dinescu*: „Între gestul ministrului Stoica şi cel al lui Marin Sorescu, al doilea ţine capul de afiş al stagiunii de demisii în acest an. Alarma trasă de «Adevărul», cum că în acest fel Uniunea Scriitorilor este ca şi desfiinţată, a fost bine temperată de către M. Dinescu. Varianta sa asupra demisiei este, în linii mari, următoarea: «Pe noi ne interesează *adevărul* şi nu *Adevărul*». Chestia asta cu Sorescu e mai mult un caz particular. Nu mor caii când vor câinii... E o problemă de bucătărie scriitoricească. Eu şi Sorescu am putea exista şi fără Uniune. Sorescu are două funcţii la Craiova şi un domiciliu la Bucureşti. Revista «Ramuri» are pierderi de peste un milion de lei. Am primit o scrisoare de la cei şase redactori care-l acuză pe Sorescu că e mai mult plecat

în străinătate și că publică doar ce vrea el. *Asta-i democrația!* L-am chemat acum zece zile și i-am arătat scrisoarea. «Eu i-am adus pe ăștia», a zis. Nu știu când e născut Sorescu. Îmi uit și ziua mea de naștere. S-au certat la ei în județ sau cum dracu' se cheamă acum, plasă. *Plasa de la Craiova*. A fost apoi o ședință cu ei, față în față. Le-am spus: «Se ceartă prieteni cu prieteni și dușmani cu dușmani. Poate vă împăcați pe drum». Ba, Marin și-a dat demisia de la revistă și, pentru că tot era în mână, și-a dat-o și din Uniune. Asta este! Eu unul preferam să nu existe *un caz Marin Sorescu*”.

26 februarie

● Sub genericul *Primum la redacție*, „Adevărul” reproduce un comunicat din partea concucerii Uniunii Scriitorilor privitor la felul în care a fost prezentat în paginile acestei publicații „cazul” Sorescu: „În legătură cu articolul *Adevăr grația Iona*, semnat «Observator» și *Uniunea Scriitorilor s-a autodesființat*, semnat Crstian Tudor Popescu, apărute în «Adevărul» nr. 344 din 23-24 februarie 1991, conducerea Uniunii Scriitorilor comunică următoarele: / În ziua de 21 februarie a.c. Comitetul Director al Uniunii Scriitorilor, întrunit în ședință ordinară de lucru, l-a invitat pe scriitorul Marin Sorescu, redactor șef al revistei «Famuri» din Craiova împreună cu 8 membri ai colectivului de redactori, semnatori ai unui memoriu adresat Uniunii, în care cereau schimbarea redactorului șef al revistei. Argumentul lor principal era lipsa de activitate a lui Marin Sorescu în cadrul redacției. După audierea celor două părți, cei prezenți au căutat o soluție pentru rezolvarea conflictului, precizând că niciunul din membrii Comitetului Director, și nici acest organ ca atare nu are dreptul statutar de a hotărî infirmarea sau confirmarea pe mai departe a redactorului șef, acest drept revenind exclusiv Consiliului Uniunii Scriitorilor. Drept urmare, s-a sugerat părților să găsească o soluție de conciliere. / În primul moment Marin Sorescu a declarat că se retrage de la conducerea revistei și pentru o clipă conflictul părea rezolvat. Apoi Marin Sorescu a revenit asupra demisiei sale, declarând că va da afară toată redacția. În această situație Comitetul Director a făcut un nou apel la conciliere, urmând ca în caz că nu se va ajunge la un acord, chestiunea să fie transferată proximalui Consiliu al Ununii. La acestea, Marin Sorescu a declarat că dacă demisionează de la revistă va demisiona și din Uniunea Scriitorilor, și a început să-și scrie demisia. / După un nou moment de reflecție M.S. a renunțat totuși să demisioneze. În concluzie, rezolvarea litigiului a fost amânată până la întrunirea din 7 martie 1991 a Consiliului Uniunii Scriitorilor. Ca atare, nici vorbă de o «terorizare» a scriitorului Marin Sorescu, nici vorbă despre demiterea sa din funcția de redactor șef, nici vorbă despre «curățirea» Uniunii Scriitorilor de scriitori. În schimb, din păcate, nu putem spune nici vorbă despre intențiile dezinformatoare și denigratoare ale curajosului anonim «Observator» de la «Adevărul». Regretăm că un ziar care poartă un asemenea nume și pe deasupra

este condus de un scriitor membru în Consiliul Uniunii Scriitorilor, acceptă publicarea unor informații necontrolate, contrare adevărului”.

● În „România liberă” este publicată o scrisoare deschisă în chestiunea dublei demisii a lui Marin Sorescu, *Ana Blandiana către Marin Sorescu*: „Dragă Marin Sorescu,/ Am citit și eu articolele din ziarul «Adevărul», unde suntem prezentați ca dușmani, și mult timp am stat în cumpănă dacă să-mi calc sau nu hotărârea de a nu răspunde insultelor și calomniilor, hotărâre respectată cu încăpățănare în toate aceste luni, în care am fost zidită în murdărie și în minciună ca într-un mormânt. Dar dacă între mine și funcționarii umbrelor nu poate să existe comunicare, pentru simplul motiv că vorbim limbi cu desăvârșire deosebite (...), noi doi aparținem, oricât de diferiți am fi, aceleiași lumi, vorbim aceeași limbă, limba istoriei literaturii române. (...)/ Știi că am stat alături la ședința despre care falșii observatori scriu în «Adevărul» că a fost ședința dării tale afară de la conducerea revistei «Ramuri» și din Uniunea Scriitorilor. (...) Și știi la fel de bine ca și mine că n-a fost vorba de așa ceva, ci doar de disputa între tine și mai tinerii tăi subalterni, mediată – cât s-a putut – de Comitetul Director, în drumul ei spre Consiliul de conducere al Uniunii Scriitorilor, singurul ce poate, în mod statutar, să ia vreo hotărâre. (...) În ultimul an, alte două reviste literare ale Uniunii Scriitorilor («România literară» și «Contrapunct») și-au schimbat directorii prin voința celorlalți membri ai redacției, fără ca, în vreun fel, conducerea Uniunii Scriitorilor să intervină în luarea hotărârilor și fără ca ziarul «Adevărul» sau Televiziunea să se implice atât de bucuos ca acum. (...)/ Cine vrea să ne dezbine, să ne arunce în mocirla faptului divers, în groapa de gunoarie a scandalurilor și a intrigilor? Cine vrea să ne asmută pe unii împotriva altora, apăsând pe clapele cele mai joase ale bietelor noastre psihologii, subminate de orgolii copilărești și obosite de lungile decenii ale înclăștărilor cu cenzura? (...) Cine și-a ales poezii ca să-și facă din ei capital și paravan politic, încercând să-i distrugă atunci când nu reușește să-i folosească? (...)/ Suntem, în Uniune, 1.700 de scriitori, toți individualizați prin temperament și mai ales prin faptul că fiecare se socotește el centrul lumii (...). Democrația nu e ușoară. Suntem conduși de un consiliu format din 127 de membri, un comitet director din 21, un președinte de onoare, un președinte și un vicepreședinte, cu toții aleși prin vot secret și cu o mare majoritate de voturi. Personal m-am recuzat, știi, din orice post, pentru că nu-mi recunosc nici un fel de talente administrative, dar asta nu mă împiedică să descopăr (...) cât de grea este sarcina celor care au avut curajul sau inconștiența de a o accepta. Fac parte doar din comitetul de 21, și în această calitate am suportat îngrozitor de greu (...) confruntarea dintre tine și mai tinerii tăi colegi, rugându-te să găsești o rezolvare omenească (...) și (îți amintești) mototolindu-ți demisia pe care, la un moment dat, începuseși s-o scrii. Pentru că a demisiona acum din Uniunea Scriitorilor înseamnă a face jocul unor forțe care nu sunt numai împotriva istoriei literare, ci și a istoriei pur și simplu. Iar tu știi,

la fel de bine ca și mine, asta. (...)/ N-am avut niciodată nimic de împărțit, pentru simplul motiv că posteritatea nu e parcelată. Ce-am avea de împărțit acum, când nu ni se oferă în plus decât măștile monstruoase sub care să lunecăm în nebunia din jur?/ Cu speranța că, deși nu privim lucrurile din aceeași parte, putem rămâne de aceeași parte a adevărului./ Ana Blandiana”.

● Sub titlul *Atentat la cultură!*, Sorin Șerb semnează în „Dreptatea” un protest împotriva molestării lui Petru Creția de către „instrumentele gânditoare ale puterii: mardeiașii”. P.C. nu a dorit să vorbească despre întâmplare „din discreție, pudoare, slăbiciune”... „Sau pentru că nu a vrut să-și îndepărteze învățăceii, inducându-le o stare de teamă, străină filosofării. Și, poate, nici aceste rânduri nu-i sunt utile și plăcute domnului Petru Creția. Ele sunt însă un apel către studenții României: amintiți-vă, peste un an, zece sau cincizeci, de această faptă. Ea va deveni, în vreme, un etalon al violenței, intoleranței și primitivismului în care ne zbatem.”

● „Tineretul liber – Suplimentul literar și artistic” (nr. 8) prezintă Dosarul *Mass-media*, care se deschide prin interviul luat de Sorin Preda (la Paris și București) lui Bernard Establie. Din interviu aflăm că Euromedia se ocupă, între altele, cu „facilitarea informației și a liberului schimb de idei între Franța și România”, inițiativă făcută „cu acordul editorilor francezi și al Uniunii Scriitorilor din România”. Din același interviu rezultă că „interfața” acestui proiect a fost Mircea Nedelciu, care i-a făcut cunoștință lui Bernard Establie cu scriitorii optzeciști: „E o chestiune de vârstă, dar și de afecțiune spontană (...), auzind lucruri frumoase despre Hanibal Stănculescu, George Cușnarencu, Nicolae Iliescu, Cristian Teodorescu, Mircea Mihăieș, Adriana Babeți, Mircea Cărtărescu”. □ În câteva articole mass-media este privită dintr-un unghi nefavorabil: *Șuşaneaua globală*, text semnat de M.D. Pietraru; *Spotul scuză mijloacele* (nesemnat) și *Șuşa-press* (nesemnat) – texte care se ocupă de apariții mai noi sau mai vechi din sfera media (pe hârtie și pe micul ecran). □ Rubrica „Telescop” completează această imagine, voit deformată, despre noua societate deominată de Televiziune, în care preocupărilor mai vechi, culturale, le-au luat locul puzderie de știri având drept „cap de afiș” pe Donald Tramp, Saddam Hussein, Maica Tereza, Mike Tyson ș.a.m.d.. □ Dosarul *Mass-media* continuă în același ritm și cu același tip de argumente – acordându-se atenție vechilor rubrici de televiziune, film, teatru, arte ale spectacolului. □ În continuarea dosarului *Mass-media*, Sorin Preda traduce un fragment din cartea lui Bernard Pivot *Le métier de lire. Response à Pierre Nora*, traducere însoțită de următoarele precizări: „Bernard Pivot este un mit. S-a vorbit mult despre el și, mai ales, despre celebrele lui emisiuni tv *Apostrophes*. Devenise o instituție, un simbol, o legendă. Cu de la sine putere, brusc și aparent inexplicabil, s-a retras (...). Retrăgându-se, Pivot a mai dat un spectacol. (...) Textul de față e o mică parte din tot ceea ce s-a scris despre Pivot. Admirativ sau iritat, toți au încercat să afle secretul carierei acestui om. Chiar dacă nu au reușit, câteva

dintre constatările lor merită a fi reținute”. □ Pe ultima pagină, George Cușnarencu reproduce, din revista „VSD” (nr. 10/1990), „sosită din Franța (...) grație Societății culturale franco-române *Euromedia*”, un scurt text al Isabellei Morini-Bosc. Titlul este edificator: ***Televiziunea descoperă viața în roz***”.

● Un articol din „Azi” (***Ce plasă o fi luat domnul Dinescu?***) face referire la demisia lui Marin Sorescu din Uniunea Scriitorilor și de la revista „Ramuri”: „Nu vrem să intrăm în hățișul de orgolii și caractere care înăbușă această breaslă, ne mulțumim a constata o dată cu toată lumea că – față de orgoliile ce și le consumă – ea se dă tot mai des într-un spectacol de tip neoceaușist dar întors pe dos: atunci erau marginalizați unii scriitori, acum alții stigmatizați”.

● Al. Piru publică în „Dimineața” un prim articol (dintr-o serie de patru) despre *Istoria critică a literaturii române* de Nicolae Manolescu. Tonul este rezervat, obiecțiile vizând, în general, modalitatea de structurare și redactare a lucrării și bibliografia. De pildă: în partea întâi a *Istoriei...*, dedicată literaturii medievale, nu se spune „nici un cuvânt despre splendidele fabule din *Istoria ieroglică*, poate cele mai frumoase din literatura română. Nu se relevă portretele, nici paginile lirice ale marelui poet care era Cantemir, nici lexicul cu atâtea cuvinte vechi, precum adjectivul *suleget*, transcris de Manolescu în forma *suleaștec*”, în partea a doua „se uită barocul”, iar în cea de-a treia, „lipsește cântăreții ruinelor, ai cimitirelor, ai anotimpurilor (...). Autorul nu împarte materia pe epoci, nu vede între 1830-1863 un amestec al romantismului cu clasicismul (...), ajunge cu romantismul până la moartea lui Eminescu. Se adoptă o cronologie din cartea lui Virgil Nemoianu, *The Taming of Romanticism European Literature and the Age of Biedermeier*”. „A apărut la Editura Minerva purtând data anului trecut un prim volum din *Istoria critică a literaturii române* de Nicolae Manolescu, o carte la care puțini se așteptau cu ani în urmă date fiind opiniile autorului despre istoria literară. Fac parte dintre aceia care știam că o va face, eram sigur și nu mă mir deloc că a scris-o, cred chiar că o are gata toată. (...) Nu fiindcă îmi lipsește caldura (la propriu) vreau să fac unele observații critice, ci pentru că sunt convins că fără critică nu există literatură, prin extensiune, cultură, nu mai distingem între valoare și nuliitate, între bravură și impostură. Element al culturii, literatura nu este însă tot una cu culturalul, își are criteriul său, esteticul. Reluam adevăruri vechi. Valoarea estetică nu se confundă cu eticul, etnicul, politicul. Între literatură și politică nu e nici un raport necesar. Amestecul literaturii cu politicul a adus pagube mari ultimilor cincizeci de ani./ Citind *Introducerea* la *Istoria critică a literaturii române* a lui Nicolae Manolescu, constant un număr de idei pe care le-am exprimat și eu (de exemplu *Despre Statutul actual al istoriei literare* în *Discursul critic*, 1987). Și eu am zis că René Wellek și Austin Warren spun cam aceleași lucruri despre istoria literară în manualul lor de *Teoria literaturii* din 1948 pe care le spusese cu zece ani mai înainte în *Principii de estetică* G. Călinescu. (...) Istoricul literar e un critic care nu eludează perspectiva isto-

rică, având însă propria scară de valori. De aici ideea lui Nicolae Manolescu de a scrie o istorie critică a literaturii române. (...) Întrebarea e dacă acest lucru se face la noi acum pentru întâia dată. Noi credem că orice critic român, indiferent de opinia pe care o avea el despre isoricul literar căruia uneori îi acorda un statut aparte, n-a procedat altfel, reexaminând și apelând continuu la scara sa de valori.”

27 februarie

● „Libertatea” publică, în chestiunea demisiei lui Marin Sorescu de la revista „Ramuri” și din Uniunea Scriitorilor, un interviu realizat de N. Luchian cu senatorul FSN Radu Homescu (*În Senat – Interpelare pe adresa... Uniunii Scriitorilor*): „În Senat, Radu Homescu (...) a formulat o virulentă luare de poziție în «litigiul» Dinescu contra Sorescu. Am solicitat câteva precizări./ Sen. Homescu: – Am aflat despre această situație de la TV. Și pentru că îl cunosc, îl respect și îl admir pe scriitorul Marin Sorescu, pe acest om cu o structură sensibilă și delicată, am încercat să mă documentez singur. Din informațiile pe care le-am obținut rezultă că adevărata cauză a contestării a constituit-o refuzul acestuia de a admite publicarea în paginile revistei «Ramuri» a unor texte ce nu-și au locul într-o publicație literară. De altfel, contrar celor afirmate la TV, revista a avut anul trecut un beneficiu de 500 000 de lei./ – Vă aduc aminte că altele au fost acuzele aduse redactorului șef al «Ramurilor»./ – Știu. În Reclamația celor nemulțumiți de dl. Sorescu se menționează activitatea nulă a acestuia, faptul că nu e prezent la Craiova (ca și cum dl. Hăulică, plecat la Paris, ar trebui contestat de «Secolul 20»!), că îi denigrează pe Ștefan Aug. Doinaș, M. Dinescu, Ana Blandiana, că nu promovează scriitorii români de peste hotare, că se poartă dictatorial, că a transformat redacția și... Oltenia într-o moșie proprie. Sunt convins că omul de cultură care e Marin Sorescu a transformat Oltenia într-o moșie, dar într-una a literelor românești./ – Să revenim la dialogul avut de combatanți în cadrul Biroului Uniunii./ – Cel mai violent dintre «inchizitori» fiind Nicolae Manolescu, Sorescu a fost silit să-și scrie demisia și culmea cinismului, după aceasta a venit replica: *Ne șantajează?* În privința contestărilor scriitorului Marin Sorescu, laureatul Herder pe 1991, nu cred că respectivele persoane erau cele mai în măsură să se pronunțe asupra valorii redactorului șef al revistei. Dintre semnatarii petiției numai dl. Chifu, inginer, este membru al U.S. Dl. Bazăverde este contabil, dl. Lascu – corector, Gh. Popescu – redactor. Acești patru domni sunt de fapt singurii care își susțin semnăturile puse pe «actul de incriminare». În mod suspect, celelalte semnături aflate pe memoriul în cauză aparțin unor persoane plecate de peste un an în Franța (două persoane) și unui om internat în spital. Relevant pentru probitatea demersului, luat cu atâta rapiditate în serios de Biroul Uniunii, este și faptul că unul dintre așa zișii semnatori ai reclamației a afirmat ulterior că a fost semnat în fals”.

● În nr. 9 din „Luceafărul” este publicat un nou mesaj de protest al Centrului PEN din România, care atrage atenția în privința „climatului de violență și intimidare întreținut împotriva unora dintre membrii săi”: „După romancierul Banu Rădulescu, un alt scriitor român, profesorul, filologul și poetul Petru Creția a fost mai întâi amenințat și apoi maltratată de persoane necunoscute. Adăugate scrisorilor și telefoanelor de insulte și amenințări primite de mulți alți membri PEN, ca și campaniilor de zvonuri și calomnii dirijate împotriva celor cu opinii politice aparținând opoziției neparlamentare, aceste incidente brutale dau măsura degradării situației moral politice din România și caracterului iluzoriu al democrației românești”. □ Scriind despre *Proza lui Norman Manea*, Ion Negoieșcu insistă asupra unei obsesii a identității traumatizate: „...ar fi de căutat în această zonă autobiografică, în afectele ei radicale, explicația masochismului creației românești a lui Norman Manea. Căci ce altceva decât o formidabilă izbucnire masochistă compensatorie, stârnită de experiența din copilărie și adolescență, este lupta chinuitoare, grea de suferință, acaparatoare și teribilă, ca esență a umanității din aceste opere, în canonul cărora autorul se complăce, în încercarea lui de a se identifica cu propriul destin? O dovedește acribia cu care își tratează, ca un obsedat, personajele ce se bălăcăresc în comentariile obositoare și neobosite, ce debordează în dialectica cenușie și fără spor, care emană parcă fără început și fără sfârșit din chiar substanța lor, ieșind adesea chiar din gurile lor, precum o monstruoasă ectoplasmă ideatică”. □ În *Doi prozatori față în față cu lumea*, Monica Spiridon arată că „În scrisul lui Marin Preda, referirile la Sadoveanu sunt abundente și, pe alocuri, ușor iritante. Stăruie în ele amintirea unei întâlniri directe, cu prilejul căreia «zimbrul moldovean» a reproșat confratelui mai tânăr că «sălbăticește limba». Preda n-a uitat. În *Cel mai iubit dintre pământeni*, maestrului i se pregătește surpriza postumă a unei șarje colegiale. În paginile consacrate aceluiași, cu alte ocazii, există o anumită rezervă îmbibată de admirație nuanțată. Pe Preda – autor apăsător de «fatalitatea relației» – Sadoveanu îl incita la emulație *altfel* decât Rebreanu. Față de acesta din urmă, Preda se situează tranșant, deschis, programatic; în schimb, relația cu Sadoveanu e mai întortocheată, mai ascunsă”. □ Florin Manolescu (*Caielele lui Noica*) scrie despre volumul *Jurnal de idei* (Editura Humanitas, 1991).

28 februarie

● Nicolae Manolescu răspunde în „România literară” (nr. 9), într-un text de la rubrica „Ochiul magic”, *În loc de scrisoare deschisă*, unui articol publicat recent de Valeriu Cristea în „Adevărul” (din 16 februarie): „În ultima vreme, dl. Valeriu Cristea a exprimat în mai multe rânduri aprecieri – fără excepție, negative – față de pozițiile noastre politice și culturale. Nu mă voi referi, desigur, la toate articolele d-sale, publicate îndeosebi în ziarul «Adevărul» (unde, în paranteză fie zis, dl. Valeriu Cristea se simte onorat să colaboreze –

alături de oameni bine cunoscuți pentru suportul moral necondiționat adus lui Ceaușescu – în vreme ce de la «România literară» a plecat, din pricina orientării politice actuale a revistei). De curând dl. Valeriu Cristea a comentat o scrisoare anonimă de la un cititor (de fapt, de la un scriitor care n-a dorit s-o semneze), pe care noi am publicat-o în «România literară». Cu această ocazie, dl. Valeiu Cristea a ținut să-și rostească acordul deplin cu autorul scrisorii și dezacordul vehement cu mine. Dreptul domniei-sale! (...)/ Articolul dlui Valeriu Cristea se intitulează *De ce speriați lumea?*. (...) Așa, deci: Alianța Civică, «România literară» și (n-am încotro) Nicolae Manolescu au ajuns să sperie lumea. Autorul scrisorii pe care o aplaudă dl. Valeriu Cristea afirmă că, dacă are curajul să critice pe față (...) pe dnii Iliescu și Roman, această putere îl părăsește când e vorba să ne critice pe dl. Petre Mihai Băcanu și pe mine. (...)/ Există demascare și «demascare»: de prima n-au a se teme decât cei fără conștiința curată; cât o privește pe a doua, tocmai solidaritatea celor nepătați o poate combate, dar, în nici un caz, acoperindu-i pe vinovați, din frica de a nu recădea în mentalități cadriste. (...) Este o enormă deosebire între a cere dezvăluirea și pedepsirea unor culpabili reali (de genocid cultural, de colaboraționism etc.) și a inventa culpabilități, murdărind oamenii cinstiți. Și, atunci, întreb: cine a deschis cutia Pandorei, aceia care au dorit cu adevărat o mai mare «transparență» și igienă morală, sau aceia care, compromiși în trecut și temându-se de pedeapsă, au târât în noroi pe toți cei care-i puteau pedepsi, spre a le răpi credibilitatea și a ieși, ei, basma curată? (...) Noi am publicat documente probând colaborarea cu dictatura ori autografe scandaloase. Să fie ilegal acest procedeu? (...) Pe de altă parte, în «Azi», «Democrația» sau în «România Mare», mulți dintre noi au fost batjocoriți și calomniați fără rușine, în expresii adesea dezgustătoare. Repet întrebarea: noi sau ei au dat drumul relelor din cutia mitologică? (...) «Tribunalul» moral propus de cineva din Alianța Civică (...), dl. Valeriu Cristea îl găsește mirosind a «cadavru stalinist și chiar a cadavru mai vechi (sic!), medieval». Aceasta, fiindcă urmărește să aplice responsabililor de dezastrul țării pedeapsa cuvenită. (...) Dl. Valeriu Cristea a ales. Pe aceia care, actualmente la putere, îi garantează liniștea sufletească și-i oferă certitudini de viitor. Nu, nu pe noi, opoziționiști înrăiți, destabilizatori cu chipuri obosite de ură, care băgăm în sperieți nevinovata lume nouă de după revoluție. Nu pe noi, căci noi îl înspăimântăm pe dl. Valeriu Cristea”. □ Sub titlul *Cel mai hulit dintre pământeni*, Ștefan Tcaciuc semnează un articol în apărarea lui Mircea Dinescu, la a cărei „ponegrire” „uneori participă și condeie destul de scăpărătoare”: „După Revoluția din Decembrie, Mircea Dinescu putea ocupa un post de mare dregător în țara asta căci îl merita din plin, dar s-a mulțumit, din solidaritate de breaslă, cu vulnerabila funcție de președinte al Uniunii Scriitorilor. Și-a băgat, cum s-ar spune, grumazul în jug de bună voie și nesilit de nimeni.../ (...) Majoritatea zdrobitoare a scriitorilor au votat pentru Mircea Dinescu. (...)/ Trebuie menționat că

votul a fost secret și fiecare scriitor își avea dreptul lui de opțiune. (...)/ Mircea Dinescu, aflându-se în fruntea obșii noastre scriitoricești, a rezolvat într-un timp destul de scurt foarte multe probleme spinoase (...). În primul rând trebuie menționat și chiar subliniat că datorită stăruințelor lui Mircea Dinescu (...) Uniunea Scriitorilor a intrat în posesia «Casei Vernescu» și încă a două imobile, a obținut din Germania o tipografie ultramodernă, au luat naștere o sumedenie de reviste literare care asigură pâinea cea de toate zilele multor scriitori etc., etc. (...)/ Mircea Dinescu, chiar și stând cu mâinile adânc înfipite în buzunare, are puterea de seducție de a înmuia și cele mai împietrite inimi, are harul de a descâlci și cele mai încălcite minți (...). Și în vremurile de azi, atât de tulburi și atât de lunecoase (...), pe oameni ca Mircea Dinescu se poate conta. (...)/ Tare mult mă mai amuz când citesc într-o revistă sau alta că Mircea Dinescu este agent KGB, CIA, MOSAD, al englezilor și ungarilor, nemților și olandezilor, danezilor și italienilor etc., etc. Asta înseamnă că poetul nostru este o minte atât de luminată că-i face mat, cu un singur dat din mâini sau o singură scărpinare în cap, pe așii tuturor spionajelor din lume”.

● În „Convorbiri literare” (nr. 8), Liviu Antonesei discută cu Monica Lovinescu și Virgil Ierunca problema obsedantă a angajării intelectualului/scriitorului în acțiunea politică. O altă chestiune se referă la implicarea Bisericii Ortodoxe în calmarea spiritelor în timpul ultimei mineriade, Monica Lovinescu fiind de părere că astfel B.O.R. și-ar fi „spălat măcar o parte din vechile păcate”: „Dar este imposibil să avem același patriarh care trimitea telegrame de solidarizare lui Ceaușescu în momentul evenimentelor din decembrie și care apoi se prezenta cu toată ierarhia înaltă la televiziune, pentru aplauze... Cum s-ar fi putut afla, în momentul minerilor, în Piața Universității și pe străzile Capitalei?”. Completând ideea, Virgil Ierunca afirmă: „E o problemă extrem de gravă pentru că se pune însăși problema spiritualității ortodoxe. Eu însumi fiind ortodox, dar va trebui, odată și odată, să se facă o deosebire între spiritualitatea ortodoxă, întruchipată de simplul credincios, și ierarhia ortodoxă care, de-a lungul istoriei, mă refer la o istorie recentă, a fost nu numai în slujba puterii, ci chiar în culisele puterii politice”.

● „Viața Capitalei” dedică recentului scandal creat în jurul demisiei lui Marin Sorescu din USR un grupaj la care participă Mircea Micu (*Sorescu*), Gh.Tomozei (*Bază verde? Bază roșie?*), Fănuș Neagu (*Gaga, Gaga, Gaga PARIS – cine urmează?*) și Oana Micu („*Cazul*” *Sorescu?*). □ Mircea Micu: „Am ascultat stupefiat justificarea agitată a tânărului Dinescu, odinioară drag inimii mele, îl priveam cum se miră inutil și aruncă panseuri și proverbe rizibile. De data aceasta, *președintele* nostru nu mai sprijinea platanul. Era sprijinit din spate de o impunătoare bibliotecă ce-i trădează apetitul pentru lectura volumelor tipărite în limba lui Cehov... Ce-a vrut să spună, Dumnezeu știe. Ideile îl copleșeau și-i ghilotinau cuvintele. Sau invers. Ceva despre «bucătăria» scriitorilor (Îmi sunt cunoscute toate talentele culinare ale junelui

poet și i-am dat câteva rețete pentru care mi-a mulțumit). Preferam să vorbescă despre modul de preparare a gulașului. Mai stupefiantă mi s-a părut însă scrisoarea poetesei Ana Blandiana, publicată în cotidianul «România liberă». Este o probă absolută de fățarnicie și de escamotare a adevărului. Blandiana se întreabă, fluturând genele cu o naivitate jucată: *Ce se întâmplă?* Chiar, ce se întâmplă? De ce nu-și vede Ana Blandiana de *masa de scris*, așa cum declara imediat după Revoluție, de hârtia care o cheamă, care o seduce, care... Blandiana declară că nu are «talente administrative», dar dovedește din plin contrariul. Blandiana susține că (atenție!) Sorescu și-a mototolit hârtia, cererea de demisie, adică. Chiar așa să fi fost? Deci, Sorescu, speriat (de cine?) după ce și-a scris demisia a... mototolit hârtia. Ardelean neîncrezător, m-am interesat și am aflat că cererea a fost «smulsă» de către chiar nevinovata Ana Blandiana, care stătea aproape de Sorescu, dovedind un talent «administrativ» de invidiat. Ce-a făcut sau ce s-a făcut cu respectiva cerere suntem curioși să aflăm. De altfel, n-am crezut nici un rând din cele relatate de suava poetă, pentru simplul motiv că «scrisoarea» ei a apărut într-un cotidian profilat pe dezmințiri. Apropo de adevărul pe care-l invocă Blandiana: *Cine falsifică lucrurile? Ce se întâmplă?* ■ Gh.Tomozei: „Patru olteni obijduiți de arendașul moșiei literare «Ramuri», pre numele lui Marin Sorescu, au bătut drum lung, de iarnă, spre Bucureștii tuturor speranțelor spre a-și afla dreptate la Divan. Ei n-au mers la Cotroceni, la Guvern sau, până mai ieri, la Agie ci chiar la Uniunea Scriitorilor, la mai marii Comitetului Politic Executiv (fost Comitet Director, fost Birou etc...). Numele jălbarilor: Gabriel Chifu, George Popescu, Ion Lascu și, credeți ori nu, Valentin Bazăverde. Nu intru în detalii, junii au avut oarece plângeri împotriva celui ce a condus «Ramuri»-le în vremuri de restriște și n-au găsit altă cale de atac decât spectacularea venire minerească la București. Vor fi având talent literar (pe Chifu mi l-a laudat chiar Sorescu), vor fi având și «dreptățile» lor, nu sunt tentat să le judec gestul, dar să-mi dea domniile lor voie să nu-i cred și să-mi îngăduie diriguitorii U.S. măcar să mă nedumeresc de pohta lor pohtită, Nürenbergul. Apărut la televizor (...), președintele obștei (...) ne-a cam lămurit buștean, narând cu mutră acră un episod pe care îl crede «de bucătărie» și ferindu-se ca dracu' de tămâie să recunoască evidența în ciuda aparențelor (de numai un an Uniunea își sponsorizează revista din Craiova). Conflictul nu trebuia rezolvat în casa pictată. Democrat era să-i lase pe redactori să-și judece șeful, decapitându-l grațios ori firitisindu-l. Logic era ca fiind în joc, chiar «cazul» celui ce e un mare scriitor înainte de a fi funcționar, să transfere «procesul» Consiliului de conducere. S-a provocat astfel un nou scandal, ce întunecă imaginea scriitorului, față cu nația. Marele humor dinescian să fi fost în eclipsă? (...) Actorul comunicatului militar televizat a «uitat» că Sorescu nu e un oarecare, că opera lui impune, că avem față de el admirații și obligații, la urmă rezervele, că și-a cucerit dreptul de a merita, el, cel dintâi, ascultare, prestigiul său național și

mai ales internațional făcând imposibilă, o «punere în față», cu, deocamdată, D-I Nimeni recomandat de (pseudonim?) acel savuros Bazăverde. Cred mai degrabă că se repetă uluitor de repede fenomenele de dinainte de 22 decembrie, că se întemeiază o nouă... burtăverde în ograda scriitorilor, proliferând diktate din cea mai elegantă «bucătărie» pictată din Evropia (Casa Vernescu) (...), că intoleranța parodic justițiară înlocuiește misia sindicatului nostru incapabil de greve dar gata să patroneze neputincios împingerea în mizerie a scriitorilor români, sincronă cu alungarea din tipografii a cărților noastre. *Scandalul Sorescu* e un lux barbar. Marele scriitor, exasperându-și adversarii cu năucitoarea lui hărnicie și făcând servicii culturii românești (deci și lui) mai mult decât cinci miniștri de externe la un loc, e «vinovat» că în politică e un sceptic, un rezervat. Cel puțin până acum, că nu și-a confecționat obligatoria aură de disident. Că în 22 n-a călărit chesoane și n-a cucerit Poșta sau Telefoanele. Că pentru el a face politică înseamnă a scrie piese, poeme, romane, traducții, eseuri (prefete la cărțile necunoscuților craioveni), că el nu cunoaște aroganța și intoleranța, el, humoristul de mare clasă, și, când vrea, nimicitorul pamfletar. Propun să-i acceptăm toate demisiile! Să-l batem la talpe! Chiar Premiul Herder să-i fie luat și conferit oricăruia dintre turbulenții ce vor să ajungă scriitori prin fraudă, prin delațiune, prin «revoluție» de palat. (...) Când vrură să te jugănească în chestia cu «transcendentalii», cinstitul tău nume te apără, Marine, și bazaroșie dădu înapoi. Acu' să te văz cum te descuri, față de bazaverdea...". ■ Fănuș Neagu: „Vestea că un al doilea Premiu Herder s-ar putea desprinde de Uniunea Scriitorilor – e vorba de Marin Sorescu – a șocat pe mulți scriitori și pe nenumărați admiratori ai marelui poet și dramaturg. Pe mine, nu; eu mă așteptam ca Sorescu să fie pedepsit sau măcar silit să producă un gest de extremă nervozitate. Sorescu nu convine de multă vreme Comitetului director al Uniunii Scriitorilor, pentru că, spre deosebire de membrii acestuia, el n-a optat (și mi se pare că era dreptul lui) pentru Alianța Civică, ba, mai mult, militează deschis pentru depolitizarea literaturii, s-a ridicat deschis împotriva ierarhiilor artificiale, cumplit de aproape de tiparele impuse de comunism imediat după Război, care se practică azi la Uniune și-i socotește criminali (vedeți că nu-i e frică de cuvinte) pe toți aceia care, dorind destabilizarea țării, îi notează pe studenții din amfiteatre, mânăndu-i în stradă ca să ridice baricade aiurea, sfințite de un popă condamnat pentru viol și furt, și îndeamnă neconținut la greve muncitorii cu lozinci de felul «strângeți cureaua și veți câștiga». Scriitorii, filosofii și profesorii universitari din Alianța Civică (formațiune nepolitică, să ne intre bine în cap), care și-a ales ca președinte un student repetent, gângav și dovedit cu acte în regulă că a fost informator plătit al Securității, ar fi închis probabil ochii la declarațiile insolente ale lui Sorescu, pentru că nu-i deloc ușor să smulgi din stima publicului un scriitor de talia lui. (...) Așezându-se pe brânci, poziția lor ideală de a cugeta, câțiva domni și o doamnă din Comitetul Director și-au adus brusc aminte de Ceaușescu (acest

Ceaușescu nu i-a fost chiar rău prieten doamnei, având în vedere cele două scrisori în care ea își cere scuze pentru că motanul care-i toarce în odaie a fost luat drept disident). Cum proceda odiosul când vroia să distrugă un autor și o carte? Foarte simplu, puneă cățeei să convoace o ședință ad-hoc într-o fabrică sau uzină, scotea din mânecă mai mulți «muncitori revoltați și foarte conștienți de menirea literaturii române» și aceștia – firavi premiați de Sindicat – îl înfierau, în numele moralei proletare pe autorul indezirabil și operele lui dușmănoase. Frumoase și folositoare ne sunt amintirile și-au zis cei vreo patru inși din Comitetul Director al U.S. (nu confundați inițialele) și imediat au hotărât formarea unui *comando* care să aplice și sancțiuni recentului premiant Herder./ S-au prezentat ca voluntari, binișor remunerați, îmi închipui, doi scriitori tineri de talent (nici fără talent nu se poate), Gabriel Chifu și Marius Ghiță (Ghica), plus vreo două ciozvărte de ziaristi de ocazie, răspunzând la numele Ion Buzerea, George Popescu, Ion Lascu și Valentin Bazăverde. Coincidență, toți fac parte din redacția revistei «Ramuri», condusă de Sorescu. El i-a strâns din județ, el i-a angajat la redacție, el le-a îndrumat primii pași. Neștiind prietenul meu Sorescu că facerea de bine... (...). Comandoul și-a luat și reluat rolul în serios și s-a prezentat la Comitetul director al Uniunii Scriitorilor, unde a fost chemat și Sorescu (altă coincidență bizară, în ziua aceea marele poet împlinea 55 de ani). S-a dat lectură memoriului înaintat de redacția «Ramuri» în care Sorescu era pus sub acuzare pentru că: 1) lipsește perioade lungi de la redacție, fiind plecat în străinătate;/ 2) citat autentic: „a devenit o piedică în dezvoltarea spirituală a regiunii”; 3) denigrează Uniunea Scriitorilor, în special pe scriitorii Mircea Dinescu, Ștefan Aug. Doinaș, Ana Blandiana, Nicolae Manolescu; 4) a denigrat pe marii scriitori români de expresie franceză Emil Cioran și Eugen Ionescu; 5) revista «Ramuri» pierde un milion anual./ Demisia din Uniunea Scriitorilor a unui scriitor de talia lui Sorescu nu putea să nu stârnească furtună. TVR făcându-se ecoul admiratorilor poetului, i-a solicitat, duminică seara, un interviu președintelui Mircea Dinescu, cu privire la acest caz. Președintele Uniunii Scriitorilor a trecut sub tăcere toate adevăratele motive ale conflictului, minimalizând, viclean și cu foarte bună știință, ticăloșia. Vă asigur, stimați cititori, că aproape toate răspunsurile sale și gestică de un pitoresc desuet, precum și amnezia, mimată sau autentică, privitoare la firma editurii din Craiova, care poartă numele de «Scrisul românesc» sunt niște mici valori tulburi care vor să ascundă situația deplorabilă din Uniunea Scriitorilor. Dacă Marin Sorescu ar fi fost președintele Uniunii (și o merita din plin, datorită valorii sale artistice), el nu și-ar fi permis în nici un caz să azvârle răspunsuri tăvălite prin mujdei de Slobozia. Îmi iau permisiunea să răspund eu la acuzațiile aduse lui Marin Sorescu:/ 1) – doi din comandoul celor șase, care-l acuză pe Sorescu de faptul că nu dă pe la redacție, se află în Franța, pentru un an, trimiși cu ajutorul poetului. Îi întreb: nu vă e rușine obrazului?; 2) – dacă Sorescu, unul din cei mai mari artiști pe care i-a

dat Oltenia vreodată, în rând cu Macedonski, Titu Maiorescu, Elena Farago ș.a. este o piedică în calea dezvoltării spirituale a regiunii, mă întreb ce poate fi tov. Bazăverde decât o bază furajeră pentru viței?!; 3) – nu cunosc ca Marin Sorescu să fi denigrat Uniunea Scriitorilor. De criticat, sunt convins, a criticat-o, asemenea multor colegi, dar a făcut acest lucru pentru bunul ei mers. Pe urmă, rog să mi se arate o singură pagină în care el să nu-i fi lăudat pe Doinaș, Blandiana, Manolescu și Dinescu. Prea tânăr comandoul și prea multe mârșăvii își asumă;/ 4) – în perioada de până în Revoluție, când foarte mulți membri ai Comitetului director se mențineau într-o împotrivire tăcută la adresa ceaușismului, Marin Sorescu a scris pagini de o excepțională frumusețe la adresa lui Emil Cioran și Eugen Ionescu;/ 5) – e adevărat, revista «Ramuri» pierde un milion de lei, anual. Eu doream ca Mircea Dinescu, președintele Uniunii Scriitorilor să spună publicului cât pierd și revistele celelalte ale Uniunii. Și mai ales câți bani a cheltuit Uniunea Scriitorilor de când e la putere actualul Comitet director./ Marin Sorescu e un simbol care trebuia pedepsit. Al scriitorului care-și iubește nespun meseria, nu confundă democrația cu delațiunea, asemeni delegației Ana Blandiana, Mircea Dinescu etc., etc. etc., care, la Chișinău, i-au povăuit pe scriitorii basarabeni să nu primească alte delegații de scriitori decât pe cele trimise de Comitetul director. Vin și întreb: băligoșii Virgil Ierunca și Monica Lovinescu, care *au denigrat* toată marea literatură română postbelică, n-ar trebui numiți și înscăunați ca minuni tuberculoase, literar și moral, alături de Dinescu?! Mi-e și rușine că i-am cunoscut pe cei doi *gaga, gaga, gaga – Paris. Ga – ga – ga – ga – da’ lăsați dracului rațele-n pace!*”.

■ Oana Micu: „Sâmbătă dimineață aflu dintr-o convorbire telefonică ceea ce nu apucasem să aflu de pe prima pagină a cotidianului «Adevărul»: Marin Sorescu a fost... silit să demisioneze din funcția de redactor șef al revistei «Ramuri», demisie pe care prestigiosul scriitor și-o însoțește cu retragerea din U.S. Drept urmare, stupefiată și de discursul televizat al președintelui Dinescu, în «timpul» căruia s-au înregistrat (după cunoștința noastră) cele mai multe, mai «răsunătoare» plecări din Uniune și în timp record, mă hotărâsc să aflu părerile câtorva dintre membrii acestei bresle. Sarcină grea (...). Relatăm, deci, cuvintele lui Gh. Pituț: «Pentru mine nu există un *caz Marin Sorescu*. Pentru mine există numai realitatea că Sorescu este un mare poet, poate mai mare în acest moment decât toți colegii săi. Nu pot fi decât de partea lui». La altă masă, spre care privesc cu oarecare neîncredere, stau Ioan Groșan și însuși Florin Iaru (secretarul secției de poezie a U.S.). Îl întreb temătoare ceva pe Groșan, care-mi răspunde că «nu se bagă»... Răspunde însă Traian T. Coșovei: «Incidentul, căci despre un incident este vorba, nu trebuia să ajungă atât de repede – imprudent de rapid – în arbitrajul Uniunii și pe primele pagini ale jurnalelor. Personal îl admir foarte mult pe Marin Sorescu, și îmi vine greu să cred că generozitatea pe care d-sa a arătat-o ani de zile tinerilor scriitori (sunt și eu dintre aceia) să se fi epuizat atât

de repede. De altminteri, nu cred nici în falsa *opозиție* între consacratul Marin Sorescu și mai tinerii săi colegi de redacție, dintre care unii au depășit cu siguranță statutul debutantului. Uităm prea ușor, cu ingratitudine chiar, că revista *Ramuri* a fost o revistă de prestigiu în vremuri mai vitrege și că Marin Sorescu a *sponsorizat-o* cu talentul și reputația sa. Și mai regretabilă este dezamăgirea poetului, concretizată în intenția de a se retrage din U.S. Am considerat că începutul, un început primejdios pentru o instituție ale cărei baze ne străduim să le înnoim, a fost făcut cu excluderea lui Eugen Barbu. Desigur, nu vreau să fac o legătură prea grăbită între aceste două cazuri dar e mai bine să nu uităm că, dacă statutul *administrativ* al unor scriitori – unii de marcă – poate fi retras, cel al valorii, al dreptului de a fi prezent în istoria literaturii române, nu poate fi pus la îndoială decât într-un timp care este și va fi, vai, prea lung pentru măruntele noastre orgolii»”.

● În „Totuși iubirea” (nr. 9), Adrian Păunescu publică pamfletul *Grigurcu, o lamblie pe trecerea de pietoni*: „Nu e scriitor mare să nu fi simțit atacul acestei lamblii puturoase... De curând, i-a cășunat pe Marin Preda (...), l-a făcut hoț, l-a făcut primitor de mită, l-a făcut omul regimului, l-a făcut profitor ordinar, l-a făcut vinovat, ce nu i-a dat prin cap criticului lamblie? Cu prilejul împlinirii a 10 ani de la moartea marelui scriitor, revista «Contemporanul», condusă de Nicolae Breban, prozator, i-a îngăduit, cu vinovată generozitate, domnului Grigurcu să-l atace pentru a doua oară pe Preda, într-un interval scurt. Inerția lumii literare a funcționat desăvârșit. Nimeni nu i-a zis nimic lui Grigurcu. Nici foștii prieteni ai lui Marin Preda, nici exegeți obiectivi ai operei acestuia nu s-au obosit să-i răspundă *asasinului* [N.B.: Grigurcu „a omorât – spune Păunescu –, într-un accident de mașină, o femeie pe trecerea de pietoni”]. El continuă să lucreze pe trecerea de pietoni și să spurce”. □ Același Adrian Păunescu dedică două articole „scandalului Marin Sorescu”: *Dinescu și gubernia Craiova* și *Liderii uzurpatori ai Uniunii Scriitorilor l-au obligat pe Marin Sorescu să-și dea demisia*. Cităm din cel de-al doilea: „În infinita lui tandrețe, Comitetul director al Uniunii Scriitorilor a găsit de cuviință să-l umilească pe Marin Sorescu tocmai cu prilejul împlinirii vârstei de 55 de ani... Când trebuia să fie sărbătorit, de toată obștea literară, pentru vârsta la care a ajuns și pentru încununarea internațională de care se bucură [Premiul Herder], Sorescu a primit o copită. Îl rog să se aplece cu migală asupra ei. O să observe că e o copită de cal mort. Și să o considere un trofeu. Ar putea fi ministru al culturii din România, dar niște nefericiți, care cred că sunt egalii lui numai pentru că au atins aceeași clanță ca și el, nu vor să-l lase să fie nici redactor șef al revistei «Ramuri» din Craiova. Orice i s-ar lua, el va rămâne *marele scriitor român Marin Sorescu*”. În fine: „*Îi deranjează marii scriitori pe așa-zișii aleși ai Uniunii Scriitorilor? Uniunea Scriitorilor s-a turcit lamentabil: ciubucuri și deturnări de fonduri, numiri pe sprânceană și salarizări nemotivate, jaf penal și*

politică permanent antiscriitoricească, de la excludere și demitere [Eugen Barbu, Marin Sorescu] până la bătaie în toată regula [cazul Florica Mitroi]”.

● Revista „Tribuna” (nr. 9) anunță (într-un text nesemnlat) că Marin Sorescu a obținut Premiul Herder: „Înzestrat cu har și deschidere obsesivă către problemele fundamentale ale omului și istoriei, cu imaginație și inteligență, dar și cu magia de a stăpâni hăturile tuturor genurilor, Marin Sorescu se afla mereu în miezul a tot ceea ce scrie, neliniștit, ironic, grav, zgâlțâit de spaime, cu simț al tragicului sau cutremurat de răs, unic și totuși disimulat, sub un șir nesfârșit de măști. În tot, e una dintre cele mai complexe personalități ale literaturii noastre contemporane: profund și original în substanță, expresiv și original prin stil și scriitură cu o viziune și o gândire artistică proprii celor mari”. □ Sub titlul *Povestea casei urâte*, Diana Adamek analizează volumul de texte politice *În cunoștință de cauză* (Editura Dacia, Cluj, 1990) al lui Ion Negoitescu.

[FEBRUARIE]

● Revista „Vatra” propune un număr tematic dedicat Transilvaniei și spiritului ardelenesc, sub motoul: „A fi ardelean înseamnă a duce un gând până la capăt” (Lucian Blaga). □ Al. Cistelean semnează editorialul *Ura și cultura*, o meditație asupra destinului Transilvaniei în prezent și în istorie: „Transilvania e un fel de Canaan martirizat. Azi ea nu e mai puțin neliniștită decât în trecut. E un pământ al făgăduinței care nu și-a găsit liniștea. E departe de a fi un liman și foarte aproape de a fi locul unei noi tragedii. Începe să devină, din această cauză, un pământ al disperării. (...) Destinul ingrât al Transilvaniei: să descălece, să întemeieze. Să se dea, deci, jos de pe cal și să zidească. Dar nu acasă: acasă veșnic pe cal. Ardeleanul se pune mai bine în valoare pe sine printre străini. Acolo istoria îl lasă în pace, nu-l mai trage înapoi. Poate descăleca liniștit și să poate apuca de treabă”. □ Se reproduce o conferință radiofonică ținută de Constantin Noica în august 1940, *Ardealul în spiritualitatea românească*; alături sunt publicate poeme de Ștefan Baciuc și Ion Mureșan. □ La rubrica „Radar”, Mihai Sin relatează, din Austria, despre *Vântul de Ardeal*: „Ani de zile, am fost uneori nedumerit, alteori de-a dreptul iritat, citind poezii ale unor poeți contemporani, mai ales ardeleni stabiliți la București, în care Transilvania apărea ca un mirific ținut ancestral. Și asta când, sub ochii noștri, toate se degradau în Transilvania. Le-am reproșat în gând (...) un anumit «evazionism». (...) Dar astăzi, când pentru prima oară în viață lipsesc din țară pentru ceva mai mult timp, încep să-i înțeleg într-o anumită măsură. Există un dor anume pe care-l au ardelenii față de ținutul lor, ca și o tendință sau o chemare (care n-are de multe ori nimic de-a face cu estetica) de a-l păstra în memorie fie intact (și sacralizat), fie filtrat printr-o nostalgie cu totul aparte”. Pe aceeași pagină, Dinu Flămând trimite, de la Paris, un material intitulat *Transilvania internațională*, unde se poate citi că „Românul din Transilvania nu și-a prea reprezentat centrul politic al teritoriului în care trăia. Căci el,

centrul, nu era nici la București și cu atât mai puțin la Budapesta. Pentru el, centrul-centru era doar locul unde trăia, satul blagian, dacă vreți, sau orașul mai răsărit din zonă, care concentra instrumentele administrației. Nu întâmplător singurul exod masiv din acest veac, moartea exodului din vremea comunistă, din Transilvania a pornit spre America”. Textul lui Dinu Flămând încadrează un poem de Richard Wagner, *Cuvintele poetului* (traducere de Grete Tartler). □ La rubrica „Cronica literară”, Virgil Podoabă scrie despre personalitatea și poezia lui Ștefan Aug. Doinaș – „cea mai occidentală și universalistă figură a poeziei române contemporane” (*Un Paul Valéry printre balcanici*), Cornel Moraru despre poezia lui Franz Hodjak (*Acuitatea reflecției*), iar Al. Cistelean despre poezia lui Markó Béla (*Melancolia barocă*). □ Un grupaj de poezii de Ștefan Aug. Doinaș, Rolf Bossert, Király László, Adrian Popescu și Jánosházy György stă alături de *Semnificații*, un mic eseu despre spațiul transilvan și figurile sale paradigmatiche, semnat de Mircea Muthu. □ Rubrica „Vatra dialog” propune un interviu luat de Virgil Podoabă Doinei Cornea, unde sunt discutate momente și personaje-cheie ale evenimentelor din decembrie 1989, precum și evoluția lor socio-politică: „La început, în 26, eram disidenții cunoscuți, opozații cunoscuți, împreună cu neocomuniștii care erau ca număr cam câți eram și noi. În total eram vreo 50 de persoane. La câteva zile, când m-am dus la București, ei erau 100. Deja crescuse Frontul [Salvării Naționale], se lărgise și noi eram tot 25-30. Deja Biroul executiv al Frontului era ales, în absența noastră. Noi nu știm cine l-a ales. Erau cei 11 acolo. Cine i-a ales? Îi știți pe toți; Voican, Ionescu, Brucan, Roman, Iliescu, Bărlădeanu etc. Acești comuniști/ neocomuniști și colaboratorii lor foarte apropiați erau foarte strânși... Mi-a fost foarte suspect. (...) Puterea a lansat și multe idei diversioniste, dintre care cea mai perfidă e următoarea: cine luptă pentru putere nu este curat. Asta a pătruns și în mințile intelectualilor. Totuși, orice partid are datoria să lupte pentru putere. Numai așa se asigură pluralismul și alternanța la putere. Întrebarea e: ce are de gând să facă cu puterea?”. Interviul atinge și aspecte ale vieții spirituale, tensiunile dintre bisericile ortodoxă și greco-catolică și relația lor cu moștenirea trecutului. □ Herta Müller semnează o *Cronică sătească* (traducere de Ioan Mușlea). □ Încadrată de poeme de Markó Béla, Johann Lippert, Oskar Pastior și Ioan Moldovan, se evidențiază *O propunere* a revistei „Vatra”: „propunem tuturor revistelor din Transilvania – vechi sau noi, ale Uniunii scriitorilor, ale inspectoratelor de cultură ori particulare, de limbă română, maghiară și germană – să ne unim eforturile în decernarea unui premiu anual care să răsplătească și altfel decât simbolic marile cărți scrise pe aceste meleaguri”. □ În *Quo vadis?*, Alexandru Vlad vorbește de o „criză” și o „pervertire a valorilor tradiționale” transilvane: „Transilvania este provincia noastră cea mai europeană. Și această criză în care e aruncată Transilvania nu este oare o urmare directă a acestui lucru, adică nefericita localizare a crizei provocate de rezistența națională la

«europenizare»?» □ La întrebarea „Ce este Transilvania?” răspund, prin definiții mai mult sau mai puțin succinte, scriitori și oameni de cultură între care: Ana Blandiana, Aurel Pantea, Dumitru Chioaru, Iustin Panța, Alexandru Vlad, Virgil Podoabă, Cornel Ungureanu, Marta Petreu, Constantin Hârlav, Mircea Muthu, Andrei Bodiu, Gheorghe Crăciun, Romulus Bucur, Al. Mușina, Al. Cistelean. □ Istoricul Camil Mureșan publică studiul *Relațiile dintre cercetarea științifică românească și săsească în secolele al XIX-lea și al XX-lea*, iar Pompiliu Teodor semnează articolul *Din istoria confesională a românilor din Transilvania*. □ Serafim Duicu scrie despre influența catalitică a sașilor asupra culturii și civilizației românești (*Topos de interferență între Occident și Orient*). □ Rubrica „Vatra dialog” propune un nou interviu, al lui Aurel Pantea cu P.S. Andrei Mureșeanul, episcop al Alba Iuliei. □ Mihai Cimpoi semnează un eseu despre *Eminescu și Blaga*, iar rubrica „Biblioteca Babel” oferă traduceri în limba franceză din poezia lui Lucian Blaga, datorate lui Virgil Ierunca.

● Într-un articol publicat pe prima pagină a revistei „Euphorion” (nr. 2), *Exemplul Timișoarei*, Toma Roman readuce în discuție transferul de putere realizat, în opinia sa, în decembrie 1989: „Treptat o parte a populației și-a dat seama (...) că revolta bucureșteană din 21-22 decembrie 1989 nu s-a transformat într-o revoluție, că puterea a trecut din mâinile cuplului dictatorial în cele ale unui grup de vechi comuniști, constituit cu mai multă vreme în urmă. Pentru mulți cetățeni a apărut clar că sacrificiul decembrist al sutelor de tineri a fost – practic – inutil, contribuind numai la aureolarea revoluționară a vârfulor eșalonului secund al nomenclaturii, nemulțumită ea însăși de blocajul impus sistemului de ceaușism. Eșalonul secund a putut prelua cu ușurință puterea pentru care era pregătit, nefiind o «emanație» (cum s-a autoprezentat) pe fondul unui «vid de putere». (...) În bruiajul căderii dictaturii, într-o societate lipsită de exercițiul alternativei democratice, fără o clasă politică reală, obișnuită cu demisia judecării critice față de actele conducerii, această simplă rocadă a reprezentat – totuși – o speranță. De care speranță s-a și profitat”. În aceeași ordine de idei, Radu Țurcanu vorbește, în *Între diversiune și rescriere*, despre „societatea multilateral diversionistă”. □ Dan Stanca publică eseu *Extincție și fericire*. □ La rubrica „Developări în perspectivă”, Dumitru Chioaru scrie despre poezia Marianeii Marin. □ Sub titlul „*Naționalism și intelectualism*”, Radu Țurcanu tratează despre *Profetism românesc*, I-II, de Mircea Eliade. □ Florin Berindeanu scrie despre volumul *Lumină de la foc* de Ion Stratan. □ Se publică un fragment din romanul *Arta refugii* de Paul Goma. □ La rubrica „Interviu”, Petre Țuțea răspunde întrebărilor lui Gabriel Stănescu, arătând, între altele, că „Marele cusur al democrației este acela că este singurul sistem social-politic compatibil cu demnitatea și libertatea umană, dar are un viciu de structură: nu are nici un criteriu de selecțiune a valorilor la conducere” și că monarhia ar fi forma ideală de guvernământ:

„Monarhia ar presupune și alegeri, și partide și ar presupune un arbitru. Acest arbitru care văzând forțele politice în conflict alege de fiecare dată nu pe cea mai populară, ci pe cea mai adecvată interesului general. De fapt monarhia a făcut România Mare, iar democrația a mai redus-o”. Țuțea vorbește aici de personalități ca Emil Cioran, Nae Ionescu („Spiritul lui Nae Ionescu era foarte vecin cu tirania, și tirania la Platon era o insultă adusă speciei de om”, dar „Nae Ionescu nu se măsură în vremea lui cu nimeni. Era el însuși”), despre proiectul său de antropologie creștină („Idea de bază este o *imitatio Christi*, așa cum a scris Thomas din Kempis. Luăm ca model cartea aia și încercăm să-l imit pe Cristos și eu, la nivelul meu balcanic), despre colaborarea la „Cuvântul”, despre G. Călinescu („Călinescu, față de Nae Ionescu, nici n-a existat. I-am cunoscut personal pe amândoi, am stat de vorbă cu ei. Călinescu n-avea nici o legătură cu filosofia, ceea ce reiese de la primul rând; n-avea vocație filosofică nici cât un măturător. Călinescu era un simplu scriitor”), despre „românism” și opțiunile politice ale generației sale („[Românismul] a însemnat să fim noi înșine. Ori a fi la stânga înseamnă a fi în pom. A fost un orgoliu național. Fiecare popor vrea să fie el însuși. Și noi am vrut și noi aștia de dreapta să fim români. (...) A fost o încercare de afirmare a etnosului românesc, care a eșuat, după părerea mea. Am luat și eu parte la bazaconia asta... Când vrei să fii universal nu mai ești român”, iar Țuțea se consideră „român prin vocație”). Întrebat cum a „rezistat în pușcărie”, răspunde „Cum rezist stând aici în scaun”. □ La secțiunea „Pagini germane”, se reproduce, din „Der Spiegel”, *Sosia lui Hitler. Saddam Hussein în oglinda istoriei germane* de Hans Magnus Enzensberger, într-o traducere de Beatrice Ungar. □ La secțiunea „Traduceri”, apare partea a doua din *Ce este aceasta – filosofie?* de Martin Heidegger.

● Nr. 2 (39) al revistei „Caiete critice” se deschide cu o cronică literară a lui Ov.S. Crohmălniceanu despre *Levantul* lui Mircea Cărtărescu, în prelungirea asumată a comentariului aceluiași critic de pe coperta a patra („mă simt îndemnat acum prea puțin să torn apă în vin, adică să amănunțesc lucrurile, diluându-le”): „Poetul ilustrează în mod exemplar programul postmodernist” („*O, Levant...*”). □ Eugen Simion comentează volumul de sonete *Ultima Thule* al Constanței Buzea, în care vede o „Medee a poeziei noastre (...), nu numai o preoteasă a dureri, ci și o vestală a fidelității”, nota „cea mai originală” a sonetelor fiind dată de „nuanța metafizică” a acestora. □ Valeriu Cristea comentează elogios volumul de versuri *Unde, ce, când* al revoluționarului timișorean Claudiu Iordache („*În simpla înviere cred...*”): „Un poet adevărat, cu o personalitate distinctă, cu un univers propriu (...), un meditativ, un melancolic, un discret, un delicat”, cu o „neobișnuită intensitate a trăirii”, care găsește „căi potrivite de exprimare”, o „admirabilă poezie a poeziei, a scrierii, a așteptării, a negrăbirii acesteia”. □ *Un poet singular* se intitulează cronica lui Gabriel Dimisianu pe marginea volumului *Călătoria mea ca martir și erou al*

timpului de Dan Laurențiu. Criticul se ferește să caracterizeze poezia acestuia drept „religioasă”, în pofida „profuziunii de îngeri” și a „deschiderii către imaginarul creștin”; totodată, îi contrazice pe Nicolae Manolescu (care identifică un echivoc „adorabil” în poemele lui D.L.) și pe Eugen Simion (pentru ideea „minulescianismului”), plasându-l pe autor sub semnul unui romantism trecut prin filtre moderne. □ La rubrica de „Convorbiri”, Mircea Cărtărescu îi smulge prozatorului Mircea Horia Simionescu ample mărturisiri bio-bibliografice, printr-o suită de întrebări admirative. M.H.S.: „Să știi, nici o singură piesă din cele umplând cărțile mele (...) nu e lipsită de suportul unor scene și întâmplări trăite. Sunt îndreptățit să le dau cu tifla celor care, din cauza unei instrucții estetice insuficiente, se opresc înaintea ficțiunilor mele ca în fața unei porți nou-nouțe și refuză să vadă realismul lor de după”. M.H.S. se oprește îndelung asupra perioadei în care a lucrat la secția de corespondență a oficiului comunist „Scînteia” – „Timp de aproape douăzeci de ani, am trăit cu spaima că vreunul dintre «curioșii» de la «Scînteia» ar fi putut afla că, acasă, eu îmi scriu cărțile, jurnalele, că docilul și cam blegul funcționar de la secția corespondenți voluntari este de fapt un colecționar de întâmplări scandaloase și de perle, un arhivar șiret, un observator al faunei comuniste” – și asupra figurii lui Dumitru Popescu („Dumnezeu”), venit în fruntea redacției imediat după apariția *Dicționarului onomastic*, și pe care scriitorul îl va urma o vreme în calitate de secretar de șef de cabinet al Comitetului Central PCR: „Am primit în fruntea redacției un gazetar luminat și foarte priceput: se numea Dumitru Popescu, era poreclit Dumnezeu și chiar dacă scria umflat – sentențios și nestăpân pe termenii folosiți, știa să facă un ziar adevărat, vandabil și nu impus prin abonamente. Tipul, despre care auzisem că e un prea plin de sine, mi-a plăcut, atât cât îți poate plăcea un sticlete după ce avusesei grădina plină și întunecată numai de corbi. La primele semne că persoana, de vârsta mea, e în realitate un amator și receptivitatea lui numai o mască, i-am cerut să plec din redacție, să trec la «Luceafărul», al cărui redactor-șef, Ștefan Bănuțescu, îmi propusese să mă ia secretar general de redacție”. □ În cadrul secțiunii „Document”, Florin Mihăescu și Dan Stanca îl prezintă, într-un profil, pe simbolologul Vasile Lovinescu (*O biografie spirituală: Vasile Lovinescu*). Prezentarea este urmată de extrase din două scrieri (la acel moment) inedite ale lui V.L.: *Jurnal alchimic* și *Eseu despre Miorița*. □ Ancheta revistei este dedicată „romanului polițist” și cuprinde eseuri de N. Steinhardt (*Romanul polițist al tinereților mele*, cu considerații memorialistic-subiective despre *policier*-urile din anii '30-'40, dar și – la final – despre literatura SF a epocii), Nicolae Iliescu (*Enfin Malherbe vint... pe bandă de magnetofon*), Marian Popescu (*Punerea în scenă a enigmei*), Elisabeta Lăsconi (*De la Poe la Eco*) și un amplu studiu al lui Umberto Eco (*Conjecturi: de la Aristotel la Sherlock Holmes*), în traducerea lui Emil Paraschivoiu. În finalul grupajului – opinii *Pro și contra romanului polițist* selectate de Ov.S. Crohmălniceanu, cu

extrase din presa română și franceză a anilor '30 (articole de Paul Morand, Paul Zarifopol, Mircea Eliade, Mihai Ralea, Camil Petrescu). □ Secțiunea de „Comentarii” cuprinde articole semnate de Al. Piru (*Aleksandri pastelistul*), Mihai Cimpoi (*Odiseea satului basarabean* – despre romanul *Povara bună-tății noastre* de Ion Druță), Florin Mugur (un excurs evocator: *Amintiri din viitor. Un izolat: Gellu Naum*), Mircea Vasilescu (*Eminescu și lectura prozei*) și Bucur Stănescu (*Trebuie să știi să pierzi. Tribulațiile unui traducător*). □ Dumitru Micu comentează detaliat, cu un diagnostic drastic, recenta editare postumă a romanului *Luntrea lui Caron* de Lucian Blaga: „Viață, personajele romanului nu prea au și mă întreb ce rămâne după lectură din fiecare în mintea celor care nu le-au cunoscut modelele. Situațiile memorabile, în care să se revele psihologii, caractere, sunt puține. (...) Memorialismul prevalează asupra creației. *Luntrea lui Caron* (titlu adecvat în bună măsură, propus de redacția «Revistei de istorie și teorie literară») prezintă deosebit interes îndeosebi ca document psihologic”. □ În cadrul secțiunii de „Literatură străină” sunt publicate un studiu de Matei Călinescu (*Lectura, relectura – flux temporal sau formă spațial*) și un eseu al lui Dan Grigorescu despre implicațiile artistice ale teoriilor lui Jacques Derrida (*Derrida și reabilitarea ornamentului*). □ La secțiunea dedicată teatrului, Aurora Fabritius realizează un dialog cu actorul Marin Moraru (*De la Denis Diderot... la Eugen Ionescu*), iar Sebastian Vlad Popa comentează – într-un dialog la distanță cu opiniile colegului Ioan Cristescu – reprezentarea, pe scena teatrului de Comedie din București, a spectacolului cu piesa *3 Havel* în regia lui Lucian Giurchescu (*Disidență și insinuaere*). □ Rubrica „Acvaforte”, realizată de V. Cr., se deschide cu o punere la punct la adresa lui Ștefan Agopian care, în nr. 16 al revistei „Lucefărul”, îi acuzase pe Valeriu Cristea, Eugen Simion și Marin Sorescu că fac parte, alături de Eugen Barbu, dintr-o societate („noua Frăție”) având ca obiectiv „transformarea țării într-un lagăr cu față umană, unde ei să-și poată împărți nestingheriți laurii unor opere mediocre” (era vorba, de fapt, despre „Societatea de mâine”): „Unul din cei mai vajnici post-revoluționari, dl. Ștefan Agopian, pe care evenimentele din decembrie 1989 l-au găsit luptând vitejește împotriva comunismului în Statele Unite ale Americii, unde în cumplita toamnă a acelui ultim an ceaușist *a primit aprobare să plece pentru vreo șase luni...*”. E taxat, apoi, un atac al lui Șt. A. împotriva lui Sorescu (despre care se afirmă că, literar, „nu i-a ieșit nimic”). ■ V. Cr. denunță practica „listelor negre” în presa postdecembristă, oprindu-se pe larg asupra „României literare”: „«Revista revistelor» din «România literară» contabilizează perpetuu două categorii de fapte publicistice: remarcabile și demne de dispreț. (...) De pe panoul frunțașilor zâmbesc totdeauna «România liberă», «Convorbiri literare», «Cronica» ș.a. Pentru indisciplină și «ținută» necorespunzătoare sunt citate mereu «Adevărul», «Azi», «România Mare», «Totuși iubirea» etc. Sigur, uneori împărțirea e îndreptățită. Uimitor e însă

faptul că frunzașii nu primesc niciodată vreo notă proastă, ei fiind mereu «remarcabili», iar «răii» nu merită vreodată măcar laude stimulative. Mai mult chiar, când «frunzașii» comit greșelile sancționate la «răi», primesc felicitări în fața clasei. Cum se întâmplă cu Radu Enescu, citat cu încântare, probabil pentru frumusețea limbajului: «Țațe isterice, nefericite la climax, un panopticum de monstruoziități morale și-au făcut o profesiune din a-i înjura pe intelectuali (deși, mai grav, aceste ființe estropiate...)» etc. «Așa da!». Oricum între «România Mare» și revista «Familia» se anunță o concurență interesantă. Noi le dăm aceeași notă”. Cu o exemplificare concretă: „Citându-l pe Sorin Dumitrescu, «România literară», nr. 17/1991 lansează cu un regretabil entuziasm un concept pe care îl considerăm cât se poate de periculos – «scriitorul fesenist». Să nu știe oare redactorii de la «România literară» câte măsluiri condamnabile ale istoriei literaturii române s-au făcut prin aplicarea criteriului politic în evaluarea ei?”.

● La rubrica „Parlamentul scriitorilor” din revista „Amfiteatru” (nr. 2), Denisa Comănescu, Ioan Groșan, Adrian Costea și Romulus Bucur răspund următoarelor întrebări (formulate de Răzvan Petrescu și Alexandru Baltag): „1. Cum explicați înverșunarea dictatorilor împotriva până și a acestei forme specifice de libertate: cea sexuală? E vorba doar de un exces inutil al voinței totalitare de control absolut sau reprezintă erosul, și mai ales exprimarea sa artistică, o amenințare reală pentru Putere?/ 2. În acest context, cum vă raportați la «explozia sexuală» post-totalitară, la aviditatea oamenilor din fostele țări comuniste, pentru literatura erotică, film erotic și orice formă de valorizare culturală a sexualității? Vedeți aceasta ca o cădere în pseudo-cultură, un mod de «sincronizare în decadentă» cu Occidentul sau ca un simptom firesc al regăsirii umanului și autenticității, o justificată dorință de recuperare de către cultură a acelor zone ale ființei noastre pe care ideologia totalitară le alunga în subconștient?”. (Răspunsurile sunt previzibile și ușor timorate.) □ Ioan Buduca scrie despre volumul *Quinze poètes roumains (choisis par Dumitru Țepeneag)*, Paris, 1990 (**Dumitru Țepeneag – cetățenie, onirism și isterie**). □ La rubrica „Alfabet politic” este din nou intervievat Alexandru George: „**Nu sunt de acord că opoziția n-ar însemna o alternativă**” (interviu realizat de Radu Călin Cristea). „*S-a votat masiv cu FSN-ul. Care e baza lui de masă?*” E partidul noii burghezii, adică al acelor milioane de oameni care s-au chivernisit în cadrul comunismului. Comunismul a fost al doilea mare fabricant de burghezie din România și burghezia liberală veche are foarte multe afinități cu burghezia creată de partidul comunist. Ea era preponderent una de funcționari, de slujbași, nu de oameni cu inițiativă, de negustori, de bancheri, de industriași. FSN-ul este rezultanta istorică a politicii de urbanizare, de tehnicizare, de intelectualizare etc., pe care a dus-o PCR-ul. (...) Burghezia liberală din trecut a fost distrusă prin legile comuniștilor, dar clasa în sine a renăscut. Acum ne aflăm în situația în care un partid de opoziție, cum este PNL, revendică din

punct de vedere ideologic liberalismul, în timp ce tocmai acest program îl aplică, desigur cu mari ezitări, cu erori de calcul, însuși FSN-ul, pentru că burghezia produsă de comunism este prin firea lucrurilor liberală, fiind măcar anticeaușistă. (...) Acum s-a format o nouă burghezie care vrea să deguste comoditățile vieții, să existe un regim stabil și, bineînțeles, să-i meargă leafa. Se pare că mai ales cei din jurul d-lui Roman reprezintă această fracțiune dinamică a noii burghezii, în timp ce aceia din jurul d-lui Iliescu sunt mai conservatori. (...) / Marea opoziție a momentului este pe generații. E clar că generația tânără este antifesenistă și mult mai deschisă liberalismului de tipul liberei inițiative...”.

● În „Viața românească”, Ion Negoitescu publică un eseu despre *Poezia lui Marin Sorescu*, răsturnând polemic o apreciere a lui M. Nițescu potrivit căreia „universul poeziei lui Marin Sorescu e un univers de lut, supus eroziunii, lipsit de sens și de transcendență, căzut iremediabil în anecdotie”. □ În finalul unei cronici la *Istoria critică a literaturii române* de N. Manolescu, Monica Spiridon notează: „Angajându-se, ambițios, să injecteze «o perspectivă curat critică» într-o istorie a literaturii, N. Manolescu își dirijează ofensiva în mai multe direcții complementare: o critică a ideii de istoricitate și a formelor ei de manifestare în perimetrul literaturii; o expertiză lucidă a coloraturii contextuale, inevitabile în orice sinteză temporală de acest fel; în fine, un examen «la rece» al propriei condiții, adică o critică *sui generis*”. □ Într-un articol despre *Schimbarea la față a României*, *Excesul ca metodă*, Vlad Russo se întreabă: „Poate fi (...) această carte un reper al prezentului? Cioran însuși o privește azi cu detașare, subliniind «isteria [lui] de atunci». Și apoi, ar spune pudibonzii cenzori dintotdeauna, istoria însăși pe care am traversat-o de la întâia ei apariție, ar recomanda-o mai degrabă interdicției. Ca și cum o carte ar putea fi făcută răspunzătoare de istoria care îi urmează! În cazul *Schimbării la față a României* rămâne, totuși, reeditarea ei în 1941. O întreprindere asupra căreia plutește umbra unei suspiciuni: ca de atâtea ori în istoria veacului, mai marii zilei par a fi confiscat atunci, întru slujirea propriilor interese pătimașe, ceea ce nu era decât un îndemn la *patetică reflecție*. Acest îndemn ne este adresat din paginile cărții și astăzi. Suntem pregătiți să-l primim? Mai mult, pesemne, decât primii ei cititori. Fiindcă între ei și noi se întind încă cinci decenii de suferință”. □ Florența Albu semnează articolul *Florin Mugur in memoriam*. □ Nicolae Oprea dedică un portret aniversar poetului Mihai Moșandrei, la împlinirea vârstei de 95 de ani. □ Sunt publicate texte inedite de Ion Agârbiceanu (*În stupina lui Ioachim*), Victor Papilian (nuvela *Dincolo de literar și dincolo de științific*) și Marius Robescu (un grupaj de poeme). □ Matei Vișniec este prezent în sumar cu „schița dramatică” *Păianjenul în rană*; iar Ileana Mălăncioiu, cu un text despre volumul de memorii al lui Aurel State, *Drumul crucii (Prietenul meu, prizonierul)*.

● Nae Antonescu recenzează, pentru „Familia” (nr. 2), volumul lui Vintilă Horia *Dumnezeu s-a născut în exil*, în care „mobilul inițial se constituie în atmosfera mirajului puterii politice autoritare, producătoare de imense imperii teritoriale și drept urmare răspândește frica, peste tot, uneori chiar și în sufletele dictatorilor, dacă aceștia pot avea unul”. □ Sunt publicate două schițe inedite, *Escrocul* și *Maxima unui boier* de Victor Papilian, bazate, ca și celelate producții din ciclul intitulat *Alte nuvele oltenești*, „pe comicul de situație sau de limbaj” (Mircea Popa).

● În interviul acordat lui Nicolae Oprea pentru revista „Calende” (nr. 2), Cezar Baltag, directorul onorific al publicației argeșene, rememorează momentul debutului, prietenia cu Nichita Stănescu, climatul literar al anilor '60, întâlnirea cu Mircea Eliade.

[FEBRUARIE-MARTIE]

● Din „Steaua” (nr. 2-3) se reține un articol de fond semnat de Ruxandra Cesereanu, *Noii fii risipitori?*: „Să te întorci la biblioteca austeră și să uiți de lume sau să continui întristat să scrii pamflete, până când nu vei mai avea puterea de a o face?... Scriitorul nu e neapărat un vizionar. El poate fi astăzi, ca și ieri, o paiață, un învins, un învingător, un singuratic, un nomenclaturist, dar niciodată un naiv. El știe întotdeauna de ce scrie ceea ce scrie și pentru ce (sau pentru cine), ce cauză se ticăloșește sau se purifică sufletește, știe cu certitudine. Are nevoie ca de aer și apă, să spurce sau să lupte cavalereste, să fie dedicat și excentric sau plebeu și vulgar”. □ Din cuprins mai notăm: un interviu realizat de Virgil Mihalai cu Mihai Ursachi: *Despărțirea de limba română – o sinucidere simbolică*; cronică de Mihai Dragolea la romanul *Femeia în roșu* (Între Cosmos și Chicago) și aceea a lui Victor Felea la *Levantul* lui Mircea Cărtărescu; articolul lui Ovidiu Pecican, *Blaga romancierul*; un eseu al lui Constantin Cubleșan, *Universul insolit al lui A. E. Baconsky*.

MARTIE

1 martie

● Articolul Gabrielei Adameșteanu din revista „22” (nr. 8), *Noua ordine economică sau despre cum se recondiționează conceptele politice autohtone*, de la rubrica „Accente”, este o replică față de alegațiile americanosceptice ale Alinei Mungiu din nr. anterior al publicației (*Brave New World*, în nr. 7, din 22 februarie 1991): „Mi-am manifestat de multe ori și în suficiente ocazii prețuirea – admirația chiar – pentru articolele Alinei Mungiu. Este prima oară când simt nevoia să-mi precizez dezacordul față de un articol al ei (e drept, poate și ca urmare a unor dezacorduri anterioare manifestate în paginile noastre și a unor nedumeriri din partea unor cititori ai noștri)./ Noi nu facem (sau încercăm să nu facem) literatură în revista «22». (...) / Dantelăria artico-

lului *Brave New World* mi-a creat o neplăcută senzație de amatorism în discutarea politicii internaționale (...). Dacă ea tratează cu atâta severitate poziția de forță a americanilor în Golf, nu la fel procedează și cu partea sovietică – ceea ce produce un dezechilibru în tratarea lucrurilor, cu atâta mai ciudat cu cât vine de la un autor din această parte de lume. Autoarea privește lucrurile parcă «din stratosferă». A echivala politica statului sovietic în republicile baltice cu așa numita poziție de forță a americanilor în Golf (aflat la câteva luni distanță doar de utilizarea bombei atomice) îmi pare o gândire liberă în primul rând de condiția «omului de Est». Desigur, Alina Mungiu este foarte tânără și în plus scrie foarte bine și foarte repede, fără a avea prejudecata documentării. Altminteri, autoarea și-ar reaminti de evenimentele din Ungaria din 1956 și de criza specifică din Orient, de atunci. Altminteri și-ar aduce aminte că disidenți ai lumii noastre își datorează supraviețuirea luptei pentru drepturile omului susținute de democrațiile din Vest, nu în ultimul rând de Statele Unite (...). Chiar și apelul la Sade într-un articol de așa-zisă politologie nu mi s-a părut altceva decât o probă de juvenilitate, amintindu-mi de acea perioadă a scrisului și a vieții în care încă ne împodobim cu citate prețioase (și pretențioase) și cuvinte în primul rând ieșite din comun (nu neapărat adecvate sensului). Ceea ce am simțit, însă, și m-a determinat să scriu aceste rânduri este neașteptata distanță dintre noi în felul cum privim istoria apropiată, democrația occidentală, sprijinul pe care Statele Unite l-au dat în ultimul deceniu forțelor democratice din Est, identificarea noastră cu soarta țărilor baltice și cu a celorlalte republici sovietice, inclusiv Basarabia”. □ Sub titlul „*Istoria nu-ți dăruiește nimic pe gratis*”, poate fi citit un dialog al Rodicăi Palade cu Paul Goma.

● În „Contrapunct” (nr. 9) este publicat un interviu cu scriitorul Norman Manea, realizat pe 12 octombrie 1990, la Hamburg, de Leopold Ferdinand. N.M.: „Nu se poate da toată vina pe alții: fascismul a fost adus de nemți, comunismul a fost adus de ruși, ei ne-au făcut ticăloși... Totdeauna a existat o contribuție locală, și asta nu numai în România, ci în toate țările, dar (...) România este și ea datoare să judece critic acele perioade”. □ Nou-apăruta *Istorie critică a literaturii române* beneficiază de un grupaj sărbătoresc.

■ Pentru Cristian Moraru, „*Istoria critică a literaturii române*, al cărei prim volum a fost tipărit zilele acestea (cu o întârziere de aproape un an, dar din motive ce nu mai țin de astă dată de cenzura politică), poate fi percepută și ca un act magic: ea a «chemat», prin simpla și aparent «irațională» ei redactare (și automată situare conflictuală față de acea lume în care era scrisă), o istorie mai benefică. Nu mult mai benefică, ne dăm acum seama, dar oricum, suficient de diferită mai ales în zona culturalului. (...) Iar ceea ce va fi probabil o *Arcă* a literaturii române va repune de o manieră netă în discuție prioritatea până mai ieri nedisputată a opusului călinescian” („*Istoria literară ca provocare...*”. *Eveniment în cultura critică românească. Despre restituirea valorilor*). ■ Despre „noutatea vechiului” și „trecutul care se transformă pe neobservate în

viitor, viitorul în trecut, pe o circumferință în rotație” scrie și Ioana Pârvulescu (*Amintiri despre viitor*). ■ Mircea Cărtărescu nu scrie despre carte, ci îl evocă, afectiv, pe autorul ei: „În ultimii ani, am început să aduc nițel cu Nicolae Manolescu. Practic, mai toate ideile mele despre literatura modernă sunt îndatorate studiilor din *Arca lui Noe* și *Despre poezie*. Opțiunile mele politice consună cu cele din *Ochiul magic*. Mă pomenesc câteodată, în vreo discuție, că îi imit felul de a spune «absolut remarcabil» sau «absolut extraordinar», ca și alte expresii specifice lui. (...) Ce simte un școlar care-și iubește profesorul? Dincolo de orice analiză, răspunsul e simplu: dragoste” (*Domnului profesor, cu dragoste*). ■ Potrivit lui Ion Bogdan Lefter, „istoriile literare cu adevărat importante nu se prea pot recenza”, între specia istoriografică și cea foiletonistică fiind „o prpastie”. În privința cărții (definită ca „sinteză coerentă a modernismului târziu” și opusă „panoramei dezordonat-moderniste” călinesciene), „Nota ceremonioasă dă – până la un punct – un aer «academic» *Istoriei critice a literaturii române*. Sprințară în multe locuri, atașantă, ea afișează și o atitudine seniorială, cum n-a mai făcut-o nici o carte a lui Nicolae Manolescu. Fiind vorba acum despre o operă de autoritate și de «încununare», atare ținută prinde bine. «Academismul» îl temperează pe cronicarul săptămânal și îl aduce la ordine pe îndrăznețul care proiectase, cu mare răsunet la vremea respectivă (...) o istorie literară răsturnată nu la figurat, ci la propriu, parcursă dinspre prezent spre origini” (*Nu o recenzie despre „Istoria critică”*). Cu o considerație, așa-zicând, de culise: „În februarie sau martie 1990, i-am luat lui Nicolae Manolescu, pentru o emisiune radio, un interviu despre *Istoria* care se anunța (era deja dată pe mâna tipografilor, spre culegere). Purtat de elanul antitotalitar al momentului, am încercat cu mai multe întrebări să-i smulg mărturisirea că se va fi hotărât s-o scrie spre sfârșitul anilor '80 ca o soluție de refugiere în trecut, unde cenzura și mizeriile toate ale vieții nu ajungeau. N-am izbutit, pentru că domnul Manolescu mi-a repetat de câteva ori că a fost la mijloc, pur și simplu, decizia sa că sosise clipa, spre vârsta de cincizeci de ani, să dea o istorie a literaturii”. □ În noul episod al serialului său de „jurnal parizian” (*Exilul: clișee voalate*), Dan C. Mihăilescu propune depășirea blocajelor de receptare a exilului și diasporei, inclusiv prin acordarea unor rubrici TV reprezentanților acestuia, la rubrica de „Conviețuiri”, ca unor minoritari. □ Bedros Horasangian îi adresează o „scrisoare” deschisă, amicală, lui Radu Cosașu (*Dragă Relu*), reproșându-i voalat neimplicarea politică în actualitate: „Să justifice opera de artă, literatura, orice fel de atitudine? Se poate glosa la infinit. Pro și contra. Poate fiecare «parte» are dreptate în felul ei. Cum să păstrăm o dreaptă cumpănă? Devenim atitudinali numai dacă ne merge rău sau dacă pățim vreun necaz? Doar dacă suntem implicați direct? (...) Nu mai faci, politică, politica nu te mai interesează. Doar literatura. Mărturisesc și eu că pot spune cu mâna pe inimă același lucru. (...) Dar dacă cineva mă face *armean*

împușit sau liftă asta de ce ține? De literatură sau de politică? Sau de nici una?”.

● În editorialul din „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 9), **Riscul în cultură (24). Stafile și farmecul exilului (II)**, Nicolae Breban rememorează dificultățile întâmpinate, în deceniul al optulea, la publicarea romanului *Bunavestire*, carte atacată „amplu și brutal” la o plenară C.C. Scriitorul insistă, în mod semnificativ, asupra momentului în care romanul a fost respins de editura Cartea Românească, pe atunci condusă de Marin Preda: „Amicul meu și marele scriitor a fost contra *Bunavestiri*, în calitate de editor, timp de trei ani de zile...”. □ Articolul lui Traian T. Coșovei, **La cheremul ficțiunii**, analizează neconcesiv cartea din 1988 a poetului Radu Sergiu Ruba, *Iluzia continuă* (Editura Cartea Românească), carte „inegală în ansamblul ei”, trădând „nehotărârile unui poet de certă înzestrare, dar aflat la un nivel cu mult sub acela al debutului” – „iluzia poate să continue, dar poezia e pe sfârșite”. De reținut și următoarea încadrare: „Ca orice nouăzecist, ca unul din exponenții promoției sale Radu Sergiu Ruba găsește în biografie unul din punctele forte ale poemelor sale. Spre deosebire de Cristian Popescu, Ruba nu are destulă fantezie. Față de Simona Popescu, nu are destulă sinceritate. Pe lângă Ramona Fotiade, n-are destulă copilărie. *Biografismul* lui este fie în concordie cu pagina de jurnal (deseori poetizată până la limita albumului), fie în consens cu programul colegilor”. □ Comentând, în articolul **Patimile după Basarabia**, cel mai recent volum al lui Paul Goma, *Din Calidor* (Editura Albatros, 1990), Mircea Țicudean afirmă tranșant că „indiferent de sfielele criticii, cărțile lui Paul Goma alcătuiesc, luate împreună, evenimentul editorial numărul unu al anului 1990 – și un eveniment de popularitate pe măsură”. În contextul în care una dintre revelațiile dezamăgitoare ale anului (editorial) 1990 a fost puținătatea scrierilor de sertar (din perioada comunistă), publicarea mai multor cărți ale lui Paul Goma este menită să-l (re)aducă în scenă pe „probabil singurul nostru scriitor consacrat *întru totul* luptei împotriva totalitarismului”. Și încă: „Într-un număr recent din «Contrapunct», Ion Bogdan Lefter se întreba de ce om fi atât de reticenți în explorarea operei lui Goma. Profit de ocazie pentru a-i propune un răspuns în formă de întrebare: de ce n-avem un Havel?”.

● În săptămânalul „Acum” (nr. 4), Șerban Foarță schițează un profil al lui Silviu Brucan, **Oracolul din Dămăroaia**: „...autoritar și, nu o dată, insolent (în ciuda unui pitoresc balcanic, à la Nastratin, aseasonat cu duh hasidic, și a unui zâmbet mehenghi pe un obraz *poupin*), Profesorul e un maestru în profeții televizate, un vajnic televizionar. (...) Speculativ și egolatu, oracolul din Dămăroaia e un ostatic al oglinzii: Narcisul perestroikăi noastre. Neagreând alteritatea și, implicit, alternativa (sau alternanța) opoziției, el n-o acceptă pe aceasta decât cu titlu subaltern: ca – dacălul nu se dezmințe! – material didactic al infailibilei puteri; ca, la rigoare, sac de box sau ca, rarissim, *sparring partner*. Ca *challenger*, în nici un caz. Sfânt trup și hrană sieși, Brucan rupea din el!”.

2 martie

● Într-un articol din „Dreptatea”, **Revizuirea valorilor**, Gheorghe Grigurcu consideră „crucială” reevaluarea literaturii române de după 1944: „Cred că e necesar un proces de evaluare globală, estetică și etică.” La marii creatori, Sadoveanu, Argezi, Călinescu, Camil Petrescu, „postura colaborționistă a jucat rolul nefast de alienare a creației”. „Cu mâhnire se cuvine a ține seama de acest fapt de necontestat! Nu să punem accentul, în chip malițios, pe eșecurile creatorilor de seamă, ci să revelăm cauzalitatea lor morală, monstruoșitatea distorsiunii lor propagandistice, a subordonării lor unor imperative de politică venală. Se poate proba, fără excepție, o alterare a esteticului printr-o criză a ethosului, contaminat de comunism. La ce bun să mai separăm aici planurile? Cum să le mai separăm? Putem separa doar două etape ale evoluției unor personalități, prima reprezentativă, stimabilă prin coincidența operei cu propriul său principiu, a doua dezolantă prin aservirea operei la un principiu extern care a corupt-o. La fel s-a întâmplat și cu o serie ulterioară a unor Geo Bogza, Zaharia Stancu, Eugen Jebeleanu, Maria Banuș etc. Trădarea morală s-a proiectat ca o eclipsă pe valoarea scrierilor lor, care, parțial, s-a regăsit în matricea sa organică, în contextul revirimentului liberalizant din 1965–1971.”

3 martie

● În „Adevărul literar și artistic” (nr. 56), la rubrica de revista presei (denumită **Dintre sute de jurnale**), Gheorghe Tomozei semnalează, între altele, apariția primului număr al revistei „Memoria” (din noiembrie 1990): „E o apariție efectiv memorabilă în peisajul presei noastre, și prin profilul ei cred că își vădește unicitatea nu doar în România postrevoluționară. E o revistă scrisă de supraviețuitorii «gulagurilor» autohtone, înglobându-i însă și pe «cei ce nu mai sunt», în care literele de plumb par și ele rănite de sârme ghimpate. Cel mai mare grafician contemporan, Mircia Dumitrescu, a asigurat revistei o ținută excepțională, dublând textul cu gravuri și imagini fotografice de coșmar. Nu cunosc film al temnițelor (de ficțiune ori documentar) ce ar putea concura prin dramatism «ilustrațiile» alese de Dumitrescu spre a ne face cunoscut infernul Aiudului, Piteștilor sau Canalului”. Articolul se încheie în aceeași notă, cu prezentarea revistei „Rezistența” (bilunar editat de Asociația Foștilor Deținuți Politici din România; director onorific: Petre Țuțea). □ Sunt publicate noi fragmente din **Jurnalul unui deținut politic** de Dumitru Popescu: „Greu se mai scrie aici! Întâi m-a întrerupt vestea că vom avea o vizită oficială. Apoi scurta discuție cu J. (elementul de noutate: dosarele se află la T.). Apoi dorința de a comenta a colocatarilor. (...) Între timp s-a întunecat, de-abia se mai văd liniile caietului. (...)/ Contactul meu zilnic, de seara și de dimineața, cu supranaturalul în ipostaze maxime și diametral opuse a început să mă apropie, firesc, de ideea unei ordini divine (nu are importanță dacă benefice sau malefice), a unei subiectivități universale arbitrare, capricioase și omnipotente.

Da, m-am trezit față în față cu ideea de Dumnezeu”. □ Sub genericul „Pagina scriitorului tânăr”, sunt publicate poeme de Dan Mircea Cipariu.

4 martie

- Moare, la București, prozatorul Ion Lăncrănjan (n. 1928).

5 martie

- Cristian Tudor Popescu publică în „Adevărul” un nou articol provocat de „cazul” Sorescu (*Să nu ziceți că nu v-am spus*): „N-am ce face, trebuie să reiau în discuție problema inteligenței opozante – mai sunt niște lucruri care nu pot fi lăsate nespuse (de altfel, finalul net al articolului *Uniunea Scriitorilor s-a desființat* ține de o retorică a impulsivității – e o amăgire să-mi închipui că nu voi deschide o nouă carte de Blandiana, Dinescu sau Manolescu, oricât mi-ar displace «activismul» lor neliterar)./ (...) Ce vrea de fapt *intelligentia oppositorum* (pentru ușurință, să-i spunem de acum *IO*)? De unde determinarea, frizând uneori patologicul, cu care oameni trăitori în bibliotecă ani lungi se amestecă acum în confruntări politice cu mijloace dintre cele mai variate, începând cu minciuna sfruntată și terminând cu bâta? Dincolo de declarațiile de principii țipate din balcoane, dincolo de articole elevate și lungi cât o zi de post, dincolo de ferveare anti-comunistă, se află o biată dorință, omenească de altfel: nițică putere./ Scriitorul român are o boală genetică transmisă din generație în generație: mai devreme sau mai târziu, în carieră, ajunge să nu-și mai încapă în meserie. Vrea musai și-o *foncție*, o demnitate, un titlu, ceva, nu se mai mulțumește să i se spună simplu: domnule scriitor. Dacă un director de editură a putut să ajungă președintele României, eu de ce n-aș putea? Sau, de ce Pleșu la cultură și nu eu? Dacă Șora a putut să se facă de râs, eu de ce să nu, doar în orașul ăsta de gogomani sunt cel dintâi. Alții, mai modești în aspirații, s-ar mulțumi și cu un post de ambasador sau atașat cultural. Or, actuala conducere a statului, având de rezolvat alte «obligații», i-a cam sărit pe inteligenții noștri la împărțeală (acum, fie vorba între noi, că noi vorbim noi auzim, mulți dintre cei care populează ambasaderele românești nu-s buni nici să pregătească masa câinilor vegetarieni)./ Apoi: orgoliul împins până la accese grandomaniacale. Înrolați într-o uniune, scriitorii români *se suportă* unii pe alții, nu viețuiesc împreună. Nimic nu e prea mult pentru a doborî un confrate care te-a călcat pe umbră: tras de sfori, «lucrături», vânzări-cumpărări, ba chiar și pactul cu diavolul roșu, pe care mulți scriitori români (unii chiar mai mari) l-au semnat ca să poată avea o lungime de cal înaintea celorlalți. V-ați gândit dle Dinescu atunci când ați parafat atacul împotriva lui Sorescu, cam câte lepre patente, nulități scatofage, clănțai de ieri care exală și azi encomiasme înecăcioase, oploșește Uniunea Scriitorilor? Nu spun că Marin Sorescu ar fi o fecioară neprihănită, dar pe lângă faptul că are oareșcare valoare scriitoricească (nu sunteți de părere?), parcă nu-mi aduc aminte să fi

publicat vreun rânduleț pe adresa partidului și a *Führerului*. Și, atunci, era el cel care trebuia atacat? Cu prețul unor convulsii interne pe care era evident că acțiunea le va declanșa în maleficiul Uniunii Scriitorilor? Dar, ce să-i faci, Sorescu a comis greșeala să ia prea multe premii literare, interne și internaționale. Și mai ales Herder-ul acesta, care a scos din țâțâni pe mulți. A mai făcut deunăzi și niște declarații, cam țepoase, la adresa politicii străzii, consemnate în «Adevărul»... De ajuns, nu? (sceneta cu sufragiul sufragiilor de la Craiova nu poate convinge nici pe prostul satului)./ O altă trăsătură definitorie pt *IO*: iluzia adecvării discursului. În *abstracto* discutând, acest tip de discurs intelectualizat nu e deloc lipsit de calități, numai că, indiferent din ce balcon ar fi rostit, forța lui de penetrare în conștiința colectivă e redusă, în ciuda unor aparente și temporare succese. Asta e. Nu mai vorbim despre cazurile desperate, de felul ultimei teleevoluii a lui Mircea Dinescu, care a discreditat Uniunea Scriitorilor și imaginea scriitorului român în ochii publicului larg, mai eficient decât zece numere din «România mare»./ (...) Dacă pică puterea actuală, nici vorbă să-i ia *IO* locul. Prin tactica aeriană pe care o tot exhibă de vreun an încoace, prin gafe și năprasnice lovituri cu oiștea în gard, *IO* toarnă cetățeni în centrele de votare în favoarea stângii extremist-naționaliste. Aveți idee, dle Nicolae Manolescu cum arată cele mai noi diagrame ale popularității partidelor politice? Eu le-am văzut și m-am cutremurat”. □ Este publicat textul demisiei înaintate de Marin Sorescu, pe 4 martie 1991, conducerii UR: „**Domnului Mircea Dinescu, președintele Uniunii Scriitorilor**/ Subsemnatul Marin Sorescu îmi dau demisia:/ – din funcția de redactor-șef al revistei «Ramuri»;/ – din Uniunea Scriitorilor./ Mă simt în plus, uluit de ceea ce se întâmplă, umilit. Plecând la cerere de la revista «Ramuri», aș preciza că înlăturarea mea de la această publicație era o veche obsesie a fostului PCR. Încercările energice în acest sens au apărut încă din 1981, cu ocazia «complotului» Meditația transcendențială și au continuat, cu puseuri, mai tot timpul, până în anul de groază 1989, când, prin octombrie, fusesem practic înlocuit cu *Romulus Diaconescu*./ Ședința Comitetului director din 21 februarie 1991 m-a descumpănit. Dacă o fi existând și pe lumea cealaltă PCR, are acum (acolo sus sau acolo jos) un bun prilej de-a se bucura./ Mărturisesc, îmi vine greu să mă despart de vechi prieteni, de Uniunea noastră de creație, care, chiar în condițiile îngrozitoare din trecut, a apărut, atât cât se putea, profesionalitatea și statutul de scriitor. Ședința amintită mi s-a părut că rimează prea bine cu un fenomen periculos, care se petrece astăzi în toată țara și anume înlocuirea specialiștilor cu petiționari. Consecințele au și început să se vadă peste tot și ne bântuie ritmic precum cicloanele. Refuz să cred că democrația este mai rea decât dictatura. Cea dintâi trebuie să aibă pe undeva – ascunse, și nu le găsim noi, deocamdată – acele mecanisme care stopează incompetența, veleitarismul. Altfel, la ce bun Revoluția și atâta tam-tam?/ Desigur, nu intenționez să rămân o vecie la «Ramuri». Sunt foarte nemulțumit de mine. Cu o

încăpățănare aproape masochistă, care m-a costat nervi, sănătate și mii de ore de navetă, fascinat de utopia creării unor noi valori, am fabricat și eu, vai, la Craiova, niște mici monștri veninoși. Cu *Gabriel Chișu*, *Constantin Barbu*, *Marius Ghiță* nu-i bine să înnoptezi pe drum, sau să treci ziua printr-o pădure. Le urez în continuare o creștere frumoasă./ Comitetul director a luat în serios, cu o grabă suspectă, un memoriu aberant. Eu nu cred, domnule *Ștefan Aug. Doinaș*, că e democratic să fiu pus la colț, fiindcă nu stau chiar tot timpul la Craiova, de redactori care sunt de peste cinci luni și pentru mai mult timp, la Lyon (*Marius Ghica*, fost *Ghiță*, când l-am adus de la Calafat în redacție și *Ion Buzera*). L-aș întreba și pe prietenul meu, criticul și istoricul literar *Nicolae Manolescu*: știe câte rânduri de literatură a scris Valentin Bazăverde?/ E drept, n-am făcut școala de disidenți de câteva luni, care să-mi dea acum noian de drepturi. Disidența mea a început cu vreo 25 de ani în urmă și se află în cărțile mele./ Plec de la Uniunea Scriitorilor și pentru că am înțeles că orice pretext e bun pentru înlăturarea unui redactor-șef, care, acum ca și în trecut, refuză să se alinieze și chiar declarase la TV că publicația «Ramuri» va face imposibilul pentru a se menține exclusiv în sfera esteticului./ A fi scriitor pur și simplu îmi este de ajuns”.

● În „Cuvântul” (nr. 10), Radu Călin Cristea realizează un amplu interviu cu Mircea Dinescu: ***La noi s-au întors pe dos șotetele activiștilor; au căzut șefii cei mari și-au rămas servitorii***. Despre disidenți felul în care sunt văzuți în presa românească postdecembristă: „Nu trebuie să simplificăm lucrurile, să dăm vina pe guvernanți, cum că datorită lor e înjurată Doina Cornea de presa românească. Presa românească e liberă sau cel puțin așa scrie pe aripioarele ei de suprafață. Nu știu cât de eliberați de propria ticăloșie sunt însă ziariștii care scriu acum în România. (...) Ziariștii de azi sunt ziariștii de ieri. Unii se spală din mers, în timp ce alții se murdăresc din mers. Murdăreii ăștia fac de fapt jocul puterii, nimeni nu-i obligă să mănânce rahat. E fals să crezi că Iliescu îi cheamă noaptea și îi bate pe ăștia la poponeț să scrie că Doina Cornea are ascuns un tanc în pod și vrea să destabilizeze țara./ (...) Mă întrebai mai devreme de disidenți. Acuma, puțini am fost, mulți am rămas. Să nu uităm, totuși, că România a avut cei mai puțini disidenți din țările foste comuniste. În rest a fost o mare și grotească țopăială națională. Un colaboraționism absolut oribil. (...) Au existat câțiva oameni înconștienți, printre care m-am numărat și eu, care au avut curajul să strige că regele e gol în vreme ce lumea striga nu numai că nu e gol, dar că e îmbrăcat în purpură și-n etc. (...) N-au fost doar marii căcănari Păunescu, Eugen Barbu et compania, ci categorii întregi de oameni care au colaborat, poate cu silă, dar au făcut-o. Sunt zeci de mii de bieți țărani care au țopăit în costume naționale de-a lungul traseului prezidențial, sunt preoți care au binecuvântat în amvoane lumina Scorniceștiului, sunt sute de mii de muncitori care au ovaționat în piețe, suntem sute de poeți care l-au cântat în versuri (...)/ Trecem foarte ușor peste ce-au fost și ce sunt cei de

la putere, dar și oamenii de rând. (...) Eu sunt obișnuit cu vidanjorii de profesie de la «România Mare» și cu emanații de la «Azi», care spun despre mine că disidență n-am făcut niciodată. Uite însă că citesc într-o revistă a Uniunii Scriitorilor ce scrie un june critic, Bogdan Lefter, că în România au făcut disidență doar doi scriitori – Dorin Tudoran și Paul Goma, în rest numai cenușă și deșert. Vreau să spun ceva. Ori acestui harnic lucrător în câmpul literelor îi era frică să asculte «Europa Liberă» acum vreo trei ani, ori n-a citit presa occidentală unde eu mi-am publicat pamfletele, ori nu citește nici în limba română, pentru că mi-au apărut textele anticeaușiste într-o carte anul trecut. Ziceți, bre, că n-am talent, că sunt țigan, că sunt destabilizator, dar respectați-mi măcar țipătul de revoltă de atunci”. Despre intelectualii de opoziție: „După mișcarea din decembrie, dintr-un soi de complex față de tăcerea care au luat-o până atunci, aproape toți intelectualii au intrat în opoziție. Din păcate, opoziția lor n-a dat aproape nimic concret”. În privința atitudinii pe care a avut-o în 1990 în legătură cu manifestațiile din Piața Universității (pe care le descriese, într-un anumit context, ca pe o „lambada politică”), M.D. explică: „...în perioada aceea eu am dat un interviu care i-a indignat pe mulți. Era un interviu care n-a apărut în presa noastră, în schimb au fost extrase cu penseta câteva fraze, ușor de răstălmăcit. Spuneam de fapt că e absurd să faci opoziție stând cu fața către ziariștii străini și cu spatele către marea masă a populației. (...) Mi se pare că în clipa în care opoziția ignoră marea masă a populației ea nu se mai poate numi opoziție, ci aristocrație fără viitor. Populația era pe atunci încă sub euforia FSN, nu existau nemulțumiri dramatice în viața de zi cu zi, se găsea de mâncare, se așteptau alegerile. Era stupid să prezinți un spectacol fără succes la marea public și să insiști să-l ții în continuare. Dacă tot vrei să convingi, trebuie să faci ceva, să schimbi regizorul, să modifice piesa. (...) Să fim serioși, Piața Universității a fost mitizată în final datorită gafei sinistre a lui Iliescu care a chemat minerii. Piața se răsuflase până la urmă. Rămăseseră acolo câțiva martiri. Unii ulterior s-au dovedit ridicoli sau au devenit fesenști, cum e cazul lui Dincă, pe care l-am văzut pupându-se cu Iliescu. Acolo nu omul sfințea locul, ci locul sfințea omul. Era suficient să fi fost secretar de partid sau un ticălos, să vii în Piață și să te alături băieților curajoși și naivi sau intelectualilor sperați și, gata, te spălai de trecutul rușinos. (...) Marea noastră libertate se mutase artificial într-un soi de gălbenuș în spațiul din fața Universității. (...) Sigur că erau acolo oameni curați și de bună credință, înspăimântați, intelectuali de marcă, dar să recunoaștem că Piața Universității devenise un cocteil, cum era toată România de altfel. Șmecherii și căcănarii roiesc peste tot. De ce să credem că acolo erau numai flori dalbe de măr?”.

● „Tineretul liber – Suplimentul literar și artistic” (nr. 9) intră în dezbaterile declanșate de demisia/demiterea lui Marin Sorescu de la „Ramuri”. În editorialul (semnat cu pseudonimul Francesco Gerardi) *Răstignirea cuvântului*, se arată că „numitul caz Sorescu implică nu atât literatura română, cât cultura”.

Autorul editorialului este prudent în afirmații și consideră că, în „cazul Sorescu” se poartă un război al dezinformării: „Cum să reacționezi, însă? Ce atitudine să adopți, ca muritor de rând, când ești hărțuit informațional? De aceea conform stilului actual al mass-mediei românești – unul mai degrabă al dezinformării – trebuie să întârzi cu atenție asupra scenariului oferit, potrivit căruia adevărul are chipul lui Iannus!” □ De același subiect se ocupă, pe aceeași pagină, Vladimir Bălănică, în articolul intitulat *Pâine și circ*. □ La discuția despre *Marin Sorescu și demisia sa* participă și Hanibal Stănciulescu și George Cușnarencu, poziționându-se „pro” și „contra” unui conflict care n-ar fi trebuit să aibă loc la Uniunea Scriitorilor. Hanibal Stănciulescu: „Marin Sorescu a dat apă la moară vadimbarbiștilor și altor întruchipări ale lui Caliban precum Păunescu, Everac sau Cezar Ivănescu”. George Cușnarencu: „Cineva îmi spune că Uniunea poate trăi și fără scriitorii ei de marcă, dar nu e mai puțin adevărat, a uniune a scriitorilor români fără scriitorii ei de marcă ar fi ca un castel părăsit plin de fantome”. □ Pe același subiect dialoghează Sorin Preda și Nicolae Iliescu – în interviul *Creșterea și descreșterea*. (S.P.): – „Îți propun să intrăm direct în subiect: disputa Sorescu-Dinescu e o busculadă de orgolii sau avem de-a face cu un lucru cu mult mai grav?! – Tu ce crezi?! – Cred că ești în eroare. Scriitorul nu e instituție și nici un procent dintr-o înșiruire contabilă. (...) Să nu ne îndepărtăm. Întrebarea e simplă: Uniunea Scriitorilor trece într-adevăr printr-o criză?! (N.I.): De n-ar fi, nu s-ar povesti”.

6 martie

● „Zig-Zag” (nr. 9) publică, sub semnătura lui Sorin Oancea, un reportaj despre scandalul de la revista „Ramuri”: *Ramuri fără trunchi* – „Printr-un memoriu semnat de opt membri ai redacției «Ramuri» (...), domnul Marin Sorescu era recuzat din funcția de redactor-șef./ Joi, 21 februarie, Comitetul Director al Uniunii Scriitorilor a încercat să medieze acest conflict. Din discuțiile purtate cu persoanele implicate, am înțeles că, până la respectiva ședință, conducerea Uniunii Scriitorilor nu abordase problema cu nici una dintre părți, iar domnul Marin Sorescu nu fusese înștiințat de membrii redacției despre acțiunea lor. Poate și de aceea, ecoul conflictului s-a deformat în drumul său către marele public. Pentru dreapta judecare a lucrurilor, redăm opiniile actorilor principali./ Craiova, redacția revistei «Ramuri», luni, 25 februarie/ *George Popescu*, redactor principal: «Esența conflictului este mai veche, fiind datorată unui anumit fel al domnului Marin Sorescu de a înțelege să lucreze într-un colectiv. Un mod dirijist de a spune, din punct de vedere al strategiei publicației, ce să publici și ce să nu publici. (...) Problema fundamentală este însă de ordin economic. În momentul în care fiecare publicație luptă pentru a supraviețui, în momentul în care ești împovărat cu *un deficit de un milion de lei*, în mai puțin de un an de zile, în momentul în care pătrunderea în tipografie și întreg procesul de apariție al unei publicații sunt extrem de fragile, atunci ai nevoie

de un redactor-șef care să se implice tot timpul în găsirea soluțiilor celor mai bune. Deci, noi ne confruntăm cu ignorarea totală a problemelor economice de către domnia sa și, în paralel cu asta, cu blocarea oricăror inițiative. În cadrul discuției de la Uniunea Scriitorilor, s-a stabilit să rezolvăm problema într-un cadru strict redacțional. Noi am ajuns la concluzia că la revista *Ramuri*, înființată în 1905 de Constantin Șerban Făgețel, este cazul să-l readucem pe acesta pe frontispiciul ei ca director fondator; iar pe scriitorul M. Sorescu, pe care îl respectăm, să îl numim director de onoare (fără putere de decizie). Celelalte voturi am hotărât să le supunem la vot secret. (...)»/ *Gabriel Chifu*, redactor-șef adjunct: «Memoriul nostru, prin care îl recuzăm pe dl. Sorescu, este semnat de opt oameni. Eu am bănuît că fiind în poziția asta secundă, o poziție ingrată, o povară îngrozitoare în clipa de față, oricând aș putea fi acuzat de un ins care nu e tocmai binevoitor că doresc să urc o treaptă. Așa că, de la început, am precizat în fața colegilor mei, când m-am implicat alături de ei în acest demers – care este unul de conștiință, este un act dureros de despărțire, fiindcă îl respectăm foarte mult pe dl. Sorescu în calitatea sa de scriitor – deci am precizat că nu mă interesează și m-am recuzat pentru o eventuală funcție de redactor-șef (...). Dramatic este faptul că oricât de mult am stima pe un om pentru calitatea lui de scriitor, nu putem să-l admitem ca redactor-șef, dacă nu are asemenea calități. (...) În această calitate de redactor-șef, consider că dl. Marin Sorescu dezamăgește, că activitatea lui este total nesatisfăcătoare»./ *Ioan Lascu*, redactor principal: «Acest conflict este un conflict de muncă și privește neimplicarea d-lui M. Sorescu în problemele redacționale. Subliniez cu toată sinceritatea că noi nu ne-am gândit niciodată să subminăm prestigiul de scriitor al lui Marin Sorescu. (...) Această problemă, care s-a discutat în principal în Comitetul Director al Uniunii Scriitorilor, a răbufnit foarte repede în afară, în ciuda apelurilor la înțelegere și la adoptarea unei soluții rezonabile și a răbufnit cu totul deformat. (...)»./ *Sabin Gherman*, redactor: «Mi s-a propus de către Nicolae Diaconu (n.n. – redactor de rubrică, N. Diaconu este unul dintre membrii redacției care nu a semnat memoriul) pe lângă o bursă Herder din partea lui Sorescu și volumul la editură. N. Diaconu mi-a dat de înțeles, spunându-mi că sunt un poet valoros și nu o să-mi încep cariera printr-o mizerie, cu păduchii ceilalți, că voi obține bursa, dacă nu semnez memoriul»./ În redacție se mai aflau și domnii Romulus Diaconescu, publicist comentator, și Valentin Bazăverde, secretar de redacție, care au refuzat să participe la discuție, dar care semnaseră memoriul./ *Ion Buzera*, redactor, și *Marius Ghica*, secretar general de redacție, sunt, de mai mult timp, în Franța. Cu toate acestea, colegii lor susțin că le-au obținut acordul (telefonic) și îi consideră semnatori ai memoriului”. □ Pe aceeași pagină, este publicat memoriul semnat de Ion Buzera, Marius Ghica, Valentin Bazăverde, Gabriel Chifu, Romulus Diaconescu, Sabin Gherman, Ioan Lascu, George Popescu: „*Către Ștefan Aug. Doinaș, președintele de onoare al Uniunii Scriitorilor, și Mircea*

Dinescu, președintele Uniunii Scriitorilor/ Având în vedere că activitatea lui Marin Sorescu în cadrul revistei «Ramuri» este aproape nulă./ Având în vedere că Marin Sorescu denigrează mari scriitori de azi (Ștefan Aug. Doinaș, Mircea Dinescu, Ana Blandiana, Nicolae Manolescu), refuzând sistematic să-i publice./ Având în vedere că denigrează marii scriitori din exil, Eugen Ionescu, Emil Cioran («Emil Cioran a ajuns ca Ceaușescu pe toate gardurile») și denigrează Uniunea Scriitorilor («Uniunea se va desființa, s-o ajutăm să se prăbușească»)/ Având în vedere că în redacție se poartă dictatorial, socotind redacția și Oltenia ca pe o moșie proprie, devenind o piedică în dezvoltarea spirituală a acestei regiuni:/ *Îl recuzăm pe Marin Sorescu din funcția de redactor-șef al revistei «Ramuri»*./ Menționăm că laureatul Herder nici nu mai primește salariul de la revista noastră, fiind salariat la Editura Scrisul Românesc. Menționăm, de asemenea, că prezentul memoriu n-a fost semnat de dactilografă, de tehno-redactarea Alina Roșca și de femeia de serviciu”.

● Eugen Uricaru se arată îngrijorat, în editorialul din „Luceafărul” (nr. 10), **Conflict de muncă**, de „evoluția campaniei de informare-dezinformare-discreditare a Uniunii Scriitorilor”: „Deci așa: la redacția revistei «Ramuri» din Craiova, revistă ce a devenit publicația editată de Uniunea Scriitorilor după evenimentele din decembrie 1989, a izbucnit un conflict de muncă. O «afacere sindicală» în care sunt implicați cam vreo 7-8 oameni (...), a ajuns pe prima pagină a unui ziar de autoritate imparțială, a intrat în drămuitul program de «Actualități». Asta în contextul unor mari frământări sindicale ce antrenează zeci, sute de mii sau chiar milioane de oameni. Abia am ieșit din marea grevei ceferiste (despre care n-am aflat mai nimic nici din «Adevărul» și nici de la TVR), abia s-a încheiat o uriașă demonstrație la Timișoara, tocmai s-au închis porțile unor mari întreprinderi bucureștene iar noi, avizi de informații, aflăm tot felul de amănunte ce privesc conflictul de muncă de la revista «Ramuri» din Craiova, conflict aflat în momentul difuzării știrilor în plină desfășurare. (...)/ Stau și mă întreb, oare onorabila Televiziune, onorabila presă se găsesc în criză de «subiecte tari»? Acum, când cu Golful, cu liberalizarea prețurilor, cu neocomunismul, cu legionarii, cu Parlamentul, cu teroristii, cu «Renașterea bănățeană», cu legea funciară, cu privatizarea (...)/ Uniunea Scriitorilor a fost singura *formă de organizare a opoziției* împotriva dictaturii. (...)/ Dacă dictatura n-a reușit să desființeze această formă de organizare a opoziției intelectuale înseamnă că misiunea n-a fost îndeplinită. Și se știe că misiunea trebuie îndeplinită cu orice preț (...). Probabil că acum, cu inflația asta, s-a ajuns la un preț convenabil, pentru care se merită desființarea Uniunii Scriitorilor după cum am citit eu undeva...”.

7 martie

● În cadrul unei ședințe de lucru a Consiliului Uniunii Scriitorilor, se aprobă publicarea în presă a următorului comunicat privitor la demisia lui Marin

Sorescu din Uniune și din conducerea revistei „Ramuri”: „Consiliul Uniunii Scriitorilor din România regretă cererea de demisie din Uniune a domnului Marin Sorescu și-i propune să revină asupra hotărârii D-sale./ Consiliul Uniunii declară că prin opera și activitatea sa, prin prestigiul internațional al scrierilor sale și prin modul cum a reprezentat literele românești peste hotare, Marin Sorescu face parte în continuare din Uniunea Scriitorilor./ Consiliul nu acceptă demisia lui Marin Sorescu din funcția de redactor-șef al revistei «Ramuri»./ Conform statutului Uniunii Scriitorilor, rezolvarea litigiului de muncă de la publicația respectivă ține de competența Colegiului de Onoare al Uniunii. Dacă situația nu se va rezolva, cazul se transferă Consiliului Uniunii” (cf. „România literară”, nr. 11, din 14 martie 1991). □ Pe ordinea de zi a ședinței Consiliului USR au mai figurat următoarele probleme: „proiectul de buget pe anul 1991; premiile literare pe anul 1990, aprobarea regulamentului și votarea juriului; aprobarea regulamentului de pensii și a regulamentului Fondului Literar; chestiuni curente, discutarea situației conducerii revistei «Contrapunct»”. Au participat la dezbateri: Ștefan Aug. Doinaș, Dan Deșliu, Eugen Simion, Fănuș Neagu, Liviu Antonesei, Nicolae Manolescu, Nicolae Breban, Magdalena Bedrosian, Z. Ornea, Grete Tartler, Ștefan Agopian, Gheorghe Grigurcu, Ion Mircea, Gheorghe Schwartz, Marta Petreu, Balla Szofia, Daniela Crăsnaru, Mircea Ciobanu, Horia Bădescu, Florin Iaru, Laurențiu Ulici, Eugen Uricaru, Ion Bogdan Lefter, Elena Ștefoi, Liviu Ioan Stoiciu, Mircea Sântimbreanu, Mircea Micu, Ioanichie Olteanu, Mircea Martin, Aurel Covaci, Ștefan Tcaciuc, Al. Dobrescu, Mihai Ursachi, G. Dimisianu, Mircea Mihăieș, Traian Olteanu, Ov.S. Crohmălniceanu, Mircea Cărtărescu, Banu Rădulescu, Alexandru Mușina, Dumitru Chioaru (cf. „Luceafărul”, nr. 11, din 13 martie 1991).

● În „Viața Capitalei” este publicată, sub titlul ***Demisia lui Sorescu***, următoarea știre nesemnată: „Rompres transmite o declarație a scriitorului Marin Sorescu în legătură cu hotărârea sa de a demisiona din funcția de redactor șef al revistei «Ramuri» și din Uniunea Scriitorilor: «Am recurs la această măsură extremă ca urmare a presiunilor exercitate asupra mea în vederea alinierii la tendințele de politizare forțată a revistei literare, fiind în dezacord cu excesele extremiste ale unor lideri din Comitetul Director al Uniunii Scriitorilor – Ștefan Aug. Doinaș, M. Dinescu, Ana Blandiana, N. Manolescu, excese amintind de perioada proletcutistă...» Iată deci o parte din motivele demisiei lui Marin Sorescu”.

● G. Dimisianu semnează în nr. 10 al „României literare” editorialul ***Ipocrizie vinovată***: „Sunt scriitori foarte nemulțumiți de faptul că alți scriitori exprimă vederi politice. Că scriu în ziare, că vorbesc în adunări publice. Că semnează memorii. Că fac declarații în presa internațională./ Preocuparea acestor scriitori, nemulțumiți de confrății lor implicați politic, privește, bineînțeles, cum ne încredințează cu o mină îngrijorat mustrătoare, *soarta literaturii*. (...) Dar

binele literaturii și al scriitorului nu pot veni decât de la binele societății întregi. Ca și rostul literaturii, ca și faptul de a avea o literatură. (...) Scriitorii pot apăra literatura numai apărând, mai întâi sau în același timp, societatea de degradare. (...) Și apoi ce stranie, ce discordantă și, de ce să n-o spunem, ce penibilă figură ar face scriitorii români închizându-se de bună voie, tocmai azi, în țarul apolitismului. Tocmai azi, într-o lume în care există un Soljenițin, un Havel... Stranie, cu totul originală figură (...), ca însăși democrația care ni se propune de către profesioniștii politici. Un E. Lovinescu, în vremea lui, și el preocupat (...) de soarta literaturii, vedea altfel relația scriitorului cu politicul. (...) Să mai spunem că nemulțumiții de angajarea politică a scriitorilor (...) emit ei înșiși nu o dată, și chiar cu mult aplomb, opinii politice. Este adevărat că toate favorabile puterii. Și fiind astfel nu le consideră politice. Politice ar fi numai ale acelora care contestă puterea (...). Să-i spunem acestei poziții pe numele ei adevărat: ipocrizie. O ipocrizie vinovată". □ Într-un eseu intitulat „**Noua generație**” și **erorile ei**, Alexandru George reproșează „«generației» lui Mircea Eliade” „totalul ei irealism și mai ales lipsa «instinctului național» pe care-l avusese din plin generația precedentă”, precizând totodată: „Noi nu ne-am propus să facem procesul «drepte» românești, ale cărei documente abia acum pot fi scoase la lumină și pentru care se străduiește Dan Zamfirescu. Dar fără lectura acestor pagini de tinerețe nu vom putea înțelege irealismul «ideologilor» noștri ajunși astăzi unii dintre ei la vârste venerabile: naivitățile și visurile pe care un Mircea Eliade le-a proiectat ani de zile asupra poporului român sub cuvânt că-i dezvăluie sufletul, aberațiile de la Paris ale lui Cioran (...) și, ceea ce e mai grav, stăruințele cu totul improprii de analize și clarificări ale lui C. Noica, traduse în numeroase volume și care pe noi ne-au făcut în ultimul deceniu să nu luăm altfel decât cu spaimă spre lectură vreun text semnat de acest autor”. □ N. Manolescu (*Texte politice*) comentează volumul lui I. Negoșescu *În cunoștință de cauză* (Editura Dacia, 1990), apreciind că, „întrucâtva neașteptat”, „criticul «estetic» pe care-l știam din alte cărți a lăsat în cea de față locul criticului «politic». E și acesta un semn al timpului”. □ Eugen Simion scrie, la rubrica „Fragmente critice”, despre **Mitul Barthes**, pornind de la un recent Seminar Roland Barthes organizat la București de Uniunea Scriitorilor. „Barthes dovedește (...) că discursul puterii, care este în esență un discurs al aroganței, se însinuează în mecanismele cele mai fine ale relațiilor sociale. El se exprimă peste tot; în raporturile cu statul, în manifestările modei, în sport, în relațiile familiale și chiar în discursul celor care combat discursul puterii... De aici Barthes, care are geniul nuanței și al paradoxului, scoate o lege morală pentru intelectual: rolul lui în societate nu este să lupte împotriva Puterii, adevăratul lui război este contra Puterilor...”.

● Într-un editorial din „Convorbiri literare” (nr. 9), Al. Dobrescu comentează ironic modul în care a prezentat Televiziunea Română demisia lui Marin Sorescu de la conducerea revistei „Ramuri”: „Căci demisia lui Marin Sorescu

nu e, cum ar fi înclinați a presupune ageamiii, o simplă demisie, ci un act cu incalculabile consecințe interne și internaționale, de care atârână nu doar viitorul junei democrații române, dar și echilibrul de forțe în Europa. Ea afectează, deopotrivă, starea industriei și a finanțelor, pune bețe în roate privatizării și urcă primejdios rata inflației, întârzie aplicarea legii funciare și pătrunderea capitalului străin, agravează criza alimentară și încurajează delictvența, știrbindu-ne prestigiul în străinătate”. □ Mihai Ursachi semnează o scrisoare deschisă adresată lui Petru Creția, cu care se solidarizează după agresiunile la care a fost supus „în România de după revoluția anticomunistă”. □ Este publicată a doua parte dintr-un interviu cu Monica Lovinescu și Virgil Ierunca realizat de Liviu Antonesei, care se arată interesat de opinia celor doi cu privire la Conferința UR din aprilie 1990. În legătură cu această chestiune, Monica Lovinescu se declară dezamăgită de discuțiile pe teme exclusiv pecuniare purtate atunci – drepturi de autor, casele de creație –, „după 50 de ani de totalitarism”. Privitor la evoluția revistelor românești, Virgil Ierunca își mărturisește simpatia față de cele care se opun politicii duse de guvern și afirmă că „scriitorul este responsabil mai ales prin faptul că știe că trebuie să-și părăsească uneltele pur estetice pentru a se implica în renașterea societății civile”. Pentru analiza pertinentă și comentariul obiectiv al fenomenului politic, el îi dă ca exemplu pe Gabriel Liiceanu, Livius Ciocârlie, Liviu Antonesei, Mircea Mihăieș, Al. Dobrescu, Andrei Cornea, Al. George.

● În „Totuși iubirea” (nr. 10) apar noi texte privitoare la „scandalul Sorescu”. Sub titlurile ***O demisie*** și ***Altă demisie***, Ileana Vulpescu și Romulus Vulpescu semnează scrisori deschise adresate Consiliului Uniunii Scriitorilor (și dateate 1 martie 1991). I.V.: „Dându-mi seama de inaderența mea la orice forme colective de conducere, vă rog să considerați că de la data expedierii acestei scrisori nu mai fac parte din Consiliul UR Accentate *politice* se fac auzite într-o asociație *profesională* cu statut *apolitic*; nu doresc nici să le împărtășesc, nici să le susțin...”. R.V. renunță, la rândul său, la calitatea de membru al Consiliului Uniunii Scriitorilor, „refuzând să-mi asum alături de dumneavoastră și de unii dintre colegii dumneavoastră din Comitetul director – răspunderea pentru măsurile punitive sau vexatorii aplicate în ultima vreme unor confrăți a căror creație literară o prețuiesc. Eugen Barbu – exclus nestatutar, colegii basarabeni de scris – ofensați; Marin Sorescu – forțat să demisioneze: cel puțin trei deplorabile rațiuni suficiente ce-mi arată că am întârziat nepermis de mult și de vinovat într-o postură pe care incompatibilitatea companiei amenință s-o prefacă în impostură”.

● În „Azi”, Lucian Culda îi adresează la rubrica „Azi la persoana întâi” câteva rânduri ***Domnului Liiceanu***: „Domnule Liiceanu, dacă oamenii, de la oficialități la omul de rând, disprețuiesc pe cei ce vor să-i convingă că sunt incapabili să-și înțeleagă situația, să le modifice reprezentările prin violență verbală – și nu numai – să-i intimideze, dezorienteze și dezbine, atunci trebuie să acceptați

că o fac cu luciditate. De fapt, ei resping calomnia orchestrată. Invit cititorii să recitească *Epistolarul* pentru a-mi verifica afirmația. În acea carte, deja domnul Liiceanu exersa calomnia, insinua, strecura suspiciunea”.

● „Tribuna” (nr. 10) publică protestul lui Liviu Rebreanu împotriva ocupării Basarabiei, în urma pactului Ribbentrop-Molotov (poziție luată într-o ședință publică din 1940 a Academiei Române). □ La rubrica „Pentru o istorie a literaturii române”, Anton Cosma semnează articolul *Vasile Voiculescu – reîntorcerea imposibilă*, analizând „partea cea mai valoroasă a creației voiculesciene” (*Ultimele sonete... și Zahei orbul*). □ Gh. Perian scrie despre *Levantul* lui Mircea Cărtărescu (*Orbitoarea fantasie*).

8 martie

● Sub titlul *Trei scriitori acuză: „Uniunea Scriitorilor s-a transformat într-un sultanat discreționar!”*, este publicată în ziarul „Libertatea” o scrisoare deschisă adresată de Valeriu Cristea, Fănuș Neagu și Eugen Simion comitetului de conducere al USR: „Subsemnații, membri ai Uniunii Scriitorilor din România, am luat cunoștință, cu și fără surprindere, de demisia d-lui Marin Sorescu din funcția de redactor șef al revistei «Ramuri», precum și din Uniunea Scriitorilor. *Cu mare surprindere*, deoarece d-l Marin Sorescu, o personalitate cu adevărat inconfundabilă a literaturii române din toate timpurile, este unul dintre cei mai importanți și mai cunoscuți, în țară și peste hotare, scriitori ai perioadei postbelice – poet, dramaturg, critic, eseist, prozator, traducător, distins cu numeroase premii, interne și internaționale, ultimul dintre acestea nefiind decât prestigiosul Herder, recent acordat compatriotului nostru, chiar în ajunul declanșării evenimentelor ce au dus la situația de față. Cum se spune, una caldă, una rece... *Fără mare surprindere*, deoarece de la o vreme în Uniunea noastră și mai ales la nivelul conducerii ei superioare se petrec lucruri care nu pot să nu îngrijoreze. Am plecat de la Adunarea generală a scriitorilor din aprilie 1990 cu convingerea că U.S. nu va face politică, nu se va subordona unui partid, grup, forum, lăsând în acest timp membrilor ei deplina libertate de a opta pentru un partid sau altul, pentru un grup sau altul etc., de a avea convingeri politice, de a și le manifesta și chiar de a milita pentru ele. Scriitorii să rămână însă în primul rând scriitori și să-i privească pe colegii lor în primul rând ca scriitori. A trecut de atunci un an. Politicul și politica au invadat și mutilat viața noastră literară. Dihonia a intrat printre scriitorii aflați înainte de Revoluție în aceeași tabără. Una după alta, aproape toate revistele U.S. au devenit, din literare... mai mult politice. Ca și cum sutele și chiar miile de publicații politice n-ar fi fost de ajuns. Este cât se poate de evident că se repetă în momentul de față grave, fatale erori ale Trecutului, mai mult sau mai puțin apropiat, și totuși aproape nimeni nu pare alarmat de acest lucru. Scriitorii sunt din nou împărțiți în «buni» și «răi», după criterii extraliterare. Marginal, chiar și pedepsirea celor politic neagreați de o revistă

sau alta se practică la lumina zilei și fără ezitări (nu mai vorbim de remușcări). Au reapărut deținători ai «adevărului absolut» și fanatici dispuși să-i «elimine» pe cei care gândesc altfel decât ei. «Cadrismul» e în floare și credem că nu suntem departe de un *jdanovism invers*. Formată dintr-un mic grup politic monocolor, conducerea «operativă» actuală a U.S. procedează samavolnic. Un fel de beție a puterii pare să-i fi cuprins pe cei mai activi membri ai Comitetului Director. Ne putem întreba: de unde atâta putere? Oricât de generoși ar fi, oricâtă valoare literară le-am recunoaște unora dintre ei, valoarea singură nu poate explica transformarea U.S. într- un sultanat discreționar. În aceste împrejurări s-a produs dubla demisie a d-lui Marin Sorescu. Din două, una: ori d-l Marin Sorescu este un «provocator» care, inspirat de forțe mai mult sau mai puțin oculte, încearcă să «destabilizeze» U.S., creând în chip voit artificial un «scandal» (...), ori d-l Marin Sorescu a fost pus de unii dintre membrii Comitetului Director într-o situație intolerabilă și silit să acționeze cum a acționat. Credem că tocmai așa s-au petrecut lucrurile. Pe cine și de ce «deranjează» Marin Sorescu? Nu vrem să fim malițioși; nu vom insista, de aceea, asupra unor foarte probabile impulsuri «colegiale», provocate de eterna și fireasca, la urma urmei, competiție de breaslă. Credem că cei mai intransigenți membri ai Comitetului Director s-au hotărât să ceară «capul» lui Marin Sorescu din momentul în care, la una din întrunirile «Grupului Interdisciplinar de Reflecție», scriitorul, pledând masiv pentru întoarcerea la cultură, s-a referit cu o anumită vehemență la responsabilitatea (îrresponsabilitatea) celor care scot oameni pe străzi și a mai zis ceva și de pericolul de dreapta (Cuvântul său a fost reprodus parțial în «Adevărul»). Nu suntem naivi, nici noi nici dvs., și nu are rost să ne prefacem naivi. Marin Sorescu deranjează prin faptul că (...) «acum ca și în trecut refuză să se alinieze». Mai și declarase, nu demult, la TV (...) că publicația «Ramuri» «va face imposibilul pentru a se menține exclusiv în sfera esteticului». Se vede însă că era neapărat necesar ca încă o revistă a U.S. să devină politică! În acest moment, nefericit pentru obștea noastră scriitoricească și deosebit de trist, de greu, pentru d-l Marin Sorescu – ne declarăm solidari cu marele scriitor. Cerem conducerii Uniunii Scriitorilor, cea care și-a asumat comunicatul plin de omisiuni și falsuri publicat la cerere în «Adevărul» din 26 februarie a.c. să prezinte în cel mai scurt timp posibil scuze publice în scris d-lui Marin Sorescu, pentru modul premeditat inamical, lipsit de cel mai elementar respect colegial (ca să nu mai vorbim de cel al valorilor) în care a fost tratat. În caz contrar, ne rezervăm dreptul de a acționa așa cum ne dictează conștiința, mergând până la demisia – și a noastră – din Uniunea Scriitorilor. Cerem de asemenea Conducerii Uniunii Scriitorilor să facă tot ce depinde de ea pentru *normalizarea* vieții noastre literare, pentru depolitizarea revistelor pe care le editează, și care, așa ni se pare nouă cel puțin logic, ar trebui să fie literare și nicidecum politice, pentru alungarea demonilor din

obștea scriitoricească, atât de greu încercată în deceniile de totalitarism și dictatură”.

● Într-un articol din revista „22” (nr. 9), **Marin Sorescu față-n față cu „reaacțiunea”**, Bedros Horasangian scrie: „Domnul Marin Sorescu și-a dat demisia din postul de redactor-șef al revistei «Ramuri». Este dreptul Domniei Sale. Dar tot dreptul său este de a fi cinstit cu numeroșii săi cititori. Și cu el însuși. Domnul Marin Sorescu și-a dat demisia din Uniunea Scriitorilor. Este dreptul Domniei Sale. Dar tot dreptul său ar trebui să fie ca să nu spună neadevăruri și să nu inducă în eroare (...) opinia publică. (...) Domnul Marin Sorescu avea datoria morală să nu se lase antrenat într-un periculos joc al orgoliilor și vanităților. (...) Modul cum au fost prezentate la televiziune sau în ziarul «Adevărul» cele întâmplate este departe de a fi adevărat. (...) Păcat că nu există o stenogramă a discuțiilor [dintr-o ședință a Uniunii Scriitorilor] care să infirme, fără nici un comentariu, cele relatate. (...) Domnul Marin Sorescu n-a fost invitat [la ședința USR] ca să fie dat afară «în brânci» de la conducerea unei reviste a Uniunii Scriitorilor. Domnul Marin Sorescu greșește când afirmă că mai tinerii săi subalterni au fost «montași» împotriva-i de membrii Comitetului Director. (...) Domnul Marin Sorescu greșește când își închipuie că de la înălțimea prestigiului său intelectual (intern și internațional – recent laureat al premiului Herder, nu?) poate jigni și ofensa niște colegi de breaslă (totuși!) mai tineri și mai puțin «importanți». Domnul Marin Sorescu știe bine căte a făcut pentru colegii săi olteni. Dar asta nu-i dă dreptul de a dispune de ei după bunul său plac. «Îi dau afară pe toți» sau «Nu plec eu dacă vor ei» denotă slăbiciuni de caracter, vulnerabilitate de om însingurat și temător. Cei care încep să piardă (...) devin agresivi. (...) Domnul Marin Sorescu știe bine că nu s-a hotărât absolut nimic în privința conflictului de muncă de la «Ramuri». Chiar și colegii săi mai tineri, vădit jenați de situație, nu au avut nimic de reproșat scriitorului Marin Sorescu, ci redactorului-șef al revistei «Ramuri». Or, cei prezenți la ședință au avut o reacție mai mult decât conciliantă, încercând să găsească o soluție pentru depășirea acestui impas. Tocmai pentru a menaja susceptibilitățile și prestigiul scriitorului Marin Sorescu. De altfel nici Comitetul Director, nici președintele Uniunii nu aveau (și nu au) puterea de a infirma sau confirma un redactor-șef. Doar Consiliul de Conducere al Uniunii Scriitorilor. (...) Nu a fost demis nimeni, îmbrâncit cu atât mai puțin. Iar când niște scriitori – colegi, chiar prieteni – decid și dau o vorbă, iar în presă și la televizor, contrar celor consemnate, se prezintă altceva, ce să mai adăugăm? Domnul Marin Sorescu este furios pe mai tinerii săi subalterni. Cum de îndrăznesc să-l conteste? Din păcate, trebuie să învățăm și această lecție. Nu ne mai putem permite să avem apucături de prim-secretari regionali. Oricine poate fi pus în discuție, oricare dintre noi e supus greșelii. Încrâncănându-ne în a refuza niște evidențe, putem cădea ușor în fandacsie. Cui folosește, cine trage sforile, cine câștigă din învrăjbierea scriitorilor români?

Chiar ar avea vreun folos literatura română dacă reprezentanții ei s-ar face de rușine în ochii marelui public? Domnul Marin Sorescu poate deveni, dacă nu și este, propria lui victimă”.

● În centrul editorialului semnat de Nicolae Breban în „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 10), *Riscul în cultură (25). Stafile și farmecul exilului (III)*, se află controversatul Paul Goma, a cărui frondă, manifestată și în perioada comunistă, și după 1989, are parte aici de o examinare ce s-ar dori echilibrată. Prețuindu-l pentru a fi creat „singurul grup organizat, deschis, public, contra dictaturii lui Ceaușescu în iarna lui ’77”, Breban îi impută totuși lui Goma „un lucru mai puțin admirabil”: „politizarea excesivă a literaturii, scindarea ei, expulzarea scriitorilor de vârf, a unora dintre ei, în afara unei atitudini fățișe de protest” – „Și aceasta s-a întâmplat deoarece era stăpânit de ideea răzbunării (...) și era (și este, în majoritatea cărților sale de reportaj politic și, ceea ce este mai grav, mai păgubitor pentru autorul Goma, în cărțile sale de ficțiune, în romanele sale) posedat de ideea intoleranței”. Nicolae Breban evocă, apoi, Congresul scriitorilor din mai 1977, ocazie cu care Goma, arestat și nesusținut de nici unul dintre colegii de breaslă, a fost exclus din UR, și ține să sublinieze: „Suntem vinovați, deoarece nimeni nu a articulat vreo silabă în apărarea sa. Nici eu, nici Doinaș, nici Marin Preda, nici Geo Bogza, nici Nichita Stănescu, nici Manolescu, nici Dinescu, nici ceilalți care aveau greutate în lumea noastră dar și în cea politică și care am avut acces la microfon. (...) A, dacă-mi aduc bine aminte, a fost totuși o voce, o singură voce, subțire, de femeie, de poetă, vocea Angelei Marinescu, poetă debutantă, ce nu avea greutatea unui «maestru al culturii», care, e drept, nu a deplâns nici ea rușinea de a fi adunați într-un conclav când unul dintre colegii noștri este în temniță, dar care a zis, totuși, de la tribună, oarecum vag dar destul de răspicat, că «noi, românii, suntem un popor de lași!» Această scurtă intervenție a stârnit rumoare”. De reținut și – desprinsă din anumite considerații generale pe tema „legăturii dintre intoleranță și suspiciune” – o digresiune ce atacă un subiect de mare actualitate la data respectivă, anume „splendida experiență ce s-a numit «Piața Universității»”. Și aici autorul articolului se străduiește să adopte o poziție echilibrată, precizând că se numără printre aceia care, mai ales la începuturile fenomenului Pieței Universității, au aderat la „ideea (...) de «zonă liberă de neocomunism»”, dar că nu a putut adera și la „entuziasmul acela pe dos ce se cheamă intoleranță și suspiciune ce rezultă automat din aceasta”: „Încă, anumite spirite curate și entuziaste ale opoziției acționează, gândesc după schematicul și, mai ales în social, falsul principiu binar al lui drept-nedrept, bine-rău, alb-negru, just-nejust. Or, prima lecție a democrației, prima dovadă a realei gândiri democratice este acceptarea și apariția unei societăți *multicentriste*, pentru a nu spune decât atât. Când cei din Piața Universității i-au exclus pe toți cei ce nu se afixau vizibil acolo, procedau ca și Goma sau susținătorii săi...”. („Cazul” Goma va fi adus în discuție și în următoarele cinci

editoriale ale lui Nicolae Breban.) □ La rubrica „Panoptikon” este semnalată apariția nr. 2 din revista „NOUĂZECI – supliment de direcție al revistei «Luceafărul»”: „Redactorii publicației, cei mai tineri scriitori ai literaturii contemporane, care au reușit să producă și chiar să impună un «stil al lor personal», reiau în acest număr câteva din punctele expuse în programul lor de generație publicat în nr. 1”; găsim în acest număr numele unor scriitori nouăzeciști ca: Ioan Es. Pop, Cristian Popescu, Cătălin Țirlea, Horia Gârbea și Dan Silviu Boerescu. □ Traian T. Coșovei scrie, în *Albă de sânge*, despre ultimul volum al Angelei Marinescu, *Var* (Editura Cartea Românească, 1989) □ Este transcrisă (sub semnătura Luminiței Vădan-Petrescu și a Rodicăi Burdușel) prima parte a unei mese rotunde ce are ca temă personalitatea lui Lucian Blaga. La această discuție – organizată în cadrul proiectului denumit „Dezbaterile Contemporanului. Ideea Europeană” – participă: Adrian Boeru (cercetător la Institutul de Filosofie), Carmen Diaconescu (cercetător la Institutul de Teorie Socială al Academiei Române), Dorli Blaga-Bugnariu, Nicolae Breban, Claudia Țița (redactor la Radiodifuziunea Română), Florin Sicoie (romancier), Angela F. Botez (cercetător la Institutul de Filosofie), Ov.S. Crohmălniceanu, George Gană (conferențiar la Facultatea de Litere din București), Sergiu Nicolae Vintilă (cercetător la institutul de Teorie Socială al Academiei Române), Geo Săvulescu (medic licențiat în filosofie), G.G. Constandache (lector la Institutul Politehnic din București), Isabela Vasiliu-Scraba, Adrian Mihalache (conferențiar la Institutul Politehnic din București), Gabriel Ilie, Augustin Frățilă, Constantin Coșman (redactor al revistei *Contemporanul. Ideea Europeană*), Marina Spalas (șef de secție la Radiodifuziunea Română) și Alexandru Surdu (redactor-șef al «Revistei de Filosofie»). Discuția se poartă în jurul romanului cvasi-autobiografic *Luntrea lui Caron*. A doua parte a debaterii va fi publicată în nr. 11, din 15 martie 1991, discuția avansând pe trei mari coordonate: 1) autohtonismul blagian; 2) originalitatea sistemului filosofic propus de autorul *Spațiului mioritic*; 3) problema raportului între filosofia lui Blaga și gândirea teologică.

● În „Contrapunct” (nr. 10), sub titlul **„Dacă în decembrie '89, aș fi fost în România aș fi făcut politică, nu literatură”**, Mircea Iorgulescu îi acordă un interviu Elenei Ștefoi, referindu-se la scrisoarea anonimă trimisă în 1988 „Europei libere”, la compromisurile scriitorilor, rezistența prin literatură, raporturile literaturii cu politicul etc.: „Scrisul pieziș, scrizul aluziv, scrizul cu fitile, scrizul pe dedesubt, ar fi, nu-i așa, dovada categorică a minunatei noastre rezistențe prin literatură, a tuturor și a fiecăruia în parte: important era să știi să citești, să știi să descifrezi, să știi să interpretezi. Or, indiferent de valoarea lui artistică, absolut orice fel de text literar este interpretabil. Dați-mi cel mai ceaușist poem al lui Corneliu Vadim Tudor, și o să vă demonstrez că este o piesă a rezistenței anticeaușiste! (...) Vorbind, acum, serios: ce drept am eu să văd «șopârlele» din teatrul lui Sorescu și să le ingnor pe cele, sunt destule!, din

teatrul lui Everac? Nu e imoral să țin seama că în *Moromeții* vol. II există descrisă o răscoală țărănească antiolectivizare și să ridic din umeri, indiferent, la uciderea unui inginer agronom de către un președinte de colectivă în cutare nuvelă a lui Lăncrănjan?”; „Regimul comunist a profitat mult de pe urma unor astfel de confuzii, pe care, de altfel, le-a întreținut și le-a încurajat. *Cu participarea noastră*, măcar tăcută. Toți cei care protestau fățiș decădeau peste noapte din condiția de artist, își pierdeau, dintr-odată, «talentul» grosolan, dar eficient. Iar comunitatea literaților, «breasla», n-a ezitat să se ralieze atitudinii oficiale, n-a ezitat să și-o însușească”. □ Cristian Moraru continuă publicarea comentariului despre *Istoria critică a literaturii române* de N. Manolescu („*Istoria literară ca provocare...*” *Eveniment în cultura critică românească. Despre restituirea valorilor*): „Între opusul magnum din 1941 și cel de peste exact o jumătate de veac este, din această perspectivă a esteticului, aproape aceeași distanță ca între Iorga și Călinescu. (...) O *istorie critică* se va centra, șadar, pe *literatura ca litaratură*, făcând, într-un fel, ceea ce Călinescu promisese că va face dar nu a reușit complet (...) datorită unor norme tradiționale care-l vor fi marcat inconștient”. □ Ion Bogdan Lefter (*Dialogul ca eseu politic*) și Radu Țurcanu (*Cazul imaginar*) scriu despre volumul-dialog antitotalitar, *Ce-ar mai fi de spus?*, al lui Dan Petrescu și Liviu Cangeopol. Potrivit lui Ion Bogdan Lefter, Dan Petrescu ar ilustra „grupul de la Iași” („centrul rezistenței anticomuniste românești” din anii ’80) atât în „radicalismul”, cât și în „ambiguitățile” lui, ultimele – date de „je m’en fiche-ism-ul” discursului, „prețios în terminologie” și „ezoteric în referințe”: „Poate că o analiză a acelei retorici ar fi în măsură să furnizeze unele date care să explice solitudinea inițială a contestației lui Dan Petrescu, iar ulteriorul câștig de directoare politică și morală a scriiturii, ca și opțiunea – iată – pentru dialog ar putea fi interpretate ca semne ale unei evoluții spre înțelegerea necesității de a comunica, de a fi – și în plan cultural, și, în genere, în plan civic – «împreună». Colegul nostru va fi descoperit că (...) *numai împreună putem fi liberi*”. □ Dan C. Mihăilescu își încheie „jurnalul parizian” (*Sfârșit. „Fiecare cu Franța lui”*): „«Cât o s-o mai ții cu Parisu’ acesta?!» mă întreabă încruntat un prieten septuagenar. «Scrie-ți cărțile, că politica-și bate oricum joc de masturbația voastră ziaristică. Peste un an, doi, or să te întrebe Ce ai făcut cu anii ăștia?» Eu sar ca leul în turbare, că nu pocui, că nu voiu, și dă-i și luptă...”, în final, în urma consultării presei franceze, autorul „aflându-și” eticheta mentală: „ludico-apocaliptic”. □ În cadrul unei noi rubrici, „Aventura ideilor primite”, Toma Roman discută despre ideologie ca substitut al transcendenței în comunism. unei noi concepții privind destinația actului teatral”. □ Revista găzduiește opinii polemice ale grupului poetic brașovean patronat de Alexandru Mușina și Gheorghe Crăciun și alcătuit din Andrei Bodiu, Caius Dobrescu, Marius Oprea și Simona Popescu la adresa grupării „nouăzeciste” susținute de Laurențiu Ulici și găzduite de suplimentul „Nouăzeci” al revistei „Luceafărul”. Cei patru se delimitează de

„anexionismul” nouăzeciștilor și își expun propriile opțiuni ideologico-artistice. O *Declarație* comună le sintetizează: „Am vrut la 19 ani (prin 1984) să scoatem o plachetă la Editura Litera. Am fost refuzați de un redactor, pe motiv că poezia noastră nu e socială, sau mai bine zis este, dar în cu totul altă direcție decât ar fi trebuit, și pentru că nu scriam o poezie cu «metafore». Argumentele erau, deci, în primul rând «estetice». Ni s-a dat și o mostră de «poezie adevărată», adică ne-au fost citite poezii cu metafore încărcate, penibile și de neînțeles. Din fericire, revista «Dialog» ne-a deschis totuși paginile ei, și am apărut cu prezentări făcute de criticii Nicolae Manolescu și Ion Bogdan Lefter. Pe lângă colaborările sporadice la alte reviste, singura formă instituțională în care am ales să ne manifestăm ca grup a fost Cenaclul «Universitas» condus de domnul Mircea Martin. Propunându-ne să radicalizăm demersul inițiat de generația '80, am încercat să creăm un curent de opinie. Nu am reușit din mai multe motive. La nivelul nostru de vârstă, nu am întâlnit acolo alți poeți. Cei care se aflau deja în cenaclu (...) scriau o poezie de tip șaptezecist”. Cei patru protestează împotriva prezenței lor pe „listele” lui Laurențiu Ulici ca autori disparați, solicitând să fie priviți împreună, ca o formațiune unitară, exterioară „nouăzecismului”, nu asimilată lui. ■ Potrivit lui Caius Dobrescu „Ficțiunea generației '90 n-ar face rău nimănui dacă s-ar baza pe entuziasm și energie. Suplimentul «Nouăzeci» pare însă să devină organul central de luptă al necrofiliei naționale, reprezentată în primul rând prin ubicuul poet și mai ales eseist Cristian Popescu”. În privința poeziei grupării, Dobrescu amintește că ea și-a propus, în perioada Cenaclului „Universitas”, o radicalizare a poeziei optzeciste, rămase la „stadiul de intenție” în privința „prizei la real”, și, totodată, o delimitare de caracterul „liricoid” al viitorilor nouăzeciști: „În chip paradoxal..., am descoperit mult mai des sunetul care ne obseda în poemele lui Liviu Ioan Stoiciu, Alexandru Mușina, Mariana Marin, Florin Iaru, Romulus Bucur, decât în cele ale unor congeneri ca Horia Gârbea, Cristian Popescu, Daniel Bănuțescu, Paul Vinicius, Ramona Fotiade. În chip paradoxal, am avut un sentiment mult mai puternic de comunicare polemizând cu Ion Bogdan Lefter sau Mircea Cărtărescu, am avut senzația că interesul lor teoretic pentru ideile noastre, chiar în reticențele pe care le formulau, era mult mai autentic și mai profund decât adeziunea uneori entuziastă dar întotdeauna superficială a colegilor de cenaclu”. Într-un PS, tânărul poet face următoarele dezvăluiri: „Cu totul straniu mi se pare patronajul prestat de dl. Laurențiu Ulici «nouăzecismului». (...) Aș vrea să atrag atenția domniei sale că se înșală atunci când, în paginile suplimentului «Nouăzeci», mă trece în rândul tinerilor ce «și-au pus numele pe un volum». Din câte știu eu, singurele volume pe coperta cărora eu apar n-au intrat în procesul tipografic. Cunoscând memoria domnului Ulici în materie de titluri și autori români, nu pot să cred că a fost o greșală. De altfel, aceasta se leagă de un alt zvon, ajuns la urechile mele și ale multor altora prin bunăvoința domnului Cristian Popescu. D-sa susține a fi

citiut cu ochii lui, în revista «Ramuri», o cronică a unui anume Gh. Popescu la o carte semnată de mine sub regimul comunist și plină de dezgustătoare compromisuri. După știința d-lui Cristian Popescu, am redactat această operă în colaborare cu organele de Securitate, care m-au anchetat și mi-au confiscat manuscrisele în 1988. Personal, nu am reușit să dau peste acest articol dar, dacă el există, îmi rezerv dreptul să acționez în justiție atât pe autorul mistificării, cât și pe redactorul șef al publicației «Ramuri». Dacă articolul nu există, atunci evident nu-mi rămâne decât domnul Cristian Popescu. Dar, în condițiile în care prietenul meu Marius Oprea e bătut pe stradă cu poliția aproape de față și primește amenințări telefonice cu moartea, să mă mai mir că mie mi se inventează volume? Ar trebui să spun că am scăpat ieftin” (*Poezia ca soluție*). ■ Marius Oprea invocă, șarjat-polemic, contextul politic blocant, ante- și postdecembrist, într-un foarte scurt text (*Literatură și stahanovism*). ■ Tot pe scurt se pronunță și Andrei Bodiu (*Semnul mirării*), foarte acid la adresa autopromovării superficiale a celor de la „Nouăzeci”. ■ Mai pe larg se exprimă Simona Popescu, într-un text intitulat *Efortul rigorii*, unde, printre altele, se afirmă a fi mai aproape de Clubul Literar buicureștean (Ion Manolescu, Ara Șeptilici, Alexandru Pleșcan, Fevronia Novac, Vlad Pavlovici, Andrei Zlătescu): „În loc ca și în planul culturii (sau al instituțiilor culturale) să se producă o *descentralizare* simultană cu acțiuni similare din alte domenii, asistăm la refacerea acelorași structuri, acelorași forme de gândire. Promoția '90 (sau generație, mă rog...) mi se pare o astfel de încercare de refacere a unei forme depășite de structură literară. Nu aş respinge ideea unei noi generații, dacă ar apărea dintr-o nevoie reală, firească, spontană. E însă în această supralicitare a ideii de generație '90 ceva grăbit, improvizat, artificial și sâcâitor”.

● „România Mare” (nr. 39) consemnează *Trecerea în veșnicie a unui mare tribun al Ardealului, Ion Lăncrănjan*. Este publicat și ultimul text predat revistei de acesta, *Anomalia maghiarismului*. În memoriam este publicat un reportaj, *Funeraliile unui scriitor național*. □ Radu Theodoru face un rechizitoriu la adresa bolșevismului de ieri și de azi (*Atunci ne-au condamnat pe toți la moarte*): „Atunci [în 1944] toată echipa kominternistă a Brucanilor, Waldiilor, Rollerilor, Tertulienilor, Răuților, Chișinevschilor, Teoharilor, Crohmălnicenilor, Zigu Ornitor, Cornilor, Domokoșilor, Paukeriștilor ne-a încălecat, ne-a colectivizat, ne-a trimis la Canal, ne-a silit cu pistolul la spate să jucăm cazaciocul. Lozincile sacre, numele sacre care te trimiteau la ocnă erau: internaționalism, dictatura proletariatului, URSS, *bastionul păcii e*, Stalin și celelalte. Românii erau burghezi, chiaburi, reacționari, naționaliști, ei și numai ei îi așteptau pe imperialiștii anglo-americani, ei și numai ei puteau fi slugi ale cosmopolitismului și finanței internaționale. Acum, stupefiant, aceeași echipă sau generația a doua a tartorilor kominterniști, cu același Brucan ca tartor șef, ne-a încălecat din nou, ne decolectivizează, ne desociali-

zează, ne propovăduiește binefacerile capitalismului, are legături tari cu finanța internațională, se privatizează pe seama noastră și a averii colective, ne acuză de comunism și crede că ne-a pus și zăbală și botniță”.

9 martie

● I. Negoîtescu publică în „Dreptatea” articolul **Poezia Angelei Marinescu**: „Oricât de sumbră, poezia Angelei Marinescu nu acuză nici mediul, nici societatea – într-o vreme în care s-ar părea că așa se cuvine. Un lirism pur subiectiv, probleme personale până la deznădejde, exprimând o dramă existențială ce lasă uneori să-i strălucească, nu mai puțin îndoliat totuși, nimbul metafizic. Ca și poezia Ilenei Mălăncioiu, aceasta descinde, literar, din lirismul bacovian, iar dacă în poezia lui Bacovia autoarea *Crinilor pentru domnișoara mireasă* a găsit impulsuri mai ales pe linia temelor de atmosferă, Angela Marinescu, înrobită și consumată de erotismul ei incinerant, nu numai că nu depășește niciodată absolutul propriu, ci transformă întotdeauna dualitatea erotică în ardere solipsistă”.

12 martie

● Cotidianul „Azi” marchează trecerea în neființă a lui Ion Lăncrănjan și Florin Mugar. □ Se semnalează primirea în Academia Română, ca membri corespondenți, a unor intelectuali precum Eugen Simion, Viorel Barbu, Dan Berindei, Virgil Căndea, Marin Sorescu. □ Același Sorescu este **Stâlpul de rezistență** într-un grupaj realizat de Gabriela Eftimie – despre inițiativa FSN de la Liceul Sfântul Sava, din 7 martie, de a organiza o întâlnire cu poetul, care afirmă: „Am participat, odată, la o coridă unde un întreg stadion striga, se bucura și încuraja toreadorul. Eu singur eram de partea taurului – am scris o poezie care se cheamă chiar așa, *De partea taurului*. Vreau să rămân în continuare de partea lui. Vreau să rămân în continuare de partea celor slabi, a celor cinstiți, care rămân o forță ce nu va putea fi învinsă”. Prezent la același eveniment, alături de prietenul demisionar din Uniunea Scriitorilor, Eugen Simion adaugă (subtitlu în grupaj): „**Democrația înseamnă să preîntâmpini nedreptatea**”; „Marin Sorescu a fost, să spun așa, luat la ochi în ultima vreme... În această generație și această cultură Marin Sorescu este *un stâlp de rezistență*. Poetul e un om fragil, o natură fragilă. Ea nu trebuie supusă foarte mult valurilor pentru că se prăbușește foarte ușor. Iar fenomenul cel mai trist al acestei epoci este moartea scriitorilor – morți bizare, morți suspecte. Democrația nu înseamnă să tot repari nedreptățile, democrația înseamnă și să preîntâmpini nedreptățile”.

13 martie

● În „Zig-Zag” (nr. 51), Sorin Oancea publică a doua parte a anchetei **Ramuri fără trunchi**, realizate în jurul scandalului de la revista craioveană „Ramuri”.

Într-o casetă care precede o serie de declarații ale unor „actori” implicați în scandalul Sorescu (scriitori, jurnaliști, editori etc.) se precizează: „Un alt element, care în opinia unora dintre interlocutorii noștri are legătură directă cu acțiunea membrilor redacției, este și mutarea d-lui Constantin Barbu din funcția de redactor-șef la Editura Scrisul Românesc în funcția de redactor la revista «Ramuri». Această înlocuire a fost făcută de dl. Marin Sorescu, în calitate de director al editurii, și se datora unor probleme de ordin financiar apărute la editură. Dar iată ce scrie în nr. 183 al cotidianului local «Independentul»: «Și, consecvenți ideii propuse, redactorii Constantin Barbu, Florea Miu, Marcela Radu, Calujnai Aurelia (unii dintre ei foști zeloși *cenzuriști* ai epocii ceaușiste) au mers până la capătul buzunarelor casei editurii de stat (se poate citi și particulare), plătind drepturi de autor de-a dreptul fabuloase unor categorii de colaboratori privilegiați»”. Urmează declarațiile: ■ *Tudor Nedelcea* (redactor principal la Editura Scrisul Românesc): „Există în mod sigur o legătură între conflictul de la revistă și abuzurile de la editură, pentru că este clară colaborarea acestor oameni. Să mă justific: Barbu a făcut niște abuzuri financiare, plătind drepturi de autor la unele cărți apărute în 1988, dar nu la toți autorii publicați, care au fost, să zicem, nedreptățiți în abuzurile regimului. Plățile fiind făcute numai lui Gabriel Chifu și Marius Ghiță, lucrurile vorbesc de la sine. Situația economică a revistei «Ramuri» nu are nici o legătură cu natura conflictului. La mijloc este numai dorința de a-l înlătura pe Marin Sorescu și de a prelua conducerea”; ■ *M. Ionescu* (contabil șef la Editura Scrisul Românesc): „Ilegalitatea plăților făcute cu aprobarea d-lui Constantin Barbu consta în lipsa manuscriselor din editură la data efectuării lor. Gabriel Chifu a adus ulterior și manuscrisele. Comisia de control care anchetează cazul nu s-a pronunțat încă. În legătură cu înlocuirea d-lui Constantin Barbu din funcția de redactor-șef, bănuiesc că aceasta se datorează și purtării sale. La un moment dat, nu mai consulta pe nimeni din editură...”; ■ *Emil Boroghina* (directorul Teatrului Național din Craiova): „Nouă ne sunt la fel de dragi și dl. Sorescu, și băieții de la «Ramuri». Nu prea știu bine ce s-a întâmplat acolo în redacție. (...) Faptul că dl. Sorescu nu este zi de zi la redacție nu cred că este un motiv pentru a-i cere demisia. (...) Dragostea și atenția noastră pentru Marin Sorescu sunt aceleași”; ■ *Î. Ps. S. Nestor Vornicescu*, mitropolitul Olteniei: „Pe domnul și iubitul Marin Sorescu îl cunosc de mulți ani. În condiții grele, când intelectualii nu prea discutau cu ierarhia, din cauza opresiunii comuniste și ateiste, el niciodată nu a avut reticențe. Venea la Mitropolie, și cu mulți oameni de cultură din București și din alte părți, și sfătuia totdeauna pe probleme de promovare a culturii din părțile oltene. Cu ajutorul lui am reușit să restaurăm și o biserică ce era în ruină, la sfințirea căreia a participat, împreună cu soția, fără nici o teamă”; ■ *Nicolae Manolescu*: „În primul rând, vreau să spun că e vorba de un «conflict» strict intern și care privește relații din cadrul Uniunii Scriitorilor. Este regretabilă publicitatea

care s-a făcut acestui fapt, cu atât mai mult cu cât ceea ce am citit în «Adevărul» până la ora la care vorbim (26 februarie, ora 16.30) (...) era și inexact. Nu a fost vorba nici o clipă ca Marin Sorescu să fie dat afară de către conducerea Uniunii Scriitorilor din funcția de redactor-șef la revista «Ramuri». (...) Au fost niște neînțelegeri redacționale, s-a căutat o soluție. (...) Sunt puțin uimit, să spunem, că un om tânăr cum e Cristian Tudor Popescu de la «Adevărul» adoptă tonul pe care-l adoptă acolo în privința unui lucru pe care nici nu-l cunoaște. (...) Prin toate semnalările făcute acolo, atașarea numelui meu de Alianța Civică, de pildă, e clar că vor să scoată un conflict de muncă (...) din natura lui care poate să fie personală, temperamentală sau de altă natură, și să-l plaseze într-o sferă politică unde n-are ce căuta, nu are absolut nici o legătură. Între mine și Sorescu pot fi deosebiri de puncte de vedere politice, dar eu consider și cred că el este un scriitor adevărat. Oricum, problema nu este a lui Sorescu, om politic, sau a noastră, oameni politici, este problema redactorului-șef de la «Ramuri». Nu e problema poetului Sorescu sau a dramaturgului Sorescu, incontestabil, și pe care nimeni nu-l neagă. (...) faptul că revista nu are tiraj în momentul de față nu poate fi imputat lui Marin Sorescu sau echipei care face revista”; ■ *Marin Sorescu*: „Este foarte grav că redactorii revistei «Ramuri» au fost în stare să înainteze o adevărată calomnie la Uniunea Scriitorilor. Îmi pot explica asta numai prin lipsa de moralitate a unor tineri poeți, scriitori cum sunt cei în cauză. Sunt indignat de atitudinea lor, de unor oameni în care am crezut și pe care i-am ajutat, iar Comitetul director al Uniunii a greșit acceptând memoriul lor. Trebuie să se știe că nu este vorba de nici un beneficiu material de parte mea, ci de o muncă de o viață, de legături sufletești și acum când se poate realiza ceva ei încearcă să mă înlăture”; ■ *Mircea Dinescu*: „Consiliul de conducere nu a acceptat demisia. Nu cred că demisia sa este justificată și consider că un astfel de conflict, în cadrul redacției, se poate rezolva la nivelul Comisiei de onoare a Uniunii Scriitorilor. Domnul Sorescu nu avea motive să se simtă jignit și mi se pare cel puțin ciudat ca un redactor-șef să se simtă jenat când e față în față cu propria lui redacție. Conflictul de la «Ramuri» e real și am înțeles că cei de acolo nu vor renunța. Repet însă, nu este un conflict între Uniunea Scriitorilor și Marin Sorescu, ci este unul între Marin Sorescu și redacție, iar acei redactori pe care îi înjură acum au fost angajați chiar de el, nu de noi. În momentul în care Sorescu a venit să-și mute revista la Uniunea Scriitorilor, acum o jumătate de an, eu am fost de acord, iar acum, vrând-nevrând, suntem nevoiți să patronăm acest conflict. (...) Este o revistă falimentară, ca atâtea altele, iar problema este și de ordin moral. Domnul Sorescu nu trebuie să demisioneze și pentru că acel milion s-a pierdut cât era el director”; ■ *Ștefan Aug. Doinaș*: „A fost un simplu incident, așa cum a spus și Dinescu, la TV, de «bucătărie» a Uniunii Scriitorilor. O neînțelegere între redactorii revistei «Ramuri» și redactorul-șef, dl. Marin Sorescu, care a dus la o punere față în față în cadrul unei ședințe

obișnuite a Comitetului director. Nimeni nu a luat acolo nici un fel de hotărâre împotriva lui M. Sorescu. Nimeni nu l-a obligat să demisioneze, nimeni nu l-a jignit. Tot ceea ce s-a făcut acolo a fost o chemare la înțelegere, la conciliere. (...) În ședința de astăzi a Consiliului Uniunii Scriitorilor, am putut să prezentăm în fața membrilor un text care exprimă adevărata noastră opinie (...) față de Marin Sorescu: o deosebită prețuire, o invitație de a renunța la hotărârea sa intempestivă de a-și da demisia, o prețuire exprimată în termenii cei mai calzi cu putință față de acest mare reprezentant al literelor românești. Toți cei care vor să întrețină (...) un conflict sau altul împotriva Uniunii Scriitorilor (...) fac jocul unor oameni care sunt de fapt potrivnici culturii și literaturii române”.

• Dan C. Mihăilescu publică în „Luceafărul” (nr. 11) un „Chenar” cu titlul *Uniunea (I)*, unde comentează scandalul produs în jurul conflictelor din redacția revistei „Ramuri”: „În ceea ce ziarele noastre de acum o sută de ani ar fi intitulat (...) «chestia Sorescu», vânturând cu un «ce» profit canicula publicistică a câtorva zile de vară, nu este vorba de un autor și o instituție, ci de două instituții, pur și simplu, ba chiar de trei, în fapt. Una este «organismul oficial» al breslei scriitoricești, care n-a făcut decât să «dea urmare» unei capcane din vasta rețea vânătoarească, de ochi și ochiuri, de plase, lațuri (...) care-o înconjoară de decenii. A doua este instituția «Marin Sorescu Trade Mark, Solo-Incorporated», ilustrare perfectă a teoriei lui P. Pandrea cu spiritul oltean, poetic și pragmatic deopotrivă (...). Iar cea de-a treia este «instituția noastră cea de toate zilele», Asociația semianonimă, dar cu variate titluri: «Scandalul în slujba puterii», «Ochiul și urechea», «Bârfa distructivă», «T.V. – Azi – Adevărul S.A.» etc., cea care construiește demolând, minte cât cuprinde și umflă cât dezumflă. Capcana (...) plutea de mult în aer (...). Era în ordinea lucrurilor ca, după trei crâncene mutări pe o singură parte (Banu Rădulescu, ziaristiții agresați și Petru Creția) să se încerce o șarjă de cavalerie «on the other site». De dragul echilibrului, nu? Adică numai insurgența să aibă blazon? Are și conformismul nevoile lui butaforic-martiriale. Așa că, în vreme ce redactorul «Memoriei» și eruditul «Norilor» abia de au beneficiat de câteva colțuri-protest de jurnale bucureștene, y compris îngrijirile medicale, Marin Protaeus, poetul, dramaturgul, romancierul, eseistul, traducătorul multilingv, editorul, desenatorul, bossul, managerul, congressman-ul, supremul singuratic, marele nostru specialist în «self-public-relations», a devenit star național-televizat, mai ceva ca Bobby și Pam la un loc, victima unei conspirații echivalente celei din *Caracatița*. (...) Așa cum, anul trecut, tot românul jucător de table, mîncător de semințe, băutor de bere, microbist și patriot imparțial, striga disperat «ce-au ăștia cu Barbu, dom'ne?», la fel acuma, este omniprezentă, e națională, întrebarea «ce-aveți cu Sorescu, mă?» (...) Numai că (...) Sorescu nu e nici pe departe Barbu, nici Păunescu și nici chiar Fănuș Neagu (...). El a venit, însă, «just in time», pe rol de cal troian într-o cetate demult asediată (...). Într-un șah cu turnurile sufocate de pionii nemișcați (sau

nesacrificați) la timp, cu diagonalele nebunilor obstaculate de caii proprii (...), unde regele se iluzionează că se poate mișca precum regina, e limpede că orice mișcare bruscă, de deschidere a jocului poate provoca ravagii. Iar, aici, nu partenerii câștigă sau pierd, ci chibiții. Care nu vor nici victorie, nici remiză. Visul lor e să se închidă cutia, să se termine odată cu tot șahul ăsta intelectual. «Ca să ne apucăm de table, bre!». Zarurile, orice s-ar zice, sunt... mai sigure”.

□ În „**Huliganismul**” în cultură, Ion Manolescu aduce în discuție tipologiile, genurile și structurile literare marginalizate înainte de 1989: „În ceea ce privește categoriile și domeniile literare «exilate» în perioada comunistă, aș menționa absurdul, fantasticul și grotescul, care erau sancționate din simplul motiv că deranjau oficialitățile prin liberarea «excesivă» de exprimare și prin posibilitatea de a evita «direcțiile» realismului cerut de Putere, grație glisării în refugiul imaginarului. (...) «Huliganismul» cultural ar trebui să se manifeste, în mod normal, și în sfera para-literaturii, cvasi-inexistentă în perioada dictatorială comunistă: banda desenată, romanul polițist, cartea S.F., foto-romanul ar trebui să-și ocupe locul pe care îl merită în circuitul cultural al oricărei țări în care libertatea artistică se manifestă”.

14 martie

● „România literară” (nr. 11) publică în chip de editorial un text al lui Florin Iaru, ***Nu suntem îngeri***: „(...) după Revoltă, s-a pus în mod dramatic problema dalmațiană a petelor. În ceea ce privește lumea literară, publicul a putut afla verzi și uscate. (...) Dar, deși lumea pune semn de egalitate între păcate, eu nu consider că suntem *toți* la fel de vinovați. Nu se poate compara o beție cu o turnătorie și nici ciupitul unei muieri cu bătaia de ieri. (...) / Dacă nu mă înșel, învingătorii îi judecă pe învinși. Ezra Pound a înnebunit într-o cușcă. Céline s-a scrântit și mai tare în închisoare. Radu Gyr, datorită apartenenței la mișcarea legionară, a fost întemnițat atât sub Antonescu, cât și sub Dej. Problema care se pune în aceste cazuri dificile este dacă opera și atitudinea acestor artiști au fost tributare acelei ideologii care i-a mânăat spre catastrofă. (...) / Coerență... consecvență... Să fie aceasta cheia care împiedică pe cel corupt să pătrundă pe teritoriul artei adevărate și al pretigiului? (...) / Iată la ce concluzii (întristătoare) mi-a fost dat să ajung, văzând, la nici câteva zile de la declanșarea «cazului Marin Sorescu», o poezie a acestuia publicată în «România Mare». E de notorietate publică dușmănia dintre E. Barbu și Sorescu, încă de pe vremea scandalului cu plagiatul. De atunci, poetul a fost calomniat sistematic în foița patronului, «Săptămâna». Să-și fi schimbat optica distinsul prozator? Dacă această «reabilitare» ar fi avut loc *înainte* de apariția cazului, poate că ar mai fi fost ceva de înțeles”. □ La rubrica „Fragmente critice”, Eugen Simion (***Cultură, politică și ipocrizie***) reacționează față de editorialul publicat de G. Dimisianu în numărul precedent al revistei (***Ipocrizie vinovată***): „Aflu că scriitorul de azi nu se poate izola de bună voie în «țarcul apolitismului» și cine

susține altceva cade într-o detestabilă ipocrizie. O «ipocrizie vinovată» zice ușor pleonastic colegul meu. Ideea lui este că binele literaturii vine de la binele societății întregi și, dacă societatea nu merge bine, nu poate merge bine nici literatura. Logic, nu? (...) / Dar să vedem unde se manifestă ipocrizia și ce forme îmbracă ea când este vorba de literatură. Dl. G. Dimisianu nu dă exemple ca să putem verifica dacă are sau nu dreptate, rămâne într-un plan general și aduce ca argument un fragment dintr-un articol publicat de E. Lovinescu... în timpul primului război mondial... Marele critic era, cu adevărat, de părere că în vremuri de cumpănă scriitorii au datorii enorme față de patria lor și trebuie să părăsească poziția autonomiei esteticului atunci când sufletul național «se zbate în cleștele problemelor de viață și de moarte». Mai trebuie spus însă că tot E. Lovinescu cere, odată războiul încheiat, ca scriitorul să revină la literatură și critica literară la criteriile ei de judecată estetică. Confuzia de valori nu slujește nici societatea, nici literatura. (...) / Dar să revenim la vinovățiile și la ipocriziile noastre. Am bănuț un moment, citindu-l pe G. Dimisianu, că el intră într-o polemică ascunsă cu chiar directorul «României literare», Nicolae Manolescu. Căci iată ce susține acesta din urmă într-un articol publicat tot în «România literară» (nr. 2, 1990) intitulat semnificativ ***Intrarea în normalitate***: «a crede că putem face la infinit dintr-o revistă literară o tribună a angajamentului politic cotidian înseamnă a ne condamna la un nou oportunism, mai bun decât acela dinainte doar în măsura în care reflectă o descătușare reală, dar comportând riscuri deopotrivă de mari. Noi trebuie să ne ocupăm de cărți și de idei, nu de realitatea imediată, oricât ar fi ea de vie în aceste săptămâni» (...). / Îmi îngădui să spun că G. Dimisianu simplifică enorm relația literatură-politică și scoate discuția, în cele din urmă, de pe adevăratul ei făgaș. În ce fel? Stabilind, întâi, un raport causal nemijlocit între evoluția literaturii și evoluția societății. Teoria că dacă societatea este bolnavă și literatura trebuie să fie bolnavă e falsă. (...) De altfel, totdeauna societatea este în criză, niciodată istoria nu este mulțumită de ea însăși. Ce trebuie să facă în acest timp literatura? După teoria colegului nostru G. Dimisianu ar trebui ca literatura să îndrepte întâi societatea și să purifice istoria, și după aceea să se ocupe de sine. Se poate gândi și așa, dar riscul este ca, tot ocupându-se de purificarea societății, scriitorul să nu mai ajungă să-și scrie operele capitale. (...) / Unii înțeleg ceea ce vor ei să înțeleagă din demonstrația mea, reproșându-mi faptul că eu aș vrea ca scriitorul sau pictorul să nu se amestece în politică. Și, dacă nu se amestecă, înseamnă că are simpatii oculte, face jocul puterii, e de partea reacțiunii... Se poate spune, azi, orice. (...) / Apropo de ipocrizie în lumea noastră: îi semnalez redactorului-șef al «României literare» și altă nuanță. Ea merită să fie decriptată. Să luăm, de pildă, cazul unul scriitor care până ieri scria despre grandioasele, magistralele realizări, iar azi se arată indignat că eu, să zicem, militez pentru primatul culturalului într-o revistă de cultură. În ce compartiment moral intră acest caz? Nu cumva în acela al vinovăției ipocrice?».

□ N. Manolescu semnează un comentariu pe marginea volumului *Unde scurte. Jurnal indirect* al Monicăi Lovinescu: ***Cel mai ascultat cronicar literar (I)***. □ Sub titlul ***Abatorul de texte***, Brândușa Armanca transcrie „ultimul interviu cu Sorin Titel prin vămile cenzurii”.

● În „Dreptatea”, Octavian Păun semnează articolul ***Un belfer ideologic***, referindu-se la „cazul Panait Istrati” și la implicarea lui Al. Oprea, un „stalinist notoriu”, în „desfigurarea” (*apud* Monica Lovinescu) autorului *Spovedaniei pentru învinși*, volum republicat în 1990, la Editura „Dacia”, cu un cuvânt înainte de Alexandru Talex. „Afirmând că «Panait Istrati ignoră marxismul și n-are spirit analitic», Al. Oprea se întâlnește cu toți detractorii acestuia, însă îi și depășește pentru că el îl pune în discuție (alături de Eugen Barbu) și ca scriitor, ca mânuitor al limbii. Nu bănuim pe domnul Talex de rea-credință, dar impresia de eroare de percepere a intențiilor lui Al. Oprea, sau de informare insuficientă, persistă. Prefața domniei sale poate perpetua «opera» cenzorului și ar fi nedrept. «Studiile» lui Al. Oprea pot merge liniștite la «revalorificare» prin topire. Cel puțin acelea despre Panait Istrati, căci nu știm ce am putea face ca volumele din *Operele* lui Eminescu, în fruntea cărora s-a instalat ca belfer ideologic. Poate că atunci Dumnezeu îl va ierta pentru pustiul de bine pe care l-a făcut culturii românești”.

● Într-un articol din „Totuși iubirea” (nr. 11), ***Academia eternizează un surâs***, Adrian Păunescu semnalează elogios primirea lui Marin Sorescu și a lui Eugen Simion în Academia Română: „Academia eternizează democrația poeziei și radicalitatea dramaturgiei soresciene. Academia eternizează fragilitatea și superioritatea floretei în lupta cu tunurile. Academia consacră, prin Sorescu, continuitatea geniului liric și dramatic la români. Academia renaște și reapare. Academia redevine ea însăși. ***Academia Română e Olimpul creativității românești***”. Și încă: „Așadar, printr-un gest drept și inspirat, Academia primește în rândurile ei nu numai pe cei lansați acum 30 de ani de o critică literară curajoasă și competentă, ci și pe criticii literari care s-au lansat lansând. Și dacă e unul, între acești critici, care a întrevăzut, a schițat și a definitivat arhitectura valorilor în literatură, dacă e unul între acești critici care a păstrat în permanență echilibrul între particular și general, între gustul propriu și gustul public, între expresie și mesaj, între îndrăzneală și înțelepciune, el se numește Eugen Simion”. Lui Marin Sorescu, același Adrian Păunescu îi dedică și un poem intitulat ***Poetul la Academie***.

● Dorin Spineanu îi reproșează, în „Convorbiri literare” (nr. 10), „stimatului traducător din literatura hispanică”, „poet oarecare, fără nici o importanță în literatura acestei țări”, Darie Novăceanu, că a acceptat să preia echipa de la „Scînteia”, ca urmare „a unei boli mai vechi, servilismul, dublat de nevoia maladivă de a fi mereu în preajma puterii”, devenind astfel un om „de paie care să facă, fără rezerve, jocul cel mai insalubru” al puterii la ziarul „Adevărul”, cu un corespondent la Iași pe măsură: Constantin Coroiu, „însă trecut prin multe, uns cu toate alifiile, imun la deratizarea din decembrie '89”.

15 martie

● Monica Lovinescu comentează în revista „22” (nr. 10), sub titlul *Doina Cornea și politicul*, un volum de convorbiri între Doina Cornea și Michel Combes, *Liberté*, apărut la o editură pariziană, notând într-un preambul: „Mass media din Franța n-a ajuns încă să-și ierte entuziasmul cu care a primit și retransmis primele dintre minciunile fondatoare ale noii puteri din România, din primele clipe ale constituirii ei. «Teroriștii», în primul rând. Revoluția românească s-a văzut astfel pusă între niște ghilimele care dăinuie ajungând, la unii comentatori, până la nemeritata suspiciune față de caracterul spontan al mișcării de stradă de la Timișoara sau București. Evident că strategiile neocomuniste ce-au urmat, culminând cu mineriada din Iunie, n-au fost de natură să spulbere îndoiala sistematică dacă nu a tuturor guvernelor din Occident, desigur a opiniilor publice”. Și mai departe: „Cine poate fi în Occident mai credibil decât Doina Cornea? Să mai insistăm asupra faptului că (...) neînfriccatei rezistențe a acestei femei fragile i-a datorat, în bună parte, o țară întreagă interesul presei occidentale față de suferințele de la noi? (...) / Cum a fost răsplătită de «emanația» de la putere disidența Doinei Cornea, o știm prea bine. Cea mai ignobilă campanie de calomnii s-a dezlănțuit nu numai în presa neo-ceaușistă dar și în cea oficială împotriva ei ca și a tuturor celor care se încăpățâneau să ia în serios ceea ce se petrecuse în Decembrie 1989 (...). / Dar și printre cei care – departe de a participa la acest linșaj moral – îi recunoșteau și rolul și curajul, s-a stabilit un consens: Doina Cornea ar fi doar o instanță morală, nu și una politică. Consensul nu e vinovat, Doina Cornea fiind prima care a pledat intensiv pentru această teză. (...) / Așa cum subliniază și Michel Combes, în Răsărit, exemplul lui Havel a dovedit-o îndeajuns, disidenței etice i-a putut reveni și rolul de a investi politicul cu alte dimensiuni. Bineînțeles, nu avem pretenția de a impune Doinei Cornea un rol pe care îl refuză, suntem însă nevoiți să constatăm că, în fond, ea l-a și asumat, dând dovadă în mai multe rânduri de spirit, nu doar etic, ci și politic. Sau etico-politic, în sens havelian. / Mai întâi atunci când a fost prima printre disidenții care au părăsit Frontul Salvării Naționale, încă din ianuarie 1990, nu numai pentru că Frontul hotărâse să participe la alegeri, dar și pentru că ea simțise cu acuitate legăturile dintre Front și Securitate. (...) / Faci politică în centrul și estul Europei în clipa de față nu dedându-te la politicianism; reclamând adevărul, spunându-l, insufându-l în corpul social. / Oare în sensul acesta, Doina Cornea nu face și politică?”. □ Gabriel Andreescu, în articolul *De la stânga la dreapta*: „Mai deunăzi, câțiva invitați de la Alianța Civică s-au întâlnit la o masă cu o delegație parlamentară din Franța. Oamenii politici din țara mamă a francofonilor au explicat că aveau pe agendă contacte cu principalele tendințe de aici: «Despre voi ni s-a spus că sunteți de dreapta»./ Alianța Civică și politica de dreapta! Nu o să trec peste faptul că această împărțire stânga-centru-dreapta este frivolă. Raymond Aron a încercat de prin anii '50 să convingă lumea politică și culturală franceză de

caracterul iluzoriu al acestei scheme, dar vreme de douăzeci de ani nu a reușit. (...)/ Programele și strategiile unui partid politic sunt prea complicate pentru a le aranja, precum mărgelile, dintr-o parte în alta. Dar asocierile standardizate, spre exemplu, dintre *stânga* și *stalinism* sau *dreapta* și *fascism* nu permit oare un limbaj simplificator? În general nu, pentru că în general comportamentele sunt amestecate. Și ce să mai spunem în fața acestui îngrozitor *mélange* care este viața politică de la noi ?/ Dar dacă pare caricatural să vorbim despre partide de stânga și partide de dreapta, putem în schimb să vorbim, în virtutea vechilor identificări, de comportament de stângă și comportament de dreapta. Spre exemplu naționalist-șovinismul practicat de «România Mare» și «Vatra Românească», sprijinite de actuala putere, girată la rândul ei de FSN, este un comportament atașat, tradițional, dreptei – stângă fiind, după câte ne amintim, internaționalistă. Iar dacă vrem să găsim un semn dinspre stânga (eventual, unul «extrem»), avem de căutat tot la FSN: conservatorismul practicat cu obstinație de către majoritatea parlamentară și apărarea vechilor structuri și nomenclaturiști sunt ambele de stânga. Ca și sloganurile pe care le-a aruncat tot anul trecut pe piață./ De dreapta este teroarea subversivă: agresarea unor intelectuali din opoziție de către bătauși fără identitate, pătrunderea pe timp de noapte în redacțiile unor reviste care nu au fost cumiți. De stânga, teroarea de suprafață: contrademonstrațiile muncitorești, asaltul polițiștilor asupra unor ziaristi cu legitimațiile la piept. De dreapta, afacerile făcute cu bunurile statului în numele unei privatizări de tip darwinist, de stângă, pauperizarea care se arată a fi din ce în ce mai generalizată./ După cum vedem cu toții, Frontul este peste tot, la suprafață și în subsol, la stânga și la dreapta. (...) Stăm la centru și tot prvim Frontul cum ne înconjoară, și din stânga și din dreapta, dulce, când amețitor, când amenințător“. □ Este publicat un interviu cu Emil Constantinescu (la vremea respectivă, prorector al Universității din București, membru fondator al Solidarității Universitare și al Alianței Civice și președinte al Academiei Civice) realizat de Gabriela Adameșteanu: „*Nu putem construi un viitor fără recuperarea istoriei și fără o renaștere morală*”.

● În „Contrapunct” (nr. 11), Ion Bogdan Lefter comentează ultimele evenimente intelectual-politice, pornind de la consemnarea unui marș din 2 martie al unor asociații universitare (Solidaritatea universitară ș.a.), ca protest împotriva agresării lui Petru Creția și Banu Rădulescu (*D’ale „mărțișorului”*. *Semne bune anul are*). Autorul glosează pe marginea caracterului de țintă politică al intelectualității civic-umaniste. □ Același Ion Bogdan Lefter prezintă o serie de poeme licențioase de Emil Brumaru (*Povestea boiernașului de țară și a fecioarei cu lindic zglobiu*, *Elogiu Reparatelui*, *Bocet de adult*, *Blestem*, *Blues*, *Cântec naiv*, *Chiuitură*), trimise de acesta ca urmare a articolului elogios depre editarea „corosivelor” lui Ion Creangă, unde Brumaru era consemnat printre reprezentanții literaturii erotice de elită din România. I.B.L. arată că publicarea poemelor și prezentarea i-au fost solicitate telefonic de către poet.

● Dan Deșliu publică în „România liberă” articolul *Cine se teme de Uniunea Scriitorilor?*: „Această instituție națională pare să fie la fel de agreabilă regimului Iliescu-Roman, cu parlament cu tot, precum fusese mai ieri răposatului cuplu dictatorial. Pe atunci insubordonarea, ispita de a spune «NU», oricât de voalată, se cerea combătută brutal, în numele concepției bolnave despre o forță conducătoare, unică și infailibilă. Solidaritatea breslei a reușit să salveze Uniunea noastră de la pieire, în repetate rânduri, cu toate că dezacordul dintre noi și prețioasele indicații s-a manifestat permanent, în reuniuni, plenare, conferințe, ca și în scrisul atâtor confrăți. Cu excepții, firește. Din păcate, se cunosc prea puține amănunte din această confruntare de aproape două decenii cu puterea distructivă. Din păcate, pentru că publicul larg, interesat mai curând de cancanuri, bârfe, istorii de scandal din viața oamenilor de artă, ar fi surprins să ia cunoștință de fermitatea și consecvența cu care scriitorii au rezistat presiunilor, găsind chiar modalități de a riposta cu succes. (...)/ Pe lângă proslăvirea perechii prezidențiale, «băieții» și «plevușca» aferentă aveau nobila misiune de a discredita, prin orice mijloace, pe toți cei neaderenți, folosind orice mijloace: ironii vulgare, calomnii, imixiuni în existența intimă etc. Marin Preda sau Eugen Jebeleanu erau lipsiți de valoare, Ion Caraion sau N. Manolescu aveau relații suspecte cu Occidentul, Geo Bogza cânta în corul unei biserici...”. În finalul articolului, un avertisment: „Anumiți activiști cu experiență știau – nu de azi, de ieri – că scriitorii sunt o categorie problematică, așa că puterea, oricât de diferită de cealaltă, trebuie să-și ia anumite măsuri... Foarte curând după evenimentele din decembrie, apar primele semne de cointerese în între nomenclatura revoluționară (păi, nu?) și mardeiașii cu stilou sau pix; aceștia capătă urgent autorizații, ba chiar indicații, să-și reia vechea ocupație”.

● Într-un interviu acordat lui Dorin Popa, pentru „Cronica” (nr. 11), Nicolae Breban vorbește despre romanul *Pândă și seducție*, care, deși apare ca roman independent, reprezintă, de fapt, o prelungire a lui *Don Juan*: „E vorba de seducție ca metodă politică. Deci politicul în seducție, tactica politicului în seducție. (...) Va fi provocator și pentru că romanul e scris la persoana întâi – singura mea carte scrisă la persoana întâi – pentru că el conține date autobiografice, arată în mod plastic și teribil de viu, de reliefat, toată atmosfera din jurul meu din anii ăia, '73, '74, '75”. Deși e „o săritură stilistică înapoi”, Breban afirmă că el „conține o idee care mi-e scumpă și, de aceea, când o voi publica, voi face un singur volum, de vreo 800 de pagini, pentru a provoca o discuție despre *donjuanism*, care mi se pare tema majoră a secolului și a timpului pe care-l trăim”.

● Marilena Tutilă semnează în „România Mare” (nr. 40) pamfletul *Ghearele motanului Arpagic și obsesia imaculării*, pornind de la o scrisoare deschisă adresată de Ana Blandiana lui Marin Sorescu și publicată în „România liberă” (26 februarie 1991): „Din scrisoarea adresată lui Marin Sorescu se reține

mieunatul prelung, pigmentat de mârâieli războinice. Cu coada zbârlită, cu spinarea arcuită, și mustățile înfoiate, răcăie în podiumul Alianței Civice în căutarea securii de război. (...) Rezelul Motanului Arpagic se va purta pe terenul literelor românești, fără nici o umbră de remușcare. Autoarea, cea care l-a plăsmuit într-un moment de divină inspirație, Ana Blandiana, își revendică pentru sine istoria literaturii române. Bastionul cucerit i se pare inexpugnabil. Orgoliu exacerbă, inocență, mimetism? Din toate câte ceva. (...) Motanului Arpagic nu-i rămân decât obsesia imaculării și lupta acerbă pentru parcelarea posterității. În numele *Persoanei întâia plural* va rosti sentințe, va izgoni ori va hărțui, găsindu-și mereu prozești, amatori de sofisme gata oricând să facă din alb negru și invers (...). *Jos Comunismul, nu-i așa?/ P.S.:* Între timp lucrurile s-au liniștit. Marin Sorescu și-a dat demisia de la revista «Ramuri» și din Uniunea Scriitorilor”. □ Tot despre Marin Sorescu scrie și Edgar Papu: **Marin Sorescu și Oltenia** – „genul de intelectual creator care ne trebuie: el nu se mulțumește să ilustreze cu toată forța și originalitatea sa toate genurile existente, ci mai inventează și altele, care presupun o minte deosebit de ascuțită... Așa este întreaga serie *La liliaci*, cu sensul de *La cimitir*, simbol al tristei trenii cântate, al doliului, al morții. Marin Sorescu, în bucăți de proză sugestivă, grăbită, cu caracter poetic, cuprinde esența tragică a unui sat oltenesc. Acestei bucăți scurte se asimilează una cu alta și întregesc cuprinzătoarea și, totodată, răscolitoarea atmosferă a unei întregi cărți. O altă invenție a lui Marin Sorescu, deosebit de proeminentă – de altfel, ca și prima – este uriașul *Tratat de inspirație*, 1985 (în format mare, în quarto, numără peste 500 de pagini, în două părți: *Poezia pusă și simplu/Dialoguri și portrete* respectiv *Secțiune transversală printr-o mireasmă*)”.

16 martie

● Într-un articol din „Dreptatea”, **Către o nouă Mecca?**, Barbu Cioculescu scrie despre cele „trei lovituri norocoase” ale lui Marin Sorescu: primirea premiului Herder, alegerea sa ca membru corespondent al Academiei Române și demisia din Uniunea Scriitorilor. „Cât îl privește pe poetul Marin Sorescu, el a fost jignit și a reacționat – puneți-vă în locul lui! – pierzându-și o clipă umorul său, dar, păstrându-și-l, în această împrejurare pentru sine. Cazul Uniunii Scriitorilor e mai complicat, suferința a început odată cu alegerile de anul trecut când cei doi-trei vorbitori care au cerut epurarea ei de scribii staliniști (iertăți de vorbă urâtă!) au fost huiduiți la scenă deschisă: menirea Uniunii nu era să facă politică. Punct.”

17 martie

● Pe prima pagină a „Adevărului literar și artistic” (nr. 58), Cristian Tudor Popescu inaugurează, printr-un scurt articol despre Damon Knight – „patriarhul criticii S.F. din SUA (ceea ce pentru fanii americani înseamnă din întreaga

lume)”, „primul care a practicat o critică metodică, sistematică a textului S.F.” – un serial dedicat literaturii S.F., propunându-și să ofere „o viziune oarecum diferită asupra acestui gen atât de controversat”: „O viziune în care spectaculosul, exoticul, luxurianța sunt dublate întotdeauna de stringența speculației, de coerența construcției de ansamblu a universului imaginat, de vertijul intelectual și, deloc în ultimul rând, de acuratețea literară”. □ Sub genericul „Romanul secolului XX”, Valeriu Cristea publică un amplu eseu critic despre Andrei Platonov („demolatorul sarcastic al utopiilor comuniste”) și romanul acestuia, *Cevengur (Utopia de lut)*: „Până acum câțiva ani, cu excepția unor profesori de literatură rusă, traducători și specialiști marginalizați în timpul dictaturii ceaușiste, un singur om, probabil, în orice caz un singur scriitor din România auzise de Platonov: George Bălăiță. Și nu numai că auzise, dar și știa câte ceva despre el. Nu mult, suficient însă pentru ca (...) să înțeleagă că e vorba de un foarte mare scriitor, poate cel mai mare prozator sovietic. George Bălăiță mi l-a evocat primul pe Platonov, pe la sfârșitul anilor '70. Apoi a scris un mic eseu despre el, l-a publicat în revistă, iar mai târziu l-a introdus în volumul *Noaptea unui provincial* (1983). Nici un ecou. După cum nici un ecou nu avusese, trecând aproape complet neobservată, o culegere de povestiri intitulată *Fro* și apărută la Editura pentru literatură universală (...) în 1968, în traducerea – prima din Platonov la noi – a lui Constantin Streia și a Tatiane Berindei. (...) În 1987, în calitate de director cu multă experiență deja al Editurii Cartea Românească (...), George Bălăiță reușește, printr-un gest în același timp temerar și bine calculat, să introducă în plan (...), pentru anul 1989, traducerea capodoperei lui Andrei Platonov, romanul *Cevengur*. Traducere la care, împreună cu d-na Janina Ianoși (...), se înhamă (acesta e cuvântul)”; „S-ar putea ca pe unii să-i nemulțumească faptul că tocmai Platonov (...), denunțatorul cruntelor atrocități ale războiului civil din Rusia, conferă o dimensiune supraistorică suferinței oamenilor, tristeții condiției umane. (...) Destinul unor oameni nu pare influențat de mediul în care trăiesc. Moscovitul Serebinov (...), unul din acei *adaptați indiferenți* ce pot fi descoperiți în orice regim este «nefericit și mort în mijlocul vieții», nu din cauza comunismului. (...) Un mare scriitor «îneacă» inevitabil, într-o viziune cu mult mai largă, planul politicului. În opera unui astfel de scriitor, nici o orânduire, nici un sistem, oricât de cumplite, nu monopolizează răul din lume”; „O invenție swiftiană e *Cevengurul* însuși. Neavând habar ce e acela comunismul (...), plebea provincială ignorantă și ignorată (până când vine clipa spulberării ei de către centru, care probabil nici el nu știa mai mult în această privință) se apucă singură de treabă și îl realizează cum crede că e mai bine. Rezultă un fel de comunism al prostimii și al prostăniilor, perfect absurd, perfect tragicomic. Pentru cititorii români, *Cevengur* e o *Țiganiadă* roșie. (Iată deci încă un nume – Ion Budai Deleanu – de care poate fi apropiat Platonov tocmai pentru a putea face în final bilanțul unicității sale)”.

19 martie

● „Tineretul liber – Suplimentul literar și artistic” (nr. 11) atrage atenția prin editorialul „textualist” al lui Nic Iliescu (*Preludiu în C-dur*). Pe aceeași pagină, Sorin Gherguț scrie despre *Frecție cu colivă și lumpen-privatizare*: „Pe vremea odiosului, Filarmonica din Iași, pentru a supraviețui, vindea ouă donate de Avicola. Povestea cu teatrul care fabrica sicrie e cunoscută. Și în curtea editurii Cartea Românească s-ar putea instala stupi. Nimeni nu s-ar mai simți înțepat” – într-un context în care Sorin Gherguț atrage atenția asupra semnificațiilor unei politici anticulturale. □ Sorin Preda îl interviează pe prozatorul francez Henry Bonnier, de la care află: „Mi-ar face multă plăcere să mă întâlnesc cu tinerii scriitori români”. □ Sub titlul *Exerciții pe Tabelul lui Mendeleev*, Aureliu Goci scrie despre proza lui Mircea Nedelciu: „În fond, textualismul este tot o formă de criză a limbajului, câtă vreme (cel puțin în genul proteic) tinde să-și integreze exprimări și atitudini care aparțin demersului analitic, iar distincția fundamentală constă în inversiunea propoziției fundamentale a realismului pentru care literatura este viață, lume adăugată lumii: or, în noua ipostaziere, viața este scriitură, lumea are mâinile pătate de cerneală, textul se gândește singur, *mimesis*-ul devine gândire cognitivă în sine. Nu fără legătură cu verbul român al autenticității și al dosarului de existențe, romanul textualist aglutinează lucrurile și prezența, folosește o pluralitate de limbaje și discursuri parțiale, o adăugare (și aluvionare) de intervenții, istorii, epistole și acte, fără să negligeze predicția deriddiană privitoare la *sin-croma* dar și *sin-tonia* textului în general”.

20 martie

● În editorialul din „Luceafărul” (nr. 12), *Cât costă cultura?*, Eugen Uricariu trage un semnal de alarmă: „...în cultură reprezentăm și putem, în viitor, să reprezentăm ceva și chiar să câștigăm unul sau mai multe merite. Unul dintre ele ar fi acela de a ne deosebi de alții, altul ar fi acela de a ne asemana cu alții. (...) Cultura este o deprindere care costă. Cât costă, oameni buni, această deprindere? Mai mult sau mai puțin decât o deprindere falimentară? Dacă vom uita, vom dispărea. Vor rămâne doar ruinele”. □ Sub titlul *Sfârșitul unui vis*, Florin Manolescu scrie despre *Spovedanie pentru învinși*, volumul lui Panait Istrati republicat de curând (Editura Dacia, 1990). □ La rubrica dedicată „cărții străine”, Dan-Silviu Boerescu publică articolul *Săraca (frumoasa) vecina noastră*, în care comentează un volum al lui Soljenițin, apărut la Editura Fayard, *Comment réaménager notre Russie. Réflexions dans la mesure de mes forces*.

21 martie

● Adrian Marino publică în „România literară” (nr. 12) articolul *Alexandru Paleologu își amintește*, luând ca pretext volumul *Souvenirs merveilleux d'un*

ambassadeur des golans (Editions Balland, Paris, 1990): „Întreaga biografie a lui Alexandru Paleologu (...) ne dezvăluie un *alt tip* de intelectual român, descins parcă dintr-o altă lume. «Conu Alecu» nu este chiar o «fosilă vie». Dar va conveni cu mine (...) că lumea sa, cea evocată și de Paul Morand (...), a apus. Dar câtă deosebire, demnitate, simț al măsurii și luciditate istoică în evocarea sa, față de detestabilul (din punct de vedere moral) *Scrinul negru* al lui G. Călinescu, portret pamfletar-grotesc al aceleiași aristocrații eșuate la talcioc! A «bârfi» și a insulta o clasă învinsă, ce nu se mai poate apăra... Ce poate fi, din punct de vedere moral, mai penibil, și regretabil./ Din fericire această clasă, al cărei exponent intelectual tipic este Alexandru Paleologu, n-a dat numai învinși și ratați. Toți intelectualii adevărați pe care i-a produs (am întâlnit destui reprezentanți și în închisoare) s-au dovedit demni și curajoși. Dar nu totdeauna și combativi: din decență și mai ales dintr-o iremediabilă bună creștere. Doar că revoluțiile și rezistențele politice nu se fac cu oameni bine crescuți și salonarzi, ci – efectiv – cu «golani», cu lumpeni, cu marginali. Alexandru Paleologu a înțeles acesta și s-a proclamat ambasadorul lor”. Figura „aristocratului” Alexandru Paleologu contrastează dramatic, crede Marino, cu aceea a unui scriitor „rural” precum Marin Preda: „Am în memorie (cu un fel de amuzament trist), un articol de Alexandru Paleologu: *Un mare scriitor citadin, Marin Preda*. Mare scriitor, într-adevăr. Dar «citadin»? Mai curând Marin Preda va fi fost, să spunem, bonz în Tailanda sau împlânzitor de șerpi, decât «citadin». Și încă «mare». Dar era director la editura Cartea Românească, pe care o transformase într-o moșie personală ruralizată. Iar Alexandru Paleologu era redactor, abia tolerat, la acea editură stil Siliștea Gumești... Câte drame de acest gen nu s-au consumat de fapt în acea epocă!”. □ Eugen Negrici este prezent în paginile revistei cu eseul *Schiță pentru o patologie stilistică totalitară*, fragment din cartea publicată peste mai mult de un deceniu, *Literatura română sub comunism*. □ În articolul *Cel mai ascultat cronicar literar (II)*, Nicolae Manolescu examinează „complementaritatea (...) dintre cronicile literare rostite de Monica Lovinescu la Radio Europa Liberă și acelea publicate în presa din țară”.

● În interviul acordat lui C. Pătrașcu pentru revista „Convorbiri literare” (nr. 11), Gheorghe Grigurcu se arată dezamăgit de lipsa de reacția a lui Andrei Pleșu față de indiferența manifestată de guvern pentru cultură: „Dl. Andrei Pleșu, altă dată atât de logoreic, s-a cufundat într-o muțenie de rău augur. (...) Nebănuindu-l de complicitate deliberată cu propriii săi neprieteni, suntem constrânși a semna la pasivitatea d-sale, învărtind în mână o demisie, o retrace la momentul oportun... menținerii în scaun. (...) Persoana tot mai sofisticată a d-lui Pleșu marchează, în mod obiectiv, un avanpost al defetismului pe cât de neașteptat, pe atât de răspunzător de incuria progresivă a vieții noastre culturale”. □ În articolul *Menestreli de Cotroceni*, Dorin Spineanu comentează negativ atitudinea „cel puțin ciudată” a lui Eugen Simion, respectiv îndemnul

său adresat scriitorilor la „neimplicare în politic”, recomandând, după opinia semnatarului, „o tăcere nedemnă” și având „o atitudine conformistă pe care o propune pe unde apucă: la radio, la televiziune”. Tot aici, Dorin Spineanu face referiri și la Cristian Tudor Popescu, „o licheluță din ce în ce mai obraznică”, „un mediocru autor de S.F.”, care avertizează opoziția să nu mai atace FSN-ul, căci există riscul serios ca electoratul să se îndrepte spre stânga extremă și nu va fi bine. „Oricum, ceva tot s-a hotărât: C.T. Popescu nu va fi niciodată un scriitor. Pentru asta e nevoie de talent și cultură și de minimă verticalitate morală”.

● Revista „Tribuna” (nr. 12) inițiază ancheta ***Scriitorii și problemele lor, deocamdată***, propunând următoarele întrebări: „1. Cu ce probleme de creație (tematice, formale) vă confrunțați după evenimentele din 1989 și ce schimbări vor produce ele în opera dumneavoastră?/ 2. Ce urmări a avut înlăturarea cenzurii pentru ceea ce scrieți și pentru raporturile în care vă aflați cu editurile?/ 3. La ce lucrați și care este viitoarea carte cu care veți fi prezent în librării?”. Răspund în acest număr: Adrian Marino, Victor Felea, Vasile Igna, Petru Poantă, Tudor Dumitru Savu. ■ Adrian Marino: „Se constată (...) necesitatea părăsirii vechii mentalități a scriitorului «funcționar de stat», servil și aservit puterii și care «mulge» la disperare bugetul tot mai deficitar al Uniunii. Scriitorul mai tânăr va trebui, îndeosebi, să se convingă de noua-mare realitate a societății democratice, post-totalitare și a pieței libere, din funcționar docil el «trebuie», el urmează să devină un liber profesionist”.

● În „Totuși iubirea” (nr. 12), Adrian Păunescu inaugurează „serialul” ***L-am cunoscut pe Mircea Eliade***, evocând împrejurările în care a realizat interviul cu Eliade din 1971 (apărut cenzurat în revista „Flacăra”).

22 martie

● În „Orizont” (nr. 12), Mircea Mihăieș vituperează la adresa supraviețuitoarelor culturii oficiale din anii ceaușismului (***Breasla necuvântătoarelor***): „Un vechi proverb românesc spune că surplusului de minte i se asociază și un surplus de prostie. Rareori s-a verificat această zicere cu mai multă expresivitate a tâmpeniei ca în cazul recentelor întâmplări care au adus în centrul atenției două dintre breslele creatorilor: actorii și scriitorii. Lucrurile s-au desfășurat după tipicul scenariilor staliniste: o delegație (reprezentativă, desigur) se înfățișează la palatul prezidențial pentru a aduce la cunoștință mari nereguli, comploturi și trădări în interiorul breslei și pentru a cere urgente măsuri. Dacă privim lista petiționarilor, ne vom liniști imediat. E vorba de aceiași slujbași ai diversiei, cuvântători frenetici pe la congresele partidului, dezlănțuiți în varii spectacole mamut sau în poeme orăcăitoare la adresa toașului și toașei. (...) Nici în privința scriitorilor care s-au năpustit, ca lupii în prag de primăvară, spre Cotroceni n-avem lucruri mai bune de spus. Nu mă miră nici măcar prezența lui Augustin Buzura printre ei. Romancierul de succes din anii trecuți a devenit un colaboraționist al regimului neocomunist la

fel de plin de succes. Iuți să sară cu pâra, așa cum, până nu demult, erau primii la elogiile prezidențiale, grupul scriitorilor primiți la Ion Iliescu încearcă încă una din diversivările în care s-au specializat. Profesioniști ai cacialmalei, un A. Păunescu, un Dinu Săraru, un Valeriu Râpeanu, și-au luat sprijinitori de seamă: M. Ungheanu, Paul Everac, cuplul Vulpescu, Platon Pardău. Nu știm ce-și vor fi zâmbit unii altora, în atmosfera vătuită a Cotrocenilor. Observăm doar că dizgrațiosul A. Păunescu și-a ajustat, pentru festiva ocaziune, oribila podoabă hirsută. De unde am putea deduce că s-au discutat chestiuni arzătoare. În urmă cu câțiva ani, un grup asemănător (asezonat și cu câțiva dintre pârâcioșii de azi) s-a prezentat la Ceaușescu, la fel de nemulțumiți de breasla din care făceau parte, cerând înființarea unei uniuni a scriitorilor comuniști. (...) De ce tocmai *actorii* și *scriitorii*? De ce nu muzicienii și pictorii? Foarte simplu: pentru că puterea vrea să controleze *cuvântul*. (...) Prezența la Cotroceni a lui A. Păunescu și a emulilor săi întru ale turcirii conștiințelor e echivalentul implacabilei vocabule a mentalității polițienești adresate scriitorilor: *Vorrba!*". □ Sub titlul *Batista lui Iago*, este publicat un interviu realizat de Leonard Oprea cu Vladimir Tismăneanu (la Washington, în vara lui 1990) – despre Grupul pentru Dialog Social și obligațiile opoziției civico-politice din România: „Dacă percepția creează realitatea, este posibil ca Grupul să devină într-adevăr principala forță a Opoziției sau să se confrunte la un moment dat cu percepția observatorilor străini și realitatea sa domestică. În urma acestui conflict, probabil că Grupul va provoca mari dezamăgiri în rândul observatorilor străini care au avut momente de exaltare la adresa GDS, pentru simplul motiv că sunt niște băieți inteligenți care știu să citească Platon. Le-am spus-o și lor, mă repet aici, dar o lași să fie de două ori. În 1982, când m-am dus la *New School* și când mi s-a spus «despre Școala de la Frankfurt avem sute de oameni care pot să scrie, despre România ești doar tu», exact asta le-o spun și eu de fiecare dată prietenilor de la Grup, le spune «despre Platon și Heidegger, despre puterea celor de putere s-a scris mult mai bine și mai de curând» (...) În atari condiții, le-am spus, șansa și grandoarea GDS-ului este să devină coloana vertebrală a Opoziției din România. Nu-și pot permite nici măcar luxul pe care și l-a permis în Cehoslovacia, în '77, Carta. (...) Să te situezi în afara politicului este, în cel mai bun caz, o formă nepermisă de inocență, o candoare mai mult decât suspectă. Am un termen mai bun: o suficiență frivolă. (...) Nu discutăm apolitismul țatei din Ferentari. Apolitismul este sinonimul modern al ipocriziei. (...) N-am să obosesc spunând-o: Grupul trebuie să devină politic. Sunt mințile cele mai luminate. Fie în Grup, fie în vizită la Grup. Nu există astăzi în România om cu mintea întreagă care să refuze contactul cu Grupul pentru Dialog Social. Este clar la ce mă refer – cine este astăzi onest în România vrea acest contact. Problema este că tocmai fiindcă a devenit magnetul speranțelor, exigențele la adresa lui cresc. (...) Am scris lucrul acesta în «East European Reporter»: Grupul se dovedește la fel de

eterogen precum realitatea românească. Am rezerve față de anumiți membri și față de unele afirmații. În ansamblu, fără nici un fel de dubiu, Grupul trebuie susținut. (...) La ora actuală Grupul pentru Dialog Social este ținta uneia dintre cele mai murdare și mai înveninate campanii a presei feseniste. Eu, prin puțină mea cultură politică marxistă, știu un lucru: în situația în care adversarii se unesc este bine ca toți prietenii să strângă rândurile să te apere. Se poate să fie spinul din ochii puterii, pentru acea pleavă care scrie în presa guvernamentală. (...) Eu nu văd ieșirea din totalitarism ca pe un fenomen apocaliptic. Toți cei care proclamă discontinuități absolute sunt niște trișori. Nu cred că ieșirea din totalitarism trebuie să fie un fenomen de masă. Suntem sătui de revoluții în sensul acesta, suntem sătui de ghilotine, fie ele și simbolice. Dar, pe de altă parte, suntem sătui și de falsificarea vieții noastre tot atât de mult. De minciuna proclamată adevăr. De ficționalizarea vieții noastre, cum spunea Dorin Tudoran. (...) Dacă mă întrebi de grupuri, îți răspund că nu există absolut nici un singur om care să fi scăpat sistemului, iar cei care ar mai pretinde asta înseamnă că încă mai fac parte din sistem. Eu însumi m-am eliberat (...) și încă mai continui, după nouă ani, să mă eliberez. Triumful totalitarismului este să ne facă să credem că nu ne putem elibera. Refuzul totalitarismului este să încercăm în fiecare secundă a vieții noastre să spunem nu acelei forțe care i-a făcut pe unii să creadă că există ordini mai predispuși la eternitate decât cvea din care prietenii noștri s-au străduit să iasă”. □ Sub pretextul celebrării apariției *Istoriei critice a literaturii române*, revista îi dedică un întreg grupaj, alcătuit dintr-un interviu cu Nicolae Manolescu realizat de Mircea Mihăieș (*Drumul și gropile*) și articole semnate de Cornel Ungureanu (*Exercițiul libertății* – „În ce mă privește, cred că e necesar să așteptăm celelalte volume”), Vasile Popovici (*Eliberarea de o datorie*) și Daniel Vighi (*Policier*). ■ Potrivit lui N. Manolescu, „șansa cea mai mare ar fi să ajung la capătul celor cinci volume. Cât privește Academia, nu mi-am pus niciodată problema că voi ajunge acolo. Și, sincer, nici nu țin în mod special, în acest moment, să ajung acolo. Nu vreau să-mi fie interpretat răspunsul ca o dovadă de modestie vanitoasă. Dar, pur și simplu, felul în care arată acum Academia Română, neepurată de anumite personaje din trecutul glorios, este atât de deprimant încât nu țin deloc să fac parte din ea. ■ Vasile Popovici e de părere că Nicolae Manolescu, „cel mai mare critic literar din ultimele decenii”, e incompatibil cu actuala Academie: „Azi, când asistăm la atâtea demisii morale, când după atâta suferință și oroare, mai există oameni de cultură, adică oameni capabili să se informeze și să discearnă, în stare să dea girul unei puteri, făcând zadarnică vărsarea de sânge, azi angajarea lui Nicolae Manolescu devine și mai prețioasă. La mijloc nu este vorba, cum vor să lase unii să se înțeleagă, despre o simplă opțiune politică, despre nuanțe și orientări în cadrul unui sistem democratic, ci despre soarta noastră a tuturor – vom fi sau nu liberi. Și poate ca niciodată, această scurtă perioadă de timp, indecisă, supusă

presiunii interne și externe, va compromite pe veci noii colaboraționiști, încă mai mult decât i-a compromis pe cei vechi, cei mai mulți aceiași cu actualii stâlp ai comunismului. Firește că în această postură Nicolae Manolescu nu poate fi primit la Academie. Nu a servit *cauza*. Și ar fi fost și rușinos să-l regăsim coleg cu Alexandru Bârlădeanu și cu Eugen Barbu. Sunt necesare merite de un anume fel pentru a fi academician în România. Însă când te numești Nicolae Manolescu un titlu nu-ți poate adăuga și lua nimic”. □ Cornel Ungureanu scrie un comentariu istorico-literar despre gruparea buovineană interbelică „Iconar” și un reprezentant notabil al acesteia (*George Drumur și cei de la „Iconar”*).

● Mircea Dinescu relatează, într-un interviu acordat lui Dorin Popa, pentru „Cronica” (nr. 12), despre o întâlnire organizată la Praga, la inițiativa unor foști membri ai Chartei ’77, cu participarea unor intelectuali din Europa de Est și din Occident. Dezamăgirea lui Dinescu este generată de faptul că Havel nu a fost prezent decât la un concert simfonic, și nu a participat la nici un fel de dezbateri. Deși au fost acolo oameni de cultură de „primă mână”, disidenți cunoscuți din țările est-europene, „n-a ieșit nimic din toată această poveste”: „Păreră mea este că trebuie făcută o casă comună a Estului, unde problemele noastre sunt comune de fapt, adică dramele intelectualilor și drama opoziției și a scriitorilor, după mișcările astea revoluționare din Est sunt chiar comune. O să facem anul ăsta, poate chiar la Uniunea Scriitorilor”. Revenind la actualitatea românească, Mircea Dinescu observă că aceia care au susținut regimul Ceaușescu, Eugen Barbu, A. Păunescu ș.a (chiar dacă aflați în relații conflictuale înainte de 1989) se regroupează și înființează reviste, fără să se confrunte cu problemele generate de criza hârtiei și de privatizare, ca majoritatea scriitorilor – „spre deosebire de intelectualii fini care încă o dată s-au certat între ei, cuprinși de nevroza asta postrevoluționară”. „Există și o dramă: ce te faci cu poetul, trandafiriu și delicat, care nu supraviețuiește și ce te faci cu escrocul care s-a descurcat și în vechiul sistem scriind romane, așa, cu boabe de ideologie comunistă și care, acum, poate să scoată și romane porno sau romane în care înjură comunismul cum s-a întâmplat la noi”. (O a doua parte a interviului va apărea în nr. 13, din 29 martie 1991.)

● Nr. 12 al săptămânalului „Contrapunct” are pe prima pagină un text de atitudine al Elenei Ștefoi (*Confuzii, complexe, partizanat*) despre moravurile și atitudinile scriitorilor în raport cu Puterea postdecembristă. □ O „Precizare” a majorității redactorilor revistei se delimitează de „nebuniile” afirmate de Liviu Ioan Stoiciu într-un interviu acordat publicației ieșene *Convorbiri literare* (nr. 10). □ Cea mai mare parte a acestui număr este rezervată unor articole, studii și eseuri despre criticul și teoreticianul francez Roland Barthes, prezentate cu ocazia Seminarului „Roland Barthes” desfășurat la București pe 25 februarie 1991. Semnează Irina Mavrodin (*Conceptul Barthes*), Ioana Ieronim (*Gradul zero*), Radu Toma (*O sensualitate inteligentă*), Cristian

Moraru (**Roland Barthes – știința literaturii ca „știință veselă”**), Nina Ivanciu (**Ce este modernitatea? Meschonnic „împotriva” lui Barthes**), Ion Bogdan Lefter (**„Ultimul” Barthes**), Delia Șepețean-Vasiliu (**Roland Barthes sau eșecul dejucat**), Gheorghe Iova (**Roland – lupta pentru argumentul plăcut**), Smaranda Vultur (**Paradoxul identității la Roland Barthes**), Anca Măgureanu (**Vocea sau revanșa semnificantului**), Victor-Dinu Vlădulescu (**Roland Barthes între modernitate și post-modernitate**) și invitatul francez Frédéric Martel (**Fragmente dintr-un discurs îndrăgostit**). □ Vladimir Tismăneanu publică un elogiu al fenomenului Păltiniș „sustras aglomerațiilor gregare” ca formă de rezistență spirituală antitotalitară pe „alinamentele marii culturi europene” (**Gând întârziat despre Păltinișul magic**) – „text transmis, în epocă, la Radio «Europa liberă»”.

- În „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 12) se publică un grupaj dedicat lui Mircea Ivănescu, **Poetul la șazezi de ani**, la care participă – cu mici texte în ton aniversar: cu evocări ale poetului sau lapidare observații despre poezia acestuia – Nicolae Breban, Cezar Baltag, Ion Drăgănoiu, Traian T. Coșovei și Augustin Frățișă.

- Sub titlul **„Noi luptăm împotriva comunismului, nu a comuniștilor!”**, citim în revista „22” (nr. 11) un interviu luat de Andreea Pora liderului PNȚ-c.d. Corneliu Coposu.

- În „România Mare” (nr. 41), D. Bălăeț inaugurează un grupaj, continuat în numărul din 19 aprilie – **Andrei Pleșu și Coloana Infinitului** (împotriva ministrului Culturii, „teoretician al bișniței în cultură”), completat de Florin Micșan cu **Învățăturile nașului Pleșu către finul său Ciucă și Biografia unui francmason** (în serialul intitulat **Andrei Pleșu sau un bandit în Guvernul României**).

23 martie

- În „România liberă”, Raluca Stroe Brumariu publică un **Interviul cu regizorul Andrei Șerban, directorul Teatrului Național. Voi pleca**. A.Ș.: „Faptul că în cultură s-a alocat doar un procent de 0,33 din buget este mai rău ca oricând; niciodată sub Ceaușescu nu s-a acordat o sumă atât de redusă culturii și acesta este cel mai mare semnal de alarmă, este de fapt o problemă de viață și de moarte, tocmai acum când, prin artă, România are șansa deschiderii spre lume”. „–După opinia dumneavoastră, ce s-a urmărit prin această campanie de defăimare: înlăturarea, alungarea dv.? Sau a fost numai o încercare de intimidare, pentru a vă obliga să vă restrângeți acțiunile?/ – Nu cred că domnilor Iliescu și Roman le-ar face bine din punct de vedere al presei internaționale faptul că eu voi pleca. Cu aceasta se va demonstra că, într-adevăr, teatrul românesc nu este lăsat să iasă în lume, că este regionalizat, provincializat într-un spirit la fel de sufocant ca înainte. Nu cred că dâșii doresc așa ceva. Securitatea prin avocații ei anonimi sau care semnează cu pseudonim,

încearcă deliberat să mă înlătore pentru că se tem de cei care nu se tem de ei. Eu am vrut să deschid Teatrul Național spre toate orizonturile posibile, spre tradiția cea mai largă a teatrului românesc și universal. Am intenționat să fac un gen de spectacole care au o perspectivă extrem de elastică între tradiție și avangardă. Am vrut să deschid Teatrul spre viață în toate felurile posibile. Și am dorit să chem regizori de toate vârstele, din România și din străinătate, pentru un schimb de impresii, un schimb cu tehnici de teatru. Dar, evident că fondurile fiind tăiate atât de brusc, toate acestea nu mai sunt posibile. (...) Dacă nu este nevoie de mine aici, ușor poate fi găsit altcineva. În ceea ce mă privește, consider că mi-am făcut datoria.”

25-27 martie

● La Timișoara se desfășoară un simpozion internațional cu tema *Putere și opoziție în societățile postcomuniste, fundamente ale pluralismului în Europa Centrală și Răsăriteană*, simpozion organizat de The Foreign Policy Research Institute din Philadelphia și The Center for the Study of Post-Communist Societies de la Universitatea din Maryland, împreună cu Uniunea Scriitorilor din România și cu Inspectoratul pentru Cultură al județului Timiș. La colocviu – primul de acest fel organizat în Europa și care a beneficiat de prezența lui Jean-François Revel – participă „parlamentari, filosofi, sociologi, politologi, scriitori și ziariști din Polonia, Ungaria, Cehoslovacia, Iugoslavia, SUA, Bulgaria și România”. Din grupul de organizare fac parte: Vladimir Tismăneanu (profesor la Universitatea Maryland), Dorin Tudoran, Juliana Pilon, Mircea Mihăieș, Geo Șerban, Leonard Oprea, Marcel Tolcea. Din partea României sunt prezenți, în afara celor deja numiți, Nicolae Manolescu și Stelian Tănase. Dintre participanții străini: Peter Paczolay (jurist, membru al Curții Constituționale din Ungaria), Agnes Heller și Ferenc Fehér (ambii de la Noua Școală de Cercetări Sociale din Ungaria), Martin Weiss și Ivan Lampert (din Cehoslovacia), Sonja Licht, Milan Nikolic, Djurdje Nikovic (din Iugoslavia), Antoni Todorov (de la „Centrul pentru Democrație” din Bulgaria) și Dimitrina Petrova (parlamentar bulgar și profesor de filosofie la Universitatea din Sofia). Câteva dintre temele recurente ale comunicărilor prezentate la simpozion: existența unui cadru istoric al perioadei posttotalitare comun tuturor statelor ce au traversat experiența comunistă, cauzele tensiunilor (politice, sociale, etnice) specifice perioadei de tranziție postcomuniste, naționalismul și tendințele segregacioniste. (Cf. Augustin Frățilă, în „Contemporanul. Ideea Europeană”, nr. 15, din 5 aprilie 1991; precum și „Orizont”, nr. 13, din 29 martie 1991, și nr. 14, din 5 aprilie 1991.)

26 martie

● Tema numărului 12 din „Tineretul liber – Suplimentul literar și artistic” este *America, America*. Toate intervențiile – recenzii, eseuri ori traduceri – vizează

realitățile culturale americane, cu accente superlative încă din titlu. □ Gabriel Rusu semnează editorialul *The All American*. □ *Despre America* îi povestește Mircea Cărtărescu lui Horia Banea. Textul nu este un interviu, ci o lungă confesiune. □ Scriu la temă: George Cușnarencu (*De veghe în lanul de secară*), Mihai Popescu (*Bumerangul lui Columb*), Nic Iliescu (*Show-business cu stegulețe*), Florin Toma (*Modelul oniric american*). □ Despre *Poeți americani* scrie informativ George Ioniță. □ În traducerea lui Mihai Iorga, Mihail Oprea și T.T. Coșovei, sunt reproduse poeme din Allan Ginsberg, John Ashbery, Donald Hull, Lydia Davis, Diane Wakoski, Louis Zakofsky. □ Vladimir Bălănică traduce o scurtă povestire a lui William Maxwell.

28 martie

● În nr. 13 din „România literară” continuă polemica dintre Eugen Simion și G. Dimisianu, acesta din urmă publicând, sub titlul *A face politică*, o replică la textul semnat de Eugen Simion în nr. 11 (din 14 martie 1991) al revistei: „Un scurt articol al subsemnatului (...) în care vorbeam despre «ipocrizia vinovată» a celor care pledează, acum, pentru desprinderea de politic a scriitorilor, făcând în fapt ei înșiși politică, dar politică guvernamentală nedeclarată, acel scurt articol a stârnit replica promptă a criticului Eugen Simion (...). Aș da eu însumi o probă de ipocrizie dacă aș spune că reacția sa m-a surprins. Deși nu-l numisem în articol (m-au preocupat acolo mentalități și nu persoane), dl. Eugen Simion se putea simți într-adevăr, măcar în parte, vizat: nu pentru că ar face, deghizat, politica guvernului, dar a consumat multă muniție, în ultima vreme, pentru a ținti în direcția implicării în politic a scriitorilor, a pătrunderii politicului în revistele de cultură, fenomene pe care le dezaprobă căci le socotește nefaste pentru literatura română de azi (...). Nu m-a surprins așadar faptul că dl. Eugen Simion a reacționat într-o chestiune ce-i stă la inimă. Era normal să reacționeze. M-a contrariat însă felul în care a făcut-o: atribuindu-mi ceva ce nu am susținut, compunându-mi, pentru cititori, o falsă poziție pe care apoi o combate./ (...) Eu am vorbit în articol despre scriitori și politică iar nu despre literatură și politică, despre scriitori ca exponenți ai unor poziții politice în nici un caz exprimate, acestea, prin literatura lor; nicăieri, în succintul text, nu las să se înțeleagă că accept în vreun fel atragerea literaturii în sfera politicului, investirea ei cu misiuni politice. Cu toate acestea, dl. Eugen Simion îmi atribuie chiar și o «teorie» care, dacă ar fi a mea, de bună seamă că m-ar compromite, căci m-ar plasa în postura unui ins aflat în plină confuzie de criterii. (...) Deci n-am spus că literatura ar trebui «să îndrepte» societatea, cum îmi atribuie dl. Eugen Simion, ci că scriitorii au de făcut acest lucru (eu spuneam «să apere», dar mă rog!) și dacă o vor face, implicându-se politic, vor apăra și literatura, ca parte a întregului social. (...)/ Totuși nu teoria mea inexistentă despre relația literatură-politică are importanță în discuția de față (...).

Importantă e cheștiunea participării scriitorilor, în împrejurările actuale, la viața publică și la confruntările politice. (...)/ Avem oare destule temeieri să spunem că «războiul» s-a încheiat? S-au domolit învolburările sociale? Începem, măcar, să trăim într-o lume normală, «stabilizată»? Mă întreb de unde acest sentiment al stabilizării la dl. Eugen Simian și la alți câțiva confrăți care ne anunță atât de insistent, chiar ultimativ, că a sosit ceasul să ne întoarcem la uneltele profesiunii literare, la judecata estetică ș.c.l. Pe ce se întemeiază domniile lor când lansează acest apel? Ce semne bune au deslușit în aerul prezentului, ce indicii liniștitoare care nouă celorlalți ne scapă? (...)/ L-am urmărit de pildă pe mult prețuitul de mine prozator Augustin Buzura în apariția sa la televiziune de săptămâna trecută. În fine, mi-am zis, voi afla ce gândește autorul *Fețelor tăcerii* despre situația actuală, în fine, am sperat, s-a decis să iasă din rezerva pe care i-au impus-o activitățile mai mult ornamentale de care a fost confiscat în ultimul an. Am așteptat mult de la acest interviu dar m-am ales, să mă ierte că i-o spun, cu prea puțin. Formulări vagi, reticente, mică anecdotică, gânduri duse până la jumătatea drumului, în loc de mărturia lucidă și fermă, în loc de analiza cuprinzătoare și necruțătoare care se așteptau de la el. (...) Cândva, sub dictatură, în interviuri, în rubrica din «Tribuna», era limpede, era tranșant. Azi este sibilinic. De ce? Poate că din pudoare intelectuală, poate că din aceeași reținere de a exprima opinii politice, din aceeași temere pe care și alți scriitori o au, de a nu li se reproșa că, manifestându-se politic, au trădat literatura. (...)/ Sînt totuși împrejurări în istoria unui popor când și abținerea de a face politică poate fi echivalentă cu o trădare”.

● La ancheta „Tribunei”, *Scriitorii și problemele lor, deocamdată*, răspund, în nr. 13 al revistei: Horia Bădescu (*Egal cu mine însumi, aștept ca lumea și veacul să-și vină în fire*), Ion Cocora (*Poetul era, pentru cititori, inventatorul cartei pentru o speranță de viață*), Mircea Ghițulescu (*Nici înainte nu m-au interesat și nici acum nu mă interesează accidente conjuncturale*), Marta Petreu (*...dreptul virtual de a putea scrie despre orice...*), Adrian Popescu (*O schimbare structurală nu se produce de la o lună la alta*), Aurel Rău (*Poetul se citește pe sine*) și Alexandru Vlad (*Aș prefera, pe viitor, să am un agent literar*). Cităm din răspunsul Martei Petreu: „Simplu spus: dispariția cenzurii (a celei ideologice, deoarece geamăna ei, cenzura economică, începe abia acum să-și arate ghearele) m-a făcut SĂ EXIST din nou; fiindcă, iată, neputând să public din 1983 până în 1990, eu n-am mai existat ca scriitor. Faptul că pot publica, în «Tribuna», de pildă, texte odinioară tot aici respinse, mă umple de bucurie. La fel, savurez dreptul virtual de a putea scrie despre orice, fără teama de foarfeca cenzorului: despre Eugen Ionesco sau despre Dumnezeu, despre moarte sau despre Diavol, despre Monica Lovinescu sau despre Paul Goma...”. □ Cornel Ungureanu scrie despre *Mircea Nedelciu și teoria grupului*: „Impresia celui ce citește cărțile lui Mircea Nedelciu este că scriitorul studiază «problemele tineretului contemporan» cu aceeași grijă,

insistență cu care prozatorii analiști studiau devenirea sinelui iar cei obiectivi relieful și transformările lui. STUDIAZĂ e cuvântul potrivit dar poate nu suficient de exact pentru a numi dezinvoltura naratorului savant, lejeritatea mișcării sale între documentele cotidianului. (...) Grupul, generația, nu sunt numai personaje. Ele își câștigă o eficacitate auctorială. Dacă în câteva aventuri mai vechi, romanele grupurilor scriitoricești mobilizate de Mircea Nedelciu au rămas în stadiu de bruion, în etapa jucăușă a plăcutului provizorat, *Femeia în roșu*, compusă în colaborare cu Mircea Mihăieș și cu Adriana Babeți, pune în mișcare o întreprindere productivă”.

● În „Totuși iubirea” (nr. 13) se publică textul unui *Act de constituire a Frăției scriitorilor români* (eveniment petrecut în ziua de 27 martie 1991). Din noua organizație fac parte „toți scriitorii români și cei atașați culturii noastre, după Convenția colegială de la București-Chișinău, în vara lui 1990. Dintre membrii Frăției îi amintim pe soții Ileana și Romulus Vulpescu, Alexandru Balaci, Tudor Gheorghe, Eugen Barbu, Fănuș Neagu, Edgar Papu, D.R. Popescu, Dinu Săraru, Marin Sorescu, Gh. Tomozei, M. Ungheanu, Grigore Vieru și ceilalți scriitori basarabeni – Ion Druță, D. Matcovschi, Serafim Saca, respectiv bucovineni – V. Levițchi, V. Tărășanu”. □ Începe publicarea interviului cu Mircea Eliade realizat de Adrian Păunescu (reluat din ianuarie 1971): *Scriu în limba română, limba în care visez*. La întrebarea „Îi considerați pe Ionescu și Cioran scriitori români?”, Eliade răspundea, la începutul anilor '70: „A, da, pentru că – în primul rând – amândoi au început prin a scrie în românește. Cioran, de exemplu, care scrie cea mai frumoasă și perfectă proză estetică sau apocaliptică în românește, o scrie acum în franțuzește, obsedat ca nimeni altul de perfecțiunea expresiei. La Sibiu, la București sau Paris a ajuns să fie considerat cel mai mare stilist printre autorii contemporani. El și-a prelungit, la Paris, opera începută la Sibiu. Eugen Ionescu – deși a publicat un volum de versuri în românește și un volum de eseuri critice, *nu* în Franța a devenit autor dramatic. Adică a scris altcumva și altfel decât scrisese în țară. Dar eu cred că, într-un anume fel, își continuă opera de scriitor român, deși poate că pe el nu-l mai interesează asta. Revenind la Cioran, îl consider realmente un scriitor român, așa cum Dante rămâne un scriitor italian, deși a scris câteva cărți în latinește. Așa e Cioran. Franceza e limba lui «latină». Limba lui franceză e extraordinară, dar asta nu-l separă de cultura română, idealul lui Eliade – ca și G. Călinescu, Camil Petrescu sau Eugen Barbu – e *opera întregă, totală*; cred în posibilitățile nemărginite ale creativității spiritului – ale omului”.

29 martie

● La rubrica sa permanentă, „Șotron”, din „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 13), Dumitru Țepeneag scrie despre editurile din România postdecembristă: „Ion Pop, directorul Institutului Cultural Român din Paris, a avut

luminoasă idee să invite la o discuție «cu publicul» pe cei câțiva editori români în trecere prin Paris: Daniela Crăsnaru, Mircea Martin, Eugen Negrici, Ion Vartic și Sorin Mărculescu. Nu cred că erau în sală mai mult de doi-trei francezi get-beget, oricum discuția tot în franțuzește s-a purtat, ceea ce probabil că i-a intimidat pe unii editori, mai puțin obișnuiți să folosească această limbă în public. Ce m-a izbit de la început a fost un soi de conformism la «spiritul vremii» (...) în centrul căruia se lăfăia ideea că privatizarea constituie ceea ce se cheamă un panaceu universal: toată lumea era de acord că editurile românești trebuie să se privatizeze pe capete, să urmeze exemplul celor deja 600 (!) de edituri particulare apărute în ultimul an ca ciupercile după ploaie. Printre ele, cea mai importantă fiind desigur Humanitas, unde redactorșef e (...) Sorin Mărculescu. Vorbesc de conformism pentru că, în afară de Mărculescu, toți ceilalți reprezentau edituri de stat. Doar Vartic, cred, a vorbit despre necesitatea subvențiilor pentru editarea clasicii. – Până la clasici, ne mor de foame debutanții și poeții, am vrut să exclam eu din sală, dar m-am lăsat păgubaș, în franceză fraza asta n-ar fi avut nici un sens”. „Industria cărții cuprinde trei sectoare dependente între ele. Editurile nu reprezintă decât mijlocul acestui complex. Editura e poarta, ghișeul la care se prezintă «autorul» cu manuscrisul sub braț. Dar acesta, ca să devină carte, trebuie mai întâi să fie tipărit. N-am auzit până acum de vreo tipografie privată. Toate tipografiile aparțin statului. După cum tot statului îi aparține și rețeaua de difuzare. Stat la deal și stat la vale!... La mijloc, filosoful Liiceanu și poetul Mărculescu, proaspăt liber-întreprinzători.” „Cartea de literatură (...) nu poate fi considerată drept o marfă ca toate celelalte, supusă așadar direct legilor pieței. O asemenea mentalitate, încurajată eventual în scopuri demagogice, poate duce în cele din urmă la consecințe grave pentru cultura națională care, orice s-ar spune, rămâne unul din elementele fundamentale ale independenței și suveranității unei națiuni. De altfel, în nici o țară capitalistă și democratică, cultura nu e abandonată jocului pieței. (...) În România, dacă există un lucru pozitiv de semnalat, e tocmai organizarea Uniunii Scriitorilor ca un sindicat cu fonduri proprii care provin din așa-numitul «timbru al Uniunii Scriitorilor»...”

● În „Contrapunct” (nr. 13), William Totok îi acordă un interviu lui Peter Sragher, vorbind despre Aktionsgruppe Banat, ceaușism, Germania reunificată ș.a.: „*Ne-am străduit să creăm o literatură «subversivă»*”. W.T.: „Întotdeauna ne-am considerat de stânga, dar am pornit de la faptul că regimul ceaușist, care s-a autodeclarat a fi un regim de stânga, a uzurpat această ide și în nici un caz n-avea nimic de-a face cu ideea de stânga sau cu comunismul. Din acest motiv, noi, cu mijloacele unei literaturi, să zicem, marxiste, am încercat să creăm texte și declarații subversive în limbajul marxist. Bineînțeles că a fost o tactică care n-a ținut mult timp. Securitatea și-a dat seama și ea prin experții pe care-i avea la dispoziție”.

● Claude Karnoouh publică în revista „22” (nr. 12) o primă parte dintr-un amplu articol intitulat **România, Transilvania, Ungaria**, discutând chestiunea minorităților naționale și a centralismului de stat.

● În „Orizont” (nr. 13), Iosif Costinaș îi ia un interviu poetului și militantului civic Dorin Tudoran: **„În România nu plătești pentru minciună, nu plătești pentru nimic...”**. Cunoscutul disident deplânge atitudinea complice a multor cercuri occidentale, prizoniere, cândva, ale tezei „independenței lui Ceaușescu” și care în prezent consideră că „deși imperfect”, FSN trebuie susținut, pentru că nu i se poate opune o alternativă reală la. Este criticată, de asemenea, persistența obiceiului de a numi în cadrul personalului ambasadelor „personalități controversate” și oameni ai fostei Securități. D.T. se pronunță și în privința disfuncțiilor diasporei și a curajului anticomunist *post festum* din țară. În final, el deplânge faptul că și intelectuali de bună-credință cad în capcanele adversarilor: „Nu mă surprind reacțiile unui Eugen Barbu, unui Eugen Florescu, Gabriel Tâmbăcop – pe numele de cod al Securității, Artur Silvestri. (...) Pe mine mă surprind reacții, declarații absolut neașteptate. Iată, spre plidă, prietenul meu Mihai Ursachi – hotărăște să se întoarcă în România și, după câteva luni, dă un interviu în revista «22», o revistă la care eu țin foarte mult, un interviu al cărui titlu era, nici mai mult nici mai puțin: **Exilul nu-și mai are de-acum încolo nici o justificare morală**. Nu intru în detalii, dar mi se pare aproape ridicolă această poziție a lui. Ceea ce ție ți se pare o obligație, nu poți transfera asupra altuia. Iar dacă ei nu se reîntorc în țară, nu poți să spui: acel om nu mai este justificat moral. Căci eu nu cred că, de la Eugen Ionescu până la Vladimir Tismăneanu, toți cei care trăim în diaspora nu mai suntem justificați moral. Depinde ce facem fiecare acolo unde suntem. Dacă Mihai Ursachi face lucruri extraordinare la Iași, iar Monica Lovinescu face lucruri extraordinare la Paris, amândoi sunt justificați moral. Și în fața propriei conștiințe, și în fața conștiinței colective a acestei națiuni. Din păcate, din când în când ajutam noi înșine Puterea să-și facă jocul”. □ Sub titlul **Amintirea unui profesor**, Corneliu Nistor evocă amintirea esteticianului timișorean Victor Iancu. □ Vladimir Tismăneanu publică prima parte dintr-un eseu istorico-politologic despre **Comunismul ca formă mentală** în Estul Europei („un drog pentru grupurile umane traumatizate de șocul modernității”). □ Într-o corespondență de la Washington DC, Virgil Nemoianu publică, pe două pagini, o serie de **Meditații despre Războiul Golfului**, aflat în plină desfășurare. □ Alături, într-un chenar, Șerban Foarță este prezent cu **Videoclipuri** poetice experimentale. □ Lucian Alexiu scrie despre **Poezia lui Mircea Cărtărescu**. □ Pe ultima pagină – un **Cuvânt la Timișoara** al lui Jean-François Revel, tradus de Adriana Babeți, cu o amplă prezentare a acestuia. Într-un cuvânt adresat participanților la colocviul de la Timișoara (din 25-27 martie), **Putere și opoziție în societățile postcomuniste, fundamente ale pluralismului în Europa Centrală și Răsăriteană**, cunoscutul politolog își exprimă regretul de a nu participa direct, textul său urmând a fi citit de Vladimir Tismăneanu.

● În interviul acordat lui Dorin Popa în „Cronica” (nr. 13), Mircea Dinescu face o comparație între Ion Iliescu și Václav Havel: „Havel a venit la putere nu ca să dea populației cârnați și bere, ci să se ocupe de chestii abstracte. Ori la ora asta, un om politic care vine, la noi, trebuie s-o lase mai moale cu democrația și să dea păpică, în primul rând, la populație, ciorapi, chiloți, adică astea sunt marile atuuri politice!”. De asemenea, M.D. încearcă o analiză a situația revistele literare, confruntate cu noile rigori ale pieței. Vândute foarte bine, până în 1989, ele au pierdut teren în fața presei „bulevardiere” sau a publicisticii politice. „E ridicol să-l vezi pe Manolescu, Ulici la ședințe, gândindu-se că nu știu cum să facă să angajeze niște oameni, să reușim să trimitem în Cluj, în Iași, în Timișoara revistele noastre literare, adică ei încearcă să gândească precum niște negustori și, din păcate, sau din fericire, nu reușesc. Și mă gândesc la vorba lui Țuțea care spunea: «Domnule, la ora asta România trebuie condusă nu de oameni politici, nici de intelectuali, ci de niște băcani de ăștia analfabeți care să meargă prin oraș să miroasă ce trebuie cetățeanului și să decidă concret»”.

● Revista „Acum” (nr. 12) publică un interviu cu Petre Țuțea realizat de Raluca Barac (*Egalitatea comuniștilor*): „Eu s-ar putea să fiu mai savant decât Cioran, dar rămân anonim în ciuda a două științe pe care le posed în mod radical: economie și drept. (...) Nu se poate face economie în comunism și de către comuniști”. Alături – o scrisoare datată 3 martie 1991 și adresată „domnului Emil Cioran”: „Dragă Emil, sunt bătrân, bolnav și trist. Sunt neliniștit de perspectiva morții. Ce pustie ar fi viața fără temple, sacerdoți și credincioși. Îmi pare bine că școala, cu toate disciplinele ei, nu poate înlocui Biserica. Astfel încât nu aștept pe nimeni, decât moartea”. □ Alexandru Vlad este prezent în sumar cu un articol politic intitulat *Democrație cu prioritate de putere?*, despre greva ca modalitate de protest. În finalul articolului, oamenii Ministerului de Interne care l-ar fi agresat pe Petru Creția sunt ironizați: „Spor la treabă!”.

30 martie

● La împlinirea unui secol de la nașterea lui Ion Pillat, Al. Piru evocă, în „Dimineața”, personalitatea poetului. [De-a lungul timpului, la rubrica „Viața literară”, din pagina întâi a jurnalului, Al. Piru va scrie despre autori precum: Eminescu și Creangă (nr. din 7 iunie 1991), Caragiale (nr. din 16 aprilie 1992), Petru Dumitriu (nr. din 14 mai 1992), Mircea Eliade (nr. din 2 iulie 1992), Emil Cioran (nr. din 27 august 1992).] Al.P.: „În scurta sa existență de numai 54 de ani, n-a supărat pe nimeni, totuși nu și-a găsit încă monografistul ideal. (...) Clasificat drept poet tradiționalist, Pillat e și un însemnat novator, un modern care nu rămâne la nivelul senzației, îndreptat cum e, către o meditație pe marginea labilității timpului, spre o redescoperire a candorii puerile și juvenile”.

31 martie

● Teodor Vârgolici publică în „Adevărul literar și artistic” (nr. 60) un prim articol (*Simpatici și inofensivi?*) dintr-un serial intitulat *Din istoricul Societății Scriitorilor Români*. □ La „Pagina scriitorului tânăr” sunt publicate poeme de Sorin Gherguț (la acea vreme elev al liceului bucureștean „Gheorghe Lazăr” și membru al cnaclului „Săgetătorul”).

[MARTIE]

● Nr. 3 al revistei „Vatra” se deschide cu articolul *19-20 Martie la Târgu-Mureș* (semnat „Vatra”), unde se face, pe un ton sceptic, bilanțul unui an de la evenimentele din martie 1990 de la Târgu Mureș. Se vorbește despre „ipocrizia de partid și de stat” și de „mistificarea” „Adevărului”: „Toată lumea a așteptat ca pe un miracol Raportul comisiei oficiale de anchetă, care să facă lumină în jurul confruntărilor sângeroase de atunci. Bineînțeles că rezultatele date publicității au dezamăgit profund. Dar se putea altfel? Dacă e să judecăm puțin, chiar era nevoie de un Raport, de o așa-zisă anchetă guvernamentală pentru a afla adevărul despre Târgu Mureș? Care adevăr? Noi știm de fapt ce s-a întâmplat și cred că și alții știu la fel de bine ca și noi. (...) Un adevăr vechi, în fond, de o mie de ani. Iar pe de altă parte, un adevăr clar ca lumina zilei, rod nefast al unei reacții în lanț, care s-a declanșat imediat după 22 decembrie '89, o dată cu autoinstalarea agresivă la putere a unor preținși lideri locali, care – se va dovedi ulterior – nu vor fi la înălțimea misiunii pe care și-au asumat-o”. Comisia oficială parlamentară însărcinată cu anchetarea evenimentelor e acuzată de două erori: „distorsionarea cronologică a evenimentelor” și faptul că această comisie „n-a cooptat în rândurile ei nici un român – parlamentar sau lider de partid – din partea aceasta de țară”. Astfel, s-ar fi făcut „exact eroarea de la început, din primele săptămâni de după Revoluție, când românii s-au văzut dintr-o dată părăsiți, nici măcar băgați în seamă de conducerea de la București, fiind puși în situația, aproape disperată, de a se organiza și de a-și apăra singuri drepturile”. □ Alex Ștefănescu scrie despre *Snobismul lipsei de patriotism* ca falsă disociere de regimul anterior: „cea mai bună replică dată demagogiei patriotarde din timpul lui Ceaușescu este patriotismul adevărat și nu renunțarea la patriotism (...) Nu avem dreptul să aruncăm tot ceea ce a atins Ceaușescu, tot ceea ce a atins comunismul în general. Trebuie să tratăm aceste valori cu un respect redescoperit”. □ La rubrica „Radar”, articolul *Politica și credința* al lui Mihai Sin semnalează apariția unei „raze de speranță”, a unui „semn providențial” în marasmul în care pare să se fi afundat societatea românească după 1989: „Mă gândesc la Basarabia și la atâția oameni curați de acolo, oameni care mai au o credință, care ne vor ca frați, așa cum suntem. Redescoperind limba română, ei retrăiesc fiecare cuvânt cu sensul lui original și pur”, însă „felul în care răspundem noi semnelor și strigătelor de ajutor ale românilor de dincolo de Prut e departe de

așteptările lor”. □ Despre Ștefan Aug. Doinaș scrie Aurel Pantea, în esul **Multiplul Unu**: „Fiecare poem al lui Doinaș se naște dintr-un tur al unui proprietar prin realul patrimonial. Actul de a interpela, actul in-formării și actul numirii stabilesc un sistem de limite, dar, în același timp, sunt gesturi ale unui cuceritor conștient de forța anagogenică a imaginarului (...) Poetul nu are ochi pentru decorativ, fiecare peisaj e un sediu al mitului”. □ La rubrica „Vatra dialog”, Alexandru Dușu e intervievat de Octavian Pecican. Atras spre problematica locului intelectualului în societatea actuală, Alexandru Dușu răspunde: „intelectualul nu va mai fi omul care aparține unui grup restrâns. Intelectualul se înscrie într-o lume în care educația de nivel liceal și superior devine aproape unanimă. Și atunci, încetul cu încetul, trebuie să ne intelectualizăm cu toții pentru a răspunde unei lumi fascinante, dar cu extrem de grele probleme. Eu mă aflu blocat în fața unui computer și nu este normal. Trebuie să învăț să-l mănuiesc la vârsta la care mă aflu. Trebuie ca tinerii să pornească de la mânuirea computerului. Am avut șocul ăsta în bibliotecile americane, în care nu puteam să pătrund în bibliotecă pentru că nu știam să folosesc computerul”. □ Se continuă, cu anul 1980, publicarea fragmentelor de jurnal al lui Mircea Zăciu intitulate **Exerciții de despărțire** (în numărul acesta, partea a X-a). □ Cornel Ungureanu semnează esul **Apocalismul vesel și câteva idei împrejuruitoare**, despre opera scriitorului croat Miroslav Krleža, pe care îl apropie, în unele privințe, de opera lui Lucian Blaga, dar și de avangarda românească. □ Într-un interviu luat de Gabriel Stănescu, Ionel Jianu vorbește, între altele, despre relațiile sale cu personalități ca Mircea Eliade, Constantin Noica, Constantin Brâncuși, Petru Comarnescu, precum și despre experiența de profesor de istoria artelor la Facultatea de Litere din București, de după război: „am izbutit, prin lecțiile mele, să duc o rezistență pasivă împotriva dogmelor realist-socialiste, promovând adevăratelor valori ale artei românești”. □ Dintr-un alt interviu, cu Șerban Papacostea, devenit director al Institutului „Nicolae Iorga”, se pot afla detalii despre noile proiecte ale institutului (între care „încadrarea sistematică a istoriei naționale în marile procese de istorie universală” și o istorie a marilor puteri postbelice, Statele Unite și Uniunea Sovietică), subsumate unui obiectiv global de „redresare” a istoriografiei românești, dar și amintiri despre concepția asupra istoriei și epurările operate în anii „proletcultismului istoriografic”. □ Redacția „Vetrei” ridică problema **Literaturii Basarabiei**, unde se condamnă atitudinea „condescendentă față de producția literară și culturală a Basarabiei”, atitudine „nu numai neîntemeiată, dar păgubitoare și, în fond, dubioasă spiritualicește”, fiindcă „A privi de sus, în numele unei pretense exigențe estetice, literatura care se face azi în Basarabia înseamnă nu numai a ignora cu bună știință o parte realmente vie a acesteia. (...) Înseamnă și a rămâne prizonierul unor maniere învechite de a aborda literatura, care aveau justificarea lor înainte de 1989, dar n-o mai au acum. Înainte de revoluție, când apărea un volumaș de versuri de Grigore

Vieru sau o antologie din povestirile lui Ion Druță, era «politic» să comentezi insistând tolerant asupra coardei naționale a acestei literaturi. Era «politic» nu numai din punctul de vedere al puterii, ci și din acela al rezistenței antitalitare. Exigența estetică și sincronizarea la momentul occidental al modernității erau criterii în primul rând utile rezistenței, într-o epocă în care tradiționalismul sentimental și patriotismul erau valorile promovate oficial și manipulate exclusivist. În condiții de libertate însă nici una din modalitățile artistice nu mai poate fi apriori respinsă. Alături de expresia ultramodernă experimentată, își află locul firesc și cea tradițională, cu singura condiție și atâta timp cât ele au un public cu care să intre în comunicare. «Simplitatea», «caducitatea», «provincialismul» au alte dimensiuni începând din decembrie 1989: ele, la fel ca și multe alte noțiuni și concepte cu care operăm, și-au pierdut coordonata politică, obligatorie înainte, și atâta timp cât nu vom înțelege asta vom continua să gândim comunist, atâta timp cât nu ne vom elibera de parti-pris-ul politic (pro- sau anti-comunist) vom continua să fim (cripto) comuniști, cu sau fără voia noastră. Iar dacă nu mai absolutizăm criteriul esteticului sau pe acela al sincronizării, vom putea recunoaște că literatura basarabeană postbelică are și ea paradigma ei, care poate fi funcțională în noua istorie culturală a românității. Această paradigmă este *solidaritatea scriitorului cu lectorul*. Poeta vates, scriitorul tribun sau pur și simplu «tradiționalist», scriitorul basarabean scrie pentru a rămâne în comunicare cu cititorul său, solidar cu el în contextul istoric dat”. Astfel, redacția „Vetrei” își propune să contribuie la „mai buna cunoaștere de către cititorul din România a literaturii produse în Basarabia de astăzi”. Publicarea schiței satirice *Necazuri cu educația* a basarabeanului Nicolae Rusu s-ar înscrie în acest deziderat. □ Sub titlul „Documentele continuității”, se continuă publicarea serialului *Istoria politicii noastre minoritare și religioase* de Onisifor Ghibu, cu episodul al doilea. □ Cu titlul „*Origine și continuitate* și supratitlul „File din istoria creștinismului și a bisericii române unite (greco-catolică)”, Bazil Ciacoî deschide un nou serial, care-și propune să aducă la cunoștința „marelui public originea și continuitatea vieții creștine pe meleagurile actualului teritoriu al țării noastre”, precum și să releve „rolul și contribuția pe care Biserica Română Unită cu Roma le-a avut în trezirea, menținerea și amplificarea conștiinței naționale a românilor” și în cultura română. □ Ion Negoîtescu scrie despre *Romanticul Hasdeu*, iar Viorel Mureșan face o paralelă între *Poemul odăilor* de Leonid Dimov și poemul *Voyelles* de Arthur Rimbaud (*Lentila Rimbaud*). □ Mircea Țicudean e prezent cu eseu *Gospodăria literară de stat*, supratitrată „Literatura anilor ‘50”, unde încearcă o „sinteză a «pozițiilor teoretice» ale epocii proletcultiste”, marcate de obiectivul „*planificării literaturii*, în vizibilă omologie cu fenomenul economic corespunzător”, de apariția unor „genuri” noi, ca „gazeta de perete”, „brigada de agitație”, „montajul literar-artistic” și, nu în ultimul rând, de instituționalizarea literaturii prin Școala de literatură „Mihai Eminescu”. Despre

critica anilor '50, Țicudean arată că „este o critică prin excelență educațională. Orice judecată de valoare asupra unei noi apariții este însoțită de recomandări și sfaturi adresate direct scriitorului, care, ca unitate de producție ce se află, este chemat (...) să-și sporească sau să-și îmbunătățească producția”. □ La rubrica „Accente”, Angela Marinescu semnează *Evanghelia după Toma (o interpretare posibilă)*.

● Nr. 3 din „Euphorion” îi este dedicat poetului Mircea Ivănescu, la împlinirea a șaizeci de ani. □ În *Torsul pisicii sau „...lying on my back on the sofa”*, Dan C. Mihăilescu îl consideră pe Ivănescu „un lux incredibil pentru vremea sărăciei noastre!”. □ Al. Cistelean semnează *Sub ruinele poemului*, eseu despre inovația adusă de poezia lui Mircea Ivănescu în câmpul poeziei contemporane: „S-a spus, și încă destul de repede, că Mircea Ivănescu introduce un alt fel de a scrie în poezia românească. I-a fost dat, într-adevăr, acestei poezii inofensive, plătând și retractile, nu numai să bruscheze toate habitudinile retorice, dar și să răvășească întreg conceptul poetic. Mai mult chiar decât atât: să-l ruineze. (...) Poezie a absenței, invocație perpetuă a unui «deus otiosus», poezia lui Mircea Ivănescu îngroapă o vocație mitică sub o lirică sfidător de terestră. Ruina pe care el o clădește are temelii solide și o structură invulnerabilă. Persistența mitului în cotidian, ritualizarea acestuia nu sunt noutăți în lirica modernă (și cu atât mai puțin în cea post-modernă); abia rigoarea ratării lor, eminența eșecului sunt note specifice dramei ontologice din poezia lui Mircea Ivănescu”. □ Vladimir Munteanu adună câteva notații despre Mircea Ivănescu în *O frontieră lăuntrică*. □ Se publică poeme de Mircea Ivănescu. □ Rubrica „...’orion” a lui Iustin Panța este de asemenea dedicată poetului omagiat, nenumit, dar recognoscibil sub metafora seniorului: „Pe un asemenea om nu ne putem permite să-l lăudăm pentru că nu îndrăznim să fim aroganți cu el. Este, pe de-o parte, și riscant să-l înțelegi foarte bine, pentru că atunci s-ar putea să nu mai ai altă șansă decât aceea de a deveni plagiatorul lui talentat: te îmbolnăvești de el și nimic mai mult. Aceasta este singura cursă pe care, fără s-o știe, o întinde unora. Dacă ești atent, în preajma lui, vei afla soluția. Îți va deschide calea, «îți va da drumul», cum îi plăcea să spună filosofului. El are un mit personal”. □ Radu Țurcanu propune eseu *Mircea Ivănescu*, conceput dintr-o perspectivă textualistă: „Textele lui Mircea Ivănescu descriu «lumea» ca pe o intimitate cu o imensă absență. Ele alcătuiesc un singur Text și, în situația critică, un text al lumii (o «lume» nouă)”. □ La rubrica „Developări în perspectivă”, Dumitru Chioaru semnează *Arta admirației – scrisoare deschisă d-lui Mircea Ivănescu*. □ Ana Blandiana e prezentă cu *Fragment de roman*. □ Mai multe pagini sunt ocupate de un interviu acordat poetului revistei „Euphorion”, cu titlul *Cam acesta este mesajul meu bătrânesc*. Poetul mărturisește aici că a ieșit „în stradă” în 21 decembrie 1989 „de frica de a nu ajunge să fiu considerat – de alții sau chiar de mine însumi – ca a nu fi fost solidar la un moment pe care-l socoteam important. Fără a fi crezut însă, în

clipa aceea, și nici în zilele acela, că ar fi fost vorba de un moment determinant și decisiv”, simte un „complex al lipsei de autoritate” și un punct de „vulnerabilitate” în biografia sa morală prin publicistica pe care a făcut-o înainte de 1989 (trecutul de „gazetar comunist”). După edificarea momentului 1989 în biografia poetului, interviul virează spre o întoarcere în timp, la anii de liceu și de studenție ai poetului, marcați nu de o revoluție, ci de „un război de ocupație, cu tot ceea ce implică asta”, epocă în care tânărul Mircea Ivănescu nu manifestă propensiuni pentru politic, precum colegul său de clasă, viitorul președinte Ion Iliescu: „Nu pot spune deci că l-aș fi urmărit cu prietenie sau cu simpatie pe d-l Iliescu în manifestările domniei sale pe vremea aceea. Cu surpriză în orice caz, căci era, pentru unul ca mine (...) un exponent al unor idei cu totul neașteptate și neconvenabile (și pe care nici măcar nu le înțelegeam ca fiind neliniștitoare, amenințătoare pentru propria mea viziune)”. Mai departe, Ivănescu dă detalii despre anii studenției la Filologia din București, unde se dovedește un student introvertit la modul „excentric”, fluent în franceză, dar cu „deficiențe de comportament social”, despre prietenia cu Alexandru George – de care leagă „adevărata mea formație culturală” și inițierea în „adevărata poezie românească” –, despre Matei Călinescu (care îi remarcase „un «gust foarte sigur» atunci când era vorba de discutarea la cuvânt a versului”) și Nichita Stănescu, despre care Ivănescu afirmă că ar fi fost, în primii săi ani de carieră, o „creație, o formație a lui Matei Călinescu”, acestuia datorându-i „structurarea și precizarea unor linii pe care a evoluat ulterior”. După detalii privind debutul său în poezie – un sonet circumstanțial dedicat unei fete, în colaborare cu Alexandru George –, Ivănescu e provocat să revină la scena politică a momentului și la poziția sa din cadrul Alianței Civice din Sibiu, față de care își declară adeziunea „totală și fără rezerve”, dar nu se consideră potrivit pentru a îndeplini un rol „activ” în programul acestei grupări politice. În privința viitorului țării după 1989, M. Ivănescu e sceptic: „În primul rând – și am mai spus asta încă de la câteva săptămâni după Revoluție (după cum vedeți, persist să-i spun Revoluție, deși nu cred că a fost vorba de o Revoluție izbândită), pentru că ceea ce se întâmplă de atunci, s-a întâmplat și continuă să se petreacă, seamănă ca două picături de apă cu ceea ce am constatat pe pielea mea și privind în jurul meu că se întâmpla în perioada postbelică, în care vorba lui [Nicolae] Moraru, se răsturna o lume și așa mai departe (adică, se vorbea despre instaurarea alteia noi – noi?) Pentru că, așa cum constat, modul de a gândi al factorilor politici răspunzători de evoluția în continuare a țării (...) este neschimbat. E vorba adică, din punctul meu de vedere, de oameni care au acceptat să-i spunem marxismul (mai corect ar fi să spunem leninismul), adică așa numita ideologie revoluționară, aici intrând în primul rând o anumită viziune despre eficiența gestului politic, despre lipsa totală de preocupare de legile și principiile morale, ale moralității burgheze, adică, despre nesocotirea și deformarea fără nici un fel de scrupule a unor date

ale realității pentru a le face să servească unor obiective proprii”. Scepticismul se menține și în privința culturii, în speță a viitorului revistelor culturale: „Continui să nu cred, să nu-mi vină să cred că se poate petrece astăzi ceea ce nu s-a putut întâmpla nici în cele mai întunecate momente ale arbitrarului instituit asupra culturii și asupra sufletelor noastre”. □ Simona Popescu semnează eseu *Introducere într-o „enigmă” literară*, care caută diferența specifică a poetului în contextul liricii postbelice: „Ivănescu nu e doar un inovator stilistic. Ceea ce dă o notă particulară acestei poezii sunt temele, substanța proiectului său, fondul obsesional al întregii lui creații. El este printre puținii, foarte puținii scriitori români de azi cu obsesii tematice personale, constante, puternice. «Comentariul perpetuu» din poeziile sale este brodat în jurul categoriilor inconsistentului, evanescentului, absenței, «temele» lui predilecte sunt: criza de comunicare, destrămarea, nesemnificativul, gestualitatea ca limbaj compensatoriu, inautenticitatea reacțiilor și atitudinilor umane, falsitatea, îndoiala, nimicul, oboseala, ineficiența literaturii, reveria – teme care se adună, se dezvoltă «sistematic», cresc, se complică, se contamenează reciproc și creează o impresie copleșitoare de dramatism al zădărniceii, cu atât mai profund cu cât evită pateticul, ostentația, tragismul declamativ”. □ Pe ultima pagină apar versuri de Charles Bukowski, în traducerea lui Mircea Ivănescu.

● În interviul acordat lui Gheorghe Vidican pentru „Familia” (nr. 3), Liviu Antonesei face o comparație între presa românească și aceea franceză („profesionistă până în vârful unghiilor”), care nu practică dezinformarea, calomnia, „indiferent de orientarea politică, de apartenență”, deși nu există o lege a presei, ci doar un articol din Constituție care prevede libertatea ei absolută. Mai general: „La noi, există o mentalitate de sărăntoci, de milogi, ceea ce aș numi *mentalitate fesenistă*, aceea cu *noi muncim nu gândim*”, iar șansele unei reale democrații în România sunt foarte îndepărtate. □ În articolul polemic *De ce l-aș urî pe domnul Eugen Simion?*, Gheorghe Grigurcu îi reproșează criticului o prea mare îngăduință față de autori precum Nina Cassian, Eugen Jebeleanu, Maria Banuș sau Ov. S. Crohmălniceanu – acesta din urmă, „unul din agenții de căpetenie ai învățăturii marxist-leniniste în literatura română, care a operat cu propria mână falsurile și denigrările poruncite de partid”; apărându-l pe Ov.S.C., Eugen Simion ar recurge la o „retorică avocațială”, cu intenția de „a-l scoate basma curată pe clientul său”. Cât de presă Marin Preda – „Textele lui nu pot dispărea peste noapte ca și cum n-ar fi fost, iar amintirile celor ce l-au cunoscut nu pot fi reduse la cele de factură favorabilă, pentru a servi la un ecleraj regizat. De prisos a sublinia efectul negativ, pe planul moralității, al unor asemenea atitudini conținute în cărțile unui critic de largă audiență, în mediile didactice, efect repercutat asupra derulării vieții literare în condițiile vitrege, care, din păcate, n-au dispărut”.

● Nr. 3 al „Caietelor critice” se deschide printr-un comentariu de Eugen Simion (*Tânărul Cioran*), pornind de la reeditarea – la Humanitas – a volumului *Pe culmile disperării*, „o carte *explozivă și barocă*, provocată de un sentiment insuportabil de prea plin al vidului (stare specific cioraniană) scrisă de un «evadat din uimanitate». O confesiune, în fapt, îndreptată împotriva filosofilor care tremură mai mult decât toți indivizii de frica morții”. □ Ov.S. Crohmălniceanu comentează simpatetic reeditarea de către Alexandru Talex la Editura Dacia (inaugurând astfel noua colecție „Ieșirea din labirint”) a volumului *Sposedanie pentru învinși* de Panait Istrati (*O mărturie patetică*): „Istrati nu înțelege mare lucru din mecanismul mașinăriei sovietice; dar *simte* că idealurile sale sunt trădate, oriunde dă iarăși de suferință, înșelăciune și batjocorire a omului. E simptomatic ce-l revoltă mai ales”. Este taxată însă drastic precaritatea traducerii din franceză: „E puțin încurajator pentru o colecție să înceapă cu o asemenea traducere și te întrebi după așa carte cât ține la fața ei editura. Și mai de mirare este faptul că volumul a fost comentat în presă fără să se sufle o vorbă despre cum arată, ceea ce ridică dubii dacă recenziții l-au răsfoit măcar”. □ Al. Piru comentează elogios prima reeditare postcomunistă a romanului *Cronică de familie* al lui Petru Dumitriu (prima parte dintr-o cronică intitulată *Un roman epocal*). □ Florin Mihăilescu scrie laudativ pe ansamblu, dar cu serioase obiecții colaterale, despre volumul lui Ion Pop *Avangarda în literatura română*, în care vede un „triumf al criticii solide, severe, pozitive, metodice și universitare în sens superior”, dar în care fidelitatea „oglinzii” reflectante nu ține locul unui „portret” credibil al fenomenului: „Ne-am fi bucurat să aflăm mai multe despre originile avangardei românești, nu neapărat cele istorice, cât mai ales cele estetico-ideologice. O raportare mai largă la simbolismul național, cât și la mișcările străine ar fi fost normal să ne clarifice întrebarea dacă avangarda noastră literară s-a constituit mai cu seamă ca un fenomen de imitație sau ca unul de necesitate internă, cazuri care – și unul, și altul – ar fi impus explicații dintre cele mai interesante. Ne pare rău de asemenea că o problemă atât de importantă și de ocultată de-a lungul anilor trecuți și anume aceea a legăturilor dintre avangardă și anumite orientări politice contemporane este, deși menționată, mai mult expedită decât rezolvată. (...) Ion Pop pare a se feri să abordeze frontal acest dosar incomod și e păcat, căci avem nevoie mai ales acum de toate adevărurile complicate și poate tocmai de aceea obstinat trecute atâta vreme sub tăcere” (*Critica între oglindă și portret*) □ Sub titlul *O invitație la pelerinaj* este reprodus un articol al lui S. Damian semnează, amplu și drastic comentariu în grilă politico-ideologică pe marginea romanelor *Obligado* și *Căderea în lume* de Constantin Țoiu, dar și a unor cărți cu problematică înrudită precum *Delirul* de Marin Preda. Textul a apărut inițial – după cum se indică și într-o notă de subsol – în „Dialog”, „caiet de literatură” al „Cercului democrat al românilor din Germania” (redactor: Ion Negoitescu), în nr. pe aprilie-mai 1989. Apreciind

meritele stilistice ale prozei lui Țoiu, S.D. sancționează dur în special „reabilitarea” românească a legionarismului interbelic: „E un fenomen singular, probabil, pe harta spirituală a Europei postbelice, neașteptata tendință de reabilitare prin artă a extremismului de tip fascist, absolvit de orice vină, privit dintr-o perspectivă întoarsă care anulează pornirile normale de condamnare și de aversiune. Nicăieri în altă parte a continentului, steagul devoțiunii față de propriul popor, ca unic criteriu de evaluare, n-a dus atât de flagrant la ștergerea diferenței dintre libertate și dictatură, între raționalism și obscurantism, dintre toleranță și discriminare. După *Delirul* de Marin Preda, *Căderea în lume* reface un proces de dublă identificare între autor și personajul său, o dată pe plan individual, prin construirea unui alter ego triumfal, recompensă pentru toate umilințele, a doua oară pe plan național, prin scoaterea în relief a omului providențial, dictatorul, sinteză a virtuților colective, ghid în momente grele în acțiunea de salvare a integrității națiunii. Cum se explică faptul că privirea unor scriitori se concentrează aproape exclusiv asupra extremei drepte și că nu stămește cel puțin o egală curiozitate traseul tragic al unor personalități de seamă din alt spectru politic? (...) Performanță tristă, etapă de regres, romanul lui Țoiu ilustrează, adunate, o serie de prejudecăți de rău augur – nu doar pentru literatură. Să le rezumăm: (a) superstiția închiderii autohtone, pe baza unei izolări, a unei separări de Europa, socotită deusolată, în declin, inaptă să contribuie la ecuația redefinirii etnice; (b) căutarea asiduă a unor idoli și lauda atitudinii de obediență și de servitute în fața lor, până la delirul adorației; (c) lipsa de sensibilitate față de drame cutremurătoare ale acestui secol, relatate trunchiat, și contemplate parcă de pe altă planetă; (d) tentativa dubioasă de a stabili o filiație de continuitate în prezent, pe baze îngust naționaliste, cu o grupare care a rămas în memorie prin teroare și asasinate. În ciuda prelungitei hibernări, un vechi tropism spre închistare și exclusivism arogant continuă să fie surprinzător de viu, și încercarea de a redeștepta o parte din angrenaj e cu atât mai periculoasă cu cât monștrii devastatori se regenerează singuri extrem de repede”. □ Rubrica de „Convorbiri” îl are ca protagonist pe poetul Miron Kiropol, stabilit la Paris, în dialog cu Valeriu Cristea (*Adevărul este că mă simt din ce în ce mai mult scriitor român*): „Primul om care mi-a deschis larg ușa la Paris a fost Pierre Emmanuel, după aceea Vintilă Horia m-a chemat în Spania, obținându-mi acolo o bursă de doi ani (...). Nu am știut să mă adaptez Spaniei. În cetatea universitară unde am locuit vreo șase luni m-am simțit strâns cu ușa între opinia stângii că, fugit de la Ceaușescu, vin la Franco, deci că sunt un fascist (deși dictatura franchistă era în ultimii ani o dictatură obosită, iar Franco a lăsat după el un rege înțelept), și opinia drepte că tânărul acesta român nu vorbește ca noi, deci e un socialist, ia să-i deschidem scrisorile pe care le primește de aiurea. (...) Într-o bună zi m-am supărat așa de tare că mi-am făcut bagajul, sărind în primul tren către Franța asta, cum era ea, oleacă stângistă și ușoră, dar primitoare. (...) Declarația cuiva că a existat la

noi o «Siberie a spiritului», dacă ea a fost făcută, nu poate fi tratată decât cu râsul cuvenit unei bufonerie. (...) Siberie, toată lupta subterană din edituri pentru publicarea atâtor clasici români și universali? Siberie, traduceri minunate din literatura rusă? Numai din mediocritate și gelozie pot să iasă asemenea vorburi. Marea literatură s-a făcut în țară, nu în exil. Cioran, Ionesco, Vintilă Horia sunt scriitori de limbă franceză. Prin emisiunile de la Europa liberă, Monica Lovinescu și Virgil Ierunca au avut un rol covârșitor politic și, adeseori, literar, într-o vreme căreia îi cunoaștem turpitudinea. Dar nu pot să-i văd pe locul unor esențe. Cazul Goma este de-a dreptul eroic. Scriitorul ar fi un excelent pamfletar dacă nu ar suferi de excese. Scrie o proză destul de bună mai ales în ultimele cărți. (...) Adevărul e că mă simt din ce în ce mai mult scriitor român. Aceasta e o mai mare realizare decât aceea că am reușit să mă joc frumos în limba franceză. (...) Sunt pentru întoarcerea regelui în țară! Avem un astfel de echilibru și-l refuzăm ca anacronic, suntem noi așa de siguri de anacronismul lui? Când cele mai prospere țări din Europa continuă să aibă un rege? (...) Regele e singurul om printre noi care nu e atins de bolile moștenite de la dictatură». □ Revista găzduiește o amplă dezbateră cu tema ***Trebuie rescrisă istoria României?***, organizată de Grupul Interdisciplinar de Reflecție, cu participarea lui Eugen Simion și a istoricilor Mircea Babeș, Dinu C. Giurescu, Dan Grigorescu, Dumitru Micu, Zoe Petre și Andrei Pippidi. Eugen Simion: „Aș începe prin a vă aminti un lucru dezgheabil care se spune despre dumneavoastră, istoricii, și anume că ați făcut prea multă politică și prea puțină știință. Eu cred, dar e o părere strict personală, că și de aici înainte istoricii vor face politică. Aș dori ca ei să facă politica națiunii române. Ca individ, istoricul are dreptul să facă politica unui partid. Ca om de știință, el nu trebuie să amestece opiniile sale politice în judecata asupra istoriei. E obligat să se resemneze în fața adevărului. Ar fi trist ca după ce 50 de ani s-a scris o istorie *unică* (unică în viziunea unui *partid* unic!), să apară acum alte mistificări, «pluripartidiste». Aș încheia spunând că literatura este de regulă beneficiarul istoriei. Dar și istoria poate beneficia de serviciile literaturii. În ultimele trei-patru decenii, literatura și-a asumat o mare parte din sarcinile istoriei. A căpătat o mare dezvoltare în epoca postbelică așa-zisul *roman istoric*, gen confuz, ilustrat – din păcate pentru literatură – de mulți oameni fără talent. Ei au mistificat istoria noastră, au făcut din voievozi români niște activiști deghizați în veșminte orientale. Dar au apărut și cărți bune, scrise de autori care aveau, realmente, o viziune originală asupra istoriei și înțelegeau tragicul ei... Mă gândesc, între alții, la Marin Preda și *Delirul* său. (...) Mă gândesc la Camil Petrescu și piesa lui de teatru, *Caragiale în verdea lui*. O piesă politică nulă estetic, în care Maiorescu, de pildă, dar și Caragiale și Eminescu apar ca niște fantome ale literaturii proletcultiste. Am citit de curând (în «Apostrof») stenograma discuției de la C.C. în legătură cu această piesă. E ceva de pomină. O scenă, pe viu, de învățământ politic... Scriitorul n-a putut

rezista... Este un document de epocă. Toți ideologii momentului respectiv îi dădeau sfaturi lui Camil Petrescu. (...) Mi-am dat seama că trebuie să fim puțin mai îngăduitori cu creatorii de atunci. Putem fi noi astăzi așa de puri și de intratabili? Putem, dovadă că presa este plină de articole necruțătoare. Sadoveanu, G. Călinescu, Camil Petrescu, Preda, Nichita Stănescu sunt socotiți colaboraționiști, de pildă, de domnul Gh. Grigurcu. O altă mistificare se pregătește în acest fel. Și vor veni după noi alți istorici care să demistifice ceea ce noi am mistificat... Și uite, așa o ținem lanț, din mistificare în demistificare...". ■ Mircea Babeș: „Prin anii '65-'70 a circulat cu intensitate ideea, chiar și printre specialiști, că Ceaușescu ne-a redat istoriei. În acel moment de relativă liberalizare s-a produs, este adevărat, o derusificare a istoriei naționale și o relaxare a dogmelor marxiste de interpretare (...). De aici impresia, intens exploatată de propaganda de partid, că lui Ceaușescu personal i se datorează restituirea istoriei naționale. De fapt, meritul este al istoricilor care au știut să profite de această relaxare politico-ideologică, menită, de altfel, să nu dureze prea mult timp. Știm bine ce a urmat și cu ce consecințe dramatice (...). Ar fi însă greșit să se creadă că tot ce s-a făcut în acești ani a fost lipsit de valoare, păgubitor. (...) Au existat oameni și atitudini diferite, cu creații de valoare științifică și morală diferită”. ■ Dinu C. Giurescu: „Aparțin generației care a trecut prin toate fazele istoriei contemporane. Nu mă feresc să atac problema «jumătății de adevăruri» sau să vorbesc despre lucrurile pe care le-am tăcut. Și să examinăm în deplină cumpănire, dacă a fost mai bine așa cum am procedat sau dacă ar fi fost mai bine altminteri. Evident că fiecare rămâne, în cele din urmă, la o interpretare personală”. ■ Andrei Pippidi (după o trecere în revistă a adaptărilor romanelor istorice ale lui Radu Theodoru la toate la fazele propagandei regimului): „Asemenea renegări ale conștiinței profesionale și civice nu trebuie uitate sau iertate. Dumneavoastră pledați aici pentru toleranță. Aș vrea să vă aduc aminte că în țara asta a avut loc o revoluție în care s-a vărsat sânge. Nici cafea, nici cerneală. Această situație nu predispune la toleranță. (...) Eu am văzut scris, chiar în dimineața de 22 decembrie, deasupra intrării în Universitate, o inscripție adânc mișcătoare, între altele și prin ingenuitatea ei: «De acum înainte, aici se va învăța numai adevărul», și am simțit de datoria mea în prima zi în care m-am prezentat studenților să le spun că nu le pot oferi decât adevărul meu și că aș dori să se ferească de iluzia primejdioasă că adevărul este unul singur. (...) Să închei, amintindu-i domnului Giurescu o discuție pe care am avut-o pe Calea Victoriei acum vreo șase-șapte ani, când dânsul îmi spunea că trebuie scrisă o istorie a istoriografiei românești și eu îi spuneam că sunt de părere că va fi o carte tristă și o carte, pe alocuri, urâtă. (...) Sunt însă două lucruri necesare pentru așezarea pe baze temeinice a profesiunii de istoric astăzi. Unul este un punct pe care l-ați menționat mai înainte: accesul liber la arhive. Situația arhivelor în această țară este însă un scandal”. ■ Zoe Petre: „Domnul Eugen Simion cu bun gând ne

îndemna la luciditate și toleranță – eu cred că cele două nu încap în aceeași frază. Nu e vorba aici de o apologie a intoleranței, ci de un anume sens minor și difuz care s-a dat cuvântului toleranță, și care nu cred că are căutare între intelectuali. Nu cred că este o nedreptate istorică, ci o dreptate să spun că Sadoveanu, care a scris lucruri minunate, a scris și *Mitrea Cocor*, sigur la niște îndemnuri și sub niște presiuni: probabil, statutul lui la Academie și în viața publică românească n-ar fi fost același. (...) Nu văd de ce să iert. Putea foarte bine să nu-l scrie, nu i se întâmpla mare lucru. (...) Putem avea îngăduință pentru bunul scris, dar nu pentru gând. Să nu mai amestecăm biografia cu opera pentru că asta e o mentalitate cadristă. (...) Paul Claudel, cred, a spus: *La tolérance? Il y a des maisons pour ça*. Dacă spuneți scepticism, sunt de acord. Cuvântul toleranță mi se pare a face însă parte dintr-o diversiune complementară cu demolarea integrală care este recuperarea integrală”. ■ Mircea Babeș: „După mine, o adevărată educație patriotică prin mijloacele istoriei va fi eficientă și utilă numai dacă va reuși să evite lozincile și stridențele, dacă va transmite mesajul universal al trecutului și nu sloganurile unui anumit moment. De aceea, eu îmi exprim aici dezagrementul față de ideea politizării, a oficializării sau a etatizării istoriei. Desigur, istoricul poate să facă politică și avem nenumărate exemple semnificative: Kogălniceanu, Iorga, C.C. Giurescu, Gh. Brătianu ș.a., dar știm bine că acești oameni au făcut politică în parlament și știință adevărată în istorie. De aceea astăzi, când pericolul politizării este foarte mare, trebuie să ne distanțăm de cei care amestecă politica cu istoria, mai ales în viziunea unor metode de comandă. Desigur, istoricul este ultimul cetățean care ar putea fi insensibil la frământările politice ale vremii sale sau la marile probleme ale națiunii. El nu poate să stea deoparte într-o dispută politică în care, pe drept sau pe nedrept, istoria este invocată ca argument, și asta numai pe motivul de principiu că asemenea dispute ar trebui lăsate în seama politicianilor. Am trăit în 1988 campania pornită ca răspuns la *Istoria Transilvaniei*, editată la Budapesta. Am citit partea care se referea la antichitate din această carte și am găsit (...) și idei tendențioase. Unei asemenea cărți, mai ales atunci când este destinată publicului internațional, cu scop de propagandă, trebuie să i se dea o replică, dar pentru aceasta nu trebuie organizată o campanie”. ■ Dumitru Micu: „Am nimerit la o primă ședință a filialei Vetrei Românești. Acolo, domnul Dan Lăzărescu s-a lansat într-o diatribă extraordinară, nimicitoare la adresa unor personalități notorii, Sadoveanu, Arghezi, Călinescu etc., care au plătit tributul lor, mai mult sau mai puțin rușinos față de dictatură. Dar el a fost tot atât de intolerant cu toată generația de după '45 și a spus că toți (...) sunt infestați de comunism și trebuie scoși de peste tot și să apelăm la emigranți. Este totuși excesiv, cred. Putem să-i aducem cele mai nimicitoare critici, pe bază de fapte, de argumente, indiferent cui, dar dacă tendința, dacă finalitatea urmărită e aceea de a discredita, de a compromite pe Sadoveanu, nu numai ca publicist, ci de a arunca asupra lui

oprobriul public în general, și ca romancier și ca scriitor, este totuși excesiv”. □ Cu ocazia împlinirii a 96 de ani de la nașterea acad. Alexandru Rosetti, Andriana Fianu publică – în calitate de executor testamentar – nouă scrisori (necunoscute) preluate din arhiva lingvistului (în curs de sistematizare, prin grija lui Dionisie Zagarodnîi) și primite de acesta în anii interbelici de la G. Călinescu (6), Paul Zarifopol (2) și Mihail Sebastian (1) (*Scrisori către Alexandru Rosetti*). □ Andrei Grigor recenzează favorabil („neașteptată densitate”) romanul *Justin* de Anca Delia Comăneanu (*Un martiraj supraviețuit*). □ Sub titlul *Între legendă și economia de piață*, Laura Bișoc scrie laudativ despre romanul *Femeia în roșu* al trioului Mircea Nedelciu-Adriana Babeți-Mircea Mihăieș, consemnând „legenda” creată în jurul „inexplicabilei” obstaculări editoriale a cărții înainte de 1989 și interogându-se – pe un ton mai degrabă sceptic – cu privire la receptarea unui astfel de experiment postmodern în contextul consumerismului postdecembrist: „N-o s-o prea citească nimeni. Nici înainte n-ar fi citit-o mulți. Dar acei puțini care ar fi făcut-o (cetățenii sofisticăți de care aminteam) ar fi avut sentimentul că oficiază un mister. (...) Nu cred că această carte s-ar mai putea scrie acum, dar ar fi fost o pierdere să nu se fi scris deja. Ce păcat însă că povestea atâtor obstacole legate de apariția cărții nu vor mai trezi poate în cititorul de mâine nici un ecou”. □ Dinu Pățulea publică un eseu despre Kierkegaard, Noica și relația dintre jurnal și filosofie (*Jurnalul ca filosofie*). □ Sebastian-Vlad Popa recenzează recenta editare la Dacia, de către Elena Zaharia-Filipaș, a teatrului lui Isaiia Răcăciuni, autor interbelic „eclectic” despre care afirmă că ar fi încercat să joace, în dramaturgia noastră, „același rol pe care Gustav Mahler îl joacă în istoria muzicii germane” („Poste-restante”). □ La rubrica dedicată „Literaturii străine”, Dolores Toma publică prima parte dintr-un serial, *Istoria mentalităților*, Maria-Ana Tupan recenzează volumul *Unsere postmoderne Moderne* de Wolfgang Welsh (*Modernismul nostru postmodern*), Radu Lupan semnează traducerea unui eseu al lui Mark Shechner despre romanul postmodern american (*Realități americane, realisme americane*), Vasile Spiridon scrie despre *Nerval sau povestirea la persoana I*, iar Ioana Pârvulescu semnează o tabletă despre *Roger Nimier și atât*. □ Este reprodus capitolul „Idea de decadență” de Matei Călinescu (în traducerea Tatiane Pătrulescu), din volumul *Cinci fețe ale modernității* (în curs de apariție la Editura Univers). □ La „Cronica edițiilor”, Dumitru Micu reconstituie, în contextul istoric al epocii, problematica ideologică din *De două mii de ani* de Mihail Sebastian: „Mereu ideologie? Dar ideologie vie, trăită. Ideologie devenită pasiune intelectuală, freamăt cerebral. Indiferent de modalitatea comunicării literare – «autentistă» sau nu – temperatura dezbatărilor de idei este, în literatura lui Mihail Sebastian, autentică” (*Un roman cu probleme*). □ Ancheta revistei (*Limba străzii și limba presei*) îi are ca invitați pe Ioan Lăcustă, Titus Mesaroș, Valeriu Moisescu și Elisabeta Lăsconi („Impresia mea

este că astăzi limba presei și limba străzii tind să se apropie”). □ La rubrica de revista revistelor („Acvaforte”), V.Cr. ironizează intransigența anticomunistă a lui Alex. Ștefănescu: „«Interzicerea PSM a devenit imperios necesară, ca eradicarea unei epidemii de ciură», susține – ei, da, ați ghicit! – dl. Alex. Ștefănescu, fost activist PCR. Că i-am înălțat osanale lui Nicolae Ceaușescu n-ar fi nimic. Mai interesant e că l-a ridicat în slăvi și pe Nicolae Dragoș, a cărui «poezie» pretindea că o admiră, considerând-o, nici mai mult, nici mai puțin, decât o întruchipare a spiritului românesc! *Tovarășul* Alex. Ștefănescu a fost unul dintre scriitorii care au contribuit nu în mică măsură – la lățirea respectivei epidemii. *Domnul* Alex. Ștefănescu cereacum imperios eradicarea resturilor ei. D’ale carnavalului post-revoluționar...”. ■ Dincolo de o prezentare favorabilă a sumarului, V.Cr. ironizează în „Tomis” (nr. 6-7/1991) o luare de poziție a lui Ioan (sic!) Simuț, care, luându-și drept „aliat” pe Monica Lovinescu, „acuză” „abuzul de poezie” pentru că „a întreținut resemnarea intelectualilor în fața dictaturii” (V.Cr.: „De ce nu vă luați ca aliat și pe Mihai Novicov, căci și el judeca aspru și radical estetismul. Și tot cu strigături?”). ■ Taxat este și Barbu Cioculescu care, în „Contemporanul. Ideea europeană”, continuă „seria atacurilor” lui Gheorghe Grigurcu la adresa lui Marin Preda, calificând romanul *Risipitorii* drept „ilizibil”, dar comițând o serie de inexactități ce trădează o „memorie nu tocmai ireproșabilă”: „N-a putut citi cele patru versiuni pentru că sunt doar trei (1962, 1965 și 1969). Există, e adevărat, și ediția a patra din *Risipitorii* (1972, 3.p.t., prezentată de Magdalena Popescu), dar ea nu reprezintă o versiune nouă, ci reproduce, cu mici modificări de corectură, ediția a III-a (și, deci, ediția definitivă a romanului). (...) Care versiune? Aceea care l-a îmbolnăvit fizic pe dl. B.C. și care nu există de fapt decât în imaginația sa? (...) Nu știu dacă aceste inexactități de informație și de gust estetic trebuie să le punem pe seama vechii oboseli fizice a dlui Barbu Cioculescu sau este consecința voinței sale exprese de a-l contesta, prin orice mijloace, pe Marin Preda?!”. ■ V.Cr. citează abundant dintr-un articol encomiastic al Doinei Uriariu despre Nicolae Manolescu din nr. 26 al revistei „Acum”: „Nicolae Manolescu reprezintă reprezintă una din cărțile de vizită cele mai nobile ale adevăratei alternative românești. O carte de vizită fără pată. În vreme ce colegi de-ai lui au pactizat cu noul-vechiul diavol, ocupând precipitat fotoliile unei Academii compromise, domnia sa a publicat la Editura Minerva *Istoria critică a literaturii române*, volumul I, premiat anul trecut de Uniunea Scriitorilor. Directorul «României literare», mai tonic de când a obținut, la primul Salon Național al Cărții de la Cluj, premiul pentru cel mai bun publicist, pe care eu nu i l-aș fi acordat pentru cele trei decenii de critică literară, ci în primul rând pentru publicistica politică din revista pe care o conduce, unde «Ochiul magic» reprezintă textul unei posibile Carte ’77, la scara opoziției românești. El este unul dintre intelectualii cei mai necrispați ai acestui moment, un model al puterii celor fără de Putere, ce ne oferă speranța

și certitudinea unei Româнии ieșite din lesa manipulărilor și a tătucilor plantați cu trandafiri otrăvitori. Credibilitatea lui Nicolae Manolescu e, deopotrivă, internă și internațională. (...) E membru fondator al PEN-Clubului român. (...) E membru în Comitetul pentru România al National Forum Foundation de la Washington. E președintele Comitetului pentru România al Buseri Eisenhower, iar în mai 1991 a fost invitatul Ministerului de Externe al Franței în cadrul unui schimb cultural. A participat la numeroase întâlniri politice la Washington, ca invitat al National Endowment for Democracy, în Congresul American. A vizitat International Foundation for Electoral Systems, s-a întreținut cu directorul adjunct de la Agenția Americană de Informații. Nicolae Manolescu este posibilul lider al Partidului Alianței Civice (între timp a devenit și chiar s-a remarcat în această calitate *n.n.*) și sper să elimine prin prezența sa o parte din Puterea noastră ilegală și imorală”.

● În „Viața românească” (nr. 3), centenarului nașterii lui Ion Pillat este celebrat prin două articole avându-i ca autori pe Nicolae Manolescu („*Tradiție*” și „*spirit mediteranean*”) și Mircea Muthu (*Ion Pillat și „arhitecturile de absență*”). □ La secțiunea „Documente”, Liviu Călin publică o scrisoare a lui C. Noica, adresată, la 7 octombrie 1939, lui Al. Rosetti, prin care filosoful refuză invitația profesorului de a încredința spre tipărire teza sa de doctorat la Editura „Fundățiilor Regale”. □ Tot la rubrica „Documente”, Marin Bucur publică scrisorile lui Mircea Eliade expediate lui René Sôlier și Carlo Brown, din cercul „Eranos” din Ascona (care edita „Eranos-Jahrbuch”), scrisori descoperite la „Muzeul Literaturii de la Bibliothèque Royale Albert I-er din Bruxelles”. □ Nicolae Oprea comentează *Din calidor* de Paul Goma (*Cărțile memorii*), iar Gh. Grigurcu, romanul lui Lucian Blaga *Luntrea lui Caron*.

● Alexandru Pintescu recenzează în revista „Poesis” (nr. 3) romanul *Luntrea lui Caron* de Lucian Blaga, „un document al regăsirii de sine într-o perioadă a debusolării, într-un timp aidoma unei ape negre peste care doar luntrea lui Caron te poate scoate la lumină”: „Această regenerare sufletească a ființei poetului este scopul nemărturisit al cărții și motivul pentru care lectura critică trebuie să i se adapteze fără a osteni în inventarea altor intenții *ratate*, insuficient orchestrate, sau chiar trădate”. □ În același număr al revistei, Dan Brudașcu încearcă să afle de la Vasile Copilu-Cheatră, apropiat al lui Aron Cotruș, cum a reușit să aducă în țară, în anii '80, o parte din documentele, inedite și scrisorile poetului.

● Revista „Ramuri” (nr. 3) publică un text al românistului și traducătorului Jean Louis Courriol, *A traduce literatura română din România: a traduce poezia lui Mircea Dinescu*, o proiectată prefață la o antologie din poezia lui Mircea Dinescu ce urma să apară la Editura Jacqueline Chambon în decembrie 1989. Profesorul francez, amintind de greutățile întâmpinate în publicarea unor traduceri din Camil Petrescu, Marin Preda, Marin Sorescu, Mircea Dinescu,

crede că „sinceritatea prea tranșantă a prefeței a determinat editura să renunțe la publicarea cărții”, cu toate că poetul Mircea Dinescu este cunoscut în Franța: „Se știe la acest început de lună Decembrie 1989 că, de pe 14 martie a acestui an, un poet român are domiciliul forțat la București. Se știe, la acest început de lună decembrie 1989, că e izolat de lume, telefonul îi este mut, casa i se află sub vigilenta supraveghere a Securității. Se știe că îi este aproape imposibil să-și vadă prietenii, fie pentru că aceștia ezită să înfrunte barajele de civili adunați ca din întâmplare în fața ușii sale, fie pentru că aceia care au acest curaj nemaivăzut se văd respinși de aceiași simpli cetățeni stând de vorbă în fața ușii sale. Se știe că fapta care i-a adus această ipocrită detenție e crima de neiertat de a fi acordat ziarului «Libération» un interviu-declarație de opoziție deschisă față de totalitarismul comunist dictatorial român, apărut vineri, 17 martie, în acest cotidian, observator atât de avizat al celor ce se petrec în Est”.

● În cadrul unei rubrici de scriitor denumite „Personaje”, Petru Cimpoeșu publică în „Ateneu” (nr. 3) un portret în tușe negative, pe alocuri sarjat, dedicat liderului Cenaclului „Flacăra” (**Lecția Păunescu**): „L-am întâlnit mai întâi în 1972 sau '73. Fusese numit de puțin timp redactor-șef al revistei «Flacăra» (de Ceaușescu însuși! cum se lăuda el atunci, [...]), și studenții de la Institutul de petrol, gaze și geologie l-au invitat la o întâlnire, la clubul institutului. Invitatul nostru sosi cu o întârziere de mai bine de o oră, în «volga» neagră a redacției, însoțit de un admirator care avea, cred, și sarcina de a-l păzi (sau o fi fost șoferul?). Ne-a spus cam ce ar vrea să facă el din revista asta, ne-a citit în premieră *Repetabila povară*, a răspuns întrebărilor privind Cenaclul «Flacăra», abia înființat... A fost o seară agreabilă, zău! Un an mai târziu, Cenaclul «Flacăra» devenea cu totul altceva decât ne promisese șeful. Dacă la început invitații săi erau personalități culturale și științifice de primă mână, iar publicul îl constituiau în majoritate studenți și intelectuali tineri, treptat Păunescu a «dat-o» pe populară. La primele ședințe, accesul era gratuit, pe baza unei invitații emise de redacția revistei; ulterior, în primele turnee (...) organizatorii făceau un fel de chetă, pentru a oferi artiștilor o masă și un pahar de vin, în semn de recunoștință. Încă un pic mai târziu – și cu deosebire după acceptarea oficială a tutelei lui Nicu Ceaușescu – începură să se vândă bilete de intrare cu prețuri din ce în ce mai piperate, iar cenaclul deveni un fel de sușă... Ultimul spectacol, cel de la Ploiești, a fost cu adevărat magnifi! Îmbrăcat într-un cămeșoi alb, care îi ajungea până la călcăie (...), în decorul înspăimântător al fulgerelor și tunetelor furtunii ce se apropia, Păunescu se pregătea să recite un grandios poem, când mulțimea s-a pornit spre porțile stadionului, încuiate fie din ordinul lui Păunescu însuși, fie la indicația adversarilor săi de la Securitate (cum s-a zvonit). În panica și învălmășeala care s-au produs, vreo șase inși și-au găsit moartea, iar alte câteva zeci s-au ales numai cu oasele rupte./ Între cele două momente, Cenaclul «Flacăra» s-a

transformat dintr-o instituție cu ambiții de misionarism cultural într-o fabrică producătoare de isterii colective, iar Păunescu a cunoscut extazul și mizeriile gloriei de circumstanță. Mii de tineri, mai ales puștimea de 16-17 ani, umpleau sălile de sport și stadioanele pentru a-i asculta vocea de buhai recitând lungi și retorice poeme național-comuniste și pentru a gusta din kitsch-ul oferit de echipa sa de refulați. Privind în justa lor lumină întâmplările de atunci, trebuie să recunoaștem că, în perioada ascendenței sale, cenaclul lui Păunescu a lansat câțiva artiști de valoare și a vulgarizat – în sensul bun al cuvântului – o seamă de poeți contemporani, prea puțin sau deloc cunoscuți până atunci publicului larg. (...) Sfârșitul lamentabil al carierei publice a lui Păunescu, ce a urmat episodului Ploiești, e o dovadă a modului în care Ceaușescu înțelegea să se poarte cu slugile sale cele mai devotate. Ne amintim că, tot atunci, prietenul său de o viață, Eugen Barbu, i-a oferit o dovadă de caracter, lansând o scrisoare care a circulat din mână în mână, oarecum clandestin, dar ghidată de omniprezența Securitate, și în acea scrisoare l-a făcut albie de porci, într-un stil pe care abia perioada post-decembristă avea să-l aducă la desăvârșire, în paginile «României Mari».../ Astăzi, la cei 48 de ani pe care îi va împlini în iulie, Adrian Păunescu e un fel de pensionar. Ziarul lui, cu două titluri, nu prea se cumpără, poeziile lui cu șopârlițe nu mai exaltă decât câte o vădană melancolică și paseistă, tinerii care în urmă cu zece ani îl aclamau și îl urmau ca pe un guru, acum îl înjură. Fostul profet (...), insul care se socotea poetul român cel mai de seamă după Eminescu, neobositul preot al cultului personalității, tribun al ideilor ciuce și propovăduilor al libertății sexuale, escrocul cu pretenții de mistagog, care umbla prin județe însoțit de o armată de vindecători, nevropați, nimfomane, alcoolici, circari și, bineînțeles, milițieni, este proprietarul unui ziar anonim, al unei editurii anonime și al unei opere așijderea. Încercarea de a reanima cadavrul Cenaclului «Flacăra» a fost un eșec penibil”.

● În revista „Tomis” (nr. 3), Doina Modola realizează un interviu cu Virgil Tănase.

[MARTIE-APRILIE]

● Nr. 3-4 din „Apostrof” se deschide cu un eseu al lui Aurel Codoban *Intelectualul român și voința de putere*, tratând condiția intelectualului în comunism și după: „De ce a supraviețuit – cum a supraviețuit – cultura în «brava lume nouă» românească? Mai întâi, pentru că era vehiculul intern și mai apoi extern care transporta ideologia. Apoi, pentru a ocupa un loc oferind un răspuns și împiedicând astfel oamenii să caute adevărul altundeva. (Aici funcționa o aplicație a principiului după care Dumnezeu a dat omului cuvintele pentru a-i împiedica pe ceilalți să gândească.) În fine, amestecul variabil și imprecis dozat de cultură și ideologie putea foarte bine duce la speranță ca și la disperare și menținea o confuzie necesară și profitabilă”. Frustrările intelectualului român ar sta, între altele, la originea executării cuplului prezidențial: „Ceea ce

blochează formarea unei adecvate imagini de sine a societății românești este confuzia cu privire la ceea ce s-a întâmplat în decembrie 1989. Eroarea cea mai răspândită este de a țese o pânză dintr-un capăt de fir, de a transforma rezultatul într-un efect necesar. (...) revolta populației și insurecția unor forțe aparținând structurii s-au modelat reciproc. Numai că în haosul specific românesc ambele forțe și-au depășit rolurile prescrise. Revolta a făcut mai mult decât să legitimizeze o simplă schimbare politică, iar insurecția, cu multiple linii și conexiuni, a început să-și distribuie puterea înainte de a o deține efectiv. De altfel, mai mult decât mereu reluata analiză a celor două momente ne poate spune o lectură simptomală a evenimentelor politice. Să luăm două dintre ele: judecarea și executarea perechii dictatoriale și relația puterii cu frustrarea. (...) O societate civilizată modernă nu se poate construi plecând de la ritualul unei judecăți sumare, care nici măcar nu și-a pus problema dacă a fost o dictatură personală sau o dictatură de sistem. (...) Această judecată și execuție grăbită, unică chiar și în estul Europei, face să dispară ierarhia complicităților și responsabilităților și ne face pe toți oarecum egal vinovați sau nevinovați. Spre locul puterii astfel golit s-au îndreptat cu precădere frustrații”, iar aceștia „nu voiau decât să reînnoade legătura cu trecutul, să reînceapă exact de acolo de unde au pierdut. Programele lor politice au ca punct de plecare anii 1940, 1947, 1971; puțini își propun să plece la Europa și România anilor '90. Și încă și mai puțini s-au gândit la problemele de bază ale României, pentru care trebuie elaborate un model pertinent și o soluție eficientă. Societatea în care trăim este o aplicație a noului model gorbaciovist de socialism. Ea este o societate cu control limitat. (...) O consecință a modelului de societate cu control limitat este că oricine poate spune sau scrie ce vrea, pentru că asta nu mai are nici un impact asupra puterii. În acest scurt interval de timp, societatea noastră a evoluat de la o democrație cu majoritățile gata constituite, «unde am pierdut alegerile», la o democrație după criterii financiare, unde vom pierde creditele culturale. (...) Evoluăm de la o economie unde existau bani, dar nu existau produse, spre o economie unde există produse, dar nu există bani (...), iar principiul economic suprem este «mușcă și fugi». Guvernul vrea să lase cât mai repede biciul în mâna întreprinzătorilor, păstrând pentru el cozonacul făcut din aluatul impozitelor. Este clar că în acest context social-economic nu se prevede nici un rol marcant intelectualilor și că produsele lor – cărțile și revistele culturale – nu vor putea concura economic celelalte bunuri sau produse. (...) Dar pot manifesta intelectualii înșiși o voință de putere? Este «noocrația necesară» și posibilă? Nu, pentru că intelectualii nu pot conduce fără să-și schimbe modul de viață și să înceteze să mai fie intelectuali”. □ Liviu Malița semnează *În umbra tatălui*, o abordare psihanalitică a personajului Apostol Bologa din *Pădurea spânzuraților* de Liviu Rebreanu: „Ca și în cazul lui Hamlet, conturul psihologic al lui Apostol Bologa nu poate fi conceput decât

prin raportarea la umbra tatălui”. □ Textul critic al lui Nicolae Oprea **Despărțirea de canton** însoțește un grupaj de poeme de Liviu Ioan Stoiciu. □ La rubrica „Cronica literară”, Sanda Cordoș analizează volumul Monicăi Lovinescu *Unde scurte. Jurnal indirect*, Ioan Milea scrie despre poezia Elenei Ștefoi, iar Mircea Țicudean despre poemul *Levantul* de Mircea Cărtărescu. □ Monica Lovinescu recenzează volumul Lenei Constante *L'évasion silencieuse*, apărut în Franța, în care vede „un manual de păstrare a demnității umane, a curajului, a capacității de a rămâne un om în cele mai alienante dintre condiții” („*Evadarea tăcută*”). □ Rubrica „Estuar” este consacrată filosofului Anton Dumitriu, pe care Virgil Leon îl pune în oglindă cu Constantin Noica, în eseu **Logică și rugăciune**: „Gândul lor final e același, exprimat însă prin distribuiri diferite ale centrului de greutate: este de neconceput Logica fără Filosofie (Anton Dumitriu); este de neconceput Filosofia fără Logică (Noica)”. „Estuar”-ul continuă cu un interviu luat de Marta Petreu filosofului Anton Dumitriu, cu accent pe perioada detenției sale. □ Sunt publicate două scrisori ale lui Lucian Blaga către „fiica lui Paracelsus” – „doamnei căreia îi revine meritul de a fi inspirat, prin prezența sa caldă, ultima etapă de creație blagiană” – , alături de *Sonetul anului*, variantă inedită a poeziei *Sfârșit de an*, și șapte aforisme inedite. □ Dosarul din acest număr îl are în centru pe scriitorul argentinian Adolfo Bioy Casares, laureat al Premiului Cervantes pe anul 1990. Sunt reproduse **Discursul rostit cu prilejul ceremoniei decernării premiului Cervantes** de către autorul premiat, precum și **Discursul rostit de regele Juan Carlos** cu același prilej, în traducerea Ancăi Măniuțiu. Grupajul e dublat de o fișă bio-bibliografică și de câteva **Fragmente din „ABC-ul lui Adolfo Bioy Casares”**, reflecții „despre viață”, „despre moarte”, „despre infern”, „despre vise” ș.a., în traducerea Ancăi Pitea. Dosarul e realizat de Ion Vartic, care semnează și un mic reportaj realizat la Madrid cu această ocazie, în aprilie 1991: „În salonul Hotelului Wellington, Bioy Casares îmi apare în față ținând în mână – bineînțeles, e doar geamănul lui Borges! – o carte deschisă, cu copertile întoarse pe dos. Pentru un maniac al cărții ca mine, gestul e șocant. A început direct să-mi vorbească despre această carte de memorii ale unui scriitor american, ca și când am fi continuat o discuție abia întreruptă. (...) (Într-altă zi Bioy Casares mi-a mărturisit că se chinuie de câțiva ani să scrie o povestire mai mare intitulată *Ovidius*, dar că nu reușește s-o termine fiindcă nu-și poate imagina îndeajuns Constanța, locul unde naufragiază un argentinian care, evadând dintr-o dictatură sud-americană, cade în capcana altei dictaturi)”. □ Un eseu de Maria-Cornelia Oros, **Fenomenul Noica sau maladiile unui spirit senin**, participă la o demitizare a „pedagogiei” filosofului de la Păltiniș, după apariția postumei *Rugați-vă pentru fratele Alexandru* (1990): „Modelul său pedagogic, întemeiat pe ideea de performanță culturală pură, însemna, în fond, o deturnare programată a atenției tineretului de la

problematica mai amplă a contemporaneității, care «a fost înregistrată pozitiv» de sistem. Această relație ambiguă cu puterea, de contestare abstract-intelectuală și, în fond, de acceptare practică, chiar de justificare a ei, vine în mod evident din unilateralitatea concepției sale antropologice și din ignorarea eticului ca dimensiune esențială a umanului”. □ Într-o convorbire cu Ioan Groșan și Ovidiu Pecican, Nicolae Breban arată *Ce-i lipsește României*: „Nu cred că noi românii ne vom întoarce la un sistem, de altfel profund falimentar politic, un sistem care și-a pierdut total prestigiul, – sistemul comunist. Cine vrea să se mai întoarcă? Nu vrea nimeni. Nici în... Dar e adevărat că, suferind rigorile unui etatism excesiv, România va trebui să se descentralizeze, să se profesionalizeze, va trebui să creeze instituții democratice, să revină – parțial – la ce a fost înainte de război și, mai ales (...), trebuie să ne apropiem rapid de formele înalte ale Europei (...), trebuie să creăm – asta mai în timp – reflexe democratice, trebuie să asanăm moravurile”. □ Sub genericul „Ore franceze”, Ion Pop semnează un interviu luat criticului Jean Starobinski în noiembrie 1990, care afirmă: „Printr-un fel de paradox, mi se întâmplă să spun că nu psihanalistii îi lămuresc pe poeți, ci poeții îi clarifică pe psihanalisti” (*Acea memorie ce ne ajută să respirăm în prezent și să înfruntăm prezentul*). □ Mircea Zăciu semnează traducerea unei suite de reflecții și aforisme de Edmond Jabès, intitulată *Din Cărticica subversiunii în afara suspiciunii*.

● Pe prima pagină a revistei „Echinox” (nr. 3-4), Bedros Horasangian scrie *Despre violență în masacre*, cu exemple din istoria nu foarte îndepărtată a Europei, în special a armenilor. □ La aceeași pagină, Dan Șăulean și Paul Vasilescu îl interviuează pe politologul Vladimir Tismăneanu: *Să reconsiderăm Constituția din 1923!*. V.T.: „Discursul intelectualității române, mă refer la cea care își merită numele, este [de] cea mai înaltă calitate morală în momentul de față. Cuvântul este extraordinar!”; și mai departe: „Problema este că devenim incestuoși: ne citim unii pe alții, suntem toți foarte convinși de adevărul nostru, dar trebuie să ne întrebăm care este impactul social”. □ În cadrul rubricii „Timișoara în interviuri”, răspund întrebărilor reporterilor de la „Echinox”: prof. dr. Virgil Feier (președintele Alianței Civice Timișoara), revoluționarul Claudiu Iordache, ÎPS Nicolae Corneanu, mitropolitul Banatului și Vasile Popovici. Titlurile celor patru intervenții rezumă conținutul lor ideatic: *„Monarhia reprezintă o alternativă”* (S. Feier), *„Noi nu avem partide în România. Noi avem spectacol politic”* (Claudiu Iordache), *„Biserica e capabilă să regenereze societatea românească”* (Mitropolitul Nicolae Corneanu al Banatului), *„Acest text [textul Proclamației de la Timișoara] le-a inspirat un real sentiment de groază”* (Vasile Popovici). □ Tot prin interviuri sunt prezenți, în acest număr din „Echinox”: Nicolae Manolescu (*„Havel nu mai scrie piese de teatru”*), Dorin Tudoran (*„Chiar și la tratatele de pace s-a dansat, s-a cântat”*) și Stelian Tănase (*„Intelectualul român s-a învățat să*

stea deoparte”). ■ Cităm din interviul luat lui Dorin Tudoran („*Chiar și la tratatele de pace s-a dansat, s-a cântat*”): „— Ultima dată când v-am văzut la televizor — era, dacă nu greșesc, în august, anul trecut, — erați, ca să mă exprim eufemistic, cam supărat pe ceea ce se întâmplă la noi, cu referire în special la revenirea din spate a diferitor indivizi ca Florescu, Dulea și alții de acest gen. Față de această problemă și față de ceea ce se întâmplă acum la Timișoara, cum ați regăsit Timișoara și Bucureștiul?/ — Timișoara am regăsit-o deosebită de București. Este cu totul altă atmosferă, chiar și pe stradă se simte, arată, aș spune, mult mai bine decât Bucureștiul, oamenii nu par încă atât de debusolați și de înspăimântați că nu se mai poate face nimic. În general însă, situația din România nu mai pare deloc mai bună decât era în februarie când am fost. Am mai fost o dată și în decembrie. Din păcate mi se pare că situația se degradează din ce în ce mai rapid, și nici nu e de mirare, atâta vreme cât cei ce reprezintă interesele unui complot de palat încalcă drepturile unei revoluții săvârșite pe stradă. Este un conflict care nu are cum să sfârșească bine, dar să sperăm că partea bună din această poveste cu băieți buni și băieți răi va avea câștig de cauză./ — *Se vehiculează ideea dacă am pomenit de conflict — că ceea ce nu s-a reușit sub Ceaușescu se va reuși acum, respectiv aruncarea în aer a Uniunii Scriitorilor...*/ — Uniunea Scriitorilor — ne place sau nu ne place — este o instituție din generația instituțiilor staliniste, și-atunci, atâta timp cât după revoluție românii au spus că nu mai doresc să aibă de-a face cu instituții staliniste, nu se poate păstra una singură dinte ele, fiindcă ea merge mai bine. Pe de altă parte, deși sunt dintre aceia care cred că intelectualitatea nu mai poate fi concentrată și organizată cum era înainte printr-o uniune a scriitorilor, ci trebuie reprezentată printr-o organizație profesională, cum există peste tot și atât, pe de altă parte — deci sigur că nu este înțelept să arunci o structură în aer înainte de a fi construit o alta, în care să transferi ceea ce era de transferat. Sigur că da, la Uniunea Scriitorilor există conflicte, ca întotdeauna; pe mine mă îngrijorează faptul că a apărut din nou acea formă de șantaj, de *black-mail*: dacă cuiva nu-i place ceva, amenință să-și dea demisia. Și mai ales atunci când e vorba de un nume sau altul — mai cunoscute sau foarte cunoscute, de rezonanță — conducerea Uniunii Scriitorilor, comitetul ei director, aflat sub atâtea presiuni, încearcă să împace și capra și varza. (...) Mi-e mai ușor să vorbesc acum, fiindcă eu însumi am cerut președintelui Uniunii Scriitorilor să mă considere — cum să spun — radiat din rândurile membrilor instituției în iunie anul trecut, din motive pe care n-are rost să le discutăm aici, n-au nici o legătură cu interesele celor care vor acum neapărat să arunce Uniunea Scriitorilor în aer. Dimpotrivă, dacă am avut multe de pățimit înainte de a pleca din țară, a fost pentru că m-am numărat printre cei care au încercat să apere această instituție”. □ Despre *Două feluri de a rămâne în istorie* scrie Ștefan Borbély. Pretextul îl constituie demolarea statuii lui Lenin din fața fostei Case a Scânteii, devenită a Presei Libere.

2 aprilie

● În „Tineretul liber – Suplimentul literar și artistic” (nr. 13), Dan Mircea Cipariu își începe editorialul intitulat *Nichita* cu următoarea citare: „În momentul de față se duce o luptă extraordinară împotriva scriitorilor” (Florin Iaru)”. Subiectul articolului: omagierea lui Nichita Stănescu la Ploiești, unde s-a desfășurat simpozionul *Nichita Stănescu – martor și profet*: „A fost acolo, după cum spunea Mircea Dinescu, președintele Uniunii Scriitorilor, «prima manifestare de proporții când un grup de destabilizatori de la Uniunea Scriitorilor (dintre care am reținut pe listă următorii: Dan Laurențiu, Doina Uricariu, Florin Iaru, Cristian Popescu, Traian T. Coșovei, Ion Mircea, Nicolae Prelipceanu, Sorin Dumitrescu, Ana Blandiana, Mihai Șora, Bogdan Ghiu, Ion Stratan, Nicolae Breban, Liviu Ioan Stoiciu, Hanibal Stănculescu)» vine și celebrează memoria unui artist care ne-a lăsat «libertatea extraordinară față de limbaj»”. □ Despre ideea de generație scrie Nic Iliescu, insistând asupra generației optzeciste: „Nu toți fonfii și toți flecarii pot face parte dintr-o generație; o generație se rezumă la maximum zece oameni, și să știi că atâția și suntem. Crescuți pe băncile Facultății de Litere din București, am strivit muzica străzii și am lăsat-o să zburde printre blocuri, locuri geometrice neinventate până atunci”. □ Tot despre generație, amintind în principal de *Cenacul de Luni*, scrie și Sorin Preda: „După duioasa păruială publicistică ce a însoțit apariția poezilor de la *Cenacul de Luni*; după ezitățile «voit-intenționate» între promoție, generație și gașcă; urecheați în grup sau, dimpotrivă, ridicați în slăvi, optzeciștii ar trebui să se considere fericiți. Au scăpat ieftin. Povestea e fără sfârșit. Generația '90 e doar un exemplu. (...) Mângâiați pe cap, suntem sfătuiți să avem răbdare. În literatură nu se intră, ca la muzeu, cu clasa. În fața eternității ești singur. Nu lipsesc nici exemplele: Eminescu mai ales. El nu a fost optzecist sau nouăzecist și, totuși, a reușit. (...) La poarta Uniunii se face coadă ca la ulei și zahăr și măsline. Cine acordă statutul de scriitor și pe ce criterii? (...) Ne-am obișnuit să vorbim unii în locul altora. Intrăm în literatură ca juniorii pe teren – cu buletinul în mână. Nu suntem încă o generație. Așa ceva nu există decât în manualele școlare. Ciudat meci – sunt mai mulți arbitri decât jucători. În atare condiții, nu e greu să știi cine va câștiga. Generațiile pot să mai aștepte. Va veni cândva și timpul lor”. □ SLAT intră în dialog cu revista brașoveană „Interval”. Ciprian Chirvasiu discută amical cu Gheorghe Crăciun, Constantin Hârlav, Andrei Bodiu și Marius Oprea. La întrebarea dacă scriitorii brașoveni, membri ai mai multor generații, sunt constituiți și în grupare, răspunsurile se concretizează în formulări precum: „Gruparea noastră are deja mobiluri critice care ar putea să ducă la ideea că există un început de structurare a unui program” (Andrei Bodiu); „Nu ne putem considera un grup literar constituit. Probabil că asta va veni după un timp” (Marius Oprea); „Nu

cred că se poate vorbi deocamdată despre existența, la Brașov, a unei grupări literare cu program. Dar despre o stare de spirit comună putem vorbi. La multe elemente care ne țin împreună, ne determină să fim o echipă, tot așa cum există destul elemente care ne diferențiază” (Gh. Crăciun). Privitor la nouăzeciști: „După părerea mea, nu se poate vorbi de o generație '90 în momentul de față” – Gh. Crăciun. Tot Gh. Crăciun dă un răspuns coroziv la întrebarea dacă „în actualele condiții economice, sociale și politice”, va putea să devină „scriitor profesionist”; „Dacă înțelegem prin «scriitor profesionist» pe acela care trăiește din scris... Un scriitor vestit nu poate scrie decât «profesionist». El este un meseriaș. Dacă lucrurile vor evolua spre o structurare democratică a societății, sigur că scriitori vor trăi din scris”. □ Despre *Sentimentul inconsistenței literaturii* scrie Gh. Iova, vocea mistică a optzeciștilor bucureșteni. □ Dan Stanca începe serialul *De la simbol la vedenie*. □ În paginile consacrate literaturii beletristice este prezentat încă prea puțin cunoscutul scriitor disident Ion Eremia. În gradul militar de general, Ion Eremia scrisese *Gulliver în Țara Minunilor*, roman parabolă care i-a adus, începând cu 1959, ani grei de carceră. Prezentarea aparține lui Petre Răileanu. Un capitol din *Gulliver* și un text pornit de la publicația americană „Los Angeles Times” completează portretul geografic și literar al lui Ion Eremia. □ I.M. Ștefan scrie despre *Monarhia de drept dialectic*, cartea lui Belu Zilber (pseudonimul literar al lui Andrei Șerbulescu). Cartea este comparată cu *Arhipelagul Gulag* de Aleksandr Soljenițin și cu scrierile lui Paul Goma (considerat, la rândul lui, un Soljenițin român). Textul se încheie astfel: „La capătul acestei recenzii un gând mă înfioară. Anchetatorii, torționarii, judecătorii nelegiuiți, șefii cei mari care le dădeau poruncile – ei toți circulă nestingheriți, nepedepsiți, printre noi”. □ În cadrul rubricii „Graffiti”, Dan Mircea Cipariu salută apariția romanului *Cutia de ghete* de Titus Popovici, pe care îl condideră „un roman de tristă și odioasă «epocă» în care autorul acuză, cu mijloacele pașnice ale creatorului, o societate deloc domestică”.

3 aprilie

● Florin Manolescu publică în „Luceafărul” (nr. 14), sub titlul *Ann from Loonga sau romanul fără frontiere*, o cronică la romanul *Femeia în roșu*, semnat de Mircea Nedelciu, Adriana Babeți și Mircea Mihăieș (Editura Cartea Românească, 1990). □ Dan-Silviu Boerescu semnalează apariția, la o editură franceză, a cărții lui Alexandru Zinoviev *Katastroika (A. Zinoviev. Katastroika, mon amour... et mon W.C.)*.

4 aprilie

● În „România literară” (nr. 14) este transcris un interviu cu Ion Vianu – „*Medicul e un om căruia nu i se pot povesti fleacuri*” – realizat de Amelia Pavel. O temă importantă a dialogului este reintegrarea României în Europa,

după prăbușirea regimului comunist, și, în directă legătură cu aceasta, o dezirabilă apropiere de valorile Europei Centrale. I.V.: „Cred că neatașamentul nostru la Europa centrală creează un fel de scindare în psihicul național. Pe de o parte, ne aruncă spre un Occident imposibil și irealizabil pentru noi și, pe de altă parte, ne proiectează într-un Orient de care istoricește părem legați, dar care nu este un element de progres. Un Orient pentru noi frigid. Ar fi bine ca românii să se intereseze mai mult de ce se întâmplă în Europa centrală. Ar face bine regătenii să se ardelenizeze puțin. Însă la noi e invers. Mai degrabă Ardealul se orientalizează. (...) / România face parte din două sisteme naturale, din două sisteme regionale: cel balcanic și cel al Europei centrale. Se observă că există o permanentă oscilație între acești doi poli, deși românii se vor întâlni mai ușor cu sârbii, cu albanezii, cu grecii decât cu ungurii, cu polonezii, cu cehii. Las să judece pe cei care citesc aceste rânduri și pe cei care reflectează la soarta României unde e cu adevărat interesul nostru. (...) / Cred că imperiile care au existat în Europa până la primul război mondial continuă să-și imprime pecetea asupra evoluției istorice a țărilor rezultate din Tratatul de la Varșovia. / Țările care-au aparținut imperiului otoman sau s-au aflat sub influența otomană evoluează diferit de țările care au fost sub influența austro-ungară și iarăși diferit de cele care au fost sub influența imperiului țarist. / Noi suntem încă în complexul otoman. (...) Complexul otoman se traduce printr-o anumită inerție istorică, printr-un anumit relativism foarte dăunător evoluției sociale și care, de asemenea, face ca izbucnirile să nu poată fi decât violente”. □ La „Cronica edițiilor”, Z. Ornea (*Constituția din 1923*) semnalează reeditarea, la Humanitas, a volumului *Constituția din 1923 în dezbaterile contemporanilor* – volum ce conține prelegeri publice susținute, în perioada decembrie 1921-iunie 1922, în cadrul Institutului Social Român condus de Dimitrie Gusti: „Lectura acestor texte, astăzi, e mult utilă și serviciul făcut de editura Humanitas reeditând acest volum, acum, când actualele camere legiuitoare, constituite în Constituantă, pregătesc noua Constituție a României, e imens”. Autorul articolului are, totuși, obiecții în privința acurateții filologice a ediției: „Se simte, îmi pare rău că trebuie să o constat încă o dată, o precipitare prea acuzată și chiar diletantism în aparițiile, constant atrăgătoare și incitante, ale Editurii Humanitas”. □ Sub titlul *Vechea slugă*, Gheorghe Grigurcu semnează un nou (și extrem de violent) pamflet la adresa lui Adrian Păunescu – „un fel de poet pus pe căpătuială, care și-a transformat rapid versul în gazetărie și gazetăria în adulare ordinară”, „nesătul și impertinent”, „образul fesier i se confundă supărător cu partea... opusă, cel puțin la fel de elocventă”, „sforar fără pereche, pezevenchi al lozincii urlate, măscărici al adorației rentabile”, „căpușcă cu ventuze liricoide, a supt din profesia de mincinos național un profit egal cu cel puțin jumătate din cel împlinit de către toți scriitorii români la un loc”, „n-avea nici un alt Dumnezeu în afară de cel al șmecheriei”, „escrocul de sentimente civice, măsluitorul odios de economii, negustorul de îndemnuri smintite în solda

dictaturii”, „acest cioclu al dezastrului național”, „ar fi trebuit să fie izolat de corpul social, precum un germene infecțios”, „această otreapă a dictaturii”, „paiață mătăhăloasă din cercul dezonoarei românești”; „Se bătea cu pumnii în mamélele pieptului său dezvoltat în stil socialist că e credincios partidului și genialului său conducător (...). Se bătea pe burtă cu ceciuți și cu miniștri, cu capii poliției secrete și cu diverse lichele ale bișniței pe picior mare (...). Atenta la văzduhul patriei, infestându-l cu strigătele isterice ale proslăvirii zeului de partid. (...) Corupea tineretul, apelând la sloganele unor perversități politice, străduindu-se din răspuțeri a-i canaliza resursele de energie, elanurile firești, pe căile nefirești ale diversivnii. Ce reprezentau altceva faimoasele sale cenacuri, cu un nocturn vacarm comunisto-nazist, oficiind cultul malefic al conducătorului unic, decât niște veritabile centre de drogare a conștiințelor fragede? (...) Nimeni n-a batjocorit vreodată în asemenea hal poezia românească. Nimeni n-a coborât vreodată la o mai adâncă rușine condiția de scriitor român”.

5 aprilie

● Gabriela Adameșteanu publică în revista „22” (nr. 13) fragmente dintr-un dialog cu Ioan Petru Culianu (profesor de Istoria Religiiilor la Universitatea din Chicago): ***Lumea est-europeană – o tragică pierdere de timp, de oameni, de energii.*** Principalul subiect abordat: planurile oculte care au dus la prăbușirea comunismului, în 1989, în Europa de Est. „I.P.C: (...) acest scenariu fusese studiat foarte bine. S-a spus că a fost cea mai reușită și spectaculoasă operație KGB după retragerea armatelor din Afganistan. Evident, KGB-ul are o tradiție destul de serioasă de succese, mai ales în străinătate. (...) / G.A.: Totuși, lumea a ieșit spontan în stradă. Și aceasta este și teza «României Mari»: că nu a existat o revoluție. / I.P.C: Nu știu care sunt concluziile pe care le trage «România Mare». Eu trag concluzia că «România Mare» există tocmai pentru că nu a fost o revoluție. Dacă ar fi fost o revoluție, «România Mare» n-ar fi existat. Sigur că lumea a ieșit în stradă, numai că și asta era prevăzut în scenariu. Cred că din punctul de vedere al desfășurării scenariului a fost o mare reușită. Dar, cum pe urmă corespondenții occidentali au început să sesizeze incongruențele, începând de la victimele care nu erau victime, ci erau morga și... / G.A.: Dar au murit peste o mie de oameni... / I.P.C.: Da, dar *cum au murit unii* este foarte curios. Deși Securitatea se dăduse de partea Guvernului provizoriu, autobuze cu securiști erau trimise în sprijinul armatei, armata deschidea focul și tot autobuzul cădea. Din câte am înțeles, foarte multe dintre victime erau sau inutile, sau gândite diabolic, ca să creeze sânge. Este planul cel mai teribil care se putea studia și duce la îndeplinire. / G.A.: Dar de ce trebuia făcut cu atâta sânge? / I.P.C.: Nu știu. O fi specificul național. Dacă dictatura lui Ceaușescu formează specificul românesc, atunci ceva sânge sigur că era necesar. Dar acestea sunt doar ipoteze. / G.A.: Sunt puțin jignită când

pui totul pe seama KGB-ului. Cum, Securitatea română nu putea organiza și singură totul?/ **I.P.C.:** Prostia Securității române este epocală, de o profunzime nemaivăzută./ **G.A.:** De ce trebuia o tranziție atât de spectaculoasă, când în toate celelalte țări din Est nu a existat nici un mort?/ **I.P.C.:** Eu nu știu acum câte victime au fost prevăzute, dar cred că o anume vărsare de sânge era prevăzută. Dacă nu aveai sânge, trebuia să-l faci să curgă. Doar țările din Est n-au avut nici un Ceaușescu. «Luxul» acesta numai românii și l-au permis”.

● În editorialul din „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 14), **Riscul în cultură (29). Stațiile exilului (VII)**, Nicolae Breban revine la „cazul” Goma, cu noi amănunte despre relațiile tensionate pe care autorul romanului *Ostinato* le întreține cu lumea literară a anilor '70-'80 – acuzată, în bloc, de caucionare interesată a regimului Ceaușescu. Nicolae Breban dezmințe acuzele pe care i le aduce Goma într-o carte publicată la Paris, *Tremblements des hommes*, oferind o altă versiune unui episod pe care autorul respectivei cărți l-ar fi prezentat tendențios – e vorba de o audiență în biroul lui Cornel Burtică –: la intrarea în clădirea Comitetul Central, „la un birou, ofițerul de pază, un maior, parcă, de securitate (...) verifică listele de audiențe. M-am apropiat, mi-am spus numele și locul unde eram așteptați. În clipa aceea s-a întâmplat un lucru absolut neașteptat, în afara tuturor regulamentelor: tânărul ofițer (...) a sărit în picioare, m-a salutat cu mâna la chipiu și (...) mi-a declarat, emoționat și puțin comic totodată, că se bucură enorm că mă cunoaște, că mi-a citit cărțile care i-au dat ore de satisfacție înaltă. (...) I-am întins mâna, l-am întrebat cum îl chema, era ardelean, făcuse dreptul și, mi-a spus, încălcând încă o dată regulamentul strict de pază: – A, dumneavoastră nu trebuie să-mi dați buletinul! Să mi-l dea dânsul, doar!, și a arătat spre tovarășul meu (de atunci)! În *Tremblements des hommes*, autorul urcă împreună cu Breban (despre care nu se spune niciunde că era un scriitor de o anume audiență în România, nici demisia mea din aparatul politic și cultural al țării, din vara lui '71, nu sunt amintite cu o iotă!), securistul de la poartă îl salută cu mâna la chipiu, nu-i cere actele! «mie, bineînțeles, mi le cere» zice Paul Goma”. Și, mai departe: „De ce a omis Goma explicația entuziastului ofițer – pe care, în versiunea românească, o dă?! Nu a uitat-o deoarece cartea a scris-o, acolo, la Paris, cu memoria încă proaspătă, dovadă că în ediția românească de anul trecut ea apare, chiar dacă într-o formă abreviată! (...) Țin să-i reamintesc lui Goma că și despre el se puneau în mișcare cele mai grosolane sau rafinate zvonuri, murdării, în fața mea, odată, Pleșiță a încercat să-mi paseze una, după care Goma ar fi «agent sovietic». I-am râs însă în nas și celălalt nu a insistat! Omisiunea de adevăr a lui Goma era cu atât mai gravă cu cât eu, atunci, nu mă puteam apăra: dacă aș fi făcut-o la Paris, într-un jurnal sau la Europa Liberă, aș fi fost imediat etichetat ca trimis indubitabil al guvernului! Dacă o făceam în țară, în «Scînteia», rezultatul ar fi fost și mai dezastruos! Alarmat însă de calomniile voite sau nevoite ale cărții lui Goma, la adresa mea dar și a altor scriitori români cunoscuți, i-am telefonat

prietenului meu Noël Bernard, directorul de la Free Europe, secția română, și mi-am manifestat acordul unui interviu pe care acesta, în agapele noastre prietenești (...), mi-l cerea de mult. În aceeași săptămână, însă, într-o lungă convorbire cu criticul Nicolae Manolescu, ce se afla atunci la Amsterdam, acesta m-a deconsiliat ferm și cu insistență să dau acel interviu. «N-o să mai putem scrie despre tine, mi-a spus Nicolae Manolescu, ai să fii rupt de literatura română». L-am ascultat și am suportat nu puține pierderi profesionale și morale, atât în sânul emigrației culturale la Paris, cât și în țară! Cui i-a folosit aceasta?! Nici mie, nici lui Goma, nici literaturii vii, celei bune, ce lupta în felul și în formele ei (...), poate doar... dictaturii!”.

● În „Dreptatea”, Dora Mezdrea transcrie prima parte a unui interviu cu Ana Blandiana: *Ne aflăm pe sensul istoriei*. (Partea a doua va fi publicată în numărul din 6 aprilie 1991.) Poeta interviuează încearcă să definească scopurile Alianței Civice, care „nu vrea puterea”, ci doar să solidarizeze partidele și să le gireze, ca alternativă la actuala putere. A.B.: „În acest moment este datoria intelectualilor să se sacrifice – pentru că eu consider că este vorba efectiv de un mare sacrificiu. Pentru un scriitor, pentru un pictor, pentru un pianist, a da o parte din timpul lui celorlalți, este un sacrificiu real: fiecare dintre noi suntem conștienți că peste un sfert de secol, atunci când, sper, România va fi o țară printre altele din Europa, o țară normală, nimeni nu mă va mai întreba cu ce m-am ocupat în acești ani, mă va întreba doar care sunt cărțile pe care le-am scris. Dar, dincolo de această conștiință fermă a «pierderii», există conștiința absolută a faptului că, dacă în acest moment nu vom intra în luptă, și noi vom fi vinovați de dictatura care va începe”.

● În „Contrapunct” (nr. 14), Marilena Rotaru realizează un interviu cu Vintilă Horia, la locuința acestuia din Madrid (*„Romanul României nu pot să-l scriu decât în limba română”*). În ceea ce privește recenta editare în țară a romanului *Dumnezeu s-a născut în exil* și receptarea lui, scriitorul exprimă sentimente amestecate: „Îmi dau seama că foarte multe lucruri sunt legate de dificultățile din trecut. De schimbat, s-au schimbat unele lucruri. Cum ai spus, faptul că pot să public în România este unul dintre ele. Privind această carte am găsit oglindite în ea toate greutățile prin care trece acum România. Sper totuși ca ea să ajungă acolo unde trebuie să ajungă. Și poate că de astă dată, visul meu de tinerețe ca scrisul meu să schimbe ceva din omenire se va împlini, iar mesajul din *Dumnezeu s-a născut în exil* să poată schimba ceva în România. Am această iluzie ca romanul meu să poată da ceva poporului meu”. Cât despre situația politică, Vintilă Horia opinează că 13-14 iunie a însemnat „distrugerea formulei de Front al Salvării Naționale”.

□ Ion Bogdan Lefter consemnează trei episoade „ilustrative” pentru mentalitățile postcomuniste: bune intenții urmate de replieri spre lipsa unei „noi civilizații” comportamentale a „franchetei și a încrederii”. Cel mai relevant – o colaborare radiofonică la emisiunea *Cartea, scriitorul, cititorul*, unde criticul a

ivitat mai multe zeci de personalități culturale. Emisiunea a fost suspendată fără explicații, sub pretextul unei restructurări pe timpul „vacanței”, cu ștergerea unor înregistrări incomode. Între care cea cu Dorin Tudoran, unde s-a vorbit despre „lovitura de palat” (*Trei întâmplări*). □ Sorin Matei publică un eseu de speculație sociologică intitulat *Cacialmaua servituții voluntare*, în care întreprinde o critică a intelectualilor publici autohtoni din perspectiva istorică a decuplării acestora de societate și a proximității lor cu Puterea. Intelectualii interbelici „prin preocupări și imagine despre lume, au manifestat aceeași lipsă de atenție față de concretul social-politic. În 1968, aceeași imagine paternalistă, a șefului înțelept și iubitor de țară, înconjurat de sfetnici de nădejde, a ieșit la lumină, ca și în 1938”. □ Emil Ionescu își exprimă pesimismul cu privire la „unitatea” cu muncitorimea a intelectualității anticomuniste grupate în cadrul Alianței Civice: „Sunt deja vizibile primele semne ale acestei dorite alianțe. Conform unor date publicate recent, doar cinci la sută din totalul membrilor Alianței Civice sunt muncitori. Muncitorimea ocupă, așadar, ultimul loc în spectrul social al acestei grupări în care s-au pus atâtea speranțe. Procentul ar trebui să dea de gândit liderilor. Au ei cumva în vedere forjarea unei societăți civile fără clasa majoritară sau – și mai rău – împotriva acesteia? (...) În loc să înțeleagă sursa amenințărilor și a loviturilor deja primite, pentru a se replia eficient, intelectualitatea anticomunistă luptă cu idealism pe fronturi civice străine, sau se pierde în polemici ne semnificative susținute cu strălucire retorică. E previzibil ce se va întâmpla în alternativa (foarte probabil) a unor lovituri viitoare tot mai grele: învinuiri, scuze, lamentații. Și mult, mult lirism” (*Intelectualitatea militantă: către o improbabilă alianță*).

● Nr. 14 al revistei „Orizont” are pe prima pagină un articol al lui Vladimir Tismăneanu (*Frici, fobii, frustrări*), care privește moștenirea est-europeană a comunismului prin prisma eșecului ideologic al acestuia, identificându-i supraviețuirile în resurecția naționalismelor etnice și în „amplificarea autoritarismelor populiste”. Textul, tradus de Mircea Mihăieș, a fost prezentat în fața participanților la simpozionul internațional *Putere și opoziție în societățile postcomuniste* desfășurat la Timișoara între 25 și 28 martie 1991. □ Alexandra Indrieș semnează un articol de atitudine (*Onoarea trupului*), scris în vinerea Patimilor: „Cine se lasă pălmuit și tace, admite dezonoarea. (...). Așadar, procesul comunismului este o chestiune metafizică”. □ Revista dedică un grupaj colocviului mai sus-menționat. Între materialele incluse se numără un interviu cu Juliana Geran Pilon realizat de Adriana Babeți (*Despre cealaltă față a nopții*), un articol-cadru de Mircea Mihăieș (*Întâlniri, proiecte, vise*), un comentariu de Daniel Vighi (*O solidaritate mută*), fragmente din intervențiile invitaților – Dimitrina Petrova, Ferenc Fehér, Peter Pauzolav, Antony Todorov, Iosif Costinaș, Cornel Bogdan – și două dialoguri succinte cu Nicolae Manolescu și, respectiv, Djurdje Ninkovici (lider al opoziției politice

din Serbia), realizate de Viorel Marineasa, Aurora Mărgineanu și Dușan Baiski. □ Un fragment de roman (*Iacob îngerul*) de Stelian Tănase este prefăcut elogios de Mircea Mihăieș („certa vocație de european a unui prozator cum puțini sunt în literatura română de azi”). □ Cornel Ungureanu marchează împlinirea a 80 de ani de viață ai lui Cioran printr-un comentariu despre publicistica sa de tinerețe adunată recent în volumul *Revelațiile durerii*, cu insistență specială asupra relațiilor cu Blaga și cu ardelenismul post-habsburgic. Privind „pe fereastra ardelenismului” către „cîmpul de bătaie al filosofului”, descris ca fiind, în mod esențial, un melancolic, criticul observă că, la fel „ca și Eliade, Cioran vrea să-și extirpe, fără milă, ființa lirică, muzicală, să ucidă femininul atitudinii” (*Cioran – 80. Note despre tinerețea filosofului*). □ Pe ultima pagină – o traducere de Simeon Lăzăreanu din romanul *Moscova-Petușki* al lui Venedikt Erofeev și un text de Dubravka Ugresic despre Proza „*valului negru*” – literatura samizdat din URSS-ul anilor 1956-1968, din care face parte și scrierea lui Erofeev.

● Sub titlul *Mircea era mentorul spiritual. Eu – admiratorul său*, „România liberă” reproduce – din revista „Corriere” (10 martie 1991) – extrase din mărturiile lui Emil Cioran: „Eliade a avut un rol determinat în perioada ultimilor mei ani de liceu. Pe vremea aceea, locuiam în Transilvania, la Sibiu. Eliade locuia în București. Colabora la ziarul «Curentul» și articolele sale, esențialmente filosofice, însemnau pentru mine evenimentul săptămânii. Accentul lor personal, excesiv și agresiv îmi plăcea, mă fascina. Când Eliade vorbea despre scriitorii români ai timpului era, de obicei, critic insolent. Era, indubitabil, mentorul spiritual al generației sale în numele căreia, de fapt, vorbea. (...) De fapt, noi eram două naturi complet deosebite, deși amândoi simțeam o complicitate secretă. Prietenia – aceasta este forța ei – rezistă oricărei analize”. □ Ion Bălu scrie despre *Cartea amăgirilor*. □ Într-un interviu acordat Ralucăi Stroe Brumariu, Sorin Dumitrescu vorbește despre Nichita Stănescu, „cea mai de anvergură voce după Eminescu”. Referindu-se la poemul *Oedip soldat* (1977), dar nu numai, S.D. consideră că „universul lui Nichita este plin de premoniția unui eveniment enorm, în care eroii vor fi tinerii”: „Dacă citim acest poem (*Oedip soldat*) cum se cuvine, nu mai este un mister cine a tras în noi. Toate premonițiile acestea sunt extraordinare; orice stăpânire ar trebui să își ia câte un poet de geniu pe lângă ea dacă vrea să își cunoască destinul! Deci, se poate spune că Nichita Stănescu a trăit momentul decembrie 1989 fără să-l fi trăit?”. În marginea discuției despre Nichita, S.D. schițează un portret al scriitorului FSN-ist: „Un scriitor FSN-ist îl recunoști după faptul că vrea să facă cultură când pe stradă se trage, când se joacă destinul aproape ontologic al neamului și al lui. Dar acesta este un mod empiric de a recunoaște FSN-ismul la un artist. Mulți și-au pus întrebarea dacă [Nichita Stănescu] ar fi fost FSN-ist, pentru că mulți au impresia că a fost un om care a «filat» moral. Ne-a rămas această impresie multora: păstrând

proporțiile le-a rămas aceeași impresie și despre Cristos pentru a fi stat la masă cu vameșii – securiștii timpului. Asta ar trebui să arate nu o degradare morală, ci coordonate ale înțelegerii raporturilor cu oamenii care în deliberare logică, prin proces moral, pot să scape. Și, la urma urmei, dacă Nichita nu trăiește împreună cu noi, înseamnă că nu trebuie să fie cu noi: eu personal cred că mesajul lui se terminase și mai cred că Dumnezeu ne iubește, ne ia odată ce ne-am terminat mesajul”.

● Cotidianul „Azi” publică un grupaj despre *Nichita Stănescu, martor și profet* – titlul unui simpozion organizat 31 martie, la 58 de ani de la nașterea poetului, eveniment la care au participat, printre alții, Nicolae Breban (*Opera poate fi mai tare ca Puterea*), pictorul Sorin Dumitrescu (*Premoniția creației*), Mircea Micu (*S-a retras să existe alții*), Ștefania Ploeanu (autoare a unui volum despre Nichita Stănescu, aflat sub tipar), Doina Uricariu, Ana Blandiana, Angela Marinescu (care a obținut primul premiu acordat de fundația „Nichita Stănescu”) și Mircea Dinescu (*Despre un geniu al prieteniei*), din care cităm: „Eu cred că Nichita Stănescu este un poet genial care se putea naște și în altă galaxie. Valoarea poeziei sale e mai puțin mulată pe realitatea pe care am trăit-o cu toții și pe care o mai trăim și astăzi, cât pe o structură de tematică universală... El rămâne valabil ca autor indiferent de ce sistem se va așeza pe această zonă a Europei de Est... Nichita era un pur și... avea talentul de a iradia în jurul lui poezie, în sensul că, pe unde trecea, cei care asistau la întâlnirea cu el începeau să scrie versuri... Dacă se va scrie o istorie reală a literaturii române – poate se va scrie – Nichita era în toată fervoarea lui o structură de om tragic – Părerea mea este că Nichita Stănescu s-a sinucis. Sinuciderea lui a durat probabil 20 de ani, pentru că suporta greu realitatea. Trebuia să se drogheze nu numai cu alcool dar și cu literatură și prietenie. Așa își trăgea el un fel de zid în fața realității, un zid care se vede de altfel și în poezia sa”.

6 aprilie

● Andrei Pleșu semnează în „Adevărul” un articol politic cu pretext pascal, *Trei cuvinte ale Învierii*: „În Evanghelia după Matei ni se povestește că, după învierea Sa, Iisus a vorbit oamenilor în trei rânduri. Odată pentru a le spune: «Bucurați-vă!». Apoi: «Nu vă temeți!». Și la urmă (către ucenici): «...cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacului!»./ Cine mai aude, în România de azi, aceste cuvinte? Bucuriile noastre, dacă sunt, sunt resentimentare: ne bucurăm de eșecurile altora: ale opoziției, dacă suntem cu guvernul, ale guvernului, dacă suntem cu opoziția. Ne bucurăm să depozităm vești proaste, să distribuim vinovății și injurii, să catalogăm dezastre. În afară de bucuria micilor achiziții zilnice, nu ne rămâne decât bucuria sinucigașă de a fi încruntați, de a iradia îngrijorare, de a secreta cele mai perfide scenarii. Ne trecem viața în voluptatea de a degusta calamități reale și închipuite. Suntem neîndu-

rători, prost-dispuși și, în cel mai bun caz, sarcastici. N-avem încredere decât în cine ne aprobă, înlocuim prietenii cu alianțe și nu mai iubim nimic în afara propriilor noastre opinii./ De temut, ne temem de tot: de ce-a fost, de ce este, de ce-ar putea să fie; de partide, de privatizare, de nelegiuiri (dar și de legi !), de unguri (dar și de o sumedenie de români!), de comunism, de neocomunism, de criptocomunism, de Yalta, de Malta, de rege, de presă, de sindicate, de stânga, de dreapta, de străini, de intelectuali, de mineri, de PSM, de SRI, de FSN, de UDMR, de GDS. Ne temem de tot ce nu știm, de tot ce știm, de tot ce aflăm”.

● Gheorghe Grigurcu scrie în „Dreptatea” un articol contondent, *Uniunea Scriitorilor în impas*, aducând în discuție, într-o primă instanță, „singura măsură punitivă” adoptată de USR după Revoluție: excluderea lui Eugen Barbu, urmată de o serie de „ralieri”, „începând cu demisia coruptului Adrian Păunescu”, ajungând la vreo douăzeci de persoane. Publicistul trece apoi la unul dintre subiectele sale favorite, așteptările înșelate, după 1989, de anumiți literați, care ar fi pactizat cu noua putere. De exemplu, Marin Sorescu, care „se pretinde «nealinat» și se plânge că e persecutat pentru nealinarea sa, în timp ce colaborează masiv la imunda foaie a lui Adrian Păunescu, și care pretinde că a fost disident timp de 25 de ani, perioadă în care a închinat elogii dictatorului, fiind, oricum, unul dintre scriitorii cei mai favorizați de autorități prin nenumărate sejururi în străinătate, premii, situații administrativă etc.”. De asemenea: „Alți confrați ne-au accentuat, prin opțiunea lor, starea de perplexitate: Romulus și Ileana Vulpescu, Valeriu Cristea, care au avut tăria de a se păstra nepătați sub ceaușism, dar care au trecut acum în rândurile oportuniștilor gălăgioși, într-un chip surprinzător la culme...”. Gh. G. pledează pentru o „asanare morală a obștii noastre, prin excluderea din rândurile sale a celor mai certați cu bunul simț, a slugilor notorii ale dictaturii, prin descurajarea manifestărilor lor revanșarde și destabilizatoare”. Criticul cheamă la o poziție civică activă: „Nu o depolitizare ne trebuie, așa cum însinuează glasuri de sirenă precum cel a lui Eugen Simion, ci o politizare specifică, în lipsa căreia suntem vulnerabili. Trebuie să facem o politică a intereselor oamenilor scrisului, a intelectualității de conștiință și de expresie, a idealurilor democratice, a moralității care să ne solidarizeze și să ne asigure rezistența împotriva încercărilor de sciziune, a tuturor formelor de alienare”.

● Într-un interviu acordat lui Virgil Lazăr pentru „România liberă”, Adrian Marino examinează condiția postdecembristă a intelectualului român: „Unul dintre fenomenele cele mai noi și pozitive de după 22 decembrie 1989 este implicarea unui mare număr de intelectuali în viața politică. Apariția Grupului de Dialog Social constituie numai un aspect. Mulți intelectuali – scriitori, critici, etc. – au devenit comentatori politici în diferite alte formațiuni politice sau în organe de presă independente ori de opoziție. Mă întreb, însă, dacă peste tot și în toate împrejurările, noile structuri politice asimilează integral și în

adâncime această prezență intelectuală. Uneori am impresia (...) că intelectualul – scriitorul, criticul etc. – pare a face în unele cercuri și o figură oarecum insolită, ca să nu spun de corp străin. El riscă adesea să fie considerat și «elita» și «pătura tehnocrată» etc./ (...) Nu spun că intelectualul este întotdeauna foarte comod și docil. Dar el vine în politică – atunci când este de bună calitate și de bună credință – cu întreaga sa competență, experiență și seriozitate, cu o capacitate de sinteză și cu o privire în perspectivă, în timp și în spațiu, pe care nu o are, de cele mai multe ori, simplul activist politic. Această capacitate ideologică a fost considerată, de altfel, un pericol important, atât de vechiul regim, cât și de actuala putere. De unde și campania susținută de calomniere și încercarea de izolare a intelectualilor neconformiști. Nu mai amintesc de agresiunile odioase, fizice, bine cunoscute. Există, însă, intelectuali carieriști, care fac pelerinaje oportuniste la Cotroceni și care vânează fără scrupul posturi de «academicieni», ministeriale, directoriale și altele mai mărunte. Aceste spectacole penibile subminează, de fapt, prestigiul intelectualului în opinia publică./ Aș privi întreaga problemă într-un cadru mai larg și aș grupa scriitorii și intelectualii clujeni într-o tipologie mai generală. Aș spune chiar «națională». Se observă, mai întâi, că cei mai mulți cultivă ideea – după mine falimentară, fără viitor, a scriitorului și publicistului funcționar etern de stat, încadrat și plătit de stat, supus statului, funcționar care trăiește doar din bugetul statului sub toate formele posibile: directori, redactori șefi, redactori, academicieni etc.(...)/ Dar, revenind la tipologia noastră, distingem, în mare, următoarele categorii: fesenști fanatici, sinceri sau interesați, remunerați cu posturi grase, dar și destui păguboși, mici cronicari de provincie, foarte modești activiști care fac, în continuare, ceea ce au făcut toată viața. Apoi: prudenți care stau în expectativă, imparțiali ca tot românul, abili, care cochetază cu puterea ce-i plătește, dar care fac cu ochiul și la opoziție: opozanți deschiși și sinceri, grupați la publicațiile «Agora», «Atlas», «Nu», «Comunismul la zid». Revista «Apostrof» a Uniunii Scriitorilor, cu o redacție tânără și independentă, se apropie și ea în mod fericit de această categorie”.

7 aprilie

● La pagina „Ce mai citim? Ce mai vedem?” din „Adevărul literar și artistic” (nr. 61), Constantin Cubleșan comentează volumul de publicistică al lui I. Negoitescu *În cunoștință de cauză* (Editura Dacia, 1990), insistând asupra „evoluției scriitorului de la o atitudine pur estetică la afirmarea tranșantă a necesității unei alteia, politice, în afara căreia menirea însăși a scriitorului este pusă, în contemporaneitate, sub semnul îndoielii”: „Retragerea scriitorului într-un estetism pur devenea o incompatibilitate. El era pus în situația de a se angaja alături de platforma politică a comunismului sau împotriva lui. Oricum, însă, indiferent de care parte s-ar fi situat, scriitorul nu mai putea evita implicația politică. De acest lucru și-a dat seama destul de curând I. Negoitescu”.

cu. (...)/ Articolele și interviurile lui I. Negoîtescu pledează prin totul pentru această angajare, având la bază o permanentă analiză , un examen sever al stării de facto din cultura, din literatura română a ultimei jumătăți de secol, din perspectiva apartenenței sale, dintotdeauna, la ființa spiritualității europene. (...) Acest tip de angajare pe care și l-a asumat – din păcate oarecum pe cont propriu, singular – Paul Goma (...), este, din punctul de vedere al lui I. Negoîtescu, singura cale majoră și eficientă a scriitorului român spre eliberarea sa și a culturii sale naționale”.

8 aprilie

● Săptămânalul „Țara” inaugurează „Cronica TV”, rubrică în cadrul căreia Lucian Chișu ironizează superficialitatea divertismentului promovat de TVR.

9 aprilie

● „Tineretul liber – Suplimentul literar și artistic” (nr. 14) se deschide cu editorialul lui Gabriel Rusu, *O simbioză mereu necesară*, și contraeditorialul Ancăi Delia Comăneanu, *Bariere și baricade*. Subiectul este comun și se referă, în principiu, la statul tinerilor scriitori și la conflictele intergeneraționiste. □ Virgil Sorin îi ia un interviu lui Ion Rotaru, autor al unei recente *Istории a literaturii române*.

10 aprilie

● Florin Manolescu cronichează în „Luceafărul” (nr. 15), sub titlul *Alte amintiri din copilărie*, cartea lui Paul Goma *Din Calidor. O copilărie basarabeană* (Editura Albatros, 1990), observând că această proza memorialistică uzează de două registre distincte: tragismul istoriei și lejeritatea jocurilor de toate felurile. Astfel, se intersectează două modele, deși sursa principală este, poate incredibil, stilul lui Ion Creangă din *Amintiri din copilărie*: „Puhoiul arghezian din scrisul lui Paul Goma se întâlnește cu umorul hiperbolizat din ciclul lui Marin Sorescu, *La liliaci*. Așa încât, cu tot spiritul lor justițiar, cu toată vehemența și uneori chiar disperarea lor, amintirile lui Paul Goma stau sub semnul poeziei”. □ În articolul *O temă ascunsă*, Ion Manolescu remarcă efectele nefaste ale comunismului asupra limbajului erotic din proza românească: „Patruzeci și cinci de ani de interdicții înseamnă prea mult pentru o literatură! Condamnată la stalinism, marginalizată de «epoca de aur», sexualitatea (ca temă esențială a oricărei literaturi complete și dezinhibate) s-a strecurat în literatura noastră contemporană în forme din cele mai traversate. Selecția tematică, preferențială și inhibițiile de limbaj (forme ale cenzurii oficiale și ale autocenzurii autoctoriale) au fost manifestările cele mai răspândite ale unui complex care a transformat cultura română într-un spațiu al pudibonderiei ipocrite și falsei delicateți. (...) Chestiunea care rămâne însă, mai presus de toate acestea, este a înțelegerii literaturii în noile ei articulații, ce

cuprind în ziua de astăzi domenii până nu de mult prohibite. Indiferent că numim aceste articulații *postmoderne* sau *postrealiste*, sexualitatea este una dintre componente lor esențiale”.

11 aprilie

● Sub genericul „E.M. Cioran – 80”, sunt publicate în „România literară” (nr. 15) eseurile *Omul gotic și fără scăpare și Dreptul de „căință” al autorului*, semnate de Dan C. Mihăilescu și, respectiv, Doru Cosma. ● Despre Cioran scrie și Claudiu Constantinescu – în *Calea spre E.M. Cioran* –, comentând pe marginea unui număr al revistei «Secolul 20» dedicat filosofului la aniversare.

□ Augustin Buzura semnează un eseu-confesiune, *Cum am scris „Fețele tăcerii”*: „Dincolo de orice, faptul cel mai important mi s-a părut izbânda asupra unui material imens, foarte greu de controlat și, mai ales, asupra unor personaje pe care – din prea îndelungată conviețuire – ajunsesem să nu le mai suport. Chiar mai mult decât – cum a scris unul din numeroșii referenți, Mihai Dulea, fost membru Cepex – faptul că în 800 de pagini n-am găsit nici măcar o vorbă bună despre colectivizare! Pentru mine nu se pusese nici măcar din întâmplare problema împărțirii verbelor, bune și rele, ci a adevărului așa cum l-am simțit. (...) Trăiam în interiorul unei uriașe răni și ea trebuia descrisă. Atâta tot. Fără experiențe formale, fără alunecările psihologizante – care mă tentau cumplit –, direct, în spiritul adevărului. (...) Gălăgia, găunoșenia balcanică, planurile din «cuțite și pahară», politica minoră, pe centimetru pătrat, fără argumente, dar cu *mi se pare* și *am auzit că* mi-a dispăcut ieri, mă plictisește astăzi. Mă interesau relațiile omului cu istoria care, la noi, înnebunise. Restul? Drumul până la cititor a fost exasperant, năucitor chiar. Geta Dimisianu, redactorul de carte, și Mircea Sântimbreanu, cel ce a riscat enorm aprobând-o, sper să-și mai amintească ceva din acel infern”.

● Într-un interviu acordat lui Dorin Popa pentru „Convorbiri literare” (nr. 14), Ana Blandiana vorbește despre rolul Alianței Civice (văzute ca „ultimă speranță” de a înlătura puterea „neocomunistă”) și despre anticipabilele mutații ale condiției de scriitor: „Adică a fi scriitor va deveni ceva eroic într-un fel, pentru că va fi opus, cum de altfel pentru adevărații scriitori a fost și-n ultimii zece ani, 15 ani, pentru că a fost un eroism acela de a scrie”.

12 aprilie

● Moare, la București, criticul realist-socialist Ion Vitner (n. 1914).

● Apare în revista „22” (nr. 14) un interviu acordat Ana Blandiana lui Pavel Chihai, „Viitorul cu asupra de măsură”: A.B.: „...înainte de a fi cunoscută ca scriitor pur și simplu, am fost cunoscută ca scriitor interzis. Foarte mulți dintre viitorii mei colegi au aflat pentru prima oară numele meu ca fiind acela al unei fete al cărei tată este închis și care din această cauză nu are voie să publice. (...) / Într-un fel sau altul, toate cărțile mele au reprezentat o rezistență la ceea

ce trăiam cu toții, și cred că așa au și fost receptate de cititorii care și le smulgeau, care le cumpărau la suprapreț, le xerocopiau și așa mai departe. Poemul cu Arpagic a fost doar un ultim strop care, este adevărat, a declanșat un scandal mai mare decât celelalte”. □ Monica Lovinescu publică articolul „*Ceasul cu cuc*” al lui *Belu Zilber*.

● În „Contrapunct” (nr. 15), Mircea Cărtărescu relatează, în registru confesiv, experiența participării sale, în perioada 25-27 martie 1991, la Conferința internațională cu tema *Putere și opoziție în societățile postcomuniste. Fundamente ale pluralismului în Europa centrală și răsăriteană. (Preludiu la o conferință)*: „Mircea, tu le ai cu biologia, știi cumva ce e cu bâzdgăniile astea? Mă întreabă Bogdan Lefter, care nu le are cu biologia (...) La Hotelul Continental ne vedem cu eminentul politolog Vladimir Tismăneanu, care nu arată a eminent politolog, ci a băiat foarte bun, cu Dorin Tudoran, care nu arată a băiat foarte bun, ci a dur dintr-un film despre sindicate de bodyguards, și cu Mircea Mihăieș, care nu arată a dur dintr-un film etc., etc., ci a, în același timp, Alice și motanul din Cheshire. (...) În fine, la casa parohială a lui László Tökes. Mă pozez cu Volodea chiar dedesubtul inscripției cu numele «popii» de la care a pornit totul. Echipa de la GDS filmează de zor”. Evenimentul, primul de acest tip din Estul european, a fost organizat ca parte a proiectului *Transitions for Freedom (Tranziții către libertate)* al Foreign Public Research Institute din Philadelphia, SUA (coordonator – profesorul Vladimir Tismăneanu de la University of Maryland). Printre sprijinitori – Societatea Timișoara și Uniunea Scriitorilor din România. S-au reunit politologi, personalități ale societății civile din Bulgaria, Iugoslavia, Polonia, Franța, Cehoslovacia, Marea Britanie, India, Ungaria, SUA și România, între care Agnes Heller, Miklos Harazti Ferenz Feher, Adam Michnick, Dorin Tudora, Nicolae Manolescu, Mircea Mihăieș, Vladimir Tismăneanu, Mircea Cărtărescu, Stelian Tănase, Ion Bogdan Lefter, Vasile Gogea, Călin Anastasiu, Sandra Pralong (reprezentanta Societății Soros pentru o Societate Deschisă), Lucian Alexiu, Adriana Babeți, Vasile Pușcaș, Romulus Bucur, Alexandru Baltag, Valentin Constantin, Radu Călin Cristea, Bogdan Ghiu, Ion Bogdan Lefter, Ion Medoia, Cristina Müller, Șerban Madgearu, Leonard Oprea, Răzvan Petrescu, Marcel Tolcea, Cornel Ungureanu, Daniel Vighi, Viorel Marineasa, George Voicu și publicațiile „Orizont”, „Cuvântul”, „Arca”, „22”, „Contrapunct”, „Dreptatea”, „România liberă”, „Echinocțiu”, „Astra”. În final, reprezentanții mai multor organizații democratice (între care Charta 77 din Cehoslovacia, Alianța Democraților Liberi din Ungaria, Uniunea Forțelor Democratice din Bulgaria, Alianța Civică din România, Partidul Social Democrat din Moldova) au semnat o Declarație de solidaritate est-europeană.

● Traian T. Coșovei publică în „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 15), sub titlul *Amor trist, viață deșartă*, un articol despre poezia lui Emil Brumaru, unul dintre autorii atipici în contextul poeziei anilor '70 și, de aceea, recupe-

rabil de către noile promoții poetice, optzecist-nouăzeciste: „Alături de Mircea Ivănescu, Leonid Dimov, Petre Stoica și Ovidiu Genaru, Emil Brumaru stă în capătul unei mese fastuoase care este un capitol de istorie literară. Nu numai falsul «provincialism» ori prefăcutul registru «minor» îi individualizează, ci gestul artistic, reflexul cultural de a se rupe de o poezie care, pe la începutul anilor '70, părea saturată de orfism, teluric, mitologic, naturism, dar și de lirismul conceptual, intens cerebral practicat la mult timp după ce generația '60 își impusese numele. Este interesant cum poezia acestor «provinciali» exilați literar aproape două decenii sub pretextul pitorescului și al derizoriului devine extrem de actuală, cum formula lor așezată sub eticheta fanteziei și a ironismului revine în atenție”. □ Scriitorului Dumitru Țepeneag îi este dedicat un grupaj având drept titlu mare întrebarea cvasi-retorică **Dumitru Țepeneag – un scriitor uitat?** și reunind opiniile a trei tineri scriitori despre cele trei cărți publicate de autor în România, înaintea exilului franhez, precum și un amplu fragment prozastic semnat de autorul elogiat: *Nunțile necesare* (Roman. Viena 1974-Paris 1976). Scriind (în *Mica industrie de vise*) despre *Exerciții*, volumul de debut (1966) al lui D.Ț., Ioan Groșan subliniază, mai întâi, riscul cititorului neprevenit „de a imprima lecturii o tentă politică”, de a căuta în textele contestatarului Dumitru Țepeneag – pus la index după plecarea sa definitivă din România comunistă – „«șopârle», mărturii senzaționale, dezvăluiri, demascări etc., tot arsenalul epicii de tip Soljenițin”: „Îi va fi greu lectorului să găsească așa ceva pentru simplul motiv că atitudinea politică a scriitorului nu copleșește creația, nu și-o subordonează, cum, de obicei, se întâmplă în astfel de cazuri”. Groșan adaugă că „la fel de tentantă – și riscantă – este o lectură (...) *à rebours*, adică să citești cărțile «românești» ale prozatorului plecând de la textele sale teoretice de mai târziu”. Povestirile din *Exerciții*, scrie autorul articolului, „ar putea fi semnate de mulți dintre prozatorii buni ai generației '80” – „Nedelciu, Alexandru Vlad, Radu Țuculescu, Cristian Teodorescu ș.a.m.d.” –, cu precizarea unei (zice I.G.) diferențe specifice: „Aproape de fiecare dată, «realul» din aceste scurte povestiri este fisurat de o fantă de (...) suprarealitate, care împrumută mediului, situației, personajelor înfățișate o a patra dimensiune, dimensiunea unei semnificații surprinzătoare. Și cu toate că acesta ar putea părea procedeul de «obținere» a unei proze fantastice, povestirile lui Dumitru Țepeneag nu sunt (și nici nu devin) fantastice, deoarece întotdeauna semnificația este intrinsecă mediului, situației, personajelor descrise, este (...) extrapolarea secretă a unui sens conținut”. Despre trecerea cărților scriitorului stabilit la Paris în „fondurile speciale”/„secrete” ale bibliotecilor publice – în perioada comunistă – amintește și Traian T. Coșovei (în *Dumitru Țepeneag sau fantezia respectuoasă*); textul său analizează al doilea volum al prozatorului, *Frig* (1967), carte care „se integrează perfect în curentul oniric”, onirismul fiind pus aici în contrast cu literatura „obsedantului deceniu” „ce a eșuat în politic, într-un

politic dirijat, controlat, supravegheat”. În sfârșit, în *Ieșirea din vis sau motivele tiranice ale visului*, Florin Sicoie scrie despre al treilea volum publicat de D.Ț. în România, *Așteptare* (1971). □ Sub titlul *Literatura tinerilor scriitori la discreția contabililor*, Florin Sicoie transcrie o dezbatere la care au participat Alexandru Mușina (redactor-șef al revistei „Interval”), Dumitru Chioaru (redactor-șef al revistei „Euphorion”), Marta Petreu (redactor-șef al revistei „Apostrof”) – „trei tineri scriitori, de la trei reviste amenințate cu dispariția” –, Nicolae Breban și Florin Sicoie. Dezbaterea a fost organizată ca urmare a unei recente decizii a Consiliului Uniunii Scriitorilor, potrivit căreia, date fiind dificultățile financiare ale Uniunii (și nu în cele din urmă criza hîrtiei), în contextul mai generalelor schimbări ale economiei românești postdecembriste, intrate în inflație, trei reviste din Ardeal, «Interval», «Euphorion» și «Apostrof» urmează să fie suprimate. Discuția, caracteristică pentru primul deceniu postrevoluționar, vizează problema spinoasă a adaptării culturii române la noul context economic și social: provocările unei economii de piață în curs de constituire și pericolul consumismului; devalorizarea culturii scrise, derizoriu subvenționate; necesitatea unei legi a sponsorizării ș.a. Este pusă în chestiune și situația critică a Cărții Românești (editura UR), manageriată deficitar – participanții la dezbateri, și mai ales Nicolae Breban, insită asupra acestui subiect: „Editura Cartea Românească funcționează foarte prost. O editură care acum doi ani publica 200 de titluri a avut un bilanț dezastruos, doar de 5 milioane și ceva, deși este una din cele mai mari din România. În loc ca Uniunea Scriitorilor să facă tot ce este posibil să mărunteze sursele de câștig, să acționeze energic, să pună în mișcare Editura Cartea Românească – și exemplul Editurii Humanitas arată că este posibil ca o fostă editură de stat să fie rentabilă și foarte prezentă pe piața cărții românești, ca să nu mai vorbim de editurile private care își scot un beneficiu de 5 milioane din două-trei cărți, nu din o sută de titluri – să pună deci în mișcare una din sursele majore de beneficiu ale Uniunii, în loc ca ea să găsească noi forme de câștig, să investească capitalul uniunii în acțiuni și obiecte care vor putea fi rentabile (...) conducerea Uniunii s-a gândit și a luat – am senzația – singura hotărâre de când există, de un an de zile, de a desființa adică unele reviste”. Tot Nicolae Breban: „Eu cred că vina faptului că după un an de zile Editura Cartea Românească raportează doar 5 milioane beneficiu, în timp ce o editură ca Humanitas sau Albatros, Eminescu se poate mândri cu multe milioane ca beneficiu, se datorează nu numai conducerii Cărții Românești, foarte împruștinată în ultima vreme – oameni ca Mircea Ciobanu sau Sorin Mărculescu au plecat la alte edituri, și asta este un lucru care cade în culpa conducerii Uniunii; trebuie să știi să conduci (...) – dar conducerea Uniunii Scriitorilor a lăsat întreaga editură pe spatele unei singure femei, un excelent redactor de proză, și de carte, doamna Bedrosian, însă care e departe de a fi în stare să ducă totul în spate, să fie atât

de agresivă, de ofensivă, cum e nevoie astăzi, ca să publici într-adevăr cărți în lupta feroce din tipografii. (...) În primul rând trebuie să te lupți în tipografie să obții hârtie, spațiu tipografic. În al doilea rând să pui la punct un plan de rentabilizare reală. Nu știu ce s-a întâmplat, editura asta era mult mai rentabilă înainte. Acum, beneficiul e aproape zero, lucru impardonabil azi, când piața de carte funcționează din plin în România. Revistele sunt perdante, revistele bune, de cultură, nu vorbesc de revistele pornografice sau de scandal. Revistele bune sunt perdante și sunt perdante în toată lumea. Dar piața de carte este încă extrem de lucrativă, când într-o piață de carte în care se câștigă zeci și zeci de milioane de către atâția editori privați, care nici nu-și plătesc timbrul literar, tocmai Cartea Românească nu lucrează, nu activează”.

● Arșavir Acterian conturează în „Cronica” (nr. 15) un succint portret al lui Ion Vinea, „poet cu întreaga structură sufletească poetică”: „Creația pentru acest poet autentic nu era făcută spre a fi publicată. Nu avea decât vagi vanități și ambiții beletristice. El făcea poezie pentru că simțea că nu se poate altfel”.

● Nr. 44 din „România Mare” urmărește *Noile aventuri ale poetului Măscărici* de Florica Mitroi, cu o continuare în numărul din 19 aprilie (*Prostul sub clar de lună*) și o alta pe 1 mai (*Ursarul de la Uniunea Scriitorilor*). ■ Sub genericul „Ne scriu nou salariații Uniunii Scriitorilor – la orizont, Greva!”, se publică un tabel cu salariile pe februarie 1990 încasate de conducerea Uniunii Scriitorilor – Mircea Dinescu, Ștefan Bănulescu, Mircea Nedelciu, N. Prelipceanu, Bedros Horasangian și alții, care au „ușurat breasla de 78.614 lei”. ■ Cornelia Olteanu semnează articolul *Incultura soților Dinescu*. □ Articole în aceeași notă pamfletară le sunt dedicate lui *Muck cel Mic (Ardei umplut, Piticul Utecilă)* de Florin P. Micșan sau *Efectului Deșliu* – de G. Alboiu; cităm din cel de-al doilea: „Când scrie într-o publicație, îi scade tirajul. «Luceafărul», «România literară», «Contemporanul» cunosc fenomenul”. Poetul e luat în răspăr pentru un articol din „România liberă” (din 15 martie), *Cine se teme de Uniunea Scriitorilor?*. Alboiu îl numește pe Deșliu „grafo-man,ameleon, nulitate care continuă o diversiune începută de câteva decenii, cu *Goarnele inimii*, 1949”: „Scotociți-vă memoria și amintiți *nu o carte, măcar un poem bun al poetului respectiv, un singur poem excelent l-ar fi salvat din marasmul întreținut de el și de congeneri. Nu există nici cartea, nici poemul. Dacă este apărată de inși ca Dan Deșliu, Uniunea Scriitorilor pierde*”.

13 aprilie

● În cadrul unei anchete inițiate de „Adevărul”, *Ce revizuim, ce recuperăm?*, Dumitru Micu (director al Editurii Minerva) răspunde mai multor întrebări formulate de C. Stănescu: „Ce avem de recuperat din literatura scriitorilor interbelici? (...) Ce s-a pierdut prin întârzierea răspândirii lor în conștiința publică? (...) Suntem pregătiți să-i recuperăm?”.

16-18 aprilie

● La București se desfășoară colocviul franco-român *Prezențe ale literaturii franceze contemporane*, organizat de Ministerul Culturii și de Uniunea Scriitorilor, în colaborare cu Ambasada Franței și în preambulul vizitei în România a președintelui francez François Mitterrand. Participă la eveniment: Chantal Colleu-Dumond (consilier cultural pe lângă Ambasada Franței), Frédéric Martel (sociolog, jurnalist și scriitor, șef al serviciului cultural al Ambasadei Franceze), Jean-Phillippe Toussaint, Sylvie Germain, Jean-Luc Benoziglio, Marc Cholodenko, Alain Nadaud, Mathieu Lindon, care au intrat în dialog cu Mircea Dinescu, Dumitru Țepeneag, Andrei Pleșu, Irina Mavrodin, Dan Hăulică, Nicolae Breban, Doina Uricariu, Annie Bontoiu, Aurel Covaci, Radu Lupan, Angela Cișmaș, Constantin Crișan, Mircea Martin, Alexandru Mușina, Denisa Comănescu și Bogdan Ghiu pe teme ca: oportunitatea implicării scriitorului în viața cetății ori relația scriitorului cu puterea – intelectuală, politică sau mediatică. În cadrul acestui simpozion au fost organizate și trei mese rotunde: „Traducătorul: un mediator esențial între Est și Vest”, „Rolul revistelor literare în peisajul editorial” și „Scriitorul poate fi și critic literar?” (cf. „România literară”, nr. 17, din 25 aprilie 1991; precum și „Contemporanul. Ideea Europeană”, nr. 18, din 3 mai 1991).

16 aprilie

● Într-o *Scrisoare deschisă* adresată ministrului Culturii Andrei Pleșu, apărută în „România liberă”, Ileana Mălăncioiu pledează pentru menținerea periodicității lunare a „Vieții Românești” (care, conform unei hotărâri a Consiliului Uniunii Scriitorilor, ar fi urmat să apară trimestrial): „Mă adresez Dumneavoastră ca unui intelectual în care mi-am pus mari speranțe în anii dinainte de însângeraatul decembrie, când, în ciuda tuturor mizeriilor, cultura încă mai însemna cu adevărat ceva pentru fiecare dintre noi. Că lucrurile stau așa și nu altfel o dovedește faptul că, în calitate de redactor al revistei «Viața Românească», m-am străduit să impun alături de colaborarea permanentă a lui Constantin Noica pe aceea a Dumneavoastră. Știți că nu mi-a fost deloc ușor, fiindcă eu nu eram redactor șef ca să pot decide, iar Dumneavoastră erați încă un autor tânăr, care nu apucase să publice mai mult de o carte și care nu ieșise cu adevărat din nedreapta interdicție impusă după povestea cu mișcarea transcendentalilor. Apoi, după cum sper, de asemenea, să vă reamintesc, v-am cerut să protestăm împreună împotriva interzicerii lui Noica și revista și-a asumat protestul nostru (și al domnilor Gabriel Liiceanu, Petru Creția și Răzvan Theodorescu), întârziindu-și trei luni apariția, până când s-a primit un răspuns din partea oficialităților. În fine, a urmat cea de-a doua interzicere a Dumneavoastră și – ca redactor responsabil – nu am ținut cont de ea, asumându-mi, împreună cu domnul profesor Alexandru Balaci, care conducea

atunci «Viața Românească», publicarea numărului (topit ulterior de cenzură) în care erați prezent printr-o traducere și două texte personale”.

● În „Tineretul liber – Suplimentul literar și artistic” (nr. 15), Ioan Mihai Cochinescu i se confesează, într-un interviu, lui Sorin Preda: „Stilul meu? M-am săturat de acest stil al meu!”; „Simplu, nu am publicat nici o carte, am evitat pe cât posibil să fiu primit în Uniunea Scriitorilor și, iată, strădania mea nu a fost în zadar”. □ Interviului i se adaugă două fragmente din proza lui Ioan-Mihai Cochinescu și trei recomandări semnate de Ov. S. Crohmălniceanu, Ion Bogdan Lefter și Cristian Moraru. Referințele privesc romanul *Ambasadorul*.

17 aprilie

● În „Luceafărul” (nr. 16), Ștefan Agopian (*Spre o nouă frăție*) dezaprobă ironic demisia lui Marin Sorescu din Uniunea Scriitorilor: „Motivul a fost cearta cu redactorii de la revista «Ramuri», subalternii domniei sale nu-l mai doreau director. Iar dl. Marin Sorescu dorea pur și simplu să-i dea afară. Conducerea Uniunii s-a implicat în ceartă și prin Consiliul Uniunii și-a exprimat regretul pentru cele întâmplate, iar demisia din funcția de director nu i-a fost acceptată proaspătului laureat al premiului Herder./ Prin canale oculte s-a aflat că poetul își va retrage demisia numai dacă primește scuzele de rigoare. Optzeci și ceva de scriitori, prezenți în ședința respectivă, au votat în unanimitate, exprimându-și regretul și aducându-i nenumărate laude respectivului poet (...)/ Am fost unul dintre cei care au pledat pentru «reparația» cerută și acum am toate motivele să îmi regret gestul. Nici până în ziua de azi poetul-academician nu a catadicsit să își retragă demisia. , ba mai mult, după o vizită la Palatul Cotroceni, numele lui Marin Sorescu apare din ce în ce mai des alături de numele unor foști și actuali lingăi./ O nouă societate numită *Frăția* ia ființă și ea îi unește pe cei de aici cu scriitorii de peste Prut. Scopurile acestei societăți sunt oculte (...)/ Faptul că Eugen Barbu este coleg de frăție cu Marin Sorescu ne explică multe din idealurile ce îi mână”. □ Florin Manolescu (*Literatura memoriei justițiare*) scrie despre romanul lui Paul Goma *Bonifacia* (Editura Omega, 1991).

18 aprilie

● În articolul *Occidentul și noi*, apărut în „România liberă”, Octavian Paler ia în discuție raporturile reale ale Occidentului cu România, inclusiv complexele românești față de civilizația apuseană: „În ciuda acestor evidențe, au continuat să existe în încurcatele noastre raporturi cu Occidentul două complexe contradictorii. Unul de superioritate, bazat pe un soi de emfază ridicolă, gata să susțină că noi suntem mai europeni decât Europa. Altul de inferioritate, născut și dezvoltat în dizgrațiile istorice care ne-au adus în situația să fim mai săraci decât occidentalii, mai rău hrăniți, mai prost îmbrăcați, mai stângaci în folo-

sirea facilităților civilizației tehnice moderne. În plus, lunga anormalitate pe care a trebuit s-o suportăm ne-a dezvățat, se pare, să ne comportăm normal. Ieri, eram prea tăcuți față de un occidental. Azi, suntem prea gălăgioși. Ieri, eram dezgustați de politică. Azi, suntem isterizați de politică. Ieri, ne temeam să spunem ce gândim, de aceea eram stingheriți în discuții. Azi, vrem să ne strigăm adevărul și ne descumpănește descoperirea că occidentalii au și alte probleme decât să ne asculte pe noi”. □ Virgil Ardeleanu demontează conceptul de „rezistența prin cultură”: „Ani de zile am auzit sintagma «rezistența prin cultură». «Să ne scriem cărțile», se spunea pe șoptite între scriitori. Și cărțile s-au scris. Dar reprezintă ele, chiar o rezistență, iar dacă da, până la ce prag s-a ridicat? Nu cumva nobilul concept al rezistenței prin cultură încorporează și o câțime de lașitate, o neparticipare programatică la viața socială, un procent deloc neglijabil de neputință și frică? (...) Putem să ne scriem liniștiți recenziile ori considerațiile despre pictura rupestră într-o vreme de îndobitocire și exterminare a neamului? Intelectualul, mai la urmă scriitorul, îmi pare că trebuie să fie întotdeauna reticent și neliniștit, dezamăgit și în opoziție, iar lucrul acesta nu s-a văzut în ultimele noastre decenii. Dacă intelectualul nu se ridică împotriva dictaturii populiste, dacă prin tot ceea ce întreprinde el nu contribuie, într-un fel sau altul, la înlăturarea apatiei și prostiei majoritare, atunci cine să o facă?”. Și mai departe: „Probabil, dar am așa o bănuială că substanța care împiedică apariția atitudinii protestatare este mediocritatea congenitală. Ușor se poate constata că mediocritatea în viață, grija pentru prosperitate și liniștea domestică sunt mai întotdeauna însoțite de o evidentă mediocritate literară și de o nu mai puțin manifestă respingere a oricărei acțiuni ce ar favoriza iluzia adevărului”. În sfârșit: „Scriitorii, ca și minunatul și comunizatul nostru popor, nu i-au urmat pe cei care, în tragica lor solitudine, își riscă totuși viața pentru alții. Așa că îmi explic foarte bine de ce sunt ponegriți, astăzi, tocmai aceia care țipau că nu suntem cu toții o apă și un pământ. Amintirea pasivității vinovate este torturantă și pentru a dobândi «liniștea de care avem atâta nevoie» trebuie să dispară aceia care ne-au întins și ne întind oglinda”.

● „România literară” (nr. 16) publică o piesă de teatru a lui D.R. Popescu, scrisă la sfârșitul lui decembrie 1990: ***Robespierre și regele sau îmblânzirea dreptății***. □ Tot aici apare un text inedit (din anii '30) al lui Mircea Eliade: ***Despre destinul romanului românesc***.

19 aprilie

● Gabriela Adameșteanu semnează în revista „22” (nr. 15) editorialul ***România și centrul lumii***: „Modul diferit în care poți percepe așezarea României în lume mi l-au reamintit câteva întâmplări politice recente. Mai întâi, întoarcerea victorioasă în Polonia a președintelui Walesa, încărcat de daruri pentru țara sa. (...) În al doilea rând, interviul din «New York Times», prin care președintele

I. Iliescu a sugerat că America ar fi vinovată pentru că României nu i se acordă credite. Evident, trecând cu vederea peste faptul că, lipsit fiind de o recomandare specială în fața istoriei, precum Walesa, domnia sa și-a fixat imaginea – și, odată cu ea, pe cea colectivă, a noastră – în memoria publică doar prin votul suspect de mare și prin violențele care l-au precedat și l-au succedat. (...) În al treilea rând, anunțul că primul-ministru P. Roman, tolerant în țară față de diversiunea naționalistă, dar european plurilingv în exterior, urmează să întâlnească între 15-17 aprilie, la Washington și New York, oameni politici americani și reprezentanți ai cercurilor industriale și de afaceri. Aceste întâmplări din înaltele cercuri politice m-au făcut automat să mă gândesc la poșta și la telefoanele dinspre România spre America (și invers): să se fi schimbat situația în ultimul timp? – m-am întrebat, cu oarecare neîncredere. Pentru că mă copleșiseră amintirile neplăcute din lunile octombrie, noiembrie și decembrie, când trimiteam și așteptam scrisori, când încercam să vorbesc la telefon din mijlocul «patriarhal» al Americii – Iowa City, spre România. Ținând seama și de diferența de fus orar, s-ar putea, măcar în parte, imagina ce înseamnă să formezi, ore întregi, mecanic, numărul de telefon și să auzi neconținut aceeași voce egală a robotului-femeie: toate liniile de telefon spre țara dumneavoastră sunt ocupate acum. Închideți și încercați din nou. În ocele ore din noapte (...) mi s-a întâmplat de mai multe ori să mă gândesc la posibilități (discutați și discutabili, încă, la acea oră) oameni de afaceri americani care s-ar fi pregătit să-și investească un capital în România. Oare ei cum s-ar putea descurca? (...) Colegii cehi, unguri sau slovaci telefonau acasă la fel de ușor cum ar fi telefonat în Iowa City: refăcuse cineva între timp liniile telefonice din țările lor? (...) Și, un argument în plus, pentru posibila fugă a capitalului (...) era că aceste țări, foste prietene, nu păruseră a se afla în ultimul an sub riscul unei «mineriade», nici al unei lupte de stradă ca la Tg. Mureș, ceea ce înseamnă că dacă al investi în România bani (ce să mai vorbim de sentimente!) ți-ai putea asigura o doză zilnică de stress”. □ Apare un interviu cu jurnalistul francez Jacques Julliard, realizat de Bogdan Ghiu: *Întoarcerea fiului risipitor – Europa și țările din Est*.

● În „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 16) este transcrisă o primă parte a discuțiilor colocviului cu tema „Romanul românesc”, desfășurat pe 27 martie 1991 la Biblioteca Universitară din Cluj, în cadrul Dezbaterilor revistei „Contemporanul. Ideea Europeană”. (Consemnează Luminița Vădan-Petrescu și Rodica Burdușel). Au participat: Nicolae Breban, Marian Papahagi, Aurel Rău, Alexandru Vlad, Constantin Cubleșan, Augustin Z.N. Pop, Ioan Groșan, Mircea Ivănescu, Ion Mureșan, Vladimir Munteanu, Florin Sicoie, Marta Petreu, Ovidiu Pecican, Petru Poantă, Ana Lupaș, Grigore Zanc, Dora Pavel, Mircea Popa. Reținem de aici o scurtă incursiune în istoria romanului românesc întreprinsă de Marian Papahagi și două intervenții – a lui Alexandru Vlad și a lui Nicolae Breban – în chestiunea romanului politic. □ Sub titlul

Porțile infernului nu se deschid spre paradis, citim un interviu luat lui Jacques Julliard (scriitor, editorialist al publicației „Le Nouvel Observateur”) de Magdalena Popa-Buluc. Chestiunile vizate: atitudinea intelectualității europene a momentului față de marxism și comunism, problema lipsei de legitimitate (politică și intelectuală) a comunismului în România anilor '40, relația dintre comunism, utopie și ideea de Revoluție.

● În Orizont (nr. 19) este publicat un interviu cu Agnes Heller – unul dintre întemeietorii școlii liberale (de opoziție) de la Budapesta – realizat de György Mandics („**Se poate locui și într-o gară**”). □ Profesorul Ioan Păun Otiman pune sub semnul întrebării „apolitismul Universității” într-o lume liberă și democratică. □ Simion Mioc semnează un eseu despre **Aleksandri: între parnasianism și rococo**. □ Carol Sebestyen scrie un text în care îi pune alături pe Ioan Gyuri Pascu, membru al grupului satiric „Divertis”, și pe profesorul Ștefan Cazimir, lider al Partidului Liber Schimbist (satelit al FSN) cunoscut pentru ipostazele de umorist „caragialian” al politicii: „Ioan Pascu (Gyuri) pare a fi cel mai bun actor tânăr din România. Cu toate că are (doar) studii filologice. Cine a văzut spectacolele studioului de teatru al studenților clujeni condus de profesorul Vartic nu se poate să nu fi remarcat statura liliputană a lui Gyuri care evolua antologic în cadrul acela restrâns. Cu o capacitate de invenție scenică și lexicală nemaivăzută de la Caragiu încoace, cu un registru comic neobișnuit de întins, Gyuri rămâne ruda săracă a studenților-nepoți de la IATC, fac-totumul brigăzilor istețe și bufonul emisiunilor pentru copii ale televiziunii. Și aceasta în timpul când, beneficiind de imunitate parlamentară, domnul Ștefan Cazimir face pe bufonul națiunii, în avanscenă fiind cadavrele copiilor noștri și asasinilor. Două cariere, două feluri de-a râde, unul de a fi trist. Spectacolul grupului «Divertis», cu Gyuri la pupitru, ne-a adus aminte, chiar și în cea mai pură descendență caragialescă, râsul este un act de tragică decență” (**Gyuri și Ștefan Cazimir**).

● Într-un articol din „România liberă”, **Lupta cu morile de vânt**, Florența Albu se întreabă: „De ce ar avea preț bun doar fotbalistii, sportivii, când viața lor activă este atât de scurtă? Scriitorii-poeti pot lucra mai mult – ziua și noapte, și până la bătrânețe – dacă nu mor tineri, dacă nu înnebunesc ori se sinucid, cum se mai întâmplă... Dar ce ar avea de spus Patria, dacă nu știu ce club, ce mecena străin ar vrea să-i cumpere artiștii? Ce ar fi atunci în mintea bunilor noștri compatrioți, absorbiți cu totul de sărăcia lor sau de viitoarele afaceri înfloritoare, în nu știu ce viitor îndepărtat? Ce ar zice ei? S-ar lepăda de poeți, de artiști, de toți acești vântură-vânt necompetitivi ca de niște belele! Fie, să se ducă – ar zice – și nici măcar nu le-ar urmări dramele, «performanțele», nu știu pe unde, așa cum o fac, cu sportivii lor preferați. (...) / Curbele de sacrificiu din trecut loveau în primul rând pe învățători, cele de azi aleg scriitorii, artiștii, cercetătorii, tinerii specialiști, oameni de cultură care nu sunt «rentabili» azi – nu se poate face bișniță cu ideile și nici măcar nu pot fi «vânduți» ca sportivii nu știu unde, în afară... Dumnezeu cu ei!”.

- Într-un dialog cu Dorin Popa, din „Cronica” (nr. 16), Petre Țuțea, „un geniu verbal, singular în generația lui”, formulează o opinie interesantă despre ceea ce înseamnă scrisul pentru el: „Puteam să scriu multe cărți, că prostii pot să spun, dar am o economie a spiritului, care mă împiedică să mă revărs. E foarte greu când ai responsabilitatea a ceea ce faci, să pui în scris, fiindcă scrisul te definitivează, în sensul că te arată fără posibilitate de ieșire”.

20 aprilie

- În pagina de cultură a cotidianului „Adevărul” (purtând supratitlul *Idei în dialog*), Teodor Vărgolici (*Bariere insurmontabile pentru interbelici?*) răspunde, în calitate de editor, la ancheta *Ce revizuim, ce recuperăm?*. □ Constantin Pavel (*Natură moartă cu Paul Goma viu*) scrie negativ despre romanul *Bonifacia*: „...Între «reintegrare socială» și eliberare, eroul alege eliberarea. Eliberarea prin scris./ Vorbă să fie, literatura aceasta este mai mult interzisă decât literatură. Mai multe, parcă mi-e nu știu cum să scriu, deși pentru «un Goma» mi s-a acordat un spațiu cum n-am mai avut de mult. Disidența îl face absolut stimabil și demn de toată admirația, dar nu dă certificat de valoare. (...) / *Bonifacia* este un roman oarecare al unui scriitor cu viitor. Cu viitor literar, firește”.

24 aprilie

- În „Luceafărul” (nr. 17), Florin Manolescu (*A patra soluție*) scrie despre N. Steinhardt și *Jurnalul fericirii* (Editura Dacia, 1991). □ Ștefan Ioan Ghilimescu publică articolul *Noica și învingătorii învinși*, comentând volumul *Rugați-vă pentru fratele Alexandru!*. □ Sub genericul „Cioran la a 80-a aniversare”, sunt publicate (în traducerea lui Dan C. Mihăilescu) o serie de însemnări făcute de Cioran în 1985, cu prilejul unei călătorii în Grecia (însemnări reproduse inițial într-un nr. al revistei „Lire” din decembrie 1985). □ Barbu Brezianu semnează eseul *Eugen Ionescu „privatizat”*.

- În „Azi”, sub semnătura C. Ion, se publică un scurt *In memoriam Mircea Eliade* – la 23 aprilie împlinindu-se 5 ani de la moartea acestuia; este amintit faptul că Marin Mincu și Roberto Scagno au publicat la Milano un volum intitulat *Mircea Eliade și Italia*.

25 aprilie

- Sub titlul „*Ivre de livres*”, apare în „România literară” (nr. 17) un grupaj dedicat colocviului *Prezențe ale literaturii franceze contemporane*, organizat la mijlocul lunii aprilie la București. Grupajul conține: un articol-reportaj semnat de Adriana Bittel (fără titlu); o relatare asumat subiectivă aparținându-i Ioanei Ieronim (*Coserie de mercredie*); un interviu luat de Cristian Teodorescu lui D. Țepeneag (*O etapă dintr-un drum mai lung*); un fragment dintr-un roman al lui Jean-Luc Benoziglio, *Tableaux d'une ex*, în traducerea Irinei

Mavrodin, care semnează și o scurtă prezentare a autorului; un fragment din romanul *Sala de baie* al lui Jean-Philippe Toussaint, în traducerea Gabrielei și a lui Constantin Abăluță. □ Evenimentul este comentat și de G. Dimisianu în editorialul *O șansă pierdută?*: „Întâlnirile literare româno-franceze de săptămâna trecută, petrecute în zilele imediat premergătoare vizitei președintelui Franței în România, au fost gândite de organizatori, se poate bănuși, ca o prefață culturală a controversatului eveniment politic. Din fericire ele nu au fost marcate de formalismul care se instalează îndeobște în astfel de împrejurări (...). Iar discuțiile propriu-zise au decurs foarte liber, aducând puncte de vedere personale în chestiuni care preocupă azi multă lume, și în Est și în Vest. Una din ele: *Relația scriitorului cu puterea. Putere intelectuală, putere mediatică, putere politică.*” Spiritul dialogului poate fi așadar reînviat, inhibările, reflexele inerțiale pot fi înfrânte. Nu mă refer, căci nu este cazul, la confrății occidentali, ci la scriitorii noștri, condamnați atâta vreme la reclusiune intelectuală, persecutați pentru orice contacte neaprobate. (...)/ Azi lucrurile stau totuși altfel și ar fi incorect, și nedrept, să nu se recunoască acest lucru. Oficial barierele culturale au fost înlăturate și dacă există un factor guvernamental care a luat în serios noua orientare acesta este, neîndoios, ministrul culturii (...). Orice i se poate reproșa dlui Andrei Pleșu, dar nu și faptul că nu promovează, în spațiul cultural, o politică de deschidere și de multiple legături fructuoase. (...)/ Erau destule motive să credem, așadar, că politica deschiderii culturale, atâta vreme obstrucționată, va întruni adevăratele tuturor. (...) Și totuși, ca și în alte privințe, ne-am înșelat. Nu toată lumea dorește deschidere în cultură, integrare europeană etc., nu toată lumea este de partea dlui Pleșu, vreau să spun de partea politicii sale culturale (...). Am fost mai întâi intrigat de vocile care o contestau, intrigat numai, pentru că erau răzlețe. Mai apoi, când aceste voci s-au înmulțit, când au devenit lărmuitoare (...), am fost uimit, consternat. Ce vor acești oameni, unii cu reputație de cărturari cum ar fi dl. senator Vulpescu? Din nou în rezervație, iarăși în bantustan? La televiziune, la radio, în emisiuni pretins culturale, chiar în parlament, spre a nu mai vorbi de o anumită altă parte a presei, sunt relansate cu mult patos vechile sloganuri izolaționiste. (...)/ Să fie deschiderea culturală, inaugurată în decembrie '89, încă o șansă pierdută a acestui popor?”

● În „Convorbiri literare” (nr. 16), Dorin Popa realizează un interviu cu Emil Hurezeanu, care deplânge întârzierea transformării Alianței Civice în partid politic: „Ce fac domnul Manolescu și doamna Blandiana, pe care-i stimez, pe care-i admir și așa mai departe, ca scriitori în primul rând, ceea ce fac din punct de vedere politic, e o fugă pe sistemul calului, legat, care aleargă în jurul țărâșului față de obiectivul politic”. Hurezeanu recomandă apropierea de „obiectivul politic”, „cucerirea terenului”, renunțarea la „axiome foarte onorabile, dar ineficiente, de tip etico-pedagogic, care nu țin locul acțiunii politice imediate”, apelul la oameni politici care să transforme Alianța într-un

partid politic și „abia atunci un partid politic ar coincide cu renunțarea definitivă la modelul rezistenței estetice și optarea pentru singurul model posibil, într-un stat democratic”.

26 aprilie

● Nr. 16 al revistei „22” marchează, prin mai multe articole „la temă”, împlinirea unui an de la declanșarea fenomenului Piața Universității. □ Editorialul semnat de Sorin Mărculescu, *Piața Universității a știut*, semnaleză nu fără patetism pericolul „reinstaurării totalitarismului neocomunist în țara noastră”. □ Câțiva intelectuali mărturisesc ce a însemnat pentru ei experiența Pieței Universității. Pentru Petru Creția (*Despre Piața Universității*), „sensul esențial al Pieței Universității (...) a fost acela de a tăgădui mincinosul compromis care a dus la răsturnarea dictaturii și la instaurarea formelor politice care i-au urmat”; „acolo, după lucida și dăinuitoră jertfă a Timișoarei, a fost locul unde s-a rostit cel mai răspicat și cel mai cutezător faptul că înlăturarea guvernării lui Ceaușescu și a foarte numeroșilor ei complici din structura socială a țării ar fi trebuit să fie sinonimă cu eliminarea radicală a comunismului. Piața o crezut că poate obține acest corolar mântuitor, a trăit îndelung exaltarea acestui vis pretimpuriu, pentru ca, la sfârșit, să piară în sânge inocent și insultat. Acolo am trăit, cu o naivă puritate, himera acestei depline eliberări. Și tot acolo am trăit, ceea ce nu va trebui să uităm niciodată, reprimarea, de către falsa revoluție, a revoluției adevărate./ Eram acolo oameni de tot felul: tineri, nu toți studenți, care stătuseră sub gloanțe sau fuseseră năprasnic bătuți, apoi intelectuali de toată mâna, foarte mulți membri ai micii burghezii precomuniste, oameni mai vârstnici care înduraseră, personal sau prin ai lor, tot ce a fost de îndurat prin decenii ca detenție, asasinat, lăcomă spoliere, injustiție și abuz de putere. (...) Știm prea bine ce li s-a mai alăturat: tot ce se mai adună în asemenea cazuri, demagogi, de nu foarte multă minte, ai revoluției înseși, fanatici, extremiști cu o retorică înflăcărată și confuză, dacă nu de-a dreptul păgubitoare. Se putea altfel? Nu, așa cum nu s-a putut fără prezența agenților puterii și a diversioniștilor ei, sau fără micii afaceriști care ar fi avut ceva de vândut până și multimilor adunate la răstignirea lui Isus. Mai adăugați-i, făcând gloată, pe simplii și zadarnicii gură-cască. (...)/ Să fie limpede, partea definitivă, autentică și decisivă a Pieței Universității a fost, și va rămâne în timp, o elită morală și politică”. ■ Emil Constantinescu (*Kilometrul zero al renașterii morale*): „Piața Universității, în ce a avut ea mai bun, a fost acel miraculos spațiu al renașterii morale, tineri pentru care religia nu a existat au descoperit credința; în care pensionarii dezamăgiți au regăsit un rost al vieții; în care intelectualii izolați în lumea cărților sau laboratoarelor au descoperit strada și reacțiile ei spontane, iar cei care trudind din greu nu au putut citi au întâlnit gravitatea ideilor; în care oameni singuri au realizat bucuria de a fi împreună în jurul unui ideal./ Piața Universității nu este numai un loc în

Europa, în România, în București. Ea este un loc în noi înșine”. ■ Florin Iaru (**Maratonul inocenților**): „Nu știu dacă trebuie să mă mândresc cu participarea mea la toate demonstrațiile anului 1990. Privite din acest întunecat april, ele n-au făcut decât să imunizeze puterea la strigătul de revoltă al străzii. De altfel, acum, manifestațiile sunt mai rare și conțin, vai, acea doză de pesimism care te macină pe dinăuntru./ Totuși, dacă e să fiu cinstit până la capăt, nu am decât două motive de satisfacție: decembrie '89 și maratonul din Piața Universității. (...) Și am fost martor al blocării pieții. L-am auzit, în 22 aprilie, pe Dincă răgușind la megafon. Împreună cu câțiva prieteni, am hotărât să veghem în noaptea de 23 spre 24 aprilie, dar frigul și oboseala m-au îndreptat încetșor, către casă, spre dimineață. Astfel am ratat acea «non-intervenție» polițienească din zori, perioadă propice democrației originale, când crește curajul cu scut și baston./ Ei bine, de atunci, zi și noapte, am ocupat ilegal carosabilul, am cântat, am scuturat chei și am aprins torțe din ziare, am măturat strada după miezul nopții și, vrând-nevrând, am vorbit din balcon. Dacă mai e nevoie de un vinovat, domnule președinte, iată-mă-s pregătit. S-au spus multe prostii, e adevărat, dar, mai tare decât orice neghiobie, a fost strigătul visceral anticomunist care-i chema pe români, acolo. (...)/ Acolo mi-am reîntâlnit colegii de dubă și de Jilava precum și impușcații vremurilor noi. (...)/ Când voi avea (dacă voi mai avea) ceva de povestit băiatului meu, eu, unul, îi voi putea spune limpede și fără rușine că nu l-am vândut nimănui, nici măcar comunismului. S-ar putea să mă creadă”. ■ Ana Blandiana: „Felul în care aria dintre Colțea și Intercontinental, Teatrul Național și Arhitectură funcționează ca un spațiu magic, iradiant de fiecare dată când temperatura politică și tensiunile sociale cresc, dovedește că el este locul geometric al unor idei fi sentimente în expansiune, pe care represiunea poate cel mult să le aureoleze. De altfel, chiar simplul fapt că, imediat ce s-a format, guvernul de după 13-15 iunie a simțit nevoia să precizeze că nu are personalități compromise, că nu include membri ai nomenclaturii, dovedește că visul Pieței Universității era drept și legitim. Și chiar dacă, repetând ideile Pieței, cei de la putere nu fac decât să le îngâne cu ipocrizie, ei recunosc astfel, prin însuși actul simulării, că ideile acelea sunt puternice și adevărate”. □ Tânărul politician liberal Crin Antonescu publică textul *Despre „intelectualii” de serviciu. Scrisoare deschisă domnului profesor Dan Marțian* (la acea dată, Dan Marțian era președinte al Camerei Deputaților), din care cităm: „S-au spus și s-au scris felurite și consistente lucruri despre proporțiile atentatului săvârșit de sistemul comunist împotriva persoanei și a comunității umane. S-au rostit lucruri clare, categorice, despre asasinatul cultural comis de comunism și s-a pus în lumină raportul monstruos dintre dictatura «socialismului științific» și intelectualul veritabil. Dar mi se pare că un aspect foarte semnificativ pentru istoria intelectuală a acestei lumi de coșmar a fost, deocamdată, neglijat. E vorba de fenomenul pe care l-aș numi «intelectualitatea» de serviciu, această secreție uimitoare a regimului

comunist, precum și de raporturile ei cu ceea ce a însemnat autentică rezistență intelectuală. (...)/ E bine să precizez de la început, domnule profesor, că nu sunteți, ca adresant, decât un pretext, în măsura în care, după înțelegerea mea, reprezentați categoria cea mai semnificativă a acestei «intelectualități». Căci între slujbașii de partid și de stat ai «teoriei», diverși ca proveniență, formație și pondere, eu disting două categorii majore: «colaboraționiștii» (achizițiile) și produsele «pure», fructele pepinierii proprii a regimului. (...) Profilul departamentului «intelectuali» din cadrul secției de propagandă este bine marcat dar, la nivel individual, trebuie să ne resemnăm cu ceva care, dacă nu poate întruni trăsăturile portretului artistic, le însumează, în schimb, de minune pe cele ale portretului-robot. (...) Nu are, fiți convins, nici o importanță faptul că v-am cunoscut, ca student, în calitatea Dvs. de profesor la Facultatea de Istorie din București. Neavând, din punctul meu de vedere, Dvs. ce (pre)da și eu ce primi, n-a putut și nu poate fi vorba, cu nici un chip, între noi, de relația maestru-discipol. Să precizăm, deci, domnule profesor, câteva lucruri în legătură cu dumneavoastră, «intelectualii» de serviciu./ Cine sunteți, așadar? Sunteți cei care în «cea mai științific organizată dintre societăți» ați îndeplinit o funcție de lux: ați fost «responsabilii» cu gânditul, «însărcinații» cu «teoria», ați «răspuns» de «satisfacerea celei mai înalte nevoi spirituale a omului» adică, desigur, ideologia comunistă. (...)/ Erați «intelectuali», intelectuali îmbrăcați în livreaa unei Puteri care ținea în lanțuri... intelectualii. În livreaa unei Puteri care anatemiza cărți, nume, gânduri și cuvinte, care măsluia pe Eminescu și care mutase adevărata școală românească la Gherla, la Aiud și la Canal. (...)/ Recunosc, domnule profesor, că rândurilor mele le lipsește mila, și acest lucru mă doare. Mai mult decât atât, nu mă pot ridica nici la acea generozitate a gândului cu care Noica vă salvează pe toți, dându-vă, pe neașteptate, un rost în lume. Poate din aceste motive socot că trebuie să aveți cunoștință – atunci când, de pe scaunul pe care a stat cândva Iorga, trebăluți cu «intelectuală» aroganță și proaspăt frezată suficiență – de faptul că cei asemeni mie, dacă nu găsesc, încă, puterea să vă ierte, o găsesc, deocamdată, pe aceea de a vă disprețui. De a așeza, adică, la locul lui, nimicul bine lustruit”. □ Bogdan Ghiu îl interviuează pe filosoful Alain Finkielkraut: *Despre demoni mai vechi sau mai noi*.

● În „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 17) este transcrisă a doua parte a unei dezbateri despre romanul românesc recent organizate la Cluj sub patronajul acestei reviste. (Prima parte a discuției este reprodusă în nr. 16, din 19 aprilie 1991.) Dezbaterea nu are neapărat coerență, de la un subiect la altul trecându-se de cele mai multe ori abrupt, dar importantă este aici abundența de teme, de provocări, de întrebări lansate – fără pretenția de a găsi pe moment răspunsuri sau rezolvări, ci cu dorința de a schița, deocamdată, un cadru pentru o discuție mai amplă în jurul romanului românesc ante- și postrevoluționar. Este un moment al clarificărilor și al bilanțurilor, de aceea mai muți dintre

participanții la dezbatere își pun întrebări precum: ce mai rezistă din bogata producție romanească, de la noi, din perioada 1948-1989, în ce măsură chiar și titlurile de vârf ale epocii au fost afectate de ingerința politicului, a ideologiei comuniste sau care ar trebui să fie criteriile juste de (re)evaluare a literaturii publicate sub comunism și ce pondere se cuvine să dețină criteriul etic în acest proces de reevaluare. Unii dintre participanții la discuție (Petru Poantă și poetul Ion Mureșan, de exemplu) privesc cu mefiență așa-numitul „roman politic”, considerând că acesta ar fi fost compromis pe de o parte de romanele realist-socialiste ale anilor '50, pe de alta de cărțile ce se subsumează formulei românești a „obsedantului deceniu”. „În ceea ce privește romanul politic”, mărturisește Ioan Groșan, „eu nu știu exact ce înseamnă. Am citit o carte a lui Marian Odangiu despre romanul politic, dar nu știu de ce, întotdeauna când mă gândesc la romanul politic, am așa un sentiment... depreciativ. Mă gândesc imediat la Dinu Săraru și mă liniștesc”. Tânărul prozator Vladimir Munteanu este de părere că, întrucât „am trăit un comunism de împrumut, am trăit în laborator”, discuția despre romanul politic ar fi pentru români „o falsă discuție”: „Nu puteam crea roman politic. Numai un rus putea crea așa ceva. Numai un rus putea să creeze celulele dostoievskiene de cinci indivizi care se cimentează prin sânge. De aceea o consider o falsă problemă și de aceea aceste romane vor intra rapid într-un con de umbră și vor dispărea”. Tot Vladimir Munteanu afirmă că „cele patru realități” care constituie principalele teme ale romanului românesc, „satul, mahalaua, mănăstirea-biserică și orașul” – „în speță așa zice *orașul ardelenesc*, singurul care, cred eu, poate propune ceva citadin, european” – au fost epuizate. Marta Petreu e interesată de definirea unor termeni și criterii: „Toți simțim, după revolta din decembrie '89, că se schimbă ceva și ne cântărim trecutul, inclusiv cel literar. Întrebarea este: în numele căror criterii? (...) Facem această privire înapoi numai în numele criteriilor estetice? O facem, trebuie s-o facem numai în numele criteriilor morale? Am impresia că, la ora actuală, în cultura românească se duce un fel de bătălie. Unii luptă în numele unor criterii strict morale, alții în numele unor criterii estetice – și, sigur, putem propune combinarea lor, deci evaluarea trecutului literar în numele unui criteriu estetic-moral. Și, după părerea mea, aici începe o complicație extraordinară. Care e criteriul normal de evaluare-reevaluare a literaturii? Eu nu am răspuns, eu adresez numai această întrebare ce pretinde o clarificare conceptuală”. Preluând o remarcă a lui Breban despre reinstituirea „spiritului de intoleranță”, Petru Poantă aduce în discuție pericolul ca amestecul politicului în viața literară (și, deci, în literatură) să se perpetueze, inerțial, și în noul climat posttotalitar: „Se instituie niște protecționisme. De exemplu: nu mai poți să scrii despre... nu dau nume, dar dacă întâmplător ești membru al unui partid politic, alt scriitor este în alt partid politic și am scris o carte proastă și ai făcut observații, gata, e luptă politică, în această intoleranță în care trăim”. Într-o altă ordine de idei, Mircea Ivănescu se întreabă „de ce

uneori niște importante cărți ale literaturii noastre nu au ecou la public și abordează, destul de amănunțit, chestiunea traducerii deficitare în limba română a unora dintre marile romane ale literaturii universale. Nicolae Breban pledează pentru ideea de perenitate a construcției romanești solide, masive, de structură clasică și împotriva ideii de „moarte a personajului”: „...personajul continuă să existe. Așa intrăm în esența artei romancierului, dacă personajul acela așa cum îl știm noi, din secolul trecut sau până la al doilea război, mai continuă să existe. Eu cred că da – nu multă lume în Occident crede asta – eu din nou, ca și în cazul dialogului, cred că este o afectată impotență, care ascunde o reală impotență. Din dificultatea de a face personaje, așa cum le făceau cei mari (...), s-a lansat moda rapidă și fermecătoare, de altfel, că toate impotențele sunt fermecătoare, spre deosebire de greoaia eficiență”. Ioan Groșan pune sub semnul întrebării „prejudecata” supremației romanului asupra altor specii prozastice – nuvela și povestirea – și își motivează opțiunea prin apartenența la generația prozatorilor optzeciști, care își asumă în chip manifest inaderența la specia romanului: „E adevărat că noi, cei din generația optzeci, cu două-trei excepții care au publicat ca debut un roman (...), am simțit, dacă vreți, un anume prestigiu al romanului ca formă epică, față de generația '60, care s-a impus în special prin roman. Această inhibiție în fața romanului și a ideii de construcție care este romanul, ne-a făcut să debutăm, majoritatea, sub semnul speciei scurte și, mai ales, sub semnul, cred eu, al lui Caragiale”. Groșan mai propune ca temă de reflecție și „deplasarea masivă a tinerilor scriitori”, după 1989, dinspre literatură spre jurnalismul de profesie: „Eu simt că există o criză, nu neapărat de conștiință, ci o criză, dacă vreți, efectiv de scriitură, de profesionalism epic, pe care sper să o depășim”. Fără răspuns rămân două incitante întrebări ale lui Adrian Suciu, student la Filologia clujeană: „Prima întrebare: își cunoaște prozatorul român cititorii? A doua întrebare: dacă da, atunci în ce măsură poate fi determinată traiectoria prozatorului de expectanțele acestuia? Și a treia întrebare: dacă nu trebuie făcut ceva și anume ce trebuie făcut”. □ Magdalena Popa-Buluc și Luminița Vădan-Petrescu scriu, în patru succinte articole-reportaj (*Intrarea României în Europa se face prin necesitate, prin vocație, prin democrație, O imagine completă asupra spectrului politic, O concluzie liniștitoare: Suntem stăpâni pe opțiunile noastre și O lege care să se aplice în mod egal tuturor*) – despre o recentă vizită a președintelui Franței, François Mitterand, în România. Între altele, reținem informația potrivit căreia François Mitterand s-a întâlnit, la ambasada Franței din București, cu mai mulți reprezentanți ai intelectualității din România, între care Andrei Pleșu (ministru al Culturii), Gabriel Liiceanu (director al Editurii Humanitas), Marian Papahagi (prorector al Universității din Cluj) și Dan Hăulică. În acest context, într-un articol se citează o declarație a lui Gabriel Liiceanu: „Interesant este că la această întâlnire domnul François Mitterand, în clipa când unul dintre invitați și-a exprimat teama de a nu

rămâne în afara Europei, acesta a răspuns că depinde numai de noi, că democrația este întotdeauna în mers și avem nevoie de un timp pentru a parcurge acest drum. Am fost dintre cei care au insistat asupra faptului că reformele, oricât de radicale ar fi, nu se pot face fără o revoluție mentală. Deci, este nevoie în primul rând să reformăm mentalitățile. S-a vorbit în acest sens despre necesitatea unei cuceriri a democrației pe linie spirituală și s-a cerut președintelui Franței să deschidă larg porțile învățământului francez. Impresionantă a fost relaxarea cu care s-a discutat, președintele avea în program o jumătate de oră pentru această întâlnire, dar discuția s-a prelungit până la o oră. La început, dialogul s-a declanșat între președintele Franței și ministrul Culturii, domnul Andrei Pleșu, după care fiecare dintre noi și-a manifestat punctul de vedere”.

• Dan C. Mihăilescu comentează în „Contrapunct” (nr. 17) un Colocviu „Cioran” desfășurat la Sibiu în perioada 11-12 aprilie, în prezența lui Aurel Cioran, fratele filosofului. □ Mare parte a sumarului este dedicată Colocviului franco-român „Prezențe franceze contemporane” desfășurat la București între 16 și 18 aprilie. □ Într-un scurt interviu acordat redacției, scriitorul franco-român Dumitru Țepeneag evaluează problema schimburilor interculturale, prognozând (ca și în Franța) un recul al esteticului și al poeziei în beneficiul altor forme de comunicare. □ Tot la capitol „opinii de ambele părți”, răspund Mircea Martin, Al. Călinescu, Sylvie Germain, Alain Nadaud, Jean-Philippe Toussaint, Mathieu Lindon, iar Simona Popescu (*Însemnări „colocviale”*) și Elena Ștefoi (*Închizătoarea (colocvială) deschidere*) semnează texte de prezentare și comentare a manifestărilor. Alex. Leo Șerban consemnează și el, într-un text nonconformist, manifestările: *Peisaj la Castel (interior-exterior) cu câteva personaje*. □ Mircea Martin: „Aș începe cu ceea ce m-a deranjat la acest Colocviu: faptul că el precedă o vizită a unui om politic, fie chiar și această vizită a președintelui Franței. Mă deranjează pentru că asta seamănă prea mult cu ceea ce noi eram obișnuiți să se-ntâmpile, anume de a folosi literatura și cultura ca un fel de pregătire de artilerie pentru o reușită politică. (...) În ce mă privește, am încercat să profit și ca editor. (...) Am regretat faptul că la Colocviu au participat prea puțini scriitori români. Au fost mulți tineri, dintre care numai o parte sunt scriitori. Or, trebuie spus că printre cei șapte scriitori francezi invitați aici, cel puțin doi sunt scriitori care contează într-o eventuală ierarhie a literaturii franceze contemporane, dacă cineva o mai face acolo”. ■ Al. Călinescu: „M-a mirat absența romancierilor români, mă așteptam la discuții interesante provocate chiar de prozatori. Am constatat, de asemenea, că am rămas cu o viziune depășită asupra literaturii franceze. Ne referim, în continuare, cu obstinație la noul roman, la Tel-Quel. S-a impus la noi prejudecata că în romanul francez nu se mai întâmplă nimic, ceea ce nu este deloc adevărat. (...) Am impresia că invitații noștri au sesizat din primul moment că noi, acum, suntem cumva excesiv de preocupați de propriile

noastre probleme. E, aceasta, o periculoasă tendință spre închidere, pe care-mi doresc să o depășim cât mai repede”. ■ Pentru Alain Nadaud, România se distinge între țările Estului post-comunist „prin încrâncenarea românilor și prin voința lor de a fi înțeleși”: „Nelinıştea dumneavoastră (...) este legitimă; dar eu cred că trebuie respectate proporțiile, că evenimentele trebuie selectate cu măsură, mai ales că nu știm cum vor evolua lucrurile”. □ Cristian Moraru publică primul episod dintr-o comunicare prezentată în limba franceză în cadrul colocviului *Romanité et Roumanité* la Paris, Sorbonne Nouvelle (22-26 aprilie a.c): **Anatomia orbirii. Discurs și subversiune în noua poezie românească (o lectură politică)**. În privința generației '80, se precizează că aceasta s-a situat în opoziție cu „oficializarea” generației '60, care „s-a impus paralel cu generația politică ce a preluat puterea după 1965”: „Acest paralelism al afirmării nu se justifică doar prin solidaritate biologică, ci și prin discursul literar consolidat de reprezentanții generației '60, simțit de mai tinerii colegi ca fiind el însuși «tolerat», când nu de-a dreptul obedient față de puterea congeneră. Iată de ce respingerea poeziei pe care mizaseră scriitorii mai vârstnici (debutanții din anii '60) era subînțelească ca un gest cu semnificație politică. De altfel, nu altminteri era receptat de oficialitate...”, refuzul „poeticii metaforice” fiind marcat de adoptarea unei „poetici metonimice”, cu „dezagregarea discursivității” și „prevenirea manipulării enunțului literar, care făceau din textul poetic un instrument docil”, conștientizarea mecanismelor implicând o „responsabilizare politică” a scriitorului și o „nouă percepție a activității sale”; dacă dimensiunea ludică asigura literaturii necesara „protecție estetică” prin sugerarea unei aparent înșelătoare gratuități, menite să înșele vigilența cenzorilor, adevărata miză era dată de „recuzarea aceluia referent idealizat impus cu de-a sila de propaganda oficială”. □ Mircea Nedelciu – bolnav de leucemie și aflat la tratament în Aix-en-Provence – publică o „scrisoare” adresată congenerilor (prima parte dintr-un ciclu intitulat **Scrisori proverbiale**): „Probabil că gândul vă duce la «scrisori persane». De ce nu? Dar vă asigur că aici, în Provence, s-a păstrat și moara lui Daudet. Aș fi putut să vă scriu din moara lui și nu din TGV-ul de Paris, numai că eu, având probleme cu *hematopoiesis*-ul (acesta e motivul pentru care sunt obligat să rămân câteva luni la tratament) încerc să-mi exercit *poiesis*-ul, dacă-l mai am. (...) Cotidianul de pe-aici nu trebuie raportat în nici un fel la știrile jubilatelor din ziarele comuniste de acum câțiva ani (care aminteau doar de șomaj, droguri, poluare și violență), dar nici la discursul plin de încântare al voiajorului care vine din Est pentru câteva zile. Pe mine mă impresionează mai ales viile și culturile intensive de pomi fructiferi”. □ Ștefan Borbély scrie un eseu despre **Sta(gn)area prozei**: „Tranziția la care vom asista în următorii cinci-zece ani va fi marcată, pe de o parte, de o puternică infuzie de anecdotică, de genul farfuriei fonice a lui Deșliu și al microfonului în formă de scrumieră, și, pe de altă parte, de estetizarea barocă, inautentică, a unor forme literare îndelung experimentate,

acum – de pildă – de Paul Goma. O literatură a persecuției și a spațiului de detenție poate fi propusă în două forme: într-una strict autentică, denudată de calofilie, de către cei care le-au trăit nemijlocit, și într-una apocrifă, oferită de-a gata ca o convenție. Puținii beneficiari tineri ai acestor forme de opresiune se află acum, de la înălțimea fascinației care îi încearcă, în situația de a estetiza anumite teme, de a le trata, cu maximă seriozitate, ca pe niște imperative. Există deja niște redundanțe tematice, cu valoare de model, în proza generației '60 (mă limitez să amintesc doar mitizarea Provinciei izbăvitoare, contrapusă mecanismului devorant al Centrului, temă preluată cu fascinație autojustificativă și de unii reprezentanți ai generației imediat următoare), generația '80 a suprapus acestei redundanțe o anumită obsesie a interiorului securizant, solip-sist, și se va continua acum, poate, cu o proză a conflictului fizic, o proză a interioarelor ultragiante, punitive. Mirajul presei, înregistrat acum de mai toți prozatorii noștri, de critici și de esești să nu mai vorbim, va modifica fără îndoială modul de a scrie al prozatorului român, prin asumarea unei tranzitivități sporite. Literatura epocilor post-totalitare – s-a remarcat – este o literatură fără adjective, o literatură a substantivului și a verbului dozate cu direc-tețe, prin evitarea acoladelor metaforice. Ar fi poate interesant să discutăm un anumit aspect privind modul în care literatura română a receptat după revoluție literatura scriitorilor români de peste hotare. Un laitmotiv al acestei recepții nu încetează să sublinieze că acolo se scrie *altfel*, o literatură de implicare directă, mai puțin persuasivă, mai puțin aluzivă, ci directă, frapantă, care nu face din cititor un complice, ci îl provoacă, îl hărțuiește”.

● În „România Mare” (nr. 46) continuă „serialul” dedicat lui Andrei Pleșu, căruia i se cere demisia – vezi: **Ruinarea culturii naționale** de M. Cazacu și **Ministrul culturii distruge... casele de cultură** (protest semnat de colectivul Casei de Cultură „Mihai Eminescu” din sectorul 2 al Capitalei: „În mintea destul de pragmatică a acestui pretins intelectual subțire (...) acționează aceleași instincte pe care le au toți îmbogățiții de război, care pe vreme de cutremure sociale speculează zăpăceala altora: și anume, omul vrea să pună mâna pe imobile, pe sediu, pe palate dacă se poate”). ■ Mihai Cazacu este de părere că Andrei Pleșu se comportă „ca un arendaș ce-l dușmănește pe stăpân, vrând să-i ia averea”: „Domnia-sa se pare că are mână liberă să facă ce vrea. Partidul care a format Guvernul socotește normală implantarea unui regalist și GDS-ist în acest Guvern? Majoritatea acoliților domnului ministru sunt golani în stradă, mitingiști și veghetori; alături de delicvenți și foști pușcăriași de drept comun”. □ Sub genericul **Actualitatea clasicilor – simetrii relevante la distanță de 72 de ani: Camil Petrescu și ungurii**, este reluat un articol din 1919 al scriitorului: „Care este legea care spune că pentru a răsplăti prietenia unui stat nu trebuie scăpat nici un prilej de a-l dezavua și de a complota contra lui în orice ocazie? Și cu adevărat nu se scapă nici o ocazie în care să nu se nesocotească statul român... căci e păcat ca pentru o mână de inconștienți să se

discrediteze o întreagă masă”. □ Eugen Barbu publică articolul *Clienții și europenismul*.

30 aprilie

● În „Azi”, Traian Banea schițează un portret politic al liderului Alianței Civice, Nicolae Manolescu: *Manolescu joacă tare...* (provocat de o cronică politică publicată de critic în „România literară”, nr. 17, din 25 aprilie 1991, și de un interviu acordat lui Petre Mihai Băcanu pentru „România liberă” din 26 aprilie): „Am mai avut prilejul să depistăm – în lungile și întortocheatele articole și interviuri pe teme politice ale domnului Manolescu – idei, formulări, concluzii ce-l descalifică pe reputatul critic și istoric literar în calitate de lider al Alianței Civice. Ne-am gândit să-l lăsăm în plata Domnului, pentru că, în definitiv, fiecare alianță, forum, partid, dispune de liderii pe care-i merită. În multe a pozat până acum domnul Manolescu, cel care în după amiaza zilei de 22 decembrie 1989 încerca să-l convingă pe Gogu Rădulescu să vorbească de la microfonul studioului 4 al TVR, în tentativa de a-i menține pe linie de plutire pe cei măturați de istorie din viața politică a țării. Acum, la reîntoarcerea dintr-un turneu în SUA – dl Nicolae Manolescu pozează într-un om politic de statură internațională. Il privește. Fiecare devine (tot mai) ridicol cu propriile mijloace”. (Același Traian Banea va publica, în numărul din 29 mai al ziarului, articolul *Domnul Manolescu nu se dă bătut*.)

[APRILIE]

● Revista „Euphorion” celebrează (în nr. 4) un an de apariție. În articolul-bilanț intitulat *Reflecții în acțiune*, semnat „Euphorion”, se arată că formula aleasă a fost una „deschisă din prezent concentric spre lume: Sibiu-România-Europa” și că revista „năzuiește dincolo de limita provincialismului mulțumit de sine”, într-un climat totuși defavorabil publicațiilor culturale: „Pare nefiresc a mai lupta pentru dreptul la timp al gratuității într-o lume orientată spre o economie de piață atât de originală, dar nu putem renunța la adevărul că cultura este o altfel de investiție, fără rezultate imediate, ci de perspectivă”. □ La rubrica „Texte din exil”, I. Negoitescu scrie *Despre Robert Musil*. □ Maria-Cornelia Oros scrie despre romanul *Luntrea lui Caron* de Lucian Blaga (*Lucian Blaga: creează și fă ce vrei*). □ Se publică prima parte din studiul *Modele de dezvoltare și alternative de valori sociale în România anilor '940: Cazul Cercului Literar de la Sibiu* de Virgil Nemoianu, apărut inițial în „International Journal of Romanian Studies”, vol. 7 (1989), nr. 1a, cu titlul *Development Models and Social Value Choices in the Rumanians 1940's: The Case of Cercul Literar in Sibiu*, text tradus pentru „Euphorion” de Radu Țurcanu. Studiul atinge, între altele, chestiunea opțiunii autonomist estetice a cerchiștilor, în scrisoarea lor din 1943 către E. Lovinescu. □ În cronică-eseu *Un document de conștiință*, Ilie Guțan analizează poziția lui I. Negoitescu

între estetic și politic, plecând de la recent apărutul volum de „texte politice” al acestuia *În cunoștință de cauză*. □ Florin Berindeanu recenzează volumul de teorie literară *Poetica reflectării* (1991) de Cristian Moraru (*Lungul drum al criticii către teorie*). □ La rubrica „Interviu”, Ana Blandiana răspunde întrebărilor lui Radu Țurcanu. Se discută despre rolul jucat de scriitor în viața politică după 1989 și despre risipirea iluziilor: „Am avut foarte repede sentimentul (...) că eram asemenea unor ornamente care trebuiau să dovedească existența unei democrații, inexistente de fapt. (...) Unii au rămas să mai lupte, până la erodarea totală a iluziei, din interior, alții s-au lăsat otrăviți de putere”. Blandiana compară apoi starea de tensiune de după „ruptura” de Frontul Salvării Naționale și intrarea în opoziție, în 1990, cu cea indusă de supravegherea Securității, în timpul regimului precedent: „înainte, fizic, nu m-am simțit niciodată amenințată. Întotdeauna teama mea era să nu ne pierdem mințile, să nu clacăm psihic într-un mod sau altul; nici o clipă nu m-am gândit că cei care stăteau în mașină la poartă vor intra să-mi dea cu ceva în cap, dimpotrivă, într-o privință mă păzeau să nu intre nimeni, mă rog, să nu se aducă poșta... Era o izolare ce-ți asigura un fel de tăcere artificială, când, sigur, puteai să înnebunești, dar nu puteai să fii omorât. În timp ce acum perspectiva nebuniei îmi stă la fel de deschisă în față, în schimb, se poate întâmpla și să vină cineva să-mi dea cu ceva în cap. (...) De supravegheat, cel puțin pe față, nu mai sunt supravegheată, în schimb sunt amenințată, mai ales în scrisori cu un pronunțat aer de *serviciu*”. Mai departe, poeta susține că nu face politică decât „în măsura în care sfera moralei se suprapune peste aceea a politicii” și că scopul Alianței Civice este „să transforme însuși sufletul poporului român, să facă să se înțeleagă ce înseamnă a te implica în propria ta istorie. E ceva profund politic. Și e ceva profund moral”. Rolul scriitorului ar fi acela de a compensa lipsa oamenilor politici: „Cred că noi trăim un moment extrem de asemănător cu momentul 1848. Suntem obligați, noi, scriitorii, să fim ceea ce au fost pașoptiștii. Pornind de la faptul că vrem să ne scriem operele, lipsa oamenilor politici ne obligă să le ținem locul (...) Până la urmă totul se reduce la faptul că există un gol ce trebuie umplut tocmai pentru a se putea construi după aceea, ca să poată apărea adevărații politicieni. Și pentru ca artiștii să poată reintra, în sfârșit, în ei înșiși”. □ La rubrica „Traduceri”, se publică texte din *Povestiri despre Bunul Dumnezeu* de Rainer Maria Rilke (în românește de Mircea Ivănescu).

● „Vatra” (nr. 4) se deschide cu preambulul reproducerii în serial a însemnărilor din 1917 ale lui Onisifor Ghibu despre revoluția rusă, intitulate *În vâltoarea revoluției rusești*, material dublat de o prezentare și o punere în temă semnate de Octavian O. Ghibu, care oferă și *Câteva cuvinte pe marginea însemnărilor «zilnice» din 1917 ale lui Onisifor Ghibu*. Este publicat și un text al lui Onisifor Ghibu din 1967, intitulat *În loc de prefată. Câteva însemnări scrise la aniversarea de 50 de ani ai revoluției*, care explică

împrejurările, calitatea sa de martor (de la Chișinău și Odessa) al Revoluției ruse, precum și valoarea acestor notațiilor sale din miezul evenimentelor: „Acest material este de o valoare cu atât mai mare, cu cât el este unic în literatura noastră istorică. Nimeni dintre participanții la revoluție n-a lăsat urme scrise despre întâmplările din primele luni ale acesteia (martie-august 1917). (...) Pot afirma fără nici o rezervă că eu am văzut revoluția rusească mai ales în primul ei an, mai limpede decât oricare alt fiu al neamului românesc de pretutindenea (...). Nu cred că exagerez când spun că *biblioteca și Arhiva mea constituie comoara cea mai bogată cu privire la istoria și la cheștiunea basarabeană*”. □ Se continuă, printr-un al treilea episod, reproducerea *Istoriei politicii noastre minoritare și religioase* de același Onisifor Ghibu. □ La rubrica „Vatra dialog”, scriitorul Virgil Tănase, aflat la Paris, este intervievat de Titus Suci. Subiectele discuției sunt receptarea ultimelor evenimente din țară, calitatea opoziției din România („Afirm că în România nu există opoziție!”), aspecte de mentalitate românească, relația dintre condiția de exilat și cea de scriitor rămas în țară. Pe de o parte, Virgil Tănase consideră că „în momentul de față nu noi [scriitorii din exil], ci scriitorii din țară, mai mult ori mai puțin disidenți în apusa epocă, deci cei care au rămas și au cunoscut ravagiile ceaușiste până la ultima clipă a existenței celui inuman regim, au dreptul, au *prioritate*, trebuie să aibă prioritate la editurile românești. Mai mult decât atât, cred că cititorul român de cărțile acestor autori are nevoie, de ale acelora care au suferit restricțiile, împilările, îngrădirile alături de el, nu de ale noastre, ale celor din afara granițelor țării”, pe de altă parte, e convins și că „România va avea de fapt de câștigat pentru că oamenii noștri de aiurea, oameni de valoare, vor infuza în activitățile din țară realizări de ultimă oră. (...) Bunăoară eu nu pot [crede] că poporul român a pierdut ceva prin faptul că Enescu a trăit în Occident. Nu cred asta deloc. Ba dimpotrivă. Cred că prin tot ceea ce a făcut aici – și aici a obținut rezultate superioare celor pe care le-ar fi putut obține în țară – a servit România cu mai mult folos decât ar fi putut-o face rămânând în țară”. □ Revista „Vatra”, alături de revistele „Apostrof”, „Arca”, „Astra”, „Familia”, „Transilvania”, „Orizont” ș.a. lansează un apel *Către Guvernul și Parlamentul României*, în care semnalează „starea materială precară a tuturor revistelor de cultură, precum și indiferența factorilor de decizie ai Executivului și Legislativului privind conservarea și perpetuarea acestor reviste ca bunuri de valoare națională”. Solicitățile sunt următoarele: „Ministerul Culturii și Ministerul Finanțelor să recunoască statutul de instituții profesionale revistelor de cultură, artă și literatură, intrând astfel sub protecție financiară; organul legislativ să dea curs imediat tuturor inițiativelor Ministerului Culturii – SPONSORIZAREA CULTURII de către agenții economici, crearea unei BĂNCI PENTRU CULTURĂ – precum și celorlalte acțiuni referitoare la protecția culturii scrise (reviste și carte); până la instrumentalizarea juridică a celor de mai sus, Ministerul Culturii și Ministerul

Finanțelor să stimuleze pe toate căile inițiativele prefecturilor privind soluționarea unor probleme concrete: sedii, difuzare, contacte cu instituții, schimburi culturale cu străinătatea; Guvernul să influențeze poligrafiile (tipografiile) în a practica prețuri rezonabile (de protecție) pentru manopera și hârtia necesare revistelor de cultură”. □ În **Oracolul și mutantul**, Alexandru Vlad schițează un portret persiflant al lui Silviu Brucan. □ I. Negoitescu scrie despre **George Mihail-Zamfirescu** și despre „etosul *Barierei*”, afirmând că „G.M.-Zamfirescu era, în ideile lui sociale, un adept al lui Kropotkin”. □ Gh. Perian recenzează cartea lui V. Fanache *Eseuri despre vârstele poeziei* (1990). □ Istoricul de artă Barbu Brezianu se află în centrul unui nou interviu, luat de Gabriel Stănescu. Intervievatul vorbește, între altele, despre liderii și preocupările generației sale, despre relația dintre politică și cultură, despre cariera sa înainte și după război și despre traiul „între oameni mari”: „Îl vedeam ieșind pe jos de la Academie pe Iorga cu umbrela lui. Îl ascultam vorbind pe asceticul Pârvan; într-un tramvai care venea de la Gara de Nord l-am întâlnit cu vioara lui pe George Enescu; într-un alt tramvai, pe venerabila doamnă Bulandra, sau pe maestrul Nottara, urcând pe strada Câmpineanu spre Teatrul Național; iar la Capșa, prin vitrină, zăream pe Minulescu, Vinea, Cocea, Ion Barbu, Manole Ciomac; sau hăimănuind în zdrențe pe Calea Victoriei pe Artur Enășescu, ori pășind țăntos pe aristocraticul Theodor Pallady care mergea la «Automobil Club Regal Român»; sau la târgul Moșilor – la Obor – pe solemnul profesor Tudor Vianu încercând copilărește – cum spunea el – «senzații profunde» într-un vertiginos joc de tobogane numit *Montagnes Russes...*”. □ În „**Orizontul interpretării**”, Cornel Moraru sintetizează receptarea lui Eminescu în opera critică a Ioanei Em. Petrescu: „Ioana Em. Petrescu face pentru Eminescu ceea ce E. Lovinescu a făcut pentru Maiorescu și posteritatea sa critică. Eminescianismul devine o constantă a poeziei, dar și o formulă hermeneutică totalizatoare – nu numai în raport cu realul, ci și cu evoluția însăși a liricii românești, de la origini până azi”. Virgil Podoabă dedică eseu **Probitatea și probele** aceleiași cercetătoare clujene: „Seminarul Eminescu de la Filologia din Cluj a reprezentat un adevărat model paideic, de inițiere literară, poate nu mai puțin semnificativ decât cel de la Păltiniș”. Este publicat și un material lexicografic despre opera lui Al. Macedonski, pregătit de Ioana Em. Petrescu pentru *Dicționarul de opere literare*, lucrare colectivă a Catedrei de Literatură Română a Facultății de Litere din Cluj. □ Herta Müller este prezentă cu textul **Pere putrede**, în traducerea Norei Iuga. □ Sub genericul „Documentele continuității” și cu titlul **Zamolxe și laurii universitari**, apar fragmente din studiul *Lucian Blaga și Universitatea din Cluj* de Mircea Cenușă. □ Se publică partea a doua din materialul **Origine și continuitate** dedicat de Bazil Ciacoî Bisericii Române Unite cu Roma. □ Intervievat de Aurel Pantea, Dinu Flămând vorbește despre „previzibilitatea” evenimentelor din 1989, despre receptarea lor în Franța („«revoluție sau complot»”, „Un haos în care treptat-treptat se distingeau

dibacii manipulatori veniți să le dea «de lucru» revoltaților”) și despre evoluția „spiritului contestatar” după căderea regimului comunist: „Sigur că era mai ușor să urlai împotriva regimului comunist (chiar dacă urlai sub plapumă), avându-l ca obiect al urii tale pe Ceaușescu. Obiectul a dispărut, mai bine spus a redevenit difuz. Poezie contestatară va continua să existe atâta vreme cât oamenii vor mai simți că au nevoie de această bizară inutilitate care se numește poezie. Dacă vedem cam ce s-a scris împotriva fostului regim printre rânduri, ei bine, cele mai grăitoare «intervaluri» le găsim tot în poezie. Traduse acum, poeziile românești din ultimii ani par să fie o revelație pentru cititorii din Occident, puțini câți au mai rămas. Ceea ce dovedește faptul că revolta nu era doar conjuncturală”.

● Devenit – după demisia lui Marin Sorescu – redactor-șef adjunct al revistei „Ramuri”, Gabriel Chifu semnează, în nr. 4 al publicației, articolul „**Ramuri**”, **punct și de la capăt**: „Care este datoria unei reviste de cultură, așa cum e «Ramuri»? Ne-am mai pus și altă dată această întrebare și am mai încercat să răspundem. Astăzi, răspunsul este poate puțin diferit. Când în atâtea rânduri (probabil nu este exagerat să spunem chiar în fiecare zi) revista e amenințată să dispară, când tot ce se întâmplă în jur (haos și bișniță, și jungla tragi-comică a unei economii de piață primitive, în varianta românească) o conduce spre *a nu mai fi*, atunci, evident principala datorie politică (subliniem, politică) a venerabilei publicații întemeiate în 1905 este *să supraviețuiască*, rămânând precum s-a înființat, *revistă de cultură*, luminând cu o fărâmă de absolut bâlciul orei bolnave; să supraviețuiască, parte a acelui probabil unic miracol românesc, de care vorbea Mircea Dinescu”. □ Sub genericul **O carte eveniment**, sunt publicate două recenzii despre *Istoria critică a literaturii române* de Nicolae Manolescu – semnate de George Popescu (**Spiritul critic și experiența artistică**) și C.N. Popa (**Nodul gordian**). □ Romulus Diaconescu realizează un interviu cu Vintilă Horia. Întrebat care a fost cauza „conflictului politico-literar întreținut de o parte a presei franceze” după anunțarea Premiului Goncourt pe anul 1960, pentru romanul *Dumnezeu s-a născut în exil*, scriitorul răspunde: „Ambasada Republicii Populare Române în Franța. Așa se numea pe atunci. Atacul împotriva mea a fost condus de Mihai Ralea, trimis special la Paris ca să organizeze acea mișelie, care, de fapt, n-a făcut decât să-mi fie de folos”. □ Sub titlul „**Boală mortală**” (**Disociații**), Monica Spiridon publică un eseu despre romanul lui Marin Preda *Cel mai iubit dintre pământeni*, pus în relație cu „sistemul de simboluri kierkegaardiene”: „Rezolvând – paradoxal, dar constructiv – tensiunile dintre finit și infinit, necesar și posibil, fără a le anula, răspunsul lui Petrini e opera. Pariul lui Preda cu Kierkegaard este de natură creatoare, artistică”.

● La rubrica „Parlamentul scriitorilor” din „Amfiteatru” (nr. 4), Alex. Ștefănescu, Liviu Ioan Stoiciu, Eugen Uricaru și Gabriel Dimisianu răspund întrebărilor lui Răzvan Petrescu, în cadrul unei anchete despre Uniunea

Scriitorilor: „1. Care credeți că a fost rostul U.S. înainte de 22 decembrie și care este acum? Ce s-ar putea reproșa conducerii actuale a Uniunii scriitorilor?/ 2. Cum vedeți perspectivele Uniunii?/ 3. Care credeți că sunt motivele «desolidarizării» unor membri ai U.S.?”. ■ Alex. Ștefănescu: „1. Uniunea Scriitorilor, organizată după model sovietic, a avut inițial ca scop «comasarea» scriitorilor și ținerea lor sub control de către partidul comunist. (...) În timp, însă, Uniunea Scriitorilor a devenit reversul a ceea ce i se hărăzise să fie. (...) S-a transformat într-un fel de stat în stat. (...) A constituit un focar de rezistență anticomunistă. (...) Dintre scriitori s-au ridicat mai mulți disidenți decât din rândurile oricărei alte categorii profesionale./ În prezent, Uniunea îl are ca președinte pe Mircea Dinescu, un scriitor-simbol, omul care l-a înfruntat (...) pe Ceaușescu. (...) Un om excepțional într-o situație excepțională. În prezent, însă, atmosfera de *eveniment* s-a evaporat, viața a luat un curs prozaic și Mircea Dinescu nu mai este – după opinia mea – potrivit pentru a conduce Uniunea Scriitorilor. De altfel, structura însăși a uniunii ar trebui schimbată. Uniunea Scriitorilor ar trebui să devină un sindicat al scriitorilor, condus de oameni care se pricep la treburi practice (...)/ 2. Perspectivele Uniunii Scriitorilor – ca și ale instituțiilor similare din celelalte țări est-europene – sunt sumbre. Organizația are o tendință de dezagregare, din cauza dificultăților economice. În plus, ea este anacronică în forma de acum, deoarece în condițiile libertății de creație nimeni nu mai poate opri fenomenul firesc de constituire a unor grupuri de scriitori în funcție de afinități (capricioase), de interese (nu întotdeauna convergente) etc. (...)/ 3. Două categorii de scriitori sunt susceptibile să se desolidarizeze de Uniunea Scriitorilor. În primul rând, este vorba de scriitorii care au avut funcții înalte în Partidul Comunist Român sau au slujit cu un zel bine răsplătit acest partid. (...) Și, în al doilea rând, este vorba de scriitorii care își fac calcule – corecte sau greșite – și constată că Uniunea Scriitorilor nu le mai aduce avantaje materiale sau politice demne de interes”. ■ Liviu Ioan Stoiciu: „U.S. se pare că nu mai are altă perspectivă decât să se divizeze în mod onorabil, să se hotărască odată să le amintească tuturor membrilor ei (măcar celor din Consiliul U.S., demisionari sau nu) cine au fost în regimul trecut și să nu-i mai țină la atâta cinste (...) dacă U.S. tot nu are altă șansă să supraviețuiască decât moralitatea publică de azi a membrilor ei. (...)/ Fiind deja clar: dacă pactizezi cu Noua Putere, poți fi sigur că vei pierde credibilitatea în U.S. și că vei obține, în schimb, chiar un titlu în Academia Română, de exemplu”. ■ Eugen Uricaru: „1,2. Înainte de 22 decembrie, Uniunea era un organism viu, într-o societate moartă. (...) Ședințele consiliului puneau problemele reale ale culturii românești, ale societății, fiind adevărate ofensive duse împotriva reprezentanților puterii. (...) Uniunea Scriitorilor a fost printre puținele instituții din România ceaușistă care s-a opus lui Ceaușescu. Tot atât de adevărat este și faptul că în rândurile U.S. au existat unii scriitori care au început încă de atunci campania de susținere a «tezei» potrivit căreia

scriitorul trebuie să se ocupe de literatură și nu de politică, politica nefiind «pâinea» scriitorilor, politica fiind treaba «brutarilor». Noi am considerat însă că era și treaba noastră să spunem că nu se găsește pâine. (...)/ Uniunea Scriitorilor nu s-a schimbat. A rămas un organism viu care discută realitatea din România de astăzi. Dar, dintr-o dorință de libertate, s-a declarat autonomă. Această autonomie financiară care are gustul libertății, ne-a adus și sărăcia în care vom intra, zâmbitori. (...) Și dacă, la început, U.S. a fost în grațiile puterii, care și-a făcut un titlu de glorie din a avea în rândurile sale (...) membri marcanti ai uniunii, în prezent instituția noastră este tratată nu cu agresivitate, dar cu indiferență. (...)/ 3. Faptul că majoritatea revistelor uniunii are o atitudine critică față de putere i-a deranjat pe unii care se consideră partizani ai puterii. Sper că U.S. va exista și atunci când vom avea un alt guvern sau alt partid majoritar în parlament. Cei care au făcut un partizanat politic din apartenența lor la o societate de breaslă au greșit. (...) A susține că U.S. este ultima organizație stalinistă din România este echivalent cu a spune că o rachetă cu trei trepte este un produs capitalist”. ■ Gabriel Dimisianu: „Nicăieri în Statutul nou, spre deosebire de cel vechi, nu se fac trimiteri la aspecte ideologice (...), așa că a vorbi de caracterul «stalinist» al Uniunii este pură demagogie calomniatoare. (...) Singura motivare principală a «desolidarizărilor» de Uniune (...) este aceea care privește implicarea prea mare în politică a unor scriitori și publicații, dar ea nu are cum să vizeze, totuși, Uniunea ca instituție. Până acum cel puțin, nu a dat semne de angajare politică. Mai degrabă cred că este vorba, în aceste desprinderi de Uniune, unele numai anunțate dar nu și efectuate, de orgolii rănite sau de inevitabile lezări de interese personale”.

● În nr. 4 al revistei „Steaua”, Ruxandra Cesereanu realizează un interviu cu Mircea Ivănescu: *Melancolia lui Mopete*. M.I.: „Apropos de poezie, pentru moment vă spun că, prin forța împrejurărilor, Mopete nu mai face nimic. Pentru că de aproximativ trei ani nu am mai reușit să scriu versuri. Mopete în sine a fost o invenție a lui Virgil Nemoianu, care, pornind de la o vagă și inconsistentă intuiție a mea, obișnuia să-mi comande texte cu privire la animale heraldice, diferiți prieteni ai săi – dr. Bacalu a intervenit în *mopeteiana* înainte de a-l cunoaște în viață etc. Texele se refereau la persoanele respective folosind nume reale. (...) Cea mai incomodă/«contorsionată» întrebare pe care mi-aș putea-o pune – fără să-mi placă să o fac – ar putea fi: *de ce nu fac ceva*, adică singurul lucru pe care eventual l-aș putea încerca – în cazuri cum ar fi agresiunea lui Petru Creția sau arestarea abuzivă a redactorului șef al ziarului de opoziție din Sibiu, sau împotriva incredibilei opacități (sau, poate, rea voință), ambianțe care contribuie în atât de mare măsură în a menține imaginea (cum se spune) actuală a României – și pe care, cum vedeți, am împărtășit-o/o împărtășesc încă și eu...?”. □ Din sumar mai spicuim: un grupaj dedicat centenarului Ion Pillat – reunind texte de Dan Ciachir, Cornelia Pillat, Aurel Rău,

Adrian Popescu și Irina Petraș –; și câteva articole despre Emil Cioran – semnate de Ion Mușlea, Aurel Rău și Maxim Danciu.

● În „Calende” (nr. 4), la rubrica denumită „Convorbiri incomode”, Cornel Regman își exprimă convingerea că noua conjunctură politică postrevoluționară va influența în mod pozitiv „scara de valori” a criticului literar, care are acum posibilitatea de a se „descotorosi” de operele unor pseudoscriitori, de a ține seama exclusiv de criteriul estetic. C.R. remarcă, de asemenea, apariția „unei pleade de publiciști, unii de-a dreptul străluciți recrutați majoritatea din rândurile *foștilor* critici, dar și dintre poeți (...), care modulează pe toată gamă a jurnalisticii moderne. (...) Că fenomenul ieșirii în arenă a scriitorilor cunoaște și o altă față, aceea a condeierilor otrăviți, specializați în rolurile cele mai detestabile, aceasta nu are cum să ne mire”. □ Nicolae Oprea scrie despre volumul *Interiorul unui poem* de Ștefan Aug. Doinaș (Editura Cartea Românească, 1990).

● În contextul unui bilanț extrem de rezervat al anului editorial 1990 (unul dintre „cei mai slabi ani din ultima vreme”: „mediocritatea nu mai suportă nici o înrolare specială, se afirmă peste tot, dovedindu-și larga disponibilitate”), Ion Simuț scrie în „Familia” (nr. 4) că *Nuntă cu garoafe mov* de Petre Sălcudeanu poate câștiga titlul de „cea mai proastă carte”. Motivele unei asemenea categorisiri sunt variate; de exemplu, imposibila încadrare „într-un registru adecvat în care ar trebui citit acest roman pentru ca întâmplările lui să fie suportabile, să aibă semnificație și coerență”: „L-am desfăcut în părțile lui componente și am văzut că este în întregime gândit în mod eronat, într-o combinație abracadabrantă de principii și registre. (...) Romanul reușește o uimitoare alternanță de banalități și enormități, de poncife, vulgarități și anomalii ale imaginarului”.

● La rubrica „Acul de busolă” din „Tomis” (nr. 4), Nicolae Motoc consemnează un articol apărut în „România Mare” („Cuțarida Mare”...), al cărui semnatar, Al. Brad, cerea închiderea lui Mircea Dinescu (a sosit „timpul ca el să stea după gratii și nu Dumitru Popescu”) pentru că „atacă valorile și ființa poporului român”. N.M. este surprins de agresivitatea limbajului îndreptat spre defăimarea poetului considerat de Al. Brad „antiromân”, de raționamentele sale care duc, indubitabil, la concluzia că „adevăratul tată al lui Mircea Dinescu este Domokos Géza”. □ Doina Jela îi solicită lui Gheorghe Grigurcu răspunsuri la câteva întrebări legate de literatura română postbelică și de atitudinea scriitorilor români din ultimele decenii. Gh. G. remarcă atitudinea contondentă a unor scriitori precum Eugen Barbu și Adrian Păunescu față de anumiți intelectuali disidenți, agitarea „steagului cu cap de mort al unui naționalism primitiv”, lansarea ideii „că tot ce vine de peste hotare ar fi suspect de spionaj, sabotaj, divesiune”, manevrele lor de dezbinare a mediilor politice, artistice, publicistice, „cu un scop pe cât de vădit, pe atât de sinistru, cel al restaurației totalitare”.

● Mircea Martin publică în „Jurnalul literar” (nr. 13-14) un articol despre participarea României recentul salon internațional de carte de la Paris (*Carte românească la Paris*): „Între 14 și 17 februarie anul acesta a avut loc, în organizarea unui grup de editori și librari englezi, Primul Salon internațional al cărții de la Paris. De ce Paris? Probabil pentru a evita și depăși poziția excentrică britanică, mai sigur pentru a profita de prestigiul orașului-lumină și de omonimia creată prin titlu cu faimosul Salon parizian al cărții./ Editorii francezi și mediile de informare pariziene au intuit, de altfel, o posibilă concurență și au decis fie să boicoteze, fie să minimalizeze acțiunea colegilor britanici desfășurată pe teritoriul autohton. Așa se face că numai câteva minuscule case de editură franțuzești, precum și destul de puține alte edituri din Europa de Vest au ținut să fie prezente în hala de expoziție de la Porte de Versailles. N-au lipsit însă agenții literari, nu puțini din Statele Unite, destui din Canada sau chiar din Australia. Ideea ingenioasă a organizatorilor a fost însă aceea de a acorda un rol central invitaților din Est și îndeosebi celor din URSS, prezenți în număr de peste 150 de persoane și ocupând un spațiu imens de expunere. În acest context, standul românesc prezentat sub egida Artexim-ului n-a rămas neobservat ca la atâtea alte târguri internaționale, dimpotrivă, am putea spune că s-a bucurat de o atenție privilegiată./ De altfel, profesionalismul cred că a fost, de data aceasta, nota dominantă a prezenței românești. Totul, începând de la alegerea cărților și până la dispunerea lor pe rafturi, a demonstrat o concepție unitară, modernă. Afișele, cataloagele, portretele de scriitori, cu care parte din editorii prezenți și-au însoțit cărțile, au contribuit și ele la caracterul atractiv al expoziției. Iar dacă adăugăm că aceste portrete erau ale lui Eugen Ionescu, Emil Cioran, Mircea Eliade, Constantin Noica sau Paul Goma, nume interzise la noi acum un an sau acum 20 de ani, putem da schimbării de mentalitate o măsură simbolică. Noile programe editoriale au stârnit în chip firesc interesul și aprecierea partenerilor străini și, nu în ultimul rând, emigrației intelectuale românești./ De-a lungul celor patru zile ale Salonului au avut loc întâlniri de afaceri – presupun fructuoase –, dar și întâlniri între scriitori, editori și difuzori de carte, care au evidențiat situația specifică, ireductibilă deocamdată, a scrisului și a tiparului în țările din Est. S-a evidențiat în timpul discuțiilor faptul, întristător dar adevărat, că trecerea de la o cultură centralizată la una liberă nu presupune numai avantaje, ci și transformarea economiei cărții într-o economie de piață. S-a mai vorbit despre condiția scriitorului în vremuri de restriște, despre posibilitățile schimbului literar Est-Vest./ Punctul nostru de vedere a fost acela că momentele de restriște repercează înfinit mai dureros în Est decât în Vest, dar că speranța ori iluzia pe care ne-o îngăduim este că ele să fie fecunde, pentru literatură. Este acesta un fel de a miza pe literatură și pe cultură ca forme ale umanismului. Un umanism care acolo, în Occident, pare a fi depășit, dar de care noi, aici, avem încă multă, foarte multă nevoie”.

[APRILIE-MAI]

● În nr. 4-5 din „Caiete critice”, Eugen Simion comentează *Jurnalul fericirii* de N. Steinhardt: „Cartea este, cu adevărat, jurnalul unui spirit frumos și autentic (sau mai bine zis: un spirit frumos pentru că este autentic), cu o bună deschidere intelectuală și o morală pe care nu poți, dacă nu ești om rinocerizat de politică, să n-o aprobi: morala omului religios care trece prin suferință și vrea să iasă din ea fără resentimente. N. Steinhardt a reușit. (...) Un român, un foarte *bun român* (apropro de discriminarea stupidă pe care o face Nae Ionescu) care a dovedit că intelectualul poate fi, într-o dictatură sclerată, un spirit liber, adică un spirit pentru care adevărul și Dumnezeu există” (*Închisorile lui N. Steinhardt*). □ Valeriu Cristea scrie despre volumul *Fiesta* al Mariei Banuș: „Ceva mă face să cred că în revistele noastre literare care se ocupă mai mult de politică decât de literatură – iar atunci când se ocupă de literatură îi aplică acesteia un discriminator criteriu politic (exact ca în vremurile bune de odinioară) – numele cele care a debutat înainte de război cu inconfundabila *Țară a fetelor* nu a fost niciodată, sau foarte, foarte rar pomenit după Revoluție. De ce acum Maria Banuș? Când au apărut deja (și, firește, e bine că au apărut) vreo patru-cinci cărți de Paul Goma, cam tot atâția Ciorani, nenumărați Mircea Eliade, *Jurnalul fericirii* și alte mărturii despre Gulagul românesc? Din spirit de contrazicere, în orice caz. Și poate pentru că mi-a plăcut întotdeauna *să îndrept* cât de cât lucrurile, după puteri. De altfel, am scris despre Paul Goma și o să mai scriu. Am scris și despre *Fenomenul Pitești* al d-lui Virgil Ierunca și îmi propun să scriu neapărat despre *Jurnalul fericirii*, testamentul lui N. Steinhardt. Desigur, nu putem uita: după război, Maria Banuș s-a numărat printre corifeii realismului socialist. A plătit însă pentru aceasta la sfârșitul anilor '60, în scurta perioadă de relativă liberalizare. Trebuie oare să mai plătească? (...) Lectura acestui excepțional volum de versuri, datorat unei poete pe care nici fizic bătrânețea nu apăs-o fi atins, ne întărește ideea că literatura noastră contemporană (...) nu va mai accepta niciodată rușinea unui alt jdanovism, fie și invers” (*„Încă mai ține serbarea”*). □ Ov.S. Crohmălniceanu scrie pozitiv/comprehensiv despre romanul cu cheie al lui Titus Popovici, *Cutia de ghetă (Căți nu l-au omorât pe Ceaușescu)*: „Da, milioane de inși, ca Ion Popescu, și-au dorit să-l poată ucide pe Nicolae Ceaușescu și chiar să-i provoace o moarte deloc ușoară. Numai că, asemenea eroului cărții, n-au făcut-o, nici măcar atunci când ar fi avut puțința. Tendința de absolvire generală se întoarce în acuzație, cu o egală extindere. Citită așa, cum de altfel îndeamnă finalul, romanul își dezvăluie o virulență critică ascunsă, iar bătaia lui merge departe și e foarte întristătoare”. □ Liviu Petrescu recenează entuziast apariția, la Editura Roza vânturilor („în condiții demne de laudă”), a unei selecții din publicistica interbelică a lui Mircea Eliade – *Profetism românesc* („o secțiune dintre cele mai importante ale operei”, care „nu și-a pierdut câtuși de puțin actualitatea”). □ Este publicat un dialog purtat de Eugen Simion cu

Marin Sorescu. M.S.: „Imediat după revoluție, eu însumi susțineam că scriitorul trebuie să se implice în evenimente, crezând că le poate influența în bine. Ei bine, a trebuit recent, cu orice risc, să susțin depolitizarea, măcar în gazetele literare, a scriitorului român. Pentru că se duce de răpă literatura. (...) Un distins diplomat spaniol îmi spunea că (nu erau un secret de stat), imediat după Franco, toți scriitorii spanioli s-au azvârlit în vâltoarea politicii, până atunci interzisă. Și de atunci – adăuga distinsul interlocutor – avem în Spania numai politicieni amatori și nu mai avem literatură. (...) Ce-i în Spania, nu-i nimic! (...) E ciudat ce se întâmplă. Se știe că, în toate momentele de răscruce, intelectualii (inclusiv scriitorii) au intrat cu toată ființa lor în vâlmășagul luptelor de idei, de partea durută a țării, militând cu talent și conștiință pentru revendicări reale. Acum e singura dată în istoria noastră când mi se pare că unii intelectuali și-o parte din scriitori simt nevoia să facă – și cu câtă furie – politică antinațională. Ar accepta cu bucurie și-ar înghiți lacomi toate găluștile zburătoare care vin de aiurea, numai să intre, cât mai repede, în grațiile celor care parcă n-ar fi vinovați cu nimic de aruncarea Europei de Est în lagărul lui Stalin. (...) Românii trebuie să renunța acum la orice demnitate și să se predea fără condiții – de data asta Occidentului – pentru a fi iarăși sacrificați, la prima ocazie, fără remușcări. Angajați într-o adevărată luptă politică sunt azi scriitorii basarabeni. Am toată admirația pentru ei, pentru gestul lor de curaj și civism. E o disperare aici. Sunt unii care găsesc, tocmai acum, momentul să arate cu degetul niște creatori precum Vieru, Dabija, Leonida Lari, cerându-le să se «sincronizeze»... Să se sincronizeze cu cine? Cu literatura unora ca Ioan T. Morar care confundă modernitatea cu bancul? Literatura basarabeană e foarte sincronizată azi cu literatura basarabeană. Noi – de-alde Manolescu – care stăm pe margine și chibîțăm inima lor însângărată, nu merităm decât disprețul lor”. „E.S.: *Cum ți se pare viața intelectuală românească de azi? Ce crezi despre această nouă intoleranță care s-a instalat în presa noastră?*” M.S.: Cei mai mulți intelectuali se comportă normal. Au reacțiile unor oameni care sunt puși să rezolve brusc probleme foarte grele. Pentru că nu se manifestă prin scris sau nu apar la televizor, ei par minoritari – deși sunt marea masă – partea nevăzută a icebergului – față de ceata de gălăgioși, țâșniți ca prin farmec la toate răscrucele, unde joacă rol de balaur. Dacă n-o iei în direcția pe care ți-o arată ei, te mănâncă. Intoleranța de care au dat dovadă unii dintre aceștia a avut efecte catastrofale, sperind pur și simplu populația și privând puterea de dreptul de-a avea o opoziție serioasă. (...) Continui să am stimă pentru intelectualii angajați în politică – în ambele tabere. N-am de ce să-i suspectez. Cei mai mulți sunt bine intenționați și se confruntă toți cu aceleași probleme. Învățarea rapidă a democrației, criza de autoritate, dezorganizarea producției...”. □ La secțiunea de „Comentarii”, Al. Piru își continuă serialul despre romanul *Cronica de familie* de Petru Dumitriu (*Un roman epocal*), Florin Mihăilescu comentează pozitiv volumul *Aproapele și departele*

al lui Paul Comea (*Îndepărtarea care apropie*), Nicolae Bârna recitește entuziast primul roman al lui Augustin Buzura, *Absenții*: „o carte de cursă lungă, din aceeași plămadă cu *Greața* – care nu-și pierde virtuțile, chiar dacă filosofia lui Sartre s-a «demodat» – și cu *Abbadon*, *exterminatorul* al lui Ernesto Sábato – scriitor atât de asemănător, pe multe linii, cu Buzura, de la formația științifică și până la măiestria scripturală și eticismul nobil – un edificiu de sprijin al spiritului uman (...) sub orice lungitudine și în orice moment” (*O prezență necesară: Absenții*). □ În cadrul secțiunii „Document” este reluată integral o *Scrisoare către Monica Lovinescu* a lui Dumitru Micu, din 11 februarie 1990, text care începe astfel: „Doamnă, m-am decis a vă adresa reflecțiile ce urmează sub impresia lecturii (cam tardice) a dialogului domniei voastre cu Octavian Paler din «România literară», nr. 4 (1 febr. 1990)” și acuză, între altele, „complexarea unor intelectuali de bună credință” inclusiv prin discriminările introduse de postul de radio „Europa Liberă”. Autorul scrisorii reproșează „României literare” nepublicarea unor articole de „atitudine civică” (dar având, spre deosebire de altele, publicate, un „caracter mai puțin stringent, mai reflexiv”) trimise redacției, deși D.M. colaborează la această publicație „de când apare”. Concluzia la care ajunge e aceea că nepublicarea ar fi cauzată de „incompatibilități” în raport cu „linia revistei”: „Dacă aceasta e realitatea, e grav. E insuportabil. Cum? Să nu fie posibilă exprimarea unei păreri diferite de a nu știu cărui membru al comitetului provizoriu de coordonare sau a câtorva? (...) S-a instituit oare (s-a și instituit?!) o cenzură mai intolerantă decât cele de sub regimurile despotice ce ne-au apăsât, peste cincizeci de ani, până la sufocare?”. (Dintr-o notă ulterioară, aflăm că – spre deosebire de restul scrisorii – partea citată mai sus nu a fost difuzată la Europa Liberă în cadrul emisiunii „Actualitatea românească” – de vineri, 2 martie 1990 –, pe motiv că între timp „menționatul răspuns la ancheta «României literare» apăruse în nr. 7 din 15 februarie 1990) În continuare, D.M. face și o serie de propuneri redacției „Europei libere”: „La însănătoșirea climatului literar, intelectual în genere, își poate da concursul, cu neîndoielnice bune efecte, și «Europa liberă». Prin – în primul rând – ștergerea viziunii maniheice. Prin suprimarea clișeului ce îl reproduce, în negativ, pe cel folosit de regimurile totalitare, clișeu în care oamenii, scriitorii inclusiv, apar ca fie buni, fie răi, fie îngeri, fie demoni. Asemenea specimene nu există în lumea reală. Nici un scriitor român din țară n-a fost, sub aspect politic, cristal pur. Anti-cristale au fost, vai, destule, însă nu, totuși, fără a poseda, fiecare, și o calitate”. Solicitat, după un an, de redacția „Caietelor critice” să-și exprime opinia retrospectivă cu privire la acest episod și să se pronunțe dacă „neliniștile lui în privința presei literare mai sunt la fel de actuale”, D.M. răspunde: „Aș prefera să pot spune că mă înșelasem, că am avut halucinații. Ar fi însă o afirmație contrară realității. Impresia de acum peste un an că patosul totalitar cumva excesiv al unora care parcă prea își etalau aurele de disidenți (...) acoperea un

spirit tot atât de intolerant ca al fostelor instituții de tip inchișitorial și ambiții exact de natura celor pe care le denunțau la alții (...) se dovedește a nu fi fost gratuită. Revista care tergiversa publicarea unui răspuns la o proprie anchetă, solicitat de conducerea ei, proceda astfel fiindcă nu tot ce cuprindea răspunsul respectiv intra în vederile redacției. Atunci nu puteam dovedi că acesta este motivul tergiversării, îl presupuneam doar; azi nu am (și nu poate exista) nici o îndoială în privința aceasta. Principalul periodic editat de Uniunea Scriitorilor a fost politizat și monopolizat integral, fățiș, chiar ostentativ, de un anume grup. (...) Cel mult, aș putea fi oarecum și întrucâtva mirat că sub actualul director, la a cărui lansare publicistică am avut, pare-mi-se, pe vremuri o anumită contribuție (neglijabilă, desigur, din perspectiva mării sale ascensiuni, dar la momentul respectiv nu chiar cu totul lipsită de eficacitate), nu mi s-a solicitat colaborarea nici măcar în glumă, nici măcar aluziv – după ce, timp de două decenii, ba chiar de peste trei (dacă se includ în calcul și anii de apariție ai «Gazetei literare»), colaborasem permanent, și nu fiindcă o doream neapărat, ci dând curs cererilor insistente ale redacțiilor succesive. Pentru renunțarea, cam de un an încoace, la serviciile mele datorez «României literare» recunoștință. M-a scutit de căutarea unei formule de refuz. Căci acceptarea de a colabora la o publicație literară foarte precis situată politic nu putea intra în discuție. Prin lăsarea în pace de către foștii stimulatori mi s-a facilitat mult dorita retragere din publicistică, spre a mă putea dedica mai în tihnă unor lucrări de amploare, care pretind cercetare, studiu, reflecție. Chestiunea, însă, nu e câtuși de puțin doar de ordin persoanl. E de principiu. Și (...) privește întreaga presă, nu numai literară. Fără a intra în detalii, se poate afirma cu certitudine că astăzi, în numele democrației, funcționează cea mai inclementă cenzură. Nu o cenzură de stat, evident; (...) dar una infinit diferențiată, activă în toate (sau aproape toate) redacțiile și exprimând orientarea sectară a fiecăreia. Practic există mii de cenzuri, fiecare tolerând doar acea parte de adevăr care îi convine. (...) Adevărul întreg în vreo chestiune majoră nu poate fi spus niciunde – sau nu este recunoscut ca adevăr de către cei de altă opinie, chiar dacă e de ordinul evidenței. Se va perpetua această situație? Puțin probabil. Am trecut prin multe, vom trece, lăsând-o în urmă în cimitirul amintirilor tragi-comice, și prin această etapă de o pitorească absurditate, a istoriei noastre, nu doar literare” (text datat 15 ianuarie 1991). □ *Dezbaterea* din acest număr al revistei are ca temă *Filosofia românească la răscruce*, iar ca protagoniști, pe Eugen Simion, Vasile Tonoiu, Gheorghe Vlăduțescu, Ilie Pârvu, Ion Ianoși, Z. Ornea, Alexandru Surdu. ■ Ilie Pârvu: „Rareori cred că au existat, poate că în Evul Mediu, poate în perioada târzie a lui Hegel, elemente de compatibilitate între statutul autentic al filosofiei și condiția ei în lume, într-un sistem social de filosofie care să fie și oficială”. ■ Alexandru Surdu: „Este necesară o revalorificare (a filosofiei) după alte criterii decât cele care au fost făcute până acum. De regulă, s-a avut mai mult în vedere activitatea politică a

filosofului decât opera. Un exemplu elocvent, filosofia lui Nae Ionescu, care a fost total desconsiderată numai pentru activitatea sa politică. De asemenea și filosofia lui Ion Petrovici și contribuțiile sale deosebit de interesante pe plan mondial, nu doar național”. ■ Vasile Tonoiu: „O tiranie nu poate să se impună și să se mențină doar prin forța brută, ea are nevoie și de, măcar, partea decorativă a inteligenței. (...) Virtual, filosoful este un spirit subversiv”. ■ Eugen Simion: „Câțiva din marii noștri filosofi sunt creatori de limbaj. Când îl citești pe Noica sau pe Cioran (Cioran nu se consideră filosof), când îl citești pe Blaga chiar, ai sentimentul că nu adevărul din text este esențial, ci limbajul care caută adevărul”. ■ Gheorghe Vlăduțescu: „Dar, mă întreb dacă nu cumva, prea dinspre literatură, nu riscăm să pierdem mari filosofi. Motru sau Florian, bunăoară, n-au scris frumos din punct de vedere al literaturii, dar aici este o chesiune de stil. Ce înseamnă stil în filosofie? Scriitorii, ce-i drept, au făcut foarte mult pentru impunerea lui Noica. Era și este însă în sarcina filosofilor să facă tot atât de mult pentru impunerea celor care nu scriau «frumos», în judecată estetică, dar în stil filosofic, totuși. Este cu deosebire cazul lui Mircea Florian”. ■ Ion Ianoși: „Trebuie să acceptăm orice fel de joncțiune a filosofiei cu științele și bineînțeles cu literatura, cu limbajul, cu esul, cu subiectivitatea, variantele confesive, variantele extrem de personale. Va trebui, în cel mai autentic spirit de sinceritate și de cinste, să ne confruntăm subiectiv, personal, fiecare cu ce a fost. Avem obligația morală de a depune mărturie. (...) Sunt adversarul oricărei atitudini de superioritate față de Maiorescu și post-maiorescieni. Ei au făcut practic școala filosofică românească Subscriu la ideea (...) unei anumite modestități. Filosofia înseamnă și filosofia de școală, adică cursul de logică, cursul de istoria filosofiei etc. Trebuie traduse cărți, trebuie elaborate tratate. (...) Trebuie să avem în vedere că în cultura românească modelul literar, în primul rând prin Eminescu, a fost un model dominant și obsedant și care a modelat întreaga cultură umană românească inclusiv pe cea filosofică. (...) În condițiile unui nou tip de cultură nu e sigur că modelul literaturo-centrist se va păstra...”. ■ Z. Ornea: „Trebuie să vedem aici, în această dezbatere, un semn foarte încurajator, de însănătoșire morală și intelectuală (...). Mi-a plăcut recunoașterea unui fapt pe care fiecare dintre noi îl intuiește dar aproape că nu ține să-l mai pronunțe, și anume, că nici în filosofie, nici în istoriografia politică, nici în literatură nu pornim de la punctul zero. Oricât de greu a fost, oricât de îngrozitor a fost (...) în istoria culturii noastre, cu deosebire în cea interbelică, au fost validați și recunoscuți ca filosofi, au fost selectați (...) acei cugetători care au avut valori expresive și care au stat la granița dintre literatură și filozofie. Acei filosofi care nu au avut asemenea calități nu au fost selecționați și câte diatribe au înghițit ei în anii '30 de la foștii lor elevi e inutil să amintesc”. □ Secțiunea de „Lecturi” conține un comentariu al lui Gabriel Mihăilescu despre *Eminescu și Nerval*, pornind de la cartea Marianei Mureșanu Ionescu, *Eminescu și intertextul romantic*; Andrei

Grigor recenzează prudent-descriptiv romanul *Nuntă cu garoafe* mov de Petre Sălcudeanu (*Între două haite*), accentuând ideea „stagnării” personajelor și narațiunii; Laura Bișoc scrie despre volumul de debut *Xilofonul și alte poeme* al Simonei Popescu (*Zâmbetul de lemn*), subliniind „unicitatea vocii acestei poete deosebit de înzestrate”: „sunetul poeziei sale este chiar sunetul fin al xilofonului (...) acel «zâmbet de lemn» luminos și trist, discret și neiertător”; Sebastian-Vlad Popa comentează favorabil cel mai recent volum de poeme al lui Ion Stratan, *Lumină de la foc*: „Ion Stratan nu seamănă cu ceilalți. El este grav și circumspect, mândru, mai degrabă înțelept decât strălucitor” (*Stratan strunește limbajul*) □ Secțiunea „Literatură străină” este dedicată Colocviului Roland Barthes organizat de Serviciul cultural al Amasadei Franței la București în colaborare cu Uniunea Scriitorilor. Grupajul conține un dialog realizat de Radu Toma cu Jean-Louis Calvet, socio-ligvist parizian și biograf al lui Barthes (*Roland Barthes și „portretul” său*), alături de eseuri semnat de Irina Mavrodin (*Barthes și ambiguitățile criticii*) și Irina Bădescu (*Fișe pentru un obiect Barthes*). □ La „Cronica edițiilor”, Dumitru Micu comentează apariția celui de-al paisprezecelea volum (alcătuit de Vlad Alexandrescu și dedicat corespondenței trimise, plus poemul *Arcadia*, un articol inedit și opt interviuri) din ediția de „Opere” Tudor Vianu de la Editura Minerva (*Înțelepciune și politețe*): „Continuator pe tărâmul învățământului al liniei lui Maiorescu, profesorul de estetică și literatură comparată a exercitat pe toate tărâmurile activității sale orale o acțiune formativă comparabilă cu a celor mai talentați pedagogi spirituali ai națiunii. Nimei în secolul nostru nu a ontribuit mai eficient, inclusiv prin corespondență, la formarea omului întreg”. □ Cu un șapou semnat de V. Cr., este publicat *in memoriam* Eugen Jebeleanu, decedat pe 21 august 1991, un text al lui Miron Kiropol (*Plângerea dintâi*), trimis de la Paris cu ocazia dialogului realizat cu V. Cr. și cu câteva luni înaintea morții lui E.J. Potrivit lui V. Cr., „printr-o *stranie coincidență*, articolul promis în primăvară, despre Eugen Jebeleanu, mi-a parvenit chiar în ziua în care, printre știrile senzaționale care veneau în flux continuu de la Moscova, s-a anunțat discret că autorul lui *Hanibal* nu mai este printre noi. Celui care a fabricat în 1980 «arma secretă» (a poeziei subversive) i-a fost dat să dispară într-o zi saturată de politic, așa cum saturată de politic i-a fost și viața zbuciumată. Spre deosebire de unii colegi, care îl etichetează și azi, în chip absurd, drept «stalinist», eu consider că Eugen Jebeleanu este un mare poet și că, în anii ceaușismului, a prezentat, alături de un Marin Preda sau Geo Bogza, una din acele conștiințe-scuturi ce ne-au ferit, pe cât s-a putut pe noi, scriitorii mai tineri, de lovituri suplimentare”. Miron Kiropol: „Voiam numai să amintesc intransigenților, neiertătorilor, celor îmbruiți de puritate că, în plin stalinism, Eugen Jebeleanu a știut să-și păstreze adevărul, deși uneori interogată de diavol, și dintr-o dată, când poate nimeni nu-l mai aștepta, să devină un mare poet”. □ La rubrica „Acvaforte”, Petre Solomon se oprește asupra „cazului Mihail

Sebastian”, recunoscând că „nu pot fi obiectiv (...) i-am fost student și l-am frecventat în anii grei ai celui de-al doilea război mondial”. După o repunere în context a scandalului prilejuit de apariția romanului *De două mii de ani*, P.S. se întreabă, retoric („Oare așa să fie?”), dacă „singura concluzie a dezbaterilor stârnite de romanul lui Sebastian” la reeditarea din 1990 a acestuia s-ar cuveni să fie „cea, foarte nedreaptă după părerea mea, cu care un critic atât de distins ca Nicolae Manolescu își încheia recenzia publicată în nr. 1 din 1991 al «României literare»: «M. Sebastian rămâne un scriitor de neocolit când discutăm romanul anilor '30, dar care n-a lăsat nici o carte de primă mână»”. ■ V.Cr. comentează difuzarea „la obișnuita oră de seară, pe programul I al TVR” al unei „Convorbiri duminicale ieșite din comun” între un Gabriel Liiceanu „oarecum crispat” și un „copleșitor Eugen Ionescu” care, rezistând (parțial) tentativelor de politizare a dialogului, „se întorcea de fiecare dată pe furie la ceea ce îl durea cu adevărat: suferință, moarte, Hristos, credință, rugăciune... În această jumătate de oră memorabilă (cât a durat interviul filmat, bănuiesc, în locuința scriitorului filmat în locuința sa din Paris, în 1990), am înțeles de ce – în ciuda anumitor lucruri care mă despart de el – mă simt și m-am simțit întotdeauna atât de aproape de Eugen Ionescu. Ca și de Marin Preda. Pentru că, asemenea *adolescenților dostoevskieni*, atacă direct, cu ardoare, arzând etapele într-un mod în general netipic scriitorului român, *marile probleme universale*”. ■ Același V. Cr. ironizează considerațiile „vizionare” ale lui Dorin Popa care, în nr. 1-2/1991 al revistei ieșene „Dacia literară”, afirmă într-un dialog cu Liviu Antonesei că „Revoluția a pornit de la Păltiniș”. D.P.: „Deschideam revistele cu dorința de a găsi comentarii la acea carte și, culmea, primul a fost cel din «România literară». Am rămas interzis. Acel articol crea senzația a două lumi incompatibile. Era scris parcă de un orb. (...) Am suferit fizic pot zice”. V.Cr.: „Regretăm că dl. Popa a suferit în așa de mare măsură, inclusiv fizic. Și-a făcut-o însă cu mâna lui, cu acea mână cu care a capturat (...) adevărul absolut. Căci numai un *iluminat*, un om *care știe* îl poate acuza de orbire pe un altul. Mărturisesc că, azi ca și ieri, mă tem mai tare de *iluminați* decât de *orbi*”. Articolul în speță despre *Jurnalul de la Păltiniș* era cel semnat de Eugen Simion, care – în cele ce urmează – replică unui text din «Convorbiri literare» (februarie 1991) în care Nicolae Breban, după ce „mărturisește că mulți dintre prietenii săi, de la Matei Călinescu la I. Negoitescu și Adrian Marino, l-au criticat pentru faptul de a fi lăudat *Jurnalul de la Păltiniș*” îl acuză pe E.S. că „a criticat, a înjurat cartea”. Criticul arată că respectiva cronică era „în genere favorabilă”, cu „unele observații critice despre ideile filosofului C. Noica”: „Pentru cei care nu cunosc istoria acestui incident, trebuie să spun că articolul meu a fost parțial cenzurat în revistă și a apărut în forma lui integrală, doi ani mai târziu, în volumul *Sfidarea retoricii*. Cine vrea să-și facă o idee despre el îl poate consulta acolo... Restul este literatură după ureche”. În continuare, N. Breban e taxat pentru o serie de con-

siderații exprimate într-un dialog cu Dorin Popa din „Convorbiri literare” nr. 5, februarie 1991, unde afirmă că Zola, Rebreanu și Sadoveanu nu erau prea „inteligenți”. ■ Rubrica – semnată de data aceasta de „Aristarc” – se încheie cu o notă acidă despre un text al lui Nicolae Baltă (*Memorii premature*) din „Contrapunct”, nr. 30/1991: „Îmbătrânit (s-ar părea că din naștere), N.B. ne anunță că nu mai poate citi decât cărțile lui Dan Petrescu, Ion Negoïtescu și Monica Lovinescu, pe care le-a așezat într-un raft separat ca să le poată privi, cu prosternare, de la birou. Nu spune dacă se și închină la ele, dar, oricum, gestul e frumos și o să placă autorilor (de departe) ai cărților cu pricina. Grijă mare însă la re-compensarea lui, căci N.B. declară mai departe că «singurele lucruri care m-ar liniști, conferindu-mi siguranță, ar fi o armă de foc și viza de pașaport». După «spovedania» dinainte, suntem convinși că viza e ca și obținută, dar, deși pre-maturitatea lui N.B. e evidentă, nu știm dacă i se va dărui și acea jucărie, periculoasă chiar în mâinile unui adult”.

MAI

1 mai

● În „Luceafărul” (nr. 18) apare editorialul *Intelectualii și Revoluția (I)* – semnat „L” –: „E o trăsătură a Estului în anii comunismului: rezistență sub diverse forme au făcut intelectuali de felurite profesii, disidență mai ales scriitorii și doar prin excepție oamenii de știință. Saharov e aproape singur, Soljenițin e capul unui șir lung. În România, disidența «științificilor» se rezumă, cel puțin ca notorietate, la Mihai Botez, a «literaților» grupează de la Goma la Dinescu o mulțime, fie și mică, de nume. (...) Jertfa tinerilor români din decembrie '89 (...) a fost exploatată, mai ales după alegerile din mai '90, în sensul că a fost deseori invocată și evocată perfid pentru a diminua însemnătatea rezistenței și disidenței din anii ceaușismului. Noua putere avea nevoie ca de aer de această diversiune pentru a se legitima ca emanație a revoltei însângerate, pe de o parte, și, pe de alta, pentru a da la spate, cum se spune, trecutul majorității componenților ei, un trecut dacă nu de-a dreptul complice cu ceaușismul cel puțin duplicitar și în orice caz non-rezistent și non-disident. (...) Cu o tenacitate demnă de o cauză mai bună, adevărul despre rezistența anticomunistă și anticeaușistă a intelectualilor este nu atât ascuns, cât pur și simplu neglijat în România de azi, neglijare la care participă – trebuie s-o spunem – nu doar cercurile puterii ci și mediile opoziției sau cele politicește neangajate...”. □ În articolul *O mărturie a rezistenței intelectuale*, Gabriel Stănescu trece în revistă gesturile unor opozanți ai regimului comunist: Paul Goma, Dorin Tudoran, Mihai Botez, Doina Cornea, Radu Filipescu, Gabriel Andreescu, Mircea Dinescu, Dan Petrescu, Liviu Cangeopol. „Cu toate că la noi n-a existat o literatură a disidenței, ca în Uniunea Sovietică, Polonia, Cehoslovacia și Ungaria, am putea reconstitui cele câteva momente (din păcate

individuale) ale rezistenței românești pornind de la mărturiile lui Paul Goma din *Culorile curcubeului*, de la eseul *Frig sau frică – sau despre condiția intelectualului român de azi* al lui Dorin Tudoran, de la cele câteva scrisori către tineri ale Doinei Cornea, fie de la cartea de «convorbiri libere într-o țară ocupată» (apărută în 1990 la Editura Minerva) intitulată *Ce-ar mai fi de spus* și semnată de Dan Petrescu și Liviu Cangeopol. (...) Începând din 1983 și până în decembrie 1989 iașul a constituit unul din punctele de rezistență intelectuală ale țării, în confruntarea directă cu un regim aflat în plin delir totalitar. O pleiadă de tineri intelectuali formați în jurul revistelor studențești «Dialog» și «Opinia studențească», Dan Petrescu, Luca Pițu, Liviu Antonesei, Dan Alexe, Liviu Cangeopol, Mihai Dinu Gheorghiu, au încercat să împină prin scrisul lor o formă camuflată de rezistență intelectuală, la început pronunțându-se în mod critic față de ierarhiile din viața culturală, aruncând în aer toate tabuurile și «indicațiile» oficiale. Argumentul lor forte a fost eliminarea din viața socială a oricărui compromis, inclusiv compromisul moral. Ei veneau astfel cu o nonșalanță de invidiat, dar și cu avantajul unei culturi de tip european”. Este citat favorabil Vladimir Tismăneanu, care s-a pronunțat în legătură cu acest subiect. □ Florin Manolescu (*Omul pornit*) scrie despre *Revelațiile durerii* de Emil Cioran (edție îngrijită de Mariana Vartic și Aurel Sasu, Editura Echinox, 1990), volum ce conține „publicistica românească a filosofului, adică cea mai mare parte a artioloalelor sale, publicate din 1932 până în 1940, în «Floarea de foc», «Gândirea», «Azi», «Disobolul», «România literară», «Abecedar», «Rampa», «Vremea», «Pagini literare», «Da și nu» și «Cuvântul»”. Criticul apropie publicistica tânărului Cioran de aceea a unor colegii de generație precum Eliade, Noica sau Mircea Vulcănescu, considerând neavenită emiterea unor verdicte drastice, întrucât „pentru a înțelege în toate detaliile catastrofa istorică a *dreptei*, va trebui să avem în vedere naufragiul lamentabil al experiențelor de *stângă* și să punem față în față aceste două realități, ca pe doi frați siamezi. Să-i facem să se regăsească în fine și să-și dea mâna, așa cum le stă bine unor frați adevărați”.

2 mai

- Moare, la București, prozatorul Virgiliu Monda (n. 1898).
- În „România literară” (nr. 18), Constantin Țoiu publică, sub titlul *Echipa trecătoare prin lume*, un lung text confesiv care începe printr-o evocare a nopții dintre 13 și 14 iunie 1990, când scriitorul a asistat, de la o fereastră a apartamentului său de pe Calea Victoriei, la atacul cu cocteiluri Molotov dat asupra clădirii Ministerului de Interne: „De la fereastră văd perfect segmentul Capșa-strada Doamnei, dând în Victoriei. Peste drum, hotelul Bulevard, cu drogheria în colt. O masă compactă de tineri lansând sticle incendiare înaintea-ză spre poliție, a cărei vedere îmi e astupată de magazinul de modă Venus. Sunt unii care pătrund și prin gangul ce dă spre biserica Doamnei, în curtea

interioară a blocului, de aici având posibilitatea să iasă, pe arcu ulicioarei, direct în strada Doamnei. Ar fi căzut în flancul drept al apărătorilor. Calea Victoriei arde ca un râu plin de un şuvoi lat de păcură aprinsă. Un scrâşnet de cioburi călcate, resturi de geamuri şi de sticle acompaniază larma insurgenţilor. În curtea blocului, locatarii îşi țin de obicei maşinile. Cobor, instinctiv. (...) «Ți-ai dracului!» mormăi, referindu-mă fireşte la revoluţionari. Când un bun de-al tău este pus în pericol, reacţia, pe moment, e logică. (...)/ E două şi ceva. În stânga, văd apărând un tanc. Încă unul şi încă unul. Înaintează încet spre atacatori şi la un moment dat se opresc, pe Victoriei colţ cu Doamnei, la semaforul. care nu mai arată nimic, un stâlp orb în bezna aprinsă de cocteilurile Molotov. Mal sunt două tancuri în spate. Câteva sticle se sparg de turela primului şi tancul se aprinde superficial de benzina. Întinsă pe blindaj. Câţiva soldaţi cu găleţi de apă vin din urmă în pas alergător şi varsă apa pe metalul încins. Flăcările se sting repede. Ceva mai în spate observ că sunt şi nişte scutieri, lipsiţi însă de orice iniţiativă. (...) Primul tanc, ale cărui flăcări de pe blindaj abia au fost stinse, face marşarier câţiva metri. În loc să se lanseze spre atacatori, el se retrage prudent, şi-mi dau seama de ce: tirul cu sticle incendiare a sporit, şi cine ştie unde poate să nimerească una. (...) Atacatorii au un curaj nebun. Tancul din faţă înaintează puţin, iar se retrage, vacarmul insurgenţilor atinge apogeul. Pare că e o victorie: că ăia nu vor trage, n-au ordin să tragă (...). Ba trag. Au început să tragă. Însă în aer, nu în grămadă, efectul totuşi e de derută”. □ La rubrica „Actualitatea”, Bujor Nedelcovici (*Arta de a disimula*) face câteva consideraţii privitoare la situaţia societăţii româneşti după „prăbuşirea celui mai mare imperiu din istoria omenirii – imperiul sovietic”: „...este aproape firesc ca ţările-gubernii din Europa Centrală, care au aparţinut aceluiaşi «spaţiu ideologic şi militar», să treacă printr-o criză politică, economică şi morală./ România s-a diferenţiat esenţial de celelalte ţări din «lagărul socialist» deoarece a suportat cea mai cruntă şi absurdă dictatură comunistă şi a plătit cu multe vieţi omeneşti preţul eliberării. România însă a pierdut şansa de a ieşi mai repede din «proba purgatoriului», iar acum se află în urma ţărilor care au cunoscut «o revoluţie de catifea»”. Totuşi, „România are multe motive de încredere şi speranţă: o societate civilă în curs de formare şi structurare, o opoziţie care se poate maturiza şi transforma într-o contrapondere politică şi socială, apariţia unor forme de organizare a vieţii civile (Sindicatul liber muncitoresc, Alianţa Civică, Grupul pentru dialog social, Alianţa pentru proclamaţia de la Timişoara, Forumul pentru lupta împotriva totalitarismului, Asociaţiile studenţeşti), presa independentă şi revistele culturale...”. □ Într-un articol despre opţiunile politice ale lui I.L. Caragiale, dar şi despre „conservatorismul scriitorului nostru în ceea ce priveşte concepţia şi practica sa artistică” (*Caragiale şi politica*), Alexandru George polemizează cu caragiologul Ştefan Cazimir, întemeietor, în 1990, al Partidului Liber Schimbist („care şi-a luat ca deviză prezumţia «Caragiale e cu

noi!»”), întrebându-se „ce ar putea fi o atare formație, cunoscute fiind figura ambiguă și reacționarismul «notoriu» al patronului neconsultat (decât pe calea spiritelor) dar adoptat atât de simplu”. Ștefan Cazimir invocase, într-un mai vechi articol din „Adevărul” (5 mai 1990) „«antimonarhismul înverșunat» care l-ar fi animat pe scriitorul nostru: un om care se onora cu repetate invitații la Palatul Regal”: „...Să ne lămurească doctorul în opera lui Caragiale; noi am lăsat să treacă un an (...), dar nu fără a ne mira că un grup de intelectuali care decenii întregi au făcut parte dintr-o formație totalitară la umbra căreia, dacă n-au comis ticăloșii, au tras foloase spre chiverniseala proprie, aprobând oricum Puterea, acum când revoluția le-au făcut-o alții, s-au apucat să întemeieze un partid umoristic, având ca scop principal să aprobe din nou Puterea. Aspectul moral nu ne propunem a-l discuta aici, dar în calitate e vechi admirator al lui Nenea Iancu, ne întrebăm ce are a face această (să zicem: numai) comicărie cu numele lui Caragiale pus pe firmă”. □ Florin Iaru (*...Mai prieten adevărul*) și Adriana Bittel (*Spiritul zonei libere*) scriu entuziast despre filmul lui Stere Gulea, *Piața Universității*.

● „Tribuna” (nr. 18) include, pe lângă fragmente din corespondența Crainic-Blaga, un interviu cu Nicolae Breban (realizat de Dorin Serghie): *Oamenii periculoși sunt cei care se ascund, nu cei care se arată*, prozatorul vorbind în special despre romanul politic.

3 mai

● Într-un articol din revista „22” (nr. 17), *Imaginea coloniei penitenciare în literatura română*, Ileana Mălăncioiu se oprește asupra câtorva cărți exemplare pentru ceea ce s-ar putea numi o „literatură a rezistenței” în România anilor de comunism: *Lunga călătorie a prizonierului* a lui Sorin Titel, romanul lui Paul Goma, *Ostinato*, eseul lui Andrei Pleșu, *Minima moralia*, sau romanul Gabrielei Adameșteanu, *Dimineața pierdută*. □ Sub titlul *Între adevăr și eficacitate*, este transcris un dialog dintre Alain Finkielkraut, Gabriel Liiceanu și Andrei Pleșu, difuzat de Radio France Culture. Alain Finkielkraut deschide discuția printr-o observație potrivit căreia în țările ex-comuniste ale Europei Centrale și de Est, intelectualii „au trecut dintr-odată, fără nici o pregătire prealabilă, de la o rezistență etică în fața puterii, direct la politica activă și la edificarea democrației”, asumându-și acest rol „mai degrabă ca pe un destin, decât ca pe o ambiție, ca pe o responsabilitate irecuzabilă, decât ca pe satisfacerea unei voințe de putere”. În prelungirea acestei observații, Andrei Pleșu afirmă că „a fi ministru nu e o opțiune”: „Am fost pus în această situație la câteva zile de la Revoluție. Cineva a spus (cred că Mircea Dinescu): «Acesta să fie Ministrul Culturii». Atunci nu m-am gândit să fiu ministru; era euforia momentului și un anumit simț al datoriei./ În schimb, ceea ce am ales a fost să rămân ministru. Și am făcut-o pentru că mă simt mai util printre cei care acționează decât printre cei care vorbesc și comentează./ La noi, în momentul

actual, cred că opoziția nu a depășit faza comentariului critic. Trebuie să mai adaug că în prezent mi s-a părut mai riscant să fiu în Guvern decât în opoziție și am ales riscul”. Alain Finkielkraut: „Aceasta înseamnă, domnule Liiceanu, că dumneavoastră ați optat pentru prudență și comentariu critic?”. Gabriel Liiceanu: „Nu cred. Dacă dumneavoastră faceți o delimitare atât de strictă între opoziție și putere, există riscul simplificării problemelor. (...) Dacă prin a fi în opoziție, dumneavoastră înțelegeți participarea neobosită la manifestații și mitinguri, aceasta, vă mărturisesc, nu este modul meu de opoziție. Dar, dacă prin opoziție înțelegeți rămânerea în adevăr, denunțarea minciunii oficiale, atunci, în acest sens, accept că sunt un opozant. (...) De la Sartre încoace, și odată cu tot gauchismul intelectualității franceze, am aflat cu toții cât de mult se poate înșela un intelectual în angajarea sa, de câtă orbire este el capabil”.

● Nr. 18 al săptămânalului „Contrapunct” are pe prima pagină un articol de Sorin Matei (*Românii nu sunt de stânga*), care explică succesul FSN printr-o speculare conjuncturală a debusolării postdecembriste și o tehnică de „catch all party”, nesusținută de sondajele sociologice occidentale dinainte de 1990 în rândul țărilor est-europene și în România, unde procentul simpatizanților „drepte” (cca. 20%) era mai mare decât la alte țări vecine, orientate mult mai spre dreapta după tranziția pașnică de la comunism la democrația pluralistă. □ Pe aceeași pagină, într-un articol intitulat *Filiera franceză*, Emil Ionescu critică vizita președintelui Fr. Mitterand la București, imputând (în replică) Franței „colaboraționismul” neasumat decât superficial după 1945 și opresiunea colonială de asemenea neasumată, sau apropierea din anii '70 între președintele Giscard și Leonid Ilici Brejnev. □ Sub titlul „*A existat un anumit consens*”, Ov. S. Crohmălniceanu, președintele juriului USR, dezvăluie „culisele” acordării trofeelor pentru 1990. Potrivit criticului, *Levantul* lui Mircea Cărtărescu a câștigat din primul tur, cu unanimitate de voturi, iar *Istoria critică...* a lui N. Manolescu – aproape la fel. Regretele vizează defavorizarea de către regulament a debutanților, nepremierea unor volume precum *Xilofonul...* Simonei Popescu și romanul *Justin* de Anca Delia Comăneanu. Regretele pentru nepremierea *Undelor scurte* de Monica Lovinescu, a romanelor lui Stelian Tănase și Paul Goma sau a eseurilor lui Dan Petrescu sunt contrabalansate de faptul că, la aceeași categorie, au câștigat autori merituoși, ca N. Manolescu, trioul Nedelciu-Babeți-Mihăieș sau Anton Dumitriu: „Convingerea mea este că, de data asta, premiile răsplătesc cu adevărat cărțile reprezentative ale anului 1990”. □ În paginile de „Structuri în mișcare”, Mihai Zamfir comentează *Istoria critică...* de N. Manolescu, elogiind-o pentru insolitarea spectaculoasă (*Aceeași poveste, spusă altfel*), Florin Berindeanu recenzează, la fel de elogios, *Levantul* lui Mircea Cărtărescu (*Manual de postmodernism*); tot despre *Levantul* scrie, cu entuziasm, Ioana Pârvulescu (*Cu cartea-n sânge*), iar Ion Bogdan Lefter semnalează trei „realizări” la categorii diferite: editarea primului volum al *Agendelor literare* lovinesciene,

traducerea – de către Maria Graciov – a *Memoriilor* lui Saint-Simon și volumul *Eminescu și lirica românească de azi* al debutantei Ioana Bot (*Ediție critică, traducere, debut*). Toate acestea, ca și cele din lista care urmează, au primit, la diverse categorii, premiile Uniunii Scriitorilor pe anul 1990. □ Noua *Scrisoare provensală* a lui Mircea Nedelciu îl are ca adresant pe Hanibal Stănciulescu („Don Hanibal”), iar ca obiect, o serie de afirmații dintr-un interviu acordat cotidianului „Le Monde” (28 martie), sub titlul *La modestie du doute et de la solitude*, de ministrul Culturii, Andrei Pleșu, în care acesta critică slăbiciunile opoziției postcomuniste și lipsa de aderență socială a intelectualilor post- și antedecembriști, în special a celor grupați în GDS. Alături de cele nouă puncte cu care Nedelciu se declară fi, în mod surprinzător, de acord, este reținută din articolul lui Pleșu o „descriere conclusivă” a situației: „GDS-ul a căpătat încet-încet aspectul unei elite gânditoare, care purcede la analize politice foarte subtile, care ia atitudini ferme, dar care a cam pierdut contactul cu vectorii sociali reali. Intelectualii români (...) nu mai au acel simț al dialogului pe care l-au menținut până în preajma celui de-al doilea război mondial. Ei nu prea se mai preocupă de comunicare, de schimbul efectiv cu populația, de adevărata înțelegere reciprocă”. O remarcă malițioasă: „Un ministru este totuși un membru al guvernului, și deci (...) șansele mele de a fi un intelectual de opoziție (cum de atâtea ori în România mi s-a sugerat că ar fi bine să fiu) sunt foarte mici”. Singurul punct de dezacord cu Andrei Pleșu vizează „excepția” generației '80: „Comunicarea, schimbul efectiv cu populația și «adevrata înțelegere reciprocă» au fost preocupări obsedante ale prozatorilor optzeciști, atât în alegerea temelor și personajelor, cât și în concepția «adresabilității» textului. (...) Tonul elitist nu apare nicăieri în toate aceste scrieri în proză, iar refuzul obstinat al acestor prozatori de a accepta eticheta de «textualiști» este o dovadă a grijii lor de a păstra dialogul, de a nu cădea în păcatul elitismului. După decembrie '89 prozatorii optzeciști au rămas pe aceeași poziție din simplul motiv că nu-ți schimbi scrisul de la o zi la alta (...). Dacă însă în presă și în activitatea extraliterară ei au reafirmat această poziție, colegii lor, intelectualii «de tip GDS» i-au taxat imediat de «populiști», «colaboraționiști», «săptămâniști» chiar. Nu cred însă că astfel de incidente îi vor împiedica să-și vadă de treabă. (...) Dacă afirmația rămâne valabilă pentru acel intelectual care după decembrie '89 avea să graviteze ca și domnul ministru în sfera GDS, ea este complet falsă pentru prozatorii optzeciști... Dar poate că noi, prozatorii, nici nu ar trebui să fim considerați intelectuali; noi suntem, mai degrabă, un fel de «animale naratoare» care suferă de infirmitatea de a nu rupe niciodată «contactul cu populația». Personal, nu sunt deranjat să fiu considerat astfel. Pe tine te deranjează? Dacă nu, te anunț că iar ai căzut în oportunism: sub poza din «Le Monde» a domnului ministru scrie: «Andrei Pleșu – J'ai cessé d'être un intellectuel». Și toate aceste probleme se aflau în același stadiu acum un an și mai bine. Nimic nu s-a clintit între timp. Să înțe-

leagă cine ce vrea din ritmul românesc al schimbărilor”. (Începând din acest număr, redacția se reconfigurează. Comitetul director e alcătuit din Ion Bogdan Lefter, Hanibal Stănculescu și Ion Stratan, secretar general de redacție este Elena Ștefci, iar colectivul de redacție este alcătuit din Carmen-Francesca Banciu, Florin Berindeanu, Gheorghe Iova, Mariana Marin și Cristian Moraru).

● În editorialul din „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 18), ***Riscul în cultură (33). Stafiiile și farmecul exilului (XI)***, Nicolae Breban formulează câteva considerații despre tradiția ardelenescă a opoziției față de regimurile politice opresive, în special despre situația Bisericii Greco-Catolice, „singura instituție care”, în perioada comunistă, „s-a opus și care a fost eliminată total din viața publică, civică și al cărei martiraj (...) continuă și astăzi”. „Când Nae Ionescu proferează una din frazele sale nu numai extrem de imbecile, dar și periculos fanatice, cum că: ortodoxismul este egal cu românismul sau invers, știm bine ce flori otrăvite au ieșit curând din această învățătură exaltată, unificatoare cu orice preț, din acest totalitarism al ideologiei. Iar când Dej și poliția sa, de esență stalinistă, distrug a doua biserică în stat, ce număra peste trei milioane de credincioși și avea în spate trei secole de lupte politice și civice împotriva unui imperiu absolutist, el, noul autocrat a reușit, cu o eficiență într-adevăr diabolică, mai multe rele majore în același timp: distrugerea legăturii directe și ierarhice a uneia din instituțiile istorice românești cu Occidentul, slăbirea Bisericii Ortodoxe – în pofida aparentei ei întăriri cu bunuri, lăcașuri și credincioși! – deoarece devenea cvasipurtătoarea ordinii de stat și era pe veci maculată de vina de nonasistență a unui corp în primejdie (cu excepțiile de rigoare ale unor clerici ortodocși!) și împingerea definitivă a românilor (...) în teritoriile laicității confuze”. □ „Al doilea martiraj al Bisericii Române Unite” este și tema unui colocviu organizat pe 28 martie 1991 la Cluj, în seria acelor evenimente denumite „Dezbaterile «Contemporanului. Ideea europeană»”. Participă la colocviu: Tertulian Langa (Vicar al Episcopiei Greco-Catolice din Cluj), Matei Boilă (preot unit), Ioan Bota (preot unit și profesor), Ion Vasile Botiza (preot unit), Ioan Bizău (preot ortodox), Adrian Marino și Nicolae Breban. Discuțiile sunt transcrise de Rodica Burdușel și Carmen Constantinescu (cu o continuare în numărul următor al revistei). □ Este publicat un grupaj despre unul dintre evenimentele culturale importante ale anului în curs: documentarul *Piața Universității – România*, a cărui premieră a avut loc pe 22 aprilie 1991 (în mod simbolic, la exact un an de la declanșarea protestelor din Piața Universității). Avându-l ca producător pe Lucian Pintilie – director al unui nou înființat studio de creație cinematografică al Ministerului Culturii –, filmul a fost realizat de regizorul Stere Gulea împreună cu operatorii Vivi Drăgan Vasile și Sorin Ilieșiu și, de asemenea, cu concursul operatorului Vlad Păunescu, al inginerului de sunet Horea Murgu și al monteuzei Nita Chivulescu. „Un astfel de film, politic prin însăși existența

sa – notează Călin Căliman într-un articol echilibrat – definește premisele unui program de creație angajat, cu pertinente implicații în realitate”: „Prospectele publicitare ne previn că avem de-a face cu «un film despre cel mai controversat fenomen din 1990», cu «imagini absolut inedite» din «culisele puterii», despre «zona liberă de neocomunism», «mineriada» și «marșul alb», cu opinii despre evenimentele anului 1990 exprimate de Marian Munteanu, Petre Roman, Doina Cornea, Ana Blandiana, Mircea Dinescu, Silviu Brucan, Ion Caramitru, Răzvan Theodorescu și alții. După cum autorii filmului au lăsat să se înțeleagă, nu o dată, la originea acestui film de lung metraj atât de bogat în conținut stă un gest polemic, acela de a suplini «lipsa de informație, maniera trunchiată și dirijată în care a prezentat Televiziunea faptele» (după cum mărturisea Stere Gulea) sau – altfel spus – «o reacție spontană la modul *ciudat* în care prezenta Televiziunea evenimentul» (Vivi Drăgan Vasile). În acest fel (polemic) s-au derulat și principalele filmări ale manifestațiilor din Piața Universității, în zilele de 27, 28 și 29 aprilie 1990, până noaptea târziu. Aceste filmări au stat, întâi, la baza unui film de scurtmetraj, *Te iubesc, libertate* (semnat de Vivi Drăgan Vasile, Vlad Păunescu și Sorin Ilieșiu), proiectat anul trecut la Festivalul filmului de la Costinești și în cadrul Retrospectivei documentarului românesc de la Nyon (Elveția) și au mai fost utilizate, de aceeași autori, în câteva filme montate la studioul video al Grupului pentru Dialog Social. De la aceste scurtmetraje a pornit, de fapt, și ideea filmului de lungmetraj, care i-a aparținut – în vara trecută – lui Lucian Pintilie (...). Filmările din zilele amintite ale lui aprilie '90 rămân și principala zestre imagistică a lungmetrajului, lor li s-au adăugat câteva «imagini de iunie», o seamă de interviuri ulterioare cu personalități ale vieții social-politice și culturale românești, secvențe video înregistrate de amatori, precum și unele materiale de la televiziunea română și de la televiziuni străine (cărora – după cum ne asigură Vivi Drăgan Vasile – «filmările din 14-15 iunie le aparțin aproape în exclusivitate»)). Formulate cu precauție, obiecțiile autorului articolului față de anumite derapaje teziste ale documentarului nu sunt, cu toate acestea, mai puțin evidente: „Pentru autorii filmului «fenomenul Piața Universității» a însemnat (atât la vremea respectivă, cât și rememorat prin prisma timpului parcurs) un spațiu ideal de renaștere națională, un «fenomen major de trezire a conștiinței» (Stere Gulea) (...). Demersul artistic al cineaștilor răspunde explicit acestor convingeri civice. De altfel, regizorul Stere Gulea mărturisea, la conferința de presă, că primul său contact cu ambianța Pieței (...), într-o seară de reculegere – când oamenii, în genunchi, cu lumânări în mână, se rugau în tăcere – i-a marcat decisiv percepția fenomenului. Încercând și izbutind să materializeze în imagini tocmai această stare de grație (...), filmul devine o elocventă mărturie de suflet și de conștiință. Excelenți profesioniști, autorii peliculei au topit structura narativă («scenariul») într-o «baie de poezie», reușind – îndeosebi în momentele concluzive – clipe de reală emoție.

Designur, cineasții nu fac «artă pentru artă», ei fac «artă cu tendință» și – mai ales după ce și-au împărtășit cu dărnicie convingerile și intențiile – nici nu puteau proceda altfel. (...) Unghiul de vedere al cineștilor rămâne fix, neschimbat, identic cu punctul de vedere – poate prea «limpede» și prea tranșant – asupra evenimentelor evocate. Din această pricină (pe care o putem numi și *consecvență*) filmul contrazice întrucâtva sintagma «celui mai controversat fenomen al anului 1990», autorii având destul de puține dubii de interpretare a momentelor aduse pe micul ecran. (...). «Formula» peliculei a fost definită cam așa de către unul din realizatori (Sorin Ilieșiu): «e un film partizan, al subiectivismului obiectiv». Grupajul dedicat filmului *Piața Universității – România* mai conține un articol entuziast semnat de Cornel Radu Constantinescu și o serie de declarații acordate după premieră de Lucian Pintilie, Stere Gulea, Stelian Tănase, Sorin Dumitrescu, Victor Rebengiuc, Mircea Diaconu, Mircea Dinescu și Ioan Groșan (consemnate de Luminița Vădan-Petrescu). □ Sub titlul *Colloque: Présences de la littérature française contemporaine* revista publică un grupaj prilejuit de organizarea la București a unei „săptămâni franceze” – în a doua jumătate a lunii aprilie, când, odată cu vizita președintelui Franței, François Mitterrand, România a primit și vizita unui grup de scriitori francezi. Evenimentelor prezentate succint de Augustin Frățilă (...o *infirmiitate pe care o iubești*) și Magdalena Popa-Buluc (*Traducerea este cea mai bună aventură a spiritului*) li se adaugă trei scurte interviuri cu Sylvie Germain (scriitoare și profesor de filosofie la Școala franceză din Praga) – *Numitorul comun al tuturor regimurilor comuniste este mediocritatea* –, Alain Nadaud (directorul revistei literare „Quai Voltaire”) – *Suntem niște pesimiști activi* – și Frédéric Martel (de la Ambasada Franței la București) – *Continuité oblige* –, interviuri realizate de Luminița Vădan-Petrescu. Grupajul consacrat colocviului conține, de asemenea, un interviu luat de Florin Sicoie scriitorului Dumitru Țepeneag („...am refuzat întotdeauna să fac politică în literatură”) și un fragment dintr-o proză a lui Jean-Philippe Toussaint, *Camera de baie*, în traducerea Gabrielei și a lui Constantin Abăluță.

● Mircea Mihăieș publică în „Orizont” (nr. 18-19) un articol politic intitulat *PNL, aripa mofluză*, în care sancționează trecerea de partea Puterii a grupului „liberalilor tineri” din Parlament, în frunte cu Dinu Patriciu, „acest Dinu Păturică”: „Sprijinindu-se când pe o aripă, când pe alta, Dinu Patriciu a pornit pe drumul compromisului nerușinat. Mai trist e că din această umilitoare înfrângere nu pierde numai domnia sa. Pierde și partidul pe care-l reprezintă, pierde și ideea liberalismului. Lacom de putere, cu o psihologie de arivist de provincie, Dinu Patriciu e o tristă figură a politicianismului românesc. Lipsa de scrupule a domniei sale o egalează pe aceea a aparatcicilor de genul Bărlădeanu, Brucan, Iliescu”. □ Numărul de față găzduiește, în premieră, un amplu grupaj dedicat culturii și identității Europei Centrale, asumate ca blazon intelectual. Editorialul-program semnat de Cornel Ungureanu se intitulează

Stelele Kakaniei: „Seria numerelor pe care revista noastră le va consacra Europei Centrale nu are nimic comun cu discursurile deșănțate ale politicianilor de trei parale, gata să degradeze orice nume și orice idei. Vrem să rămânem în cultură și într-un orizont timișorean care ne e scump. Vrem să evocăm o Europă care a dat spiritului valori inconfundabile. Nostalgiiile noastre, atunci când sunt, se leagă nu de o umanitate abstractă, ci de locuri, oameni, întâmplări care au dat personalitate unui timp istoric”. □ Sumarul acestui număr special conține proză-nonfiction de Iosif Costinaș („*Balkanii se întind până la Viena*”), Adriana Babeți (*Ringhișpil*), Viorel Marineasa (*În căutarea lui Josef Attila – ipoteze înșelătoare*) și Daniel Vighi (*Secvențe dintr-un amurg imperial*); eseuri de Mircea Mihăieș (*La porțile Occidentului*) și Cornel Bogdan (*Caragiale la Berlin*) despre atracția lui I.L. Caragiale față de Berlin și Mitteleuropa (reunite sub titlul „*Vreau să văz de ce sunt ei capabili*”. *Conu Iancu față cu Imperiul*); un fragment de proză eseistică de Gyorgy Konrad despre „soarta Europei Centrale și Răsăritene”, din perspectiva unui arhitect-constructor (*Ctitorul*); proză autobiografică despre „declinul unei lumi întregi” de Bruno Schulz (*Cealaltă toamnă*); un eseu al lui Bruno Popovic despre *Apocalipsa Europei Centrale* (în românește de V.I. Berbecaru); secvențe memorialistice „retro” din 1968 și 1989 ale lui Cornel Ungureanu despre vestigiile unui „imperiu agonizant” (*La nuit autrichienne*), cu valorificarea unor relatări nostalgice ale unor supraviețuitori români ai Imperiului. □ Radu Stern semnează împreună cu Vladimir Tismăneanu un eseu despre *Europa Centrală – nostalgii culturale și realități politice*, accentuând, cu numeroase trimiteri literare, filosofice și politologice, asupra unor teme ca „nostalgia imperiului austriac” și „disperarea intelectualului din Europa Centrală”. În centru se află manifestul lui Milan Kundera despre „tragedia Europei Centrale”, apropiat de ideile lui Oswald Spengler despre declinul Occidentului și superioritatea lui „Culturii” în fața „Civizației”: „După părerea noastră, proiectul unei organisme care să unifice politic Europa Centrală, fie sub forma unei confederații democratice sau sub aceea a unui imperiu modern, traduce o acută disperare a intelectualului din centrul Europei, incapacitatea sa de a se resemna și de a accepta, cel puțin pentru sine, să fie încorporat pentru totdeauna în lumea comunistă, pe care el nu a ales-o și în care prețul integrării se plătește cu pierderea autenticității spirituale. Nu se va insista niciodată suficient de mult asupra faptului că apartenența actuală a Europei Centrale la ceea ce se numește Est nu este pur și simplu rezultatul unei ocupații rusești, cum scrie Kundera, ci al unei acaparări sovietice. Diferența este de amploare, pentru că se referă la ideologia comunistă și la voința ei de supunere totală a individului. (...) Ironie semnificativă a istoriei, regiuni care în mod tradițional nu aparțineau Europei Centrale, ci se legau de Balcani, care în partea lor vestică, au întreținut relații istorice marcate de animozitate cu Viena habsburgică, ar dori astăzi să se alăture acestei Europe Centrale imaginare, pentru a se

sustrage tutelei sovietice. Pentru a se elibera de constrângerile geopoliticii, intelectualul din centrul Europei nu are altă soluție decât falsa naivitate a utopiei”. □ Sorina Ianovici subliniază vocația mediatoare între Est și Vest a identității culturale Mitteleuropene (*Vocația medierii*). □ Pe ultima pagină, în traducerea lui Ciprian Muntean, un fragment din romanul *Omul fără însușiri* de Robert Musil.

4 mai

● Barbu Cioculescu realizează în „Dreptatea” un portret caricatural al senatorului Romulus Vulpescu: „Personal, gust îndeosebi emisiunile ce-l au ca erou pe dl Romulus Vulpescu, delegat cu ora veselă în cadrul Senatului, cu specializarea în *one-man-show-uri* –, spectacole de unul singur, la botul microfonului. E un gen diferit, care pretinde mimică-gest-atitudine, voce, prezență, dezinvoltură – har, într-un cuvânt. Intelligentul autor de rondeluri (...) și-a găsit vocația târzie și definitivă, și anume într-un mod atât de convingător, încât nu supără pe nimeni când apare pe scenă ca senator. Vrem să spunem că senatorii admit și ei ficțiunea, întru cea mai agreabilă dintre petreceri – aceea a spiritului. Vremurile sunt grele și oamenii trebuie să se destindă”.

6 mai

● Ion Băieșu își inaugurează în revista „Țara” rubrica cvasi-permanentă „Ridendo” cu un text despre începuturile sale gazetărești, la secția agrară a unui ziar nenumit (*Ițic țăran*): „Eram un adolescent imberb și speriat de viață când, intrând ca ucenic în gazetărie, am fost repartizat la cea mai blestemată secție a ziarului, secția agrară, rezervată elementelor celor mai de jos în materie de vocație sau supuși unui regim de reeducare, în urma unor abateri ideologice sau morale. În secția respectivă (condusă de un evreu de meserie tehnician dentar, care mărturisea că nu văzuse țărani decât la piață) m-am împrietenit cu un reporter năpăstuit, tot evreu, care avea un unchi în America, de profesie gunoier. Era un tip deosebit de inteligent și talentat (fost tractorist), vesel și hazos, cu un simț al umorului ieșit din comun (care nu l-a părăsit nici acum, când a ajuns milionat în occident). Amândoi am străbătut, vreme de câțiva ani, mai toate satele țării, cu noroaiele și mizeria lor de nedescris, descriind în reportaje optimiste hărnicia proverbială a țaranului român, precum și fericirea pe care i-o adusese socialismul în casă. (...) Șeful secției era, însă, foarte nemulțumit de noi. Redactorul șef îi arunca articolele noastre în față, reproșându-i că acestea sunt stereotipe și profund neinteresante. (...) Unde sunt oamenii, unde e sufletul minunat al țaranului, unde e puritatea lui ancestrală? Eram disperați. Am scris un articol în care criticam organele din raionul Huși pentru faptul că o bună parte din țărani trăiesc în bordeie ca pe vremea lui Ștefan cel Mare. Am luat un vot de blam pentru mizerabila mea pregătire ideologică. Am scris un alt reportaj despre președintele GAC-ului din Bălțați,

căruia cineva îi dăduse foc la casă, lăsându-l pe drumuri cu șase copii. «Ești nebun, vrei să dai idei dușmanului de clasă?!» Și, atunci, prietenul meu care urma să fie trimis muncitor necalificat la IOR, în urma unor noi rătăcirii ideologice, mi-a livrat o idee bombă: undeva, într-un sat din Ardeal, se afla unicul evreu colectivist. De fapt, nu-l chema așa, îl chema Eduard, familia lui dispăruse într-un lagăr de exterminare german, el fiind salvat de către un pădurar milos. Avea trei copii mici, o nevastă zdravănă, jumătate unguroaică, munceau amândoi în sectorul zootehnic, el fiind specialist în prepararea hranei pentru porci și păsări, apreciat și respectat de tot satul. Întors la redacție, am predat un reportaj care a făcut senzație printre colegi, toți șefii m-au felicitat. (...) Totuși, articolul nu apărea. «Să cerem, mi s-a zis și părerea secției de propagandă a CC-ului.» După vreo două săptămâni, Leonte Răutu a dat OK-ul. «Va fi, a zis el, o adevărată lovitură dată sionismului.» În ziua respectivă am recitit șpaltul cu emoție: urma să devin o celebritate în presa românească, să mi se mărească leafa și să mi se dea o cameră cu pământ pe jos într-o coșmelie rămasă liberă prin cartierul Oltenița. Mi-a plăcut materialul, era dens, simplu, fără artificii și abțibilduri propagandistice, era plasat chiar pe pagina întâi a ziarului. După-amiază a sosit o telegramă la redacție. Era pe numele meu: «Nu popularizați, faceți greutăți la mine. Întocmit forme de plecare definitivă. Eduard»./ Am primit un nou vot de blam (cu avertisment). Am întrebat: de ce? Nu mi s-a răspuns până-n ziua de azi”.

8 mai

● Editorialul din „Luceafărul” (nr. 19), *Intelectualii și Revoluția (II)*, semnat „L”, abordează chestiunea rezistenței prin cultură și a esopismul ca principală strategie în confruntarea cu cenzura, context în care este adusă în discuție asocierea postmodernismului românesc al anilor '80 cu literatura esopică: „Din câte știm, în nici o țară din Europa de Est *postmodernismul* nu și-a adăugat o semnificație politică, iar cealaltă formă majoră de rezistență prin literatură, redescoperirea vocației esopice, deși prezentă în țările estice, n-a avut acolo nici amploarea și nici durata pe care le-a cunoscut în România”. □ Radu Tudoran își începe colaborarea la „Luceafărul”, inaugurând – cu articolul *Pesi-miști și optimiști* – rubrica „Buletin de prezență”: „Deoarece fotografia îmi apare rar în reviste de literatură, nefiind un colaborator asiduu al acestora, deoarece mă las greu ademenit de Televiziune, deci sunt prea puțin cunoscut fizic, am întâlnit oameni, și nu ieri, ci chiar acum unul sau două decenii, care, deși îmi citeau cărțile, mă credeau mort, probabil datorită longevității mele literare. (...) Prin bunăvoința revistei «Luceafărul», voi publica în acest loc, totdeauna în a doua săptămână a lunii, acest «Buletin de prezență», care în general va fi un scurt comentariu al unui eveniment public, sau al unei stări personale, destul să se știe că sunt încă în viață și nu mi-am încetat scrisul”. Radu Tudoran își amintește în acest prim articol cum „Ion Căluigăru (...) m-a

denunțat în «Scînteia» ca agent de Siguranță, datorită unor articole scrise de mine împotriva lui Stalin, mai degrabă literare decât politice, dar, în sfârșit, scrise. Încă mai de mult, când apăruse primul meu roman, *Un port la Răsărit*, Miron Radu Paraschivescu, prieten apropiat, m-a prevenit, deși ne purtam afecțiune, că mă va împușca el, cu mâna lui, când vor veni rușii. În nu știu ce publicație, Sașa Pană, prieten de familie, m-a declarat mort la 23 august./ Iată câteva din motivele dezgustului meu pentru politică. (...) o scurtă profesie de credință pentru cine mă solicită din când în când să ader la diferite grupări (...): «Ca să mă înscriu într-o asociație, spun, ar trebui să cunosc pe fiecare membru în parte!» Cum așa ceva nu este posibil, rămân izolat, deși am și eu opțiunile și credințele mele. Dar asociație cu un singur membru nu există. Și rămân pesimist, din păcate!». □ Florin Manolescu (*Disidența prin umor*) comentează *Planeta mediocrilor* de Ioan Groșan (Editura Cassandra, 1991). □ Nichita Danilov publică povestirea *Noaptea de Anul nou, sau ultima partidă de șah a lui Hans*.

9 mai

● Apare, în nr. 19 al „României literare”, un interviu cu Mircea Cărtărescu realizat de Virgil Sorin: „*Noi am fost liberi în acei ani, liberi în subterană*”, discuție despre poezie, despre creația de început a autorului *Levantului* și modelele sale poetice, despre generația '80 ori despre situația poeziei și condiția poetului în România contemporană și în lume. M.C.: „...*Poeemele de amor* le-am scris în ultimii ani de facultate, când frecventam Cenaclul de Luni, influențat fiind și influențând la rândul meu, poezia unor Coșovei, Iaru sau Stratan. Poeemele noastre, deși diferite stilistic și ca intensitate, formau de fapt o singură lume (...). Nu este adevărat că noi scriam poemele noastre ludice și ironice dintr-un fel de evazionism estetic, pentru că nu am fi putut vorbi de realități social-politice. De fapt, aceea era lumea noastră, noi trăiam (...) într-o adevărată societate civilă. În cenaclul nostru nu exista cenzură (...), trăiam și scriam ca într-un cenaclu din Occident. (...) Noi nu am făcut disidență, poate pentru că eram prea copii și prea poeți ca să înregistrăm măcar ce se petrecea în afară. Am trăit realmente în literatură (...), am iubit mai mult în poeme decât în realitate, am locuit mai mult într-un București dintr-un vers – aducea astfel mai mult cu New-York-ul – decât în bezna și frigul capitalei reale. (...) Noi nu am trăit nici un moment, până am trecut de 30 de ani, în realitate, ci într-un submarin galben unde aveam cărțile noastre, casetofoanele noastre, întâlnirile noastre de luni. Noi am fost *liberi* în acei ani, liberi în subterană, și eram fericiți că ne facem, fără nici un gând de publicare, poezia noastră «underground». Noi am instituit normalitatea într-o bucățică de Românie (...). Cenaclul de Luni, ca și «Junimea», au fost printre puținele zone libere de comunism din acea vreme”.

● Al. Dobrescu publică în „Convorbiri literare” (nr. 18) articolul *De la vest la est-etică*: „Multă vreme am alergat, asemenea multor altora, după valoarea estetică, închipuindu-mi că descoperirea ei reprezintă suprema îndatorire a criticului. (...) Preocuparea exclusivă de valorile estetice însemna, de fapt, ignorarea celorlalte valori de prim rang, morale, sociale, politice. (...) Primatul esteticului a luat astfel aspectul tiraniei esteticului. (...) E comic și tragic deopotrivă să constăți că o putere lipsită de simțul artei, fundamental inestetică, încuraja tocmai discuțiile despre frumos. Și nu întâmplător. Pentru că esteticul pur era inofensiv, precum orice cadavru. Abia esteticul viu, «murdărit» de morală, flămând de justiție și adevăr devenea o amenințare pentru putere. Și, ca urmare, era ținut cât mai departe de critici. Ei, criticii, se iluzionau că ocolind subiectele «delicate», adică neconvenabile puterii, ceea ce-i scutea de compromisuri, și cufundându-se în nisipurile esteticului, sfidau autoritatea politică, păstrându-și integritatea și independența. Se amăgeau că purtarea lor e o formă de rezistență și se lăudau în șoaptă cu încă nedescoperita lor disidență. Nu realizau că, departe de a se opune puterii, îi făceau jocul. (...) Trist e că, în destule cazuri, complicitatea a supraviețuit dictaturii, unii confrăți clamând și azi obligația criticii de a se ocupa de afacerile eminamente literare”.

10 mai

● Nr. 19 al săptămânalului „Contrapunct” anunță pe prima pagină un grupaj intitulat *Pentru o unificare spirituală a românilor de dincoace și de dincolo de Prut*. Semnează articole de opinie și atitudine: Mariana Codruț (*Despre orgoliul românesc*), Hanibal Stănciulescu (*Opresiune și aculturație*), Ion Bogdan Lefter (*Regăsirea identității – despre noile publicații culturale basarabene, „Sud-est” și „Columna”*), Anatolie Paniș (*La taraba istoriei*), Florin Sicoe (*Să scrii oare mai întâi despre Basarabia?*) și Dan Grădinaru (*Pentru ce Basarabia?*), proză de Ion Druță (*Domnișoara în alb*) și Igor Isac (*Ispita*), poeme de Vasile Gârneț, Irina Bălțeanu, Leo Butnaru, Teo Chiriac, Otilia Dediu, și – pe ultima pagină două interviuri cu artiști basarabeni: *Misterul măștii* (un dialog al lui Mihai Vicol cu pictorul Oleg Sainciuc) și „*În România, când un scriitor ajunge să aibă o funcție, el se transformă automat în suspect...*” (un dialog realizat de Elena Ștefoi cu scriitorul Andrei Burac). □ Un grupaj realizat și prefătat de Elena Ștefoi în urma unei vizite în Basarabia reunește intervenții la temă semnate de Ana Blandiana, Romulus Rusan, Mircea Dinescu, Nicolae Prelipeanu și Laurențiu Ulici cu privire la relațiile culturale româno-basarabene și la legitimitatea (contestată de premierul moldovean Mircea Druc) a numelui „Basarabia” (în perioada 4-8 februarie 1991, o delegație a URSS a vizitat Chișinăul, prilej cu care s-a semnat o convenție de colaborare între cele două uniuni de creație). □ Al treilea episod al *Scrisorilor provenșale* trimise din Provece de Mircea Nedelciu prietenilor săi prozatori din țară îl are ca adresant pe Nicolae Iliescu, într-un text mucalit

în care se referă, printre altele, la situația din țară văzută de N.I., la traduceri fără ecou ale lui Jean-Louis Courriol din *Viziunea viziunii* de Marin Sorescu, publicate la o editură „cu nume de damă”, la editura Euromedia, pe care Nedelciu încercase să o dezvolte în România, și la „stâlpii prozei românești din anii '60-'70” priviți ca „material pentru o istorie tragi-comică”. În final, este reprodusă cu italice o scrisoare a lui Nicolae Iliescu către Mircea Nedelciu, în același ton glumeț despre „situația actuală”. □ Monica Lovinescu publică un text foarte critic (datat 13 aprilie 1991) despre demisia anunțată a lui Marin Sorescu din USR (*Uniunea Scriitorilor, o cetate asediată sau sfărâmată?*). După un scurt istoric al rezistenței Uniunii în anii comunismului, cu meritele și scăderile ei, autoarea enumeră o serie de „demisii” etico-politice ale unor scriitori opozanți, în scrisul lor, la adresa comunismului, dar recuperați de noua putere. Prima dintre ele: „Dintre toate schimbările la față, cea a lui Augustin Buzura, în care văzusem un fel de rudă ceva mai îndepărtată a lui Camus, e probabil cea mai dureroasă. Romanele lui, la fel ca și *Jurnalul* publicat în *Tribuna*, oglindeau o atare tensiune a conștiinței, încât nici cu gândul n-am fi putut gândi că ea îl va duce spre «liniștea» iliesciană. (...) Totuși, după mineriadă, nu în fața foi albe înfiorate de cutremurul de semne de întrebare ce se așterne pe ea îl vom găsi pe Augustin Buzura, ci la Cotroceni sau la New York, alături de președintele care le-a mulțumit minerilor pentru «acțiunea lor civică». Fără explicații, fără dubii. Tăcând masiv, prizonier al propriului său secret. Pe care nu vom încerca să-l dezlegăm, ci îl vom înregistra ca pe una dintre cele mai mari dezamăgiri ale vremii din urmă”. Comparabilă, și chiar superioară este, în viziunea autoarei, „demisia” lui Sorescu: „Incidentul lui Marin Sorescu cu redactori de la «Ramuri», confruntarea de la Uniunea Scriitorilor, strict profesională, avea să devină Pentru FSN o adevărată mană cerească. Chiar dacă Marin Sorescu n-a fost, cum declara Eugen Simion la o reuniune organizată de FSN la Liceul Sf. Sava, într-o victimizare a poetului, un «stâlp de rezistență împotriva totalitarismului» (...), Marin Sorescu este unul dintre scriitorii noștri de seamă, al cărui umor, uneori negru și decapant, s-a lovit periodic de foarfecele cenzurii”. Adăugând că s-a numărat printre primii care a susținut valoric, a tradus și a promovat în afara României opera lui Marin Sorescu, Monica Lovinescu deplânge recenta lui alăturare de Eugen Barbu, al cărui plagiat l-a demască cândva, și de Paul Everac, „care în teatru e contrariul lui, non-valoarea opusă valorii”, autorul lui *Iona* fiind acum „prizonier al celor care-l laudă ca altădată bietul pescar în burta cetaceului-simbol. Prieten cu dușmanii lui prin fire și prin calitate, despărțindu-se de toți cei care, prin talent și cinste profesională îi sunt apropiați. (...) Dându-și demisia dintr-o Uniune în care, de bine, de rău, se afla printre semenii, pentru a fi luat în brațe de alții pe care, dacă nu de-o viață, de-o operă, i-a disprețuit”. E deplânsă și primirea, alături de Eugen Simion și Ștefan Aug. Doinaș, într-o Academie Română nereformată și neepurată de „neme-

rituoșii de partid”. În final, M.L. îi cere lui Sorescu „să-și schimbe din nou locul”: „Trecând peste susceptibilități și iritări («există nervi», nu-i așa?), să se întoarcă spre ai lui, în breasla lui. În Uniunea care-i cere să nu-și mențină demisia. Pentru a contribui ca fosta citadelă asediată să nu se transforme într-una sfărâmată. Deoarece de această sfărâmare nu va profita decât toreadorul puterii. Și nu vor avea de suferit decât taurii. Chiar și cei pe care puterea îi trimite în arenă pentru rituale ucideri”.

● Gheorghe Grigurcu publică în „Contemporanul. Ideea Europeană” un articol amplu despre controversatul maestru al tinerei generații interbelice: **Nae Ionescu prin metoda REPRINT**. Prilejuit de reeditarea, în 1990, a volumului *Roza vânturilor* – conținând, cum se știe, articole ale lui Nae Ionescu din perioada 1926-1933, antologate de Mircea Eliade în 1937 –, comentariul lui Gheorghe Grigurcu încearcă o recuperare a gânditorului interbelic acuzat de extremism ortodoxist-naționalist și de inaderență la valorile democrației. Neconcesiv, alteleori, atunci când este vorba despre cedările din perioada comunistă ale unor scriitori, partizanul revizuirilor morale pe terenul literaturii/culturii polemizează, acum, pasionat cu aceia care nu au înțeles că „Nae Ionescu nu a fost un om politic”, ci un „estet al ideilor” și un filosof sceptic. Pentru autorul articolelor antologate în *Roza vânturilor* – susține Gheorghe Grigurcu – *politica* nu e decât „un domeniu al lipsei de inteligență”, iar *politicul*, „un creuzet ocazional în care se amestecau substanțele unor preocupări transcendente”. Astfel că „publicistica experimentală” a lui Nae Ionescu „sfârșește prin a-și da în vileag un efect de reprezentatie ce nu exclude registrul buf”, în maniera unui I.L. Caragiale, putând servi ca „suport virtual al abordării «filosofice» a autorului *Momentelor*”.

● Apare la București ziarul „Cotidianul” („Știri. Informații. Ultima oră”). Director: Ion Rațiu. Redactori: N. Prelipceanu, Dan C. Mihăilescu, Dan Caragea. Într-un scurt editorial, **Încă un ziar?**, Ion Rațiu explică: „Cetățeanu trebuie informat. Altfel nu-și poate exercita drepturile și îndeplini îndatoririle. Pentru aceasta, are nevoie de fapte./ Reportajul adună aceste fapte și le expune. El ia un instantaneu, prezintă o problemă. E clar, toate aspectele problemei, toate situațiile trebuie redată obiectiv. Dar atât. Concluziile să le tragă cititorul. Un gazetar incapabil de acest lucru nu rezistă în Occident. Își pierde slujba./ Bineînțeles, vom și comenta. Explicit. Vom prezenta opinia noastră, a celor avizați în problema examinată, precum și opinia dumneavoastră, a cititorilor. Însă vom avea grijă să evităm orice confuzie între fapt și opinie. Astfel, zicem noi, vom servi democrația./ Iată ce propunem”.

● În „România Mare” (nr. 48), senatorul Romulus Vulpescu semnează un scurt text polemic, **Atacul hortyst de la Eger**, defăimător la adresa lui Mihai I, cel care „în 1989 considera Ardealul teritoriu de complementaritate, numai bun să devină autonom, drept care-l «ceda»... crezând că-i o sfoară de moșie de Sygmaringen. Oricum, așa de amărâți cum suntem ca stat, naționaliști de drept,

ajunși la cheremul mușitei internaționale, nu s-ar putea barem – că doar suntem suverani, dragă Doamne! – să refuzăm, fie și temporar, vizele de intrare în țară oaspeților unguri, care vin în chip de profesori la Cluj ori de cuțitari la Harghita? Sau, în chip de Soroși la televiziuni? De ce odată și odată n-ar spune și autoritatea română împreună cu acest neam: *NEM!? AICI ȘI ACUM!*” □ Pe lângă articolul lui Eugen Barbu – *Hoarda, mamă, la furat!* (despre rromi) – mai notăm (la rubrica „Falșii disidenți”): *La umbra diavolului chel* de Radu Theodoru (despre Iulian Neacșu), *Mâța blândă care vrea să zgârie rău* (despre Ana Blandiana) de L. Gavrilu, *Pâinea dracilor* (de G. Alboiu) – o trecere în revistă a compromisurilor literare ale lui Eugen Jebeleanu (ajuns la 80 de ani și „firitisit” de Al. Ștefanescu în „România literară”), *Mici fente de adormit naivii* de Gabriel Iuga (despre N. Prelipceanu).

11 mai

● *O modestă pretenție* se intitulează un articol publicat de Gh. Grigurcu în „Dreptatea”. Publicistul revine la „chestiunea scriitorilor colaboraționiști”, provocat de aserțiunea lui Adrian Păunescu cum că cronicarul „Dreptății” ar intenționa „nici mai mult, nici mai puțin, decât – păcatele noastre! – a «scoate din literatură» pe Adrian Păunescu și pe Eugen Barbu, pe Eugen Simion și Marin Sorescu”. Gh.G. vede în demersul păunescian o „manevră hazlie” „de a se amesteca într-un grup de autori diferiți, de a se «camufla» prin confuzia gradelor de incriminare”: „Primele două nume aparțin celui de-al doilea oportunism românesc, circumscris perioadei ceaușiste. Ultimele, celui de-al treilea oportunism, aparținând perioadei postrevoluționare. E drept că Sorescu, «nealinatul», «disidentul» (sic!), de-ar fi să-i luăm în serios autobiografia, a înălțat osanale dictatorului răpus în decembrie, neavând a se plânge decât, eventual, de insuficiența avantajelor în raza căroră, în răstimpul dictaturii, s-a aflat, practic, fără conținere”. □ Același Gheorghe Grigurcu semnează articolul *Marele Blaga*, în care creionează câteva secvențe din ultimii ani de viață ai poetului și filosofului, într-o perioadă de „marasm totalitar”, opunându-l unor Tudor Arghezi, G. Călinescu, Cezar Petrescu, Camil Petrescu, Zaharia Stancu. „Rezistența la compromis a lui Blaga mi se pare a fi explicabilă și prin structura sa transilvană, adică, în economia etniei noastre, «nordică». Aspirația sa către profunzimi, căutarea pasionată a originilor (care-l apropie de Mircea Eliade), gravitatea liturgică a discursului său și, nu în ultimul rând, ținuta exemplară a ethosului, coerența comportării, consecvența îndârjită cu sine, reprezintă trăsăturile unui fond ancestral.”

● În săptămânalul „Țara”, Fănuș Neagu publică pamfletul *Cui îi taie popa limba?*: „– Cui vrei să i-o taie? Bineînțeles, semnatarului acestor rânduri./ – Păi cum așa și pe dincolo și cu ce?/ – Bineînțeles, cu briciul mistic./ – Și cine-i popa?/ – Nu știu precis. Semnează Preot P.P.M. După felul cum se răstește la mine: «fi (se scrie cu doi de i, părinte) cuminte, mă, nu te mai rățoi la

Majestatea sa, că te ia bengă!», cred că e destul de crud și mare profitor de mitropolie. P(opa) P(prostul) M(ocofanul) nu traduce, dar bengă înseamnă dracul. Popă de izbeliște, ai vrut să mă sperii chiar de Paștele blajinilor, când eu, în mintea mea cea proastă, te credeam plutind cu piroaga prin azur către norul de unde ne privește Dumnezeu. Dacă faci matala mintea roată, asemeni colacilor căpătați la parastase, vei observa cu ochiul liber două lucruri: 1) catargul steagului din curtea României nu e gol și 2) partea moscovită a bărbii pârlite la mucarnița în care-ți sprijini înjurăturile nu s-a zbârlit împotriva lui Ceaușescu pe vremea când dărâma bisericile. Dimpotrivă, la fiecare sărbătoare, făceai bășici pe limbă și clăbuci la subțiori rugându-te din pragul altarului, pentru sănătatea lui. Pe când dumneata băteai mătânii ca să fii lăsat lângă coliva de arpacaș, presărată cu dropsuri bune și jeleuri, eu, care n-am fost niciodată, recunosc cu mâna pe icoana sfintei Maicii Precista, nici ușă de schit, nici perete de mănăstire, semnam, împreună cu alți oameni cu dragoste de Dumnezeu, o scrisoare de protest împotriva demolării bisericii Sfânta Vineri. (Cu vreo câteva luni în urmă a fost dată publicității). Pentru că pe parcursul misivei pe care, pe furiș, mi-ai strecurat-o în cutia poștală, te hrănești când cu conserve de înger, când cu tocană de pui de drac, ascultă aicea (vorba preferată a lui Mihai de Hohenzollern) o rețetă împotriva constipației creierului mare care, văd, se simte destul de lejer în capu-ți cât o nucă: fii rău cu prudență. Pentru că – trage aer în piept și ține-l la căldură până la 10 mai – ți-ai croit sutană nouă după niște tipare cam roase de molii. În loc să te ții de însăilat scrisori bolnave de ură, mai bine-ai citi ziarele din partea dreaptă (de prea curată) a inimii, care țipă în cor împotriva pătrunderii tancurilor armatei americane în Piața Tien-An-Men din Los Angeles. Are loc iluminarea, părinte. M-a mișcat până la lacrimi vehemența protestului doamnei Doina Cornea și domnilor Coposu, Manolescu și Marian Munteanu pe lângă președintele Bush pentru nerespectarea drepturilor omului în SUA. Păi ce crede acest corporatist?! Că noi dormim cu deștu-n gură?! Dacă nu slăbește coarda în următoarele douăpatru de ore, grupurile de mineri conduse de Miron Cosma vor porni spre Los Angeles, unde se află, încă de la începutul săptămânii, regizorul Stere Gulea, însoțit de operatorul Vivi Drăgan, pentru a filma latura chinezească a Pieții Universității de-acolo: «nu mințiți poporul - cu televizorul/ nu opriți progresul / cu Los Angeles-ul».../ Cei din Golania americană au plâns de fericire când secretarul de stat I.V. Săndulescu a bușit cu pumnul în biroul oval de la Casa Albă: nu veți mai primi nici un fel de ajutor, nu veți primi clauza până nu dați curs democrației pe pământul lui George Washington și nici un investitor român nu-și va îngropa gologanii într-un imperiu lipsit de stabilitate... Ce sunteți voi, federația iugoslavă?! Aceste amenințări, părinte, i-au fost insuflate domnului secretar de stat Săndulescu de PNȚ-cd din California, PNL din Arizona și Alianța civică din Dallas – aripa Jack Rubby. Ca să vezi cum se sfâșie între ei, când e vorba de ciolanul puterii, iancheii! De aceea și

zic: ia-l repede în cârcă pe Mihai de Hohenzollern și du-l să liniștească apele Americii. (Și uită-l acolo). E singura lor soluție. Nu știu, însă, dacă au arcuri de triumf și-un vice-primar al Capitalei, care să-l poarte în glorie./ Părinte P.P.M., ia briciul și taie limba câinelui care ți-a crescut în suflet. Și pe urmă fugi cu ursu-n jurul clopotului până prinzi viespea de coadă. Jugănește-o, părinte, că bâzâie.../ În încheiere, cer iertare preoților de bunăcuviință (mulți, foarte mulți, cei mai mulți) pentru că mi-am pierdut o clipă cumpătul și-am aruncat cu bolovanul vorbei într-o uscătură de sub brațele crucii”.

13 mai

● Apare „Litere, arte și idei” (LA&I), supliment de cultură al „Cotidianului”, primul număr fiind consacrat în special „filmului care redeschide o rană”, *Piața Universității – România*, de Stere Gulea și Vivi Drăgan Vasile. □ Florin Iaru îl intervieuează pe Matei Vișniec (*Singurătate și comuniune; dreapta, stânga și centrul (politicul); a rămâne SCRIITOR*), discutând despre plecarea din țară, în 1987, a acestuia din urmă, despre „culorile” diasporei pariziene și revenirea în România postdecembristă. M.V.: „Acuma, când mă uit înapoi... eu n-am plecat pentru aventură. Nu știu, am plecat, pentru că nu se mai putea. A fost ceva... e greu să definesc... în creierul meu ceva care s-a schimbat și am plecat ca să schimb. Dar anii ăștia, dacă n-au fost o aventură, ei, în orice caz, au fost o experiență culturală extraordinară. Și o doresc fiecărui intelectual, dar s-o trăiască în mod normal! Că eu, slavă Domnului, în doi ani și jumătate am trecut munți de singurătate, munți de bucurie, munți de tristețe, ca omul”. □ Tania Radu semnează articole despre Eugène Ionesco, *Spectacolul personalității* (recenzia a volumului *EU*) Ion Negoitescu, *Despre recuperare* (prezentare a volumului *În cunoștință de cauză*) și Nicolae Steinhardt, *Fericirea ca exemplu spiritual*. □ Dan C. Mihăilescu se întreabă retoric: „Cât de mult merităm cumplita frumusețe a acestei cărți, *Levantul* – o carte a cărților la sfârșit de mileniu, cu un autor jucând perfect în limbajul confrăților?”; „În centrifuga de geniu a lui Cărtărescu – sorb uriaș de frumuseți apuse – încape totul, căci lumea și viața nu sunt altceva decât texte prescrise... Superba nebunie a *Levantului* este de a se întrona în Phoenix (...). Pentru a lămuri tradiția în flăcările parodiei, consacrand prin ironia jocului de-a epopeea Diorama liricii naționale. O arhiplină paradisiac de luxuriantă «panoramă a deșertăciunilor» niciodată deșarte”. □ Într-un dialog cu Dan C. Mihăilescu, Mircea Cărtărescu mărturisește: „Atât *Visul* cât și *Levantul* m-au dominat de la început. S-au scris singure, pur și simplu, fără ștersături, fără plan prealabil. Și-au cerut pur și simplu dreptul de a exista și s-au servit de mine pentru asta. Cred că mi-a venit ideea să scriu un poem epic citind *Conrad* de Bolintineanu și *Scrisorile* lui Ion Ghica. Pe 5 decembrie 1986 am scris primul vers și am terminat totul prin martie '89... Dacă n-aș fi scris-o eu, poate că ar fi scris-o altul. Habar n-am de unde vine *Levantul*. Există o logică a evoluției formelor literare care cerea

imperios un moment de sinteză stilistică și ideologică. *Levantul* este, într-adevăr, între altele, un fel de rezumare a ceea ce a fost, timp de 200 de ani, gândirea poetică românească. Trăgând linie și făcând socoteală, cifra a ieșit substanțială. Marea întrebare rămâne însă: *dar de acum încotro?* Eu am un răspuns. *Dar voi?*”.

15 mai

● Articolul din „Luceafărul” (nr. 20), *Intellectualii și Revoluția (II)*, semnat „L”, pune problema colaborării intelectualilor cu puterea, după Decembrie 1989: „Unii, destul de numeroși, au trecut cu arme și bagaje de partea puterii actuale și sunt priviți ca, nu-i așa?, însoțitori de nădejde ai acesteia. Alții, ceva mai mulți decât cei dinainte, zâmbesc în fața puterii și-i rânjesc în spate, fiind priviți, grație duplicității lor, ca nesiguri din toate părțile. Unii, cei mai mulți, încearcă să reziste la noile presiuni politice, doar că de data asta o fac deschis, pe față, prin intervenții publicistice, nu prin esopismul operei, făcând adică opoziție și fiind tratați de condeierii oficioși drept adversari. Alții, mult mai puțini, cer puterii de-a dreptul să renunțe la revizuirea mascată a instrumentului comunist, ca să-și recunoască proveniența și să abandoneze «caii morți» pe care încă mizează, fac, cu alte cuvinte, un chip mai special de disidență și sunt priviți de partizanii puterii ca dușmani ai poporului, după cel mai tipic comunist procedeu”. □ Florin Manolescu publică articolul *Narațiunea mitică (I)*, cronică la *Noaptea de Sânziene* de Mircea Eliade (2 vol., Editura Minerva, B.P.T, 1991), relevând slaba receptare a românului, atât în Franța, cât și în România și insistând asupra condițiilor editoriale precare în care a apărut această carte la noi, și nu prin excepție, ci, din păcate, ca regulă generală: „Am ieșit din «epoca salamului cu soia» și intrăm în «epoca hârtiei de closet». Căci nu cred să mai fi apărut vreodată în România cărți la fel de urâte ca acelea pe care le aruncă de la un timp pe piață tipografiile noastre. Nu trecem printr-o perioadă de criză a creației, cum poate ar dori unii, dar ne aflăm în plină criză a hârtiei, a tiparului și în general a producției de carte, ceea ce ar putea pune în cele din urmă în primejdie acest act creator”. În altă ordine de idei, Florin Manolescu atrage atenția asupra faptului că ne aflăm în fața unei proze de excepție: „*Noaptea de Sânziene* este unul dintre cele mai importante romane românești din perioada de după cel de-al doilea război mondial. El ocupă un loc special în sistemul romanului nostru modern, în primul rând prin felul în care își asumă realitatea”. (A doua parte a cronicii va apărea în nr. 21, din 22 mai 1991). □ Dan-Silviu Boerescu semnează eseu critic *Drumul egal al fiecărei dimineți pierdute. Gabriela Adameșteanu*.

16 mai

● În „România literară” (nr. 20), într-un Post Scriptum la articolul *Organizarea textului epic*, cronică la *Zadarnică e arta fugii* (Editura Albatros, 1991) de

D. Țepeneag („un precursor ignorat al textualismului românesc”), Eugen Simion notează: „Țin să-i asigur pe cititorii mei și, eventual, pe redactorul-șef al «României literare» (G. Dimisianu), în ipoteza că el vrea să asculte, că în discuție nu a fost și nu este faptul dacă scriitorul român de azi trebuie să stea sau nu departe de politică, ci altceva, mai simplu, și anume că scriitorul român nu trebuie să stea departe de literatură și, indiferent de circumstanțe, el trebuie să-și scrie opera capitală. De asemenea, încăpățânata mea idee (recunosc) este că o revistă literară, editată de Uniunea Scriitorilor, trebuie să fie în primul rând o revistă de literatură. Ce ziceți de o publicație care se cheamă «Convorbiri literare» și în care orice găsești numai texte literare nu? În rest, fiecare cu opțiunile și destinul lui. Și pentru că redactorul-șef al revistei unde public continuă să-mi dea sfaturi, cu o aroganță care nu-i cu nimic îndreptățită, despre valorile stilului polemic, țin să-i reamintesc mica frază pe care a scris-o și care mi-a plăcut mie așa de mult. Iat-o în toată înțelepciunea și splendoarea ei maniheistă: «Sunt totuși împrejurări în istoria unui popor când și abținerea de a face politică poate fi echivalată cu o trădare»... Împrejurări istorice, trădare?... Maică, măicuțică, începe să-mi fie frig”.

17 mai

● În „Orizont” (nr. 20), Mircea Mihăieș semnează un editorial politic pesimist despre perspectivele transformării Alianței Civice (și) în partid politic: „Chiar înainte de a prinde viață, Alianța Civică moștenește tensiunile unei mari părți a laturii active a societății. Dacă adăugăm acestora indolența cunoscută a electorului mediu, scenariul va prinde un contur destul de precis. Iar dacă aruncăm o privire și spre cei care sunt, în acest moment, liderii Alianței Civice, inexplicabilul se va explica instantaneu: destule elemente șovăitoare, destui intelectuali înțepeniți în poze decorativ-curajoase. Pentru o seamă dintre ei, a fi în opoziție încă înseamnă întorcând pe dos celebra lozincă a totalitarismului și a nu fi de partea Puterii. (...) Firește, va urma etapa însecărilor frenetice și a tentativelor de a distruge de pe pământ, din aer și de pe apă noul partid. Pentru o vreme, zâmbetul panoramic al domnului Iliescu va avea tremoloul scrâșnit al rânjelului. Iar declarațiile mediatice ale lui Petre Roman vor dobândi semeția turtită a unui liberalism strepezit. (...) Însă dincolo de aceste constante ale vieții noastre politice, Alianța Civică are de luptat și cu altă fatalitate: cu propriul ei nume. Într-o țară în care cuvintele alianță și civism au fost, în cel mai bun caz, suspecte, un program de cert nivel european nu poate trezi decât suspiciuni. (...) Astfel încât, demersul donchijotesco al domnului Nicolae Manolescu este și unul de un tragic eroism” (*Alternativa Don Quijote*). □ Sub titlul *Despre frenezia supunerii*, Vladimir Tismăneanu publică două texte adresate unui bătrân prieten parizian (Julien), scrise după plecarea din țară (1981). În aceste scrisori netrimise, viitorul politolog încearcă să explice iluziile comunist-militante ale generației părinților săi. Un text

retrospectiv schițează un portret al destinatarului, prototip al *true believer*-ului dezamăgit: „Un bătrân a cărui biografie ar merita o întreagă carte. Să spun doar că plecase din Ardeal de la începutul anilor treizeci, făcuse Școala Leninistă la Moscova, luptase în Spania, unde fusese prima dată surprins în flagrant delict de erezie troțkistă, făcuse *maquis*-ul și revenise pentru numai câteva săptămâni în România, în 1945, suficient timp ca să priceapă despre ce era vorba și să-și facă bagajele pentru Franța. Când l-am cunoscut era mizantrop, detesta întâlnirile cu ilegaliștii români, de *passage* prin Occident, îl știa pe Soljenițin pe dinafară și era unul dintre puținii oameni din Paris cu care puteam sta de vorbă precum cu un frate. (...) Ascultându-mi îmi aminteam de cuvintele lui Silone din eseu său publicat în volumul colectiv îngrijit de Koestler, *The God that Failed*: «Lupta finală nu se va da între comuniști și anti-comuniști, ci între comuniști și ex-comuniști». (...) Am scris atunci, aproape febricitând, câteva pagini ce ar fi voit să fie o scrisoare și pe care m-am decis să nu i le trimit, întrucât sufereau, mi-am spus, prin exces patetic”.

● Editorialul lui Nicolae Breban din „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 20), *Riscul în cultură* (35). *Exilul intern*, reia discuția asupra atitudinii etice exemplare probate de Lucian Blaga în anii '50 și, pornind de aici, prin contrast, semnalează (din nou!) „una din fisurile fundamentale ale intelectua-lității și nu numai ale celei românești: incapacitatea de solidaritate în momen-tele de criză”. Și, mai departe, într-o paranteză, amintirea unei încercări ratate de solidarizare: „Cu un an înainte de căderea dictaturii, la Paris, împreună cu D. Țepeneag, am încercat să constituim o Uniune a Scriitorilor, deoarece, în țară, Uniunea Scriitorilor se afla de vreo cinci ani în ilegalitate, nestatutară, dar am întâlnit ample și ciudate rezistențe”. Dacă Blaga oferă un exemplu de „exil intern” individual – arată în continuare Nicolae Breban –, „exilul intern” ar putea fi ilustrat la nivel colectiv de drama unor intelectuali („zeci și apoi sute de specialiști, psihologi și sociologi”), în prima jumătate a anilor '80, la așa-numitul „scandal al meditației transcendente”. „În anul de grație 1981, nu mai știu exact în ce anotimp, prin părțile «Dunării-de-Sus», și-a făcut apariția un oarecare Stoian, cetățean elvețian, pare-se, care a propus instituțiilor specializate – psihologice, sociologice și «altor ministere» – un experiment, un «nou program» de educație și antrenament pentru a declanșa noi resurse de energie, poate, cine știe, de a forja un «om nou». (...) Ciudat, propunerile, mai degrabă stranii (la acest nivel) ale micii biserici stoianiste” au fost primite „cu brațele deschise; dar nu de specialiști, ci de tovarășii care foloseau până la indigestie, zilnic, în discursuri și articole de ziar cuvântul «științific» și derivatele sale, tovarășii din «conducere»”. □ În articolul *Iuda, spiritualul*, Ovidiu Pecican comentează apariția unui volum confesiv, *Monarhia de drept dialectic*, apărut în 1991 la Editura Humanitas sub semnătura lui Andrei Șerbulescu, pseudonimul publicistic al lui Belu Zilber. „Publicistica anului '90 ne pregătise, într-o oarecare măsură, în vederea acestei întâlniri. Numele lui

Belu Zilber apăruse, mai întâi, într-unul din interviurile găzduite de «22», pare-mi-se o discuție la care participau Monica Lovinescu și Virgil Ierunca. Ceva mai târziu, «Baricada» transcria în serial o bandă unde vocea autorului cărții de față depăna amintirile privitoare la prima sa întâlnire cu Lucrețiu Pătrășcanu și pregătirea virajului istoric de la 23 august 1944 în mediile comuniste. Dincolo de orice amănunt, rămânea de știut că Belu Zilber este autorul memorabilei profeții după care comunismul în România va purta marca lui Stalin & Caragiale și, mai cu seamă, că a fost principalul martor al acuzării în procesul lui Lucrețiu Pătrășcanu.” Volumul lui Belu Zilber – publicat sub îngrijirea lui G. Brătescu – este, se pare, o a doua variantă (lacunară, fragmentată, cu aspect palimpsestic) a unui caiet de memorii pe care autorul l-ar fi reconstituit după ce i-a fost sustras de Securitate. „În felul ei, *Monarhia de drept dialectic* e o prezență singulară în memorialistica românească. (...) Ea este memoriul justificativ al unei trădări, iar autorul ei – un trădător. S-ar putea spune că e chiar trădătorul predestinat. Paradoxal, procesul Pătrășcanu este, pentru Belu Zilber (...), un dar al sorții: ocazia afirmării plenare”. □ Luminița Vădan-Petrescu transcrie o primă parte a unei dezbateri având ca obiect „Critica literară” – în cadrul acelei serii de evenimente denumite „Dezbaterile «Contemporanului. Ideea Europeană»”. Participă la colocviu: Gabriel Dimisianu, Alex. Ștefănescu, Nicolae Breban, Gheorghe Grigurcu, Barbu Cioculescu și Traian T. Coșovei. Discuția pornește de la întrebarea „Este criticul scriitor?” și de la ipoteza (formulată de Nicolae Breban) unei critici literare ca „tip de dicționar (...) în sensul iluminiștilor și al Marii Enciclopedii franceze” și avansează treptat spre chestiuni intens dezbătute la începutul anilor '90: relația lumii intelectuale contemporane cu memoria „încărcată” a deceniilor de comunism, compromisurile – necesare sau nu – ale scriitorilor români în deceniile cu pricina și implicit responsabilitatea criticilor față cu „«modelarea» literaturii române noi”, dificultățile criticii (nu doar literare) într-un regim totalitar, gradul (controversabil) de subversivitate al prozei „obsedantului deceniu”, raporturile scriitorilor cu puterea politică – în trecut, ca și în prezent. Asupra acestui ultim aspect Alex. Ștefănescu se pronunță în termenii următori: „Aș vrea să revin în actualitate și să precizez că în momentul de față mă îngrijorează faptul că puterea actuală nu-i curtează pe scriitori. Totuși, Ceaușescu, în anii când a luat puterea, încerca să-i curteze pe scriitori. Pe cei mai valoroși i-a chemat la el, i-a numit în conducerea unor reviste. A încurajat valorile reale, un timp. De ce? Pentru că avea nevoie de capital politic, avea nevoie să fie sprijinit de intelectuali... (...) Puterea actuală este cinică și am impresia că puțin îi pasă dacă este dezavuată de scriitori sau este susținută de către aceștia. Este o continuare a atitudinii lui Ceaușescu din ultimii ani ai dictaturii”. Afirmățiilor lui Alex. Ștefănescu pe tema raportului dintre scriitori și Putere Gabriel Dimisianu le contrapune un punct de vedere nuanțat: „Faptul că scriitorii nu sunt curțați, așa cum s-a spus aici, nu este într-

totul semnificativ. Aș spune chiar că, la urma urmei, dacă o putere nu dă atenție scriitorilor și oamenilor de cultură în felul în care regimul dinainte o făcea, ar fi un semn bun. Am fost prea mult apăsați de acea atenție excesivă care ni se acorda. Și dacă raporturile ar fi altele, de independență reală, abia atunci ar fi o relație firească. Constat însă un alt lucru surprinzător (...): o serie întreagă de scriitori, dintre care unii foarte stimabili (...), caută ei înșiși vechile raporturi”. Într-o abordare radicală, Gheorghe Grigurcu aduce în discuție influența exercitată de ideologia comunistă asupra discursului criticii românești contemporane, care „a căpătat o limbă a ei, foarte rigidă, foarte săracă, foarte nenuanțată” și, prin aceasta, „prezintă o similitudine cu limba documentelor de partid, cu limba «Scînteii””: «Un fel de prefabricat ideologic (...) ale cărui urme (...) mai pot fi găsite și sub condeiele noastre, la ora actuală, pentru că noi ne-am format în acest climat care ne-a impregnat mai mult sau mai puțin înconștient”. Și încă: „Ideologia comunistă ne-a infectat cu reflexele unui model unic, cu reflexele unui cult al personalității, ceea ce a dus la reducția spiritului critic. Noi am instaurat niște figuri de scriitori mari cărora le-am creat regim de mit și pe care i-am sustras discuției. Dau două exemple: Marin Preda și Nichita Stănescu, scriitori care mai devreme sau mai târziu vor fi discutați. Mai devreme sau mai târziu li se vor găsi scăderi, însă care astăzi sunt păziți în mod superstițios de către o mentalitate hagiografică”. Verdictului formulat de Grigurcu în legătură cu poezia lui Nichita Stănescu („un poet mai mult sau mai puțin factice, ce dă impresia de mecanism”; „un poet mai mult citat decât citit”; „fără îndoială însemnat, dar departe de a fi un foarte mare poet”) i se raliază și Barbu Cioculescu: „Nichita Stănescu este poetul care îngăduie cel mai mult dintre toți poeții contemporani să colaborezi cu el în lectura poeziilor lui. Pentru că sunt atât de schematic și de vagi, încât le poți construi cum vrei. (...) Fenomenul pe care îl ilustrează el cel mai bine este al unei insularizări de care cultura românească a suferit din 1947 încoace. Ruptura cu marea cultură a lumii ne-a împins să ne facem idoli din ceea ce am avut. Țin minte că Șerban Cioculescu a scris, în două-trei rânduri, articole critice la adresa lui Nichita Stănescu, care n-au apărut”. Și tot Barbu Cioculescu: „Un roman de Marin Preda era întâi de toate un eveniment politic”. Alex. Ștefănescu se disociază de aserțiunile ce minimalizează valoarea celor doi autori anterior invocați: „Mitul Marin Preda și mitul Nichita Stănescu n-au fost create de Putere. Aceste mituri au la origine valoarea scriitorilor respectivi. Ulterior Puterea a avut grijă să-i absoarbă! Resemnându-se în fața evidenței și neputând să-i mai conteste, a ales această soluție de a-i închide într-un fel de mit oficial. (...) Nichita Stănescu a satisfăcut dorința, în special a tinerei generații, de a avea o mai mare libertate a limbajului. În limbajul poetic al lui Nichita Stănescu nu găsim nici o urmă a limbajului oficial. Este un limbaj care *se opune* limbajului oficial”. Intervine în această controversă și Nicolae Breban: „Interesant că dintr-o dezbatere mai largă am

ajuns la o dezbatere pro și contra. Eu subscriu la dorința domnilor Cioculescu și Grigurcu de demolare a oricărui mit literar. (...) Este vorba (...) de mitul creat de puterea politică”. □ În tableta ***De la înțelepciune la eroism***, de la rubrica „Șotron”, Dumitru Țepeneag alege ca țintă a ironiei „conformismul de tip nou, conformismul la opinia curentă, dominantă”, pe care îl definește în binecunoscuta-i manieră paradoxală: „Înțelepții (...) își fac o socoteală simplă, băbească: e mai bine să ai aceeași părere cu cei mai mulți; dar nu cu cei mai mulți care tac și, eventual, votează (când ți-e lumea mai dragă!), ci cu cei mai mulți care se exprimă”. Profilul conformistului „de tip nou” este ilustrat printr-o anecdotă: „Eram în Piața Universității la sfârșitul lui aprilie 1990. Cu Cornel Regman și nevastă-sa. Căscam și noi gura impresionați de excitația mulțimii, de cântecele și sloganurile anticomuniste. La un moment dat, un student a apărut la balconul Universității și-a strigat: – Cei care nu sunt comuniști să îngenuncheze! Au îngenuncheat toți, doamna Regman pe vine. Am rămas doar noi doi, Regman și cu mine, în picioare. – Eu nu pot să îngenunchez, că nu mă mai ridic. Am încheieturile ruginite, mi-a spus oarecum jenat criticul literar. (...) Îngenuncheații mă priveau cu dezaprobare și chiar cu ură. – Comunistule! Mi-a șoptit scrâșnit unul dintre eroii din piață”.

● Gheorghe Crăciun publică în „Contrapunct” (nr. 20) un eseu despre ***Literatura străzii***, cu trimitere la diminuarea fenomenului „bancurilor” din ceaușism și la transferarea umorului politic în presa de cancan. □ Scritorul Gerhard Csejka îi acordă un interviu Elenei Ștefoi: ***„Lumea liberă nu-i dictează scriitorului absolut nimic, și cu atât mai mult cum să-și aranjeze rolul social”***, despre statutul scriitorului în Germania de Vest și raporturile dificile cu Estul, precum și despre poziția privilegiată a receptării lui Mircea Dinescu în spațiul german. □ Episodul patru din ***Scrisorile provenșale*** ale lui Mircea Nedelciu îl are ca destinatar pe Sorin Preda; printre subiectele expuse – raporturile lui Roland Barthes și ale semiologiei franceze cu marxismul și maoismul, având drept revers indiferența semioticienilor români față de dimensiunea ideologică a teoriilor limbajului; de asemenea – credulitatea publicului românesc și străin față de informațiile mistificatoare sau diversioniste transmise prin intermediul presei de la București, fenomen pe care scriitorul speră să-l contracareze prin „transporturile de reviste aduse prin Euromedia” și donațiile de presă aduse unor licee cu predare în limba franceză. □ La rubrica de „Revista revistelor”, reține atenția următoarea notă: „În numărul 18 al «României literare», criticul Eugen Simion revenea la literatură după un concediu liber ales. Revenea cu o cronică despre Mircea Eliade, la început însă polemizând confuz cu un alt critic (G. Dimisianu) pentru a se descătușa în final cu un tineresc «Ura, bătrâne». În nota sa de la nr. 19, G. Dimisianu observa «familiaritățile de peluză» ale criticului de ieri, de azi și de mâine. Dincolo de această cețoasă dispută în care dreptatea e greu de tranșat, un lucru

e sigur, și anume că pe E. Simion politica îl face jovial și exaltat. Îl întinerește, am putea spune, ceea ce-i încă prea devreme”.

● *O lecție de neuitat pentru dl Iliescu* își intitulează Grid Modorcea, în „Dreptatea”, cronica la spectacolul lui Andrei Șerban după *Noaptea regilor* de Shakespeare, jucat la Teatrul Național din București. Regizorul a citit piesa, „în cheia fenomenului «Piața Universității»”: „Premiera – ce a avut loc pe data de 14 mai a.c. – a fost un triumf, cum cred că nu a mai cunoscut vreodată o scenă românească. Sala Mare a Teatrului Național era ticsită de lume, mai toată crema intelectualității românești, și însuși dl Andrei Pleșu aclama beat de încântare. Spectacolul a fost, este un triumf al artei asupra politicii (puterii). Andrei Șerban a făcut dintr-un basm, din basmul «celei de a douăsprezecea nopți», un spectacol politic, dintr-o clasică poveste de dragoste – o lecție de istorie contemporană. Ironia la adresa puterii e cumplită. Scena când Malvolio-Iliescu e legat de scaun și se rotește, salutând «tovărășește», are un haz de balamuc! Și asta datorită lui Gheorghe Dinică, ce face din Malvolio un personaj magistral”.

● Revista „Acum” publică un grupaj special intitulat *Un Partid al Alianței Civice*. La conferința din 4-5 mai, de la Sibiu, a Alianței Civice, pentru transformarea ei în partid politic pledează, ferm, Octavian Paler: „Eu sunt unul dintre cei care regretă foarte tare discreditarea partidelor din România. O consider una din cauzele situației în care ne aflăm noi acum. (...) Iertați-mă, dar chiar în rândurile noastre există această impresie: că politica e impură, că e murdar să faci parte dintr-un partid. Eu mărturisesc că am avut această prejudecată. Atunci când am făcut eroarea, pe care n-o voi mai repeta, de a candida pe o listă de independenți. Mi se părea că asta sună mai aristocratic, mai igienic, mai deosebit. Era o dovadă ridicolă de naivitate și de romantism, într-o societate de luptă politică unde unde nu există nici urmă de romantism, ci doar cinism, ură și intoleranță. (...) Unii ar profita de toți cei dezamăgiți de FSN și să-i acapareze. Mă întreb: asta vrem noi să determinăm? (...) Nu uitați sfârșitul Pieței Universității. Oamenii Puterii nu au inteligența politică necesară, ei nu se pricep la așa ceva, n-au tact, se pricep la lipsa de scrupule. Piața Universității s-ar fi ruinat din interior și singură. Au făcut imensa gafă să facă din ea un mit. Și cu un mit, după cum se știe, nu te poți lupta. Pot să pună sârmă ghimpată, să înconjoare Piața cu scutieri, Piața Universității a devenit un mit și va fi continuu împotriva Puterii. (...) Asta nu trebuie să ne împiedice să vedem eroarea în care ne aflăm. Să ne uităm la celelalte țări din Est. Puteți să-mi citați dumneavoastră o singură țară din Est în care un partid tradițional să fi revenit și să fi luat puterea împotriva vechiului regim? Nu! (...) Peste tot s-a văzut că e nevoie de o forță politică nouă, care să se nască din realitate. (...) Solidaritatea poloneză n-a fost partid, dar a devenit, Forumul Civic la fel, și nici un moment nu s-a pus problema unei ipocrizii, ci dimpotrivă. (...) Tactica lui Ceaușescu a fost să-i înconjoare pe toți disidenții. (...) Acum însă tactica celor

de la putere este schimbată. Te lasă să strigi cât vrei tu, până te sature în cele din urmă. Ioan Botezătorul a putut vorbi în deșert. Dar nu suntem toți sfinți, nu poți să le ceri oamenilor să vorbească în deșert un an, doi, trei... Trebuie să le dai șansa de a crede că se poate face ceva *aici, nu în deșert*. Pe scurt, mie mi se pare că toți suntem de acord cu crearea acestui partid. (...) E în favoarea noastră. E drept că mai sunt unii care n-au înțeles mesajul. Sunt idealisti, vor să vorbească în deșert? Foarte bine, să-i lăsăm” (*Suntem lângă o prăpastie*). ■ Și Nicolae Manolescu e de părere că *Timpul vorbelor a trecut*.

● În nr. 49 al săptămânalului „România Mare”, se anunță *Întemeierea Partidului România Mare* (cu Corneliu Vadim Tudor președinte, Eugen Barbu – prim-vicepreședinte, Radu Theodoru – vicepreședinte), constituit ca o celulă de „criză” și grup de inițiativă, pe dezideratul principal al „apărării cu orice preț a integrității naționale în fața coaliției antinaționale, care inițiază sau pune în practică scenarii de destabilizare și dezmembrare a teritoriului românesc”. □ Din sumarul revistei: *Doi Olteni: Sorescu și Sartre* de Florica Mitroi; și *Muntele a mai făcut o dată un șoarece* de G. Alboiu, tot despre Sorescu și „trădarea” lui – întrucât, demisionar din Uniunea Scriitorilor, a acceptat Premiul Uniunii Scriitorilor: „Sorescu a fost de fapt consecvent cu sine. El ocupă un loc de frunte în orice antologie a umorului liric din România. Și-a dat demisia în glumă și a primit premiul într-un mod serios. Aparență și esență. Mulți scriitori au crezut că el și-a dat demisia la modul serios. I-a păcălit cu cinismul lui serafic de Hopa Mitică. Aceiași scriitori îi vor acorda un premiu – în glumă”. □ Se publică un document – pe mai multe pagini – din 29 ianuarie 1980, o stenogramă din care reiese că scriitorii l-ar fi proslăvit pe Ceaușescu în ședințele Oficiale și s-ar fi pretat la delațiuni: *Bâlciul deșertăciunilor – sau cum ne turnau la Ceaușescu așa-zișii disidenți (Deșliu, Manolescu, Dinescu, Doinaș, Hăulică)*.

20 mai

● Conducerea ziarului „România liberă” organizează la București o conferință de presă „cu privire la documentele securității de ieri și de azi îngropate undeva în Argeș”, în perimetrul comunei Berevoiești. (Numărul din 23 mai al publicației abundă în amănunte despre „arhiva” îngropată la Berevoiești.) La fața locului se constată că așa-zisele „deșeuri”, documente neimportante conțin: „liste cu nume conspirative; liste cu nume și coduri (chiar și conturi); liste cu adrese, nume, numere de telefon; scrisori interceptate (unele xerografiate, altele neexpediate); carnete cu notații ale convorbirilor telefonice interceptate (Mircea Dinescu, Andrei Pleșu, Doina Cornea, Dan Deșliu, Ștefan Aug. Doinaș ș.a.); plicuri M.I., S.R.I.; rapoarte de informare (Direcția 1, Direcția 2); lista cu preoți urmăriți; manifeste electorale (PNT-cd, PNL); chitanțe PNL – din campania electorală; dosare disidenți (Doina Cornea, Lászlo Tökes); liste studenți străini – colaboratori ai Securității; chitanță de

decontare cu nume de informatori străini; delațiuni de tot felul etc. etc.” Într-un facsimil deteriorat al unui document „strict secret” se face referire la Dorin Tudoran și Dan Deșliu.

● Nr. 2 din suplimentul „Litere, arte, idei” (LA&I) stă sub un motto cioranian: „Istoria este ironie în mers”. □ Din sumar: ■ Tania Radu recenzează *Nuvela inedite* de Mircea Eliade (*Ispășirea prin literatură*), *Bonifacia* lui Paul Goma (*Ludicul înghețat*), *Pentru cei de mâine* de C. Argetoianu (*Reporter peste timp*) și *Așa grăit-a Zarathustra*; ■ Dan C. Mihăilescu consemnează un dialog cu istoricul Dinu C. Giurescu: „*Prima urgență e să restituim adevărul ultimilor 50 de ani*”. □ Numărul este completat cu amintiri ale lui Arșavir Acterian despre procesul Noica-Pillat.

21 mai

● Este asasinat, la Chicago, Ioan Petru Culianu (n. 1950).

● În „Tineretul liber – Suplimentul literar și artistic” (nr. 20), este publicat un interviu cu Ion Cristoiu (realizat de Constantin Eftimie). „ – *Ați avut sentimentul în zilele Revoluției că, făcând mai multe munci de rutină, precum cele propagandistice pentru regimul trecut, aceasta mea culpa pe care și-ar face-o fiecare vă va rata ca publicist? V-ați temut de asta?* – Da. Interesant. Eu nu cred și nici nu sunt dintre cei care își fac o culpă din faptul că au scris în perioada anterioară. Eu am terminat Facultatea de filosofie, la zi, ba chiar am fost și asistent universitar; deci nu sunt cu «Ștefan Gheorghiu». Pentru generația mea, pentru mine (...) gazetăria era o pasiune, comunismul era o eternitate. În acest hotar dat, unii au fost mai zeloși, alții mai puțin zeloși. Deci trebuie să-i apreciem pe oameni din interiorul sistemului. Nu puteam alege pe atunci. Nu mi se poate reproșa că atunci când am terminat facultatea nu am ales o gazetă de opoziție, nu?, pentru simplul fapt că nu există o astfel de gazetă. Am ales totuși redacția «Scânteii tineretului» pentru că ei erau mai îndrăzneți. Era mai îndrăzneată decât «Scânteia», dovadă că n-am ajuns la «Scânteia». Nu-mi fac o culpă, pentru că în limitele acestei eternități – care părea să fie comunismul – eu am fost, atât cât se putea, curajos./ – *Sincer, din acea perioadă aveți ce va să vă reproșați?* – Da. Din perioada respectivă am să-mi reproșez un moment de lașitate: în 1981, în toamnă, s-a înființat «Suplimentul literar-artistic al Scânteii Tineretului» am devenit redactor-șef al Suplimentului.../ – *Eram student la Iași când Alexandru Dobrescu vorbea despre înființarea unei reviste a Uniunii Scriitorilor, la care dv. urmați să fiți redactor-șef.* – Nu. S.L.A.S.T. era un supliment literar-artistic al «Scânteii tineretului». Ea a pornit pe concepția mea, aceea de a fi o revistă profesionistă care a încercat să adune toți tinerii scriitori și care era foarte îndrăzneată. Prin februarie 1982 această revistă a început, paradoxal, să deranjeze nu partidul, ci pe anumiți scriitori. Unii scriitori zeloși, ca Barbu, Păunescu, Lăncrănjan s-au dus la conducerea partidului, cum se duc astăzi alții la Iliescu, și au spus că

vrem să facem o revistă prea îndrăzneță, o revistă a «Europei libere» etc. Și atunci, Eugen Florescu, foarte zelos, ne-a chemat la el pe mine și pe redactorul-șef al «Scânteii tineretului» și ne-a spus să ne schimbăm orientarea, altfel ne suprimă gazeta. Acest avertisment ne-a fost dat chiar de către Nicu Ceaușescu care făcea o politică mai liberală, în raport cu părinții lui. Ei, atunci am avut acel moment de lașitate. Pentru a salva revista, am pactizat cu gruparea Barbu. Pentru mine această lașitate nu se justifică, deși evoluția ulterioară a revistei m-ar disculpa complet”.

● În cadrul rubricii „Contacte”, din revista „Cuvântul” (nr. 21), Corneliu Vadim Tudor vorbește, într-un interviu acordat lui Traian Ungureanu, despre înființarea Partidului România Mare: „Nucleul de oameni care s-a cristalizat în jurul acestei reviste [„România Mare”, n.n.] a insistat să ne constituim într-un partid, pentru că realitatea este că așa nu mai merge. (...) Nu se mai poate complotul ăsta internațional care dorește nimicirea acestei țări prea bune și prea blânde. (...) Dacă situația continuă așa în România, România nu va mai exista curând pe harta lumii”. Totuși acest nou partid, al cărui program este în curs de elaborare, nu vrea să fie unul naționalist, căci, declară C.V.T., „eu sfidez orice extremism și politica națională este viabilă în măsura în care nu se încadrează în spectrul politic nici la stânga, nici la dreapta (...). Noi suntem patrioți, noi nu suntem naționaliști. (...) Dar dacă a-ți iubi țara mai mult decât orice pe lume, a fi fanatic pentru viitorul ei înseamnă a fi naționalist, atunci suntem naționaliști, nu-i o rușine pentru asta”. Întrebat ce altceva mai animă noul partid, în afară de pericolul maghiar, Vadim Tudor răspunde: „În măsura în care vom avea un picior în platforma puterii (...), am propune o mai grabnică și mai eficientă militarizare a structurilor în teritoriu. Pentru doi-trei ani trebuie militarizarea întreprinderilor, poate și prefecturile trebuie împânzite cu militari. Armata este ultima carte pe care mizează o țară, zicea Ion Antonescu în 1940. Noi am ajuns în pragul dezastrului. Asta nu înseamnă guvernare militară, nici măcar, Doamne ferește, o dictatură militară. Suntem pentru valorile democrației, dar pentru a accede la ele trebuie să supraviețuim ca națiune”.

● „Dimineța” publică, sub genericul „Inedit” un text aparținând lui Mircea Eliade, pus la dispoziția ziarului de Mircea Handoca: „Groaza e inclus într-un caiet cartonat pe coperta căruia sunt caligrafiate cuvintele: *Schițe, nuvele*. Aceste prime încercări reflectă indirect preocupările, gândurile și lecturile autorului adolescent. Lăsând la o parte stângăciile inerente începutului, mai ales în domeniul compoziției, remarcăm siguranță în mânuirea dialogului precum și artă în urmărirea frământărilor sufletești ale personajelor. Aceste pagini prevăd evoluția viitorului scriitor”.

22 mai

● Editorialul din „Luceafărul” (nr. 21), semnat „L”, *Intelectualii și Revoluția (IV)*, oferă o serie de sugestii pentru ceea ce „ar putea să facă intelectualitatea,

în cazul nostru scriitorii, pentru ca democrația în România să nu decline în anarhie (...) sau să nu se întoarcă în centralism comunist”: „În primul rând să convingă Puterea de necesitatea găsirii unui remediu pentru celei trei mari maladii care macină în prezent societatea românească: duplicitatea, corupția și teama de adevăr. În al doilea rând, să-și recâștige credibilitatea, ca forță de echilibru și de atașament social, în fața mulțimii. În al treilea rând, să se purifice de otrava duplicității (...) și, mai ales, să diminueze accesul public al duplicărilor de carieră. În al patrulea, să nu privească dorita intrare în normalitate (așadar reîntoarcerea la literatură) și ispititoarea chemare a politiciii (deci implicarea în treburile civile) ca pe termenii unei disjuncții, ca pe niște atitudini ce se exclud reciproc, ci să înțeleagă că participarea la viața politică este, astăzi mai mult ca oricând, calea regală a recâștigării timpului pentru literatură”.

23 mai

● Alex. Ștefănescu semnează în „România literară” (nr. 21), la rubrica „Actualitatea”, articolul ***Scriitorii și politica***: „FSN este primul partid de guvernământ din istoria României care se arată îngrijorat de faptul că scriitorii își risipesc timpul și rămân cu opera nescrisă. În mod explicit sau prin aluzii, folosindu-se de publicații fidele ca «Azi», «Dimineața», «Adevărul» și «Libertatea» sau de simpatizanți ai săi chiar din rândul scriitorilor – Eugen Simion, Valeriu Cristea, C. Stănescu ș.a. – acest partid duce o campanie neobișnuită de salvare a scriitorilor de la ratare./ (...) Se consideră că scriitorii fac politică doar atunci când fac o politică diferită de aceea a partidului aflat la putere. (...) Valeriu Cristea nu l-a dezaprobat pe Eugen Simion când l-a văzut candidând pentru un loc în parlament (...). Eugen Simion nu a incriminat faptul că Valeriu Cristea publică în «Adevărul» articole în care salută venirea minerilor la București sau tună și fulgeră împotriva Occidentului arogant. (...) / Nu întâmplător, în toate țările din estul Europei, inclusiv în URSS, scriitorii joacă azi un rol politic important./ Cât privește puritatea morală – aprecierea ei nu poate fi lăsată pe seama unor izbucniri polemice. Ar fi foarte bine să se discute pe larg, cu detașare, despre binele și răul pe care l-a făcut fiecare scriitor în timpul regimului comunist. (...) În sfârșit, nu trebuie uitat faptul că, mai important decât ce a făcut un scriitor, este ce face acum. În trecut exista o resemnare generală, datorată convingerii aproape unanime că sistemul comunist va dura o veșnicie. (...). În momentul, însă, când sunt în mod evident șanse să ne salvăm și să începem (...) o viață civilizată, nu mai există nici o scuză pentru cei care susțin în continuare comunismul, fie și în forme disimulate”. □ Sub titlul ***Romanul carnavalesc***, Eugen Simion scrie despre proza lui Fănuș Neagu, la reeditarea romanului *Scaunul singurătății* (Editura Eminescu, 1991): „...o proză de tip carnavalesc, colorată, violentă, cu un limbaj esențialmente metaforic, foarte original și o tipologie asemănătoare. Elemente suficiente pentru a delimita un stil în proza contemporană și o mitologie epică de neconfundat. Stilul Fănuș

Neagu, ușor de recunoscut într-un articol cu subiect sportiv sau într-un roman despre destrăbălații crai de curtea nouă, începe cu un limbaj specific: liric abundent, înflorat, pus de regulă sub semnul unei metafore aiuritoare. Este, apoi, plăcerea și știința de a povesti, de a «scorni» fapte neobișnuite. Nici un prozator postbelic nu știe atâtea istorii năzdrăvane și crude și nu arată o imaginație așa de productivă ca acest artist ieșit din câmpia Brăilei. (...) Fănuș Neagu este (...) un prozator-artist, dintr-o speță, totuși, curioasă. Notația lui lirică are o mare încărcătură polemică, vorba este mereu în dungă, personajele sale nu cunosc valoarea disimulării”. Despre *Scaunul singurății* (1987): „Romanul are o linie epică (...), dar, în fapt, narațiunea este o sumă de zeci, sute de alte narațiuni, un basm enorm, o halima care adună legende și întâmplări extraordinare. (...) Din ele se poate deduce un mod de a fi și un mod de a trăi în imperiul fricii. Acțiunea (...) se petrece în timpul colectivizării, dar timpul narațiunii este cu mult mai vast (...). Aceste mici narațiuni sunt splendid scrise și, în genere, *Scaunul singurății* – în formula lui specială – este opera unui caligraf bolnav de subtilitățile limbii”. □ Din sumarul acestui număr mai amintim: un eseu al lui Alexandru George, *Radu Petrescu și Școala de la Târgoviște*, precum și comentariul lui Nicolae Manolescu (*Portretul artistului la tinerețe*) pe marginea a două volume: *Eu* de Eugen Ionescu (ediție îngrijită de Mariana Vartic, Editura Echinox, 1990) și *Anatomia unei negații. Scrierile lui Eugen Ionescu în limba română* de Gelu Ionescu (Editura Minerva, 1991).

● În „Azi”, Ilie Bădicuț consideră că se poate vorbi despre *Un an Marin Sorescu*: „Tentativa de luxație de la Uniunea Scriitorilor, inconștient «cadou» făcut de unii care nu-și cunosc nici propria zi de naștere (!), chiar în zilele când poetul și scriitorul oltean sărbătorea 55 de ani de viață, a ridicat un extraordinar val de simpatie și solidaritate națională”. Un bilanț: după Premiul Herder, Sorescu primește Premiul ziarului „Țara” al lui Fănuș Neagu, devine membru corespondent al Academiei, Uniunea Scriitorilor îi acordă Premiul pentru dramaturgie pe 1990 – pentru *Vărul Shakespeare*, piesa fiind pusă în scenă la Naționalul din Craiova; la acestea adăugându-se apariția volumelor *Poezii* (la Editura Scrisul Românesc, condusă chiar de Marin Sorescu) și *Pagini alese de cenzură* (inedite), apărut la Editura Roza Vânturilor.

● Petre Sălcudeanu semnează în „Adevărul” un editorial intitulat *Demolăm?*: „Verbul a demola face parte din prezentul postrevoluționar. Se conjugă pereche cu celălalt verb, a destabiliza, ultimul trăgându-și sorginea din primul, preluându-i calitățile, mai ales defectele. (...) Dacă Ceaușescu ar fi demolat mai puțin, ar fi trăit mai mult, i s-ar fi oferit marea șansă ca din dosul grațiilor să-și încheie bilanțul, să-și rădă în barbă privind la noi, cum, la un nivel intelectual sofisticat, demolăm la fel cum a demolat și el primitiv, cu singura deosebire că noi o facem democratic, în deplină libertate și cunoștință de cauză. Deci cum se pot chema miile de blocuri începute, lăsate paraginii, numai din teama obtuză de a nu prelua și a clădi pe o fundație concepută de

altul, dacă nu demolare? Cum să ne permitem noi să construim mai departe când atâția ani am construit obligat? De ce să nu se ducă pe apa Argeșului miliardele aflate într-o continuă erodare, de ce să mai zidim micro și macrohidrocentrale, doar nemții pentru ce-s făcuți, dacă nu pentru a ne da în lunile de tremurici energie de-a lor, de ce să mai adăugăm câteva milioane la miliardele prădate pentru regularizarea Oltului, a canalului aproape terminat Dunăre-București, când putem părăsi totul ca după un război nuclear?! Doar n-au fost banii noștri, nu-i așa, n-a fost munca noastră, n-am flămânzit din cauza unei austerități subscrise (...). De ce să nu ne despărțim de trecut râzând! Nu-i așa, ce marxiști am mai fi noi? (...)/ Se pare că nu știm să ne despărțim da ce a fost cu seriozitate, cu implicare trează, meditănd și dornici să așezăm lângă temelia libertății verbale și necesarul de efort al libertății materiale, adică să găsim de toate, chiar dacă noua lume în care am intrat ne obligă să trecem pe lângă poftă înghițind în gol. (...)/ Domnilor, să fim sinceri, nu ne putem despărți de trecut nici râzând, nici plângând, nu ne putem descotorosi de scutecele lui deoarece mulți înțelegem prin libertate și democrație doar niște vaci de muls. Și cei care știu le și mulg cu o osârdie renăscută din netruda tuturor celor ce ne-au măcinat cu copitele sau tancurile amăratele de drumuri aflate la întreținerea tuturor hulpavelor interese. Și la interesele lor contribuim cu conștiința netulburată și noi, deși m-ar bate Dumnezeu dacă aș folosi pluralul la infinit. Și asta pentru că nu toți suntem la fel, nu toți ne-am încorporat să transpirăm pentru drumul falimentar pe care vor să-l bitumineze doar unii”. □ Sub titlul *După douăzeci de ani...*, Valeriu Cristea scrie despre *Zadarnică e arta fugii* de D. Țepeneag, „o savantă arhitectonică muzical-cinematografică” (pe care autorul a început-o în 1969, la Sinaia, și a terminat-o în 1971, la Paris, publicând-o în România abia 20 de ani mai târziu): „Nici în această carte, scrisă într-o românească admirabilă, limpede și expresivă, Dumitru Țepeneag nu-și dezmințe reputația de fost șef al școlii onirice (...). Puțini scriitori realiști au însă un simț atât de dezvoltat al detaliului, o percepție atât de acută a concretului. (...) În fine, un personaj episodic savuros: (...) «ăla cu organizația pentru ajutorarea comuniștilor – auzi de idee! – când vor cădea de la putere» (...). În plină dominație comunistă, o asemenea idee, o atare filantropică preocupare nu puteau să apară decât mai mult decât bizare: batjocoritoare, insultătoare față de «eterna» dictatură proletară. Drept pentru care, individul e și trimis la răcoare. Iată însă că astăzi o asemenea organizație le-ar fi prins bine celor ferm convinși până mai ieri că nu vor ceda niciodată puterea”.

24 mai

● În nr. 21 din „Contrapunct”, Ion Bogdan Lefter publică un articol-bilanț despre situația socio-politică a României în 1990 (*Un an dezastruos și un pronostic optimist*): „Demagogia a fost prea exagerată, incompetența – prea mare, greșelile de tot felul – prea grave. Așa stând lucrurile, risc o prognoză –

ziceam – optimistă: nu pe «termen scurt», nu pe următoarea săptămână sau lună, ci pe ceea ce se numește «termen mediu». Peste câteva luni, poate peste un an, fie prin demisie, fie în urma alegerilor viitoare, lucrurile se vor schimba. Menținerea actualei situații politice, prea tare compromise, nu mi se mai pare posibilă”. □ Sorin Preda îi răspunde afectuos „scrisorii” provensale a lui Mircea Nedelciu (*Răspunsuri tardive*): „Aflu cu surprindere că ai luat premiul Uniunii pentru *Femeia în roșu* (dând glas snobismului, i-aș spune premiul *Femina en rouge*). Mă surprinde nu că l-ai luat, ci că sunt ultimul care află de asta. (...) Culmea e că pentru alții trec drept un tip informat (lucrez la un ziar, nu-i așa?)”.

● În „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 21), Traian T. Coșovei cronichează rezervat „pseudo-S.F.”-ul lui Ioan Groșan, *Planeta mediocrilor*, apărut (în 1991) la o editură particulară obscură, Editura „Cassandra”, după ce în anii '80 fusese publicat fragmentar, în serial, sub pseudonimul Ars Amatoria, în revista „Știință și tehnică”. „Întreaga «epopee spațială» a lui Ioan Groșan gravitează pe orbita clișeului politic (...). Privind retrospectiv, Groșan se miră și el, așa, pe degeaba, că episoadele lui pseudo-science-fiction «au sfârșit prin a atrage atenția anumitor organe și organisme de partid și de stat». Ar fi poate exagerat să includem *Planeta mediocrilor* în literatura rezistenței, deși cu o doză bună de umor putem spune că de la roboții Felix S 23, Dromiket 4, Stejerean 1 și Getta 2 până la motanul Arpagic nu e o distanță decât de câteva (...) «secunde-lumină». Comentând o afirmație a autorului din *Cuvânt înainte* – „mă mir și eu câte «șopârle» au putut să scape șerpuind printre rânduri...” –, Traian T. Coșovei devine și mai casant: „A-ți situa proza (fie și umoristică – s-o numim convențional așa) în registrul «șopârlelor» înseamnă a recunoaște că, pentru a deconspira (în scopul hazului, cum i-ar plăcea chiar autorului să spună) clișeul, uzezi tot de clișeu. Pentru că «șopârla» e un adevăr fără curaj, un adevăr spus complice, făcând cu ochiul”. Și verdictul – demolator: „Debarcând pe paginile acestei planete simpatice, nu poți să nu te gândești la cuvintele primului om pe lună, dar adaptate acestui accident editorial: un pas mic pentru Ioan Groșan, dar un pas uriaș pentru mediocritate”. □ Este publicată (în transcrierea Luminiței Vădan Petrescu) continuarea dezbaterii despre critică din numărul trecut. Alex. Ștefănescu: „În momentul actual există o confuzie de valori (...). De ce (...) ? În primul rând pentru că a fost în vigoare «înainte de» 22 decembrie 1989 – iată, preiau un tipar de gândire comunistă – o ierarhie de valori oficială care era falsificată. Nu numai criticii literari, ci și cititorii cu un anumit grad de competență știau bine care autori sunt valoroși și car nu sunt. Ei trebuia să suporte însă această versiune oficială. Pe de altă parte, exista o ierarhie de valori neoficială, care era în mare măsură adevărată, dar nu întrutotul adevărată, pentru că printr-un fenomen de polarizare, în replică la ierarhia oficială, se supralicitau anumite valori. Sunt scriitori care spre cinstea lor s-au opus regimului comunist, au fost opozați,

dar au și beneficiat de avantajele pe care le conferă opoziția. O aluzie politică din opera lor îi făcea pe mulți critici, dintr-o frumoasă solidaritate intelectuală, justificată, îi făcea să laude excesiv opera respectivă, s-o susțină. Există o conspirație a binelui, care totuși a dus la o anumită falsificare a ierarhiei literare. Ceea ce se întâmplă, în momentul de față, cu invazia pieței literare de către o literatură comercială sporește confuzia. Există, apoi, o nouă polarizare politică, în momentul de față, care iarăși face să se obtureze spiritul critic”. Ideea că în critica românească din perioada 1965-1989 a fost supralicitată valoarea estetică a unor cărți cu miză etică, „anti-regim” este dezvoltată în continuare și de Traian T. Coșovei: „Opere de un nivel mai slab erau, nu de puține ori, mult ridicate pe o stachetă a valorii, tocmai pentru că reprezentau un punct de vedere al unei opoziții tacite subterane. (...) O literatură a frondei, nu de puține ori încurajată chiar de o aripă liberală a sistemului (...). Ar trebui o reconsiderare radicală a cărților, a valorilor, a numelor, de pe poziții contemporane, la zi, pentru că și operele unor Marin Preda, Nichita Stănescu... (...) sau Sadoveanu, ca să nu mai dăm și alte nume, ar trebui puse într-un spot de lumină (...) acum când opiniile s-au liberalizat. Dacă nu cumva această critică epidermică a creat și reflexul nostru, al celor mai tineri, al generației '80 (...), reflexul invers: o autoapărare ce a mers în răspăr cu critica literară, ce pe de-o parte denunța niște opere, pe de altă parte le umfla, le supralicita. (...) Reflexul nostru, al generației '80, a fost acela de a ne crea o auto-critică. Noi nu am beneficiat precum generația '60 de o critică literară. Noi am fost impuși, sprijiniți, uneori cu anumite riscuri, de generația critică ce a impus și generația '60”.

● În nr. 50 din „România Mare” continuă publicarea articolului ***Napoleon n-a auzit de Eger*** de Romulus Vulpescu, dar și a „serialului Mircea Dinescu” – ***Un Magellan modern: Mircea Dinescu*** – sub semnătura lui Constantin Anin. □ Eugen Barbu scrie un pamflet la adresa lui Andrei Pleșu și a susținătorilor acestuia: ***Ceata lui Baboie*** – „Nu mi-am închipuit niciodată că nenea Iancu Caragiale va inspira în zilele noastre reeditarea Cațavencilor, iată că minunea s-a produs! De domnul Pleșu auzisem în treacăt, cu ocazia unor indiscreții făcute în jurul Școlii de la Păltiniș, unde filosoful Noica preda niște cursuri care au încăput la tipar sub numele de *Jurnal*. Că era vorba de un fel de oameni aleși nu ne-am îndoit nici o clipă, pentru că ucenicii Meșterului erau oameni subțiri; că se purtau socratic urmând o lecție veche a anticilor, colocviile lor fiind nu tocmai creștinești, nu avea nicio importanță pentru omul de rând. Între noi fie vorba, textul faimosului *Jurnal* nu strălucea prea mult, pentru că, în ce mă privește, îl preferam pe Țuțea, care mi s-a părut întotdeauna superior lui Noica, mai nietzscheean, mai cu stil decât echipa de lângă Sibiu, dar nu vreau să întocmesc clasamente. (...) Urmașul lui *Madame Salam*, cum i se zicea predecesoarei acestui disident cu barbă, ce te trimetea la chipul lui Marx, și-a dat în petec din plecare, drept care mi-am permis să scriu un pamflet pe care nu-l regret deși era nițel *shoking*. (...) De la un învățat ca

domnul Pleșu trebuie să te aștepți și la o țără de humor, altfel ne ducem dracului și ne spânzurăm, că destul ne-a frecat perechea prezidențială ani de zile. (...) Domniile lor au pus bombe la Parlament, i-au spurcat pe Ceaușescu și pe Leana cu pamflete vitriolante, e vremea lui Arpagik, simbol al Revoluției, și a prezenței în fruntea scriitorilor a unui poet care e cam dus cu sorcova de când ocupă fotoliul prezidențial la Uniunea Scriitorilor. După cum s-a mai scris în presă, chiolhanele nu mai conțin în Casa Vernescu și nu mai știu unde, sfeterisirile ținându-se lanț. Lumea petrece, foarte bine, dar pe ai cui bani. Și în ce scop?”. Din „ceata lui Baboie” ar face parte și Coriolan Babeți, care ar fi voiajat cu familia în Italia, la un hotel de lux, „*pe șest*, cum se zice”, „lăsând ca nota să fie achitată de către Ambasada României”: „Trupa de revistă a Babeților a fost filmată de niște reporteri italieni iar caseta video a fost dată pe un post TV... La așa patron, așa amici! Întrebare: Cât va mai fi tolerată «echipa de călușari» a domnului Pleșu și când se va sfârși Carnavalul așa-zișilor disidenți? Aici nu e vorba numai de un ministru boem, ci de obrazul țării!”.

25 mai

- Are loc, la Pitești, festivitatea de decernare a premiilor revistei „Calende” pe anul 1990: Ana Blandiana primește premiul pentru poezie, pentru volumul *Arhitectura valurilor* (Editura Cartea Românească); Stelian Tănase, premiul pentru proză, cu romanul *Corpuri de iluminat* (Editura Cartea Românească); Matei Vișniec, premiul pentru dramaturgie, pentru piesa *Bine, mamă, dar ăștia povestesc în actul II ce se întâmplă în actul I*, pusă în scenă la Teatrul Tineretului din Piatra Neamț; Monica Lovinescu, premiul pentru critică și istorie literară, pentru volumul *Unde scurte* (Editura Humanitas); lui Cornel Nistorescu îi revine un premiu pentru activitate publicistică; Simona Popescu și Vasile Gogea primesc premiul pentru debut – prima, pentru *Xilofonul și alte poeme* (Editura Litera), cel de-al doilea, pentru volumul de proză *Scene din viața lui Anselmus* (Editura Litera). Juriul a fost alcătuit din Al. Th. Ionescu, Nicolae Oprea și Călin Vlasie (președinte).

- Gheorghe Grigurcu demască în „Dreptatea” un nou „colaboraționist”, în persoana lui Romulus Vulpescu, care practică „șovinismul deșănțat” de „mentalitate fascistă”, atacând, „cu aceeași furie oarbă” și pe românii care nu-i împărtășesc opiniile: „Poetul doct și subtil, migălosul traducător, editorul diligent, împătimitul bibliofil să se transforme peste noapte într-un Caliban? Intelectualul care părea a-și fi păstrat demnitatea sub dictatură și care a salutat în termeni entuziaști (acum ni se par suspect de clamorosi!) doborârea acesteia, să-și dea în petic, tocmai aproape de liman?/ Și, cu toate acestea, realitatea adoptă câteodată înfățișarea unei literaturi ieftine! Scriitorul-senator (independent?) Romulus Vulpescu ne-a dezamăgit, date fiind antecedentele sale, poate mai mult decât oricare alt om de litere român. Ceea ce părea a fi

templul rafinamentului calofil s-a dovedit o cavernă din care pornesc urlete preistorice”. Concluzia: „Romulus Vulpescu nu merită ura noastră, ci doar un total dispreț”.

27 mai

- Nr. 3 din „Litere, arte, idei” (LA&I) este dedicat expoziției „cARTe” de la Muzeul Colecțiilor, conținând un interviu luat de Cristi Dragomir lui Andrei Oișteanu, unul dintre inițiatorii evenimentului (alături de Călin Dan și Wanda Mihuleac): *Cartea – ființă, cartea- obiect*. □ Un alt interviu îi este acordat de Ionel Jianu lui Gabriel Stănescu: „*Monografia mea despre Brâncuși a fost punctul de pornire al unei formidabile literaturi brâncușiene*”.

28 mai

- Sub titlul *Comuniștii din Apus sunt tot la fel de vinovați ca și cei din Răsărit*, „Cuvântul” (nr. 22) publică fragmente dintr-un amplu dialog purtat de Mircea Ciobanu, la Geneva, cu Regele Mihai, extrase dintr-un volum în curs de apariție (*Convorbiri cu Mihai I al României*, Editura Humanitas, 1992).

29 mai

- În „Luceafărul” (nr. 22), Dan C. Mihăilescu (*Evadând*) consideră că „trebuie să (re)învățăm sentimentul elitar: noblețea de castă, liniștita bucurie a comunității închise, estetismul rezervației”: „Masificate zeci de ani, elitele trebuie să-și revină în fire, să redeprindă vechiul masochism al «înmulțirii în captivitate», nu disprețuind neapărat vulgul, ci, numai, vulgaritatea și, mai ales, sfidând eternul apetit dictatorial, ucigător de spirit, al puterii. În plus, vor trebui să-și re-cunoască limitele, rostul de «lux închis». Înainte vreme, «cei mulți» (...) priveau elitele ca pe un foarte *firesc* fenomen de *absurd*. Pitoresc și gratuit, totodată. Ca un spectacol de bufoni închiși într-un ospiciu al deliciilor. (...) Ca un sacerdoțiu cerșetoresc. Comunismul, însă, le-a infuzat, cu bună știință, «maselor de oameni ai muncii» ideea că artiștii, pe lângă faptul că «nu sunt buni la (de) nimic», sunt și un potențial, permanent, pericol public: paraziți, anarhiști, bețivi și plini de bani, hedoniști, narcisiaci (...). Pe de altă parte, întărindu-i cotropitor inamicii, comunismul i-a retezat artistului autorespectul, simpla, fireasca, profunda mândrie a Meseriașului adevărat. Pus «cu botul pe labe», dresat să-și lingă recunoscător botnița, artistului i s-a extirpat șira spinării...”. □ Dan-Silviu Boerescu semnează articolul *Cangrenă și dantelă (Eseurile din periodice ale tânărului Cioran)*.

30 mai

- Dan Deșliu semnează, în „România literară” (nr. 22), o *Scrisoare dincolo de Prut*, publicată ca editorial: „Dragii mei confrăți din Basarabia,/ În ianuarie 1900, cu prilejul zilelor Eminescu, am avut plăcerea și bucuria să mă aflu o

vreme în preajma delegației voastre, din care făceau parte, printre alții, Nicolae Dabija, Grigore Vieru, Gheorghe Vodă, Vasilache – scriitori și oameni admirabili. Am fost împreună – poate unii vă mai amintiți – la Snagov, unde am vizitat faimoasa vilă 10, bârlogul de lux al Ceaușeștilor, al acelui cuplu de bestii care și-au bătut joc de țara noastră aproape un sfert de veac./ (...) Nu cred că ați zărit printre numeroșii colegi de aici, veniți să vă salute, să vă îmbrățișeze frățește, nici pe Adrian Păunescu, nici pe C.V. Tudor, nici pe E. Barbu și alții de teapa lor. Lefegiii fostei puteri stăteau încă chirciți în vizuină, cu sufletul la gură (așa se spune, știți, măcar că ei n-au așa ceva, suflet adică), îngroziți la gândul că vor culege ce-au semănat ani în șir. Firesc, ar fi trebuit să culegă oprobriul public, condamnarea morală pentru preamărirea tiraniei, pentru loviturile îndreptate sistematic împotriva acelor colegi de breaslă, de la Geo Bogza și Jebeleanu și Marin Preda, de la Goma, Dinescu și Blandiana, de la Șt. Bănulescu și N. Manolescu și Mircea Iorgulescu, la Ileana Mălăncioiu și Dorin Tudoran și mulți, mulți alții (...)/ Iluzia că, după acel decembrie de foc și de sânge, România va păși pe făgașul dreptății, s-a spulberat însă. (...) În ce mă privește, nimic nu mă putea dumeri mai convingător cum stăm, decât mâna întinsă (...) de noua putere, agenților dictaturii din aria culturală, trâmbiștilor și surlașilor năimiți, alde Eugen Barbu, Adrian Păunescu, C.V. Tudor, Eugen Florescu (...). Băieții s-au pus pe treabă, singura la rare se pricep cu adevărat. (...) Murdării tipărite, ca «România Mare», «Democrația», «Europa», «Totuși iubirea» (stupid titlu) și câte altele, revarsă valuri de scârmă și otravă, năucesc în continuare minți gata năucite, calomniază pe cei ce și-au pus pielea la bătaie, în epoca beznei, deplâng pe călăi și pe torționari, laudă fără rușine opera patriotică a Securității, care îi patronează și azi. Unul din obiectivele lor principale este dezmembrarea Uniunii Scriitorilor, mai incomodă pare-se, la ora de față, pentru această jalnică putere (...)/ Am evocat contextul istoric, pentru ca în lumina lui să vă arăt ce dureroasă și cu neputință de înțeles este pentru mine și pentru imensa majoritate a colegilor mei atitudinea voastră, de fraternizare cu simbriașii vechii și actualei stăpâniri. Un flașnetar, hidos și caraghios totodată, ca Adrian Păunescu, pe care sute de admiratori l-au fugărit mai an pe străzile Bucureștiului, huiduidu-l precum merita, e proslăvit astăzi în revista «Basarabia». I se aduc omagii ditirambice, i se publică și i se dedică poezii etc.. etc.”. □ Eugen Simion publică articolul polemic ***Politica scriitorilor***, în replică la textul lui Alex. Ștefănescu din nr. precedent al revistei (***Scriitorii și politica***, 23 mai 1991): „Redactorul-șef al «României literare» (G. Dimisianu) (...), ca să nu rămână fără replică, transmite torța polemicii subalternului său, Alex. Ștefănescu. Acesta, zelos față de șeful său, publică (...) un articol deosebit de violent și insultător la adresa mea și a altor scriitori. Acuzația – exprimată acum în termeni expliți – este că, apărând ideea de normalizare a literaturii, apărăm în chip fatal politica guvernului. Cum? Simplu: puterea actuală are tot interesul ca scriitorii să facă literatură, nu politică...

Și, dacă eu vin și spun că o revistă de literatură trebuie să publice, în primul rând, texte literare și comentarii critice, nu fac, bineînțeles, decât să sprijin politica puterii asasine.../ Acesta era, pe scurt, raționamentul lui G. Dimisianu, aceasta este și dialectica subalternului său, Alex. Ștefănescu. Plus zelul de care am pomenit și obrăznicia lui... Opresc fraza aici. N-am nici un chef să polemizez cu dl. Alex. Ștefănescu și n-aș fi scris articolul de față dacă el n-ar fi apărut în revista la care public de aproape 25 de ani și dacă în însemnările sale n-aș fi descoperit câteva propoziții care exprimă o mentalitate (să nu zic o șmecherie) răspândită în presa de azi. Înainte de a vorbi despre ea, amintesc cititorilor mei că acela care a lansat la începutul anului 1990, în «România literară», ideea întoarcerii la normalitate este N. Manolescu, directorul revistei. (...) G. Dimisianu și, evident, subalternul său, Alex. Ștefănescu, ar trebui să-l citeze în acest caz pe N. Manolescu în grupa scriitorilor indezirabili. N-o fac, se înțelege, dimpotrivă, directorul revistei este trecut pe lista *celor buni* (printre ei se află și un ministru și un subsecretar de stat; aceștia nu fac, evident, politica guvernului, politica guvernului o fac eu și Valeriu Cristea atunci când ne luăm libertatea de a nu fi de acord, privitor la relația dintre politică și literatură, cu G. Dimisianu și Alex. Ștefănescu !)./ Astfel de împărțiri în albi și negri, buni și răi sunt aberante și primejdioase când este vorba de literatură. Le-aș fi trecut sub tăcere, cum am făcut de atâtea ori, dacă, repet, n-aș fi observat în articolul lui Alex. Ștefănescu o mică șmecherie populistă formulată într-o retorică a elitismului. (...) El apără, mai întâi, dreptul scriitorului român de azi de a face politică. Apărare inutilă. Nimeni nu i l-a contestat. Dl. Alex. Ștefănescu se opintește, cu trupul său voinic, să spargă uși larg deschise. Urmărind frazele lui spumegătoare, îți vine să-l trimiți la T. Maiorescu: «nu-i în chestie». (...) «În chestie» este altceva și anume că Uniunea Scriitorilor nu are atâtea bani încât să finanțeze atâtea reviste câte opinii au cei 2 000 de membri ai săi. Și, apoi, nu este normal ca o revistă de literatură să fie interesată, *în primul rând* (s.n.), de soarta literaturii? Interzic eu, prin aceasta, dreptul scriitorului de a face politică? (...) Sunt, apoi, atât de filosof încât să-mi dau seama că, în circumstanțele de azi, o revistă literară nu poate rămâne izolată în sfera pură a literaturii. Chestiunea este însă ca, în esență, o revistă literară să nu abandoneze spiritul critic, iar scriitorul român să nu uite (...) că nici o circumstanță nu justifică absența operelor fundamentale într-o epocă. (...)/ Ce trădare săvârșesc eu, critic literar, când amintesc contemporanilor mei că, făcând politica pe care vor s-o facă, să nu ignore vocația lor esențială?! (...) / Mă gândesc, acum când scriu acest articol, că un spirit cu adevărat democratic ar trebui să aibă mai multă toleranță chiar și față de cei care vor să trăiască în «țarcul apolitismului»... (...) L-a condamnat cineva pe Valéry care s-a ferit toată viața de politică și a scris o vorbă teribilă despre politică (știința care te împiedică să te ocupi de treburile importante!)?!... (...) Uite, așa luptăm noi pentru «veritabla democrație» cu idei și mentalități care

mie, înuiia, îmi amintesc de intoleranța proletcultistă.../ Revin, cu aceasta, la mentalitatea (șmecheria) ce poate fi desprinsă din articolul lui Alex. Ștefănescu. Îmi vine să cred că articolul a fost, în fapt, scris pentru a apăra această idee, scumpă autorului din moment ce, la o distanță de o lună sau două, o repetă. Este vorba de atitudinea ante-revoluționară și post-revoluționară a scriitorului român. (...) «În sfârșit, nu trebuie uitat faptul că, mai important decât ce a făcut un scriitor, este ce face acum» (s. Al. Ș.). Deci asta este, despre acest fapt este vorba. Despre faptul că «populația României în general este lipsită de competență politică» și despre competența și atitudinea de acum a scriitorului. Dl. Alex. Ștefănescu are toate motivele să susțină această idee. Este, ca să zic așa, o pledoarie *pro domo*. Mă mir numai că directorul revistei, N. Manolescu, nu i-a atras atenția colaboratorului său că, punând astfel chestiunea, intră într-o zonă delicată. (...) Dl. Alex. Ștefănescu, care nu ezită să ne pună (pe mine și pe Valeriu Cristea) într-o serie neagră și să vitupereze pe scriitorii care au avut o întrevvedere «secretă» cu Președintele țării (...), uită că n-a fost nici el ușă de biserică în această privință. Căutând zilele trecute prin hârtiile mele, am dat întâmplător peste un număr din «Românim literară» din (atenție!) 14 decembrie 1989... Pe cine credeți că văd eu în pagina a treia, exact în locul în care dl. Alex. Ștefănescu vorbește azi, întristat, de lipsa de competență politică a majorității populației României și demască pe agenții FSN-ului în cultură? Pe Alex. Ștefănescu, bineînțeles. El apără, aici, cu aceeași retorică, «una din marile idei cuprinse în documentele adoptate de Congresul al XIV-lea al PCR» și citează, se înțelege, pe «tovarășul Nicolae Ceaușescu» (...)./ Asta scrie dl. Alex. Ștefănescu în ziua de 14 dec. 1989. Altfel scrie el în mai 1991. (...) Mă gândesc numai ce cred (ce pot crede) despre el vechii lui cititori, aceia care-i urmăreau prin anii '80 articolele din «România liberă», acolo unde dl. Al. Ștefănescu scria, în vervă, despre noua geografie spirituală a patriei, dând copios citate din Geniul Carpaților și mondiala lui soție./ Sunt, în genere, un om tolerant, și militez, în continuare, pentru o nouă îngăduință între oamenii care au trecut împreună printr-o mare suferință colectivă. Nu sunt însă într-atât de tolerant încât să accept intoleranța și oportunismul celor care mistifică totul și se răfoiesc la mine în numele democrației”. □ Sub titlul **Structura cristalului**, N. Manolescu prezintă volumul Martei Petreu, *Teze neterminate* (Editura Cartea Românească, 1991).

● Nichita Danilov scrie, într-un articol din „Timpul” (nr. 5), **Lozinci și caricaturi**, despre filmul lui Stere Gulea *Piața Universității*, deplângând lipsa de audiență a acestei producții în „dulcele târg al Ieșilor”. □ Aceluiași film îi dedică o tabletă și Mariana Marin (**Crimă desenată în palmă**): „E un film de montaj. (...) Nu știu de ce am impresia că Stere Gulea mai are o altă versiune a filmului. Nu știu de ce am avut impresia unei cenzuri care s-a exercitat asupra peliculei”.

● Din categoria romanelor de sertar, „Tribuna” (nr. 22) publică un fragment din *Umbra penei de gâscă* de Radu Țuculescu, în curs de apariție la Editura

Dacia. □ Ioana Bot scrie despre *Femeia în roșu*, iar Diana Adamek comentează volumul *Eu* de Eugen Ionescu (*În grădină, cu Alice*).

31 mai

● În „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 22) este transcrisă prima parte a unei mese rotunde organizate la Cluj, în seria dezbatelor revistei, pe 28 martie 1991: **40 de ani de noapte a Dicționarului românesc**. Participă: Adrian Marino, Marian Papahagi, Ion Mureșan, Mircea Popa, Sabina Teiuș (director adjunct la Institutul de Lingvistică din Cluj), Rodica Marian și Augustin Z.N. Pop. La începutul discuției, Adrian Marino insistă asupra faptului că „epoca stalinistă și cultul personalității au viciat în mod grav lexicografia română”: „Cred că ar trebui să discutăm (...) o serie de noțiuni. În primul rând, noțiunile social-politice ca *democrație*, *burghezie*, *mică-burghezie*, au definiții «senzaționale», aberante, umoristice, cum vreți să le spuneți. În domeniul nostru literar, luați definițiile care s-au dat la *artă pentru artă*, la *formalism*, *estetism*, *decadentism*, sunt niște grozăvenii. Eu însumi am pățit-o la *Dicționarul de idei literare* cu articolul *decadentism* care a fost efectiv masacrat. (...) Este foarte bună această idee de a analiza dicționarul pentru a vedea exact cum a fost pervertit spiritul românesc, cum a fost corupt de noțiunile fundamentale, sociologice, estetice, etice. Luați, apoi, noțiunile religioase definite în dicționar: sunt o grozăvenie, misticism ș.a.m.d.”. Sunt aduse în discuție câteva lucrări lexicografice din perioada comunistă (între altele *Dicționarul de filosofie* și *Dicționarul Enciclopedic Român*), grav viciate ideologic. Marian Papahagi atrage atenția că „ne lipsesc acele lucrări care au caracterul alexandrin de a sistematiza o informație”: „Eu aș include, alături de dicționare și de enciclopedii, indicii de tot felul, concordanțele. Noi nu avem, până în clipa de față – și este o rușine națională – concordanțe ale limbajului poetic eminescian, nu avem concordanțe ale poeziei noastre populare, concordanțe pe marii creatori de limbă din cultura românească, pe Creangă, de pildă, sau pe alți autori”. Marian Papahagi aduce în discuție și soarta *Dicționarului Scriitorilor Români* (încă nepublicat la momentul dezbaterii) – început înainte de 1989 sub coordonarea lui Mircea Zăciu și trimis la topit „grație intervenției cunoscutului Dulea”: „Acest dicționar ar trebui să fie reluat, dar eu vă pun acum întrebarea: vă dați seama ce înseamnă a relua un asemenea dicționar? Trebuie să recunoaștem că acel dicționar a fost scris sub cenzură, anumite lucruri erau scrise într-o formă voalată atât în particula biografică a articolului cât și în cea interpretativă. Ca să nu mai spun de cea bibliografică, când diverse nume nu erau citate. Doi: o sumă de nume erau absente, pentru că nu puteau fi introduse – scriitori din afară, scriitori români plecați, o seamă de autori care erau tabuizați și interziși ș.a.m.d. Nu mai spun de faptul că, între timp, de 10 ani de când am isprăvit noi acest dicționar, a apărut o generație întreagă de scriitori pe care noi nu-i puteam prinde la momentul respectiv, care

au două, trei cărți (...). Această carte poate fi consultată numai de cei trei-patru deținători ai celor trei-patru copii existente”.

● Vladimir Tismăneanu publică în revista „22” (nr. 21) un articol *in memoriam* Ioan Petru Culianu, ***Cei pe care zeii îi iubesc mor de tineri***: „Vestea asasinării lui Ioan Petru Culianu am aflat-o de la Cora Tudoran chiar în după-amiaza zilei când s-a întâmplat nenorocirea. Eram cu Mircea Mihăieș și am rămas amândoi muți, refuzând să credem ceea ce auzisem. Ce puteam spune? Ne-am gândit, firește, că ar putea exista o dimensiune politică, mai cu seamă că știam de deschiderea sa tot mai clară spre ideea monarhică, atât de plăcută de guvernanții de la București. Pe de altă parte, mă întreb, de ce tocmai el? Și apoi, dacă este vorba de o crimă politică, cine vor fi următorii? Am rugat niște prieteni din Chicago să ne trimită de îndată extrasele din presa locală privitoare la ancheta judiciară. Am aflat astfel că asasinatul s-a produs marți, 21 mai, în toaleta Facultății de teologie unde Ioan Petru Culianu predă la Universitatea din Chicago. S-a constatat că a fost ucis în chip laș, glonte venind de sus în cabina în care se afla profesorul, iar arma crimei dispărând fără urmă. Nu încap aici o îndoială că a fost omor cu premeditare, iar studenții lui Culianu sunt citați în «Chicago Tribune» în legătură cu temerile profesorului că ar putea fi victima unei răzbușări politice. Este încă prematur să facem mai mult decât speculații. (...) Țin (...) minte acele clipe când umblam după semnături în apărarea lui Marian Munteanu, victimă a samavolniciei unei puteri deopotrivă uzurpatoare și parazitară. L-am sunat pe Ioan Petru care mi-a răspuns cu a sa de neuitat vorbire molcomă, aproape mângâietoare în căldura umană ce o degaja, că în orice situație, ori de câte ori eu sau Dorin vom semna ceva, să-l considerăm aprioric gata să fie alături de noi. (...) Câteva luni mai târziu, într-o seară de septembrie cred, eram cu Mircea Cărtărescu și l-am sunat spunându-i cât de admirat și iubit este de către intelectualii din țară. Din nou, puțin stingherit ne-a întrebat (bănuiesc că se temea cumva de povara unei asemenea faime) dacă nu cumva exageram și-l vedeam prea important./ Nu ne-am întâlnit niciodată, dar telefonul și o cauză comună ne-au permis să devenim prieteni. (...)/ A fost un cărturar din stirpea lui Hașdeu, Pârvan, Iorga și Mircea Eliade. Nu vreau să anticipez concluziile investigației în curs, dar știu un lucru, că la întrebarea cui prodest răspunsul nu poate fi decât unul: celor care urăsc toleranța și umanitatea”. □ Este publicat textul unor conferințe susținute de Ana Blandiana (***Scriitorul român, între rezistență și opoziție***), Petru Creția (***Contribuție la o analiză a minciunii politice***) și Gabriel Andreescu (***Drumul egal de după Revoluție***) în cadrul unui colocviu internațional pe tema „Intelectualul și revoluția”, eveniment organizat de românista Luisa Valmarin la Universitatea „La Sapienza” din Roma (în zilele de 13-16 mai 1991). În nr. următor al revistei (nr. 22, din 7 iunie 1991) vor fi publicate și alte intervenții românești de la același colocviu – Paul Goma, ***Nu trebuie discutat cu Securitatea***; Nicolae Balotă, ***Soluția național-comunistă***; Banu Rădulescu, ***Demer-***

surile intelectualului român după Revoluție. ■ Ana Blandiana (*Scriitorul român, între rezistență și opoziție*): „Sunt întrebată ce mi se pare mai greu de suportat: regimul de supraveghere, izolare, persecuție din timpul dicaturii, sau climatul de ură, violență și calomnie de acum; și de fiecare dată răspund că ziua de azi mi se pare mai amenințătoare și mai greu de suportat. Pe de altă parte, înainte, mă întărea iluzia unei solidarități secrete care nu apărea ca evidentă doar pentru că nu avea curajul sau posibilitatea să se exprime, iluzie pe care nu mai am cum s-o păstrez după dezbinările și urile care zguduie de un an de zile societatea românească; pe de altă parte, minciuna care stăpânea înainte mecanismul politic și mass-media era percepută de toată lumea ca minciună (...); acum minciuna, care stăpânește viața politică și televiziunea cu o aură aproape magică, este înregistrată de foarte mulți ca fiind un adevăr. (...)/ Rămâne să înțelegem care poate fi rolul scriitorului în acest peisaj format din dărâmături, minciuni și gunoaie (...). Singura concluzie de care mă simt în stare este de o dezarmantă, poate naivă, simplitate: rolul scriitorului este acela de a spune în continuare, cu orice preț, adevărul. Nemaiapărat de metaforă și nemai sprijinit de unanimitate, bătut și împrôscat cu noroi, el va avea în opoziție aceeași sarcină pe care o avea în rezistență”.

● În „Contrapunct” (nr. 22), Cristian Moraru (*Democrația de piață. Puțină semantică pe culmile disperării*) ia atitudine față de problematica „specificului național”, pornind de la „lumea” lui Caragiale și de la textele lui Blaga și Cioran (*Schimbarea la față a României*). Ideea de bază este că „scena subordonării românescului de către valahic a fost aceea a României postbelice, a comunismului deci”, „valahicul” stând, spre deosebire de „românesc”, sub semnul lui „pseudo”, și că România postcomunistă, a „democrației de piață” trebuie să se desprindă, prin eforturile proprii, de „neantul valah”. □ Într-un nou episod al serialului *Scrisori provenșale* (destinatar: Gheorghe Crăciun), Mircea Nedelciu își justifică „francofilia” ca diferită de cea „desuetă, de tip Al. Paleologu”, prin preferința pentru micile ferme franceze și culturile vitipomicole, în a căror adaptare vede o posibilă șansă de dezvoltare a agriculturii din sudul subdezvoltat (și „balcanic”) al țării, cu reducerea decalajelor față de Transilvania (identificată Europei Centrale) și depășirea resentimentelor reciproce dintre ardeleni și regățeni, sau a frustrărilor identitare speculate de falșii naționaliști. În această cheie este asumată scrierea romanului *Femeia în roșu*: „Nici Adriana Babeți și nici Mircea Mihăieș, prin ce scriseseră până atunci, nu-mi ofereau destule motive pentru a accepta. Tema în sine, latura ei senzațională, m-a atras, pot spune, într-o măsură moderată. Exista însă în mine o căutare subconștientă, ceva ce mă lucra de câțiva ani, și acel ceva m-a determinat, cumva pe deasupra voinței mele, să accept propunerea și să mă arunc asupra ei. Proza românească are, mă gândeam eu atunci, o lacună fundamentală în faptul că nu dă nici o imagine credibilă și convingătoare despre acea parte nebalcanică a românismului. De la Slavici la Ivasiuc și Breban,

prozatorii care s-au desfășurat în mediul transilvan mă nemulțumeau. Reușitele prozei românești, de la Caragiale la Marin Preda, plus cele câteva reușite ale colegilor mei de generație se desfășuraseră mai ales pe solum (mentalități, dileme, iluzii) regătene. Și chiar nefăcând nici o apreciere valorică, «ambele ramuri» sau «tendințe» sau cum să le zic, păcătuiesc printr-un fel de regionalism, printr-un fel de absență a pasului spre sinteză. Vreau să spun că literaturii române îi lipsește acea operă în care Unirea de la 1918 să fie perfect asumată și exprimată. (...) Într-un fel, pentru cineva care vine din afară și citește întreaga literatură română, există două popoare: unul care trăiește în Europa Centrală și are specificul lui în confruntarea cu problemele acelei zone, și un altul care trăiește în Balcani, se luptă în maniera sa specifică cu toate vicisitudinile geo-politice ale zonei și dă, prin felul în care rezolvă existențial situarea în Balcani, culoare și conținut definiției balcanismului. În ciuda acestei imagini sfâșiate pe care o dă literatura, cele două popoare sunt unul și același, ba, mai mult, au una și aceeași limbă, care este foarte unitară. Constatând această lacună a literaturii române, m-am trezit că o resimt ca pe o lacună a literaturii pe care o scriu eu însumi. (...) Citeam cu alți ochi prozele tale, ale lui Alexandru Vlad etc. Ceva se declanșase în mine la Lugoj. În timp ce scriam la *Tratament fabulatoriu*. Atunci am simțit gustul de a privi mai îndeaproape atmosfera, mentalitățile, arhitectura, istoria (toujours à la Braudel) din zonele Brașov, Sibiu, Cluj, Târgu Mureș, Timișoara. Încercam să înțeleg diferența dintre un țăran ilfovean și unul bănățean și ea era enormă. (...) am descoperit cu bucurie”.

● În „Orizont” (nr. 22), Michel Didier, profesor la Universitatea din Toulouse, este intervat de Margareta Gyuresik în chestiuni legate de autonomia universitară și oferă posibile soluții la problemele învățământului superior (*Autonomia universitară – negocieri și speranțe*). □ Sub titlul *Eros sau pornografie?*, este dezbătut un recent spectacol de teatru, pus în scenă de regizorul Laurian Oniga, după *O noapte furtunoasă* de I.L. Caragiale. Caracterul neconvențional al montării este abordat de Șerban Foarță, director al Teatrului Național din Timișoara, într-un interviu acordat lui Cornel Bogdan (*Meridianul Isarlik*), de criticul de teatru Valentin Silvestru (*Un spectacol important*), într-un interviu consemnat de Aurora Dumitrescu, și de regizorul însuși (*Lichelele nu ascultă de rugăminți...*), într-o convorbire purtată cu aceeași A.D. Spectacolul este comentat laudativ într-un articol de Gheorghe Leahu (*Caragiale eliberat*). Pe ultima pagină, un fragment dintr-un studiu despre *Eros și magie* de Ioan Petru Culianu, tradus și prezentat de Smaranda Vultur, marchează tragică dispariție a savantului.

● În „România Mare” (nr. 51) este publicată o declarație către Securitate (din mai 1987) a lui Andrei Pleșu, pe atunci secretar al organizației de partid: „Subsemnatul Pleșu Gabriel Andrei, lector universitar la Institutul de Arte Plastice «Nicolae Grigorescu», rezum, mai jos, declarația amănunțită pe care

am dat-o anterior Biroului Organizației de Bază. În iarna 1980-1981 am fost convocat telefonic la o conferință ce a avut loc la Institutul de Pedagogie și Psihologie. În acest cadru, perfect oficial, mi s-a prezentat o metodă de relaxare numită «meditație transcendențială». Explicându-mi-se că metoda respectivă nu are valabilitate individuală, ni s-a cerut să completăm un chestionar, cuprinzând întrebări de ordin igienic: cum dormim, ce stare psihică avem, de ce boli am suferit etc. Chestionarul cuprindea, în final, o frază prin care ne obligam să nu comunicăm și altora tehnica ce urma să ni se dea a doua zi, în același institut, în cadrul unor întâlniri individuale. Prima conferință fiind strict introductivă, m-am prezentat pentru a mă lămuri asupra părții practice, a doua zi. În sfertul de oră al ședinței individuale, am asistat la un foarte superficial ritual vedic și am căpătat o mantră cu care să exersezi. Întâlnirea individuală mi s-a părut neinteresantă și de un gust mai curând îndoielnic, drept care am încetat să mă mai interesez de «metoda transcendențială». Menționez că la un timp după această împrejurare, am informat un ofițer al Ministerului de Interne (?) asupra conferinței la care am participat, exprimându-mi dezacordul față de conținutul ei, precum și uimirea că ea a putut avea loc în condițiuni oficiale”.

□ G. Alboiu, în *Drumul mercenarilor*, și Marilena Tutilă, în *Venin manolescian*, se ocupă de „România literară”, care ar fi devenit „organul de partid al Alianței Civice (...), un produs gedesist, o emanație cu sarcini precise”. „Drumul mercenarilor trece pe la hanul «România Literară»”: Nicolae Manolescu, „harnicul scriitor de foiletoane”/cel mai longeviv cronicar postbelic „...a ajuns să se autoconfunde cu un soi de instanță superioară în materie de literatură. (...) Cei care nu se aliniază în *Ceata lui Pițigoi* (Alianța Civică) sunt colaboraționiști sau obscuri. Numai el, Nicolae Manolescu, această caricatură de Havel dâmbovițean, nu e nimic. Pur și simplu NU E”.

[MAI]

● Revista „Vatra” (nr. 5) se deschide cu un interviu luat lui Paul Goma de Titus Suci, în care se vorbește despre rolul scriitorului în cetate: „Ca scriitor eu am o idee care nu e deloc originală, dar e deosebită de a celor mai mulți oameni de cultură din România: adică eu cred că scriitorul trebuie să se amestece unde «nu-i fierbe oala»! Că scriitorul pentru asta e «dăruit» de Dumnezeu, sau de cine vrem noi, cu *Cuvântul*, ca să fie un *Înainte mergător*! (...) De aceea scriitorul *este obligat* să fie purtătorul de cuvânt al celorlalți! Încă o dată, revin și spun: scriitorul! Și nu spun intelectualitatea”. Mai departe, Goma disociază statutul de scriitor de acela de intelectual: „Pentru că aici se face o confuzie în România. Oricine zice cam așa: am făcut studii superioare, sunt intelectual. Nu, domnule Suci, nici măcar artiștii nu sunt, din punctul meu de vedere, intelectuali. Adică un pictor, un muzician nu pot fi intelectuali decât în momentul în care folosesc cuvântul scris sau vorbit *ca să spună ceva înspre bine*! Adică să fie alături de cei care suferă loviturile de ciomag, și nu alături

de cei care îl folosesc. (...) Numai cuvântul e *simțit*, te face să vibrezi, să acționezi. (...) Deci, dintre scriitori numai aceia sunt *intelectuali* care folosesc scrisul lor, cum să spun, întru servirea binelui. Ca să arate celorlalți ce e bine, ce e rău. Și nu așa cum (...) își imaginează, și-au imaginat, cei mai mulți scriitori români, pentru că uite unde am ajuns. Ei au spus așa: noi facem literatură, noi facem cultură, noi scriem poezii, romane, eseu, nu facem politică. Așa au zis aceștia, nu facem politică pentru că politica... murdărește. Politica maculează. Ei au confundat politica, domnul meu, cu etica. Și asta a fost o greșală capitală. De fapt, se poate spune altfel: a fost un alibi. Ei ziceau așa, tremurând, uitându-se în toate părțile, ca nu cumva să fie auziți de cine nu trebuia: cine vrea să intre la pușcărie? Păi dacă nu intră scriitorul în pușcărie, dacă nu varsă scriitorul sudoare și lacrimi și sânge și CUVÂNT, uite ce urmează: 20 mai! Alegerile din România. Situație în care acest popor s-a comportat... cum să spun, ca o *populație*. (...) Ce au făcut atunci românii? Ei bine, românii s-au căcat pe talentul pe care l-au avut în mână! Și-au bătut joc de ei înșiși”. În continuare, Goma discută despre mineriade și lozinca „moarte intelectualilor”, despre Ion Iliescu și „fesenism”, în care vede „o stare de vulgaritate, de răutate, de prostie”, despre superioritatea instrumentării condiției intelectualului în țările vecine foste comuniste și despre propria opțiune morală: „Dacă i-am ținut piept lui Ceaușescu este pentru că așa am vrut eu. Puteam să evit pușcăria, nu aș fi fost închis și acum stăteam frumos în București, aveam apartament, poate și mașină, și mâncam cele 200 de grame de salam cu soia stând cu capul în pământ. Dar nu am acceptat, nu am putut să accept”. În chestiunea solidarizării celorlalți cetățeni români la gestul său de opoziție, Goma precizează: „Nu am fost singur! În ‘77 nu am fost singur. (...) Eu eram un *purtător de mesaj*, adică un *păstrător de scrisoare* pe care oamenii veneau să o contrasemneze. Și au venit. În ciuda dificultăților. (...) În 1977 am contabilizat semnăturile. Ajunseserăm la vreo două sute de aderenți. (...) Se impune totuși o precizare. Cei care au aderat au fost nescritori. Doar doi înși având «harul cuvântului» au semnat această scrisoare: Ion Negoitescu, criticul literar, istoric literar, exilat și el, și Ion Vianu, fiul lui Tudor Vianu, medic, scriitor”. În continuare, Goma cere scriitorului „atitudine”, regretă lipsa „fenomenului «samizdat»” în România și leagă violența schimbării de regim de faptul că scriitorii „«nu și-au făcut datoria» și, drept consecință, nu?, pentru a scăpa de Ceaușescu a fost nevoie de sânge, de moarte...”. În legătură cu schimbarea de strategie a regimului după 1971 și pericolul „deprofesionalizării artei”, Goma povestește: „Dacă l-am fi oprit atunci pe nebun eram salvați. Vorbesc de noi, ca națiune. Atunci viața încă era trăibilă și dacă am fi luat-o din timp... Dar știi dumneata cine a încercat să se împotrivească, să protesteze, zicându-i [lui Ceaușescu] în față – eu n-am fost la ședința aceea – că asta însemna «prohodul culturii române»? Nu tinerii, domnule, ci câțiva dintre vechii staliști! Da. Un Zaharia Stancu, un Eugen Jebeleanu... În timp ce

scriitorii tineri au tăcut, și-au dat adeviziunea. Ba unii au și... «tras limbi»! (...) Și uite așa, din cauza noastră, a scriitorilor care nu ne-am făcut datoria – și nu uita un lucru: *scriitorul trebuie să fie întotdeauna acolo unde sunt cauze pierdute!* – poporul nostru e, din punct de vedere politic, analfabet!”. Dar dacă scriitorul trebuie să aibă o „atitudine”, el „nu trebuie să se lase ademinit, târât de Putere”, așa cum au făcut, în opinia lui Goma, Andrei Pleșu și Nicolae Breban. El însuși se consideră un „luptător”, nu „lider”. □ André Frossard semnează *Secolul al XXI-lea va fi religios?*, în traducerea lui Aurel Pantea. □ La rubrica „Cronica presei” se trec în revistă câteva numere din 1990 ale „The New York Review of Books”. □ La rubrica „Radar”, Mihai Sin propune articolul *Conviețuire pașnică?*, unde problematizează receptarea literaturii-document despre spațiul concentraționar: „Am auzit deja păreri «experte» după care piața literară va fi repede saturată, cititorii vor deveni și mai sătui de atâta literatură a durerii, de acest tip de literatură «neagră» și că în fine, toată chestia asta va eșua într-o «modă», asemănătoare întrucâtva cu cea a «obsedantului deceniu». Din păcate, lucrurile pot fi privite și așa, mai ales că, se pare, învățăm repede, dar foarte superficial, treaba asta cu «cartea care se vinde», «se cere», în fine, cu economia de piață aplicată la cultură și literatură după cum îl taie capul pe fiecare. Lucrurile trebuie privite însă și altfel, acest «altfel» fiind, cred, mult mai în spiritul adevărului. Când, pe la începutul anului ‘90, oricum înainte de alegeri, auzeam și citeam tot felul de acuzații la adresa unor politicieni ai «partidelor istorice» sau chiar ai unor partide nou înființate, cum că n-au participat la Revoluție, că au stat acasă, în fotolii și «în papuci», așteptând să treacă greul, nu-mi venea să cred că astfel de gogorițe, aruncate mai în glumă, mai în serios, vor prinde și vor fi crezute de multă lume. Căci, în general, se știa că destui dintre acești politicieni făcuseră ani grei de închisoare. (...) Nu mi-aș fi închipuit niciodată că istoria contemporană, pe care de fapt am trăit-o cu toții, în afara celor foarte tineri, poate fi atât de rău cunoscută, în cazul că ea nu e grosolan falsificată sau interpretată prost și cu rea-credință. Ținând seama de această situație de ignoranță (...), această literatură care conține și destulă valoare de document istoric ar putea să aibă un efect benefic pe termen lung, de trezire a multor conștiințe. Așa că nu văd de ce ne-am teme de o «saturare a pieții» cu astfel de cărți (în măsura în care nu vor interveni și contrafaceri sau «memorii» care să facă concesii senzaționalului și prostului-gust), din moment ce rolul lor e atât de important, ținând de istoria și politica românească, ce trebuie repuse în drepturi în înțelesul lor adevărat, original. În ce privește temerea că această literatură-document ar putea să eșueze într-o «modă», asemenea celei a «obsedantului deceniu», apropierea mi se pare de-a dreptul deplasată. În fapt, abia acum va apare adevărata literatură a «obsedantului-deceniu», mai bine-zis a «obsedantelor decenii», căci cele câteva excepții editoriale apărute în anii șaiszeci și șaptezeci nu pot infirma convingerea pe care unii dintre noi am avut-o încă de

pe atunci, și anume a adevărilor spuse doar pe «jumătate» sau «pe sfert», atunci când nu avem de-a face cu adevărate falsuri (...). În sfârșit, ar mai rămâne «problema» cititorilor. În măsura în care o întreagă societate românească va fi preocupată și pe mai departe de aflarea adevărului istoric, vor exista și cititori adevărați, mai mulți sau mai puțini, dar vor exista”. □ În articolul *Proba labirintului*, Alexandru Vlad discută formula optimă de guvern în condițiile politice ale vremii: „E nevoie în acest moment de un guvern nepolitic, un guvern de adevărați tehnocrați, căci cu tehnocrații politici ne-am lămurit. Un guvern de tehnocrați «civili»”, soluție considerată „compatibilă (...) cu venirea regelui de care ar ține armata și biserica [...], creând condiții forțelor politice să se structureze într-un organism sănătos”; și aceasta, „Pentru că, așa cum s-au format sau mai degrabă s-au conservat, forțele noastre politice de acum au început să aibă interese viguroase pe un organism istovit. Mentalitatea parazitării pe organismul social a fost moștenită de clasa din care s-au ales conducătorii, cel mult mandarinatul tinde să fie înlocuit de structuri mafioate cărora economia noastră nu le va rezista. (...) Vom avea o mafie politizată și crudă, de lumea a treia, haitiană, greu de extras precum scaieții din blana oii”. În aceeași ordine de idei, Alexandru Vlad consideră necesară așezarea „adevărului” „pe o bază morală” și, implicit, „un control amănunțit (...) al dosarelor de la Securitate” ale parlamentarilor: „Un astfel de control al echipei parlamentare devine tot atât de necesar ca un control antidoping al unei echipe de fotbal”. □ La rubrica „Cronica literară”, Cornel Moraru (*Suferința din memorie*) și Al. Cistelecan (*Romanul infernului*) analizează romanele lui Paul Goma. Vorbind îndeosebi despre *Gherla*, Moraru e de părere că „Obsesia lui Paul Goma nu e literatura (are destul talent pentru a nu-și face false complexe livești), ci adevărul reprodus în toată cruzimea lui, încât ne face și acum să suferim, la simpla lectură a textului. Citim, pe anumite porțiuni, cartea lui Paul Goma ca pe un roman de groază. Nici un alt prozator român de azi nu are în așa măsură memoria suferinței ca el. Din cauza acestei carențe noi am ratat câteva bune șanse în trecut. Nu atât cenzura e de vină pentru eșecul (desigur relativ) al romanului inspirat de «obsedantul deceniu». E vorba mai degrabă de o deficiență structurală, grefată pe absența unei experiențe mai acute a durerii și care se destramă apoi de tot în subtilitatea scriiturii. (...) Dincolo de valoarea de document și chiar de seismograf social în activitatea postrevoluționară, cărțile sale au o semnificație care transcende contextul concret care le-a generat. În *Fenomenul Pitești* bunăoară crimele și ororile sunt doar numite, iar suferința conceptualizată (în formulări, desigur, pregnante și definitive). Goma, în schimb, trăiește aceste orori din interior și pe propria piele. Vine cu o experiență personală nesubstituibilă prin nici o ficțiune și nici prin vreo filosofie de viață situată dincolo de bine și de rău – ca în pseudomemorialul de închisoare al lui Constantin Noica. La urma urmei, cu puțină imaginație, literatură poate face oricine. Altceva ne oferă cărțile lui Paul

Goma: un model existențial împins până la limita de rezistență fizică și morală a individului uman, o dată cu refuzul oricărui ajutor transcendent. (...) Dintre prozatorii noștri contemporani numai Alexandru Ivasiuc ar fi putut scrie ca Paul Goma. Totuși, n-a făcut-o. I-a lipsit, poate, tocmai conduita etică intransigentă dusă până la capăt și cu orice preț. Sau i-a prisosit talentul analitic?”. ■ La rândul său, Al. Cistelean este de părere că „numai opera ridică biografia la rang de destin” și că „Ideea morală a devenit pentru Paul Goma biografie. O exigență civică, de conștiință, l-a târât din închisoare în exil și din singurătate în singurătate. (...) Peste accidente, biografia se desena liniară, fermă și exigentă ca și principiul care o subordona. Nu mai puțin opera, hrănită, în egală măsură, de calamitățile istoriei și ale biografiei și de principiul inclement al adevărului. Literatura lui Paul Goma e, din această perspectivă, una cathartică și depozițională, de martor și martir totodată. Ea participă vehement și dureros la procesul istoriei, așa cum biografia de dedesubt al ei a participat la istorie: ființa ca victimă, opera ca acuzator”. Mai departe, Cistelean echilibrează valoarea operei și a biografiei lui Goma: „Paul Goma nu merită doar stima suferinței și faima propriei biografii: succesul său nu e unul de temă. (...) Opera scrisă are cruzimea unei retrairi. Așa ceva nu se poate face cu un talent debil”. Concluzia e una de recuperare și canonizare: „Paul Goma ar fi trebuit să fie primul invitat de onoare al României post-revoluționare. Cu toții – politicieni, scriitori sau oameni de rând – îi datorăm această recunoaștere simbolică și tardivă a ceea ce a făcut el împotriva comunismului și pentru noi. Din câte știu, el n-a fost nici măcar invitatul Uniunii Scriitorilor, darmită al parlamentului ori al altui for și mai reprezentativ. Ba chiar mai mult, primul juriu «liber» al Uniunii și-a inventat suficiente pretexte pentru a nu-i acorda nici premiul de proză, deși 1990 a fost, în acest domeniu, «anul Goma». Toate aceste gesturi negative sunt, din păcate, prea grăitoare. Și nu de bine. Ele sunt de o flagrantă rușine”. ■ Scurte eseuri despre proza lui Paul Goma mai semnează Aurel Pantea („Sunt sigur că în lumea prozatorilor români contemporani se naște – dacă nu s-a născut deja – un fel de «complex Goma». Sursele acestui complex: curajul halucinant, frica halucinantă, singurătatea teribilă. (...) Te poți întreba: e Paul Goma un om al resentimentului? Nicidecum. Spiritul lui creator îl situează în orizontul moral al celor puternici”, *Memoria în acțiune*) și Virgil Podoabă („Paul Goma nu este, cum ar dori-o cei interesați să-i vadă ocultat locul în literatura română, un mizantrop care, fascinat de ororile și dezastrele comunismului, ar respinge – de pe podiumul propriei glorii de deținut politic – totul și *de plano*. Ci un moralist care nu respinge din existență decât ceea ce merită respins, de fapt, o ființă integră, înrădăcinată cu aceeași vigoare în pre-existența arhetipală a umanității și în existența istorică, socială și morală a timpului său”, *Atlantida reveriei*).

● Nr. 5 al revistei „Apostrof” se deschide cu o anchetă (continuată și în următoarele șapte numere) privind „criteriile de evaluare ale literaturii române

contemporane” din perspectiva unei revizuiți după 1989. Invitațiilor le sunt adresate două întrebări: „1. Evenimentele din decembrie ‘89 au declanșat un proces de reevaluare a trecutului, inclusiv a celui cultural, literar. Care este, după părerea Dvs., criteriul ce trebuie să prevaleze într-o asemenea reevaluare? Criteriul estetic, cel etic, un criteriu combinat (axiologico-moral) sau alte criterii? De ce? 2. Vă rugăm să numiți criticii, eseistii, prozatorii, poeții și dramaturgii care rezistă criteriului propus de Dvs.”. Răspund, în această primă parte a anchetei, criticii Mircea Zăciu și Gheorghe Grigurcu. Primul este de părere că o reevaluare a literaturii nu se poate face fără a fi „în posesia tuturor datelor legate de istoria vieții literare a ultimelor cinci decenii”, fără o cunoaștere a „contextului diverselor etape parcurse de istoria societății românești postbelice”. Ca atare, Zăciu pledează pentru un criteriu combinat estetic-moral al reevaluării și consideră „normală o coalizare a forțelor în trei direcții: 1. Redactarea unei Cărți albe a Uniunii Scriitorilor (pe baza Arhivei [Uniunii Scriitorilor]), capabilă să traseze istoria exclusiv documentară a vieții scriitoricești de după 1947-1948; 2. Publicarea unei serii documentare despre «cazurile» de opoziție față de dictatura comunistă ceaușistă, unele notorii: Paul Goma, Dorin Tudoran, Mircea Dinescu etc., altele mai puțin cunoscute; 3. Elaborarea unei istorii literare concentrate a perioadei contemporane (1945-1989), *sine ira et studio*”. Răspunzând celei de-a doua întrebări, Mircea Zăciu refuză să pronunțe nume, fiind de părere că „numai o posteritate total desfăcută de prizonieratul unor condiții sub presiunea și determinarea cărora am trăit cu toții până în Decembrie ‘89 – și deci liberă atât de patimi cât și de orice fel de vină – va putea cerne nume și valori”. Referitor la prima întrebare, Gheorghe Grigurcu vorbește de „fătărnicia”, de „complexul slugii ordinare” și de „ciocoismul” unor scriitori și se întreabă „Dacă «reabilităm» sută la sută pe Maria Banuș și pe Eugen Jebeleanu, de ce nu l-am reabilita la fel și pe Mihai Beniuc? Dacă avem numai cuvinte elogioase privitoare la «luminosul» președinte Zaharia Stancu, de ce n-am avea și privitor la D.R. Popescu? (...) De ce să ne oprim? Prin contiguități de tip domino, n-am putea oare să-i trecem, treptat, în lotul pozitiv pe... toți cei incriminați? Cu puțină abilitate speculativă, n-am putea găsi oare tuturor bravilor noștri oportuniști alibiuri sau chiar – de ce nu? – o identitate de disident?”. El susține „importanța decisivă a criteriului etic în judecarea oamenilor de litere, în sancționarea conduitei lor scriptice și civile. Căci, oricât ar părea de straniu, tocmai acest criteriu a fost, în timpul din urmă, deseori eclipsat, în chip tacit sau prin încercarea de a se introduce o artificială opoziție între etic și estetic”. Privitor la cea de-a doua întrebare, Grigurcu opinează favorabil pentru mai tinerii scriitori Leonid Dimov, Mircea Ivănescu, Emil Brumaru, Florin Mugur, Șerban Foarță, Petre Stoica, Daniel Turcea, Mircea Cărtărescu ș.a., dar și pentru „seniorii” Gellu Naum, Ștefan Aug. Doinaș, Ion Caraion ș.a. Tot aici își reînnoiește reproșurile făcute criticului Eugen Simion – „un șir de inconsecvențe etic-estetice,

sugerând o subtilă adaptare la conjuncturi, precum și o doză de suficiență, un olimpianism prematur” –, acuzându-i, mai nou, „ruptura cu tinerii”, „îndepărtarea lui strepezită de frământările și revendicările lor, neprietenoasa lui indiferență față de Piața Universității”. „Bardul oltean” Marin Sorescu este încă un nume de care Grigurcu ține să se despartă atât din pricina apetenței poetului de a cultiva „«relații» fructuoase”, de a „organiza un fel de rețea literar-comercială”, a intoleranței lui la critică, a unor „necolegialități”, a alinării la reviste precum „România Mare” și „Totuși iubirea”, cât și a poeziei sale propriu-zise, care îi pare supraapreciată, Sorescu nefiind în opinia lui Grigurcu decât un „Topîrceanu adus la zi”. □ În articolul *Transilvania culturii*, Alexandru Duțu aduce în discuție raportul dintre politic și cultural: „Atâta timp cât faptul politic controlează faptul cultural avem de-a face cu o răsturnare de valori care trebuie urgent îndreptată. Mai întâi aducem faptul politic în făgașul lui și după aceea ne retragem în mijlocul cărților: de fapt, retragerea aceasta nu s-a putut face decât în societăți normale în care legea este mai presus decât interesele unui grup. Dar angajarea în disputa politică nu poate fi făcută doar de dragul politicii: angajarea trebuie să fie făcută în numele culturii, în numele aspirațiilor profunde ale oamenilor – libertatea, dreptatea, armonia socială (...) Transilvania este o parte de excepție din continentul nostru și pentru ca să-i redăm funcția și să o facem să iasă din articolele ziariştilor care au lipsit de la școală revenind în sintezele despre civilizația europeană, se impune un efort mai mare și mai de durată decât cel recomandat de entuziaștii care evocă mereu virtuțile dragostei: se impune să readucem politica în făgașul ei după ce s-a revărsat devastator peste domeniile culturii. Avem nevoie de dialog, de la cel purtat în presa cotidiană la cel pe care l-ar putea inaugura preoții invitând la predică, în biserica lor, pe preotul de altă confesiune. Avem nevoie să știm ce a făcut cel de lângă noi care vorbește o altă limbă”. □ Un interviu cu Dorli Blaga-Bugnariu realizat de Ovidiu Pecican prefătează o nouă serie de epistole ale lui Lucian Blaga către „fiica lui Paracelsus”. Fiica poetului dă detalii despre felul în care a lucrat tatăl său la ceea ce avea să devină romanul autobiografic *Luntrea lui Caron*, despre persoanele din viața poetului reflectate în roman ca personaje, despre relația poetului cu Mihai Beniuc, despre editarea operelor lui Blaga, despre traiul modest, dar nu mizer al poetului în ultima parte a vieții sale, când lucra ca bibliotecar. Cât despre posibilitatea de a trece peste graniță manuscrisul romanului *Luntrea lui Caron* și a-l publica în străinătate, Dorli Blaga răspunde: „Nu. Nu, pentru că aș fi călcat o dorință a tatălui meu. (...) El a venit în țară și a rămas în țară, pentru că, dacă ar fi vrut, poate că ar fi plecat imediat după război, până în ‘47-48’. Cred că ar fi putut, dacă dorea. Dar el a dorit, a spus că un scriitor trebuie să scrie în țara lui și în limba lui”. □ În continuarea grupajului dedicat lui Lucian Blaga, M. Ilea semnează o cronică la recent editatul roman *Luntrea lui Caron* (1990), văzut ca „roman politic”: „*Luntrea lui Caron*, carte destinată sertarului

dar și unui viitor care, iată, sperat fiind, a sosit, este poate cea mai profundă și mai autentică radiografie românească a totalitarismului scrisă la noi” („*Supremele izvoare*” și *hăul comunist*). □ Alexandru Mușina este prezent cu versuri. □ I. Negoieșcu semnează eseu *Profetism și revoluție în poezia ardeleană*, dedicat poezilor Octavian Goga (profetul) și Aron Cotruș (revoluționarul). □ La rubrica „Dosar”, este omagiată revista „Gândirea”, într-un colaj de confesiuni și fragmente reprezentative ale redactorilor și afiniilor săi: Cezar Petrescu (*Pe când eram mai tineri...*), Nichifor Crainic (*Isus în țara mea*), Lucian Blaga (*Începuturile și cadrul unei prietenii*). Emil Pinteș deschide dosarul cu articolul *Între nadirul etnic și zenitul spiritual*. Se menționează că „întregul grupaj aniversar (cu excepția amintirilor lui Cezar Petrescu) face parte din masiva *Antologie literară a „Gândirii”*, îngrijită de Emil Pinteș, în curs de apariție la Editura Dacia. Sunt reproduse poezii de Lucian Blaga, Radu Gyr, Adrian Maniu, Vasile Voiculescu, Vintilă Horia, Ștefan Baciuc. □ Rubrica „Estuar” este dedicată istoricului David Prodan. Scriu despre opera sa Andrei Pippidi (*Omul de cuvânt*) și Ovidiu Ghitta (*Istoria ca narațiune*). Este publicat și un interviu luat de Ovidiu Pecican, unde istoricul discută conceptul de naționalism și accentuează existența unor „idei-forță” ca originile europene și daco-romane ale poporului român: „Suntem un popor de aproape treizeci de milioane. De ce ne temem? (...) Ce-ar fi fost dacă am fi pus picioru-n prag? Era o nenorocire, dar lumea ne-ar fi respectat altfel. Inclusiv Führer-ul [...] sunt idei-forță ale statului și poporului român care nu se discută”. □ Cu ocazia aniversării lui Emil Cioran la împlinirea a optzeci de ani, Aurel Codoban publică eseu *Discurs și/ sau neant* („Suferința este la Cioran sentimentul probator de realitate și fondator de ontologie: chinul definește atât ființa, cât și neființa și nu există nici o dimensiune – a existenței sau a neantului – care să nu «fie» prin suferință”), iar Liviu Malița, articolul *Cu biciul în templul națiunii*: „Ceea ce fascinează la Cioran este fervoarea pascaliană cu care trăiește destinul țării sale. În timp ce luciditatea împinsă la paroxism condamnă România la o existență periferică, neesențială, pasiunea, egală celei dintâi, «o fixează în centrul lumii», împiedicându-l să admită destinul ei mediocru”.

● Nr. 5 din „Euphorion” debutează cu articolul *Despre critică* de Radu Țurcanu, unde se vorbește despre „autonomia relativă a criticii față de obiectul (opera) cercetat(ă)”. □ Vladimir Tismăneanu e prezent cu studiul „*Astfel pier imperiile*”, apărut inițial în „Reasons”, aprilie 1991 (tradus pentru „Euphorion” de Isolde Huber). □ La rubrica „Dezvoltări în perspectivă”, Dumitru Chioaru scrie despre poezia Martei Petreș. □ La rubrica „Interviu”, Nicolae Manolescu răspunde întrebărilor lui Iustin Panța. Este adusă în discuție problema „criticii artistice”, ca opțiune legitimă în contextul anilor 1960: „La începutul anilor ‘60 era mai multă nevoie decât oricând de o critică de tip artistic, care să încerce să șocheze, să mineze dinăuntru șabloanele criticii din perioada realismului socialist, în care metoda preleva. (...) Această necesitate

ne-a marcat profund. Eu afirm acum, după atâția ani, că eram conștient atunci de ce fac și din ce pricină o fac”. Mai departe, Manolescu vorbește despre o tensiune între „presiunea internă, aceea către critica artistică” și „presiunea externă, mai exact spus, influența decisivă externă” a „structuralismului occidental și în special al celui francez”, care „mergea în sensul metodei, nu în sensul artistic”: „Ne-am văzut foarte repede confrunțați cu această senzație ciudată în care cerințele pieții interne, ca să spun așa, erau unele, și ale pieții externe altele. Am fost prinși ca între două focuri”. Întrebat dacă „literatura poate avea o istorie”, o „evoluție”, Manolescu consideră că aceasta este „tema cea mai delicată a istoriei literaturii” și afirmă că „nu e posibil să definim o istorie a literaturii decât cu condiția să nu ne închipuim că literatura este un bloc omogen, care se comportă uniform în timp. Adică trebuie să admitem, dacă vrem să lămurim problema sub acest raport, că există în literatură mai multe nivele care au temporalități proprii”, un timp mai rapid al instituțiilor literare, suprapus evenimentelor istorice, un timp al speciilor și al genurilor și un timp mai lent, al operelor individuale în sine. În *Istoria critică a literaturii române*, Manolescu susține că se situează „la nivelul intermediar”, ocupându-se de „nivelul mijlociu al genurilor și al speciilor. Deci este o istorie a structurilor literare, mai degrabă decât a operelor și aproape deloc a restului instituțiilor”. Trecând dincolo de problema „generațiilor” sau a „direcțiilor” literare, Manolescu susține că postmodernismul este „trăsătura absolut evidentă a generației tinere, fie că e vorba de una sau de două promoții: ‘80, ‘90”, curent față de care își declară simpatii „imense”, spre deosebire de modernismul „intolerant”. În ce privește „implicarea civică sau politică” după 1989, Manolescu explică: „M-am implicat civic și mă voi implica și în continuare numai pentru că nu vreau să-mi reproșez a doua oară ceea ce mi-am reproșat mai înainte, și anume de a nu fi făcut în timpul lui Ceaușescu mai mult decât am făcut, de a nu fi făcut, de exemplu, rezistență fățișă, așa cum au făcut alții. (...) Deci, eu știu în momentul de față că dacă am intrat în viața politică, mă supun riscului de a nu mai scrie cărți pe care numai eu pot să le scriu. Dar mă amăgesc cu ideea că n-o fac pentru toată viața, ci numai pentru un timp și exact pentru acel timp în care (sunt din nou convinși) este nevoie și de mine”. În privința viitorului revistelor literare, Manolescu e de părere că „Numai în țările comuniste și în cele foarte bogate există posibilitatea unor publicații de elită. Într-o țară mijlocie, cum e a noastră acum, care trece de la comunism la civilizație, multă vreme o revistă pentru elită va fi doar un vis frumos”. □

Apare partea a doua din studiul *Modele de dezvoltare și alternative de valori sociale în România anilor ‘940: Cazul Cercului Literar de la Sibiu* de Virgil Nemoianu, care conchide că spiritul „*inclusivist*” și tolerant al grupului, alături de „combinația Blaga-Lovinescu, tradiția central-europeană de sinteză între local și occidental, profesionalism obiectiv, critica ironică a tradiției, individualismul, liberalismul politic –, rotunjesc imaginea modelului societal pe care

o elită plină de aspirații o ridică împotriva celor două forme de societate închisă (leninistă și naționalist-fascistă) care păreau multora – în România și mai ales în afara ei – singurele posibilități reale pentru țară”. □ Florin Berindeanu recenzează primul volum din *Istoria critică a literaturii române* de Nicolae Manolescu (*Istoria literaturii – critică a istoriei și teorie a criticii*). □ La rubrica „Traduceri”, se publică eseu *Cum se exercită puterea?* de Michel Foucault, în traducerea și cu prezentarea lui Ion Dur.

● „Echinox” acordă, în nr. 5, o atenție specială fenomenului *graffiti* (la împlinirea unui an de apariție a revistei *Graffiti*). Pentru Rodica Marian, experiența *Graffiti* a fost și „un început al angajării în acea acțiune de cultură care să poată rezona cu acțiunile de înnobilare a politicului, prin onestitatea intelectuală și poate prin mai multă modestie liber înțeleasă” (*O aniversare mai ciudată*). Cristina Müller este mai degrabă nostalgică (*A trecut vremea*), iar Mircea Țicudean, concesiv (*Măzgăli miraculoase*). □ Claude Karnoouh semnează un articol amplu, o analiză „la rece” a culturii și literaturii în comunism și postcomunism (*Secretul vid*): „...Un laitmotiv puncta mereu conversațiile acestea: scriitorii publică ce se poate, dar în sertarele lor se află adevărate comori. Îndată ce vor veni zile mai bune, va fi ceva de văzut... tirania odioasă trebuie să cadă... și-atunci din sertare se vor ivi nemaipomenite minunății. Tirania a căzut... așteptăm... nimic sau aproape nimic nu se arată... în afara unui potop de articole în presă, articole fără mare valoare analitică, moralitate și naive, ceea ce, politic vorbind, este de-a dreptul o prostie. Singurele texte importante de sertar aparțin unor autori morți. Lucian Blaga, Constantin Noica și Nicolae Steinhardt, și un al patrulea semnat de Anton Dumitriu (...). Cam asta-i tot, și am mai putea adăuga câteva traduceri din Cioran, Ionescu și Eliade. Unde sunt atunci mult-așteptatele capodopere? Merită să punem această întrebare, pentru că ea ne obligă să reevaluăm la rece politica culturală a vechiului regim. (...) Ar fi nedrept să limităm manifestările culturii române din epoca «ceaușistă» doar la aceste mascarade grotești: de altfel, și în Occident au loc asemenea carnavaluri! În timpul «odioasei dictaturi» au fost publicate și multe opere ale unor autori serioși. Să ne gândim doar că în perioada cea mai sumbră a fost publicat micul tratat de morală practică al actualului ministru al culturii, Andrei Pleșu: *Minima moralia* (1988). (...). Să ne gândim și la romanele lui Stănescu și Buzura, la reeditarea unor poeți – au fost tot atât de multe contestări ale omnipotenței marxism-leninismului și ceaușismului. Trebuie, de asemenea, pomenit formidabilul efort al traducătorilor – mărturie stau cataloagele editurilor Univers, Dacia, Junimea, Editura Științifică, etc. (...) Pe scurt, cultura românească nu era nici pe departe atât de distrusă pe cât se avântau s-o afirme anumite medii ale emigrației și propagandiștii occidentali. Operele pe care le-am citit n-au nimic de-a face cu ideologia oficială și aflăm în ele un efort decisiv al intelectualilor români (efort finanțat de Stat) pentru a da glas, în limba lor, «gândurilor atletice» ale celei

mai înalte culturi universale. De bine, de rău, cu greutate, aceste texte au văzut lumina tiparului. (...) Fiind totuși publicați, intelectualii români, voiau să apară ca niște eroi: ori ai unei rezistențe împotriva puterii – atâta doar că mulți dintre ei nu erau decât copiii acestei puteri. Pentru că trebuie s-o spunem răspicat: eroismul aparține generației precedente, este al celei din epoca lui Dej. (...) Manuscrisele din sertar au jucat rolul unui secret vid, al unui eroism absent însă afirmat, care asigură, după cum constatăm astăzi, situații confortabile... (...) Astăzi editurile românești nu mai sunt supuse cenzurilor, puterea a trecut în mâinile contabililor. Cenzurii politice i s-au substituit rentabilitatea și profitul. Nimeni nu poate contesta că, în eventuala lipsă a unor cititori potențiali, texte bune sunt deja condamnate să rămână în sertarele editurilor”.

□ La rubrica „Echivox”, Mircea Țicudean publică pamfletul **Basarabia pământ literar românesc**: „În urmă cu exact un an, presa românească informa (...) că Transilvania este «folosită» de partidele ungare în lupta electorală. Ția ca ei o redobândesc, ăilalți că ba ei... Noroc că ne-am prins la timp (Târgu-Mureș, 20 martie 1990). Ce mi se pare cu adevărat curios e că partidele noastre, aflate până la 20 în aceeași situație delicată, n-au învățat nimic de la rapacii panoni, astfel că Basarabia a fost cu totul absentă din platformele și chiar aluziile... platformatice ale tuturor partidelor. Primul mugurel de manipulare electorală a sentimentelor românești *à propos* de Basarabia a scos căpșorul la lumină cu puțin timp în urmă, dar nu în sfera (explicit) politică. Un grup de scriitori basarabeni s-a înfrățit cu un grup de scriitori români de dincoace de Prut. Care scriitori basarabeni și care scriitori români? Ai noștri sunt în principal cei care au avut nu de mult ocazia să asculte de foarte aproape cântecul celebrei cucuvele de la Cotroceni, fiind primiți cu jalba de domnul Iliescu. Se spune că în ziua aceea zburătoarea cobeia nu căderea guvernului și demisia președintelui, ci destrămarea Uniunii Scriitorilor, pe care scandalurile bine orientate din ultima vreme (Barbu, Sorescu) o șubrecesc considerabil. Ecoul în masse al conflictelor interscriitoricești e, pentru cei care-i cunosc mai de mult pe D.R.P., Barbu & comp., incredibil. Acum câteva luni, Dinescu îi părea «haios» gospodinei-etalon. Se îmbrăca el mai ciudat, da’ le zice bine. După primele lovituri de berbece, el e «golan», ignorant (...) și mai ales neobrăzat: își permite să-l «atace» pe Sorescu, care, știe ea, gospodina (de unde?) e un scriitor mult mai mare decât Dinescu. Pentru aceeași gospodină, prezența grupului «disident» la Cotroceni, indiferent de motivele ei, înseamnă acceptarea noii grupări de către Putere. Ei vor fi scriitori serioși, în vreme ce «ceilalți» (și așa demascați în iunie ’90) vor fi golani, destabilizatorii, indivizii cu pana otrăvită în cerneală verde. Numai gospodina generică de mai sus nu realizează (poate) că schisma de la Uniune are bătaie politică. Opțiunea politică a «serioșilor» este clară. Privită din acest unghi, adeziunea basarabenilor este cu atât mai ciudată”. □ Ruxandra Ivănceanu scrie despre romanul *De două mii de ani* al lui Mihail Sebastian, reapărut la Editura Humanitas (1990). □ Nicolae Breban îi acordă un amplu interviu Laurei Pavel.

● În „Viața românească” (nr. 5), Gh. Grigurcu publică articolul *O Cassandra a criticii: Monica Lovinescu*, amplu comentariu la volumul *Unde scurte*: „Imagine a unei epoci sumbre, în ciuda temporarei și, în fond, insidioasei liberalizări, volumul Monicăi Lovinescu nu e mai puțin sumbru în majoritatea propozițiilor sale. Firește, sunt relevate și valori, merite, împliniri, dar ele se plasează într-un context aberant, vrăjmaș al actului creator, având aerul unor excepții, al unor insule pierdute pe întinderea unei mări furioase. Genul proxim e apocalipticul. Accentul cade pe compromis, pe contrafacere, pe impostură. Ingerințele politice sunt semnalate aproape pretutindeni. Noua Cassandra a beneficiat de tristul privilegiu de a vorbi din exil, unde nu avea altă rețineră decât cea pe care singură și-a impus-o, după cum am văzut, spre a-i feri pe confrății din țară de o involuntară «complicitate» la represiunea care-i pândeă. Explicabil, a vorbit cu precădere despre ceea ce nu se putea spune la noi. Ne îndreptăm, prin urmare, atenția, spre numeroasele elemente de rechizitoriu ale discursului său”.

● În „Calende” (nr. 5), în cadrul rubricii „Convorbiri incomode”, Al. Th. Ionescu consemnează o serie de considerații ale lui Nicolae Dabija despre recent semnatul tratat româno-sovietic – perceput ca un act de trădare din partea României, care, utilizând, în document, expresiile „bună vecinătate” și „amiciție” nu recunoaște, de fapt, suveranitatea Moldovei, afirmată politic la 23 iunie 1990. Sintetizând: N.D. vorbește despre necesitatea unui „consens al tuturor românilor din Basarabia în legătură cu obținerea independenței depline față de URSS. (...) Desigur că viitorul, nu foarte apropiat însă, va decide. Și credem cu toții că nu va putea exista un stat românesc în afara unui alt stat românesc”. □ La rubrica cvasipermanentă „Compostor”, Gabriel Grigore se arată îngrijorat la gândul că reluarea spectacolelor susținute de Cenaclul Flacăra, acum „Totuși iubirea”, și recenta „orientare a odelor și imnurile lingușitoare către poeții basarabeni” ar putea crea confuzie în ceea ce-l privește pe Adrian Păunescu: acesta ar putea fi considerat de către tinerii basarabeni, „care nu au luat contact cu biografia ultrarevoluționară a profetului mincinos” drept un patriot autentic, se teme G.G.

● În „Familia” (nr. 5), Ștefan Aug. Doinaș publică un eseu despre relația intelectualului cu puterea. □ Subintitulându-și interviul *Prozatori români la Paris*, Ion Simuț discută cu Georgeta Horodincă despre experiența exilului, dar și despre posibilitatea scriitorilor români de a dobândi faimă europeană, G.H. afirmând că esențială este „stăruința” de a bate, cu o traducere reușită, la porțile mai multor edituri.

[MAI-IUNIE-IULIE]

● Revista „Steaua” (nr. 5-6-7) propune, la rubrica „Reîntâlniri”, un grupaj dedicat lui Ion Negoitescu. Alături de un text al criticului omagiat (*Memo-riistica lui François Mauriac*) și de un articol al lui Gh. Grigurcu

(*Demnitate, curaj*), figurează un *Profil de critic* semnat de Ion Vartic. Grupajul este completat de articolul Sandei Cordoș, *Vina noastră cea de toate zilele*. □ Într-un interviu consemnat de Virgil Mihaiu, *Existăm în spațiul european, chiar și prin mizeria noastră*, Marian Papahagi afirmă: „Literatura își păstrează acea miraculoasă capacitate de comunicare, pe care rând pe rând au încercat s-o înfrângă fără să reușească toate artele care se servesc de un alt suport tehnologic decât tiparul, începând cu cinematograful, ajungând până la sofisticata televiziune de azi sau la mijloace și mai sofisticate de comunicare din alte domenii. Cred însă că literatura rămâne în continuare un spațiu neamenințat de vreo pieire, indiferent dacă e vorba de o limitare a obiectivelor și intereselor sau de o diminuare a publicului. Pentru că nici cinematograful, nici televiziunea, nici satelitul, nici computerul nu au făcut să dispară cărțile din librării. (...) Fără libertate, literatura nu există. Eu detest ideea de roman politic – adică un fel de constrângere a literaturii să facă altceva decât este menirea ei... detest ideea că literatura trebuie să înlocuiască discursul social incomplet în regimurile totalitare și în general detest ideea că literatura *trebuie* să fie într-un fel sau într-altul. Literatura nu merge în nici un fel de propoziție în care apare vorba TREBUIE”. □ Din sumar: articole de Florin Mihăilescu (*Critica istorică și istoria critică*) și Ștefan Borbély (*De la Călinescu la Braudel*); un grupaj Blaga cu articole de Petru Poantă (*Cele trei zile ale poetului*), I. Petroveanu (*Cuvântul puterii*) și D. Vatamaniuc (*Științele naturii în manuscrisele lui Eminescu și filosofia lui Blaga*).

IUNIE

3 iunie

● Nr. 4 al suplimentului „Litere, arte, idei” (LA&I) apare sub semnul lui Shakespeare: *Istoria, bufonul, nebunia, moartea și visul*. □ Sub titlul *Intrarea în catedrală*, Marian Popescu consacră două pagini lui Liviu Ciulei, care pusese în scenă *Visul unei nopți de vară*. □ La rubrica sa de recenzii, Tania Radu scrie despre *Anatomia unei negații* de Gelu Ionescu și despre volumul Martei Petreu *Teze neterminate*. □ Doina Băscă dialoghează cu Virgil Nemoianu despre *Controversă*.

4 iunie

● În „Tineretul liber – Suplimentul literar și artistic” (nr. 22) este elogiat (sub semnăturile lui Ioan Lascu, Vladimir Bălănică și Radu Comănescu) romanul *Femeia în roșu* (scris de tripleta Mircea Nedelciu-Mircea Mihăieș-Adriana Babeți), recent premiat de Uniunea Scriitorilor.

5 iunie

● Sub titlul *Pamfile și broasca țestoasă*, Florin Manolescu comentează în „Luceafărul” (nr. 23) volumul lui Dumitru Țepeneag *Zadarnică e arta fugii*

(Editura Albatros, 1991), făcând și un excurs în istoria onirismului. „În total, o bijuterie strălucitoare, o piesă prețioasă de sertar, pe care exilul o redă astăzi literaturii române.” □ Dan Laurențiu semnează un text *In memoriam, Plângere după Ioan Petru Culianu*.

6 iunie

● Moare, la București, poetul Gheorghe Pituț (n. 1940).

● Cristian Teodorescu semnază, în nr. 23 al „României literare”, editorialul *Între diversiune și totalitarism*: „Există la noi, la această oră, o confuzie primejdioasă între național și naționalism, între dreptul la identitate etnică și hipertrofierea etniei./ Sentimentul național care, la nivel politic, nu se opune în nici un fel democrației poate deveni un obstacol pentru democrație, în clipa când se inflamează. Iar atunci când naționalismul devine componentă a unui program politic, iar programul politic respectiv are câștig de cauză la urne. Puterea pe care el o susține devine în cele din urmă una totalitară. De altfel, simptomatic pentru condiția totalitarismului e că chiar dacă începe sub auspiciile negării naționalismului el ajunge, de la un moment încolo, să și-l însușească. Comunismul aplicat (...) după începuturile sale internaționaliste și frățești a întrebuițat în ultima vreme naționalismul drept un ingredient important al ideologiei sale. (...)/ Naționalismul care a putut părea o vreme, după lanțul schimbărilor din Est, desuet și, mai ales, inofensiv, a răbufnit atunci când schimbările au trecut de la foștii lideri comuniști, aplicându-se asupra structurilor comuniste. Nu e scutită de el nici măcar reunificata Germanie, unde – prin comparație cel puțin – problemele tranziției economice și politice sunt mult simple. Când polonezii au primit viza de a circula nestingheriți în Germania, aceștia n-au fost întâmpinați cu flori în prima zi de la acordarea ei./ La noi, de îndată ce au avut loc tulburările de la Tg. Mureș, s-a pus pe tapet în cu totul alți termeni problema securității, iar așa numitul pericol al iredentismului a fost imediat legat de cele petrecute la Timișoara. Numele lui Ceaușescu a ieșit din nou la suprafață și în ciuda a tot ce s-a întâmplat până la căderea lui s-a scris și s-a vorbit despre «marele patriot». Nu întâmplător însă cei care au făcut asta erau tocmai cei care după revoluție și-au văzut pierdute privilegiile. A demonstra, prin intermediul naționalismului, că Ceaușescu a avut părți bune n-are, după mine, nici o legătură cu dorința unuia sau a altuia de face dreptate postum lui Ceaușescu, ci de a justifica fie colaboraționismul, fie sistemul comunist./ În măsura în care abate atenția opiniei publice de la problemele reale ale societății românești, naționalismul poate rămâne în stadiul simplei diversiuni. (...) Devenit componentă a unei ideologii, el devine punct de plecare spre totalitarism”. □ În articolul *Rezistența literară*, Adrian Marino schițează o tipologie a atitudinilor de opoziție și rezistență față de cenzura ideologică în timpul regimului comunist, înregistrând variate forme de „rezistență pasivă”, „pur literară”, și de rezistență „activă”, „politic-literară”. □ Sub

titlul *Poezii cenzurate și nu prea*, Nicolae Manolescu scrie un comentariu acid despre volumul lui Marin Sorescu *Poezii alese de cenzură* (Editura Roza Vânturilor, 1991): „O sută și ceva de *Poezii alese de cenzură* a publicat de curând Marin Sorescu într-o culegere (...) postfațată de Dan Zamfirescu în binecunoscutul stil emfatic-găunos: «Sorescu a înfruntat multă vreme apocalipsul veacului nostru și disperarea națională cu arma atât de românescului *haz de necaz...*» (...) etc. Mare lucru despre carte nu reușim să aflăm. Și ce nevoie aveam! Poeziile nefiind datate, nu putem ști cu precizie când au fost cenzurate și, deci, nici nu putem bănuî totdeauna motivele. (...) Ar fi fost foarte util ca autorul sau editorul să fi fost mai riguroși la acest capitol. Am fi avut o imagine luată așa zicând pe viu și completă a mecanismelor cenzurii din ultimele trei decenii, în care Sorescu a publicat an de an cărți, ca puțini alții. Din păcate, trebuie să ne mulțumim cu supoziții. Valoarea de document a cărții apare diminuată considerabil./ (...) Așa cum de altminteri titlul o sugerează prin antifrază, cartea conține texte *refuzate* de cenzură, deci nu cenzurate, ci pur și simplu eliminate. Deosebirea este importantă. (...) Dar aceasta nu e totul: în multe cazuri, nu se vede deloc rațiunea cenzurării. De aceea, am impresia că poetul a tipărit, la un loc cu poezii care i-au fost respinse, altele care puteau apărea foarte bine, dar pe care, din cine știe ce pricină, el nu le-a încredințat tiparului. (...)/ Cu câteva excepții, *Poezii alese de cenzură* nu se numără printre cele mai izbutite ale poetului. Volumul pare alcătuit la nimereală, prin golirea sertarelor de tor ce fusese, din pricini diverse, uitat în ele, așa că nu ratează doar ocazia de a deveni un document pentru moravurile cenzurii (...), dar și pe acela de a-l readuce pe Marin Sorescu în atenția cititorilor și a criticii. Regret”.

● Dan Deșliu publică în „Dreptatea” articolul *Așa ne trebuie!*, în care se întreabă retoric cum a fost posibilă opțiunea majorității electoratului pentru un om care „declară, imediat după 22 decembrie 1989, că este și rămâne comunist, un prim-ministru «format la școala morală a protipendadei ceaușiste»”. Deșliu acuză și faptul că în presa scrisă, ca și la Televiziune, ar fi tolerate „exemplare din menajeria «celor mai iubiți»”, care îi blamează pe disidenții de ieri și de azi „sub rânjetul părintesc al puterii”.

7-9 iunie

● Sunt decernate – la Cluj – Premiile Salonului Național de Carte și Publicații literare, acordate de Ministerul Culturii și de Inspectoratul pentru Cultură al Județului Cluj: Cea mai bună carte a anului: N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii* (Editura Dacia); Cel mai bun publicist literar: Nicolae Manolescu, pentru treizeci de ani de cronică literară; Cea mai bună revistă culturală a anului: se acordă *ex aequo* pentru „Apostrof” (Cluj), „Euphorion” (Cluj) și „Interval” (Brașov); Editura anului: Humanitas; Cea mai bună grafică de carte: se acordă *ex aequo* pentru revista „Coresi” (Brașov) și lui Vasile Socoliuc (Editura

Univers); Cea mai frumoasă carte a anului: *Vom muri și vom fi liberi* (Editura Meridiane); Cea mai prestigioasă editură particulară: Echinox (Cluj); Cea mai elegantă revistă culturală: „Universul cărții” (Ministerul Culturii); Premiul special al juriului: Paul Goma, pentru volumele publicate după Revoluție în România; Premiul „Rigoare și erudiție”: Ladislau Gyémánt, pentru ediția critică Ion Budai-Deleanu, *Despre originile popoarelor din Transilvania* (Editura Enciclopedică); Premiul „Memoria”: se acordă *ex aequo* pentru Ion Ioanid, *Închisoarea noastră cea de toate zilele* (Editura Albatros), și Teohar Mihadaș, *Pe muntele Ebal* (Editura Clusium); Premiul „Poesis”: Balla Zsofia, *Urmele armurii* (Editura Kriterion). Prefectura județului Cluj acordă „Premiul Clujului”: Anton Dumitriu, *Homo universalis* (Editura Eminescu). Juriul a hotărât acordarea unei diplome „Amenda” pentru cea mai urâtă carte (condiții grafice de apariție) Combinatului Poligrafic București, pentru volumul *Amantul doamnei Chatterley* (Editura Cartea Românească). (cf. „Luceafărul”, nr. 25, 19 iunie 1991.)

7 iunie

● În „Contrapunct” (nr. 23), Gheorghe Crăciun (*Povești de adormit copiii*) semnalează „infantilizarea” publicului autohton, proaspăt ieșit din comunism, și vulnerabilitatea lui față de manipulările de tot felul: „Suntem niște copii și trăim o poveste pe care nu știm cu precizie cine o scrie, deși putem bănuî. (...) Putea să fie dictatură militară și n-a fost. Putea să fie o restaurație pe față, comunismul cu față umană. N-a fost nici asta. A fost să fie FSN”. □ Ion Bogdan Lefter scrie despre „*Cealaltă față*” a *presei culturale*, comentând publicațiile umoristico-satirice și politico-parodice ale momentului („Cațavencu”, „România tare”, „Mangafaua”, „Lucifer”, „Carnaval” etc.) și remarcând, pe de altă parte, „declinul filierei SF” în postcomunism. □ Un episod din serialul eseistic antitotalitar *Frig sau frică sau despre condiția intelectualului român de azi* de Dorin Tudoran are în prim-plan figura „agentului de influență” al regimului totalitar: „Maestrul a mușcat zdravăn din momeală și-a intrat într-un joc din care să și vrea nu mai are cum ieși. Folosind ganglionii gloriei Maestrului ca pe claviatura cu bumbi a armonicii rusești, puterea va scoate «sunetele» care-i convin. Maestrul, «marele creator al psihologiei abisale românești», nici nu visează în această primă repriză că e un pârlit de agent de influență («Bătrâne, să nu te mai aud cu Preda acesta: te faci de răs. Păi cu leagă calul, dezleagă calul, tai salcâmul, nu tai salcâmul, nu mai punem noi piciorul pe caldarâmul Parisului»”).

● Viorel Cosma consemnează în „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 23) un eveniment recent: colocviul internațional „Romanitate – Românită” desfășurat la Paris, cu peste 60 de participanți – scriitori, lingviști, istorici, arheologi, critici de artă, esteticieni, muzicologi, oameni de film, ziariști, editori, traducători – din România, Franța, Danemarca, Ungaria, Belgia, Germania,

Olanda, Portugalia, Grecia, Italia, Spania, Bulgaria, Cehoslovacia etc. Colocviul a avut în vedere „legăturile și interferențele culturilor de gintă latină”, cu precizarea că „tradiționalele legături spirituale între culturile română și franceză s-au aflat mereu în prim-plan, ponderea majoră în cadrul lucrărilor științifice deținând-o diaspora română din Franța”. Dintre manifestările incluse în programul colocviului autorul articolului menționează o masă rotundă pe tema „Rezistența prin literatură în România și în diaspora românească” – cu participarea Monicăi Lovinescu, a lui Dumitru Țepeneag, a Ilenei Mălăncioiu sau a lui Paul Goma –, dezbateră intitulată „România și lumea latină: perspective interculturale” – în cadrul căreia au fost prezentate comunicări despre autori precum Eminescu, Baudelaire, Camus, Mallarmé, Ilarie Voronca, C. Noica, Hortensia Papadat-Bengescu, Camil Petrescu, Marin Preda sau Octavian Paler – și o secțiune despre „Circulația oamenilor și a operelor între România și celelalte țări ale lumii latine”.

● Sorin Alexandrescu publică în revista „22” (nr. 22) eseu *Intelectualul ca mediator social*: „Aș distinge (...) între ceea ce aș numi disidenți și opozanți. Ambele categorii erau în afara sistemului de toleranță din comunism. Disidentul (...) era cel care își exprima protestul sau părerile critice ca cetățean, nu ca scriitor. Era practic indiferent ce scria, el făcea o declarație ca cetățean, public. Deci toate declarațiile date de oameni ca Mircea Dinescu, Dan Petrescu, Doina Cornea, Gabriel Andreescu, Radu Filipescu – care au luat o anumită atitudine pe cont propriu, ca cetățeni – fără să aibă legătură cu opera lor scrisă (...). Dar acest tip de disident era totdeauna un individ izolat. El nu acționa în grup. În timp ce în opoziție aș numi pe cei ce acționau în grupuri organizate, cu o anumită infrastructură. Din păcate, aceste grupuri au fost puține în România, dar să nu uităm că ele au fost. A fost Acțiunea Democratică Română, a fost un Sindicat Liber al Oamenilor muncii (...). Aceste două categorii – disidentul și opozantul – participau la o altă categorie, care era aceea a acțiunii. (...) Cred că toți acești intelectuali, pentru că făceau un anumit act de mediere în societate, cunoșteau anumite complexe. Aș îndrăzni să numesc unul din aceste complexe – complexul sacerdotal – al sacerdotului aflat în afara și deasupra societății și care reprezintă conștiința acestei societăți. Mai ales atunci când restul societății este bolnavă. Nu trebuie văzut nici în acest termen un sens negativ. Eu nu-l dau. Îl constat doar./ Dar cred că s-ar putea vorbi și de un lucru mai subtil (...) – *complexul oglinzii*. Pe care mi s-a părut că-l întrevăd în multe luări de atitudine. O stranie modelare a modului de a protesta, după anumite caracteristici ale puterii pe care o contestă. Un joc bizar. (...) Ar trebui văzut în ce măsură discursul protestului român făcea (fără să vrea și fără să fie conștient) uz de anumite categorii de gândire care erau existente la nivelul discursului oficial. Un alt lucru interesant este că acest complex specular juca între scribi și protestatari. Și aici era o anumită recunoaștere în oglindă. (...) S-a produs un fenomen foarte interesant pe care l-aș numi «disidență după revoluție» – dovada

în primul rând a unei frustrații colective de mare violență care abia acum a izbucnit. Foarte mulți oameni, fără îndoială de bună credință, și-au manifestat după revoluție disidența pe care n-au avut curajul s-o manifeste înainte. Nu știu dacă li se poate imputa acest lucru și m-aș feri să consider neapărat ca pe niște noi oportuniști. Dar este un fel de explozie întârziată. Mai interesantă este însă disidența vechilor disidenți care continuă după revoluție, manifestând oarecum aceleași complexe și atitudini de dinainte./ (...) Există înainte de revoluție un transcodaj obligatoriu; nu puteai spune lucrurilor pe nume și atunci le proiectai în categorii morale sau categorii mitice. Dar după revoluție lucrul acesta nu mai era necesar. Or, transcodajul a continuat. Și acum, încă, se vorbește foarte mult în termeni morali și nu în termeni politici. Interesant este chiar că primele forme de organizare a intelectualilor, de exemplu Grupul pentru Dialog Social, au început ca o discuție de tip moral. Și s-au numit Grup pentru Dialog Social, nu grup de acțiune socială. Evident că după aceea s-au delimitat mai multe curente în GDS, dar inițial era un grup de mediere (...) între noua putere și noile victime ale puterii. (...) S-a creat și ideea de a face politică în afara partidelor politice. E un al treilea complex care exista și înainte, există și acum – complexul neîncrederii. Intelectualul consideră și astăzi că el locuiește un teren al lui – și nu se poate manifesta în partidul politic. Noi, intelectualii, jucăm un rol într-un teritoriu al «discursului de fundament moral» (ca să-l citez pe Konrad). Aici poate că mai joacă un rol și vechiul complex sacerdotal. Aș menționa un fapt cu totul nou: intelectualii comtrolează astăzi în fapt o mare parte a mass-mediei. Poate e mult spus mass-media – presa scrisă. Este prima oară, după dictatura regală din '38, când există o presă a opoziției, scrisă și condusă de intelectuali. (...) Cred că la sfârșitul lui '90 s-a creat o situație în România în care se poate vorbi despre patru stâlpi (...) sociali: opoziția parlamentară, syndicatele și opoziția extraparlamentară. (...) Aș vedea situația postrevoluționară a intelectualului ca o disidență prelungită care abia acum trece într-o opoziție angajată”. □ Sub titlul *Numai împreună vom învinge*, poate fi citit un interviu cu Mihai Șora. Subiectul dialogului: recenta întrunire de la Sibiu a Alianței Civice și iminenta înființare a unui Partid al Alianței.

● În „Orizont” (nr. 23), Cornel Bogdan realizează o ancheta *Cine te editează?*, despre dificultățile cu care se confruntă debutanții în condițiile economiei de piață. Răspund, pe un ton dominant sceptic, Mihai Sin, directorul Editurii Albatros („*Un loc sub soarele literaturii române va fi greu de obținut*”), Nicolae Crețu, directorul Editurii Junimea din Iași („*Perspectiva cărții de debut devine de două ori nesigură*”) și Viorel Marineasa, director adjunct la Editura de Vest din Timișoara („*Să introducem o undă rațională în bulibăseala de piață de la noi*”). □ Cornel Ungureanu publică prima parte a unui comentariu despre *Nuvelistica lui Mircea Eliade*.

● Într-o lungă „anchetă asupra asasinării lui Ioan Petru Culianu”, preluată de „România liberă” după „Chicago Tribune” (2 iunie 1991), semnată Teresa

Wiltz, *Românii leagă politica de moartea profesorului*, sunt expuse mai multe ipoteze legate de uciderea lui Ioan Petru Culianu, între care dominantă este aceea potrivit căreia profesorul „a fost ucis pentru a [se] pune capăt acuzațiilor că revoluția din 1989 din țara sa a fost un eșec amar”.

- În „Tribuna” (nr. 23), Ioana Bot scrie cu rezerve despre eseurile critice ale lui Traian T. Coșovei din volumul *Pornind de la un vers* (Editura Eminescu, 1990).

- În „România Mare” (nr. 52), Edgar Papu urează un *La Mulți Ani!* pentru cele 365 de zile ale revistei: „Atât Eugen Barbu cât, mai cu seamă, C.V. Tudor, cu care am avut cel mai mult de-a face, mi-au comunicat că-mi publică fără nici o reticență tot ce-am scris și cum am scris. Mulțumită acestei binefăcătoare libertăți mi-am scris și publicat treptat aproape tot materialul pentru un volum la care năzuisem de mult și care se va intitula *Fenomenul românesc*. Pe lângă aceasta, «România Mare» se află condusă de oameni de valoare ca Eugen Barbu și C.V. Tudor. Energia neobosită și spiritul viu al acestor oameni au știut să polarizeze în jurul lor idei și condeie care deschid perspective neașteptate în cultura actuală. Dar, mai mult decât atât, «România Mare», moștenind vitalitatea «Săptămânii» lui Eugen Barbu, dar îmbogățită mult prin însuși caracterul noii noastre perioade istorice, a căpătat noi dimensiuni în viața noastră publică. (...) Fără a fi șovini, calda lor dragoste de țară [a conducătorilor și colaboratorilor revistei] apare totodată convergentă cu un nezdruncat sentiment al dreptății”. □ În *Anecdota primează*, Romulus Vulpescu îi răspunde lui Gh. Grigurcu, care, în „Dreptatea” (25 mai 1991), se referise la activitatea sa politică: „Nu m-aș fi uitat în, pardon de vorbă, gura distribuitoare, știut fiind că tot criticul secretă ce îngurgitează. Pe vremuri, Ion Barbu îl botezase pe un astfel de «penitist» – cum s-ar zice, franțuzește «plumitif» – colaborator la o revistă cu care poetul polemiza, «orificiu de serviciu» al publicației”. Romulus Vulpescu reproduce anecdota cu Victor Eftimiu, care a fost asaltat de cutare scriitor cu întrebarea: „Dar nici măcar ca om nu pot să-mi spun părerea?” – despre o piesă a lui Eftimiu –, maestrul răspunzând: „Domnule, ca scriitor nu te cunosc, iar ca om te bag în...”. R.V.: „Deci, ca scriitor nu-l cunosc pe Gh. Grigurcu, iar ca persoană nu mă interesează (de critic n-am auzit, de poet nici atât)”.

8 iunie

- Nichita Danilov publică în „Timpul” (nr. 6) articolul *Gânduri despre poezie. În Chilia autorului*. Pe aceeași pagină, Dorin Spineanu semnează o cronică despre cel mai recent volum de poezie al lui Danilov, *Deasupra lucrurilor, neantul* (Editura Cartea Românească, 1991): *Portret de poet cu domnișoară blondă*.

- În „Azi” Gabriela Eftimie scrie despre *Femeia în roșu*, care primise de curând Premiului Uniunii Scriitorilor pentru proză (pe anul 1990); romanul

„nu surprinde numai, dar și agresează... comoditatea lectorului, conservatorismul acestuia, dar și vaga tentativă de a accede la modernitate”.

9 iunie

● În „Adevărul literar și artistic” (nr. 70), Andrei Grigor publică prima parte a unui eseu intitulat „*Administrarea*” literaturii: „Oricât ar părea de primejdios, termenul de «administrare» (...) își află justificarea într-unul din aspectele instituționalizate ale existenței literaturii: învățământul. (...) Uneori (...), anormalitatea ansamblului căruia îi aparține literatura atinge, până la deteriorare (...), și sistemul de relații cu diferite medii receptoare, inclusiv pe acela pe care l-am numit «administrativ»./ Cel mai grav fenomen de anormalitate este (...) cel de natură politică (...). La noi, intruziunea masivă și brutală a politicului în cultură a durat 45 de ani, cu efecte mutilante asupra dezvoltării noastre spirituale. (...) / Ar fi mult prea pretențioasă intenția acestui eseu de a stabili un «aliniament» al vinovățiilor, sau, în orice caz, ar părea suspect de obediență față de tot soiul de instanțe morale actuale care-și arogă calitatea de a împărți astfel de verdicte. (...) / Se pare însă că ne este dat ca, după ce ne-am smuls cu greutate și în dureri din glodul în care eram ținuți cu forța, să nu rezistăm ispitei de a ne arunca de bună voie într-un altul, încă și mai vâscos. Repetăm, adică, aceleași greșeli și ne grăbim să înfăptuim o «nouă» dreptate, fără să ne dăm seama că de fapt aceasta are înfățișarea înșelătoare a vechilor vini răsturnate”. (Partea a doua a eseului va apărea în nr. 75, din 14 iulie 1991: „Nu încapе îndoială că orice proces de «curățire» (...) presupune săvârșirea unui alt număr de erori. (...) În actuala conjunctură, când așezarea culturii pe principiul valoric beneficiază de o credibilitate reală, erorile – intenționate sau nu – pot crea o imagine la fel de confuză a literaturii române, dar din nefericire mai persistentă în conștiința receptorilor, apți acum, mai mult ca înainte, să creadă în modelele propuse și în corectitudinea sancționării falsurilor. (...) / În iureșul epurărilor ideologice declanșat în cea mai mare grabă după revoluție a fost îndepărtat din programa de literatură a clasei a opta un text a cărui prezență la acest nivel de studiu își are o multiplă justificare, estetică, didactică și educativă: e vorba de nuvela *Mări sub pustiuri* a lui Dumitru Radu Popescu. (...) / În mod paradoxal, cei satisfăcuți de epurare erau aceiași cărora, în urmă cu puțin timp, textul în cauză le prilejuise o astfel de satisfacție, aceea a lucrului «bine făcut» din punct de vedere politic. Pentru ei, nivelul estetic al lucrării era obligatoriu condiționat de o anumită calitate politică a personajului principal (...), care, în viziunea lor, nu putea să fie altceva decât comunist sau cel puțin utecist. Calitate pe care, în fapt, textul nu o afirmă și nici măcar nu o sugerează în nici o propoziție a lui. Dimpotrivă, departe de a fi astfel simplificat, personajul are profunzimea umană pe care o dezvăluie o dimensiune cu totul străină prozei schematice circumscrise temei abordate: frica. Prea docili față de impunerile ideologice ale vremii, mulți dintre profesori au excedat înseși

semnificațiile textului pentru a-l «gira» dintr-un punct de vedere de care n-avea nevoie: cel politic. (...)/ Admițând deci că în cazul prezentat mai sus epurarea a fost dictată de considerente vizând sensurile, deturnate totuși, ale textului, există cel puțin un alt exemplu în care e sigur că principiul respectiv nu a mai funcționat. A-l prezenta înseamnă nu doar a declanșa previzibile contrarătăți, ci și a suporta, în maniera zilelor noastre, grăbite etichetări (poate comunist, poate securist sau colaboraționist, poate toate acestea laolaltă). E riscul celui care se apropie, altfel decât reprobabil și disprețuitor, de creația lui Eugen Barbu. (...) Dacă la un secol și jumătate după ce a fost formulat, principiul «vom judeca scrierea, și nu persoana» nu și-a pierdut valabilitatea, o astfel de discuție trebuie să se plaseze în mod firesc în domeniul estetic. Judecând din *această* perspectivă, excluderea romanului *Șoseaua Nordului* din programa școlară reprezintă un justificat act de re-așezare a valorilor. Nu pentru că aici scriitorul prezintă «eroice chipuri de luptători comuniști» (...), ci datorită unei ușor sesizabile schematizări și evidentei fragilități artistice. Când însă aceluiși proces de excludere îi este supus și romanul *Groapa*, înțelegerea fenomenului nu mai e posibilă, iar dimensiunile lui exced amplitudinea și funcționalitatea principiului estetic. (...) Nu romaul *Groapa* a fost obiectul epurării, ci autorul ei, împovărat cu o parte din păcatele trecutului. Nu în favoarea unei grațieri pledează rândurile de față, dar păstrăm convingerea că între faptele unui scriitor, oricare ar fi el, «faptele» literare au propria lor măsură, a cărei substituie duce inevitabil la regretabile forme de arbitrar. (...)/ Dacă vom ajunge să înlocuim buldozeriștii devotați construcției socialismului cu buldozeriștii dăruți cauzei distrugerii lui (...), ilegaliștii de atunci cu alți ilegaliști, poeții autentici cu poeții «atomici», nu vom reuși decât să inversăm termenii basmului comunist, conservându-i însă regretabil facila schemă maniheistă./ Din păcate, semnele vremii nu admit ideea optimistă că furia epurărilor și a confecționărilor de noi «valori» a trecut”.)

12 iunie

● Ștefan Agopian se mărturisește, în „Luceafărul” (nr. 24), ca fiind, inevitabil, adept al monarhiei: „Noi, toți cei născuți în anul 1947 și înainte, dar mai ales cei născuți în '47, ultimul an posibil de a te naște sub rege, suntem niște hibrizi. Ne-am născut sub rege și am crescut sub comunism. Hibrizii, noi adică, am devenit niște monștri. Unii dacă n-au ajuns monștri, au devenit comuniști. Eu fac parte din prima categorie: nu am fost comunist și am crescut convins fiind că regele e mort. (...)/ Declarație: subsemnatul, născut cu trupul în vara anului 1947 și neevoluând politic de atunci mă consider un om născut sub rege. Tot ceea ce mi s-a întâmplat este o paranteză a altei lumi. Fără să mă consider o victimă a întâmplării de «a fi», sunt victima întâmplării de a nu fi existat aproape 40 de ani” (*Sub un rege!*). □ Cronica lui Florin Manolescu, *Fierul roșu*, are ca obiect volumul *În cunoștință de cauză* al lui I. Negoïtescu (Editura Dacia, 1990).

13 iunie

● În editorialul din „România literară” (nr. 24) – **Eminescu – 102. La o aniversară** –, Nicolae Manolescu se întreabă dacă „mai are rost să păstrăm și acum, după revoluție, obiceiul de a consacra lui Eminescu o parte din paginile revistei, de două ori pe an, la date care nu sunt, firește, întotdeauna rotunde”, având în vedere că „nu procedăm (...) astfel cu nici un alt scriitor român”: „Până la revoluție, prima dintre cele două sărbători era tulburată de coincidența ca poetul să se fi născut în aceeași zodie (la o săptămână distanță) cu Elena Ceaușescu și cu unsprezece zile înainte ca întreaga suflare a țării să fie silită la corvoada glorificării lui Nicolae Ceaușescu. (...) În încăpățânarea de a menține vie sărbătoarea marelui poet, printre atâtea false sărbători la care eram obligați, poate fi văzută una din formele rezistenței noastre prin cultură. (...)/ Trebuie să recunoaștem că perpetuarea, în cazul lui Eminescu, a obiceiului denotă nu numai respectul aproape religios pe care îl avem în fața poetului național, ci și o oarecare doză de inerție. Ne desprindem cu greu de trecutul apropiat, când aniversarea lui Eminescu ne apărea ca o opoziție moralmente obligatorie față de celelalte aniversări la care ne-am referit. (...) Multe din articolele care apar sunt convenționale ori, mai grav, păcătuiesc prin acea lipsă de spirit critic care s-a răspândit ca o epidemie și care constă în a trata pe marele poet ca pe sfintele moaște. (...) Poate că la anul sau peste alți câțiva ani, nu ne vom mai opri la zilele nașterii și morții lui Eminescu decât atunci când ele vor reprezenta date rotunde”. ● Totuși, și în acest an, revista rezervă mai multe pagini unor articole grupate sub genericul „Eminesciana” și semnate de: George Munteanu, Mihai Cimpoi, Valentin Silvestru, Irina Andone, Adriana Iliescu, Nicolae Tatu, cărora li se adaugă un interviu cu D. Vatamaniuc, editor al lui Eminescu. □ Alexandru George publică eseu **„Vatră românească”**. □ De semnalat și apariția, sub titlul **Ultima stagiară**, a unui fragment de proză cvasi-memorialistică având-o ca autoare pe Gabriela Adameșteanu.

● În „Totuși iubirea” (nr. 24), este publicat, sub semnătura „Escu”, articolul **Melancolie și țâfnă**: „Cu oricâtă antipatie l-ai privi pe Dinescu, el este și rămâne un poet, un poet adevărat. Recenta lui ieșire pe post, la TV, mi s-a părut profundă și emoționantă. Recunoaștem, desigur, și micile poze cabotine ale poetului (de exemplu acel «știi», luat pe de-a întregul de la Marin Preda, așa cum de la Breban este însușită poziția marțial gânditoare, cu bărbia spre stânga, semiprofil), dar pledoaria lui a fost în esență foarte serioasă și responsabilă. Ceea ce a spus Dinescu a spus fără țâfnă de altădată, cu un plus de precizie și de adevăr... Este regretabil că pledoaria antologică a valorosului poet (care ar trebui să înțeleagă, în sfârșit, că nu va deveni mai valoros atacându-ne pe noi) e minată de teribilisme, care nu-i mai stau bine unui om de peste 40 de ani. Și pe noi ne frământă soarta scriitorilor, a creatorilor în genere, și vedem că nu i se găsește soluția. Suntem de acord cu Mircea Dinescu în

această privință. Iată că melancolia îi șade mai bine poetului decât țâfna, la maturitate”.

14 iunie

● Dumitru Țepeneag publică în „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 24), la rubrica „Șotron”, tableta intitulată *Gânduri negre*: „Mă simt tras – ca de două cămile – de două gânduri contradictorii: pe de o parte, îmi zic că în deceniile de totalitarism, adevăratele criterii valorice au rezistat miraculos, impostura literară, de pildă, a fost destul de rară ori atât de evidentă încât doar puțini se lăsau păcăliți; pe de alta, mă îngrozește să constat cât de intoxicate au fost masele, la ce nivel cultural (în sens larg) au fost coborâte, ceea ce a contribuit desigur – deși cauzele sunt multiple și complexe – la dezorientarea lor politică vizibilă și (ori mai ales!) după răsturnarea vechiului regim. Nu mă gândesc numai la alegerile de anul trecut unde interesul imediat, alimentat de o demagogie deșănțată, a fost predominant: nici azi nu se vădesc semne de ameliorare. (...) Menținerea criteriile valorice în timpul dictaturii – fie și numai la un mod pasiv – se datorează în primul rând unei elite care implicit se apăra pe ea însăși. Faptul că masele nu-și puteau spune cuvântul nici măcar indirect, statistic, în privința producției culturale – și cu atât mai puțin artistice – e caracteristic pentru o societate totalitară de tip comunist. Produsele culturale se supuneau încă și mai puțin decât celelalte produse mecanismului cererii și ofertei. (...) Concluzia ar fi următoarea: (...) marele public va rămâne în aceeași confuzie culturală și politică, gândind cu burta și votând cu picioarele, nivelul general cultural va scădea văzând cu ochii; iar elita care de bine de rău se încropise în deceniile totalitarismului va începe prin a-și pierde conștiința de sine și se va destrăma încetul cu încetul sub presiunea conjugată a intereselor politice și economice”.

● În nr. 24 al revistei „Contrapunct” este publicat un comentariu literar elogios despre *Levantul* de Mircea Cărtărescu, trimis din Germania de Gelu Ionescu, fost comentator literar la Radio „Europa liberă”. □ Elena Ștefoi relatează *O experiență politică*, anume un stagiul elvețian de o săptămână (la Fribourg) în care a trăit experiența normalității politice prin comparație cu evenimentele din țară: „Ce rost ar avea să fiu fascinată de «modelul elvețian», dacă la Blaj catedrala poate fi «cucerită» pe rând de ortodocși și greco-catolici și dacă reprezentanții «Vetrei Românești» cer «militarizarea» acestei organizații «culturale», în timp ce Occidentul separă (în mod didactic, desigur!) Europa de est-centru de Europa balcanică?”. □ Sub titlul *Între Mitică și Ivan cel Groaznic*, rezumând istoria și mentalitățile politice din România comunistă, Mariana Marin îi interviuează, la Paris, pe Monica Lovinescu și Virgil Ierunca. Temele abordate: avatarurile exilului (inclusiv „imposturile” unor exilați și marginalizarea celor doi în raport cu *mainstream*-ul marxizant), colaboraționismele („rinocerizările”) scriitoricești, raporturile eticului cu

esteticul, relațiile cu scriitorii și țară și cu noile generații. Monica Lovinescu: „Văd că acum în țară se insistă asupra eticii predominante în comentariile noastre de la Europa liberă. Este foarte clar că întotdeauna am pornit de la criteriul estetic: nu cred că ni s-a întâmplat să lăudăm o carte numai pentru că era curajoasă din punct de vedere etic. Sigur că priveam de pe un prag etic, dar criteriul estetic era întotdeauna implicat”. În privința pervertirii naționalismului de către comunismul ceaușist: „nu celula românească trebuie pusă în discuție, ci aberațiile sistemului comunist. Naționalism sau patriotism, dacă vrei, există în Țările Baltice care sunt ocupate și totul e foarte curat”. Virgil Ierunca: „Cât despre noi, se știe că suntem vânduți generației '80”.

● Într-un editorial din „Orizont” (nr. 24), **Congresul SUA și banana românească**, Mircea Mihăieș condamnă tentativa de compromitere a României de către o echipă de delegați ai opoziției parlamentare (între care scriitorii I.V. Săndulescu și Ioan Alexandru), presupus nemulțumiți de concurența apărută în opoziție din partea Partidului Alianței Civice. □ Comemorarea lui Mihai Eminescu din 15 iunie este marcată, anticipativ, printr-un interviu cu Eugen Todoran realizat de Gheorghe Secheșan (**Un mare eminescolog despre cultura română, azi**) și printr-un studiu al lui Ovidiu Vuia (**Moartea lui Eminescu. Date noi sub semnul unei inițiative exegetice originale**), unde, pe baza investigației unor documente, este combătut „modul fantezist” în care G. Călinescu prezintă boala și autopsia poetului.

● „România Mare” (nr. 53) continuă atacurile la adresa unor scriitori, în **Găinarii literaturii** de George Alboiu, **Avocatul diavolului** de Florica Mitroi (despre Mircea Dinescu), **Portret de poetă malformedă, cu motan viguros (I)** de Florin Popa Micșan (despre Ana Blandiana), **Cu fața la perete** (despre culisele Uniunii Scriitorilor) de Gabriel Iuga. ■ George Alboiu (**Găinarii literaturii**) îi răspunde *Cronicarului* din „România literară”, care, în numărul din 30 mai 1991, semnase o notă intitulată **G. Alboiu, antisemit**: „Știm că directorul acestei publicații este confratele nostru mai vechi, Nicolae Manolescu, dar cine o fi autorul acestei porcării mercenare? Poate ne spune N. Manolescu... Ce spune mercenarul: domnii C.V. Tudor, I. Neacșu, Eugen Barbu și alții ca ei au fost (chipurile) cu adevărat rezistenți. Cine sunt acei și alții din articolul meu, niște bieți etc. în viziunea obraznică a acestui incult? Îi pomenim numai pe cei morți: Marin Preda, Nichita Stănescu, Constantin Noica, Nicolae Velea, A.E. Baconsky, Leonid Dimov, Al. Ivăsiuc, Zaharia Stancu, Ion Lăncrănjan, Emil Botta, Teodor Păcă, Laurențiu Fulga, Vasile Voiculescu. Poate că își va face *mea culpa* scriind o monografie despre vreunul din ei. (...) Ferește-mă, Doamne, de găini literare, că de câini polemici nu mă tem!”. G.A. continuă polemica în numărul din 28 iunie 1991: **Drumul mercenarilor (trece pe la hanul «România literară»)** – „«România literară» a devenit, fără să declare oficial, organul de partid al Alianței Civice”. Referindu-se la un articol al lui Alex. Ștefănescu din 23 mai 1991 – despre necesitatea

implicării scriitorului în politică –, G. Alboiu adaugă: „Să facă politică orice scriitor, să fie rege-șef, parlamentar-șef, portar-șef, fiecare după apetențe și înclinații. Dar, vorba unui clasic, nu e în temă. Eugen Simion precizase într-un *P.S.* din 16 mai 1991 că nu este, din principiu, împotriva scriitorului politician, ci trebuie păstrat specificul eminamente literar al acestor reviste”.

15 iunie

● Într-un amplu articol din „Adevărul”, Valeriu Cristea se întreabă: ***Cui i-e frică de Monica Lovinescu?*** – „Mă prigonește d-na Monica Lovinescu. Și nu de azi, de ieri. Și nici măcar din perioada postrevoluționară, când limbile s-au amestecat, de nu se mai înțelege om cu om. De dinainte. Mai exact, din 1984, când a avut loc, la Paris, firește, prima – și ultima – mea întâlnire cu d-na Monica Lovinescu. Am petrecu atunci o seară împreună, în tovărășia (îl rog să-mi ierte cuvântul prost) d-lui Virgil Ierunca și a soției mele. Le-am adus un mic (poate prea mic, în comparație cu cel cu care erau obișnuiți în situații similare) tribut de elogii, o cred și acum, cuvenite, dar apoi am și polemizat puțin, în special cu d-l Ierunca, iritat de un articol de-al meu despre Beniuc. (...)/ Cu alte cuvinte, și pe scurt: nu i-am plăcut d-nei Monica Lovinescu! Drept urmare, mai întâi, dumneaei m-a pedepsit prin tăcere. Ani în șir numele meu n-a mai fost pomenit aproape deloc la «Europa liberă», deși până în 1984 fusesem și eu lăudat la acel post de radio. E adevărat, nu atât de des și nu atât de tare ca alți colegi de-ai mei, dar ar fi să-l mănii pe Dumnezeu dacă m-aș plânge că aș fi fost cumva ignorat. În ianuarie 1989 d-na Monica Lovinescu a ieșit pe neașteptate din mușenia sa, cu strășnicie păzită, față de mine, recenzându-mi o carte (*După-amiaza de sâmbătă*) cu o lipsă de corectitudine care m-a uluit și pe care nu o pot califica altfel decât *săptămânistă*. Cu sau fără voia autoarei, recenzia – eram în ianuarie 1989 – constituia și un denunț, printre acuzele ce mi se aduceau numărându-se și aceea de rusofil (probabil că trebuia să-mi scriu *Dicționarul personajelor lui Dostoievski* scrâșnind din dinți amenințător, la adresa marelui popor de la răsărit). După Revoluție, în august 1990, d-na Monica Lovinescu m-a înfierat cu mânie la «Europa liberă». Fostul meu coleg de la «România literară», d-l Mircea Iorgulescu, a dat sfoară în țară că pe data cutare se va difuza o emisiune în care «va curge sânge». (...) Sânge nu a curs, d-na Monica Lovinescu mulțumindu-se să mă declare amic al reprimatorilor din piața Tien-An-Men. În decembrie 1990, în revista «Convorbiri literare», d-na Monica Lovinescu mă demască iarăși, într-un articol intitulat ***Un chinez: Valeriu Cristea***. Un fost vag prieten din redacția revistei ieșene mă informează ulterior că articolul cu pricina fusese intitulat inițial (de către d-na Monica Lovinescu?) ***Un pechinez: Valeriu Cristea*** și că el, fostul vag prieten, s-a «bătut» să se renunțe la prima silabă. (...) Am rămas doar «chinez». Așa, da, mai merge, chinez, piața Tien-An-Men, amic al reprimatorilor, vezi d-ta cum vin de se leagă lucrurile... Dar de ce pechinez?! Mi-a trebuit ceva vreme

să mă dumiresc. Și ce simplu era! Pentru că, nu-i așa, fac sluj în fața Puterii actuale. N-am reușit însă s-o scot la capăt cu o altă nedumerire: de ce a ținut d-na Monica Lovinescu să-și publice textul despre (pe)-chinezul care aș fi tocmai în «Convorbiri literare»? Să nu știe domnia sa cine conduce această revistă? Și ce a făcut acest domn postrevoluționar în 1977? Înseamnă că d-na Monica Lovinescu nu a citit *Le tremblement des hommes* a lui Paul Goma, sau cel puțin versiunea românească (ed. Humanitas, 1990), ediție în care, la p. 306, putem citi următoarele despre scriitorii care l-au atacat pe Goma în presă în timp ce acesta era sub stare de arest: «Mă mai atacă (...) în revista *Contemporanul*, apoi, Al. Dobrescu (nepoțelul lui Miu Dobrescu, președintele Consiliului Culturii), în revista *Convorbiri literare* din Iași» etc. Iar dacă, totuși, d-na Monica Lovinescu știe cine conduce «Convorbiri literare» și ce năzbâtii a făcut «nepoțelul» pe când era «mic», de ce acceptă să publice în revista lui? S-o fi «cumințit» el în așa măsură, o fi dobândit el, între timp, cine știe cum, o coloană vertebrală exemplară, de toată frumusețea, încât, iată, d-nei Monica Lovinescu îi e drag să se uite azi la fostul nepoțel al marelui «fost», ca la un brad al virtuții civice? Nu cumva însă, în realitate, dl Al. Dobrescu face, azi ca și ieri, sluj? Stăpânul s-a schimbat, exercițiul continuă. Nu cumva el o fi *pechinenezul*? (...) Eu sunt înainte de toate critic literar. Prin asta n-aș vrea să spun că d-na Monica Lovinescu n-ar fi și domnia sa unul (iar dl. Virgil Ierunca – altul). Nu poate fi nici o îndoială că d-na Monica Lovinescu se numără printre primii 30-40 de critici literari români contemporani. Desfid pe oricine ar susține contrariul. Numai că – și prin aceasta începem să ne deosebim – d-na Monica Lovinescu este înainte de toate un valoros om politic, o înflăcărată militantă, o aprigă activistă. O Ana Pauker a anticomunismului românesc. În vreme ce pentru mine și pentru alții literatura e pe primul plan, pentru d-na Monica Lovinescu literatura nu a fost și nu este decât un pretext pentru a face politică. Pentru a ne impune părerile domniei sale și pentru a ne dirija spre țărnișurile unei... noi orânduiri./ (...) Sunt mulțumit, ba chiar mândru, că nu i-am plăcut nici d-nei Monica Lovinescu, nici lui Gogu Rădulescu. Nici comunistului, nici anticomunistei (știu în schimb că le-au plăcut *ambilor* destui disidenți și pseudo-disidenți). Sunt oameni cărora nu trebuie să le placi: un semn că ai rămas tu însuși, că ești pe drumul cel bun./ Cui i-e frică de Monica Lovinescu? Multora, asta se vede cu ochiul liber, la București ca și la Paris. Și cum să nu se teamă oamenii? În cultura română de azi d-na Monica Lovinescu reprezintă echivalentul faimosului «cabinet doi» de ieri (cine este ocupantul «cabinetului unu» – nu știu. În nici un caz dl Virgil Ierunca). Eu nu mă tem de d-na Monica Lovinescu. Așa cum în trecut nu m-am temut de dl Eugen Barbu, cel care mi-a dedicat, consecutiv, 12 (douăsprezece) foiletoane «nimicitoare» (...). Nu știu câte articole injurioase (ambizionează oare domnia sa să doboare recordul mai sus amintit al d-lui Eugen Barbu?) are de gând să-mi mai dedice d-na Monica Lovinescu, insultându-mă în fel și chip și rățoindu-se la mine, probabil în

virtutea superiorității morale incontestabile pe care o deține asupra mea și a altora din țară ca personificare a rezistenței anticomuniste *pariziene*. A face rezistență la Paris, se știe, a fost și este lucrul cel mai greu din lume. În ce mă privește, eu i-am cam spus d-nei Monica Lovinescu ce voiam în primul rând să-i spun și consider discuția cu domnia sa încheiată”.

● Apare în „Timpul” (nr. 7) un interviu cu Adrian Marino („primul român tradus în Japonia”) realizat de Dorin Popa: *Nu sunt mare amator al pelerinajului de scriitori la Cotroceni*. Dialogul abordează chestiuni precum simpatiile PNT-iste ale celui interviuat, cei opt ani de detenție politică ai acestuia sau atmosfera intelectuală postdecembristă. Intervievatorul îl presează pe Marino să spună ce crede despre anumiți scriitori/critici contemporani: N. Manolescu – „O confirmare că o adevărată conștiință critică se deprinde să disocieze valorile. Și nu numai că disociază valorile, dar reușește să-și făurească o perspectivă istorică și să aibă o viziune comparatistă a lucrurilor. Poate foarte bine să-și ia distanțele și, cu sagacitatea cu care analizează fenomenul literar, să aplice aceleași calități și fenomenului politic”; Gh. Grigurcu – „Nu a confundat punctele de vedere și a avut criteriul estetic, care, într-o perioadă de primat al ideologicului, a reprezentat o formă de rezistență implicită, tolerată la limită. Am toată stima și pentru dl. Grigurcu, cu care sunt prieten (...), suntem pe aceeași lungime de undă în multe probleme”; Augustin Buzura – „Domnia sa a fost un anticeaușist. Asta fără discuție că a fost. Dar eu nu pot spune că a fost și anticomunist, el nu a atacat sistemul comunist. În consecință, o atitudine respectabilă, nu am nici un fel de obiecții. Dar una este să fii anticeaușist și alta este să fii anticomunist. (...) Este un om de valoare, de talent, dar orientarea ideologică a domnului Buzura nu este și a mea”; Eugen Simion și Valeriu Cristea – „Îl cunosc dar prefer să nu vorbesc despre aceste personaje care nu intră în preocupările mele, în zona mea vizuală”; Eugen Simion – „... nu sunt un mare amator al pelerinajelor colective de scriitori la Cotroceni și nu gust, în general, carierismul literar și goana după poziție, după posturi de academicieni, de directori, de funcții etc. (...) Suntem din lumi total diferite”; Nicolae Breban – „...am o părere foarte bună și despre omul Breban și despre omul politic. El a fost poate singurul scriitor care a demisionat, în mod ostentativ și protestatar, după tezele din iulie”. Despre colaborarea unor scriitori cu Securitatea: „După 100 de ani ce te mai interesează dosarele Securității! Știe toată lumea că Vigny este un poet mare deși câteva biografii au dezgropat delațiunile sale, așa cum François Villon rămâne poet deși a ucis oameni. Benvenuto Cellini a fost un scelerat și a ucis oameni, la fel. Dar ei rămân. Timpul a șters”.

● Ziarul „Dreptatea” consacră o pagină comemorării lui Eminescu: *102 ani de la stingerea Luceafărului*. Într-un text semnat D.M., *Eminescu, titlul nostru de noblețe*, sunt elogiate eforturile unor oameni de cultură – primul dintre ei fiind Petru Creția – care și-au asumat riscul publicării integrale a operei

eminesciene. Este citată, în acest context, o însemnare din jurnalul lui Constantin Noica privitoare la dificultățile întâmpinate de proiectul publicării *Caietelor* lui Eminescu. □ Într-un articol intitulat *Nedumeriri*, Gheorghe Grigurcu comentează articolul lui Eugen Simion, *Politica scriitorilor*, din „România literară”, nr. 22/1991, formulând, în esență, două nedumeriri: „Mai întâi dl E. Simion susține pe toate căile că «apolitismul» scriitorilor români e, la ora actuală, cât se poate de firesc, de stimabil. Își reazimă teza chiar pe o vorbă teribilă a lui Valéry despre politică, «știința care te împiedică să te ocupi de treburile importante», vorbă pe care o și subliniază. Toate bune, numai că se iscă o întrebare: de ce impune criticul altora o normă pe care a nesocotit-o singur, cu *brio*? Nu i s-a părut blamabilă politica atunci când, în virtutea ei, a crezut că poate dobândi un scaun de deputat? Or în conștiința sa olimpiană, crede că poate beneficia de drepturi ce nu li se cuvin celor mici, potrivit dictonului *Quod licet Iovi, non licet bovi?*”. A doua nedumerire privește o declarație a lui Eugen Simion dintr-un interviu cu Adrian Păunescu: „Desigur, «ideile» și «mentalitățile» d-sale au fost și sunt imaculate. Altminteri n-ar putea să se «răfoi» (cuvântul d-sale, pe care i-l întoarcem cu politețe) la un preopinent cerându-i socoteală pentru faptul că nu trece «printr-o criză morală», deoarece l-a citat, la un moment dat, pe Ceaușescu. Dar, vai, raționamentul nostru e contrazis de inefabila memorie a hârtiei. Ea nu slujește mânia moralizatoare a d-lui E. Simion, scoțând la iveală niște rânduri tipărite, care «vinovate-i stau în față». Iată ce categorică profesie de credință făcea autorul *Scriitorilor români de azi*: «Cum marxismul este o filosofie a adevărului, sunt un critic, firește, marxist (...) Marxismul ajută, după opinia mea, considerabil pe un critic să stabilească relațiile dintre operă și lumea pe care a produs-o». Cuvintele fac parte dintr-o discuție cu Adrian Păunescu și pot fi găsite în volumul acestuia, *Sub semnul întrebării* apărut la Editura Cartea Românească, în 1979”.

● Cotidianul „Azi” inaugurează o rubrică de „Dialoguri culturale”, primul interviu fiind luat de Gabriela Eftimie profesorului arheolog și istoric de artă Radu Florescu – *Despre cultură... în trei definiții*. □ De asemenea, este publicată o scrisoare a profesorului Dumitru Micu – *Ordinele domnului Pleșu*: „Cinism, aroganță și samavolnicie – la Ministerul Culturii, înalte atribuții sunt exercitate în stil feudal”; numit la 1 aprilie 1990 la conducerea Editurii Minerva, profesorul Micu e îndepărtat fără explicații după 13 luni, înlocuit cu Z. Ornea: „Găsesc actul ministrului Culturii [datat 17 mai 1991] un tipic abuz de putere, mai ales dacă motivația lui, singura pe care mi-o poate oferi, este apolitismul meu, neaderența la curentul proliferat în rândurile intelectualității umanistice, inclusiv al celei din edituri... Nu atât jignirea îndurată, după decenii de muncă intensă pe tărâmul învățământului și al culturii mă determină la această atitudine [de a face publică situația] cât perplexitatea provocată de exercitarea unor înalte atribuții în stil feudal. Funcția pierdută (și care mi-a fost

propusă cu insistență în 1990, pe care am acceptat-o ca sacrificiu) aș fi cedat-o în orice clipă, bucuros, i-am și oferit-o, nu o dată, succesorului meu. Pentru care motiv mi-a fost retrasă în chip atât de neelegant? Asta aș vrea să știu și mai ales să se știe”. Răspunsul lui Andrei Pleșu (*Stimate domnule profesor D. Micu, aveți dreptate. Am procedat inelegant*) va veni la scurtă vreme (publicat tot în „Azi”), ministrul arătându-se dispus „ca unul ce a greșit, să anulez ordinul buclucaș – decideți singur dacă vreți să rămâneți director; dacă nu vreți, las atunci Editurii Minerva libertatea de a-și alege, democratic, directorul pe care îl va dori”. Nu fără anumite accente echivoc-ironice, Pleșu afirmă că la baza gestului său ar fi stat niște „ecouri critice cu privire la calitatea dumneavoastră administrativă. Mai mult, găsesc că excesul, poate puțin nedrept, al scrisorii dumneavoastră are ceva sublim: ați fost decenii întregi un savant abstras, harnic, înconjurat de un romanțios nimb de vulnerabilitate... Uneori, a trebuit să faceți și concesii, să dați, de pildă, tentă politică unor comentarii literare pe care dumneavoastră – un apolitic – le-ați fi redactat mai neutru. Dar v-ați adaptat, v-ați văzut de treburi și n-ați intrat în conflict cu nici un ministru. Găsesc că e splendidă această, fie și târzie, recuperare a intransigenței civice, și, chiar dacă prilejul sunt eu, câștigul dumneavoastră sufletesc în acest puseu de demnitate e mult mai mare și mai important decât pierderea mea de prestigiu într-un moment în care se găsesc atâtea care să mi-l conteste. Încă o dată, scuzele cuvenite”.

16 iunie

● Într-un dialog cu Dorin Popa, din „Cronica” (nr. 20), Stelian Tănase se confesează în legătură cu experiența sa de redactor șef la revista „22”: „E un volum de muncă uriaș, pe care cineva trebuie să-l facă. (...) Eu sunt un impulsiv, așa prin natură, am un debit energetic foarte mare și eu fac, eu nu rămân la vorbe. Între intelectuali, care sunt niște oameni contemplativi, acest comportament, această fire a mea pare, evident, că sare peste limită. (...) A trăi fiecare o existență individuală. E foarte greu să-i faci să lucreze în grup. De pildă, predarea unui articol la timp este obligatorie, pentru că stă combinatul. (...) Am fost în Occident și oamenii spuneau că este o revistă la nivel european”.

19 iunie

● În „Luceafărul” (nr. 25), Dan C. Mihăilescu (*Gata!*) își anunță renunțarea la rubrica sa săptămânală, „Chenar”, întrucât „pamfletul lucrat artistic, opinia pură nu-mi mai sunt de ajuns”: „«Aici zace Chenarul lui Dan C. Mihăilescu, 31 ianuarie 1990-19 iunie 1991. Șaptezeci de săptămâni de tăiat frunze veștede și iluzii stupide.» Cam așa arată epitaful acestei rubrici născute din întâmplare și sugrumate de întâmplări. (...) Rubrică năucă, paralizată de îndoieli, uneori patetică infantil, alteori plină de amărăciuni «caragialiene» (...). Gata! Sunt de-

a dreptul bolnav de inutilitate, de munții de vorbe-n zadar (...). De foarte multe ori am simțit nevoia de a face un «Chenar» cât trei pagini de revistă, însă convenția rubricii era convenție. Din această cauză nu am scris pe larg despre acest monstru care-a fost și este, de 18 luni încoace, televiziunea. N-am scris despre jocul de bielă-manivelă al perechii Iliescu-Roman, n-am scris detaliat de Securitate, o instituție miriapodă și pluricefală, în ciuda aparențelor, de analizat pe sute de pagini și nu de stigmatizat, simplist și pripit, într-un dreptunghi de ziar ct un cosciug în miniatură. Tot din cauza asta n-am prea vorbit politică aici, atrăgându-mi numeroase neînțelegeri și, chiar, antipatii amicale. Cum să analizezi dinamica unui fenomen național dependent de atâtea și atâtea voințe externe, într-o pagină și jumătate dactilo? (...) Cum să înfigi într-un «Chenar» un continent întreg? (...) Nu e timpul să *facem literatură*, pur și simplu, recunosc! Dar nici de politică propriu-zisă nu sunt în stare, când totul e putred, labil și, mai ales, când știi perfect ce NU vrei, dar ești incapabil să optezi, ferm și fără clipire, *pentru ceva anume*. Însă de a face (cât de cât) *politică prin cultură* adică a te opune barbariei oficializante și ruginirii dictatoriale (...), prin ideile în care crezi, prin opțiunile intelectuale și cu stilul personal – asta da, asta știu să fac. (...) Și chiar asta voi face”. □ În articolul *După patruzeci de ani*, Alexandru George schițează cadrul ideologic general circumscris literaturii române din ultimele decenii, „un tablou dintre cele mai pestrițe și mai neașteptate”, dat fiind faptul că înregistrează spectaculoase „modificări ale programului politic și ideologic”: „De la jdanovismul cel mai ortodox aplicat în numele unei doctrine «internaționaliste» și ilustrat de tot felul de impostori, s-a ajuns în ultimii ani la un delir naționalist întreținut cu slogane în mare majoritate uzate încă din anii '40 de propaganda carlistă, apoi legionară și antonesciană”. □ Florin Manolescu (*Sade, Nikolski, Turcanu*) publică o cronică la volumul lui Paul Goma *Patimile după Pitești* (Editura Cartea Românească, 1990), remarcând ivirea unei bogate literaturi confesive despre experiența închisorilor comuniste.

20 iunie

● S. Damian publică în „România literară” (nr. 25) un lung eseu politic despre România de după 1989, *A doua identitate*, critic la adresa puterii – reprezentate de FSN și de Ion Iliescu – și a „antioccidentalismului” acelei părți a presei care susține politica Frontului („Adevărul”, „Azi”, „Democrația” ș.a.), ca și la adresa presei extremiste (a „României Mari”, în primul rând). □ Din sumar mai amintim: articolul politic al lui Nicolae Manolescu, *Revoluție și restaurație*, de la rubrica „Ochiul magic” și cronica aceluiași la volumul *Nouăsprezece trandafiri* de Mircea Eliade (*Un gen hibrid*); articolul lui Eugen Simion, *Un nou prozator*, despre volumul *Vulpea* al lui Mircea Căvadia; un text al lui Dan Stanca, *Transparență și giulgiu*; un eseu despre relația dintre literatură și paraliteratură semnat de Ion Manolescu (*Scurtătura semnificativă*).

● Marin Sorescu este prezent în sumarul revistei „Tribuna” (nr. 25) cu trei poeme și cu un interviu acordat lui Ion Cocora: *Noi de multe ori am câștigat războiul și am pierdut pacea*, recentul său volum, *Poezii alese de cenzură*, fiind comentat de Irina Petraș (*Tot așteptând – tot așteptăm*). În interviu, Marin Sorescu încearcă să arate că nu există nici o inconsecvență între demisia sa din Uniunea Scriitorilor și acceptarea premiului USR pentru *Vărul Shakespeare*: „Nu am revenit asupra demisiei. Am făcut o precizare, în acest sens, cu ocazia festivității de premiere (vezi ziarul «Libertatea») și, întrucât confuzia persistă, am revenit cu o explicație, recent, în «Adevărul». Am acceptat premiul din respect pentru munca juriului și pentru că nu am vrut să sabotez o sărbătoare a scriitorilor – premiarea – reluată după o mare întrerupere. Bănește, nu reprezintă nimic, în condițiile actuale. Evident, mi-ar fi fost mai ușor să refuz și aș fi beneficiat de încă două luni de publicitate. N-am învățat încă să fiu rău și să-i predepsesc pe cei care vin spre mine cu mâna întinsă. Era însă limpede că Premiul și demisia sunt două lucruri diferite (mai ales că și membrii Uniunii Scriitorilor pot beneficia de acest premiu!). Demisia a fost necesară atunci pentru că mi s-a pus la cale o înscenare penibilă, a fost una de principiu la care nu am renunțat – și e necesară menținerea ei, chiar dacă, formal, mi s-au prezentat regrete, pentru că nu s-a schimbat nimic în concepția despre democrație a comitetului director”. Chestionat în legătură cu opțiunile sale politice, Marin Sorescu răspunde: „Nu fac parte din nici un partid. Sunt pentru echilibru și luciditate. Voi rămâne un observator neutru, simpatizând cu acele formațiuni politice pentru care România nu e o abstracție necunoscută. (...) Drumul democrației e lung, trebuie învățat din mers, dar cu grijă ca în numele acestei democrații, în vacarmul întreținut cu bună știință, să nu comitem erorile fatale greu de îndreptat mâine. Oricum, generația de sacrificiu trebuind să suporte, fără anestezie, două perioade de trecere îngrozitor de lungi”.

21 iunie

● Editorialul lui Nicolae Breban din „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 25), *Riscul în cultură (40). Exilul (luptele intestinale) (IV)*, relatează un episod din epopeea încercării de constituire a unei organizații a scriitorilor români din exil – mai precis, „atât de așteptata, controversata, prima și ultima ședință a constituirii unei Uniuni a Scriitorilor în Occident, la Paris”, în 1989, cu puțin înainte de Revoluție: „În primul rând, se pare că s-a consemnat un număr extrem de restrâns de participanți, față de comunitatea extrem de puternică scriitoricească a Parisului, vreo 20 de persoane. Au fost de față printre alții: D. Țepeneag, Sorin Alexandrescu, Dan Culcer, Virgil Tănase, Marin Tarangul, Al. Sincu, Matei Beldiman, Victor Frunză, Monica Săvulescu, Dinu Flămând, Matei Vișniec, Ioan Groșan, al cărui curaj de participant trebuie lăudat deoa-rece el se afla «în trecere», în prima sa vizită la Paris și urma să se întoarcă în

țară. Cu toate acestea nu a ezitat să participe și a luat chiar și cuvântul, promițând aportul celor din țară și deplângând lipsa de unitate a emigrației literare. Nu au participat: Ion Negoîtescu, Bujor Nedelcovici (deși a acceptat să facă parte din «trimviratul» organizării), Monica Lovinescu, Paul Goma, Mihnea Berindei, Marie-France Ionescu (...), Al. Papilian, Alain Paruit, Georgeta Horodincă (...). Oare scriitori unguri sau polonezi ar fi fost mai îndemânatici, mai uniți, mai curajoși, mai prezenți?».

● În „Contrapunct” (nr. 25), Cristian Moraru scrie un articol-protest al lui, cu un titlu trimițând ironic la un poem proletcultist al lui A. Toma, *Silvester Andrei salvează abatajul*, referindu-se la poetul și liderul PNT-CD Ioan Alexandru: *(Și) fratele Ioan salvează abatajul?*. Aflat la Washington, autorul articolului acuză o delegație a opoziției parlamentare românești formate din Ioan Alexandru (PNT-CD), I.V. Săndulescu (PNL) și Lindsmaier (?), care s-au plâns administrației americane pentru finanțarea predilectă de către „organizații nonguvernamentale, dar și guvernamentale” americane a opoziției civice-extraparlamentare din România, nu a partidelor de opoziție tradiționale. Potrivit lui Cristian Moraru, „Într-un moment când Alianța Civică se pregătește să devină partid, și probabil cea mai importantă forță reformistă manifest politică din România, lamentările domnilor Alexandru, Săndulescu și Lindsmaier riscă să treacă drept mai mult decât dovezile pitorești ale unei benigne invidii. Faptul că ei au contestat această forță în numele «adevăratelor» forțe opoziționale, al căror vag consens (cu neputință de obținut în alte împrejurări), par a sugera că-i reprezintă, intră cât se poate de clar (și de acuzator) în jocul puterii, acum ca și altă dată (ne amintim cu acest prilej și de alte gesturi duplicitare ale liberalilor)”. □ Ion Manolescu deschide printr-un vehement articol de atitudine (*Scoala fricii*) un grupaj despre mineriade susținut de colegii săi din „Clubul literar”: „Acțiunea ortacilor «justițieri», prin caracterul ei violent antiuman, se apropie însă nu numai de rebeliunea legionară din 1941, ci și de experimentele criminale ce au avut loc în pușcăriile comuniste la sfârșitul anilor ‘50”. Ceilalți contributory la grupaj, cu texte confesiv-militante în același registru, sunt Fevronia Novac, Alexandru Pleșcan și Cristina-Ilina Sălăjanu. □ Ion Negoîtescu semnează un comentariu despre *Romanticul Mircea Cărtărescu*, centrat asupra *Levantului*, dar trimițând și la alte volume. □ Ion Bogdan Lefter scrie despre poezia etic-existențială a Marianeii Marin (*Anatomia vieții de dincolo de text*), pe care o comentează și Florin Berindeanu, pornind de la volumul *Atelierele (Poezia totalitarismului)*. □ Dan Stanca semnează un nou eseu de speculație ezoterică asupra politicii comuniste și postcomuniste (*Biserica, netrebnicii și un Dumnezeu domestic*), iar Simona Popescu publică un eseu *Despre violență*, în care încearcă să reabiliteze violența artistică, protestatară, a suprarrealiștilor și a mișcărilor de tineret din Occidentul anilor ‘60-’70. □ La rubrica de „Revista presei”, este elogiât Mircea Mihăieș care, în două interviuri din „Cotidianul” și, respectiv,

suplimentul „Tineretului liber”, pledează cauza Alianței Civice și a implicării politice a intelectualului în lupta împotriva Puterii; în contrapartidă, sunt criticați „intelectualii Puterii” din ziarele apropiate FSN. Este semnalată, simpatetic, o cronică a lui Ion Simuț din nr. 4 al revistei orădene „Familia”, în care demonstrează că „cea mai proastă carte a anului 1990” e romanul *Nuntă cu garoafe mov* de Petre Sălcudeanu. □ Este publicată o a doua parte a interviului acordat Marianeii Marin de Monica Lovinescu și Virgil Ierunca (*Între Mitică și Ivan cel Groaznic*). Potrivit Monicăi Lovinescu, agresarea lui Petru Creția de către oamenii noului regim e o dovadă a faptului că, spre deosebire de perioada comunistă, când opoziții intelectuali trebuiau apărați din afara țării, „acum protecția intelectualilor trebuie făcută în țară”. În privința Alianței Civice, „aș vrea să adaug că accentul pus întotdeauna și numai pe civic, și nu pe politic, poate deveni primejdios. Dacă Alianța Civică nu s-ar constitui în partid și mâine s-ar repeta posibilitatea unor alegeri în România, ne-am regăsi în vechea situație de acum un an: o opoziție încă neorganizată politic, opoziția vechilor partide și FSN-ul în față. (...) Ne aflăm la o răscruce unde dacă politica nu se confundă cu eticul și cu angajamentul civic, atunci nu se mai poate face nimic. De ce în Cehoslovacia procesul democratizării este bine pornit? Pentru că îl are pe Havel și pentru că Forumul de la început n-a exclus această alternativă politică”. Alte subiecte atinse: „albanizarea”, influența Securității la toate nivelurile, preeminența păturii dislocate, „nici țărani nici muncitori”, și vulnerabilitatea acestora la colaboraționism, inabilitatea măsurilor economice și fobia, întreținută de comunism, a unor cuvinte ca „privatizare” sau „șomaj”. În fine (și în opoziție jucată cu „pesimismul” lui Virgil Ierunca), chestiunea despărțirii intelectualului de mase: „În stilul de rezistență românesc care a fost cel care a fost s-a stabilit între scriitor – mă refer la rezistenții scriitori – și cititorul lui nu o solidaritate, ci o complicitate. (...) Numai că nu se poate face cu ajutorul complicității o societate civilă. În momentul exploziei adevărului din decembrie 1989, a fost evident că scriitorul nu și-a găsit o societate pe care a format-o. Marea problemă care se pune scriitorului român, de el vorbim, este aceea de a convinge acest cititor, adică masele, că această complicitate a devenit în mod real o solidaritate. În momentul în care această solidaritate ar deveni efectivă, cred că s-ar umple o prăpastie care ar permite constituirea unei societăți civile. De aceasta depinde și reușita tranziției spre democrație”. □ „Legături periculoase”, rubrica lui Mircea Nedelciu, problematizează într-o „scrisoare” către Sorin Preda sociologia publicului captiv, de admiratori ai „intelectualilor publici” din România: „Țara noastră are un mare număr de intelectuali nedesăvârșiți (...), oameni care au trecut printr-o facultate – prin forța lucrurilor în timpul comunismului – și au o diplomă, dar n-au avut niciodată un program intelectual de studiu și de veritabilă muncă intelectuală. Ei au păstrat din mediul familial din care vin respectul sacru pentru intelectual și, în același timp, știu despre ei că nu sunt

niște intelectuali veritabili. Această situație în determină să-și găsească idoli printre cei câțiva intelectuali de elită care s-au manifestat public în România ceaușistă și post-ceaușistă. Ar vrea să se identifice cu ei sau măcar să fie confundați cu ei de către mediul în care trăiesc. (...) În acest context, cei câțiva intelectuali autentici care s-au gândit să organizeze așa-numita «opозиție extraparlamentară», le oferă și sfertodoctilor noștri (atât de numeroși) ocazia nesperată de a se autentifica, prin simpla opțiune, ca intelectuali. N-ai observat că participarea la manifestațiile opозиției extraparlamentare are un aer de mondenitate intelectuală, este un fel de ultimă modă, de «bon ton»? Cele două părți cuprinse în acest joc au o nevoie intensă una de cealaltă. Cei câțiva lideri își întrețin astfel iluzia sprijinului larg al maselor (...) iar «masa de intelectuali» își întreține prin aderarea la această «mișcare» iluzia că a intrat definitiv în grupul restrâns și respectabil al intelectualilor de elită fără să fie obligați între timp să-și mai completeze bibliografia. Astfel jucăria are șanse să funcționeze multă vreme, și nu spre folosul țării, dacă ne gândim numai la faptul că ideea de «opозиție neparlamentară» nu ne apropie de ideea de democrație, ci mai degrabă de anarhie. Totodată, ea întârzie (dacă nu anulează șansele) întâririi opозиției parlamentare și asigură astfel perpetuarea actualei majorități parlamentare. Un joc periculos deci. Cel mai distractiv e însă faptul că intelectualii care n-au intrat în acest joc sunt fie considerați colaboraționiști (de către egalii lor), fie minimalizați ca valoare (de către semidoctii și proaspeții intelectuali «autentificați» chiar de acest joc). Astfel vedem că cele două părți intrate în joc își dăunează una alteia: liderii opозиției extraparlamentare vor fi mereu înțeleși greșit de către susținătorii lor semidocti, iar aceștia nu se vor mai apropia niciodată de adevăratele valori intelșectuale, înlocuindu-le cu niște tulburi valori anarho-politice”.

● Nr. 24 al săptămânalului „Acum” se deschide cu un editorial politic premonitoriu semnat de Stelian Tănase: *Cade Roman*, anunțând prăbușirea cabinetului FSN condus de Petre Roman, dorită de Ion Iliescu și imposibil de realizat în urmă cu un an. □ Același Stelian Tănase îl intervievează, pe contrapagină, pe Virgil Ierunca (*Enigma negativă*) pe teme legate de evoluția câmpului intelectual-politic românesc în postcomunism. V.I.: „Chiar oameni completamente apolitici s-au dovedit după decembrie 1989 niște intelectuali în stare să manipuleze concepte politice, deși o făceau poate pentru prima dată în viața lor. Un semiotician cum e Livius Ciocârlie ajunge gazetar politic și se impune opiniei publice numai prin 2-3 articole. Un filosof cum este Gabriel Liiceanu, care de la Platon la Heidegger nu putea să convingă decât câteva sute de intelectuali superaraținați, reușește ca în numai 3 sau 4 articole să devină o speranță politică. Un romancier cunoscut numai de inițiați, ca Stelian Tănase, ajunge nu numai intelectualul și editorialistul exemplar de la «22», dar se silește prin prezența și prin actele lui să facă această necesară și exemplară trăsătură de unire între intelectuali și ceea ce se poate numi cu destule

ghilimele «mase». Or, masele românești din clipa de față sunt niște mase aparte care ne obligă pe noi, cei care am mizat pe celula românească să ne întrebăm – la cumpănă – ce se întâmplă cu această celulă românească. Bineînțeles că nu vom cădea în capcana negativismului și a deznădejzii. Sperăm că este vorba numai de o paranteză istorică și că românii își vor veni în fire. Însă starea firească este din ce în ce mai urgentă, iar societatea civilă întârzie să se reconstituie. Rolul intelectualului a devenit și mai important după această primă ieșire în lume, în Cetate: în sensul că acum încearcă să construiască. Și este o binefacere, și nu o paranteză de elitism, că cea mai mare parte – dacă nu mă înșel (s-ar putea să mă înșel!) dintre membrii conducerii AC sunt totuși niște intelectuali. Nu e vorba de elitism, nu e vorba de castă, nu e vorba de clasă. E vorba de conștiință și conștiința apare, bineînțeles, în firea și în existența intelectualului. Acest intelectual român este astăzi mai responsabil decât în decembrie 1989, pentru că dincolo de limbaj el întrevede acum actul. Această corelație necesară dintre spus și act, dintre gând și prezența în Cetate, se afirmă pe zi ce trece și mi se pare de bun augur, dacă nu singura soluție de a schimba, în sfârșit, fața României”. Virgil Ierunca se pronunță, de asemenea, în favoarea intrării intelectualității anticomuniste în politică prin înființarea Partidului Alianței Civice: „Trebuie să facem pasul. Pentru că mai există un alt rău al actualei societăți românești: fereala de politică”.

● „România Mare” (nr. 54) marchează centenarul morții lui Kogălniceanu, cu un articol de Augustin Z.N. Pop, dar și dispariția lui Gh. Pituț, *Rapsodul transilvan* (texte de G. Alboiu și Iulian Neacșu – *Pâinea îngerilor* și respectiv *V-ați mai mira și acum, domnule Președinte?*, ultimul adresat lui Ion Iliescu, ca un avertisment cu privire la soarta scriitorilor care mor în sărăcie). □ Mihai Ungheanu trage concluziile unui *Caz politic – INCOGNITO*. Stenograma ședinței de consiliu a Uniunii Scriitorilor din 1978, tipărită în nr. 51/1991 din „România Mare”, „înederează caracterul politic înverșunat al luărilor de poziție împotriva lui Eugen Barbu, a revistei «Luceafărul» și a tuturor scriitorilor care își arătau independența de opinie față de nucleul acaparant din sânul Consiliului Scriitorilor (Radu Popescu, Macovescu, Eugen Jebeleanu, Geo Bogza, toți cei care și-au făcut un idol mai întâi din filosovieticul Alexandru Sahia, apoi din Miron Radu Paraschivescu, alt veleitar/plagiator; acești impostori pot fi, fiecare în parte, interesați, pitorești, seducători, respingători sau odioși – dincolo de persoana lor stă însă răul pe care-l acoperă cu disperare: trauma românească a anilor '50 după război, mutilarea fizică și sufletească a națiunii. Iată de ce *Kominternismul* trebuie să părăsească scena vieții noastre publice, ca și pupitrele marilor decizii”.

22 iunie

● În „Azi”, sub titlul *Moare greu garda...*, I. Crivăț face o prezentare a lansării cărții lui Jacob Popper, *Pe ring cu Eugen Barbu. Dispută în șase runde*, o

apologie și o Veșnică pomenire (Editura „Victor Frunză”, București 1991): „În ce a constat disputa dintre Eugen Barbu și Jacob Popper veți afla singuri dacă veți avea curiozitatea să cumpărați această carte document inspirată, potrivit autorului, dintr-un autentic spirit vindicativ. În ceea ce mă privește, conferința de presă m-a trimis cu gândul la editorialul *Fantomele istoriei* de Augustin Moraru din «România liberă», 1 septembrie 1990 – vedeți, nu totul este negru în ograda opoziției?! –, din care citez doar un pasaj: «Moare greu garda, se stinge, greu, Kominternul, se ofilesc greu și lojiile masonice, se țin tare Kabala... Iar fantomele istoriei mor și mai greu». Asta cam așa e... «Totul a început cu o înjurătură de mamă» este tipul de *captatio benevolentiae* pe care-l încearcă agentul publicitar Popper în pur stil Muhamad Ali. Și ce-i cu asta, domnule Popper? Astăzi toate disputele încep cu o înjurătură de mamă. Multe, din păcate, așa și sfârșesc”.

23 iunie

● Cassian Maria Spiridon comentează situația politică a momentului într-un articol din „*Timpu*” (nr. 8), ***Guvernul moare dar nu cedează***: „Extazul din dec. '89 s-a transformat, nu mult după, într-o îndelungată agonie, în care organismul economic național (...) se zbate între viață și moarte (...)/ Elaborarea Constituției bate pasul pe loc, legea privatizării abia se publică în proiect, legea proprietății e departe de a fi elaborată la nivel de proiect, în schimb se luptă pentru înscrierea și aprobarea unor legi – cel puțin tenebroase gen: legea siguranței naționale, a organizării SRI-ului etc. (...)/ Toată strădania guvernului Roman a fost de a salva aparențele în fața Europei și a păstra, rebotezându-le, vechile structuri, conservându-le totodată și majoritatea «șefilor»./ Grevele și mișcările revendicative se țin lanț; perspectivele trecerii la o economie bazată pe legea valorii este tot mai îndepărtată și economia se află în tranziție de la agonie la colaps. Dacă nu e prea târziu o demisie va fi nu numai inevitabilă, dar și un semn de patriotism al celor care nu par în stare a debloca economia. Dar asta nici nu ne mai bucură. Cine se bucură când cad guvernele înseamnă că n-a înțeles nimic din cacialmaua românească. Pentru că la noi guvernele *pică* dar nu demisionează”.

24 iunie

● În nr. 7 din „*Litere, arte, idei*” (LA&I), Elena Ștefciuc îi acordă un interviu lui Dan C. Mihăilescu: ***Generația '80 nu avea cum să fie scutită de rupturi, derute și dezamăgiri***, din care cităm: „Nu râzi, nu lovești, insomnia e încă tanțoșă; i se fac plecăciuni la marile târguri. Ar trebui să mă tem, cum se temea străbunicul de ciumă, îți spui; ar trebui să știi că printre hârtii pătrunde și mirosul de mortăciune. Poliomielița și slavă deșartă, seceta și eroismul micilor găinării, devin însuși mai pretențios decât un invalid de război. Clipa când n-o mai poți lua de la capăt”. □ Tania Radu comentează volumul *NU* de Eugen

Ionescu și *Pauză de respirație* – volum colectiv de Andrei Bodiu, Caius Dobrescu, Simona Popescu și Marian Oprea.

26 iunie

- Cotidianul „Azi” publică discursul ținut de ministrul Culturii, Andrei Pleșu, la deschiderea Bibliotecii Britanice și a Centrului Cultural Britanic din 24 iunie: *Experiența de a fi insulă* – „România are, încă, destinul unei insule. O insulă de cultură latină înconjurată de vecini slavi, o insulă de religie ortodoxă în comunitatea țărilor latine, o insulă a dictaturii atroce, singulară chiar și în contextul totalitarismului comunist, o insulă de sânge într-un ocean de catifea...”.

27 iunie

- Gabriela Adameșteanu publică în „România liberă” un portret al lui Ioan Petru Culianu: „Prima mea surpriză, atunci când am stat de vorbă, la Chicago, la 2 decembrie 1990, a fost să descopăr cât este de tânăr. Avea acești 41 de ani peste care n-a mai fost lăsat să treacă și arăta de 30. Elanul, mobilitatea echilibrată, siguranța de sine, îndrăzneala (necanonică) a afirmațiilor (nu teribiliste, dar care puteau șoca – așa cum a șocat în redacția noastră opinia lui depreciativă despre Heidegger) erau ale unei personalități intelectuale de anvergură, beneficiind de cunoașterea aprofundată și subtilă a câtorva domenii (istoria religiilor, filosofie, literatură), de familiaritatea cu șase culturi (o spune singur, în interviu, râzând) și care, cu handicapul exilului depășit, și în ciuda bibliografiei deja impresionante, avea, cum se spune, «viitorul în față». (...) Pariul pe care îl câștigaseră Eugen Ionescu, Emil Cioran, Mircea Eliade avea în Ioan Petru Culianu (savant și scriitor încă egal de necunoscut în România) un câștigător sigur”.

- Într-un amplu text polemic din „Totuși iubirea” (nr. 26), *A iubi nu-nseamnă a urî*, Adrian Păunescu comentează un articol din „România literară”, în care S. Damian îl numește „reprezentant al naționalismului extrem”: „E cu atât mai regretabil că, sesizând lipsa de nuanțe a celor pe care îi atacă, domnul S. Damian se dovedește el însuși incapabil de a mai nuanța, pentru că o stranie ură îl copleșește pe seninul și raționalul critic subtil de altădată. De fapt, așa se întâmplă întotdeauna când patima (eventual politica) prevalează asupra judecării de valoare. Rezultatele unui articol critic scris de un dobitoc, l-am numit pe Victor sau Valeriu Frunză, și ale unui articol critic scris de un remarcabil literat, nu se mai diferențiază atât de vădit. Și e păcat”. □ Într-un alt articol, *Dinescu minte*, același Adrian Păunescu răspunde unor afirmații ale președintelui Uniunii Scriitorilor dintr-un text apărut în revista israeliană „Viața noastră” – M.D.: „Aveam câțiva milionari, scriitori de partid și de stat, Eugen Barbu, Adrian Păunescu, D.R. Popescu, Radu Theodoru. Eu am datele lor, cât au câștigat în ultimii 10 ani. Primii patru au câștigat 2,8 milioane lei, bani pe

care acum îi investesc și scot reviste, majoritatea lor naționaliste, antimaghiare, cu accente antisemite. (...) *Păunescu era un mic Goebbels*, o caricatură a lui Goebbels, dacă vreți. Închipuiți-vă că în Germania, după căderea lui Hitler, Gobbels ar fi renăscut și ar fi scos trei reviste particulare. Asta face Păunescu în România”. Replica lui A.P.: „N-am nici o vină, domnule Dinescu, că, după câteva luni mai grele, revista «Totuși iubirea», singură, are un tiraj mai mare decât toate revistele literare (ale Uniunii Scriitorilor) la un loc. Indiferent ce sunt socrii, ce e nevasta și ce e el, poetul nu poate să-și acuze poporul [de antisemitism] (...) Regret, ca Goebbels ce mă face Mircea Dinescu, rătăcirea invidioasă a poetului contra mea și-i promit să mă ocup de erorile sale. Dacă ține atât de mult să mă provoace, de nici în Israel nu-i ies din memorie, îl voi ataca fără nici o părere de rău. *Dar minte prea urât*”. □ Sumarul revistei conține câteva texte de unde rezultă că Fănuș Neagu s-a implicat (prin opiniile exprimate în „Țara”) în campania pentru eliberarea fostului ministru Ștefan Andrei și că, de asemenea, patru artiști plastici – Ion Irimescu, Vasile Celmare, Viorel Mărginean, Ion Musceleanu – cer eliberarea lui Paul Niculescu-Mizil.

28 iunie

● „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 26) publică o amplă scrisoare – din 21 septembrie 1975 – adresată de Paul Goma lui D. Țepeneag, după ce acestuia din urmă îi fusese retrasă, prin decret prezidențial, cetățenia română. Textul este însoțit de niște precizări ale lui D. Țepeneag: „...a vrut sincer să mă îmbărbăteze ori să mă consoleze arătându-mi cât de greu se trăia în România de unde el însuși avea să plece după numai doi ani, să emigreze. Era, bineînțeles, și un prilej de a mai ataca puțin regimul. (...) De aceea, în post-scriptumul scrisorii el mă roagă s-o public, «întreagă, fragmente», numai s-o public. N-am putut s-o fac atunci. Nici el, nici eu nu eram persoane suficient de însemnate în Occident pentru ca vreun ziar să pună atâtea coloane la dispoziția «plângăciosului» disident (...). Cum, de când a venit la Paris, n-a mai avut nevoie să-mi solicite ceva, iată, îi îndeplinesc și această rugămintă, deși cu oarecare întârziere. Acum pozițiile noastre s-au inversat oarecum: el se află la Paris, îmbufnat pe scriitorii români, iar eu în București, în trecere”. În prima parte a scrisorii, Goma își arată, ironic, surprinderea că schimbul epistolar transfrontalier funcționează (ca și în cazul comunicării cu Virgil Tănase), ceea ce arată că Nicolae Ceaușescu respectă Acordul de la Helsinki privind drepturile omului – cel puțin în materie de corespondență. Scrisoarea continuă pe un ton persiflant, în antifrază, la adresa autorităților, pentru care scriitorul neangajat e un parazit, iar libertatea de expresie, informare sau circulație – suspectă într-o lume în care libertatea e „necesitatea înțeleasă”, iar prioritățile cetățenilor sunt (oficial vorbind) altele. În fine, Goma atinge un punct nevralgic al motivelor retragerii cetățeniei: „Și acum, crima de căpătâi pe care ai comis-o: ai scos o revistă neîndrumată. Tu ești picat din lună, Țepeneag? Dar

cum ți-ai imaginat că puteai edita o publicație fără de ajutorul neprecupețit al lui Dumitru Popescu? Fără subtilele consilii ale lui Vasile Nicolescu, Directorul Culturii Române (titlul sub care s-a vânzolit, anul trecut, prin America Latină)? Și mai ales fără asentimentul muncitorilor tipografi români care – după cum bine se știe – refuză să culeagă un text dacă acel text nu corespunde opiniilor și intereselor lor, ale tipografilor? (cum a fost cazul cu *Ostinato*)”. Și, mai departe: „Pe cine anume publici tu? Pe Dumitru Ghișe, cu un studiu filosofic (să zicem, despre acea necesitate înțeleasă). Nu, ci pe alde Eliade, care las’ că știm noi... Publici măcar un poemaș de A. Păunescu despre primul bărbat al acestui pământ? Aș, tu îl publici pe alde Ionescu («Avem destule coșuri de gunoi la care să aruncăm protestele unuia ca Ionescu și ale altora de teapa lui» – am citat din Virgil Teodorescu, președintele surrealist al irealistei Uniuni a Scriitorilor Români). Publici tu măcar două rețete culinare (sarmale «à la Decebal» și mititei «Câmpia Turzii» pentru uzul românașilor măcinați de dor de țară? Nu, tu mă publici pe mine, care... – ca să nu mai vorbim de tot felul de unguri, polonezi, cehi, carevasăzică pe cei care au un dinte împotriva rușilor! Păi, dragă Țepeneag, ai uitat că românii n-au voie să mârâie împotriva rușilor? Ca să nu aibă rușii motive (...) să ne invadeze patria independentă. (...) Și tu îi tragi înainte cu autorii cehi (să nu mai vorbim de Praga-69, că ne aud rușii), polonezii (las’ că și polonezii ăștia, cine nu-i știe, sunt mari mâncători de ruși), de unguri (\$\$\$\$\$\$, să ștergem din calendar anul 1956, ca să nu se supere rușii și să ne.../ Astea fiind, bănuiesc eu, motivele «de sus». Contează însă și cele de mai jos, vânturate de confrăți: «Cum de-și permite Țepeneag acesta să umble încolo și-ncoace, ba la Paris, ba la București, fără să mănânce căcat? Uite eu, de pildă, cât căcat am mâncat și în sedințe, și pe hârtie, sunt și informator al securității și abia-abia mi-au dat voie să călătoresc până în Bulgaria! Ce fel de echitate mai e și asta?» Așa că, dragă Țepeneag, îmi ești prieten și mi-e scumpă prietenia cu tine, dar mai scump mi-e adevărul. Iar adevărul acesta e de mai multe feluri, cum just zicea tovarășul. Din punctul de vedere al acestui adevăr multilateral, tu ai căpătat ceea ce meriți (mai exact: ți s-a luat ceea ce nu ți se cuvenea să posezi). Pentru că (...) noi n-avem nevoie de elemente turbulente, nedisciplinate și, mai ales, poluante. Nu le facem nimic rău, nu-i băgăm la pușcărie, ca pe timpuri, dar îi lăsăm să moară d foame și îi sufocăm, îi sugrumăm prin tăcere, prin mărunte măsuri administrative: încetișor și eficace. (...) Aud, prin tramvaie, voci din mase: «Săracul Țepeneag, ce l-au mai lovit – fă, Doamne, să fiu și eu lovit ca el, să mi se ia și mie cetățenia!». Ca un patriot ce sunt, desigur, în sinea mea, nu sunt de acord cu aceste voci. Dar ca scriitor realist (socialist!), ca ființă vie care s-a hrănit cu lapte și s-a ridicat în două picioare, îmi spun că e foarte trist când oameni amărâți, cetățeni simpli, făcând parte din, nu-i așa, clasa muncitoare, gândesc așa. Nu m-am obișnuit însă cu o altă reflecție-rugă, pe care am început s-o adu din ce în ce mai dis: «De-ar veni odată rușii ăia să putem trăi și noi ca ungurii și să avem pașapoarte ca polonezii!»”.

● În „Dreptatea”, Gheorghe Grigurcu publică un articol nefavorabil (*O enormitate*) despre poezia lui Marin Sorescu, cu ocazia apariției volumului acestuia, *Poezii alese de cenzură*: „Marin Sorescu e un Topîrceanu în ediție modernizată, trecut prin unele din tehnicile absurdului. Un soi, dacă vrei, de Jacques Prévert valah. E incontestabilă originalitatea gesticulației sale, produsele lui poartă o marcă lizibilă, dar ele aparțin inevitabil seriei minore, sunt mărfuri de butic, cu o bună desfacere întrucât se adresează marelui public. (...) Ni se pot aduce (măcar) două obiecții. Prima: Marin Sorescu a fost bine primit de critică. De acord, însă pe de o parte trebuie să ținem seama de faptul că a făcut parte din lotul «norocos» al generației '60, împrăștiat pe un vast teren liber, prin dezafectarea construcției pseudoliterare ce a purtat numele de realism socialist, iar pe de altă parte de acela că autorii de acest tip își iluzionează, până la un punct, exegeții contemporani, prin aerul lor «agreabil», deconectant, nepretențios, exegeții dispuși frecvent să le acorde dimensiuni amendabile. (...) A doua obiecție s-ar putea referi la așa-zisul «renume internațional» al lui Marin Sorescu. Aici trebuie să ne amintim că marea majoritate a oamenilor de litere străini nu ne cunosc limba și au o imaginație vagă, dacă nu... absentă, asupra literaturii române, pe care o ating rareori, pe dibuite. Nu ei pot stabili scara de valori a acestora! (...) Deși ar trebui să ne întrebăm mai întâi de câtă popularitate reală se bucură Marin Sorescu în occident! Deunăzi, Monica Lovinescu ne da a înțelege că nu e chiar o celebritate, menționând că piesele lui de teatru se joacă în Franța în fața unor săli aproape goale...”.

● În „Contrapunct” (nr. 26), Ion Bogdan Lefter încearcă să demonstreze, într-un articol de direcție, *De ce nu există generația '90*, apreciind că, din punct de vedere creativ, există o unică generație postmodernă a anilor '80-'90, iar criteriul periodizării decenale nu are acoperire. □ Cristian Moraru comentează simpatetic primul număr al revistei intelectual-politice „Meridian”, condusă de Dorin Tudoran și Vladimir Tismăneanu, revistă care va apărea de două ori pe an în SUA și se va difuza în România (*Mitologie și înțelegere. Câteva cuvinte la nașterea „Meridianului”*). □ În acest număr, redactorii „Contrapunct” anunță o campanie de încurajare și publicare, în grupaje speciale, a debutanților în poezie, după un deceniu în care debuturile fuseseră sistematic amânate și/sau blocate de cenzura ceaușistă. Semnează articole de susținere Ion Stratan (*Destin și destinație*), Elena Ștefoi (*Mai multe feluri de întrebări*), Ioana Pârvulescu (*Portretul artistului-poet în tinerețe și în timp*). Tinerii poeți găzduiți în primul grupaj dedicat lor sunt Sorin Lucaci, Carmen Duvalma, Mihaela Pătrașcu, Viorel Florin Costea, Radu Popa, Victor Florin Homescu, Mihaela Feticu, Daniel Iacob Vorona, Luminița Cochinescu, Daniel Mileanu, Emerld Chismorie, Ira Lare, Sorin Vânătoru, Bogdan Rădulescu. ■ Potrivit Elenei Ștefoi, „În ultimul deceniu cel puțin, înfruntările și confruntările lumii literare au folosit – ca materie primă ori ca sac de box – și problema debutului

literar: pe de o parte scriitorii interesați să facă politica partidului susținându-i pe versificatorii patriotici; pe de altă parte, contestatarii dispuși să se pună rău cu autoritățile, exclusiv «bătându-se» pentru publicarea tinerilor ale căror poeme «atacau» ordinea socială și regimul politic. Undeva, la mijloc, tronau cei care-și puteau permite să-și publice integral propriile lor producții (chiar dacă ele nu erau chiar... pe linie!), întrucât se pricepeau de minune să împace și capra, și varza, să-și dea și «obolul» girând nume «convenabile» dar să-și mențină și «principalitatea» semnând câte un referat pozitiv pentru... indezirabili. Acum, interesele și țintele opoziției s-au modificat, iar debutul unui poet e pur și simplu un risc economic. Or, acest gen de risc pare pentru scriitorul român (actual director de editură) mult mai greu de asumat decât riscurile luptei cu defunctul Consiliu al Culturii și Educației Socialiste. Sau poate că nu?!". ■ Ioana Pârvulescu schimbă accentele, rămânând totuși în același registru: „Portretul artistului-poet-intelectual se contura pe fundalul disperării: FRIG sau FRICĂ. Și zidul de jur-împrejur. Mai târziu însă lucrurile... nu s-au prea schimbat. Relele vechi și relele noi nu-l mai lasă pe poet decât rar să scrie poezie”.

● Se publică, în paginile „României libere”, un fragment inedit din dialogul purtat de Gabriela Adameșteanu cu Ioan Petru Culianu (la Chicago, în decembrie 1990). O parte a interviului apăruse în revista „22” (nr. 13, din 5 aprilie 1991). „I.P.C.: Povestirile pe care le scriu eu sunt de obicei raportate la Borges. Toată lumea spune că sunt foarte borgesiene.../ G.A.: Ți se pare?/ I.P.C. (șovăie): Nu mi se pare că are o importanță determinantă. Sunt niște lucruri în comun. Dar pe de altă parte sunt niște dezbateri pe care Borges le-a început și care trebuie continuate. Și cred că astăzi s-au deschis diverse perspective care fac până și pe Borges să apară ca un fel de «ilustru înaintaș». Adică s-au deschis anumite porți pe care Borges poate le bănuia, poate nu... Evident, Borges specula asupra lucrurilor fundamentale; timp, spațiu, civilizații, minte umană și cred că în sectoarele acestea, azi s-au petrecut niște lucruri foarte interesante. În fizică, de pildă. În speculația filosofică nu. Pentru că speculația filosofică a încetat de mult să mai aibă o importanță, chiar oarecare, în viața intelectuală a omenirii. Dar mai mult în fizică, în matematică, în științele cognitive. Ce scriu eu este foarte speculat. Scriu în romane. Romanul care este acum sub tipar în Italia este științifico-fantastic, pe urmă am scris un roman istoric... Romanul istoric a fost comparat cu romanul lui Umberto Eco. Eu am găsit că erau niște lucruri pe care poate le aveam în comun cu *Numele trandafirului*, dar ceea ce urmăream eu (sau mai degrabă noi, pentru că este scris împreună cu asociata mea) era diferit de ceea ce urmărește Eco. Dar eu am foarte mare stimă pentru Umberto Eco, sunt legat de el prin prietenie. Și mi se pare fascinant tot ce face el. Dar nu sunt un emul sau un epigon al lui”.

● Nr. 25 al revistei „Acum” găzduiește un interviu realizat de Stelian Tănase cu Alexandru Paleologu, foarte critic la adresa regimului Iliescu (*Domnul Iliescu oferă România pe tavă*). Câteva extrase reluate pe post de subtitluri rezumă conținutul: „evoluție în sens invers”, „trădare – numele tău e Iliescu”, „Occidentul vrea menținerea statu-quo-ului”, „greșelile guvernului sunt în favoarea regalității”, „un tratat este al țării, nu al președintelui”. Alte materiale din sumar se înscriu în același registru: *Proiect pentru înlăturarea blestemului zădărniceii* de Liviu Ioan Stoiciu și *Cadavrul comunismului se descompune greu* de Alina Mungiu.

● Într-o evaluare a Cabinetului Roman ce poate fi citită în cotidianul „Azi”, ministrului Culturii, Andrei Pleșu, îi sunt identificate plusuri în „salahorie și curaj” și minusuri – „neglijență politică”, „incapacitatea de a-și identifica în mod corect adevărații dușmani și adevărații aliați”.

● Nr. 55 din „România Mare” se deschide cu reproducerea unui text de G. Călinescu, din „Tribuna Poporului” (24 septembrie 1944): *Evreii*. □ Mihai Ungheanu comentează – în *Podul de flori și podul de spini* – retragerea lui Grigore Vieru din Comitetul Director al Uniunii Scriitorilor din Basarabia. □ Un articol colectiv semnat de salariații din aparatul central al Ministerului Culturii, „rămași fideli și consecvenți tradițiilor culturii naționale”, condamnă „politica antiromânească a lui Andrei Pleșu”.

[IUNIE]

● Emil Brumaru, Romulus Bucur, Eugen Suciu, Z. Ornea, Șerban Forță, Ioan Morar, Radu Enescu, Gabriela Adameșteanu, Mariana Marin, Elena Ștefci, Adrian Marino și Cezar Baltag participă la o anchetă a revistei „Amfiteatru” (nr. 6): *Credeți în posibila regenerare a poliției politice?* (anchetă realizată de Alexandru Baltag și Radu Călin Cristea). ■ Emil Brumaru: „Mi-e lehamite chiar și să discut despre asta. (...) La ora actuală cred că totul e posibil... (*JN. red.:* se întrerupe telefonul; la reluarea conversației:) Pofțiți, iată un exemplu cât se poate de clar în acest sens. Când am devenit vehement, s-a întrerupt. Este foarte clar că această poliție politică a și reapărut”. ■ Romulus Bucur: „Da. Cu conotații mai puțin ideologice decât predecesorii ei...”. ■ Eugen Suciu: „A și început. (...) Argumentele? Cele știute de toată lumea: agresarea lui Creția etc. (...) Eu cred că resurecția poliției politice o să fie mult mai temeinică și mai subtilă. De-acum încolo o să avem de-a face cu profesioniști”. ■ Z. Ornea: „Posibilă (...). Dar ar fi o nenorocire să se întâmple astfel. Mă gândesc, firește, la structurile vechii noastre poliții politice, Securitatea. Altminteri, să nu ne facem iluzii: peste tot în lume există poliții politice care au un ochi atent asupra mișcărilor populației, indiferent dacă e vorba de cetățenii propriei țări sau de străini”. ■ Șerban Forță: „Nu avem o certitudine (...), doar o continuă senzație că suntem urmăriți de umbre, că acestea nu s-au retras încă în subteranele din care au ieșit. (...) Poate fi chiar o fandacsie, numai că, atâta

timp cât cărțile nu se dau pe față la modul onest și responsabil, e, vai, îndreptățită”. ■ Radu Enescu: „Când Al. Zub, Sorin Vieru, Radu Filipescu sau Mircea Dinescu vor lucra în posturi de conducere într-un eventual serviciu român de informații, eliminând toată pleava de idioți moștenită de la Securitate, atunci poate că România va fi apărută în interesele ei fundamentale”. ■ Gabriela Adameșteanu: „Întrebarea mi se pare deja depășită de realitate. De anul trecut, de după Tg. Mureș, securiștii au fost «repuși» în drepturi. (...) Mi se pare însă o eroare să negi diferența față de trecut: arroganța brutală de dinainte față de mimarea «dialogului» de acum. Instituția este condusă de aceiași oameni, dar a apărut o modificare de *stil*”. ■ Mariana Marin: „Doamne ferește! (...) / Nu putem regenera Securitate pentru că atunci dăm de dracuț: SRI”. ■ Adrian Marino: „Fără îndoială. Dar nu e vorba, de fapt, de o regenerare propriu-zisă, cât de o continuitate. (...) Trăim în ceea ce se poate numi, cu desăvârșită îndreptățire, o «democrație totalitară»”. ■ Cezar Baltag: „Episodul baroc de la Berevoiești de anul acesta n-a venit decât să confirme ceea ce știam deja cu toții: deghizarea actorilor nu schimbă esența spectacolului”.

● Nr. 6 al revistei „Apostrof” debutează cu un **Protest**: „Conștiința intelectuală românească, sincer democrată și atașată principiilor toleranței umanitare, protestează cu energie împotriva recrudescentei xenofobiei, șovinismului și antisemitismului, în unele publicații, cerând Parlamentului și Guvernului României să adopte neîntârziat măsurile necesare stăvilirii acestui flagel”. Printre semnatarii **Protestului** se numără: Ștefan Agopian, Cezar Baltag, Nicolae Breban, Augustin Buzura, Constanța Buzea, Nicolae Cajal, Livius Ciocârlie, Virgil Căndea, Aurel Codoban, Valeriu Cristea, Ov.S. Crohmălniceanu, Gabriel Dimisianu, Mircea Dinescu, Ștefan Aug. Doinaș, Alexandru George, Valentin Gheorghiu, Marcel Iureș, Ion Bogdan Lefter, Nicolae Manolescu, Andrei Marga, Adrian Marino ș.a. □ O casetă alăturată, intitulată **Memento: 13-15 iunie 1990 – 13-15 iunie 1991** semnalează împlinirea unui an „de la izgonirea brutală a Cuvântului ce se rostea în Piața Universității”. □ Se publică, sub semnătura lui Eugen Ionescu, textul **Scrisori din Franța**, subintitulat „fragmente dintr-un jurnal intim”. Materialul este datat „Viața Românească”, anul XXXVIII, nr. 3, mart. 1946 și se precizează că este extras din „volumul în curs de apariție *Eugen Ionescu se războiește cu toată lumea*, îngrijit de Mariana Vartic”. Textul este elocvent în privința relației dramaturgului cu România interbelică și postbelică. □ Mihai Dragolea scrie despre romanul *Matei Iliescu* de Radu Petrescu (**Oglinda de la început**) □ Rubrica „Estuar” îl are în prim plan pe criticul Nicolae Manolescu. **Despre „obsesia” Manolescu** referă Ion Bogdan Lefter: „M-a uimit și mă uimește următorul fapt: că o mare parte, practic majoritatea scriitorimii noastre de azi se dovedește literalmente obsedată de Nicolae Manolescu (literalmente însemnând de astă-dată și literarmente, asta fiindu-ne meseria!) (...) Totul pornea de la cronica săptămânală din «România literară» (mai înainte, din «Contempo-

ranul») și, din aproape în aproape, atinge dimensiunile *obsesiei* despre care – iată – m-am hotărât să vorbesc. (...) Am avut la un moment dat impresia unei vieți literare absurde, în care sus-pomenita majoritate de condeie își regla ritmul și starea de spirit după niște «simple» cronici săptămânale! Importante, fără îndoială, însă micșorate în mod paradoxal de însăși această atitudine a celor din jur, asimilabilă unor reflexe de cultură minoră, provincială», conchizând: „Va trebui să ieșim din epoca paternalismelor, să lăsăm în urmă absurdul”. □ Al. Cistelean, intervievat de Marta Petreu, iscălește un **Extemporal Manolescu**: „Noi toți avem complexul lui [Manolescu] (...), complex care adesea răbufnește. Fiecare promoție a avut clipa ei de revoltă antimanolesciană, o criză de maturizare, în fond, după care lucrurile s-au potolit, dar s-au potolit într-o acomodare cu complexul”. □ Petru Poantă remarcă la „criticul paradigmatic” Nicolae Manolescu „o performanță singulară: «transformă» cronica literară, fără a-i altera specificul, într-un soi de cronică mondenă; sub raportul popularității, bineînțeles” și asumarea „contradicției lui Maiorescu” dintre spiritul „religios (inaugural) și polemic («distructiv»)”. □ Într-un dialog cu Ovidiu Pecican, Nicolae Manolescu vorbește despre decizia scrierii unei istorii a literaturii: „Orice critic literar are în vedere să facă o asemenea istorie a literaturii, probabil de când începe să scrie critică. Dar nu se poate face istoria literaturii de la început. Trebuie să vină o anumită vârstă în care să te încumeți să te apuci de așa ceva”. □ I. Negoîtescu semnează eseu **Matei Vișniec – poet și dramaturg**. □ În „Dosar”-ul acestui număr se publică primul episod dintr-o serie de reproduceri ale stenogramei **Plenarei lărgite a Consiliului Teatrelor și Uniunii Scriitorilor privind dramaturgia originală// 1 decembrie 1964** – simptomatică, așa cum arată realizatorul dosarului, Ion Vartic, pentru „bătăliile mari și mici care s-au dat la noi între intelectualitate și ideologie”, materialul prezentat gravitând, după același Ion Vartic, între doi poli: Mihai Beniuc – „scriitorul imbecilizat total de dogmă” – și Horia Lovinescu – „cel ucis de dogmă” (*Glosă pentru retorica scriitorului ucis de dogmă*). Printre ceilalți participanți la eveniment s-au numărat Zaharia Stancu, Eugen Barbu, Dumitru Popescu, Mihail Davidoglu, Ion Brad, Paul Everac, Dinu Săraru ș.a. □ Virginia Gheorghiu semnează eseu **Perversitatea modelului**, pe tema relației literaturii, a criticii literare și a presei culturale în genere cu modelul sovietic: „În vreme ce cultura noastră, măcinată de vinovăție, caută să se salveze formulând soluții virtuale și păstrând alternativele, dimpotrivă, propaganda culturală sovietică închide aceste alternative și își elimină treptat concurenții potențiali. Tehnica utilizată este cea mai simplă – dar și cea mai eficientă: tehnica contrastului. Pozitivul și negativul, propaganda și contra-propaganda – strâns legate, în așa fel încât nici o nuanță intermediară să nu se strecoare între albul și negrul lor”. □ Continuă publicarea răspunsurilor la ancheta privind oportunitatea unei reevaluări a literaturii și a scriitorilor inițiată în numărul anterior și intitulată **Revizuri și supraviețuiri în cultura**

română contemporană. În numărul de față se pot citi opiniile lui Adrian Marino, Petru Dumitriu și Liviu Ioan Stoiciu. Adrian Marino e de părere că „în artă și în literatură singurul criteriu adevărat este cel estetic” și că „o canalie poate avea talent”, dar că „este dreptul societății de a lua de guler canalia, lăsând posterității problema talentului său”. Marino recomandă, de asemenea, ceea ce „recomanda încă din antichitate Aristotel, în *Etica nicomahică*, atunci când cerea ca faptele noastre să fie judecate cu ceea ce el numea «rigla lesbiană» a legii morale, un instrument suplu și adaptabil”, fiindcă „Un criteriu absolut, inflexibil, radical este inaplicabil într-o societate (și implicit «viață literară») care a trăit timp de decenii în cea mai dură ordine totalitară din sud-estul Europei, cu excepția Albaniei. Puțini pot pretinde că în aceste condiții, într-o împrejurare sau alta, n-au făcut și o anume «concesie». Dar pe de altă parte nu se poate pretinde nici faptul că de vreme ce toți au fost «vinovați» nimeni nu mai este vinovat. Totul este deci o problemă de gradatie, de proporție și de obiectivitate ce trebuie judecată și evaluată de la caz la caz”. Criticul observă apoi că „lipsește o scară gradată a «colaboraționistului» și a «rezistentului»” și propune „următoarele criterii: 1. *rezistența pasivă* cu două situații tipice: a) refuz spontan, organic, inocent al colaborării literare; b) refuz conștient, programatic al colaborării literare; 2) *rezistență activă*: a) încălcarea cenzurii, a unei dispoziții legale etc. în scop pur literar: a publica de pildă în străinătate un text pur literar, interzis în țară; b) încălcarea cenzurii și a legilor totalitare pentru a ridica public un protest politic, ideologic, antitotalitar, anticomunist”; printre „rezistenții literari puri”, Marino îi numără pe Paul Goma, D. Țepeneag, Dorin Tudoran, Bujor Nedelcovici, Ana Blandiana și Mircea Dinescu. Petru Dumitriu consideră că „Literatura trebuie judecată după criterii literare”, dar că „criteriul moral rămâne totuși inevitabil”; relativ la moral și la „alienarea” celor două sisteme pe care le-a cunoscut, cel din Est și cel din Vest, Dumitriu știe „din experiență că Piața și Pornografia și Perversiunile și toate celelalte Putregaiuri nu sunt la fel de atotputernice ca Poliția și Prigoana și Pilele și monstrul suprem, Prostia, care domneau asupra noastră”. Între operele reușite de după război, Petru Dumitriu remarcă: *Bietul Ioanide* și *Scrinul negru* de G. Călinescu, *Desculț* de Zaharia Stancu, *Întâlnirea din Pământuri* și *Moromeții* de Marin Preda, *Groapa* de Eugen Barbu. Din propria operă, Dumitriu alege *Cronica de familie* și „bucățile” din „neterminatele *Biografii contemporane*”, care „rezistă poate prin vigoarea sumbră a unui scriitor tânăr și nefericit”. Liviu Ioan Stoiciu apasă asupra comandamentelor etice ale reevaluării și cere punerea pe tapet și blamarea „compromisurilor”, a „relei-credințe” și a „greșelilor politice” ale scriitorilor. □ La rubrica „Colonia penitenciară” se publică un fragment din volumul Oanei Orlea *Ia-ți boarfele și mișcă* (interviu realizat de Mariana Marin), alături de un scurt interviu luat de Marta Petreu lui Horia Stanca, unde sunt relatate experiențele din detenție ale acestuia. □ Se publică fragmente din Heinrich von Kleist, *Despre teatrul de*

marionete (traducere de Horia Stanca), Bohumil Hrabal, *Oameni, soareci și cărți* (traducere de Florin Bănescu și Ondrej Stefanko), Isaiah Berlin, *Refugiu în cetatea interioară* (traducere de Delia Marga).

● „Vatra” (nr. 6) se deschide cu eseul filosofic *Sacrificiu și destin* semnat de Virgil Ciomoș. □ Emmanuel Lévinas este prezent cu reproducerea din „Le Nouvel Observateur”, nr. 2/1990, a articolului *Drepturile omului – un nou imperialism?* (traducere de Cornelia Alexandru). □ La rubrica „Radar”, Mihai Sin meditează asupra strategiilor regimului comunist de fabricare a „omului nou” (*Aceiași oameni noi*). □ Marius Jucan scrie despre alibiurile tranziției („Tranziția este folosită ca o cheie universală pentru orice șurub care trebuie strâns. Greșelile dinainte votate sunt apoi răscumpărate și iertate”, *Decanonizarea*). □ I. Negoîtescu semnează un amplu eseu despre volumele *Dicțiunea ideilor* și *Singura critică* de Mircea Martin, în care vede „un excelent interpret al operei criticilor ca scriitori – creatori de valori literare”, el însuși beneficiind de „calități de scriitor”. În critica aplicată a lui Mircea Martin, Negoîtescu detectează „indeciziile, ezitarea, ambiguitatea axiologico-psihologică” asociate unei „identificări riscate” a „criticii cu obiectul ei”, „o metodă critică a oximoronului” și riscul/ posibilitatea de a înceta să mai fie „propriu zis critică literară” și de a se transforma „în operă literară pură cu temă critică”: „Eseul lui despre Nicolae Manolescu [din *Singura critică*] este într-adevăr o capodoperă literară, unul din cele mai fascinante texte ale literaturii noastre contemporane, atât de bine scris încât pare și adevărat din punctul de vedere al criticii literare”. □ Intervievat de Al. Cistelean, Mircea Martin își explică, dintru început, gestul de a nu scrie articole politice: „Pentru că așa cum le-aș putea eu scrie, n-ar fi eficiente (...), trebuie să fii capabil să transmiți altora mesajul tău, dar nu unei elite intelectuale, ci unui public larg, «maselor de oameni ai muncii». Și, mai mult, să le convingi! (...) E vorba și aici de vocație, de o vocație alta decât una pur intelectuală. Și încă ceva: pentru a convinge un public larg trebuie să nu te îndoiești nici o clipă de justetea pledoariei ori rechizitoriului tău, să poți da textelor tale o incandescență pasională, să renunți la disocieri și nuanțe pentru a produce o impresie imediată covârșitoare. (...) Obişnuit să-mi problematizez propria-mi atitudine, nu cred că sunt bun pentru lupta politică. Și, de fapt, nu mă interesează mizele ei imediate, cu atât mai puțin puterea”. O „miză”, în opinia lui Mircea Martin, ar fi „schimbarea mentalității acestui popor, scoaterea lui din *indiferentismul moral*, nu numai și nu neapărat politic”; altă miză: „supraviețuirea unei culturi adevărate și libere în condițiile unei economii de piață din care noi nu cunoaștem și nu vom cunoaște în viitorul apropiat decât dezavantajele. Va trebui să ne păstrăm cititorii fără să le facem concesii, să evităm riscul comercializării, așa cum înainte am încercat să scăpăm de ideologizare. Bine ar fi dacă, susținând cu toată convingerea procesul privatizării la noi, am reuși să menținem implicarea statului în subvenționarea culturii fără, bineînțeles, pretenția vreunui control de

ordin politic sau ideologic. Căci, altfel, tendința normală a oricărui regim politic este de a se descotorosi de povara unei culturi pe care n-o poate «orienta». În continuare, Mircea Martin vorbește despre „pervertirea” „mai degrabă totalitaristă decât comunistă” și despre „de-motivarea” tinerilor după 1989, despre relația dintre „bunăstare” și „decența” „comportamentului social”, despre lipsa „spiritului civic” și a „sensibilității morale” la români, despre calitatea „idealului național”: „M-am întrebat nu o dată cum se explică vitalitatea acestui ideal la români, la sfârșitul secolului XX, când atâtea alte popoare din vestul Europei par a-l fi pierdut (...). Explicația acestei puteri de coeziune a idealului național, prima explicație, o găsesc în chiar constituirea tardivă, adică foarte recentă, a statului unitar român”; după experiența „naționalismului agresiv” promovat de Ceaușescu, Mircea Martin nu credea că „o manipulare de ordin naționalist a românilor va mai fi posibilă”, dar este mirat de „faptul că se poate acumula capital politic în România pentru apărarea drepturilor majorității românești din Transilvania”. În continuare, Martin vorbește despre cenaclul „Universitas” și despre destinul criticii literare: „Mă tem că prestigiul criticii va scădea. Va scădea, în primul rând, datorită racordării, cu voie sau fără voie, a literaturii noastre la economia de piață. Criteriile vor aluneca încetul cu încetul, se vor diversifica, se vor pierde, valoarea va risca să se confunde tot mai mult cu succesul, critica va trebui să se refere tot mai mult la o sociologie a lecturii, loc pentru creația propriu-zisă, pentru performanța critică va fi tot mai puțin, iar un consens în această privință aproape imposibil. Însăși libertatea de expresie de care se bucură presa în genere (...) nu joacă în favoarea prestigiului criticii literare. Intruziunea politică anterioară, cenzura, teroarea creau un climat tensionat la extrem în cadrul căruia cuvântul bine măsurat al criticii avea un ecou și o autoritate ieșite din comun. Faptul însuși de a comenta favorabil o carte «cu probleme» atrăgea atenția, simpatia și respectul publicului. Prin selecția și prin judecata sa de valoare, prin strălucirea comentariului său, criticul literaturii curente putea fi atunci un director de conștiință. Pentru că literatura însăși era mai mult decât literatură, îndeplinind, cum ne amintim foarte bine, un rol mai mult decât estetic, înlocuind, în bună măsură, jurnalistica, sociologia, filosofia, istoria însăși, spunând lucruri pe care acestea nu puteau să le spună. De-acum înainte, criticul va trebui să se resemneze cu un rol mai modest, dar care în mod normal va trebui să-l apropie mai mult de literatură, de cartea pe care o comentează, de problematica ei contextuală, dar și abisală; și, în ultimă instanță, de sine însuși ca scriitor”. □

Interviul luat Monicăi Lovinescu de Nicolae Băciut gravitează în jurul optzecismului românesc și al conceptului de generație: „Generația ‘80 a debutat într-o atmosferă pe care n-o cunoscuseră predecesorii ei. Nici alegerea între un statut de colaborator activ al regimului și acela aproape eroic al refuzului care putea duce la tăcere, uneori chiar la închisoare, alegerea spre care au fost împinși scriitorii sub dogma realismului socialist. Nici capcanele liberalizării

în care resturi de privilegii se împleteau cu impresia (uneori justificată) de a putea da literaturii o parte cel puțin din ceea ce se cuvenea. În anii '80, puterea nu mai avea ochi și bani decât pentru amatorism sau plecăciune la curte, spre cântecul din frunză și ditirambi. Pe scurt, «Cântarea României» și elefantocrația elogiului. Ajungând totuși să publice, tinerii, beneficiind la început de atmosfera unor cenacluri literare care le-au dat și un aer de familie intelectuală nu mai erau în schimb primiți într-o Uniune paralizată de putere. Marginalizarea tinerilor a dus la refuzarea clișeeilor și a făcut mai dificilă înfruntarea directă cu o cenzură din ce în ce mai insidioasă. S-ar putea chiar pretinde până la un anumit punct că textualismul a slujit drept context pentru ca protestul să se poată exprima. În nebunia totalitară care atingea în cultul conducătorului esența însăși a grotescului, optzeciștii sunt poate primii care, colectiv, au radiografiat îmbolnăvirea corpului social. S-ar putea spune – și am spus-o în mai multe rânduri – că prozatorii acestei generații se plimbau pe străzi și printre semeni într-o mână cu un aparat de filmat, în alta cu un magnetoscop. Ei n-au fost doar textualiști, ci creatorii unui fel de «realism cotidian» făcut din mizerie, răsteală și vulgaritatea oralului. Intrând pe scena literară când romanul părea monopolizat de impostori – curajul cu voie de la poliție – ei au renunțat la denunțarea trecutului – admisă de regim pentru glorificarea prezentului – și s-au focalizat pe detaliu, pe semnele mărunte ale degradării generale. Prin ei, strada a irupt în proza românească și a început să strige. Avangarda lor a fost, sub acest unghiu, politică și politizată. Nu e, totuși, singurul unghiu cu putință. Textualismul lor se voia și o punere la zid, la ora precisă a Occidentului. Se voia, nu prea era. Când post-modernismul se instalase în capitalele literare ale Occidentului, optzeciștii se aflau încă în modernism, cu un decalaj de vreo zece ani. Nu ajunge, cum au încercat unii, să pui etichete, dealtfel prea încăpătoare, de postmodernism, pentru a și fi așa ceva. Modernismul optzeciștilor nu reprezenta mai puțin o cucerire și în plan estetic. Cred că adevăratul postmodernism deabia după decembrie '89 se va dezvolta. Post-modern este încă de pe acum Mircea Cărtărescu mai ales cu *Visul* și cu *Levantul*, scrise înainte de 1989. Textualistă, modernă, dar în același timp realistă și politică, literatura optzecistă dobândește din ce în ce mai mult contururi precise. Se poate cu adevărat vorbi de o generație aparte în geografia postbelică”. În perspectiva unei „revizuri a ierarhiei de valori” după 1989, Monica Lovinescu crede că „generația '80 va avea probabil cel mai puțin de suferit”.

● În revista „Tomis” (nr. 6), într-un interviu acordat lui Stan Vlad, Andrei Pleșu analizează situația concretă a culturii la un an după căderea comunismului, remarcând cu părere de rău „angajarea extraculturală a oamenilor de cultură”: „Trebuie să fim realiști și să ne dăm seama că setea de cultură care exista înainte, funcția culturii, așa cum exista înainte, o funcție de supapă de evaziune, de supraviețuire spirituală n-o să mai fie niciodată aceeași. Va trebui, încet-încet, să ne adaptăm la un sistem cultural care, pentru creatorul

propriu-zis, s-ar putea să fie mai puțin stimulator, mai puțin avantajos față de sistemul anterior, oricât ar părea lucrul acesta de ciudat”. □ La rubrica „Timpul reevaluărilor”, Ioan Simuț conturează o serie de aspecte privitoare la literatura scrisă în anii comunismului: „În virtutea unui scenariu de inspirație psihanalitică (...), cred că literatura română actuală s-a născut din *violul* comunismului săvârșit asupra literaturii interbelice, în condițiile instaurării unei puteri politice discreționare”. După o asemenea agresiune, au avut loc adevărate modificări în conștiință, raționamente, mai mult sau mai puțin explicabile, care au determinat colaboraționismul unor scriitori, generând pervertirea gustului estetic, „fetișizarea mediocrității ideologizate și oficializate, mistificarea adevărului istoriei și ale prezentului”. Două „rele” sunt însă mai subtile, în viziunea lui Ioan Simuț. Mai întâi, „abuzul de poezie” și participarea acesteia „la sărbătorirea dictaturii”, ceea ce va face ca ea să fie cea mai „atinsă de efectele reformelor economice”. După modelul lui Mircea Eliade care acuza, în 1928, Moldova pentru că „infiltrază otrava nostalgiei când noi nu ne-am înțeles rosturile și nu înțelegem umilința sufletului prins în gheară străină”, Ioan Simuț acuză „inflația lirică de faptul că a cultivat în rândul sclavilor contemplativitatea”, favorizând dominația unei Moldove „visătoare, bolnavă, inactivă” asupra întregii Româнии: „Acuză abuzul de poezie că a deprins conștiințele cele mai rafinate cu visarea indiferentă la căpătâiul națiunii muribunde, cu demisia morală (...), că a întreținut resemnarea intelectualilor în fața dictaturii”. Condamnabil ar fi, în viziunea criticului, și estetismul, pentru că „reprezintă forma cea mai rafinată a renunțării”.

● „Echinox” (nr. 6) se deschide cu interviul luat Anei Blandiana („*M-au acuzat că am vândut Ardealul*”), din care extragem punctul de vedere justificativ al poetei, referitor la implicarea scriitorilor în politică: „Eu cred că, în majoritatea cazurilor, chiar împotriva cazurilor, chiar împotriva voinței lor (declarațiile lui Havel sunt edificatoare în acest sens), ei au ajuns în acesată situație pentru că nu exista o clară politică, pentru că clasa politică era nomenclatura”. □ Subiectele numărului se concentrează asupra personalității lui Nae Ionescu (*Funcțiunea socratică a lui Nae Ionescu*) sau asupra analizei *Antiromânismului lui Cioran* (sub semnătura lui Mircea Țicudean). □ Tot Mircea Țiculean comentează articolele de tinerețe ale lui Emil Cioran (articole esuri publicate de Cioran în „Gândirea”, „Azi”, „Da și nu”) repărate sub titlul *Revelația durerii*, volum îngrijit de Mariana Vartic și Aurel Sasu.

● În „Familia” (nr. 6), sunt publicate opinii ale unor scriitori despre *Fenomenul Piața Universității*. Ana Blandiana este de părere că, în urma evenimentelor din 13-15 iunie 1990 nu mai pot exista raporturi amiabile între intelectualitate și putere, fapt nu neapărat negativ, chiar „firesc, pentru că cei ce gândesc cu capul lor deranjează totdeauna pe cei ce au tendința să gândească și în locul altora” – e „bine, pentru că puterea este otrăvitoare, fără antidotul gândirii iconoclaste”, părere împărtășită și de Liviu Antonesei, care

adaugă: „mai este apoi disprețul absolut ce pare a-l nutri față de intelectuali actuala putere. Este limpede pentru toată lumea că între intelectualitatea umanistă de valoare și echipa comunisto-securisto-tehocratică de la putere s-a creat o falie pe care nu o mai poate umple nimic”. Această situație conflictuală se va menține, crede Radu G. Țeposu, atâta vreme cât între putere și intelectuali „nu vor exista raporturi normale, fără ipocrizii și concesii de o parte și de altă”. Opiniile formulate cu privire la Piața Universității se întâlnesc în două puncte. Primul este legat de „trăirea specifică din Piață”: „era o bucurie profundă, eliberatoare” (Ana Blandiana), căci „Piața Universității reprezintă instaurarea unei ierarhii axiologice normale. Victoria valorii etice asupra celei politice. Triumful omului scop în sine asupra omului degradat la mijloc manipulabil” (Radu Enescu), „opera disperării de a vedea revoluția furată (...), în momentul în care nu mai exista nici o șansă pentru a opri deturnarea idealurilor din decembrie” (Al. Cisteleanu). Pe de altă parte, „îmi dau seama acum că a fost o iluzie să credem că o putere de acest tip va ceda în fața unor revendicări ce se sprijineau numai pe exigențe morale, nu și pe o logistică specifică luptei politice” (Liviu Antonesei). Al doilea punct în care se întâlnesc cei chestionați este ideea că Piața Universității ar fi un fenomen irepetabil: „Nu poți intra de două ori în același râu. În privința epilogului grotesc și al unui scenariu al violenței, din păcate, nu pot să le exclud cu tot atâta convingere, deși am impresia că există o anumită inhibiție după violența consumată în iunie, o dorință de a nu mai provoca un astfel de spectacol dăunător României. Dar aici sunt deja supoziții și aș putea să mă înșel”, crede Gabriela Adameșteanu.

● Călin Vlasie consemnează în „Calende” (nr. 6) o „convorbire incomodă” cu Dumitru Țepeneag, pe tema crizei culturale din România postrevoluționară, criză generată și de lipsa unei legi a sponsorizării, deci de o defectuoasă viziune a guvernului asupra noii realități socio-politice. De asemenea, D. Țepeneag atenționează și asupra faptului că, în ceea ce privește valoarea culturii, aceasta stă și trebuie să rămână în seama criticii literare, și nu a publicului larg, care nu poate decide asupra unui asemenea aspect. Comparând calitatea cărților publicate după decembrie 1989 producția editorială din România anilor '70, de exemplu, scriitorul consideră că „acum e o jale”, având totuși speranța că, ajunși în cel mai de jos punct, „bineînțeles că îmi închipui că va fi o redresare, asta e sigur”. □ Pe prima pagină a „Calendelor” se exprimă un punct de vedere cu privire la reacțiile provocate de decernarea premiilor revistei pe 1990 în lumea literară cu o viziune politică diferită de cea a lunarului în cauză. Obiectându-se că ar fi apreciați doar scriitorii atașați Alianței Civice și potrivnici politicii prezidențiale și guvernamentale. Nicolae Oprea semnatarul articolului *O literatură întregită*, afirmă că „o psihologie de provinciali stă la baza unor asemenea gânduri. Neîncolonați în armata lălăitorilor lipsiți de scrupule, în anii *epocii de aur*, modele incontestabile de

curaj civic și demnitate artistică, Monica Lovinescu și Ana Blandiana, Stelian Tănase și Vasile Gogea, Cornel Nistorescu, Simona Popescu, Matei Vișniec au întreținut cu verbul lor, mai transparent sau mai disimulat, speranța noastră într-o epocă mai bună. (...) Dar ei constituie, în primul rând, valori certe ale literaturii contemporane. Și este pentru întâia oară când numele scriitorilor din diaspora și ale celor din fruntariile țării se întâlnesc pe aceeași listă de premiere”. □ Ștefan Găitănaru scrie entuziasmat despre volumul de *Unde scurte* al Monicăi Lovinescu: „Sunt puține cărți apărute în perioada postdecembristă cu o funcționalitate atât de implicată în conștiințele celor care o așteptau. (...) Dacă nu poate fi considerată (mai ales în intenție și în aspectele formale decât în substanță) o veritabilă istorie a literaturii române din deceniul '60, cartea Monicăi Lovinescu, prin minuțiozitatea analitică a foiletoanelor, cât și prin aspirația spre o arhitectură a fundamentului estetic, continuu perfectibil, rămâne o componentă decisivă pentru rescrierea viitoare a unei astfel de istorii”. □ Nicolae Oprea realizează un interviu cu Stelian Tănase.

● În „Viața românească” (nr. 6) este publicată o nuvelă a lui Norman Manea, *Trenciul*, datată „Bard College, New York, iulie 1989”. □ Sub titlul *In memoriam*, apare în „V. rom.” un grupaj de poeme inedite semnate Gheorghe Pituț. □ Gheorghe Grigurcu comentează recent apărutul volum al lui Ștefan Aug. Doinaș, *Interiorul unui poem (Un clasic în purgatoriu)*. □ Caius Dragoмир explică în articolul *Conceptul și practica dictaturii (trecut, prezent, viitor)*.

[IUNIE-IULIE]

● În nr. 6-7 al revistei „Caiete critice”, Eugen Simion scrie cu rezerve despre romanul *Bonifacia* al lui Paul Goma (*Romanul autobiografic*), căruia îi reproșează confuzia, pe alocuri, între roman și pamflet, în episoadele sordide despre „grupul oniric”: „Exactă sau inexactă, reconstituirea vieții scriitoricești nu este expresivă, și deci convingătoare... Confuzia de care vorbeam la început (confuzia generilor literare) se dovedește aici, mai ales aici, total ineficace în plan epic. Rămâne, în *Bonifacia*, cealaltă sugestie, formulată în finalul romanului. (...) Este tema unui posibil roman existențialist: experiența unui eșec care-i dă individului o libertate interioară maximă. Paul Goma trebuie să o justifice epic în altă carte. În *Bonifacia* el a preferat să-și romanțeze biografie”, cu următorul P.S.: „Apropo de obiectivitatea amintirilor lui Paul Goma: la p. 125 din *Bonifacia*, prozatorul parizian prezintă următoarea scenă: Adrian Marino este rugat de Lila Piper, redactor la «Gazeta literară» (probabil Tita Chiper) să intervină pe lângă prietenul său Eugen Simion, «redactor-șef adjunct al *Gazetei literare*», pentru a-l publica pe Paul Goma... Adrian Marino – în varianta dată de Paul Goma – refuză, zicând că fiecare trebuie să se descurce singur... Nu știu ce spune despre toate acestea Adrian Marino, dar în ceea ce mă privește, vreau să fac precizările următoare: Eugen Simion n-a fost

niciodată «redactor șef adjunct» la «Gazeta literară», și, chiar dacă Adrian Marino ar fi intervenit în favoarea lui Paul Goma, Eugen Simion n-ar fi putut să-i publice prozele, deoarece Eugen Simion lucra ca simplu redactor la secția de critică literară. El nu avea posibilitatea nici de a-l promova, nici de a-l respinge pe Paul Goma. Așa că scena din *Bonifacia* este pur fantezistă. Sper că, în alte aspecte, memoriile lui Paul Goma sunt mai exacte”. □ Valeriu Cristea comentează *Nouăsprezece trandafiri* de Mircea Eliade: „Romanul fantastic (...) ar putea să pară acum cititorului din țară, într-un anumit sens, anacronic, ba chiar să-i smulgă un ușor zâmbet condescendent-ironic (...). Ca roman social și politic – acțiunea se petrece în România, între 1966 și 1969, dar și ca roman pur și simplu, *Nouăsprezece trandafiri* este lipsit de valoare și prospețime, *ofilit* – cu un inevitabil joc de cuvinte. Nici un personaj nu face concurență stării civile (cu excepția, paote, a Ecaterinei, menajera scriitorului Anghel Dumitru Pandele). (...) Imaginea societății românești din anii '60 este fadă, artificială, îndelungata absnță din țară a autorului resimțindu-se în chip fatal. Anchetatorul Emanoil Albini citește și citează pe gnosticul Valentin. Greu de găsit un asemenea personaj nu numai în Securitatea română, dar chiar și în securitățile celorlalte țări foste socialiste. (...) Interesantă, în schimb, ca întotdeauna la Mircea Eliade, este ideea narațiunii fantastice propriu-zise, idee ce constituie adevăratul motor al lecturii”. □ Ovid S. Crohmălniceanu scrie despre memoriile de închisoare ale lui Belu Zilber/Andrei Șerbulescu din *Monarhia de drept dialectic (O viață pierdută)*, cu considerații despre versiunile problematice ale procesului Pătrășcanu la Belu Zilber și Lena Constante: „După Lena Constante, Pătrășcanu n-ar fi avut nici o intenție să fugă din țară. Ba putea rămâne în străinătate, când avea destule suspiciuni că va fi înlăturat, și a respins ideea unui asemenea act, întorcându-se. Oricum, colaboratoarea Elenei Pătrășcanu neagă orice amestec al ei într-un proiect de fugă, socotindu-l pe acesta o pură născocire. Zilber afirmă însă că a avut o lungă convorbire cu Lena Constante prin țeava de calorifer dintre celulele lor, alăturate o vreme în Calea Rahovei. Așa a aflat indignat cum Pătrășcanu pusese la cale realmente un plan de părăsire clandestină a țării. (...) Lena Constante nu pomenește nimic de o asemenea convorbire. În schimb, menționează că la proces Pătrășcanu ar fi strigat că tot ce i se întâmplă e o invenție și autorul ei este Zilber (...). Andrei Șerbulescu, deși recunoaște a fi compus un veritabil roman senzațional la declarațiile date anchetatorilor, fabulând fără frică, omite totuși episodul menționat, oricât, cu o mare pondere într-o astfel de experiență tragică. Poate se găsea în paginile absente, n-avem cum să știm. În măcar unul dintre volumele de însemnări, suntem obligați să constatăm, adevărul a suferit modificări importante”. Concluzia: „Comportările lui Belu Zilber, ca și reflecțiile sale ulterioare asupra lor, amestecă un soi de fanatism cu versatilitatea. Butada referitoare la Stalin corectat prin Caragiale i se poate aplica lui însuși. E un fel de Verhovenski în format dâmbovițean. (...) E crud și ușuratic să

spunem parcurgând însemnările, așa cum am citit scris: «A avut ce a meritat». Înseamnă a nu voi să vezi tragismul, acolo unde el suflă și peste lumea lui Caragiale». □ Elena Zaharia-Filipaș publică prima parte a unui eseu istorico-literar despre *Un scriitor uitat: Dinu Nicodin*. □ Andrei Grigor comentează romanul lui Mihai Sin *Schimbarea la față*, care, cel puțin prin comparație cu tematic înruditul *Cel mai iubit dintre pământeni*, i se pare „favorizat” de critica postdecembristă (*Schimbarea la față a romanului*). □ Nicolae Bârna analizează comprehensiv romanul *Noaptea de Sânziene* al lui Mircea Eliade, pe care-l citește (inclusiv prin diaristica și memorialistica autorului) nu ca pe un „simplu roman”, ci ca pe o „căutare modernă a unui mit”, văzând în el un roman despre interbelicul românesc și, totodată, un „roman de actualitate” al epocii postbelice, „precursor” al „romanului politic” din anii '70. Sunt citate cărți precum *Delirul* sau *Galeria cu viță sălbatică*. □ Secțiunea „Document”, prefătată de un text al lui Ștefan J. Fay (*Recitind Jurnalul de la Arsenal*) restituie, în integralitatea lui, textul *Jurnalului de la Arsenal*, scris de Mircea Vulcănescu în închisoarea cu același nume (18-28 mai 1946), după condamnarea sa în procesul intentat guvernului Ion Antonescu. □ Eugen Simion consemnează un dialog cu Dumitru Țepeneag. După o recapitulare a istoriei și preistoriei „grupului oniric”, precum și a experienței exilului (incluzând prietenia cu și ruptura de Paul Goma), D.Ț. face o serie de considerații referitoare la relațiile tensionate cu exilul anticomunist: „Încăpățânat cum sunt, n-am cerut azil politic nici măcar după pierderea cetățeniei. Chiar și prietenii români din Paris mă priveau cu oarecare suspiciune. Mai ales că după publicarea unui articol în «Le Monde» mă socoteau drept stângist. Țin minte o seară în onoarea lui Mircea Eliade, la Barbăneagră. M-au luat toți în târbacă. Nici măcar Cioran nu m-a apărut (Ionescu nu venise, nu prea venea la astfel de ocazii). Uitaseră (Eliade, Cușa) că mai înainte cu câțiva ani îmi ziceau cu admirație: «Ești curajos ca un legionar!». Nu le trecea prin cap că aș putea să fiu curajos ca un anarhist sau ca un stângist. Ca să mă apăr, am avut proasta inspirație să le vorbesc despre toleranță (în idei), care pentru mine e baza libertății, a democrației adevărate. Ioan Cușa mi-a răs în nas: «Toleranță? Pentru asta există case special amenajate». Jocul de cuvinte nu era nici măcar al lui, ci al lui Claudel. Nimeni nu m-a apărut, făcuseră toți bloc împotriva mea. (...) Să-ți relatez reacția lui Virgil Ierunca într-o seară, după ce-i spuseseam cu naivă indignare cum doi polițiști, în Piața Contrescarpe, îl cotonogiseră pe un biet chitarist, murdar și cu părul lung, care nu prea deranja pe nimeni, oricum, nu mai mult decât cloșarzii obișnuiți. «Foarte bine, a izbucnit estetul subțire, așa trebuie. Ascultă-mă pe mine, dacă un polițist îți dă în cap cu bastonul de cauciuc, nici să nu crâcnești, ba să-i pupi și mâna. El ne apără de comunism.» Am rămas cu gura căscată, pe loc nici n-am știut ce să-i răspund. Pe mine nu mă bătuse nici un polițist în România, deși o dată, la Brăila, scăpasem ca prin urechile acului. Nu mai știu ce-am bâiguit în fața lui

Ierunca. Monica a intervenit zicând: «Teribilisme de-ale lui Virgil!». Iată numai două «scene de exil» care ar fi trebuit să mă determine să mă întorc în România, unde nimeni n-a avut curajul să mă insulte în față». „E.S.: ...*crezi că există o conștiință a Estului? Cum se manifestă ea în Europa de azi?*! D.Ț.: „[La Paris] unii, din complex de inferioritate altoit pe orgoliu, încearcă s-o nege cu desăvârșire. E cazul lui Milan Kundera care se crede scriitor universal și strigă pe toate drumurile că Praga se află nu în Est, ci în Centrul Europei. (...) Te uiți spre Est și te vezi pe tine însuși. Te oglindești în noțiunea de Est. Eu, de pildă, sunt încântat de ceea ce pe unii îi sperie: haosul din Est, anarhia de acolo. Sunt multe de spus și ar necesita o discuție aparte. (...) / E.S.: *D. Țepeneag, două cuvinte se repetă în presa românească de azi: rezistență și disidență. (...) Cum ți se pare atitudinea scriitorilor români în perioada postbelică? Cât de culpabili sunt?*! D.Ț.: În practica celor 40 de ani de regim totalitar e mult mai complicat. Unul ca Paul Goma a început prin a fi disident, dar a sfârșit – ajutat și de tâmpenia mai marilor culturii – opozant. Unii au fost rezistenți de la început până la sfârșit, alții au devenit mai târziu ori, dimpotrivă, au eșuat lamentabil, ca Dumitru Radu Popescu, care s-a transformat dintr-un scriitor onorabil și, am putea spune, rezistent, într-un zbîr al regimului. Mai e și categoria rezistenților cu voie de la poliție, care, printr-un sistem de complicități direct sau indirect, puteau să publice ceea ce altora le era interzis. (...) Legea nu pedepsește culpabilitatea morală. Și apoi, în fața cărei instanțe cutare sau cutare scriitor s-a făcut vinovat? În fața poporului? (...) / E.S.: *Este România postbelică o «Siberie a spiritului»? Sau s-a făcut totuși cultură în România, cum susțin alții (printre care mă prenumăr)? Spune-mi, te rog, ce crezi despre această problemă delicată, iritantă!*.../D.Ț.: Cred că nimeni nu poate susține în mod serios că România a fost o «Siberie a spiritului». Asta e o metaforă a exasperării. (...) Trebuie să pornim de la ideea că un spirit oprimat găsește totdeauna compensații. Uneori de mare subtilitate. (...) Sigur că era frustrant să nu poți aborda decât pe furiș planul politic: mai ales pentru scriitorii realiști. Dar poate chiar și pentru cei care și-au zis textualiști. Acum, când văd entuziasmul unora dintre ei pentru cărțile politice scrise și publicate în emigrație, s-ar putea crede că au fost textualiști... de nevoie. Nu din convingere estetică. Poate că ar fi vrut să scrie literatură ca Goma, dar le era frică. Iar acum, când sunt liberi s-o facă, parcă nu mai e același lucru... Nu le rămâne decât să intre în corul de laudători ai disidentului parizian. Și să încerce să se răscumpere în felul acesta. Cei care cred în literatura lor – precum și criticii care au avut și au criteriul estetic (și nu estetic) vor păstra desigur o atitudine mai rezervată. Eticul îl privește pe cetățeanul care există în fiecare scriitor, e scriitorul în relația lui cu cetatea și cu ceilalți cetățeni, nu când se află la masa de lucru. E cunoscut faptul că literatura politică n-a dat decât rareori capodopere. Și, oricum, se face în timpul dictaturii, nu după”. □ La rubrica „Lecturi”, Sebastian-Vlad Popa

analizează malițios volumul de versuri „politice” *Înnebunesc și-mi pare rău* al lui Florin Iaru (Est *etica*): „*Înnebunesc și-mi pare rău* este, de fapt, un volum de proză dezlănțată și eliptică. Cu excepția câtorva fragmente (care confirmă regula), nimic din această ultimă carte a lui Florin Iaru nu poate rămâne antologicabil. (...) Cu câteva excepții (...), poeziile sunt urâte, adică semnalul estetic este slab, iar cel «ideatic» de asemenea. Valoarea poeziei lui Iaru se încheagă, paradoxal, prin prolixitate, iar (...) concepția volumului este mai interesantă decât ce a poeziilor în sine” – caragialismul „negru” deturnând, printr-o „ambiguitate fertilă” poezia politică, „subversivă”, într-un fel de „poezie a poeziei” înrudită cu cea a lui Cristian Popescu. □ Alunița Cofan recenzează pozitiv romanul *Corabia nevăzută* al lui Alexandru Calais (*În căutarea timpului trecut*), iar Christian Crăciun – romanul *Muntele calvarului* de Vasile Andru (*Romanul ca terapie*), pe care-l califică, ambiguu, drept „provocator și înșelător”. □ La „Cronica edițiilor”, Dumitru Micu comentează pe larg – cu un „sentiment general de satisfacție și speranță” – al patrulea volum din ediția critică Lucian Blaga realizată de George Gană (*Blaga în ediție critică*). □ În cadrul secțiunii „Arte și spectacole”, Ludmila Patlanjoglu scrie despre „întâlnirea la București cu Peter Brook” (*Teatrul ca mister și cunoaștere*). Adiacent, este publicat un montaj din eseurile despre teatru ale lui Brook. □ La rubrica „Acvaforte”, Aristarc taxează dur Grupul Pentru Dialog Social: „Într-un protest publicat în rev. «22», nr. 31/91, GDS «se simte dator să atragă atenția asupra uneia dintre cele mai grave forme de subminare a intereselor naționale: campania de calomnii, injurii ori amenințări împotriva Doinei Cornea, Anei Blandiana, a lui A. Pleșu, M. Dinescu, Mihai Șora și a atâtor altora (...)». Câte astfel de exemple nu se pot da, însă ele nu țin, în concepția GDS, de «subminarea intereselor colective». Pentru că o colectivitate (uneori chiar poporul) este – nu-i așa! – mai puțin importantă decât «personalitățile naționale». S-a mai văzut! Până prin decembrie '89”. Un alt exemplu: „Maeștri ai construcțiilor teoretice (doar atât, desigur, efectul manipulatoriu e apanajul puterii asazine, lor fiindu-le străin din moment ce slujesc adevărul absolut), membrii GDS-ului depun de multă vreme un admirabil efort intelectual spre a lămuri definitiv cum devine cazul cu *prostia* în societatea românească. (...) Iată-l, de pildă, pe Dan Pavel («22» nr. 3/92) care, bine înfipt în bățutura hăruiță, glăsuiește: «Să nu punem în fruntea satului (...) un prost. Parlamentul să voteze o lege care să nu mai lase *proștii* să candideze. Cum în politică reușesc *doar* lichelele și proștii, în loc democrație vom avea o *prostocrație* (subl. n.)». Nu felul cum repartizează *prostia* Dan Pavel la nivelul cel mai de sus al conducerii statului îngrijorează aici. Asta ține de «extraordinarul curaj» al unui soi postdecembrist care scuipă revoluționărește, după care fuge câțiva pași, încolo, spre vest, de unde dă cu tifla: «Sâc, sâc că nu poți să-mi faci nimic», iar dacă totuși te faci spre el, doar așa, să-i spui «Domnule, uite, nu-i frumos ce faci», strigă eroic «Săriți! Asasinii! Atentat la

libertatea de opinie!». Nu îngrijorează nici că respingerea sau admiterea, chiar și alegerea candidaților ar urma să se facă potrivit *normativelor* americane de stabilire a QI-ului (ceea ce nu înseamnă, desigur, coeficient de interes, ci coeficient de inteligență). La urma urmei, trebuie să știm și noi că e o ordine în toate, mai ales în viața internațională”. ■ În obiectivul lui Aristarc intră, de asemenea, revista „Contrapunct” și Dan Stanca, autor al unui pamflet împotriva „colaboraționismului” politic al lui G. Călinescu: „Revista «Contrapunct», care are în programul ei demolarea marilor valori literare românești, continuă seria atacurilor împotriva lui G. Călinescu printr-un articol semnat de publicistul Dan Stanca. Autorul, redactor la «Scînteia Tineretului» și, apoi, la «Tineretul Liber», nu este chiar un model de puritate morală. Prin noiembrie 1989 el semna la ziarul la care lucra articole encomiastice despre Nicolae Ceaușescu și realizările «epocii de aur». Azi însă dl. Dan Stanca a uitat totul și este foarte intransigent”.

[IUNIE-IULIE-AUGUST]

● Dedicat „tinerei generații”, numărul triplu 6-7-8 din „Euphorion” se deschide cu articolul *Parabola filosofilor – reflecții pe marginea unei corespondențe* de Dumitru Chioaru, care vede în Constantin Noica și Emil Cioran doi actori „distribuiți de Istorie” în conflictul dintre „fratele risipitor și fratele moștenitor”: Cioran și Noica „au fost de fapt amândoi ai nimănui: exilul și reclusiunea sunt fețele aceleiași absențe a lui Dumnezeu. (...) În frăția dintre Cioran și Noica s-a revelat deci un model mitic, deturnat însă de la sensul firesc de atotputernicia Politicii care a luat în lumea modernă, cum remarcă Napoleon într-o convorbire cu Goethe, locul Destinului. Generația mea s-a format cu obsesia acestei alegeri arhetipale, care se reiterează în oricare intelectual față-n față cu tirania politicii ireconciliabile dintre două sisteme”. □ Tot pe prima pagină începe și articolul *Președintele și intelectualii* de Ion Negoitescu, unde problema „divorțului” progresiv dintre conducerea politică și intelectualitate în România comunistă este pusă în oglindă cu evocarea „unui frumos tip de intelectual” – Theodor Heuss, primul președinte al Republicii Federale Germane, care îmbina „seriozitatea formației intelectuale” cu „farmecul reprezentativității”. □ În eseu *Deconstrucție și în politic*, Radu Țurcanu discută șansele României postdecembriste de a accede la nivelul „societății deschise”. □ Virgil Nemoianu semnează eseu *Lecturi de tinerețe* (prezentată ca „variantă cu mici modificări după textul apărut în «Dialog» (München), 19-22 (Mai 1991)”). □ Liviu Antonesei publică studiul *Tezeu și Prometeu – formare și autoformare spirituală*, prezentat drept „versiune eseistică a celei de-a treia părți a studiului *Le Moment Critique – un modèle d'action culturelle*, apărut în *Culture and Society. Structures, Interferences, Analogies in Modern Romanian History* (Edited by Al. Zub), volum ce a reprezentat o parte din contribuția românească la Congresul mondial de științe

istorice – Stuttgart, 1985”. Textul are în prim plan grupul *Criterion* și modelul „umanității integrale”. □ Se publică fragmentul *Revista Criterion și scandalul Negry-Comarnescu* din monografia *Mircea Eliade. Rădăcinile românești 1907-1945* de Mac Linscott Ricketts, în traducerea și cu prezentarea Virginiei Stănescu. □ I. Negoîtescu recenzează *Jurnalul de la Păltiniș* de Gabriel Liiceanu, iar Ovidiu Pecican romanul *Noaptea de Sânziene* de Mircea Eliade. □ Alexandru Vlad e prezent cu proză (*Nu sunt avioane spre Cythera!*). □ Sunt publicate două texte din publicistica interbelică a lui Emil Cioran (*O formă ciudată de scepticism*, din 1933, și *Despre stările depresive*, din 1937) patru scrisori ale lui Noica către Cioran, din anii 1934, 1938, 1939 și 1940, apărute „prin bunăvoința d-lui Aurel Cioran”. □ La rubrica „Interviu”, Andrei Pleșu și Gabriel Liiceanu răspund întrebărilor lui Radu Țurcanu. Provocat să discute despre relația dintre opera lui Noica și contextul socio-politic, Pleșu afirmă că „opera lui Noica a fost întotdeauna cu totul și cu totul neconjuncturală”, având „un traiect autonom și care a funcționat de la început până la sfârșit după o idee ce nu s-a lăsat decât în mică măsură contaminată de împrejurările biografice”. În aceeași ordine de idei, Liiceanu susține că „Noica e ultimul personaj din spiritualitatea noastră care a trăit cultura la nivelul sublimului, care a creat un fel de suprarealitate, o realitate suprapusă celei existente, și în care a intrat cu o forță greu imaginabilă”, un alt exemplu fiind Eminescu – „singurul la noi ce a trăit cu același patos suprarealitatea care e cultura”. Se vorbește, în continuare, despre „tema seriozității”, ca o compensare a „complexului provincialului”. Liiceanu este de părere că opera lui Eliade, Cioran, Noica ș.a. „poate fi explicată printr-o psihologie foarte facilă și totuși reală: orgoliul rănit al oamenilor născuți în culturile mici, cum spunea Cioran. În primul rând au încercat să iasă din Caragiale. (...) Haideți să arătăm lumii că existăm și că existăm altfel decât pe dimensiunile derizoriului și ale istoriei care destramă tot. (...) la ei există conștiința pariului. La toți. De la ambițiile lui Eliade, care se visa academician din copilărie, până la ambiția lui Noica de a crea o ontologie care să concureze cu ontologiile secolului și până la Cioran care a vrut să le arate francezilor că poate să scrie, în franceză, mai bine decât ei”. Mai departe, se discută despre „școala de la Păltiniș”, care, după Liiceanu, „înseamnă seriozitatea și libertatea gândului” sau, cu o definiție mai „sofisticată”, „corecta înscriere în proiect”, despre „reabilitarea elitelor”. În privința presupusei „colaborări” a lui Noica cu regimul, Liiceanu arată că Noica „a fost un tolerat, și nu un beneficiar”: „Care este atunci sensul acestei colaborări? Faptul că intra în dialog cu instituțiile și cu reprezentanții lor, cu funcționarii de partid și cu factorii de decizie culturali ca să poată scoată opera lui Platon? Faptul că-și dădea sufletul încercând să-i convingă pe «înalții funcționari culturali» că e nevoie să facsimilezi opera lui Eminescu sau că e nevoie să înființezi un institut Eliade de orientistică? Că opera lui a fost speculată pe o linie naționalistă este unul din argumentele cele mai falacioase, care s-a întors

împotriva celor mai mari figuri ale culturii mondiale, ale filosofiei în orice caz: anexarea lui Nietzsche, anexarea lui Heidegger. Un produs cultural este un produs care circulă liber, și de el se pot agăța toate impuritățile unui climat și ale unui moment”. În aceeași ordine de idei, Pleșu adaugă că Noica „n-a înțeles să practice demisia, n-a înțeles să stea deoparte și eu socotesc că a făcut foarte bine”, Noica reprezentând „continuitatea” cu valorile interbelicului și „un moment de performanță culturală într-un timp de indigență spirituală totală”. □ Se publică *Scurt portret al lui Dinu Noica* de Emil Cioran, în traducerea lui Dumitru Chioaru după E.M. Cioran – Constantin Noica, *L’ami lointain: Paris-Bucarest*, Ed. Criterion, Paris, 1991. □ Corin Braga semnează eseu *Blaga – un „Bacchos” modern*. □ Se traduce din Susan Sontag *Introducere la Tentația de a exista* (traducere de Rodica Ștefan din „Introducerea” la ediția americană a operei cioraniene, *The Temptation to Exist*”, 1968). □ La secțiunea „Pagini germane” se publică versuri și un interviu luat poetului german Wolf von Aichelburg de Dumitru Chioaru, precum și o primă parte din *Considerații cu privire la păcat, suferință, speranță și drumul spre adevăr* de Franz Kafka (traducere de Mircea Ivănescu, din volumul *Pregătiri de nuntă la țară și alte proze postume*, Ed. Fischer, 1989) și *Întâmplări* de Thomas Bernhard (traducere de Mircea Ivănescu). □ „*Noica a fost numit de Cioran succesorul legitim al lui Eliade*” e titlul unui interviu luat Gabriel Stănescu lui Mircea Handoca, proaspăt editor al antologiei *Istoricitate și eternitate*, cuprinzând pagini de publicistică literară a lui Constantin Noica. □ Ruxandra Cesereanu semnează eseu *Oneiros. Tentația manifestului*, o meditație asupra oniricului. □ Toma Roma publică eseu *Cioran, Dumnezeu, S.A.* □ Pe ultimele două pagini apare, în traducerea lui Daniel Corbu, textul *Mica teorie despre destin*, din Emil Cioran, *La Tentation d’exister*.

IULIE

1 iulie

● La solicitarea revistei „Cronica” (nr. 21), Nichita Danilov formulează câteva opinii privind „scriitorul și tranziția”, atrăgând atenția că, după căderea comunismului, scriitorul este „atras spre publicistică, unde există posibilități de afirmare imediată”: „Publicistica e o capcană în care au căzut mulți”. „Un scriitor nu este rentabil imediat, el este rentabil în timp. Asta dacă este autentic. Marii creatori universali sunt adevărate uzine care funcționează secole și milenii întregi. Gândiți-vă la Shakespeare, la Eminescu, la Dostoievski. Există vreo uzină mai rentabilă și care să funcționeze fără alt capital decât cel inițial? Deci dacă o societate profită de pe urma creatorilor săi, e normal ca să le asigure minimum de condiții pentru ca să-și poată practica meseria.” □ Cu intenții ironic-demascatoare, este publicat un grupaj din versurile postdecembriste ale lui Corneliu Vadim Tudor („Plesniți democrația peste gură!

Partide azi: peste 1007./ În care orice rest de murătură,/ Sau tenie cu ochi, sau papă-lapte// Încearcă să-ți arate ce-ar fi alea/ Drepturi civile, Lege, Libertate// (...) Dar Dictaturii îi găsesc chichițe/ Și vor puterea-n stat să o separe” – **Democrație NU! E un dușman de clasă**).

● În nr. 8 al suplimentului „Litere, arte, idei” (LA&I), Dan C. Mihăilescu îi interviează pe Mircea Iorgulescu („*Bate falimentul la ușă și nu mai e nici un patriotism*”) și Nicolae Manolescu („*Un om ca mine nu e niciodată singur, nici chiar atunci când se simte singur*”), acesta din urmă vorbind despre relația dintre literatură și politică, despre culisele Uniunea Scriitorilor de dinainte de '89, despre Alianța Civică sau despre *Istoria critică*.... La întrebarea „Ce v-a bucurat ieri și ce va întristează astăzi?” N.M. răspunde: «Ieri», m-a bucurat faptul de a fi putut citi și scrie după gustul meu; «astăzi», mă întristează faptul de a n-o mai putea face după gustul meu, care, el, nu s-a schimbat după revoluție”. □ Tania Radu scrie despre *Biografia ideii de literatură* de Adrian Marino și despre volumul de poezie al Ioanei Pârvulescu, *Lenevind într-un ochi*.

2 iulie

● În „Tineretul liber – Suplimentul literar și artistic” (nr. 26), Victor Atanasiu scrie un articol împotriva unor autori considerați ca aserviți regimului Ceaușescu: Adrian Păunescu, Eugen Barbu și C.V. Tudor. □ Al. Piru răspunde întrebărilor lui Marin Iancu: „– *Se întâmplă ceva cu fenomenul literar de astăzi, un aspect pe care, cu ani în urmă, încerca să îl preîntâmpine și P. Constantinescu?*” – Am spus de la început, dacă ai băgat de seamă, că eu nu cred să existe un raport necesar între literatură și politică. Ele sunt domenii complet diferite și cine le amestecă ajunge la rezultatele care s-au văzut în cadrul Cântării României și al altor asemenea fenomene din afara artei literare. Pentru mine literatura este una și politica este alta. Cred că un om poate să facă și una și alta, cu condiția de a le distinge, de a nu le confunda, să nu facă literatură crezând că face politică și invers. Chiar și Eminescu care a fost un poet desăvârșit și care era un spirit polemic conservator în politică nu a amesteca lucrurile. Acolo unde putem observa niște atitudini politice, vorbind de poezia lui Eminescu, nu de articolele sale de gazetă, el a depășit fenomenul propriu-zis, ridicându-se la idee, a depășit contingentul, lucrul fenomenal, trecând la o viziune superioară asupra realității. Chiar și în *Doina* nu poți fixa momentul acesta și de aceea a fost necesar ca Eminescu să scrie poezia. De fapt, e un elogiu al spiritului românesc și așa trebuie înțelese lucrurile, nu că el s-a luat la ceartă cu niște gazetari. (...) – *Domnule Profesor, vă place polemica?* Polemica, într-adevăr, nu-mi este străină, și nu numai atât, dar eu sunt un polemist cordial, nu mă supăr pe cineva, dimpotrivă, îmi face o mare plăcere să-i răspund, dacă am ce să-i răspund, dacă nu, nici măcar nu polemizez. La grosolăni și calomnii, în general, nu răspund. De fapt, e și foarte ușor de a degenera această polemică într-o patimă, când lupta de idei se

transformă în violență goală, într-o luptă de cuvinte. (...) Cât despre cei care îmi pun note, să nu uite că sunt profesor și, ca atare, [sunt] mai obișnuit să dau note decât ei și mai pe drept. Calomnia este pentru mine în afara literaturii, eu polemizez numai în spiritul literar, cât iese din literatură nu mă privește, și n-am ce să răspund la o invectivă curată”.

4 iulie

● În „Convorbiri literare” (nr. 22) apare un interviu realizat de Dorin Popa cu Ștefan Agopian (*Marin Preda mi-a cerut voie să-și comande coniac francezesc*): „– Aș lua-o așa, molcom, moldovenește: Cum ai fost primit de critică la debut?/ – Foarte prost. Eugen Simion, de exemplu, a spus că n-am nici un pic de talent și ar trebui să mă las de treaba asta./ – E tot ce reții din critica de întâmpinare?/ – Efectiv, nimeni n-a acordat atenție cărții. Cu o excepție. Eugen Negrici, care a scris foarte lăudabil în «Ramuri». (...) După Tache de catifea și după cronica lui Paul Georgescu, lumea a fost foarte atentă la ce scriu. (...)/ – Nicolae Manolescu la care carte a scris?/ – La Tobit./ – Ce efect a avut opacitatea criticii?/ – Am discutat mai ales de criticii generației mele. Ceilalți, care, să zicem, aparțin generației Nichita Stănescu, cei care au acum peste 50 de ani, ori au refuzat să scrie sau să mă citească, ori au citit și nu le-a plăcut, ori au scris și au dovedit că nu au înțeles mare lucru./ – (...) M-ar interesa, aici, nu să-i trag un șut lui Simion, deși merită, m-ar interesa mai mult rolul criticii. Dacă ai fi fost receptat nemaipomenit de la început ce s-ar fi întâmplat cu Agopian? Cât datorează Agopian refuzului inițial al criticii?/ – Cred că n-ar fi schimbat lucrurile în mare. Eram hotărât să merg înainte. Și am avut norocul că editorul principal al meu, Mircea Ciobanu, m-a apreciat – era hotărât să mă publice, indiferent de opinia criticii. (...)/ – Cum te așezi tu în proza românească?/ – Există clar o linie pitorească a prozei românești, care ar veni din Filimon cu Ciocoi, prin Craii de Curtea Veche, Barbu cu poezia balcanică. Și, pe linia asta dacă nu-i prea pretențioasă, s-ar putea așeza și o carte din cărțile mele. Este vorba mai ales de Tache de catifea și de Manualul întâmplărilor. Fiindcă celelalte două, Tobit și Sara, sunt altfel de experimente./ – Care linie o continui?/ – În momentul de față nu mai continui nici o linie, că fac ziaristică./ – Nu mai scrii proză?/ – Nu, n-am mai scris de vreo doi ani./ – Păi acum doi ani încă trăia Ceaușescu./ – Se explică foarte simplu. Plecasem în America, în perioada aia. Deci am plecat în America, în august. (...) Cu o bursă la Iowa, primită cu cinci ani în urmă și cinci ani m-am chinuit să ajung la bursă. În august 1989 am primit pașaport turistic să-mi văd sora, nu unul oficial, pentru bursă. D.R. Popescu m-a ajutat./ – Eu nu plănuisem să te întreb de D.R. Popescu nimic./ – Poți să mă întrebi. A fost un sprijin pentru mulți. În primul rând, îi datorez foarte mult. (...) Nu pot să nu pronunț numele D.R. Popescu atâta timp cât D.R., eu fiind angajat funcționar la ISTIF, a dat telefon, m-a căutat, nevăzându-mă niciodată în viața lui și m-a angajat la «România

literară» fiindcă îmi citise două cărți. Imposibil pentru mine să spun că D.R. mi-a făcut vreun rău. O fi făcut unora. Să spună ăia ce rău le-a făcut! – *Când Alexandru Călinescu i-a trimis o scrisoare în care era împotriva interzicerii lui Dinescu...* – Alexandru Călinescu a trimis o scrisoare, dar el știa foarte bine că scrisorile sunt deschise și la D.R. nu ajungeau scrisorile nedeschise. (...) – *Deci, părerea ta este că D.R.-ul nu putea să facă mai mult bine decât a făcut.* – Nu. Nu cred că putea, în perioada aia! Putea doar să se retragă, dar asta nu însemna nimic. – *Bănuiesc că cei care vor citi dialogul nostru, vor fi șocați de afirmați asta.* – Vreau să spun că foarte mulți voiau să-i ia locul, oameni care astăzi îl înjură. – (...) *Aș vrea să convorbim, dacă ești de acord, de patru nume ale prozei românești: Nicolae Breban, Marin Preda, Al. Ivasiuc și Paul Goma.* – Nicolae Breban este un mare prozator, care, cel puțin în literatura română, este un mit; este imitat, are prozelești. – *Îl guști pe Breban?* – Da, eu îl gust pe Breban! Cu toate că nu seamănă deloc cu ce scriu eu. (...) – (...) *Marin Preda?* – Marin Preda e un mare scriitor, în două cărți și un foarte prost scriitor în restul restului. – *Cele două cărți cred că sunt...* – *Moromeții* și volumul de debut *Întâlnirea din Pământuri*. Nu mai vorbin despre nuvelele lui cu colectivizarea, despre *Ana Roșculeț*, chiar nu merită să vorbim. – *Dar Viața ca o pradă?* – A, am uitat. Este o carte foarte bună, fără discuție. – (...) *Elimini așa dintr-o trăsură de condei Cel mai iubit dintre pământeni. De ce?* – E scrisă foarte grăbit. Toată lumea știe că revenea de vreo cinci, șase ori la *Risipitorii*, cred. – *Care-i și cea mai slabă.* (...) *Continuă-ți ideea cu Cel mai iubit dintre pământeni.* – Mi se pare scrisă foarte repede, deci neîngrijit, foarte neglijent. Din păcate, apărând în perioada în care a apărut, nu putea să ducă până la capăt critica. Rămâne încă o carte aluzivă. Fiind o carte politică. Fiind aluzivă, fiind scrisă prost și neconsumând ideea politică până la capăt, ce valoare poate să aibă pentru mine? Ce poate să-mi spună ea mie acum? (...) Iar volumul trei este chiar un kitsch. (...) – *Dar crezi, cum spuneau unii, că Preda a scris cu voie de la poliție?* – Nu cred asta. Preda era un prea mare prozator ca să poată să-i impună cineva ce să scrie. Poate, eventual, nu s-au opus cei de la poliție. E cu totul altceva. – *Ce păstrezi de la Preda? El totuși reușise să fie un mit. Tu erai foarte tânăr pe atunci, nu?* – L-am și cunoscut. După apariția primului volum, l-am invitat la Capșa. (...) A acceptat invitația și spre surprinderea mea, a comandat ce era mai ieftin pe listă (...), iar la sfârșit mi-a cerut permisiunea să comande 50 de gr. de coniac franțuzesc. Mai era și Mircea Ciobanu de față și cred că un doctor, îmi scapă numele acum. (...) Preda ne-a rugat să-l conducem. Stătea undeva spre biserica Armenească. Vis-à-vis de biserică este un hotel și Preda zice: știi, n-am chef să merg acasă, hai să intrăm să bem ceva. Eu m-am cam înnegrit, fiindcă n-aveam prea mulți bani la mine, dar n-am zis nimic. Vreau să spun că Preda ne-a invitat, eram patru persoane cu el. Chelnerul îl cunoștea, ne-am așezat la o masă, la barul din hotel, a comandat o sticlă de whisky, care s-a băut cu o viteză nebună. Preda

nu știa să bea, din păcate, de aia a și murit. Deci, stătea chelnerul cu sticla în mână, turna cam 50 de grame la toți și Preda ridică paharul, îl turna pe gât, după care se bătea peste piept ca să-i alunece, după care chelnerul turna din nou./ – *Ăsta-i un mod fărânesc de a bea./* (...) – Când l-am invitat la Capșa mi-a spus, da, ți-am citit cartea, e o carte imposibilă. Ce ai scris tu acolo nu e posibil./ – *El era cu realismul!!* – Era cu realismul, da, și cartea mea era pseudorealism, personajul principal, o fată, știe tot timpul ce i se va întâmpla în viitorul chiar îndepărtat. Preda citise, și așa ceva nu se poate, a zis el. Eu am zis, da, nu se poate, dar e un procedeu. (...)/ – *Totuși Preda n-a rămas, până la sfârșitul vieții, un țăran. Asta-i un mit fals pe care el l-a cultivat o vreme. Era chiar un intelectual./* – Era și nu era. În străfunduri avea totuși încărcătura unui țăran. Nu se poate spune că era un orășean de zece generații, de cinci generații”.

● În nr. 27 din „România literară”, Alexandru George publică o lungă scrisoare deschisă adresată *Ambasadorului Franței la București*. Textul este prilejuit de vizita întreprinsă în România, cu două luni înainte, de președintele Franței, François Mitterrand, acuzat de autorul articolului pentru faptul că ar fi caționat puterea reprezentată de FSN și de Ion Iliescu: „Vizita d-lui François Mitterrand înseamnă punctul cel mai de jos în istoria relațiilor franco-române, deoarece ea a venit să confere prestigiu unei guvernări foarte dubioase, ocolite de alți șefi de stat”. □ Din sumarul acestui număr: un articol al lui Eugen Simion despre Mihail Kogălniceanu, *Un geniu al chibzuinței*; cronica lui Nicolae Manolescu la volumul *Nu* al lui Eugen Ionescu (reeditat în 1991 la Humanitas), *Jurnalul de lectură al unui «adolescent furios»*; fragmente dintr-un jurnal al prozatorului Bujor Nedelcovici, din anii '80, publicate sub titlul *Cum am scris „Al doilea mesager”*; un fragment din *Nunțile necesare* de Dumitru Țepeneag.

● În „Tribuna” (nr. 27) apare un interviu (realizat de Ion Maxim Danciu) cu Claude Karnoouh, profesor invitat la Universitatea din Cluj: *Să nu uităm că infernul e întotdeauna pavat cu cele mai bune intenții*. Același Claude Karnoouh este prezent în sumar cu eseul *Mutații politice și convulsii economice în Europa de Est – spre o lume a III-a a Europei Centrale sau Orientale?* (în traducerea Angelei Runcanu). ■ C.K., în interviul acordat lui Ion Maxim Danciu: „Cu siguranță, poate aceste «pulsatii» [«intelectuale – multiple, convergente, divergente, contradictorii»] fac să revină la suprafață mișcările care se desfășurau începând cu perioada de dinainte de al doilea război mondial. (...) Câteodată ai sentimentul că ele reapar ca și când istoria ar fi rămas pe loc. De unde și pericolul, în particular, de a vedea reapărând gânduri care jignesc, această dialectică negativă a celui alt, care nu e niciodată cel mai bun mijloc de a-ți afirma propria identitate. (...) Căci, personal, când e vorba despre cultură sau despre popor încerc să nu vorbesc în termenii afectivi. (...) Nu trebuie nici să credem că istoria s-a oprit. 45 de ani de comunism nu sunt,

cum au scris anumiți analiști, «un frigider al istoriei»! Istoria s-a făcut, nu de puține ori, în sens contrar celor mai bune intenții ale oamenilor”. Apropos de necesitatea unei dezbateri în jurul principalelor curente ale gândirii occidentale contemporane (între care și curentele marxiste), dezbateri care „a lipsit inteligenței românești”, Karnouh consideră că „nu ajunge să-l publici pe Heidegger în românește. (...). Or, cu câteva rare excepții, am impresia că după căderea regimului Ceaușescu o mare parte din inteligența românească (...) s-a aruncat asupra a ceea ce e mai superficial în gândirea occidentală, fără nici un spirit critic. (...) Sunt frapat că elevii lui Noica și traducătorii lui Heidegger sunt cei care în prezent acordă credit «concepțiilor» la modă. De asemenea, se vede că lecția heideggeriană n-a dat roade (la fel, nici dezbateri critice a lui Adorno). Nu ajunge ca pe de o parte să denunți produsele rele ale modernității, iar pe de alta să acorzi credit celor mai rele încarnări ale sale; este aici o inconsecvență cât de poate de dăunătoare”.

5-7 iulie

● Se desfășoară, în clădirea Operei din București, Congresul Alianței Civice, eveniment la care participă mai mulți intelectuali din zona umanistă (Octavian Paler, Nicolae Manolescu, Stelian Tănase, Alexandru Paleologu, Ana Blandiana, Gabriel Andreescu, Nicolae Preliceanu, Stere Gulea, Mircea Diaconu, Ion Caramitru ș.a.). Cu acest prilej, se anunță înființarea Partidului Alianței Civice. Nicolae Manolescu este ales președinte al noului partid, vicepreședinți fiind Ioan Păun Otiman, Alexandru Popovici și Stelian Tănase. Într-o tabletă din revista „Cuvântul” (nr. 28/1991), **Congresul Alianței Civice (5-7 iulie)**. **Ultimul tren european**, Radu Călin Cristea scrie: „Alianța Civică a devenit (și) partid. Știam, o așteptam, trebuia. Am intrat în epoca haveliană a luptei de opoziție și mult aduce întreaga evoluție a Forumului Civic cu Alianța noastră. Am intrat într-o linie dreaptă care nu știm încă unde va duce, dar a reușit deja să despartă apele de uscat. În cele trei zile de congres s-a scris cronică unei revoluții anunțate. Am fi putut s-o trăim și noi în decembrie '89, câțărindu-ne istoria nu în sânge, ci în catifea. N-a fost să fie. Alianța a declanșat o febră politică ce speră să fie, în fine, a unui corp sănătos. Partidele istorice și mai recente au roit nu întâmplător în iurul unui magnet de unde se simte că va veni forța. (...) Nicolae Manolescu, președintele noului partid, are dreptate: strada și argumentele sale emoționale sunt lovituri prea grațioase pentru o putere ce n-are cum să se clinească într-o asemenea duelistică unde unii au moștenit perversiunile războiului rece, iar ceilalți nu s-au putut ridica deasupra bățăilor cu flori de la șosea. Alianța Civică impune, așadar, un orizont articulat prin care parcă se întrevede Europa. În orice caz – prin care Europa se vede mai clar decât Asia. Cine ezită să se așeze sub această zare nouă este fie naiv, fie nepregătit, fie inept. Pentru că, deocamdată, de alt drum n-am fost în stare. Dacă-l vom rata și pe acesta măcar ne vom împăca cu

gândul că ultimul tren european e prea rapid pentru noi. Să ne ajute Dumnezeu să nu alergăm și după acesta în pâslari”.

5 iulie

● În „Contrapunct” (nr. 27), sub titlul *Dilema domnului Virgil Măgureanu*, Liviu Cangeopol comentează sceptic cererea directorului Serviciului Român de Informații adresată autorităților americane de a se implica în cercetarea asasinării profesorului Ioan Petru Culianu. Scepticismul e generat de simbioza „vicioasă” a noului SRI cu oamenii și practicile vechii Securități. □ Vladimir Tismăneanu publică un eseu istoric despre *Ascensiunea și decăderea Anei Pauker*. □ Într-un articol intitulat *Naționalismul: o carte pierzătoare*, Cristian Moraru – aflat la Washington – evocă experiența unui recente participări la o conferință organizată de United States Institute of Peace cu sprijinul unor instituții și organizații precum Woodrow Wilson International Center for Scholars, Human Rights and Humanitarian Bureau of the U.S. Department of State și U.S. Helsinki Commission. Conferința a avut drept temă soluționarea conflictelor interetnice în spiritul legii și s-a bucurat de o participare „impresionantă” a intelectualilor din Est (printre participanți s-a numărat și Vladimir Tismăneanu, „remarcat” cu o „excelentă conferință despre binomul democrație/etnocratie”). Alți invitați din România au fost Mircea Mihăieș, Lucian Mihailescu (specialist în Drept), Andrei Cornea, Dan Pavel, Vasile Gogea, Nicolae Gheorghe (sociolog pe problemele romilor), Juliana Geran Pilon. Concluzia lui C.M. este că, după experiența național-comunismului ceaușist, nu putem atinge „idealul european” decât prin „eliminarea acelor factori mentali și materiali care permit încă diversiunea naționalistă prin provocarea și cultivarea conflictelor etnice: incultura politică, mizeria vieții de zi cu zi, predispoziția reacțiilor viscerale. Din această perspectivă, efortul intelectualului rămâne fundamental. Poate utopic, pentru unii, dar oricum, instrumentul unei utopii necesare”. Tot C.M. semnalează, într-un Post Scriptum, apariția întârziată (cu 7 ani!) a unui număr – coordonat de Virgil Nemoianu și dedicat în exclusivitate „modernismului românesc” – al revistei „Southeastern Europe” (vol. 11, nr. 2, 1984). Printre colaboratori – Marcel Corniș-Pope, Dan Cristea, Dan Petrescu, Virgiliu Ștefănescu-Drăgănești. □ Ion Bogdan Lefter comentează asumat „colegial” volumul *Poetica reflectării* de Cristian Moraru (*Cristian Moraru par lui-même*). □ *Scrisorile provençale* ale lui Mircea Nedelciu (în acest număr destinatarul este, din nou, Gheorghe Crăciun) reiau problema raporturilor culturale dintre Transilvania și Balcani, de astă dată pornind de la o proză a lui Crăciun publicată în „Contrapunct” (*Experiența Marcel*) și de la un dialog epistolar între „transilvăneanul” Cioran și „păltinișeanul” cu obârșii sudice (și discipoli olteni) Constantin Noica. La rubrica de „Contra-puncte” este publicat un comunicat al PEN-Club România care ia poziție față de recrudescența antisemitismului în publicații precum „România Mare”.

● Într-un interviu acordat lui Stelian Tănase pentru revista „Acum” (nr. 24), „FSN nu este un partid, este o mafiacrație!”, Monica Lovinescu vorbește despre un Partid al Alianței Civice care să devină principala formațiune politică de opoziție: „Avem o opoziție parlamentară de vechi partide istorice, onestă, dar lipsită de cadre (nu e vina ei). Majoritatea au murit în Gulag; alții au fost exilați. (...) Dată fiind această situație, cred în necesitatea unui partid de opoziție al Alianței Civice. Pentru că mi se pare că mulți care au votat FSN și care au avut bunul simț să-și dea seama ce se ascunde după acest nume, nu vor să voteze partidele istorice și nu știu spre ce să se îndrepte. Mi se pare că suntem în întârziere cu mai bine de un an. Este evident că un partid al Alianței Civice este o tranziție necesară”. Întrebată dacă „un partid poate funcționa fără intelectuali”, M.L. răspunde: „Nu e posibil fără intelectuali, după cum nu e posibil fără neintelectuali! Dar fără intelectuali chiar nu se poate! Este o altă victorie a «spiritului» comunist această luptă împotriva intelectualilor, care are o lungă tradiție. De exemplu în anii '60, când la noi, dar mai ales în Uniunea Sovietică, a fost campania împotriva celor «cu pălărie». Vedem și acum reflexele cum continuă («Moarte intelectualilor!», «Noi muncim, nu gândim!», bătrâni împotriva tinerilor, români împotriva străinilor).”

● O notă succintă de pe prima pagină a numărului 27 din „Contemporanul. Ideea Europeană” arată că redacția publicației (reprezentată de Nicolae Breban, Călin Căliman, Traian T. Coșovei și Luminița Vădan-Petrescu) a sărbătorit, la Târgoviște, 110 de la înființarea revistei «Contemporanul», avându-i ca invitați speciali pe Mircea Horia Simionescu și pe Dumitru Țepeneag. Cu acest prilej, în cadrul unor întâlniri cu scriitorii din județul Dâmbovița (Tudor Cristea, Ștefan Ion Ghilimescu, Doru Mareș, George Geacăr etc.), s-a discutat despre: „tradiția și profilul revistei noastre, liberalism și social-democrație, subvenția culturii și avatarurile ei, formele și tehnicile romanului românesc, audiența literaturii de calitate, azi”.

6 iulie

● În „Timpul” (nr. 10), într-un articol de la rubrica de „Cronică politică”, Gheorghe Știrbu prezintă în termeni elogioși participarea lui Nicolae Manolescu la o recentă Convenție extraordinară a Alianței Civice din județul Suceava (*Trandafirul era pentru Nicolae Manolescu*), criticul fiind unul dintre adepții desprinderii unei facțiuni din Alianță și ai creării unui partid în jurul acestui nucleu. „Întrebat dacă, nu cumva prin faptul că a luat un interviu lui Ion Iliescu imediat după 15 iunie anul trecut, l-a legitimat ca președinte, domnul Manolescu a făcut următoarea declarație: «Foarte mulți prieteni mi-au reproșat acest lucru. Eu nu am crezut că-l legitimez. El era legitimat de 85 la sută din electorat. Eu numai l-am întrebat. Răspund de întrebările care le-am pus. Nu și de răspunsurile primite. Dacă n-am pus cele mai potrivite întrebări este pentru că eram la primul interviu și m-am cam pierdut cu firea. Trebuia să-mi fac

mâna, cum se spune, începând cu primarii de comune, municipii, ș.a.m.d. Și s-a mai întâmplat că Ion Iliescu vorbea într-o așa limbă de lemn, că mă adormea pur și simplu. Nu înțelegeam ce spune. Puneam întrebarea următoare fără să știu ce-a răspuns și dacă a răspuns la prima»”.

8 iulie

- Pornind de la o întâmplare reală, Ion Băieșu amendează, prin schița *Logofătul*, publicată în săptămânalul „Țara”, lăcomia foștilor moșieri stabiliți în străinătate.

9 iulie

- În „Tineretul liber – Suplimentul literar și artistic” (nr. 27), Sorin Preda publică editorialul **Grup, grupare, generație**: „Grupul nu este o regulă și, cu atât mai puțin, o condiție. În fața istoriei, valoarea se impune singură. Și totuși, cu foarte mici excepții, arta modernă aparține afirmării colective”. Sunt citate drept exemplu ilustrativ: grupul oniric, școala târgovișteană, „Junimea” bucureșteană a profesorului Crohmălniceanu, „Cenaclul de Luni” manolescian și, în genere, „optzecismul”. □ Articolul lui Mihai D. Popescu, **Arta de economat**, abordează aceeași temă a „generației” și a „grupurilor” literare, aprofundată, de altfel, în paginile următoare, de autori precum Iacob Florea (de la gruparea „Atheneu”), Victor Mitocaru, Ovidiu Bufnilă, Doru Kalmuschi, Cornel Galben, Ion Enea Moldovan (scriitori băcăuani). □ Ioan Lascu dialoghează cu Gabriel Chifu „pe tema „provinciilor” literare. Interviu are loc la puțin timp de la debarcarea lui Marin Sorescu de la conducerea revistei „Ramuri” (scriitorul intervievat fiind noul redactor-șef al publicației craiovene). „– O întrebare, consider, incomodă: *Vâlva făcută de despărțirea de Sorescu abia s-a stins. Pentru că voi, contestatarii (printre care eram și eu) v-ați apărat foarte puțin în fața avalanșei de acuze, acceți să «precizezi» «la rece» atitudinea redacției față de Marin Sorescu, omul și scriitorul? Asta pentru a înlătura o parte din confuziile, voite și nevoite, care s-au făcut atunci.* – Conflictul cu Marin Sorescu a fost unul strict redacțional, de muncă și nu unul care să fie făcut public. Iar când a fost făcut public (nu de noi), el a fost deturnat, deformat până la dimensiuni apocaliptice. Noi deveniserăm niște monștri care chinuiau un înger, personalitate a literaturii contemporane. Nu e așa. Nici o clipă n-am pus la îndoială prestigiul scriitoricesc al lui Marin Sorescu. Deși n-ar fi fost ceva neobișnuit. Se cunosc atâtea cazuri când scriitori tineri contestă estetic literatura unor maeștri. Marin Sorescu a făcut asta în mai multe rânduri. Și fără menajamente. Și n-a fost pus la zid fiindcă a făcut-o... Natura conflictului aș rezuma-o astfel: înarmat tocmai cu prestigiul său (desigur, covârșitor în comparație cu al tinerilor lui colegi, deși poate unii dintre cei care au azi douăzeci și ceva de ani, mâine îl vor întrece – nu se știe niciodată), conștient de acest atu al său, Marin Sorescu începuse trateze revista

«Ramuri» și Craiova literară ca pe un fel de proprietate de la țară a sa: unde e îngăduit să aplici legea bunului plac, să ceri orice și să nu dai nimic, să admiți doar adularea ta și desființarea celorlalți. Ceea ce nu era la înălțimea prestigiului său. Noi am dorit tocmai ca domnul Marin Sorescu să-și respecte condiția.”

10 iulie

- Vintilă Horia publică în „Luceafărul” (nr. 28) eseu *Rusia nu e aristotelică*.
- Ov.S. Crohmălniceanu scrie despre un volum al poetului Ioan Flora, *Tălpile violete: Un „nouăzecist” din Novisad*.

11 iulie

- Eugen Simion publică în „România literară” (nr. 28), sub titlul *Moromeții*, un articol „scris în 1990, la invitația revistei «Cinema», unde n-a apărut”: „Înainte de a spune ce cred despre filmul lui Stere Gulea, să spun ceva despre ideea de a face un film după o capodoperă literară. Încep prin a repeta ceea ce au observat mulți și anume că rareori iese un film mare după o carte mare. (...) Scenariul cinematografic sacrifică în chip fatal complexitatea personajului și reduce, (...) inevitabil, amplitudinea lui umană. Ceva esențial se pierde, știm bine, întrebarea este ce câștigă o carte transpusă pe ecran?! Preda, care era preocupat de relația dintre literatură și cinematografie, nu arăta nici un entuziasm față de ideea de a ecraniza *Moromeții*. Întrebat în 1974 de Valerian Sava dacă s-a gândit sau nu la un film după romanul lui cel mai cunoscut, prozatorul răspunde fără ezitare: «Da, m-am gândit și refuz categoric această ecranizare». Argumentul lui este că un erou de carte are un substrat mitologic «cu totul specific literaturii» și substratul se pierde când este tradus în limbajul cinematografiei. (...) Am citit cu câțiva ani în urmă scenariul pregătit de Stere Gulea și l-am sfătuit pe regizor să renunțe la intenția lui. N-a renunțat și, când a apărut filmul *Moromeții*, am ezitat multă vreme să-l văd. Eram, ca să zic așa, superstițios. L-am văzut zilele trecute și am înțeles că rezistența mea era îndreptățită. Nu discut, aici, priceperea regizorului (am văzut filmul său după un scenariu de Sorin Titel și mi-a plăcut mult), nici talentul actorilor (Victor Rebengiuc are personalitate și are o expresie elocventă a personalității sale), dar filmul ca atare sacrifică tocmai ceea ce este esențial în *Moromeții* și ceea ce Marin Preda n-ar fi vrut să fie sacrificat: substratul mitologic al eroului. Este, poate, nedrept să judecăm un film în raport cu romanul care l-a inspirat. În definitiv, un roman este un roman (un limbaj, o tipologie, un tip de analiză și un tip de lectură), iar un film este un film, adică o creație care folosește alte mijloace de comunicare. Adevărat, dar când ai descoperit finețea unei cărți nu poți să renunți, când te așezi în fața ecranului, la ceea ce știi. Confruntarea este inevitabilă. Aștepti o capodoperă și apare altceva./ (...) Judecat în sine, ca film, are coerență și un anumit grad de expresivitate. I-aș reproșa două lucruri:

1) imaginea mizerabilistă a țărănimii române și 2) dispariția misterului, a substratului mitologic, și a ironiei și a metafizicului din structura personajului central. Previziunile lui Preda s-au împlinit, din nefericire: eroul său nu-i descult, dar impresia generală pe care o lasă filmul despre lumea din Câmpia Dunării este aceea de lamentabilă primitivitate. Romanul vorbește despre niște seniori ai Câmpiei, Ilie Moromete are acces la contemplație, este un spirit superior ironic, discuția din poiana lui Iocan este foarte subtilă și arată că în existența țărănească este un strat puternic de spiritualitate veche. Preda era iritat de ideea că țăranul român este a cincea roată la căruță, o vită de povară, și că viața lui interioară nu trece dincolo de sudalmă și bătaie. Filmul apasă, din nefericire, repet, tocmai pe aceste elemente: o sărăcie mizerabilă, o existență aproape tribală, o lipsă totală de spirit în actele și replicile personajelor... Un Ilie Moromete fără acces la contemplație și o tragedie familială fără tragic... iată ce se vede pe ecran. Nu zic că-i puțin, zic doar că nu-i esențialul din capodopera lui Marin Preda”.

● Revista „Tribuna” (nr. 28) propune o anchetă cu titlul *Există o criză morală a intelectualului?*, la care răspund Vasile Igna (*Criza inseamnă dilemă*), Marian Papahagi (*Ieșirea din somnambulism*), Mircea Opriță (*Criză și disimulare*), Grigore Zanc (*Cu și fără mască*), Horia Bădescu (*Răspuns pe cont propriu*), Petru Poantă (*Problema identității și handicapul libertății*), Eugen Uricaru (*Un motiv de criză personală*), Tudor Dumitru Savu (*Un sepuku moral*), Ion Istrate (*Partea nevăzută a icebergului*). ■ Marian Papahagi: „Există o criză morală a societății luate în ansamblu: e o ecuație în care e implicat, inevitabil, și intelectualul. Trecutul ne determină covârșitor și ne împiedică deocamdată să vedem deslușit, înaintea noastră. Singura consolare e că prin aceleași dureri au trecut și alții. Dar criza a fost înregistrată cu aceeași acuitate de intelectualii din alte părți. Drept orice răspuns la această anchetă propun așadar un dens poem de Montale, care spune câte ceva – poate – și despre situația noastră (dacă operăm translațiile necesare). Ezitățile poetului sunt (sau ar putea fi) și ale noastre, oricum așteptarea prăbușirii *bastioanelor de abanos, fecale* a fost la fel de mare, la fel dezamăgirea ce-a urmat”. ■ Eugen Uricaru crede că intelectualul se găsește într-o continuă criză de conștiință și identitate pentru că „este tentat să perceapă realitatea prin expresia sa teoretică. (...) Mi se pare clar că opțiunea pentru democrație sau cea pentru dictatură – în multiplele lor forme și aspecte – este hotărâtoare. Indiferent de apartenența la un grup, la un partid politic, importantă este această opțiune – pentru această democrație sau pentru dictatură, chiar și în cadrul rigid al Partidului Comunist Român s-a putut observa această diferențiere netă între cei ce optau pentru democrație (atâta câtă se putea realiza) și cei care cultivau sau se lăsau cultivați de spiritul dictatorial. Practic, *criza reală* a intelectualului român modern este declanșată tocmai de această problemă: a alegerii drepte și a asumării responsabilității față de această alegere”.

12 iulie

● Nr. 28 al revistei „Contrapunct” este dedicat aproape în exclusivitate prezentării unor „cărți despre România” apărute în mediile intelectuale occidentale după 1989. Pe prima pagină, Ion Bogdan Lefter publică un articol intitulat *Puțină „imagologie”*, în care schițează un cadru general al discuției, pornind de la „complexele” culturii autohtone (complexul nerecunoașterii, al victimizării etc.), pentru a ajunge să comenteze mai pe larg un volum de călătorie al jurnalistului francez Jil Zilberstein (*Roumanie, prison d'âmes*), care a vizitat România în ianuarie 1990 și, cu acest prilej, realizează un profil fizionomic al identității, mentalităților și culturii românești. □ Ceilalți colaboratori „la temă” sunt: Monica Lovinescu (*Alexandru Paleologu sau lipsa de complexe*), Ioana Pârvulescu (*Coerența interioară*), Bogdan Ghiu (*Oglinzi în care ne privim*), Florin Berindeanu (*Nevoia de minciună*), Mircea Iorgulescu (*Adevărurile și minciunile unui rege comunist*), Elena Ștefoi (*Câștigul istoriei*), George Pruteanu (*O carte apărută în franța despre cele trei zile care au zguduit România. „Lovitură de stat” se sus în joc*), Denisa Comănescu (*Andrei Codrescu pledează, totuși, pentru speranță*), Florin Bican (*Și dictatorii sempușcă, nu-i așa?*), Rudolf Herbert (*Colaboraționism, oportunism, indiferență*) și Liviu Papadima (*Apropierea prin îndepărtare*).

● Sub titlul *Cine-i de fapt realitatea?*, Traian T. Coșovei scrie în „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 28) despre *Vânt potrivit până la tare*, antologia din 1982 a poeziilor germani din România care au format Aktionsgruppe Banat. Poezia acestora – consideră autorul articolului – impune „nu numai un model poetic, ci și unul etic” ce definește o atitudine în fața ultimului deceniu de comunism.

● În „Azi” sunt consemnate Premiile Academiei Române pentru anii 1988-1989, în domeniul filosofiei, literaturii și artelor – decernate pe 11 iulie, la Casa Oamenilor de Știință, într-o ceremonie prezidată de Mihai Drăgănescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga (vicepreședinte) și Ion Coteanu (președinte al Secției de Filologie a Academiei). Printre laureați se numără: Valeriu Cristea (pentru *După-amiaza de sâmbătă*), Daniela Crăsnaru (pentru volumul *Fereastră în zid*), Adrian Popescu (*Călătoria continuă*), Dan Laurențiu (pentru *Psyche*), Silviu Angelescu (pentru *Capulzanii*), Cristian Teodorescu (*Tainele inimii*), Mircea Nedelciu (pentru *Și ieri va fi o zi*), Mircea Cărtărescu (pentru *Visul*).

14 iulie

● Sub titlul *Un punct de sprijin al conștiinței românești*, se publică în „România liberă” un lung interviu cu Ana Blandiana, președinte al Alianței Civice, despre istoricul și necesitatea înființării Alianței, precum și despre obiectivele recent înființatului Partid al Alianței Civice. În ceea ce privește propria-i

literatură, poeta mărturisește că a terminat un roman, elaborat cu 6-7 ani în urmă, și că nu intenționează să se desprindă total de masa de scris.

15 iulie

● Nr. 10 din „Litere, arte, idei” (LA&I) îi este dedicat lui Eugen Ionescu și se deschide cu un fragment din *La quête intermittente*. □ Se publică o scrisoare a lui Ionescu (Paris, 21 iunie 1991), mesaj citit de R. Vignal, ambasadorul Franței, la inaugurarea de la sediul GDS a Fundației Humanitas, al cărei președinte de onoare a fost numit scriitorul francez de origine română: „Acest lucru [faptul de a fi președinte de onoare al Fundației Humanitas] mă onorează: cei care mi-au cerut-o au înțeles că numele meu și opera mea au stat întotdeauna de partea omului și că dacă am scris întotdeauna despre răul, urâtul și absurdul din om, am făcut-o pentru ca partea cealaltă a lui, ascunsă, uitată sau umilită, să poată fi văzută și mai bine și să se știe că există. Pentru că acum, în apusul vieții, când întâlnirea cu misterul morții mă apropie de câteva din adevărurile simple, pe care le-am căutat întreagă mea viață, acum știu că oamenii nu se împart decât în chip superficial după clase, rase, obiceiuri și interese; în fapt, precum în basme... nu există decât două specii de oameni, eterne de-a lungul întregii istorii: de o parte sunt proștii, ticăloșii și răii, de cealaltă, cei care cred în câteva biete valori și care nu au de partea lor decât «forțele plăpânde ale veșniciei». Întreaga Istorie nu este decât întâlnirea, mascată în diferite chipuri, dintre cele două specii. Cum se face că primii, fiind mai mulți și mai puternici, nu reușesc să învingă niciodată – acesta trebuie să rămână marele mister al istoriei. Istoria ultimelor decenii s-a confundat în țările de est ale Europei, mai cu seamă în România, cu existența unei mari fundații a răului: această fundație va purta numele de comunism. Când într-o asemenea țară, ia naștere acum, sub numele de Humanitas, o fundație a Binelui, vă dați seama cât de mult mă bucur să pot fi președintele de Onoare al Fundației Binelui”.

16 iulie

● Nr. 28 din „Tineretul liber – Suplimentul literar și artistic” este consacrat Clujului și, prin extensie, revistelor și vieții culturale din Transilvania. În editorialul său, Nicolae Iliescu notează: „Primul contact cu acest mare oraș transilvan l-am avut grație medierii foarte bunului meu prieten, Tudor Dumitru Savu. (...) Am cunoscut ulterior... oameni deosebiți ce au devenit cu timpul prieteni adevărați (...), profesorii Liviu Petrescu, Ioan Vlad, Mircea Borcilă (un fel de rudă) și Mircea Zăciu, Tudor Vlad, Horia Bădescu, familia Zaharia, nea Petrică Bucșa, Doina Cetea, Eugen Uricariu, Augustin Buzura, dom' Nae Prelipceanu, Vasile Sălăjan, Radu Mareș, Vasile Gornea, Vasile Socan, Kiraly Laszlo, Mozes Attila și mulți alții. Alții au devenit, din păcate, amintire, ca distinsa profesoară Ioana Em. Petrescu și ca Marcel Constantin Runcanu.

Dumnezeu să-i odihnească. Nu am să uit niciodată cercul prieteniei desenat în acest oraș, așa cum nu am să-mi uit niciodată prietenii”. □ Sub titlul *Acasă la „Tribuna”*, este găzduită o dezbatere (inițiată de Francesco Gerardi) despre „poziția scriitorului față de momentul social-politic actual” – văzută din Transilvania de Augustin Buzura, Tudor Vlad și Tudor Dumitru Savu. ■ Augustin Buzura „A venit momentul să pun accentul pe cărți. Nu mai am timp de pierdut. Dar a vrea să-ți faci cunoscută țara, cultura și civilizația ei este, dacă forțăm puțin nota, tot politică, însă nu mă pot înregimenta într-un partid sau altul, nu mai pot suporta «disciplina de partid», vreau să văd totul cu ochii mei. Am făcut politică înainte, când era foarte greu, când mulți dintre marii intransigenți de astăzi nu se prea vedeau și aplaudau cu entuziasm. Mi-au plăcut ieri, ca și astăzi, lucrurile dificile, iar ceea ce încerc să fac în clipa de față mi se pare extrem de dificil. (...) Nu puțini dintre cei mai lași sau mai legați prin fire știute și neștiute de vechea stăpânire și-au schimbat biografiile, au ajuns peste noapte profesori de democrație”. ■ Tudor Dumitru Savu: „Scriitorul, mai ales romancierul, trebuie să aibă o distanță. Dacă înainte era limpede că în oricare prozator adevărat răsunau neliniștea, îngrijorarea pentru lumea în care trăia, tonul fiind identic ca intensitate și semnificație, acum însă o implicare prea directă în politică poate să aducă deservicii chiar scriitorului însuși și operei pe care o construiește. Lipsa detașării poate avea, creează chiar, această primejdie. (...) După părerea mea, Havel este un luptător foarte bun, dar ca scriitor – transplatat direct în literatura română – n-ar fi chiar în primele rânduri”. □ Un nou capitol transilvan este așezat sub titlul *Edituri și editori clujeni*. ■ Vasile Rebreanu (director al Editurii Sfinx): „Mi-am propus nu lucruri mari, nici să devin bogat, ci să încerc și eu «albastrul» cu degetul și să public la această editură cu nume de tăcere – Sfinx – cărți de care mie mi-e dor, cărți ce mie mi-ar face plăcere să le cumpăr, cărți la care și pe care le visez”. ■ Ioan Chindriș (director al Editurii Argus): „Până una-alta, editura Argus se leagă de restaurarea bisericii greco-catolice unite cu Roma din România”. ■ Vasile Igna (director al Editurii Dacia): „Am suficientă experiență deja, care mă obligă și la a continua ceea ce a fost mai bun, valoros, dar de bună seamă și la a ne reevalua puțin programul încercând să-l structurăm coerent”. ■ Marian Papahagi (director al Editurii Echinox): „Încerc să demonstrez că se poate face editură de calitate și că se pot tipări cărți de calitate care să poată fi oferite marelui public la prețuri relativ moderate și care să intereseze și să reprezinte o contribuție la cultura română de astăzi”. ■ Mircea Oprița (director al Editurii Libra): „Mi-am propus să lucrez în principal, dacă nu chiar și exclusivitate, pentru copii și tineret”.

17 iulie

● Ion Drăgănoiu publică în „România liberă” articolul: *Un poet: Leonid Dimov*: „Pecetea gândirii sale lirice avea să se așeze (...) asupra poeziei unor

Emil Brumaru sau Mircea Cărtărescu, autori atât de diferiți, în fond. Dar ceea ce avea să-l impună cu adevărat opiniei publice literare avea să fie teoretizarea (și exemplificarea) *onirismului*, concept pe care, împreună cu Dumitru Țepeneag, îl vehicula spre sfârșitul deceniului șapte. Volumul său de versuri din 1969 se și intitula, de altfel, *Carte de vise*".

18 iulie

● În paginile „României literare” (nr. 29) este anunțată – cu întârziere de aproape un an și jumătate – înființarea unui grup denumit Clubul Literar, „o echipă de tineri prozatori și poeți, constituită în februarie 1990 pe baza unor principii, atitudini și afinități deja existente”. Membrii fondatori sunt Ara Șeptilici, Vlad Pavlovici, Ion Manolescu, Alexandru Pleșcan, Fevronia Novac și Andrei Zlătescu. Este publicat, cu acest prilej, *Manifestul Clubului Literar* (datat iulie 1991): „1. Clubul Literar propune principii, nu rețete./ 2. Onestitate, franchețe, intransigență. Acestea sunt criteriile care au dus la constituirea Clubului Literar. Ele reprezintă semnele unei atitudini comune pentru toți membrii echipei, ca reacție împotriva oportunismului literar./ 3. (...) Percutanța constituie o calitate obligatorie a textului literar. Un text literar care nu se citește cu interes poate fi suspectat de irelevanță. Clubul Literar susține ideea declanșării și stimulării permanente a interesului cititorului, în primul rând prin resuscitarea activității de fantasmizare. Recursul la tehnica suspansului, întoarcerea la poveste (în proză), falsa narativitate (în poezie), condensarea extremă a tehnicilor descriptive și narative – scurtătura semnificativă – și în general orice efect de insolitare obținut printr-o schimbare de paradigmă reprezintă mijloace prin care percutanța literară poate fi realizată./ 4. Cerebralitate. Membrii Clubului Literar se opun supralicitării intuiției și inspirației brute, alibiuri comode ale amatorismului. Sensibilitatea scriitorului trebuie să accepte medierea cerebralității. Pe de altă parte, dacă cerebralitatea nu conduce la percutanță, ea este construcție pură, artificială, produs de laborator./ 5. Noul concept al literaturii. Clubul Literar respinge prejudecățile populare sau elitiste. Din această perspectivă, el pledează pentru un nou concept global al literaturii, în cadrul căruia relația cult/trivial, trecut/prezent, rutină/inovație, realitate manifestă/realitate latentă să devină una de acomodare reciprocă. În același timp, membrii Clubului Literar refuză să accepte divizarea artificială interior/diaspora a literaturii române./ 6. Deschidere către vizual. Clubul Literar accentuează apropierea literaturii de celelalte arte, în perspectiva unui viraj de sensibilitate în primul rând către vizual./ 7. Noua sensibilitate artistică. Clubul Literar consideră că sensibilitatea artistică tinde să evolueze în direcția unei combinări a experienței și timpurilor psihologic, real și cultural. Efectul acestei dilatări a-perceptive poate trimite către o regăsire a identității, prin integralism și sincronicitate. Noua sensibilitate reorientează pulverizarea entropică dinspre distrugere, deconstrucție și negație (criza

postmodernismului) către o coerență afirmativă. Ea va determina apariția unui nou moment estetic./ 8. Aproximare de politic; condiții. Clubul Literar consideră că scriitorul, și nu neapărat opera lui de ficțiune, e obligat să se confrunte cu politicul atâta timp cât acesta atentează la libertatea sa de creație. Astfel, un articol politic poate reprezenta un act de igienă intelectuală și o «reparație morală» la adresa literaturii. Pentru scriitor, literatura este valoarea supremă, dar, în afara libertății politice, ea nu se poate realiza./ 9. Refuzul înscrierii. Clubul Literar nu își neagă predecesorii, dar nici nu se recunoaște în filiația vreunui curent sau tendințe. Utopia Clubului Literar este să ofere o viziune globală, integratoare, care să facă inoperante conceptele de promoție literară, serie, grup”. Cei șase membri fondatori ai Clubului Literar pregătesc publicarea unui volum colectiv, *Ficțiuni* (care va apărea la începutul anului 1992, la Editura Litera). În acest nr. al „României literare”, patru dintre ei sunt prezenți cu câte un text/fragment din volumul aflat în pregătire: Ion Manolescu și Alexandru Pleșcan publică proză scurtă (*Noi întâmplări din orașul nostru* și respectiv *Rezerva*), iar Fevronia Novac și Andrei Zlătescu, poezie. □ În prima parte a unui articol intitulat *Jurnalul lui Mircea Eliade*, Eugen Simion comentează al treilea volum din *Jurnalul* lui Eliade, apărut la Gallimard, în traducerea lui Alain Paruit: „În fapt, *Fragmente dintr-un jurnal*. Jurnalul, în totalitate, cuprinde 56 caiete care însumează aproximativ 5000 de pagini (sunt informațiile date chiar de Eliade). (...) Îmi amintesc că pe la începutul anilor '80, Eliade avea unele date despre manuscrisul său. Mi-a dat chiar numele unui individ care-l adăpostise îndată după război... Dar toate acestea sunt supoziții. Fapt este că există cele 5.000 de pagini scrise în românește și că ele trebuie publicate integral, dacă se poate cât mai repede. Este, probabil, cel mai întins și mai important jurnal intim scris de un român./ Din *Fragmentele* de acum, care acoperă perioada 7 ianuarie 1979-2 octombrie 1985, înțeleg că Eliade are o metodă specială de a nota în caietele sale. El nu se lasă, cum se spune, în seama memoriei și nici nu vrea să depindă de capriciile inspirației. (...)/ Este limpede că Mircea Eliade procedează în felul lui Jünger, cel puțin în primul volum din jurnalul său: un jurnal selectiv, un discurs rescris cu atenție, o ierarhie a evenimentelor, un text, pe scurt, elaborat cu rigoare, ca o operă de ficțiune. În el notează ideile, impresiile, visele și micile sale evenimente. În volumul al doilea din *Fragmente dintr-un jurnal* procesul de elaborare este diminuat iar în volumul pe care îl comentez acum ficțiunea a dispărut aproape cu totul. Diaristul nu mai are timp să rescrie notele din agendă, este obosit, scrisul a devenit un chin...”. (A doua parte a articolului va apărea în nr. 30, din 25 iulie 1991, al revistei.)

● Rubrica „Lumea culturii române, în lume” din cotidianul „Azi” găzduiește un interviu (realizat de I. Airinei) cu Augustin Buzura, președintele Fundației Culturale Române (*Mai presus de toate: ȚARA*): „Vreau să realizăm cât mai multe centre de difuzare a cărții românești în străinătate, să creăm un centru

propriu de realizare de filme documentare despre cultura și critica românească, despre personalitățile noastre culturale și științifice contemporane. De asemenea câteva publicații. (...) Avem excelente relații cu Liga de Prietenie Japoneză-Română. (...) Relațiile cu Israelul sunt foarte bune. (...) Cooperăm foarte bine cu Academia Română în ceea ce privește îndeosebi schimbul de vizitatori ca și centrele noastre culturale din străinătate. Acționăm pentru promovarea culturii românești în rândul celor mai bine de șapte milioane de români și vorbitori de limba rămană de peste hotare și urmărim convocarea unui *forum al românilor originari din România*. Avem legături foarte bune cu marea majoritate a asociațiilor și ligilor românești din diaspora. De fapt, în tot ceea ce facem, avem ca principiu coordonator ideea că, dincolo de politică, mai presus de toate, de micile interese și vanități de moment, e țara, la ridicarea și cunoașterea căreia suntem obligați să punem umărul. Am distrus destul – cu vorba și cu fapta – e vremea să învățăm și să clădim”.

● Revista „Tribuna” (nr. 29) inițiază o anchetă privitoare la *Starea cărții ca marfă în economia de piață*, cu următoarele întrebări: „1. Funcționează editurile în România de când ne-am cucerit libertatea de exprimare a opiniei? Cu ce statut și care sunt rezultatele?/ 2. Putem aprecia cu optimism relația dintre producția de carte și condițiile viitoarei noastre economii de piață?/ 3. Se afirmă că literatura română e în pericol datorită lipsei de fonduri. Dacă e adevărat, ce e de făcut?”. Răspund: Mihai Sin (Editura Albatros, București), Mircea Braga (Editura Transpres, Sibiu) și Marian Papahagi (Editura Echinoc, Cluj). Cităm din răspunsul lui Marian Papahagi: „Uniunea Scriitorilor a simțit rapid acest lucru [vezi întrebarea nr. 3 a anchetei] și a propus un proiect de lege pentru protecția culturii scrise, la care s-a întâmplat să lucrez și eu. Între timp, Ministerul Culturii a elaborat un proiect de hotărâre în acest sens și au apărut primele subvenții. Cred că protecția culturii este o obligație a fiecărei societăți și a fiecărui stat, fără nici o tentativă de condiționare sau aservire. Pe de altă parte, însă, o parte din producția literară făcută, favorizată sub vechiul regim, va fi reglată într-o zonă marginală (aceea a editării pe cont propriu, de exemplu), pentru că dacă editurile vor cere și vor obține subvenții, acestea vor fi, desigur, dirijate spre punctele de interes major ale unei anumite strategii editoriale. Ca atare, unii dintre autorii care publicau relativ des fără să aibă, de fapt, cu adevărat un public, vor avea de suferit”. □ Un grupaj dedicat *Istoriei critice a literaturii române* de Nicolae Manolescu include articole semnate de Al. Cistelean (Altă istorie – altă literatură), Petru Poantă (*Istoria critică a literaturii române ca expresie a unei urgențe*) și Ioana Bot (*Autorul în Istorie*). „Autorul *Istoriei critice* – e de părere Ioana Bot – oscilează între admirația pentru maestrul său, căruia îi dă replica și vocația sa de critic literar. Dar opera de gust/subiectivă/personală, încercare menită să placă doar celor instruiți, nu poate rămâne doar atât: o istorie a literaturii române, azi, într-un climat al judecării ierarhiilor consacrate, după ce o jumătate de veac, lui

Călinescu nu i-a urmat, practic, nimeni, nu poate să nu fie și *un manual*". Al. Cistelean identifică „o artă de insolitare a perspectivei critice manolesciene, nu numai violentă, dar și de-a dreptul ostentativă. Intensitatea ei nu rămâne, de-a lungul *Istoriei*, omogenă, oscilând între nuanțare și radicalismul răsturnării, dar constanța acțiunilor sale e programatică”.

● Teodor Vârgolici publică în „Adevărul” articolul *Salvatorul meu, G. Călinescu*, luare de poziție în chestiunea „revizuirilor” postdecembriste: „Din când în când, în presa cotidiană și (pretins) literară, apar unele intervenții bizare (...) prin care autorii lor încearcă să se acrediteze ideea că, în domeniul literaturii, nu s-a creat nimic bun și durabil în ultimele patru decenii și că adevărata literatură română din această perioadă ar fi numai aceea publicată în exil. Nu-mi vine să cred că scriitori reprezentativi, afirmați în perioada respectivă, ca Ana Blandiana, Mircea Dinescu, Nicolae Manolescu, Petre Sălcudeanu și mulți alții ar subscrie la această idee și și-ar repudia tot ceea ce au tipărit până la revoluție. Nu de mult, prozatorul Augustin Buzura declara că nu renunță la nici una din operele sale apărute în deceniile anterioare./ În intervențiile amintite, negația merge însă și mai departe, ajungându-se la blamarea și condamnarea virulentă a unor prestigioase personalități ale literaturii române contemporane, ca Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, G. Călinescu, Marin Preda și alții, ca și când cei ce fac asemenea lucruri ar aplica principiul biblic potrivit căruia «cine este fără de păcat, să ia piatra și să arunce». Astăzi, când se discută public, la televiziune și în presă, despre vină, colectivă sau individuală, semnatarii intervențiilor respective se simt la largul lor și nu ezită să arunce anatema asupra acestor ilustre personalități, învinovățindu-le de oportunism, de punerea scrisului lor în slujba sistemului totalitarist etc. Ca istoric literar, sunt pe deplin convins că în cercetarea obiectivă a fenomenului literar revolut, în aprecierea imparțială, justă a operei și personalității unui scriitor din trecut, nu trebuie ignorat nici un aspect, nici un element negativ, contradictoriu, implicat în definirea exactă a structurii operei și personalității sale. Dar de la relevarea acestor aspecte, de la explicarea lor în contextul împrejurărilor care le-a generat și până la condamnarea fără drept de apel, e-o cale-atât de lungă...”. □ Într-o tabletă intitulată *Calea Victoriei, 101*, C. S[tănescu] semnalează ironic înființarea primei librării Humanitas: „Domnul Gabriel Liiceanu este, dacă nu mă înșel, primul dintre formulatorii și susținătorii ideii că în România postrevoluționară o revoluție abia urmează să se petreacă: revoluția mentalităților./ Ușor utopică, așa cum este orice revoluție a filosofilor, ea nu este pentru aceasta mai puțin stringentă și de o însemnătate capitală pentru destinul românilor. Domnul Liiceanu nu este un pragmatic diplomat care, întrebat ce speră pentru viitorul de poimăine ai națiunii române, a răspuns că pe el îl preocupă ziua da azi, eventual, un mâine chiar calendaristic, într-adevăr, viitorul nu este al diplomaților, ci al filosofilor. Nu însă atât de filosof încât să creadă că revoluția mentalităților vine da la sine, pe aripile

filosoficeii contemplații./ (...) Editura Humanitas și-a propus (...) să scoată dintr-un lung prizonierat cărțile memoriei, eliberând din lagăre și pușcării manuscrise al căror foșnet a răsunat, în urechea dictaturii, ca un pocnet mortal de armă. Dar editura Humanitas, condusă de un filosof, n-a rămas la acest stadiu: ea face acum un pas mai departe arătându-se pe drept cuvânt grăbită să îlesnească și să scurteze drumul acestor documente ale memoriei către destinatarul lor, cititorul de azi, de acum și nu doar de mâine. Pasul acesta spre cititor, sau mâna întinsă către el este librăria Humanitas, recent inaugurată, cu prestigioase prezențe oficiale și diplomatice. Am trăit s-o vedem și pe-asta: nu s-a tăiat o panglică la inaugurarea unei hidrocentrale, a unei case a poporulul, expoziții ale economiei naționale ori altei «ctitorii», ci s-a deschis o «biată» librărie într-un pasaj din care nu lipsește un strălucitor magazin de pantofi. Ce legătură este între o librărie și un magazin de pantofi? Foarte simplu: multe dintre cărțile noastre de azi, inclusiv câteva «mândrii» ale editurii Humanitas (Cioran, Argetoianu – acest «Saint-Simon al literaturii române», cum l-a numit Valeriu Cristea, în «Adevărul») se tipăresc pe o hârtie ce nu-i mai bună decât cartonul ambalajelor de pantofi! (...) Evenimentul din Calea Victoriei 101 are și o mică isterie, iar locul – o legendă a lui. Istoria acestui spațiu – spunea dl. Liiceanu – pornește de la un telefon primit în urmă cu patru luni, de la un necunoscut, inginer Cezar Popeacu. Tatăl său, avocat poliglot, îi lăsase moștenire o prăvălie în Calea Victoriei și dânsul s-a gândit că poporul român are acum mai multă nevoie de cărți decât de blue-jeans și casetofoane”.

19 iulie

● În „Contrapunct” (nr. 29), Elena Ștefoi îl intervieuează pe Nicolae Manolescu, președintele nou-înființatului Partid al Alianței Civice („*Vom încerca să impunem un stil politic...*”). Una dintre întrebări merită reținută: „Credeți că performanța obținută în domeniul criticii și istoriei literare vă va ajuta, cu adevărat, să vă jucați mai repede și mai bine noul rol de șef de partid, sau credeți cumva că tocmai această experiență poate fi, la un moment dat, un handicap pentru omul politic?”. Din răspunsurile lui N.M. reținem următoarele considerații: „Nu se poate face de-acum înainte politică fără să o asociem și cu un factor educativ. Dacă vrem să reușim, trebuie să vrem să schimbăm și oamenii”. □ Despre viitorul noului PAC se pronunță câțiva scriitori simpatizanți. Stelian Tănase („*Un dublet care mă interesează: participant și martor*”): „Există, din păcate, foarte mulți oameni care au temperamentul potrivit pentru politică, dar sunt absolut infantili, dezarmați la nivelul cunoștințelor. (...) Am jurnale multe din această perioadă și ambiția mea secretă e să fiu un fel de Saint-Simon al sfârșitului de secol românesc”; ■ Livius Ciocârlie: „dacă unitatea opoziției reale nu se realizează, acesta va fi un eșec al Alianței Civice”; ■ Ion Bogdan Lefter: „nefiind membru al Alianței Civice ca mișcare

«apolitică» (...) găsesc – dimpotrivă – că partidul care s-a desprins din ea poate fi ceva important și eficient în bătaia atât de dificilă purtată astăzi la noi pentru democrație; și simt de astă dată că merită, că trebuie să-l sprijin efectiv». ■ Ion Stratan inventariază, jucat, argumente „pro” și argumente „contra” succesului PAC: „Avem nevoie de un lider credibil și modern format pentru relațiile cu străinătatea. Nicolae Manolescu nu numai că seamănă cu premierul englez John Major, dar sper și faptul că diploma universitară nu îi va scădea popularitatea”; „Domnul Manolescu a avut întotdeauna o reținere față de mesianism ca temă literară și desigur că va trata dificultatea unei sarcini importante cu simțul relativității care îl caracterizează”. □ Cristian Moraru, aflat în Statele Unite, publică un eseu intitulat *O lectură a Europei*, în care avansează o hermeneutică subiectiv-participativă a identității americane contemporane în oglinda celei europene: „America ni se înfățișează ca o rescriere a textului european în toate articulațiile lui socio-culturale, rescriere bazată însă pe o anumită interpretare și, consecutiv, pe o anumită «rectificare» a represivității acestuia”.

● În revista „Acum” (nr. 28), Nicolae Manolescu (devenit de curând președinte al Partidului Alianței Civice) este intervievat de George Pruteanu: „*Nu vom accepta nici un fel de extremism*”. □ Sub titlul *România a fost întotdeauna o țară europeană*, este transcrisă o alocuțiune ținută de Al. Paleologu la Congresul Alianței Civice din 5 iulie 1991.

● În articolul *Salvatorul meu, G. Călinescu* din „Adevărul”, Teodor Vârgolici propune o abordare nuanțată a temei „colaboraționismului” scriitorilor români sub regimul comunist.

22 iulie

● Se dă publicității următorul comunicat: „Ministerul Culturii se vede obligat, date fiind răspunderile ce-i revin în domeniul său de competență, să condamne net, în numele demnității intelectuale românești, evoluția unor publicații ca «Europa» și «România Mare», spre extremism naționalist, spre o linie politică în care abuzurile dreptei și ale stângii se întrepătrund în chip degradant. Ele contrazic tot ce e mai nobil în ființa națională și dăunează nepermis de mult climatului spiritual în care trăim. Înainte de a cultiva ura față de alte rase și popoare, aceste publicații se dovedesc a fi grav *antiromânești*, din cel puțin patru motive: 1) compromis imaginea în exterior a țării, într-un moment în care o asemenea faptă poate avea consecințe politice și economice incalculabile; 2) creează un portret mincinos al poporului român. Acest popor merită să se folosească de șansa eliberării sale, arătând lumii marile sale calități: rezonabilitatea (nu lipsa de măsură), temeinicia unui patriotism echilibrat, cu deplinul respect al altor popoare (nu isteria exclusivistă a «românilor verzi»), rafinamentul unei civilizații străvechi, tolerantă prin tradiție (nu barbaria unei gensticulații gazetărești morbide); 3) incită la violență și suspiciune, întrețin o

pernicioasă atmosferă de tensiune socială și siluiesc limba română, confundând vulgaritatea cu pitorescul și facilitatea iresponsabilă a injuriei cu stilul. Publicațiile în discuție, despre care nu se poate spune că sunt «de tip legionar», ci nemijlocit legionare (cu o componentă bine asimilată de populism comunist) încurajează tot ce e mai rău în psihologia maselor, reliefându-le penumbrele, în loc de a le cultiva nevoia de claritate și ordine. Ele valorifică toate defectele neamului, în loc să se îngrijească de corijarea lor: e vorba de bășcălia calomnioasă, de grosolănia limbajului, de ușurătatea delațiunii, pe scurt, de tot ce îl exaspera, până la deznădejde, pe Caragiale; 4) cultivă o nerușinată nostalgie a dictaturii, a reprezentanților și slujitorilor ei, la nici doi ani după ce atâția români au pierit pentru a o înlătura. Am constatat cu satisfacție că guvernul, în ședința sa din 10 iulie a.c., s-a dovedit solidar cu judecățile noastre. Din păcate, nu s-au găsit încă mijloacele concrete (la îndemână, totuși) prin care asemenea publicații să fie aduse în limitele civilizației, ale cuviinței tradiționale, ale exigențelor veacului. Nu putem crede că aceste mijloace vor lipsi, în cele din urmă, organelor puterii. Căci o reformă care nu e și o reformă a climatului moral e de negândit. Și e de negândit ca publiciștii care au fost slujitorii *voluntari* ai lui Ceaușescu să beneficieze la nesfârșit de o impunitate care le e refuzată celor care l-au slujit sub ghimpele disciplinei de partid și al propriei lor mărginiri. Considerăm că această luare de poziție este o necesară exprimare a imperativului unei atmosfere sociale normale pentru România de astăzi” (cf. „Contemporanul. Ideea Europeană, nr. 30, din 26 iulie 1991”).

23 iulie

● În săptămânalul „Baricada” (nr. 29) apare un interviu realizat de Liviu Vălenaș cu I. Negoîtescu, „*Regele este singurul punct luminos*”: „*Ce părere aveți despre extrema dreaptă românească, care se agită acum zgomotos?!* (...) De fapt, este absolut înfiorător tot ce se întâmplă în România! Dacă mergem tot așa, vom fi aruncați direct la coșul de gunoi al Istoriei! De fapt, asta se și urmărește, am impresia. Răul este mult mai vechi, la români. Începe cu Eminescu. Un mare poet, dar un om politic absolut execrabil. O confunzie primejdioasă care se face acum (probabil bine gândită) este între genialul poet Eminescu și omul politic Eminescu (sau gazetarul Eminescu). A fost de neînțeles, pentru mine, că Piața Universității s-a desfășurat sub «patronajul» portretului lui Eminescu, agățat în balconul Facultății de Geologie. Chiar dacă șochez, este bine să se știe că Mihai Eminescu este un proto-legionar, ideile sale stau la baza Programelor politice ale lui [A.C.] Cuza, Nae Ionescu, Codreanu și Sima. Dorește Marian Munteanu să continue «opera» lui Sima? Românii trebuie să înțeleagă că fascismul, extrema dreaptă nu le va aduce nimic!”.

● Începând cu nr. 29, „Tineretul liber – Suplimentul literar și artistic” are un nou coordonator general, în persoana lui Sorin Preda – care semează, pe prima

pagină, un articol intitulat **Râsul la români**: „Un popor care e capabil să facă bancuri despre Ceaușescu, inundații și cutremure, despre foame și frig, despre securitate și pușcărie, despre cozi, cartele, lipsuri și nevoi, un popor care își clasifică bancurile după numărul anilor (de doi, de patru sau de șase ani închisoare) și, totuși, continuă anonim să le pună în circulație, încetează a mai fi un popor de sclavi, un popor resemnat și «mioritic»”. □ Lucian Gruia scrie despre **Măștile lui Emil Cioran**, eseu compus din însumări de citate/aforisme ale filosofului. □ Mariana Șipoș trece în revistă mai multe tipuri de abordări critice din foiletonistica postdecembristă.

24 iulie

- Sub titlul **Poezii politice**, Florin Manolescu publică în „Luceafărul” (nr. 30) o cronică la volumul lui Petre Stoica **Antilirice. Piața Tien An Men II** (Editura Albatros, 1990), subliniind caracterul „ocazional” al poemelor – inspirate de evenimentele din Piața Universității, din 13-15 iunie 1990: „E o viziune să-i spunem «gazetărească» asupra faptelor, sugerată și de caracterul literelor din titlul volumului, ciupite parcă de rasterul unei fotografii de jurnal, dar de la această viziune și până la poezia tragică nu e decât un pas”.

25 iulie

- În nr. 30 al „României literare”, într-un articol publicat la rubrica „Actualitatea”, **Caliban și plutonierii**, Mircea Mihăieș acuză „naționalismul găunos” și „antioccidentalismul sălbatic al multora dintre neoproletcultiștii români” (între care îi nominalizează pe Eugen Barbu și Adrian Păunescu), „xenofobia bolnăvicioasă, antisemitismul greșos și exaltarea propriei neputințe” – asemenea atitudini fiind „o rațiune de a exista și scrie” „pentru plutonierii travestiți în patrioți naționali”. Publicistul avertizează: „Campaniile desfrânate ale publicației cu obrăznicie intitulată «România Mare» întrec în ticăloșie tot ceea ce, o jumătate de secol, o propagandă asasină ne-a vârat pe gât. Nelegiuirile fasciste din anii treizeci și crimele comuniste din anii cincizeci își au, în «România Mare» a anilor nouăzeci, echivalentul publicistic. Firește, va veni vremea când domnii Vadim, Barbu et co vor lăsa deoparte înjurătura și vor trece la fapte. Bastonul jandarmului și bastonul antisemitului vor înlocui sudalma băloasă și denunțul scârbos”. Toate aceste considerații servesc ca introducere pentru apărarea lui Vladimir Tismăneanu, atacat în „România Mare”: „Că E. Barbu a batjocorit, luni în șir, nume prestigioase ale culturii române, de la Ana Blandiana, Mircea Dinescu, la Nicolae Manolescu, Andrei Pleșu ori Octavian Paler, e de la sine înțeles; e răzbunarea lui Caliban care, nici în ceasul al doisprezecelea, nu-și poate controla instinctele primare. (...) Nici unul din slugoii lui E. Barbu (y compris maestrul însuși) nu vor ajunge, e clar, în vecii vecilor, la prestigiul pe care îl are, deja, în Occident, Vladimir Tismăneanu. (...) Dar asta nu-i împiedică să spurce tot ceea ce, instinctiv și instinctual,

urâsc. Pentru că, înainte de a ataca un individ, grupul Barbu atacă un principiu. În cazul de față, ei atacă principiul integrării valorilor românești în lume./ (...) Insinuarea mârșavă își dă mâna cu delațiunea ordinară. (...) Ce contează că, din neatenție, biografia tatălui unui vestit prim ministru din Balcani e dată drept biografia unui renumit profesor de la Universitatea din Maryland? Ce contează că Vladimir Tismăneanu nu navetează (...) între Washington și București (via Budapesta, nu?), ci între marile universități ale lumii? Pe cine să impresioneze că teza de doctorat a lui Vladimir Tismăneanu se referă la Școala de la Frankfurt, și nu la aberațiile stângii pe care românii mari și tari o adoră cu fanatism?”. În atacurile unui oarecare Micșan care semnează în „România Mare”, Mihăieș descifrează chiar „iresponsabilitatea de a amenința, public, cu moartea”: „ideologia «României Mari» îngemănează (...) oroarea fascistă cu decorativismul atroce al unui tablou de Bosch: «Producător de pagube și vector de boli infecțioase, șobolanul-navetist Tismăneanu Vladimir ignoră că împotriva lui se pot lua măsuri de combatere. Volodea, deratizarea-i pe urmele tale!»./ Așadar, după insinuare, denunț, injurie, șantaj, calomnie, delațiune, infernala adunătură numită «România Mare» se pregătește de asasinat?”. □ Sub titlul „*Acolo unde nu este teamă, nu este nici tiranie*”, Nicolae Manolescu comentează volumul *Convorbiri cu Mihai I al României* (Editura Humanitas, 1991), publicat de Mircea Ciobanu. □ Eugen Simion publică a doua parte a articolului despre *Jurnalul lui Mircea Eliade*: „Un cântec de lebedă acceptat, nedramatizat, o voință, în fine, exemplară a spiritului lovit de *cele trei blesteme* capitale de a nu ceda în fața biologicului, iată ce se observă din acest jurnal”. □ Mircea Horia Simionescu publică un text confesiv, *Cum am scris „Nesfârșitele primejdii”*.

● Sub titlul *Eminescu, un proto-legionar execrabil?*, Adrian Păunescu comentează în „Totuși iubirea” (nr. 30) un interviu acordat de Ion Negoitescu lui Liviu Vălenaș pentru „Barcada”. I.N.: „Răul este mult mai vechi la români. Începe cu Eminescu, un mare poet, dar un om politic execrabil. O confuzie primejdioasă, care se face acum, este între genialul poet Eminescu și omul politic (sau gazetarul) Eminescu. (...) Chiar dacă șochez, e bine să se știe că Mihai Eminescu este un proto-legionar, ideile sale stau la baza ideilor politice ale lui Cuza, Nae Ionescu, Codreanu, Sima!”. În replică, A.P. scrie: „Lăsând la o parte circumstanțele obiective, care îl pot face pe om să aibă toată viața convingerea că supa se mănâncă nu pe gură ci prin ceafă, încep să am, după interesantul și necesarul interviu din «Barcada», îndoieli cu privire la cine este cu adevărat execrabil: Eminescu sau Negoitescu?”.

● În „Tribuna” (nr. 30) continuă ancheta legată de activitatea editurilor și *Starea cărții ca marfă în economia de piață*; răspund în acest număr: Vasile Igna (Editura Dacia, Cluj), Constantin Vremuleț (Editura Porto Franco, Galați), Mircea Oprea (Editura Libra, Cluj), Ovidiu Pecican (Editura Puncte cardinale, Arad). Mircea Oprea: „Da, nu sunt zile prea roze pentru literatura

românească contemporană în special. Presupun că ea se va scrie în continuare în măsura în care politicul mai lasă spațiu între preocupările cotidiene și pentru ea. De publicat, însă, se va publica mai greu și nu numai din lipsa fondurilor. Efortul de adaptare la o nouă realitate trebuie făcut de noi toți. (...) Sunt din ce în ce mai preocupat de gândul că scriitorul român, inclusiv cel de valoare, va trebui să scrie altfel, să inventeze altceva, pentru a ține pasul cu schimbările generale, pentru a nu se trezi autor de operă *datată* și, în consecință, refuzat de un public care nici el nu stă pe loc”.

26 iulie

● În „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 30) este publicată o scrisoare deschisă a lui Paul Goma, *Capra și căprarul. Scrisoare (colegială) de la Paris*, text care, în lunile următoare, va genera o serie întreagă de reacții polemice în presa culturală. Scrisoarea este însoțită de un șapou indignat al directorului publicației, Nicolae Breban: „Primim pe data de 18 iulie (cunform ștampileim poștei bucureștene), o scrisoare de la Paul Goma, Paris. O publicăm, bineînțeles, regretând tonul suburban al misivei. În genere, corespondența trimisă nouă și care folosește un limbaj asemănător nu găsește spațiu în revista noastră. Dat fiind faptul că semnatarul este o cunoscută personalitate a vieții politice și literare românești, facem o excepție. Îi punem, de altfel, la dispoziție și paginile revistei noastre – lui sau oricui va dori! și îl somăm pe dl Paul Goma de a produce probele obiective ale afirmațiilor sale extrem de grave. Dacă nu o va face – și nu poate, deoarece astfel de probe nu există! – îl convocăm în fața juriului de onoare al Uniunii Scriitorilor unde îi așteptăm scuzele, sau, de nu, îl vom pălmuși moral pentru ultragiul ce-l aduce nu numai unui scriitor – subsemnatului! – ci și întregului front literar”. ■ Textul epistolei (datat 29 iunie 1991, Paris) începe abrupt, prin invocarea imposibilității lui N. Breban de a explica, în orice condiții, unele aspecte biografice delicate: „- tovărășia cu Burtică. /- prietenia cu Pleșiță (general, șef al Securității, responsabil – printre altele – de reprimarea mișcării pentru drepturile omului din primăvara lui 1977 și de «lichidarea» grevei minerilor din Valea Jiului în august, același an./ - tăcerea «înțeleaptă» păstrată din august 1971 până în ianuarie 1990 (...) deci aproape două decenii – asupra distrugerilor pricinuite României și Românilor de regimul comunist (...)/ - repetatele tentative de a «sparge» exilul – ultima, în vara lui 1989, când a încercat să organizeze (în mare secret!) o... «Uniune a Scriitorilor Români», avându-l, mână dreaptă, pe Ilie Brie (?), mână stângă pe Dumitru Țepeneag («retrasul din lume» din 1978, ieșit din labirint – expresia îi aparține – după unsprezece ani, scriitorul care a refuzat să semneze *Apelul din aprilie 1989 pentru sprijinirea scriitorilor prizonieri în România, motivând că el: a) nu este român; b) că el a dat destul, a făcut destul pentru Români – gata!* – a semnat, după trei săptămâni, un alt *Apel*, alături de scriitorii ne-români) – iar în spate

pe: Damian Necula, Dan Culcer, Bujor Nedelcovici, Sorin Alexandrescu; din această Uniune a Scriitorilor Români nu aveau voie să facă parte nici Monica Lovinescu, nici Virgil Ierunca, nici Lucian Raicu, nici semnatarul acestor rânduri/ - *campania sistematică de denigrare a exilului* – dusă în *Contemporanul*, săptămânal al Ministerului Culturii (Piața Presei Libere nr. 1). Dorin Tudoran, în eseu *Frig sau frică...*, consacră întreg capitolul patru «exilatului cu dublă cetățenie (română și germană)» (...) aceste flori sunt culese din folclorul-fără-frontieră, precum comis-călătorul Breban, pe care Dorin Tudoran îl numea doar (!) *agent de influență*. Doar – în 1982-1983, când a fost scris eseu, fiindcă de atunci – e-he!/ Estimp, pe malul Dâmboviței, regimul comunist a fost răsturnat precum clătita; Securitatea s-a schimbat și ea cu totul (...) iar Breban, fiindcă n-a căpătat prim-ministeriatul, nici măcar Ministerul Culturii (pe care și-l tot împărțea, prin 1980-1981, la cenaclul Mămăligă cu celălalt iliist, Tănase), își continuă munca de (foarte) jos, ca scriitor la Serviciul Dezinformații – având grad onorific de căprar (de la rădăcina: capră). De astă-dată, nu mai joacă tenis cu Pleșiță; de astă-dată, și-a găsit un partener de dublu în persoana lui Măgureanu, conjudețean notoriu”. ■ Goma face, apoi, o radiografie a „fronturilor” luptei comunismului împotriva exilului – cel „intern”, reprezentat de „Săptămâna”, „Luceafărul” și, adiacent, „Scînteia”, „Contemporanul”, „Gazeta”, apoi „România literară”, „Flacăra”, „Scînteia tineretului” etc., cel „extern”, reprezentat de aliații din diaspora legionară ș.a., legătura între cele două „fronturi” fiind realizată de, între alții, „(pe urmele lui Ralea): Valentin Lipatti, Virgil Cîndea, Mihnea Gheorghiu, Al. Balaci, Plămădeală, Anania, Hăulică, Breban...”. Operațiunea ar fi – cf. P.G. – reluată, pe alte coordonate, după 1990, prin publicațiile „Azi”, „Dimineața”, „Națiunea”, „Adevărul”, „Democrația”, „România Mare”, Europa, „Totuși iubirea”, „în tradiția «Săptămîinii»”. În ocurență, „Publicația «Contemporanul» (...) practică, firește, cultura; cultivă, nu-i așa, valoarea – îndeobște, metafizică; tonul este civilizat, se pupă mereu mîna cucoanelor, se dialoghează sub formă de incontinent monolog directorial. Cu o știință (sau artă?) consumată, surprinzătoare pentru cine i-a citit proza, romancierul Breban se dovedește a fi un prestidigitator al amalgamului, un magician al insinuării, un as al îndoielii aruncate, un vrăjitor al sfertului de adevăr avansat în deschizător de pîrtie pentru șapte minciuni grase, lăptoase și aducând foloase, șarmeur rostitor de neadevăruri flagrante, zise ochi-în-ochi cu seninătate, cu o virginitate indubitabilă – chiar dacă ușor cam prea foarte vînată. (...) L-am lăsat în plata Domnului, să dea din falcă și din pix, crezând că nu se vor găsi amatori de Nietzsche oralizat după conspectele luate cândva, la cantina CC al PCR (...); nici setoși de Feodor Mihailovici explicat de foarte sus, cu furculița. (...) M-am înșelat...”. ■ În continuare, serialul din „Săptămîna” al lui Artur Silvestri („redactat de Securitate”), *Minciuna pe unde scurte*, prin care era combătută acțiunea postului „Europa liberă”, este pus în analogie cu serialul lui N.

Breban, *Stafile și farmecul exilului*, „redactat ca la Securitate, îndreptat împotriva Monicăi Lovinescu, a lui Virgil Ierunca, a «Europei libere» și a colaboratorilor”: „în rezumat, Breban îl continuă pe Târnăcop (*n.n.*, numele adevărat al lui Artur Silvestri)”. „Intervenția” lui P.G. este motivată – dincolo de elementele persiflate ale „râtașului provincial” produs de Breban – de „complicitatea neașteptată a lui Țepeneag”, elogiata de Breban ca „întemeietorul și artizanul opoziției culturale românești”, în vreme ce lui Goma, Tănase, Mihai Botez le e atribuit „doar” rolul de „disidenți”. Drept urmare, Goma pune, demonstrativ, „față în față” propria „situație” cu cea a lui Țepeneag: „Țepeneag: - pe când se afla la Paris, în 1975, Ceaușescu îi ia, prin decret, cetățenia română; refuză să ceară azil politic, vrea să obțină, direct, cetățenia franceză; în 1977, când vin și eu în Franța și cer azil politic, Țepeneag se supără pe mine, fiindcă nu mă consultasem cu el (mă consultasem cu soția mea, cu Ana eram căsătorit); în primăvara lui 1978 Țepeneag ne cere nouă, prietenilor să-l ajutăm să obțină cetățenia franceză direct, fără să mai treacă prin azil politic – și asta cât mai grabnic, fiindcă i se promisese bursa Humboldt la Berlin, iar el nu avea acte (pentru a putea călători în afara Franței); nu obținem, pentru prietenul nostru Țepeneag, direct, cetățenia franceză – motiv de supărare definitivă pe noi: Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Marie-France Ionesco, Mihnea Berindei, eu...; obține, totuși, cetățenia franceză – evitând azilul politic pentru a nu rupe «punțile cu țara», astfel ca soția, soacra, socrul, sora, fiul, fiica să poată călători în liniște încolo, încoace./ Goma: în 1975, când i s-a luat cetățenia lui Țepeneag, din România, îi scriu o scrisoare deschisă, difuzată, repetat, la Europa liberă – în care îi atac, în ordine crescătoare, pe Vasile Nicolescu, Dumitru Ghișe, Popescu-Dumnezeu, Nicolae Ceaușescu – prietenul Breban i-a scris, atunci, doar un bilet deschis? – vin în Franța, la scurt timp cer azil politic – cu care (statut) mă aflu și în clipa de față (...). Așadar: de la azilul politic cerut de mine, refuzat de el, s-a stricat prietenia noastră – în 1978. Unsprezece ani Țepeneag a stat deoparte (...) și iată-l acum material didactic în mâna Profesorului Breban, cel care ne explică deosebirea dintre «disident» (ghilimelele deriziunii) și *opozant* (subliniere) – după exact schema Securității. (...) După răfuiala cu mine (...) a trecut la Monica Lovinescu, la Virgil Ierunca... De înțeles că îi urăște de moarte: din 1977 nu l-au mai primit în casă pe agentul de influență (de altfel nici Ionesco; nici Cioran; nici Eliade – acces avea doar la Mămăligă, dar numai la Cenaclu...). Și minte Breban când scrie negru pe alb (...) că Monica Lovinescu l-ar fi sfătuit să nu ceară azil politic, fiindcă (?) n-are să aibă succes literar la Paris! Minte în toată impunitatea, ba, repetând, riscă să fie crezut, fiindcă nici unul dintre scriitorii care au trecut prin casa Monicăi Lovinescu nu i-a atras atenția că... Monica Lovinescu nu a «sfătuit» niciodată pe nimeni – nici să ceară (azil), nici să nu ceară; din principiu – fiindcă știa bine ce înseamnă *azilul politic*; opțiune morală, nu administrativă (ca cetățenia). (...)

Iată de ce e «crezut» Breban: pe scriitorul român nu-l interesează adevărul – care: acela ce spune că și el a stat decenii, tăcut, așa făcând «rezistență prin cultură»? – dar se poate suporta un asemenea adevăr? Așa că atunci când Breban, un fost și actual (structural) aparatcic (el însuși a recunoscut că a fost slugă perfectă, ca să știe cum trebuie să fie «perfect» stăpân...), prefăcând «Contemporanul», săptămânal al Ministerului Culturii, într-o vulgară gazetă de perete a cazarmii Malmaison (...) îi atacă pe «dictatorii culturii din exil»... – cum să nu se bucure că li se dă peste botăloră care-au uitat de unde-au plecat? Cum să nu dea din coadă că, uite, crapă și capra vecinului? (...) Culmea abjecției o atinge scriitorul Nicolae Breban în «Contemporanul» din 14 iunie 1991; *Riscul în cultură – 39, Exilul (luptele intestinale) III*. Pe de o parte, se deconspiră prostește (ce-or să-i facă șefii!) când scrie că faimoasa Uniune a Scriitorilor din vara lui 1989 a fost inițiată de el – agent de influență (până în acel moment); pe de alta îl atacă pe Ion Negoitescu tratându-l de «sărman», de culpabil, față de Europa liberă «pe care-o înjurase într-un articol». Negoitescu, după Breban, a dovedit în acel moment (vara lui '89) «fidelități agresive», «fanatisme de licean», este «lipsit de eleganță – în propria casă» (de la Müüchen, unde locuiește și mama «exilatului» Breban). (...) Nu mă miră nerușinarea structurală a lui Breban; nici «inconștiența» (...) copilăritului șotronard, inventator al onirismului autohton, strămoș al textualismului aborigen, Țepeneag. Mă miră, mă revoltă și mi-e rușine de nerușinarea lor, a scriitorilor din România care tac și-noată, sub Breban, ca sub nen-su, Ceaușescu; mă ofensează, mă pălmuiește tăcerea interesată (vai de izmenele rupte-n tur ale interesului acela!) a scriitorului român din țară față cu mizerabilele, mârșavele, murdarele atacuri securiste, prin «Contemporanul», săptămânal al Ministerului Culturii – îndreptate împotriva «exilului cultural» de la Paris – exact ca înainte de decembrie 1989. (...) Dacă nu pentru niște principii, atunci din interes apărați-vă... interesul principiilor, dragi și talentați și mari scriitori români cotidieni!». □ În partea a patra din eseul memorialistic *Resentimentul colegial* (a 43-a din serialul *Riscul în cultură*), Nicolae Breban pune pe același plan, demonstrativ și asumându-și riscurile, „idiosincraziile lui Eugen Barbu” cu „furiile lui Goma”, „atât de numeroase și totală”, încât riscă să nu mai fie auzite de nimeni. Principalele reproșuri vizează maximalismul moral fără acoperire: „Dacă dl. Goma (și noi toți!) vrem să trăim în democrație, în libertate, trebuie să ne supunem constrângerilor democrației, ale libertății: alături de demnitatea persoanei, a muncii, a opiniei etc., va trebui să acceptăm și responsabilitatea afirmațiilor (...). Dl. Goma se va supăra cu siguranță pe mine – dar el este deja atât de supărat că mi-a făcut rău în atâtea rânduri și mai ales în străinătate unde mă puteam apăra și mai puțin ca acasă (acea acasă care era la fel de puțin a mea ca și a lui!), el este atât de furios pe Breban pe care el l-a calomniat, și nu Breban pe el! (După toate aparențele, eu chiar am încercat să-i întind o mână de ajutor într-un moment dificil, când nu

se înghesuiau mulți s-o facă, când acest luucru comporta riscuri, un moment în care se arăta excesiv de recunoscător, aproape slugarnic!...). Am să reiau, în paranteză, o frază, spusă de curând de D. Țepeneag, un fost prieten al lui Paul Goma, ce explică fenomenul acesta de furie a ingratitudinii: – Sunt unii indivizi, spunea Țepeneag, care, la începutul unei relații, al unei prietenii, se comportă slugarnic, dau semne de exagerată modestie: apoi, după un timp, acești inși nu-ți iartă ei înșiși slugărnicia proprie și se răzbună cu armele cele mai neașteptate!... Dl. Goma, deci, se va supăra încă o dată pe mine, dar am să-i spun că D-sa nu face, acum (...) decât să aplice el însuși normele unui ofițer de securitate, ale unui activist, dar ale unui activist înrăit, resentimental (sic!), fără speranță; pentru D-sa există un monopol al adevărului (și al dreptății, al onestității, al curajului etc.), deținut numai de D-sa și de cei din stricta sa apropiere, din grupul său restrâns și imediat. Orice alte aserțiuni sunt nu numai false, dar și ticăloase, mincinoase, insidioase cu program!”.

● În „Contrapunct” (nr. 30), peste 200 de scriitori și artiști semnează un Protest adresat Parlamentului și Guvernului României, cărora le cer să stăvilească „flagelul” extremist al unui publicații precum „România Mare”. □ Ion Bogdan Lefter realizează un *Bilanț de vară* al evenimentelor vieții culturale autohtone (majoritatea, consemnate pe larg în „Contrapunct”).

● „România Mare” (nr. 59), semnalează, prin Leonard Gavrilu, *Senzaționala coridă a domnului Octavian Paler cu propria-i Minciună (I)*, pornind de la un text din „Acum”, Nr. 19, mai 1991 (*Suntem lângă o prăpastie*): „Când ziaristic, când... hebdomaduristic, după chef și împrejurări/evenimente, domnul Octavian Paller se dă în spectacol. Sportul său preferat, viața și moartea lui – corida! Partener de întrecere: o vită cornută, proprietate personală, atât de personală încât i-a intrat în sânge. Are nume de vacă: Minciuna. Regalist înfocat (deși nu și regățean!) domnul Paler face cam de mulțisor casă bună cu Minciuna. Dar, spre deosebire de monarhi, dumnealui se afișează cu dumneaei nu doar pe la superiori, ci oriunde crede că i-ar ieși un profit propagandistic pentru Partidul Național Țărănesc – ca și oficinile acestuia, în cap cu GDS, Alianța Civică și Societatea cu bască separatistă. (...) Una din cele mai memorabile coride cordiale ale domnului Octavian Paler și propria-i Minciună a avut drept scop – între altele – reabilitarea partidelor istorice, acelea făcute zi de zi de băcănie, până și de cotidianul de opoziție de-a surda, colportaje, zvonuri și contrainformații «Antiromânia slobodă». După cum vorbea îndelung despre Mafia de la Putere, etalând clișeele uzate ale incurabilului dumsale psitacism, la un moment dat Octavian Paler susține că inocentele partide istorice au fost discreditate (Doamne, ce infamie!) de către această mafie”.

27 iulie

● Ziarul „Dreptatea” reproduce, în traducere românească, un interviu acordat de Eugène Ionesco cotidianului „Corriere della Sera”: „*Omului îi lipsește*

înțelepciunea". Intervievatorul: „Eugen Ionesco amintește mult de eroul uneia din piesele sale despre soarta omului într-o lume absurdă. Stă așezat în fotoliul din sufrageria sa, care mi se pare un colț de scenă. Pentru prima oară îl văd atât de obosit și împăcat cu sine. Ochii lui, uneori plini de viață, sunt acoperiți pe jumătate de sprâncene. Spune că suferă de reumatism și că în curând va spune totul Domnului. Mai mult, îi va pune și câteva întrebări./ Marele dramaturg de naționalitate română are 80 de ani. Piesele sale au apărut recent în *Pléiade*...". E.I., întrebat „cum se va prezenta în fața Domnului”: „Ca un om obișnuit. Și știți de ce? Pentru că orice om își pune aceleași întrebări, încă din secolele îndepărtate. Doresc foarte mult să aud răspunsul Domnului. Între altele pentru că simt în mine povara unei uriașe oboseli. Cusurul meu – pasiunea pentru televiziune – face ca această piatră grea care îmi șade pe inimă să fie și mai apăsătoare. Sufletul lui Ionesco strigă. Și strigă întotdeauna același lucru. De ce oamenii se omoară între ei. (...)/ Știți, eu sunt mai aproape de Isus Cristos decât de Dumnezeu. Pe Isus îl înțeleg, pe Dumnezeu – deocamdată nu. Fiul Domnului este fratele meu. El s-a jertfit de dragul umanității. Acum, mi se spune: dv., Ionesco sunteți un înțelept bătrân. De aceea spuneți-ne cuvântul profetic. Dar nimeni nu poate rosti cuvinte profetice care să-i satisfacă pe toți, nici prelații. Nici chiar Papa de la Roma”. Ce-i lipsește omului? „– Înțelepciunea. N-o are absolut deloc”.

30 iulie

● În „Tineretul liber – Suplimentul literar și artistic” (nr. 30), Dan Stanca semnează editorialul **SF contra SF**: „Personal, mi se apare că abuzul de SF este o mare primejdie pentru spiritul omenesc. Trebuie de aceea să salvăm vechea retorică și vechea sensibilitate a omului care nu știa că LUNA e numai un astru acoperit de praf. Și de fapt nici nu e”.

[IULIE]

● Revista „Vatra” (nr. 7) se deschide cu un interviu luat lui Ștefan Băciuț de Nicolae Băciuț. Poetul exilat vorbește despre pericolele ce amenință poezia după 1989 (revenirea „poetaștrilor” fostului regim, între care Adrian Păunescu, drept „democrați neprihăniți”), despre începuturile carierei sale brașovene, despre perioada bucureșteană și anii exilului. Provoacă să-și spună opinia despre poezia prezentului, Ștefan Băciuț crede că „Marea poezie a ultimei jumătăți a secolului XX s-a făcut și se face în Americile Latine!”. □ În eseu **Memoria ca videoclip**, Marius Jucan analizează impactul filmului-document sau documentar în societatea românească de după 1989, mergând pe „ideea de spectacol al revoluției” și „al postrevoluției”. Sunt vizate serialul TV *Revoluția română în direct* și filmul *Piața Universității*: „Ambele producții mizează (...) pe curiozitatea spectatorului român frustrat de informații de încredere, pe setea lui de dezvoltări frontale. Dar mai presus de orice, pe faptul că cei mai mulți

dintre noi am făcut revoluția la televizor, cum tot la televizor am stat urmărind manifestația maraton din Piața Universității. Iată cum invariabil, instrumentul modelează mesajul. Atât *Revoluția...*, cât și *Piața Universității* exploatează legenda imperfectă a revoluției noastre, misterul ei feciorelnic ciobit pe alocuri, având harul împărtășaniei din alcovul puterii ori de pe trotuarul contestației”. □ La rubrica „Radar”, Mihai Sin discută relevanța „charisme” și a „charismaticului” în politic după 1989: „Cultul deșănțat și scabros al lui Ceaușescu a fost inițiat, lansat și dus «pe culmi» de indivizi care, și astăzi, dau dovadă de aceeași nerușinare și lipsă de minimă decență. E adevărat, românii au devenit mai circumspecți, dar România are o nevoie reală de personalități și lideri credibili. (...) Jocurile politice frivole și inconsecvența demagogică ar putea fi privite cu îngăduință și umor, componente ale vieții publice românești, dacă n-ar avea consecințe incalculabile într-o țară încă bântuită de spaime și suspiciuni, de vanități și poftă deșănțată” (*O criză fără sfârșit?*). □ Alexandru Vlad ironizează „rolul personalității” lui Ion Iliescu „în istoria” postdecembristă: „Domnul Iliescu ne-a prins în mijlocul Rubiconului și cu zarurile în mână, domnia sa venind, după unele spuse, în mare grabă de acasă cu pardesiul luat peste pijama, la timp ca să ne oprească de la a zvârli cu prețioasele pietricele, așa la întâmplare. Destinul național nu se joacă la barbut, ne-a spus dânsul muștrător, luând în mână sa zarurile buclucașe ce s-au transformat instantaneu în hățuri. Pe această cale, din simbolul unității și responsabilității ce s-a dorit, domnia sa riscă să devină simbolul trecutului ce ne amenință cu o prea durabilă persistență. (...) Cu toată seriozitatea, n-ar fi deloc imposibil ca președintele nostru, aprioric din punct de vedere constituțional, să aibă un model în ce privește metodică, ritmul și mai ales temporizarea reformelor, în Marele Frate de la Răsărit, fostul «om al anului» și feblețe a Europei, adică Mihail Gorbaciov. Noul Pact semnat de președinte pare o înțelegere între ei doi” (*Un om al «destinului», doi oameni ai «destinului» sau doi oameni ai aceluiași destin?*). □ La rubrica „Cronica literară”, Cornel Moraru scrie despre *Hermeneutica ideii de literatură* a lui Adrian Marino (*Hermeneutica lui Adrian Marino*) – lucrare care țintește „o deprovincializare” „radicală a criticii și literaturii noastre”. □ La rubrica „Vatra dialog”, intervievat de Alexandru Vlad, Adrian Marino vorbește despre compromisurile intelectualității cu puterea comunistă: „Capitularea și oportunismul politic al clasei intelectuale românești, din cercurile căreia făceam parte (ca asistent universitar suplinitor) m-au adus mai ales atunci – nu cred că exagerez – la exasperare. Și astăzi sunt indignat de alinierea și capitularea unor personalități ca G. Călinescu, Mihail Sadoveanu. Această revoltă profundă și definitivă m-a marcat, cred, pentru toată viața. Este greu să vă imaginați azi dv., generația tânără, frenezia, ipocrizia și duplicitatea dezgustătoare cu care intelectualitatea epocii, în marea sa majoritate, se «adapta», se «încadra», se arunca precipitat, orbește, în brațele noii puteri comuniste. Constat că, în parte, istoria se repetă, din nefericire”. În

continuare, Marino își face un succint autoportret politic („Tot ce am publicat, legal și ilegal în anii dictaturii (...) au un sens precis antitotalitar și «liberal». Uneori chiar «cosmopolit» (...) Sunt împotriva oricăror forme de totalitarism (de dreapta sau de stânga), de naționalism și șovinism (din orice direcție ar veni), de cenzură, dirijism și cultură oficială. Nu asimilez specia scriitorului «funcționar de stat». Aș aminti că de la eliberare, în 1963, până azi, am rămas doar un «liber profesionist». N-am fost angajat nicăieri. Nu știu nici măcar cum arată un stat de plată”) și oferă, din poziția de consilier al Fundației Soros, sugestii pentru depășirea blocajelor în cultură: „Trebuie creată o nouă clasă de *manageri*, în orice domeniu, deschisă, liberală, profesionalizată, de nivel european. A fugi în Europa este foarte ușor. A o aduce la noi acasă este mult mai greu”. □ Al. Cistelean recenzează volumul *În cunoștință de cauză* (1990) de Ion Negoitescu din aceeași perspectivă a „relațiilor dintre intelectualitatea română – și în special scriitorime – și regimul comunist”: „Cartea lui Ion Negoitescu este o muștrare de conștiință, un scenariu retrospectiv pentru fiecare intelectual și mai ales pentru scriitori. Ea este însă mai mult decât atât și în fragmentarismul compoziției sale transpar numeroase observații de psihologie etnică. Negoitescu n-a subapreciat efortul poeziei noastre de a se politiza, de a deveni o artă a protestului: «Niciodată nu s-a scris la noi atâta poezie politică bună». Radicalizarea sa politică n-a devalorizat gestul artistic de protest (sunt analizate poemele lui Dorin Tudoran, Mircea Dinescu, Ana Blandiana) și chiar când i-a pretins scriitorului o angajare politică directă această artă «politică și patriotică» a găsit în el un cititor comprehensiv” (*Intelectualul român și comunismul*). □ Ion Negoitescu scrie *Despre Gh. Grigurcu*, în dubla sa ipostază de poet și critic.

● Dintre tablete incluse la rubrica „Acul de busolă” semnată, în „Tomis” (nr. 7), de Nicolae Motoc, reține atenția *Modestia unui tânăr prozator*, unde sunt consemnate „judecățile severe” ale lui Ștefan Agopian formulate într-un interviu acordat „Convorbirilor literare” (nr. 22) privitoare la unii confrăți. Autorul volumelor *Tobit* și *Sara* îl consideră pe Marin Preda „foarte prost scriitor” în cele mai multe cărți ale sale. Rezistă *Moromeții* și *Întâlnirea din Pământuri*, prea puțin *Viața ca o pradă. Cel mai iubit dintre pământeni* „fiind aluzivă, fiind prost scrisă, neîngriit, foarte neglijent și neconsumând ideea politică până la capăt, ce valoare poate să aibă pentru mine? Ce poate să-mi spună mie, acum? Iar volumul trei este chiar un kitsch”. De o execuție asemănătoare are parte și Al. Ivăsiuc. Pe lista celor acceptabili sunt trecuți Nicolae Breban și Radu Petrescu, iar a celor ignorați, Paul Goma, Eugen Barbu, George Bălăiță. Ar merita însă, din perspectiva lui Agopian, să se bucure de o apreciere necondiționată D.R. Popescu (care, din poziția lui de președinte al Uniunii „a fost un sprijin pentru mulți... îi datorez mult”), Paul Georgescu și Mircea Ciobanu – pentru că l-au apreciat pe „debutantul Ștefan Agopian”. Unde este „modestia exagerată” de odinioară, „când era comilitonul lui Nichita

Stănescu?”, se întreabă Nicolae Motoc, menționând și aversiunea lui Ștefan Agopian față de criticii „care au refuzat să scrie despre cărțile lui, iar dacă au scris au dovedit că nu au înțeles mare lucru”.

● În „Familia” (nr. 7), Ioan F. Pop dialoghează cu Doina Uricariu pe teme legate de poezia contemporană. D.U. observă că, în perioada postdecembristă, „din partea tinerilor există o oarecare rezervă, a celor mai talentați dintre ei, și anume aceea că mulți simt că poezia nu este unealta cea mai specifică a acestor momente. (...) Toți românii simt nevoia unei stări de veghe, și mai puțin de reverie”.

[IULIE-AUGUST]

● Nr. 7-8 din „Apostrof” are ca temă problema morții și a suicidului. □ Victoria Flămând semnează studiul socio-antropologic *Suicidul – pedeapsă sau autodeterminare?*. □ Marta Petreu scrie despre *Pedeapsa, dreptul, nostalgia de a muri*: „Biblia nu pomeneste sinuciderea, biserica o interzice; prin moartea de bunăvoie, Dumnezeu și-ar pierde subiecții experimentelor sale: ce-ar fi ca animalele dintr-un laborator de cercetări psihologice, de pildă, să capete, brusc, dreptul de a se omorî în clipa în care experimentul științific devine intolerabil?” □ Se publică un *Dicționar de sinucideri* filosofico-literar, care debutează cu speța caragialiană „[nenea] ANGHELACHE” și se încheie cu „WOOLF Virginia”. □ Rubrica „Estuar” se dedică lui Eugen Ionescu. Ovidiu Pecican comentează volumul *Nu*, iar Octavian Soviany scrie despre *Tânărul Eugen Ionescu și Victor Hugo*. □ Se continuă publicarea unor extrase din *Eugen Ionescu se războiește cu toată lumea*, volum realizat de Mariana Vartic și aflat în curs de apariție. □ Adrian Oțoiu e prezent cu un fragment din romanul *Coaja lucrurilor*, aflat în pregătire. □ Se continuă publicarea unor părți din stenograma *Plenarei lărgite a Consiliului Teatrelor și Uniunii Scriitorilor privind dramaturgia originală// 1-2 decembrie 1964*. Sunt semnalate intervenții ale lui Mihail Davidoglu, Horia Lovinescu, Zaharia Stancu, Lucia Demetrius, Ion Băieșu, Dumitru Popescu, Dinu Săraru, Ion Brad, Valeriu Râpeanu ș.a. □ Intervievată de Ovidiu Pecican, Georgeta Naidin Dimisianu dă, între altele, detalii despre procesul de elaborare și editare a unora dintre operele lui Marin Preda. □ N. Steinhardt este prezent cu un fragment intitulat *Înfricoșătoarea judecată*. □ Ovidiu Pecican semnează un mic eseu intitulat *Moartea în secolul XX*. □ Aurel Codoban este autorul studiului *Sinucidere și „dorință metafizică”*, ale cărui referințe centrale sunt F.M. Dostoievski și René Girard. □ Este publicat fragmentul *Eros și Thanatos* din eseu *Eul și sinele* de Sigmund Freud, în prezentarea și traducerea lui Vasile Dem. Zamfirescu. În aceeași ordine de idei, se publică, de Edgar Morin, *Criza contemporană și „criza morții”* (traducere de M. Ilea), pasaje din piesa *Sinucigașul*, de Arkadi Avercenko (traducere de C.C. Buricea-Mlinarcic), poeme de Paul Celan (traducere de Ioan Mușlea), o preluare a unui interviu al

scriitoarei Marguerite Duras apărut în „Le Magazine Littéraire” (prezentare și traducere de Liana Râșcu) și un fragment din Petru Dumitriu, *Să iubești moartea*, din volumul *Je n'ai d'autre bonheur que Toi*, în traducerea Andrianei Fianu. □ Se continuă publicarea răspunsurilor la ancheta privind reevaluarea literaturii după 1989, intitulată *Revizuiți și supraviețuiți în cultura română contemporană*. În acest număr răspund Radu Mareș, Ion Bogdan Lefter și Egyed Péter. Radu Mareș opinează că reevaluarea literaturii române „trebuie asumată de un critic, de un istoric literar din categoria celor nedispuși să facă rabat conjuncturii și relațiilor personale”, Ion Bogdan Lefter crede că, pentru o reevaluare a trecutului literar, va fi nevoie „de eforturile conjugate ale celor dispuși să regândească literatura noastră postbelică, să clinească ierarhiile”, însă nu împărtășește presuposițiile autorilor anchetei din „Apostrof” și crede că se reevaluarea literaturii a început nu după, ci înainte de 1989: „e vorba despre reordonarea întregului câmp literar și cultural românesc pe care a impus-o evoluția în cursul anilor ‘80 spre structurile postmodernității”; de asemenea Lefter e de părere că nu se poate vorbi de un unic proces de reevaluare și că „Vom asista la o dinamizare spectaculoasă a raporturilor margine-centru, la toate nivelele «reevaluării»”, așadar „nu vom avea o unică și omogenă «reevaluare» a literaturii postbelice”. Egyed Péter nu crede nici el că reevaluarea se va produce prea curând: „Literatura este o instituție (Roland Barthes), o procesualitate cu anumite legități proprii pe care nu le putem devansa în mod arbitrar” și optează pentru „criteriul combinat cel axiologic-estetic și moral”.

[IULIE-AUGUST-SEPTEMBRIE]

● În paginile revistei „Echinox” (nr. 7-8-9) sunt publicate interviuri cu: Andrei Pleșu (*Despre Cioran de vorbă cu Andrei Pleșu*), Sorin Vieru, tot despre Cioran (*A înțelege și a căuta soluția pe cont propriu*), Vintilă Horia (*Nu este o alegere între Occident și Orient, ci între a fi și a nu fi creștin*), Paul Miron (*Să mă comport totdeauna ca un om liber*), dintre care reține atenția în mod special interviul acordat de Vintilă Horia. Iată ce răspunde interviuatul cu privire la urgențele momentului din cultura română: „Există (...) un blocaj al schimbării – acest lucru poate fi observat și în universitate și în general în viața socială a României. Se produc anumite schimbări, dar ele nu sunt aprofundate. Vechi profesori de marxism pot preda filosofie – istoria filosofică – sau pot dirija, «reforma». De cele mai multe ori la observația asta se răspundea: «vechii oameni sunt cei mai buni, ei știu, alții nu avem». (...) Eu sunt sigur că acești profesori de marxism-leninism nu erau deloc marxist-leniniști, sau prea puțini erau convinși; făceau asta ca să-ți câștige o pâine sau ca să nu intre la închisoare. În momentul în care vor fi puși în fața unor situații personale dramatice vor trebui în mod evident să treacă de la marxism-leninism la fenomenologie, existențialism ș.a.m.d. Adică să devină – sau să

continue a fi profesori universitari, însă predând adevărata filosofie. (...) Viitoarea Românie este pentru mine o sinteză între ceea ce a mai rămas bun în țară și ceea ce s-a făcut bun în exil. Fără această sinteză nu văd cum ar putea evalua lucrurile, în special în viața universitară (...) În Occident – am învățat asta pe propria piele – nu primim, ci dăm. Deci, cred că românul nu trebuie să aibă față de Occident o atitudine umilă, ci una de mândrie, ca reprezentant al unei națiuni capabile să dea, nu doar să primească. (...) Eu cred că lumea are dreptate când crede mai mult în Est decât în Vest, în momentul de față cel puțin. Mă refer în special la Europa, pentru că și în America spaniolă s-a petrecut ceva similar. Și acolo lumea este pe punctul de a alege între o tradiție creștină pe linie spaniolă, și o tentație foarte puternică anglo-saxonă, protestant-capitalistă, așa spune (Max Weber a știut foarte bine să facă legătura între capitalism și protestantism). La noi, așa spune, că e firesc să se aleagă Estul, în măsura în care Estul, nereferindu-se la geografie, ar implica o întoarcere sau o rămânere în creștinism. Dacă Estul nu este creștin este mai rău decât Vestul. Dacă cei tineri, și mă refer în special la universitari, au să renunțe la marxism pentru rock sau pentru bunăstarea materială ca ideal suprem, atunci schimbarea nu va fi servit la nimic. (...) Am auzit că cineva din Alianța Civică a declarat la Geneva că în momentul de față România nu are nevoie de creștinism, ci de altceva. Această declarație mi s-a părut a fi de o inconștiență totală. Lumea trebuie să se gândească să construiască o sinteză între gândirea lui Nae Ionescu, să zicem, și a lui N. Steinhardt. (...) Concluzia mea este că România a fost distrusă în proporție de 90% de comunism, iar recuperarea se poate face doar pornind de la restul de 10% rămas nealterat. Jünger spunea într-o carte de-a lui că toate schimbările din istoria popoarelor, a societății în general, se fac pe baza unui procent de 2%. Dacă speranțele noastre sunt și mai mari”.

AUGUST

1 august

● Eugen Simion publică în „România literară” (nr. 31) articolul **Marin Sorescu, incomodul**, comentariu la volumul *Poezii alese de cenzură* (Editura Roza Vânturilor, 1991): „I se întâmplă lui Marin Sorescu, în ultima vreme, fel de fel de lucruri, unele bune, altele, cele mai multe, rele. Bună a fost (pentru el) vestea că i s-a decernat premiul Herder pe anul 1990. Adversarii săi s-au întristat însă și, după ce și-au revenit puțin, i-au reproșat poetului că nu are măsură, e prea lacom... încasează toate premiile internaționale... (...) N-a trecut mult timp și Sorescu, premiatul, a fost scos de la revista «Ramuri» pe motiv că nu-l mai vor colaboratorii lui, poeți tineri și de viitor. Jignit de ambiguitatea conducerii Uniunii Scriitorilor în această dubioasă dilemă (ori, ori), poetul și-a dat demisia din Uniune. S-a protestat în presă, Consiliul Uniunii a dat un comunicat împăciuitoare, trei scriitori (printre care și subsemnatul) s-au

solidarizat cu Marin Sorescu considerând inacceptabilă pedepsirea lui profesională pentru opinia sa politică incomodă pentru unii confracți și... rezultatul s-a văzut: Sorescu a rămas, în continuare, eliminat din fruntea revistei «Ramuri». Juriul Uniunii, condus de criticul literar Ov. S. Crohmălniceanu, i-a acordat ca o recompensă premiul de teatru pentru *Vărul Shakespeare*. Dramaturgul, flatat de acest gest de simpatie, a avut naivitatea să-l primească și ce-a urmat se știe: televiziunea și revistele literare au difuzat imaginea unui Sorescu pierdut în brațele președintelui Uniunii Scriitorilor.../ S-au supărat de data aceasta simpatizanții lui Marin Sorescu și adversarii lui M. Dinescu. Cum, M. Sorescu strânge mâna care l-a lovit? Acceptă să se întoarcă acolo unde a fost insultat? În «Adevărul» a apărut un articol deosebit de violent, scris de un tânăr scriitor, care-l acuză pe autorul *Ionei* de răul capital: are o conștiință morală flexibilă, prea flexibilă (!!). Alegerea poetului la Academia Română (o întâmplare bună pentru el) n-a provocat o sărbătoare în presa literară. Cele mai multe publicații n-au consemnat nici măcar evenimentul ca atare. (...) Încă un succes, două, de acest fel și Sorescu trebuie să-și facă bagajele. Numai că el se încăpățânează să-și vadă de ale lui și, iată-l, colac peste pupăză, că scoate (...) un prim volum din opera lui lirică integrală și o carte cu poemele refuzate, în decursul vremii, de cenzură./ Despre primul, critica românească postrevoluționară, interesată de alte fantasmе, nu suflă un cuvânt. Despre poemele alese de cenzori n-a apărut, după știința mea, decât un singur comentariu și anume acela publicat de N. Manolescu în «România literară» (6 iunie 1991). Semn că Marin Sorescu, refuzat de cenzură, începe să fie refuzat acum și de criticii literari? Încheierea cronicii lui N. Manolescu este, oricum, destul de sceptică: refuză volumului de poeme calitatea de document și contestă și valoarea estetică. (...)/ Volumul de față adună cu aproximație o sută de poeme, în majoritate sonete. Autorul nu spune nici când au fost scrise, nici când au fost respinse. N. Manolescu discută pe larg acest aspect și se arată nemulțumit de faptul că Marin Sorescu nu face precizările necesare pentru a ști dacă poemele au fost cu adevărat respinse de cenzură sau numai eliminate, din precauție, de autor... Criticul formulează chiar suspiciunea că poetul și-a aranjat puținel volumul în așa fel încât să apară într-o lumină favorabilă (...). Tentativă de înșelăciune? Acuzație gravă, deloc benignă. (...) Concluzia criticului este că M. Sorescu și-a ascuns bine poemele în sertar și le scoate acum la lumină, îmbogățind astfel un folclor politic suspect...".

● În „Azi” este publicată integral *Legea drepturilor de autor*.

2 august

● În „Contrapunct” (nr. 31), Ion Bogdan Lefter polemizează cu Eugen Simion și „generația ‘60” (*Cum se „face” istoria literaturii*), în urma unui interviu luat de critic lui Fănuș Neagu în „Caiete critice”, interviu unde este criticată poziția revistei „Contrapunct”, care ar fi minimalizat producția șaizeciștilor.

I.B.L. oferă, în replică, numeroase exemple de comentare atentă și elogioasă a autorilor șaizeciști în paginile revistei incriminate. I.B.L. relatează și un episod în care E.S., întâlnindu-l la facultatea de Litere, i-a reproșat ignorarea cărților „șaizeciste” în bilanțul final al anului 1990. Pentru ca, spre final, au torul articolului să precizeze: „De fapt, ceea ce știe, dar nu spune Dl. E. Simion este că îmi cunoaște rezervele foarte serioase față de unii autori ai generației '60, în frunte cu N. Stănescu, din discuții mai vechi și de la dezbaterile fostului Cerc de Cistică al Filologiei – dar *nu din scris*, pentru că nu mi le-am exprimat încă negru pe alb nici în «Contrapunct», nici în altă parte din pricini diverse, între care aceea că nu mi s-a părut onest și oportun să o fac nici în contextul vieții literare de dinainte de decembrie 1989, nici în acela de după. În orice caz, expresia «oaia neagră a criticului» e o expresie excesiv de panicată: pe alți autori ai generației '60 îi prețuiesc foarte mult și sunt și eu de părere că au jucat un rol esențial în reconstruirea literaturii naționale după dezastrul din perioada proletcultistă”. Relativ la acuzele lui Fănuș Neagu, care le reproșează celor de la „Contrapunct” „lipsa cărților” (cu „vreo două excepții”), I.B.L. răspunde în termeni aluzivi: „Dl. Fănuș Neagu se află de multă vreme dincolo de lumea noastră, a celor care ne îndeletnicim cu scrisul. Mai presus de orice artă, stilul său impetuos este un mod de viață și exprimă o anumită moralitate, care ne depășește. Când avem o clipă de pauză (pentru că – știți – noi consumăm mult timp cu cititul), îl contemplăm cu interes, din sete de cunoaștere. Și uite-așa se «face» istoria literaturii!”.

● Ștefan Aug. Doinaș publică în revista „22” (nr. 30) o primă parte dintr-un eseu mai amplu intitulat ***Putere și responsabilitate politică***, formulând întrebări precum: „Oare există astăzi, la noi, o etică a puterii? Marile concepte au fost golite de conținut? Care sunt cele două tipuri de responsabilitate care domină societatea umană? Oamenii de stat cunosc rațiunea de a fi a statului? Sunt desuete și inoperante noțiunile moralei politice tradiționale? Cum se manifestă responsabilitatea – sau iresponsabilitatea – în peisajul politic al României de azi? Cine a avut interesul ca dictatorul să nu spună ceea ce trebuia să fie spus? Ce înseamnă conceptul de «dictator luminat»? Care era responsabilitatea lui Ion Iliescu la mijlocul lui iunie 1990? Ce a făcut «părintele» țării cu averea «fiilor» săi?”. (Eseul va fi publicat în mai multe episoade, în numerele următoare ale revistei.) □ Sorin Alexandrescu realizează un interviu cu Regele Mihai.

● În „Adevărul”, Z. Ornea publică articolul ***Grava criză a culturii scrise***: „Mai întâi o observație de istoric literar și de editor cu o experiență de peste 35 de ani. Pe scurt, aș observa că, pentru a rămâne câteva – puține – cărți, în fiecare gen literar, trebuie să se publice mult. Istoria literaturii (nu numai de la noi) îmi este martoră. În orice perioadă a traiectului ei s-a publicat mult (evit cuvântul enorm) și a rămas – cum se și cuvenea – foarte, foarte puțin. Mediocritățile, totdeauna agitate, zgomotoase și impenitente, au rolul lor. Ele (...)

întrețin viața literară, o fermentează și constituie un îngrășământ pentru climatul stimulat. Valorile durabile se evaluează întotdeauna în funcție de magma mișcătoare a mediocrităților fără istorie rezistentă. (...) E rostul criticii de întâmpinare să selecteze valorile după criteriile inflexibile ale esteticului (...). Apoi valoarea unei perioade literare nu se stabilește – oricât ar părea de paradoxal – în funcție de capodopere, atâtea câte sunt. Aș spune că mai curând această valoare e conferită de calitatea literaturii de nivel mediu. (...)/ Dar observația mea de critic și istoric literar se referă la situații plasate cât de cât în normalitate. Iar noi în această perioadă, sperăm tranzitorie, trăim în deconcertantă anormalitate. Prețul hârtiei s-a scumpit de vreo trei ori și acum riscă, prin noua majorare anunțată, să bată toate recordurile. Manopera tipografică s-a dublat și s-a triplat, iar acum se așteaptă o nouă majorare. Asistăm la o prăbușire a sistemului de difuzare a cărții (...). În aceste condiții, literatura de valoare medie și, să-i spunem, superioară, întâmpină mari dificultăți în apariție. Și datorită costurilor ridicate, și datorită tirajelor catastrofal de coborâte. Ceea ce triumfă, lăfăindu-se, trufaș, în librării și pe tarabele ambulanților, e cartea veleitarilor și cea de subconsum (tradusă), vulgar trivială și în afara oricăror standarde estetice. Și această producție înfricoșătoare e tipărită de cele peste 900 (nouă sute) de edituri private (...), unele dintre ele (...) lipsite de orice scrupul, urmărind numai rapida îmbogățire, cu riscul pervertirii gustului public”.

● Într-un articol din „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 31), **Ralentiul, surdina revoltei**, Ovidiu Pecican realizează o sumară retrospectivă a prozei Gabrielei Adameșteanu, insistând cu precădere asupra romanului de debut al autoarei, *Drumul egal al fiecărei zile* (1975), pus în contextul mai larg al prozei deceniului al optulea. □ Traian T. Coșovei semnează un text despre poezia lui Grigore Hagiu, ***Cel mai frumos vers mi-l vor scrie oasele***.

● În nr. 60 din „România Mare”, C.V. Tudor reconstituie ***Dosarul agentului kominternist Mihai Șora*** – sau „cum le-au făcut unii pe toate la viața lor: și alături de legionari, și sub flamura Armatei Roșii, și în fruntea Alinaței Civice”: „Printre cameleonii care au ieșit ca râmele după ploaie, la numai câteva ore după controversata fugă a lui Ceaușescu, o figură aparte a făcut-o un intelectual cu păr alb și gesturi molatice. (...) Îmbrăcat decent, calculat în aprecieri, cu o gestică de înțelept care, printr-un simplu deget ridicat șamanistic, poate potoli mulțimile, Mihai Șora contrasta vizibil cu țopăielile stridente ale unor Dinescu, Caramitru, Liiceanu, Vartan Arachelian și ale altora care se înfruptaseră copios din tortul comunist și cu o iuțeală de mână formidabilă au întors foaia, i-au pus pe alții la zid pentru a fi ei absolviți de păcate și chiar au reușit să păcălească destulă lume. Ajuns ministru al Învățământului, prima grijă a lui M. Șora a fost să dea niște legi și dispoziții care au marcat începutul celei mai odioase diversiuni din istoria învățământului național: «autonomia învățământului în limba maghiară, alungarea dascălilor și elevilor

români din școli, din comune, orașe, județe!». (...) Firește, M. Șora nu a întreținut în jurul său un scandal atât de zgomotos ca Pleșu. El a lucrat mai diplomatic, și-a creat întâi cadrul legal al trădării. (...) Pagubele produse de M. Șora ca ministru al Învățământului sunt incalculabile. Iar *moștenirea Șora* este dusă mai departe de un alt GDS-ist, Gheorghe Ștefan. Acest Iuda era programat să facă rău, ochii lui au fost ațintiți tot timpul ba la Budapesta (de unde-i venise nevasta), ba la Moscova (de unde îi veniseră ordinele), ba la Tel Aviv. (...) Studiind acest *caz*, orice analist poate vedea în cele mai mici nervuri modul în care a lucrat francmasoneria mondială pentru parazitarea României după cel de-al doilea război: în 1945 prin *bolșevism*, în 1989 prin *elitism*. Acești trădători de țară au fost cu oricine în viața lor, și cu Armata Roșie, și cu Sionismul mondial, ba chiar mulți dintre ei și cu agenturile nazismului – numai cu poporul român nu au vrut să fie. Uite că acest popor s-a trezit acum, în sfârșit, și nu-i mai suportă”. □ Este reprodus un pamflet al lui Mircea Micu din revista „Viața” (nr. 29/1991), ***Derbedeul național***, dedicat lui I. Negoitescu, care vorbise de curând (într-un interviu din „Baricada”) despre un Eminescu „proto-legionar”: „Citesc stupefiat afirmația aproape incredibilă făcută de I. Negoitescu (...): «Chiar dacă șochez, este bine să se știe că Mihai Eminescu este proto-legionar, ideile sale au stat la baza programelor politice ale lui Cuza, Nae Ionescu, Codreanu și Sima». Ați citit bine. Criticul și homosexualul I. Negoitescu, corupătorul de minori și fetița portarilor de la Mogoșoaia, a gunoierilor plătiți, *Nela*, cum îl botezau cei care se ușurau în dosul său de maimuță, are impertinența și nebunia, curajul și nerușinarea de a jigni geniul absolut al poporului român și, prin el, pe toți românii. Nu ții minte când te-am salvat din ghearele țiganilor de la Mogoșoaia, care îți făcuseră «plăcerea» și se apucaseră să te lase fără inele? (...) Ai fugit ca un laș din țara în care te-ai născut, după ce-ai făcut și pe disidentul de mucava, cerându-ți mai apoi scuze publice și scrise, stupefiindu-ți prietenii și adversarii, ca o canalie ce ești. (...) Ți-a mers bine în Germania, o făceai pe intelectualul subțire, vorbindu-ne cu voce de scapete despre demnitatea umană. Cu puțin timp în urmă ai declarat cu nonșalanță că «ți-e rușine că te-ai născut român». Să nu-ți fie. Fiindcă o otreapă nu se poate mândri cu această calitate... Derbedeu național, agață-te mai bine de papionul ce-l porți la gât, spre a simți, în sfârșit, vorba lui Villon, cât îți atârnă dosul ciuruit!”.

6 august

● În „Tineretul liber – Suplimentul literar și artistic” (nr. 31), sub titlul „***Nimic nu există în artă dacă nu are valoare artistică***”, este publicat un interviu cu regizorul Stere Gulea (realizat de Francesco Gerardi). Cunoscut îndeosebi pentru regizarea filmului *Moromeții*, Stere Gulea declară: „Eu am încercat să îmi orientez activitatea și opțiunile tocmai către acest univers spiritual, care avea ca punct de identitate universul rural. Autorii către care m-am îndreptat –

Sadoveanu, Marin Preda, Sorin Titel – sunt recunoscuți ca provenind din țărâtime. (...) Chiar după momentul *Moromeții* am traversat o perioadă destul de grea – grea din punctul meu de vedere – al opțiunii interioare, al clarificării mele interioare, pentru că fiind un film care a avut un impact și și-a găsit ecou și aprecieri, am început să fiu puțin copleșit, timorat, și într-un fel manipulat de propria-mi realizare”.

7 august

- În „Luceafărul” (nr. 32), Florin Manolescu (*Brațul revoluției...*) scrie despre romanul lui Paul Goma *Soldatul câinelui* (Editura Humanitas, 1991).

8 august

- În Post Scriptumul părții a doua a articolului *Marin Sorescu, incomodul*, apărut în nr. 32 al „României literare”, Eugen Simion polemizează cu Ion Bogdan Lefter, care lansase în „Contrapunct” ironii la adresa unor scriitori ai generației '60: „Dl. Ion Bogdan Lefter crede că eu sunt «panicat», «speriat» ș.a.m.d. de faptul că el nu-i apreciază pe Nichita Stănescu, M. Sorescu, Fănuș Neagu și pe alți scriitori din generația '60, «favoriți» de-ai mei. Promite ferm să se ocupe de ei în viitor, punând astfel capăt – zice el justițiar – «nesfârșitelor elogiuri hipertrofice cu care autorii săi favoriți (...) au fost obișnuiți în deceniile trecute (...)». Țin să-l asigur pe dl. Ion Bogdan Lefter că panica și sperietura mea nu sunt decât în închipuirea lui. Nu, nu sunt deloc înfricoșat de ceea ce crede și ceea ce scrie dl. I.B.L., și nu știu cum să fac să-l conving că nu am insomnii din pricina hotărârii sale de a pune ordine în literatura postbelică. (...) / În ce privește promisiunea pe care o face, condescendent, dl. I.B.L., și anume că, dacă voi publica de acum înainte o carte, se va ocupa și de mine (mă va recenza, adică), i-aș rămâne recunoscător dacă nu și-ar asuma și această grijă. Are el destule. Să rămână fiecare la «favoriții» lui. Eu cu ai mei, el (și colegii săi de la «Contrapunct»), cu ai lor. Să vedem ce iese. Oricum, din numărătoarea steagurilor, făcută de dl. I.B.L., în cel mai pur stil Pristanda (11 Breban, 5 Manolescu, 1 Nemoianu etc.) nu reiese în nici un fel că redactorii de la «Contrapunct» ar aplica, neabătut, criteriul estetic. Alte criterii, da, sunt transparente...”.

- Nr. 32 din „Tribuna” se deschide cu un articol al lui D. Vatamaniuc, *Eminescu despre despotism, demagogie, monarhie constituțională și socialism* – despre publicistica eminesciană: „Eminescu pornește în articolele sale de la stări de lucruri din vremea sa, pe care le descrie, ca un sociolog, ca să formuleze pe baza lor aprecieri cu o extraordinară capacitate de generalizare”. □ Sub titlul *Cai verzi în cadru real*, Sanda Cordoș comentează romanul *Sabina* al lui Paul Goma (Biblioteca Apostrof, Cluj, 1991): „*Realist înrăit*, Goma a devenit un *fenomen* în mișcare pentru spațiul nostru literar”, iar

„când vrea poate deveni, dincolo de digresiuni și simplitatea epică, un liric făcând elogiul Cuvintelor”.

● Într-un articol din „Adevărul”, *Eminescu și iudaismul*, I.M. Ștefan scrie despre „acuza nedreaptă de antisemitism” adusă poetului național.

9 august

● Moare, la București, Cella Delavrancea (n. 1887).

● În articolul *Arbitraj intelectual*, apărut în revista „22” (nr. 31), Mihai Sin examinează critic atitudini, prejudecăți, stări de spirit ale intelectualului român după 1989: „Mi se pare că pericolul cel mai mare care îi paște pe intelectuali vine tot dinspre ei. Cred că s-ar putea spune foarte multe despre intelectualul român în această perioadă posttotalitară, despre vanități exacerbate, despre o anumită naivitate, despre păgubosul obicei de a căuta modele în altă parte («n-avem un Havel!», «n-avem nici măcar un Michnik!») – deși calitățile de politician ale lui Havel sunt contestate de mulți concetățeni ai săi, iar în Polonia a câștigat... Walesa), despre un exagerat și intolerant spirit critic, în evident contrast cu prea rarele și nu întotdeauna sincerele introspecții, ba chiar despre o anumită demagogie./ Spun toate acestea pentru că mi se pare că, în sfârșit, destule erori ale intelectualității române, mai ales ale celei care a ieșit în arenă, ar trebui recunoscute cu toată franchețea. (...) Cu riscul de a produce nemulțumiri și indispoziții unor oameni pe care îi stimez, sau altora pe care îi consider prieteni, aș aminti doar câteva «erori» care mi s-au părut evidente încă de la început./ - Din entuziasm, din elan, din prea bune intenții sau din prea mari ambiții s-a greșit enorm (...) când destui intelectuali de anvergură au crezut că pasul din bibliotecă în stradă este ușor de făcut. O exagerată încredere în sine i-a împins spre convingerea că niște etape pot fi cu ușurință «arse». Ei bine, s-a putut observa că nu e tocmai ușor să comunici cu cei de jos, că însăși problema adaptării limbajului a constituit pentru unii un examen pe care nu l-au trecut. (...) - Problemele naționale, ba chiar naționalismele de tot felul, atât de evidente în țările est-europene, dar răbufnind uneori și în țările vestului, au fost tratate nu o dată cu o deconcertantă superficialitate, reduse uneori la scheme teoretice, prezentate cu o «doctă» suficiență. Frenezia de a fi europeni s-a transformat în unele situații în aroganță, iar alteori am putut citi cu stupeoare că probleme cum ar fi conflictele interetnice sunt întreținute doar superficial. În locul unor analize temeinice și serioase sau în locul descinderii «în teren» s-a apelat – din nou – la formule de împrumut (...). Într-un fel, de neimplicarea sau implicarea doar aparentă în chestiunea naționalismelor, au profitat din plin cei ce au transformat-o în capital politic./ - Nu s-a ținut seama de o lege nescrisă a politicianismului după care intelectualii de excepție nu reușesc îndeobște să pătrundă în ierarhia superioară a partidelor sau a puterii, ei fiind stopați de obicei la eșalonul doi. (...) Dar, cu toate acestea, obsesia de a fi lideri funcționează din plin./ - În sfârșit, cred că o altă eroare a fost generată

de pasiuni devastatoare, de invidii și vechi ranchiune, de suspiciune sau chiar de ură, toate acestea având un efect catastrofal pentru mulți intelectuali, distrugând prietenii, dizolvând sentimente de solidaritate care păreau trainice, anulând parcă peste noapte sentimente de stimă și prietenie, bulversând nu atât sistemul oficializat al «valorii», ci însăși noțiunea de valoare. S-a ajuns la constituirea unor tabere dușmane (...)/ În felul acesta (...), cei ce au rămas, într-un fel sau altul, în expectativă, sunt priviți nu o dată, dintr-o parte sau alta, tot ca dușmani...». □ Apare a doua parte a eseului ***Putere și responsabilitate politică*** de Ștefan Aug. Doinaș – despre, în acest episod, „momentul propice al politicii externe românești” (creat odată cu prăbușirea URSS) și „momentul necesar” al reformelor economice, ca și despre rolul opoziției sau despre distincția „democrație” vs. „doxocrație”. □ În ***Despre un anume Constantin Noica***, Alexandru Paleologu comentează pe larg unul dintre textele care au stat la originea acuzațiilor din procesul lui Noica-Pillat: „*Răspunsul prietenului din depărtare* este un text pe de o parte foarte caracteristic pentru epoca în care a fost scris și, pe de altă parte, foarte caracteristic pentru Noica însuși. În ce privește epoca, *Răspunsul* lui Noica reflectă direct problemele de natură etică și deci comportamentală, dar și cele (...) mai «obiective» (...) care preocupau în modul cel mai presant pe intelectualii români (și în genere pe cei din Est) neangajați în colaborarea cu regimul comunist și, deci, în diferite grade și forme, marginalizați. (...) Pentru științificii puri, problema părea oricum mai ușor de rezolvat în sens pozitiv (deși nu era nici în cazul lor o soluție garantat inocentă). Pentru noi, «literarii», soluția era mai riscantă, neputând fi apreciată în general, ci numai de la caz la caz. (...) În linii mari și în primă instanță, aceasta e tema *Răspunsului Prietenului din depărtare*. Noica pleacă (...) de la constatarea (...) că în epoca noastră asistăm la triumful «spiritului de geometrie» asupra «spiritului de finețe», recte, spune Noica, victoria spiritului științific, deci a raționalismului, deci a «raționalizării», deci, implicit, a planificării, deci a marilor inițiative tehnice și colective (spre deosebire de spiritul de finețe care e particularist, deci individualist, intuitiv, hedonist etc.). Evident, «spiritul de geometrie» e mai curând democratic iar cel de finețe mai curând aristocratic (asta nu o spune Noica, o spun eu, spuneam în discuțiile noastre pe marginea *Răspunsului*, lucrul fiind implicit în teza respectivă)./ De aici Noica trăgea câteva consecințe de ordin pragmatic (...) și de natură etică. În primul rând că este bine ca unii, competenți și valoroși, să colaboreze *total* cu regimul (...). Apoi că este de asemenea bine ca alții, de fapt cei mai mulți, să colaboreze *parțial* cu regimul, în limitele stricte ale competenței, fără supralicitări și cu remunerația aferentă (...). Apoi, în al treilea rând, că este nu numai bine, dar necesar ca unii să nu colaboreze deloc cu regimul, categorie în care intra Noica însuși (și, desigur, spre onoarea lor, și alții)./ Toată această susținere m-a ajutat pe mine, când am fost adus la Tribunalul Militar ca martor la a doua înfățișare a procesului lui Ion Negoițescu, să argumentez că textul lui

Noica nu este, cum îl declara acuzarea, un text «dușmănos». Totodată: „Ceea ce este după mine viciul central al gândirii noiciene, dar, indiferent, viciu sau nu, ceea ce este esențial în gândirea lui și constituie sămburele dialecticii pe care s-a străduit s-o inventeze (...) constă în *alternativă* și *excludere*. Pentru el, orice *distinguo* sau orice polaritate se transforma într-o alternativă. *Sau/sau* (...) rațiunea *sau* intelectul, sufletul *sau* spiritul, natura *sau* cultura. Orice distincție îi apărea ca o contradicție, orice contradicție o alternativă, orice alternativă o excludere. (...) Faptul că geometria analitică și calculul infinitezimal au fost inventate de Descartes și Leibniz în plină epocă în care dominau saloanele și spiritul de finețe nu-l tulbura deloc, și nici că de la Pitagora și Euclid geometria a coexistat de-a lungul mileniilor cu toate manifestările posibile ale fineței./ (...) Admit că această pornire a mea anti-Noica poate părea unilaterală și pătimașă. Lumea s-a învățat la noi să nu vadă decât în alb și negru, elogiul fără rezerve sau rezerve fără elogiul. Bineînțeles, există și mai rău, calomnia, negarea totală a calităților, acuzele de cele mai negre mașinațiuni. Cred că este aici o influență totalitară. În cazul lui Constantin Noica s-a petrecut și se petrece, în opinia contemporanilor, un fenomen care ține (...) de reacția alternativă: *sau/sau*. Pentru unii Noica e un geniu absolut, un gură, un maestru spiritual, tot ce a spus sau a scris e literă de evanghelie. (...) Alții, din contră, au pentru el o antipatie viscerală, nu pot auzi de el fără să bombăne. (...) Dar primii, adulatorii, extatici, noicolatrii sunt mult mai dăunători, mult mai nedrepti cu el decât detractorii. (...) E indispensabil să ne păstrăm față de el toată independența și simțul critic. Constantin Noica nu e înțeles și nici prețuit de cei care nu-l contestă”. □ Sub titlul ***Condamnați la fericire. Experimentul comunist în România***, este transcris un interviu realizat de Gabriela Adameșteanu cu Vladimir Tismăneanu. □ În articolul ***Extremismul nu poate inventa nimic nou***, Z. Ornea își mărturisește intenția de a scrie o carte despre „tensiunea de idei din anii treizeci”: „Citesc sau recitesc, pentru asta, la Biblioteca Academiei, de aproape un an, presa aceluia deceniu. De vreo zece luni am studiat (e cuvântul potrivit) publicațiile de extremă dreaptă, destul de multe și monocorde în motive ideologice. Le citesc fără stări emoționale, rece, profesional, luându-mi note pe fișe. (...) Din păcate, în jurul acestor magiștri ai extremismului de dreapta s-au adunat destui tineri, unii excepționali dotați. (...) Știu bine că unele dintre aceste semnături (...) sunt astăzi nume ilustre, făcându-ne cinste peste tot în lume. Mi s-a reproșat, în ultima vreme, că nu e bine, e improductiv să citez din publicistica lor legionară de tinerețe, pe care unii (de pildă Cioran) o repudiază repulsiv. E adevărat că unii o repudiază, dar reconstituirea tensiunii de idei din anii '30, dacă vrea să fie onestă, nu poate ignora semnăturile unor Cioran, Noica, Eliade. (...) Voi reconstitui deci epoca după – vorba prietenului Radu Cosașu – criteriile adevărului integral. Cu orice risc și orice sacrificiu previzibil./ (...) Dezvăluirea extremismului de dreapta interbelic servește și un mult util rol profilactic. Înfățișează antecesorii

publicațiilor asemănătoare de astăzi: «Europa», «România Mare» și suratele lor. Nu inventează nici ele nimic. Reiau sloganurile xenofob-antisemite ale ceaușismului în varianta lui «Sfarmă Piatră» și «Porunca Vremii». N-au nimic din ținuta intelectuală a unor articole semnate de exponenții «generației '27».

● Editorialul lui Nicolae Breban din „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 32), *Riscul în cultură* (45). *Resentimentul* (6), abordează o temă de actualitate în România primilor ani de după 1989, noul val al emigrației românești în Occident: „Odată Ceaușescu nimicit și puse premisele unei viitoare societăți democratice, europene, exodul grupărilor, al tinerilor de înaltă calificare continuă. Există justificări subiective pentru aceasta, dar nici una obiectivă; ca și aceea că în România ar continua comunismul – idee întreținută în mod iresponsabil și de anumite cercuri ale emigrației (...). Evident, mulți dintre cei care pleacă (...) acum, se vor întoarce lovindu-se de valul de șomaj din Europa occidentală și, mai ales, de atmosfera neprietenească, neînțelegătoare a popoarelor de acolo ce, dacă ne-au primit bine când fugeam de barbaria comunismului, vor înțelege foarte rău demisia morală a fugarilor și o vor eticheta ca o emigrație economică, deci o încercare de căpățuială, o inserție iute, comodă, într-o structură gata făcută. Se vor întoarce, poate, și unii din cei ce-au plecat perfect justificat, disperați de orizontul negru și, aparent, implacabil al singurei dictaturi personale din Est și cultura, știința și industria românească vor beneficia (...) de cadre cu experiența vestului”. Și, spre final, întrebarea: „Ce rost are (...) continuarea emigrației românești, unde o pondere însemnată o au intelectualii?!”. □ Într-un articol intitulat *Căruța și vizitul* (datat 30 iulie 1991, Paris), Dumitru Țepeneag face o radiografie a istoriei relațiilor sale cu Paul Goma, reacționând la scrisoarea acuzatoare a acestuia (publicată în nr. din 26 iulie 1991 al revistei „Contemporanul. Ideea europeană”). Este rememorat, printre altele, sprijinul acordat în țară, din perioada „grupului oniric” (care, din considerente etico-politice, „a vegheat în jurul lui”, chiar dacă „nu toți îl prețuiau ca scriitor”): „Am ajutat la scoaterea manuscriselor lui din țară, am făcut referate favorabile pentru Suhrkamp, pentru Gallimard. Am scris un articol elogios pentru *Ostinato* în «Le Monde» încă în toamna lui 1971 etc. (...) L-am ajutat mai ales în momentul decisiv, când putea să dispară fizic, să devină un «simplu» martir. Aveam, ce-i drept, și o obligație morală față de el, căci eu l-am îndemnat să se ralieze la Carta 77 a cehilor și l-am asigurat că-l voi sprijini de la Paris. Ceea ce am făcut, cu maximum de eficacitate: în presă, în manifestații de stradă, ori prin canale oculte, direct la Casa Albă, la Washington. Nu eram singurul care mă luptam pentru el. Atunci s-a înființat de altfel Comitetul pentru Drepturile Omului în România care își avea sediul în redacția «Caietelor din Sud». Alături de mine erau Sanda Stolojan, Marie-France Ionesco, Mihnea Berindei, Anne Planche, Catherine Durandin, Alain Paruit etc. A fost poate singura victorie a exilului din anii aceia. Zbirii lui Ceaușescu l-au eliberat pe Goma și acesta a venit la Paris în entuziasmul

general. Pentru că în cazul său se făcuse dreptate, mi-am zis că ar fi fericit să mă ajute să pricep de ce autoritățile franceze mi-au cerut naturalizarea. I-am cerut sprijinul. Mi-a zis: «Păi, învață-mă tu cum să fac, tu ești șeful». M-am uitat la el uluit. (...) Acum, după doisprezece ani, Paul Goma se trezește să aducă o explicație, pe care o vrea plauzibilă, răspunsului său batjocoritor”. „În vara și toamna lui 1971 activitatea mea de opozant avusese și mai mult răsunet pentru că era îndreptată împotriva faimoaselor Teze din iulie: dialog cu Dimov în emisiunea Monicăi Lovinescu; interviu «încrucișat» împreună cu Breban în «Quinzaine littéraire» (Breban tocmai își dăduse demisia din postul de director al «României literare»); articol în «New York Times» (*În România a gândi este o crimă*); două articole în «Le Monde». În decembrie 1971, ca să mă pot întoarce în țară, a trebuit să recurg la bunăvoința unui jurnalist american, care s-a dus din partea mea cu o scrisoare deschisă la Corneliu Mănescu, în trecere prin Paris. România visa să obțină Clauza națiunii celei mai favorizate și s-au supus deci insistențelor americane. De altfel, la numai două-trei luni după obținerea râvnitului privilegiu, în 1975, Ceaușescu a semnat decretul împotriva mea. Da, am fost și sunt împotriva azilului politic. Când Goma a venit la Paris în 1977, e adevărat că i-am spus să nu ceară azil politic. Dar oare uită în ce context? Eram pe culoarele metroului. «Paul Goma, am zis, dacă vrei să joci un rol politic în România, trebuie să te întorci acolo. Nu imediat, când vrei tu. Întoarce-te, chiar dacă după aceea, un timp, ai să stai cuminte, la locul tău. Cum face Breban. Uite, Havel nu pleacă din Cehoslovacia!...». Nu mi-a urmat sfatul, cum n-a vrut să țină seama de părerea mea nici când a intrat în Partid. Mi-a spus că soția lui nu vrea cu nici un chip să se întoarcă în România, că are un copil, iar el e foarte obosit. Am înțeles și n-am insistat. (...) Mă întreb de când a devenit exilul politic pentru Goma o «opțiune morală»? Oare Goma nu știa că 90% dintre cei care îl solicitau (și, pe vremea lui Ceaușescu, îl și primeau!) erau refugiați *economici*, nu politici? (...) Dacă e pe așa, Haiducu (despre care Goma încă mai credea că voia să-l asasineze), securistul în misiune, ceruse azil politic, căci avea tot interesul să nu bată la ochi. Goma îl acuză pe Breban într-un mod oribil și n-are atâta înțelegere psihologică – lucru grav pentru un romancier realist – ca să-și dea seama că tocmai faptul că ieșea din comun prin toate gesturile sale era o dovadă a faptului că Breban putea să aibă toate defectele din lume dar nu pe acela de a fi un simbriaș al Ministerului de Interne. De la un poet irascibil ca Dorin Tudoran pot să înțeleg, dar din partea lui Goma e uimitor. (...) Eu țineam la Paul Goma cel necăjit, și l-am ajutat să se răzbune pe regim. Dar răzbunarea lui n-a avut drept țintă numai regimul comunist și Partidul. Disprețuit de unii confrăți, Goma s-a înăcrit și a început să urască pe toată lumea. (...) Pe de altă parte, eu caut să înțeleg și dezamăgirea lui Paul Goma, sentimentul de injustiție pe care îl încearcă. Nu poate să fie simplă invidie și în orice caz nu față de Breban, cu atât mai puțin față de mine.(...) Secretul amărăciunii lui Paul Goma s-ar putea să fie în altă

parte: alți disidenți celebri, citați pe vremuri alături de el, dețin acum puterea politică, iar el trăiește modest la Paris, cu azil politic. De ce oare a fost soarta atât de crudă cu el? (...) Sunt atât de scârbit încât aproape nu mai am nici o ranchiună la adresa lui Paul Goma. Articolul lui m-a vindecat. (...) Și așa, mult timp am fost convinși că Goma era un inocent manevrat de Monica și Virgil. E prea târziu să-mi exprim părerea de rău și, eventual, scuzele. Mi-e silă să resping una câte una afirmațiile neadevărate în legătură cu proiectul de asociație a scriitorilor din 1989. Nu mă simt în stare să-i combat delirul mitomaniac. Dacă lui Paul Goma i-a putut trece prin minte despre mine că aș fi fost complice într-o misiune ordonată de Securitate, ce mai contează câteva minciuni în plus menite să înlocuiască argumentele sau dovezile. Dar chiar o gândește Paul Goma, sau doar o spune? (...) Dacă Paul Goma mă tratează pe mine de securit, sensul însuși al acestei acuzații începe să se piardă. De acum înainte, oricine poate acuza pe oricine de orice. Asta a vrut Paul Goma? Și cine are de câștigat din afacerea asta? Nu tot Securitatea? Îi rog respectuos pe colegii noștri de breaslă să-și spună părerea despre dezlănțuirea aceasta de ură și improșcase cu noroi”. Autorul reproduce, inclusiv olograf, o scrisoare amicală și complice către el semnată de Ana și Paul Goma, datată 1973, București (în pragul și cu prilejul Anului Nou 1974).

● Nr. 61 din „România Mare” este închinat celor 390 de ani de la moartea lui Mihai Viteazul, cu un poem de C.V. Tudor, *Cerbii lui Mihai Viteazu*, plus texte de Nicolae Iorga, *Chipul lui, de o desăvârșită poezie tragică*, și Romulus Vulpescu, *Voievodul Mihai Viteazul, martor martir*. □ Continuă „serialul Pleșu”, cu articole de D. Bălăeț: *Domnul Pleșu așteaptă ajutor occidental...* și Marilena Tutilă, *Eroare Pleșum est*. ■ D. Bălăeț, apropo de afirmația ministrului Culturii (consemnată în „Adevărul” din 21 iulie 1991: *Se prăbușește coloana lui Brâncuși!*) că așteaptă ajutor occidental pentru repararea Coloanei Infinitului: „Că domnul Pleșu vrea să devină celebru asta am intuit-o mai de mult. De ce, însă, trebuie să-și înalțe celebritatea sa tocmai pe seama distrugerii «monumentelor»? (...) Și drama noastră constă în faptul că între interesul Occidentului față de Coloana lui Brâncuși și cel al domnului Pleșu se întrevede o stare de omologie semnificativă. (...) Domnul Pleșu ar face negocierile necesare [cu specialiștii străini], ar însoți suita specialiștilor americani cu multe temenele, ca o gazdă extrem de ospitalieră. În plus, ar da interviuri, s-ar fotografia cu invitații, ar apărea în ziarele occidentale ca un mare și nefericit ministru peste o cultură precară, care nici de un monument celebru n-a fost în stare să aibă grijă. Astfel, visul de celebritate al domnului Pleșu s-ar împlini. Dar cu ce preț?”. ■ Marilena Tutilă: „Cel care s-a situat în fruntea plutonului de ideologi postrevoluționari, în calitatea sa de înaltă față culturală, trage sforile crezând că va prinde în năvodul garnisit cu bile de plumb peștișorul care să-l îndeplinească dorințele. Una din ele ar fi, mai încape vorbă, reducerea la tăcere a «României Mari». (...) Oricâte investiții ar face domnul Andrei

Pleșu în GDS, falimentul este inevitabil, așa cum inevitabilă e căderea a tot ceea ce se întemeiază pe mimetism, rapacitate, diversiune antinațională. (...) Rabelaisiana barbă a domnului Andrei Pleșu produce, în continuare, ravagii. *Errare Pleșum est, perseverare...*"; „S-a făcut jaf ca-n codru, mereu aceiași s-au plimbat prin străinătate, tot cei care, sărutând «portretul» și omagiind «omagii», beneficiau și-n alte vremuri de aceste călătorii. Și iar Ana Blandiana cu soțul voiajează prin lume, și iar *manolești, ziguorni și crohmălniceni*, și tot felul de oameni. Ca în așteptarea potopului, înfrigurați și plini de jeg moral. (...) Și totuși, *președintele de onoare* al tuturor scriitorilor din România nu poate fi decât *Domnul Mihai Eminescu!* Doar el...”. □ Florin P. Micșan lansează un alt „foileton” denigrator (dedicat Anei Blandiana): „Ana-Otilia Blandiana-Coman a fost cea mai publicată poetă din România. Și atunci, ce disidență, ce acțiuni subversive, ce rezistență sau revoluție a comis răsfățata editurilor? Poeta care cânta motanul cu labe puternice și coada stufoasă a publicat în medie, pe an, o carte și jumătate. Și a încasat drepturi de autor pe măsură. Între poetele Ana Blandiana și Elena Ștefoi există câteva puncte de legătură. Amândouă pozează în elitiste, disidente, decadente dar în realitate nu sunt decât niște biete malformate”. □ În același număr e atacat și Ștefan Bănuțescu, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, care a desfăcut contractele de muncă ale mai multor salariați de la „Huniunea Scrântiților” (Uniunea Scriitorilor), „moș Tăgârță, sclerozatul de Bănuțescu Ștefan, așa zis patron pe moșia lui tac-su, și-a făcut damblaua... Măscăriciul (Primii 23 de șomeri la Huniunea Scrântiților – semnează un grup de salariați ai Uniunii Scriitorilor)”.

11 august

● În „*Timpu*” (nr. 15), este publicat – sub semnătura lui Titus Ceia – un interviu cu Petre Țuțea, *Transilvania: Amantă numai armăsarului român. Despre studenți, naționalism și câte și mai câte...*

13 august

● În „*Cuvântul*” (nr. 33) este semnalat scandalul declanșat de un pamflet al lui Paul Goma, *Capra și căprarul*, apărut în „*Contemporanul*. Ideea europeană” (nr. 30, din 26 iulie 1991), „*Cuvântul*” rezervându-și dreptul de a formula un punct de vedere propriu după audierea părților aflate în conflict. □ Sub titlul *Ce are dom'le, Goma cu mine*, Ioan Groșan îl interviuează pe Nicolae Breban în chestiunea scandalului provocat de textul lui Paul Goma: „Am avut dintotdeauna o armată mai mică sau mai mare de detractori (...). Apropo, zvonul că am venit să sparg exilul a fost lansat imediat după ce mi-am arătat public dezacordul față de tezele din iulie '71, începutul declarat al dictaturii lui Ceaușescu. După sosirea mea la München, cineva din exilul de acolo mi-a și arătat (...) un manifest contra mea, tipărit, însă, după cum mi s-a explicat, pe o imprimărie din țară! Eram «trimis» să «iau» Europa Liberă sau doar să mă

«infiltrerez» acolo, să «sparg exilul» etc. etc. (...) În țară, mașinăria harnică de zvonuri anunța că vorbesc «curent» la Europa Liberă, era intoxicația inversă, spre aparatul cultural și mediul în care mă mișcam, spre a mă izola. Nu am colaborat deloc la acest post, pentru a nu-mi rupe legăturile cu țara și cu literatura română. (...) / Ia să vorbim puțin de cei doi detractori «mari», «de vârf» ai mei: Titus Popovici și Paul Goma. / (...) Ambii mă înjură pentru motive perfect contrarii: Popovici, în 28 iunie 1977, în plenara Comitetului, Central sub blânda și aprobatoarea privire a celor doi Ceaușescu, mă atacă pe mine că aș fi dușman al partidului, atacă și cartea mea *Bunavestire* (...); Paul Goma mă atacă acum din direcția contrară, acuzându-mă că în toți acești ani – vreo două decenii (...) – am fost cu Partidul și Securitatea, contra emigrației culturale! / Ambii, și Popovici și Goma, mi-au fost amici, mi-au intrat în casă, mi-au «băut whisky-ul», cum se zice în foiletoanele TV, ambii sunt prozatori și ambii mi-au declarat în repetate rânduri că am un mare talent. Ba, țin minte că onorabilul Goma se deda la complimente excesive. La câteva zile doar, după ce a ieșit din detenția lui Pleșiță, a venit la mine – venea des pe la mine (...), eram singurul scriitor important care-l primea, deși eu însumi nu stăteam pe roze! – (...) se înclina excesiv de mult și mă emoționa prin dorința sa reală de a publica cărți și în România. Lucru care m-a făcut să insist pe lângă Burtică să-l primească și să încerce să-l publice. (Asta a fost «tovărășia» mea cu Burtică, atunci, în '77. Eu însumi îl cunoscusem pe Burtică, secretar al partidului, doar cu câteva luni în urmă. Eram exclus din partid de vreo șase ani. Goma era încă în partid, mi se pare, sau fusese exclus doar cu puțină vreme în urmă, așa că, dacă nu se supără, el era cu mult mai tovarăș cu Burtică decât mine!) (...) / Apropo de «tăcerea» mea între '71 și '90! Nimic mai fals decât aceasta. Opoziția însă față de un sistem, față de unele idei poți s-o faci în mai multe forme sau (...) în forme care se schimbă: declarații directe, jurnalistice etc. Goma nu-mi cunoaște sau, mai probabil, după metoda-i franc-necinstă, ignoră cu bună știință interviurile mele din Suedia. (...) / Atunci, ce are Goma cu mine?! (...) Să fiu eu răul major al culturii, să fie, acum, Breban răul major al noii societăți românești și al culturii încât mânia îl face pe Goma să ia pana și să aștearnă un pamflet care va face să roșească chiar și harnicii scribi de la «România Mare»?! Vedeți ce greu este să-ți înțelegi nu numai prietenii, dar și dușmanii?! (...) / Ce curios, cu excepția lui Eugen Barbu, toți detractorii mei serioși mi-au fost amici, mi-au intrat în casă unde au fost totdeauna bine primiți, s-au înfruptat din ideile, naivitatea și whisky-ul meu, mi-au lăsat cărți pline de dragăstoase dedicații – cum a făcut-o și simpaticul tânăr poet de altădată Dorin Tudoran”.

● „Tineretul liber – Suplimentul literar și artistic” (nr. 32) reia „cazul Marin Preda”, de această dată cu mărturii noi, datorate lui Cornel Popescu, Sorin Preda și Nicolae Iliescu. Pe prima pagină, fiul prozatorului, Alexandru M. Preda, scrie despre *Nevoia de adevăr*: „Ceea ce deranjează și pune serios pe

gânduri nu este dificultatea obținerii unor dovezi concrete privitoare la moartea sa, cât, mai ales, indiferența și tăcerea inexplicabilă ce s-a creat în jurul acestui tragic eveniment. Ceva trebuie făcut. Sunt destule întrebări care își caută și acum răspuns. Să ne grăbim, martorii direcți ai morții scriitorului au început ei înșiși să dispară; timpul erodează încet dar sigur imagini și amintiri revelatoare etc. (...) Uitarea nu e o soluție. Să nu uităm, deci, și să ne amintim. La 5 august Marin Preda ar fi împlinit 69 de ani”. □ Tot în prima pagină, N. Iliescu scrie: „Marin Preda, ca și Liviu Rebreanu, moare înainte de 60 de ani. Marin Preda, ca și Liviu Rebreanu, debutează înainte de 30 de ani. Marin Preda, ca și Liviu Rebreanu, scrie despre Ioni. Cu deosebirea că ionul lui Marin Preda (numit Ilie) mai are și un cation, Catrina. (...) De întorci puțin privirea vezi la tot pasul Ilie Moromeți. Ei te salută zâmbind și te înjură după ce ai trecut strada. Le clipește în ochi o viclenie lucioasă. Când îi întrebi dacă au un scaun liber la masă, ei îți răspund cu o altă întrebare: «În ce sens să fie liber», așa cum a procedat Gelu Iova la restaurantul «Mediaș»”. □ Sub titlul ***Securitatea a luat manuscrisele lui Marin Preda***, Iacob Florea îl intervieva-ză pe editorul Cornel(iu) Popescu: „– *Ce a luat securitatea era un Jurnalul intim?*! – Nu un *Jurnal intim*, ci un *Jurnal* pe care nu îl știe nimeni. Părerea mea este că peste 10-20 de ani se va găsi cineva care va scormoni printre manuscrise și-l va da publicității”. „– *Ați putea să ne spuneți ce știți despre moartea lui Marin Preda?*! – Aș putea, dar mi-e teamă./ – *Teamă de ce?*! – Nici asta nu v-aș putea spune.” (Jurnalul lui Marin Preda va apărea public după moartea lui Cornel Popescu. Însoțindu-l de un fel de mărturisire-sposedanie, fostul colaborator apropiat al lui Marin Preda i-l încredințează criticului Eugen Simion, care îl va publica, nu mult după aceea.) □ Sorin Preda scrie despre ***Datorii morale mai vechi și mai noi***: „La 11 ani distanță, ce știm noi în plus despre moartea lui Marin Preda? Chiar dacă misterul persistă, el nu poate descuraja întrebările și nedumerirea. În locul adevărului avem pe mai departe câteva ipoteze”. Dincolo de ipotezele – detaliate – accident, sinucidere, crimă și de amintirea numelor susținătorilor acestora (Adrian Păunescu, Ion Caraion și, din nou, Ion Caraion, care, după ipoteza sinuciderii, considera că Marin Preda fusese asasinat), Sorin Preda revine la chestiunea seifului – situație și obiect pe care le amintise obsesiv în toate articolele scrise pe marginea morții unchiului său: „Nimeni nu știe cu exactitate ce conținea seiful amintit, dar după toate probabilitățile, aici se afla în principal, o valiză cu scrisori (celebra valiză ecosez) și n-avem nici un motiv să nu-l credem pe Caraion că tot în același seif se aflau (sic!) și o parte din jurnalele lui, împrumutate lui Marin Preda în perioada când acesta se documenta pentru *Cel mai iubit dintre pământeni*”. În final, Sorin Preda cerea „redeschiderea dosarului de către procuratură și [de către] cei în drept”: „Să nu inversăm datele problemei – noi suntem datori moral față de el și nu el față de noi”. □ Sub titlul ***Dezvăluiri***, sunt publicate două texte ale lui Ion Caraion apare:

primul – din 1983, unde poetul avansează ipoteza asasinării; al doilea – un articol apărut în 1980 în „Luceafărul” (nr. 20), sub titlul *Vrusese să îmi spună ceva*: „Era fericit? Se prefăcea că este? Și una și alta? Se căznea să nu-i deslășesc semnificația pauzelor din glas, care spuneau mai mult și, în tot cazul, altceva decât cuvintele”. □ O *Scrisoare către Cezar Ivănescu*, din același număr al „Luceafărului”, este un document tulburător, din lectura căruia rezultă că, temându-se de o moarte neașteptată, accidentală, Marin Preda își încredințase spre păstrare manuscrisul (probabil dactilograma) romanului *Cel mai iubit dintre muritori*, în trei copii identice, unor persoane diferite. Interesantă este următoarea mențiune a lui Marin Preda: „Ști(i) bine, rudele, soția, oricât de iubitoare, după ce mori îți publică manuscrisul și acceptă orice ingerințe, tăieturi etc., cum a făcut-o Dna Rebreanu cu jurnalul acestuia (a tăiat din el orice referire la persoana ei). N-aș vrea să pățesc la fel”. □ În *Câteva ore la Siliștea*, Iacob Florea, autorul reportajului, se întreține cu Romeo „ginerelul lui Aristide Rădulescu, dacă ați citit cartea” și cu Marin Ghișe, „coleg de bancă cu Marin Preda”, prilej de a se observa cum lectura *Moromeților* reverberează biografic. □ Sunt publicate, de asemenea, lucrări ale Concursului național Marin Preda (ediția a V-a, Alexandria), în cadrul căruia premiul pentru critică i-a revenit Elisabetei Roșca, pentru esul *Întâlnirea dintre pământurile ficțiunii*, iar cel de proză scurtă, lui Florin Molnar, pentru textul *Când se adapă caii*. □ Ioan-Mihai Cochinescu realizează un interviu cu poetul Ion Stratan, din care reținem subtitlurile: „*Suntem, în primul rând, scrierile noastre*”, „*Despre «perdanți»*”, „*Omul este 49% din divinitate*”, „*Atâta timp pierdut în penurie și mizerie*”, „*Cerul care se închide*”, „*România este o frumusețe nemaiîntâlnită*”, „*Eram tineri, eram impulsivi, eram imediați, eram aproape violenți*”, „*Capitalism fără capital*”.

14 august

● În „Azi”, Tudor Bălteanu avertizează: *Feriți-vă de filosofi!* „Unul din cele mai naive sofisme cu care «partidul intelectualității(?)» Alianța Civică încearcă să se autopropulseze spre guvernare este că, după atâta domnie a obscurantismului proletar, numai o mână de intelectuali umaniști luminiști, conduși eventual de un filosof, ar mai putea salva țara de la dezastru. Acești intelectuali ar trebui selectați dintr-o «elită intelectuală» și această elită nu se găsește, desigur, decât în rândurile Alianței Civice. Deci, Alianța Civică este «singura forță capabilă să...» – recunoașteți limbajul de lemn. Grupul elită în cauză își caută disperat un «Havel» al său și l-a găsit neîntârziat în mai multe personalități, de la Nicolae Manolescu la Gabriel Liiceanu. Prin ce e mai bun Roman decât noi? – întreabă retoric domnul Manolescu. Evident, întrebarea ar putea fi pusă și invers: De ce ar fi mai bun Manolescu decât Roman?... Nimic mai înșelător decât această rețetă de precupeață culturală. Nu există garanții pentru o persoană care să decurgă din profesiunea pe care o exercită. Un

scriitor nu e moralmente superior unui tehnician auto în virtutea meseriei de scriitor. După cum executarea unei profesii umane nu garantează adeziunea la o viziune politică umanistă și democratică. Exemple ar fi numai în istorie: Socrate, Francis Bacon, Nietzsche, Nae Ionescu”.

● În calitate de redactor de carte al ediției Ion Pillat, *Opere*, din seria „Scriitori români” de la Editura Minerva, Doina Uricariu trece în revistă, în „România liberă”, încercările de „valorificare” a creației artistice a poetului în anii comunismului, după ce ediția critică, îngrijită de Cornelia Pillat, a ajuns la volumul V, partea a II-a: „Ar fi o rușine ca, în anul centenarului Pillat să se întrerupă ediția de *Opere* sau să apară în tiraj confidențial. Mai ales că volumul ce ar urma să apară cuprinde *Tradiție și literatură, Din clasicii noștri*, deci eseistica și activitatea de conferențiar consacrată valorilor literaturii române, ierarhizate impecabil de scriitor, înainte să apară *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* de G. Călinescu. (...) Dacă nu ar fi avut norocul să părăsească lumea în 1945, înainte să-l strângă în menghina epurărilor și a închisorilor holocaustului comunist – care avea să-l priveze de libertate pe fiul său Dinu Pillat – Ion Pillat ar fi trăit drama atâtor intelectuali români ce și-au văzut operele scoase din manuale, exilate la «Fondul secret», așa cum și-au văzut casele evacuate, într-un ceas, și bibliotecile sechestrare, într-o precipită vigilență și hăcuire a tot ce fusese mai temeinic zidit de civilizația noastră, în ultimele secole sau între cele două războaie”.

● În „Luceafărul” (nr. 33), Florin Manolescu comentează romanul-parabolă al lui Vintilă Horia, *Dumnezeu s-a născut în exil* (Editura Europa, Craiova, 1991): **Arhetipul exilului:** „Tipologia culturală a exilului a fost examinată de Mircea Eliade în *Catastrofă și mesianism* (1952), în *Destinul culturii românești* (1953), ambele publicate la Madrid, în revista «Destin», și mai ales în convorbirile cu Claude-Henry Rocquet. (...) / Despre *psihologia exilului*, Paul Goma este scriitorul care ne-a dat cele mai amănunțite detalii, în cărțile sale document (...). Mai exact, în toate aceste mărturii este vorba de psihologia disidentului politic, hărțuit de Securitate, amenințat în existența sa zilnică și nu de puține ori suprimat. / În schimb, *arhetipul exilului* e de căutat în romanul lui Vintilă Horia, *Dumnezeu s-a născut în exil*. (...) / În interpretarea lui Vintilă Horia (...), viața lui Ovidiu, alungat de Augustus, din motive obscure, la o margine a Imperiului roman, se încheie printr-o descoperire a propriei libertăți, a unei lumi pe care să se nască și, la capătul drumului, a lui Dumnezeu. (...) / O carte fascinantă, un «roman poliistoric», cum spune Monica Nedelcu (citându-l pe Hermann Broch) în studiul care însoțește versiunea de la Editura Europa”.

● În „Dimineața”, profesorul Marco Cugno de la Facultatea de Litere și Filosofie din Torino, filolog și traducător, românist, vorbește, la invitația Adrianei Stoichițoiu, despre interesul său pentru literatura română, afirmând, între altele „Arghezi e cel mai mare poet român din secolul nostru; poate și pentru că îl

cunosc cel mai bine. Față de Eminescu am avut întotdeauna o anumită sfială. (...) Dintre cei din generația mea, îi apreciez în mod deosebit pe Nichita Stănescu și Marin Sorescu”. Referindu-se la relația dintre cultură și politică, profesorul din Torino conchide: „Cultura trebuie să fie conștiința critică a unei societăți democratice”.

15 august

● Radu Aldulescu publică în „România literară” (nr. 33), sub titlul *Viețile eroilor*, fragmente de proză care se vor regăsi parțial, și într-o altă variantă, în romanul *Istoria eroilor unui ținut de verdeață și răcoare* (1997). Este primul text cu care prozatorul colaborează, după 1989, la această publicație. □ Cristian Teodorescu scrie un text aniversar dedicat lui Ov. S. Crohmălniceanu la împlinirea vârstei de 70 de ani: *Profesorul*, insistând asupra rolului jucat de acest critic în afirmarea unor prozatori optzeciști (Mircea Nedelciu, Constantin Stan, Sorin Preda ș.a.), frecventatori ai cenaclului „Junimea”: „În ultima vreme, s-a vorbit despre politica de grup a optzeciștilor. Cineva, probabil cu gândul la *Desant*, scria despre avansarea în pluton a reprezentanților acestei generații. Nu mi-am bătut capul să văd dacă era vorba de o simplă maliție sau de o afirmație cu pretenția de constatare. În ce a constat această așa-zisă politică se va vedea mai târziu, când va fi timp să se scrie pe larg despre cele două cenacluri în care s-au grupat optzeciștii: «Junimea» și «Cenaclul de luni». (...) / Ne citeam între noi și aveam încredere unii în valoarea celorlalți; nu mai vorbesc de judecățile profesorului, pe care îl surprindeam destul de des bucurându-se de o povestire bună tot atât cât autorul ei. Nu era o libertate adevărată, sunt de acord, ci mai curând una inventată de noi, un experiment. La fel cum la Casa Scriitorilor ți se părea că poți discuta liber între confrăți (...), tot așa, la cenaclu, ți se părea că ai libertatea să scrii ce vrei. De altfel, uneori, discuțiile noastre acolo se învâneau tocmai în jurul libertății de creație. În raport cu dezastrul care creștea în jurul nostru, toate acele discuții literare care ne ajutau să ne păstrăm optimismul pot părea acum egoiste și poate că așa și erau. Acel complex al neimplicării politice care pentru optzeciști a însemnat în general *dacă nu poți spune nu, cel puțin să nu spui da!* s-ar putea să aibă efecte bizare asupra multor destine din această generație. Faptul că ne-am văzut de literatură, mulțumindu-ne cu mici gesturi de frondă (...) s-ar putea să aibă urmări asupra literaturii pe care o vom scrie. Care dintre noi vor mai fi în stare să scrie literatură. (...) / În '89 la «Junimea» veneau zeci de persoane. Discuțiile despre literatură alunecau mai de fiecare dată și tot mai fățiș spre politic. Două dintre cărțile citite în cenaclu, *Femeia în roșu* și *Levantul*, așteptau să apară și știam că nu vor putea apărea decât dacă s-ar fi schimbat ceva. (...) / La lansarea, la Cartea Românească, a *Femeii în roșu*, profesorul m-a întrebat ce am de gând cu literatura, întrebare pe care presupun că a pus-o și altor «junimiști». (...) N-am reușit să găsesc nici un răspuns, atunci. Întrebarea a rămas. Încă nu știu”.

● Sub titlul *Poezia este un gest limită și viață dusă până la limită. O mare melancolie*, este publicat în „Tribuna” (nr. 33) un dialog între Angela Marinescu și Ion Mureșan. Poeta vorbește despre „absență” și „prezență”, dar și despre inspirație, rafinament, moralitatea scrisului: „Absența (lumii, iubirii) (...) îmi provoacă o plăcere imensă, până la dragoste. Sunt în stare să mor pentru absență”; „Eu trăiesc în relație cu o lume absentă, nu imaginară. Asta e tot. Dar e o lume pe care am cunoscut-o, am pus mâna pe ea, am fost în ea. De aceea poezia are etape. Pentru că, să cucerești absența, să dobândești conștiința că absența e mai importantă decât orice, înseamnă o trecere prin etape de prezență absolută. De pildă, un poet fără sex nu poate fi credibil. Neavând sex, nu are ce învinge. Neavând ce învinge, nu s-a luptat cu cuvintele. Și neluptându-se cu cuvintele, nu a ieșit nimic. (...) Poezia o faci pur și simplu pentru că ai cunoscut sănătatea absolută și nu o mai ai (...), altfel, înnebunești. (...) *Poezia este și ea un gest limită. Și viață. Viață dusă până la limită. Și melancolie. Melancolie, nu dor. Melancolia mă distruge, mă strivește mai mult decât moartea, decât dragostea. Mă distruge cu totul. Praf mă face. Mă închin în fața melancoliei. De aceea vreau ca poezia să aibă sex. Numai poezia cu sex provoacă melancolie.* (...) Un om care nu-i vital, nu are instincte, dacă nu are instincte, nu are ce învinge, dacă nu are ce învinge, nu poate fi moral. Și atunci nu poate scrie. E limpede?”. □ Ion Vlad scrie despre volumul *Nu* al tânărului Eugen Ionescu (*Paradoxurile moralistului*).

16 august

● Într-un articol din „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 33), *Reaua înțelegere*, Gheorghe Grigurcu îi ia apărarea lui Ion Negoîtescu, a cărui intransigență civică ar atrage „adversități violente” și „contestări ce depășesc sfera urbanității” în presa „huliganică și imundă” a momentului. Surprinzător este, după G.G., că „reaua înțelegere” a „conștiinței literare asumate fără rezerve” de Ion Negoîtescu „sub chipul unei morale active” se manifestă și în publicații respectabile. Grigurcu polemizează cu Florin Manolescu; acesta din urmă, în cronica dedicată volumului *În cunoștință de cauză* (Editura Dacia, 1990) – publicată într-un număr din revista *Luceafărul* –, ar manifesta o anume incomprehensiune față de acțiunea critică (și etică totodată) a lui Ion Negoîtescu. „Florin Manolescu e vizibil iritat de turnura cetățenească, militanță, a cărții pe care o discută, «cea mai vehementă, mai angajată și aș zice mai intolerantă» dintre cărțile autorului său. Există, desigur, intoleranțe și intoleranțe, însă cronicarul nu se arată prea interesat de a examina «intoleranța» cu pricina, a o confrunta cu realitatea la care se referă, spre a-i evidenția eventuala netemeinicie. Ținând cont de stabilirea lui I. Negoîtescu în Germania, în 1981, el afirmă, cu o contrarietate ce, din nefericire, nu are suficientă acoperire în argumentație, că: «După această dată încep să se înmulțească interviurile, articolele sau cronicile sale politice, din ce în ce mai radicale și mai lipsite de

înțelegere pentru ceea ce lăsase în țară și chiar pentru propriul său trecut.» Ce înseamnă lipsă de înțelegere față de propriul său trecut? Criticul a fost fidel o viață orietării sale estetice, trecând, la un moment dat, sub impactul mișcării lui Paul Goma, de la «iluzia profesionalistă» la ideea necesității unei împotriviri politice față de totalitarism. Nu e, în nici un caz, o inconsecvență de proletcultist abia reconvertit, gen Ov.S. Crohmălniceanu, nu e nici un soi de inconsecvență, ci o devenire rațională, o împlinire organică a unei atitudini, sub imperiul unor apăsătoare, greu de îndurat, condiții exterioare. (...) Ce înseamnă lipsă de înțelegere pentru ceea ce lăsase în țară? I. Negoîtescu nu și-a renegat niciodată legătura de bază cu literatura română, nu s-a rupt de mersul ei, pe care l-a urmărit, cu mare luare aminte, și de peste graniță, prezentând cronici radiofonice, făcând publicistică și, mai cu seamă, redactând o istorie a literaturii române. Renegat, el a rămas în continuare același critic devotat creației românești. Dar Florin Manolescu trece nepermis peste aceste lucruri bine cunoscute”. □ Doru Popa realizează un interviu cu Ștefan Agopian, *Politică, neapărat politică*, unde principalele subiecte sunt: politica Alianței Civice – scriitorul intervievat fiind unul dintre membrii fondatori ai acestei organizații –, câteva amintiri care îl au în centru pe Ion Iliescu (întâlnit de Agopian înainte de 1989) și, într-o altă ordine de idei, prozatorii optzeciști și proiectele literare ale autorului interogat.

● Sub titlul *Se reîntoarce adevărul românesc*, Gabriela Adameșteanu realizează pentru revista „22” (nr. 32) un interviu cu principesa Margareta. □ În articolul *Fericirea contestării* (în replică la un text al lui Alexandru Paleologu din nr. anterior al revistei, *Despre un anume Constantin Noica*), Dan Pavel notează: „Ideea că un scriitor rescrie mereu aceeași carte a avut farmecul ei când a fost întâia oară formulată. (...) Există însă scriitori care revin asupra unuia sau mai multor subiecte. (...) De câte ori scrie despre Constantin Noica, Alexandru Paleologu se desparte de el. Există atâta grație stilistică și narcisism în scriitura sa, încât nu te miri că nici una dintre despărțiri nu-și propune profunzimea discursului filosofic. Nimeni nu și-a asumat încă riscul de a-l lua pe Noica în serios. Dacă filosofii nu au făcut-o, atunci de ce să ne mirăm că un critic literar se ridică la înălțimea unui Diogene Laertios care scrie despre viață și opiniile filosofilor. (...) Dacă despre logica sau ontologia lui nu s-a scris încă un studiu pertinent, de vină este numai personalitatea contradictorie a lui Noica. Dar când nici măcar părțile mai accesibile ale operei sale, cum ar fi hermeneutica sau filosofia culturii, nu se bucură de prea mare atenție, atunci ne dăm seama cât de fascinantă era seducția acestei personalități”.

● Sub titlul *Tiparul unei gândiri*, Gheorghe Grigurcu publică în „Contrapunct” (nr. 33), un text polemic la adresa lui Valeriu Cristea, care, într-un articol din „Adevărul” (*Cui i-e frică de Monica Lovinescu*) o califică pe comentatoarea Europei libere drept o „Ana Pauker a anticomunismului românesc” și

„echivalentul fostului cabinet 2”: „Nici Eugen Barbu, nici Adrian Păunescu, nici Artur Silvestri (autor, acesta din urmă, gata de a cădea în obscuritatea din care a ieșit o clipă, al unui pe cât de lung pe atât de sinistru pamflet împotriva Europei libere nutrit copios cu fișele Securității) n-ar fi scris cu o mai sfruntată injustiție, cu mai mult venin comandat. Iată societatea în care, din proprie inițiativă, se plasează autorul valorosului *Dicționar al personajelor lui Dostoievski!* Stupefiantă, dureroasă involuție! Supărarea lui Valeriu Cristea, care are, după cum singur ne înștiințează, pricini personale, înțelege a se manifesta în acest chip brutal, compromițător prin lipsa de măsură”. Unele afirmații ale lui Valeriu Cristea („mie să nu-mi dicteze nimeni”) îi evocă lui Grigurcu retorica ceaușistă a „neamestecului în treburile interne”. Concluzie: „Dacă nu acceptați punctul de vedere al celui ce condamnă o tiranie și susține valorile libertății, înseamnă, domnule Valeriu Cristea, că sunteți complice cu tirania! *Tertium non datur*”.

● În „România Mare” (nr. 62), C.V. Tudor semnează un *Apus de Soare – în memoria Cellei Delavrancea*. □ Același C.V. Tudor anunță suspendarea apariției revistei pentru o lună, în urma declarațiilor „necugetate” și a „amenințărilor” pe care Petre Roman le-ar fi formulat în presă la adresa „României Mari”, „pe urmele lui Ion Iliescu”. □ Din sumar: articolul gen. dr. Mircea Mușat, *România în jocul de interese al Marilor Puteri. 1940 – 1947; Cele patru puteri erau trei: noi și ei* de Romulus Vulpescu; *Holocaustul culturii române* de Mihai Ungheanu („Autorii holocaustului culturii române au reapărut, ca hienele, la orizont”).

18 august

● Într-un articol din „Timpul” (nr. 16), *Despre moralitate în politică*, Nichita Danilov critică partidele opoziției parlamentare pentru faptul de a nu accepta că „moralitatea în politică este o utopie”.

19-20 august

● Revista „Astra” organizează la Brașov seminarul internațional „Cultura politică în societatea postcomunistă”, cu participarea reprezentanților unor publicații culturale precum „Arca” (Arad), „Contrapunct”, „Convorbiri literare”, „Calende”, „Cuvântul”, „22”, „Vatra”. Cu acest prilej, se lansează volumul lui Vladimir Tismăneanu *Condamnați la fericire: experimentul comunist în România* (apărut la Grupul de edituri „EXO” – „Astra & Exo”), prezentat de Mircea Mihăieș (cf. „Calende”, nr. 7-8/iulie-august 1991).

20 august

● Grupul pentru Dialog Social emite următorul comunicat: „Suntem martorii instalării, în urma unei lovituri de stat, a Comitetului de Stat pentru Starea Excepțională la conducerea Uniunii Sovietice. Evenimentele din ultimele zile

ne-au pus în fața unei conduceri brutale, hotărâtă să acționeze în numele motivațiilor imperiale, venită la putere sub protecția coloanelor de tancuri, purtând un discurs arogant, bazat pe invocarea amenințării nucleare./ Suntem conștienți de tragedia pe care o trăiesc cetățenii ținuturilor sovietice. Suntem convinși că suprimarea drepturilor umane și civile, înăbușirea aspirațiilor de suveranitate, independență și autonomie, instalarea monolitului stat-partid unic, ca singura forță pe continentul sovietic constituie un factor de dezechilibru și o gravă amenințare pentru securitatea globală prin tentația reînălțării ordinii staliniste și în Europa de Est./ Ne exprimăm solidaritatea cu forțele responsabile ale societății civile dintre frontierele Uniunii Sovietice. Suntem alături de cetățenii Republicii Moldova, de toți cei ce aspiră la demnitate națională. Sperăm că războiul civil va putea fi evitat, suntem convinși că rațiunea, respectul omului, al drepturilor și libertăților sale și solidaritatea în numele democrației sunt valorile capabile să instaleze raporturi de încredere și demnitate și să elimine amenințarea totalitară din această parte a lumii”.

● În „Tineretul liber – Suplimentul literar și artistic” (nr. 33), Sorin Preda îl omagiază pe Ov. S. Crohmălniceanu cu prilejul celei de-a 70-a aniversări: ***La mulți ani, domnule Profesor!*** Autorul textului transcrie lista aproape completă a tinerilor, pe atunci studenți, care au urmat adevărate stagii profesionale la cenaclul Junimea: „Mircea Nedelciu, Mircea Cărtărescu, Nicolae Iliescu, Gheorghe Iova, Gheorghe Crăciun, Alexandru Mușina, Bedros Horasangian, Emil Paraschivoiu, Constantin Stan, Ion Bogdan Lefter, Simona Popescu, Cristian Teodorescu, George Cușnarencu, Gheorghe Ene, Ion Mihai Cochinescu, Marian Ilea, Fevronia Novac, Cătălin Țârlea, Ion Manolescu, Cristian Tudor Popescu, Alexandru Geo Șerban, Traian T. Coșovei, Ion Tudor Iovian, Cornelia Maria Savu, Marian Dopcea, Florin Iaru, Denisa Comănescu. E puțin, e mult? În orice caz, domn’ Profesor poate privi înapoi cu mândrie”. □ Lui Ov. S. Crohmălniceanu îi sunt dedicate și alte texte, sub semnăturile lui Nicolae Iliescu (*Amintiri de la „Junimea” din București*), Ion Lascu (*Mentorul unei generații*), Anca Delia Comănescu (*Peripatetica*), Dan Stanca (*Exigența bunăvoinței*) și Hanibal Stănciulescu (*Septuagenar? Nici vorbă...*). □ Pe prima pagină, Viorel Patrichi abordează subiectul politic cel mai fierbinte al momentului, puciul de la Moscova urmat de arestarea lui Mihail Gorbaciov: „Destituirea lui Mihail Gorbaciov este o dovadă de slăbiciune, de criză morală și politică, vecină cu primitivismul. Faptul grăbește dezintegrarea imperiului, spulberând umbra de credibilitate pe care o conturase abil Mihail Gorbaciov pe arena mondială. Suntem convinși că numai solidarizarea oamenilor poate stăvili spasmele monstrului în agonie” (*Ora Moscovei*).

21 august

● Moare, la București, poetul Eugen Jebeleanu (n. 1911).

● Ov. S. Crohmălniceanu publică în „Luceafărul” (nr. 34) articolul *Mărturii despre Sartre*: „Nici un autor din secolul nostru n-a stârnit în jurul său atâtea reacții contradictorii ca Jean-Paul Sartre. A fost adorat și urât, a adunat mereu alți discipoli, pierzându-și pe rând vechii prieteni care i-au devenit adversari, cum s-a întâmplat cu Camus și Merleau-Ponty. (...) Pentru naivii, grăbiți să-și închipuie că «gata, cu Sartre s-a terminat», aniversarea, anul trecut, a unui deceniu de la moartea lui, a fost o grea lovitură. Au venit să-i pună vârf pe lângă numeroasele lucrări apărute în Franța, cele două volume din «Les Temps Modernes», numerele 531-533, veritabile «cărămizi» editoriale, numărând împreună 1.433 de pagini. Se intitulează *Témoins de Sartre* și strâng mărturii asupra ilustrului dispărut din partea persoanelor care i-au fost foarte apropiate. (...) Mai pasionante pentru profani sunt, firește, efectele practice pe care Sartre a înțeles să le dea gândirii sale, cu alte cuvinte «angajarea» lui politică. Și aici e evitat orice derapaj în hagiografie. Nu i se iartă lui Sartre nici una dintre afirmațiile sale teribile: «Un anticomunist e un câine», «Un regim revoluționar trebuie să se descotorosească de un anume număr de inși care-l amenință și nu văd alt mijloc decât moartea. Se poate ieși întotdeauna din închisoare. La revoluția din 1793, revoluționarii n-au omorât, probabil, destul» (...). Dar cuvintele compromițătoare sunt reasezate în contextul lor istoric, cu precizările aduse de Sartre atunci când le-a rostit. Nici un burete nu poate șterge și pozițiile foarte critice pe care n-a ezitat să le ia intelectualul angajat, față de politica Uniunii Sovietice și a partidelor comuniste. Sartre a denunțat intervenția tancurilor rusești la Budapesta ca «un act de agresiune și de război». (...) Tot el scrisese (...) și: «politica dusă de comunismul stalinist e incompatibilă cu exercițiul cinstit al meseriei scriitoricești». După ce a împărtășit eșecurile *Stângii Proletare* și s-a lăsat înrolat printre «maoiști», același Sartre s-a dus să discute cu disidenții ruși (...) și a ajuns susținătorul lor. Mereu a căutat un revoluționarism care să poată accede la o veritabilă eliberare a omului de opresiunea socială, în titoism și consiliile muncitorești maghiare, sub steagurile FNL-ului algerian și castrismului. De fiecare dată a trăit o nouă jalnică deziluzie. E clar că n-a făcut astfel de demersuri din oportunism, fiindcă a ales aproape întotdeauna cauza celor mai slabi și supuși atacului generalizat. A avut însă și păcătosul orgoliu intelectual, să refuze de a recunoaște că a fost adeseori orb”.

22 august

● N[icolae] M[anolescu] comentează, la rubrica „Ochiul magic” din „România literară” (nr. 34), „Cazul «România Mare»”. □ Același Nicolae Manolescu semnează, sub titlul *Un roman pe nedrept uitat*, un articol despre *Femei* de Mihail Sebastian, care ar fi, în opinia criticului „cel mai valoros roman al scriitorului” și care „ar trebui retipărit, fie și numai pentru indicarea unor căi nebătute în proza mai nouă”. □ Adrian Marino publică un eseu amplu,

Literatura europeană, azi. □ Alex. Ștefănescu deplânge, într-un articol de opinie – **Imaginea României** – „regresul abrupt al spiritului revoluționar” în România ultimului an și „majoritatea indecentă” obținută de FSN în urma alegerilor din 20 mai 1990. Totodată: „Reprezentanții autorităților, ca și publiciștii care le fac jocul obișnuiesc să afirme că degradarea imaginii României în conștiința străinătății se datorează, pe de o parte, unor intelectuali români negativiști, lipsiți de patriotism, care nu conțin să-și denigreze țara și, pe de altă parte, configurării în Europa de Est a unui sistem de alianțe din care România este exclusă. Nici una dintre aceste explicații nu rezistă la o examinare lucidă. Intelectualii români care fac aprecieri severe la adresa situației din România nu se referă la țară în general, ci la sistemul politic actual. Etichetarea lor ca nepatrioți este de inspirație ceaușistă. (...) Ne aducem aminte că în timpul lui Ceaușescu stima poporului față de poporul român a crescut în momentul în care oameni ca Doina Cornea, Dan Deșliu, Mircea Dinescu sau Dan Petrescu l-au înfruntat la scenă deschisă pe dictator. La fel se întâmplă și acum, când Alexandru Paleologu se desolidarizează în mod public de neocomunism sau când Adrian Marino denunță cu fermitate persistența unor structuri ale sistemului totalitar”.

● Sub titlul **S-ar putea ca viitorul elegiei să fie luminos...**, Ion Cocora îl interviuează, în „Tribuna” (nr. 34), pe Ion Pop, care e convins că „Intelectualul, muncind cu gândul, poate îndrepta, dacă nu lucrul rău făcut, drumul către lucrul ce se cuvine a fi bine făcut. Mai trebuie, desigur, ca el să fie și ascultat de cei cu vocația faptei concrete. Scriitorul este, presupun, și el un intelectual autentic, deci nu are a dezerta cu totul din sfera politicului. Aș vorbi, însă, la el, mai curând de *civism*. Opera lui adevărată e însă... opera, toate aceste atitudini se exprimă în formula estetică ce-i este specifică. (...) Fericirea mea e modestă: când mi se pare că gândesc sănătos și lucrez bine, cu conștiința curată. Știind – cum spunea cineva – că *libertatea sfârșește acolo unde începe libertatea celui alt*”. □ Sanda Cordoș (**Disident prin umor**) scrie despre *Planeta mediocrilor* de Ioan Groșan (Editura Cassandra, București, 1991): „Mai important decât valoarea literară care... nu poate fi ignorată, chiar dacă genul hibrid, compozit, practicat de Groșan poate pune probleme în stabilirea libertății, mi se pare *valoarea documentară a Planetei mediocrilor*. Aname, textele dau seamă de o anumită chestiune de mentalitate a societății românești, de confreria prin umor realizată în timpul dictaturii, care se manifestă în acest timp, ca solidaritate a victimelor, dar și ca pârghe de supraviețuire, de igienă spirituală... Din acest punct de vedere, textele lui Ioan Groșan au, cu adevărat, un rol de exemplaritate, de document; ele au făcut publice o experiență de zi cu zi a românilor în regimul totalitar – disidența prin umor”.

● C. Stănescu semnează în „Adevărul” articolul polemic **Mihai Viteazul, Nicolae Bălcescu și Domnul Nicolae Breban...**, pornind de la câteva presupoziii nietzscheene identificate în „interminabilul și pe alocuri interesantul (...)

ciclu ***Riscul în cultură***” publicat de directorul revistei „Contemporanul. Ideea europeană”: „Moștenirea «sclavului» pe care îl purtăm în noi ca pe o fatalitate inexorabilă vine de departe, ne mai spune dl. Breban, ea nu se reduce câtuși de puțin la resentimentarul Ceaușescu, ci îi include și pe «înaintașii» istorici ai acestuia. Și cine sunt acești înaintași considerați de dl. Breban a face parte din «cea mai bună școală a ascultării necondiționate de tipul iezuitului dintr-un anumit ev mediu»? Așadar, în ce mode de conducere «voievodală» se înscrie și pe ce linie «istorică» vine Ceaușescu? «Neîndoios că Ceaușescu vine - declară fără să ezite dl. Breban - în mod grotesc, pe linia puțin numeroasă, e adevărat dar atât de exaltată de o istoriografie cu tușuri provinciale și patriotarde precum Vlad Țepeș, Mihai Viteazul sau Ioan Vodă cel Cumplit, inși curajoși, instabili, paranoici, extrem de reacționari (...), vizionari, e adevărat, dar dușmani jurați ai marii boierimi, ai instituțiilor deci și ai purtătorilor tradiției»./ A, iată de unde venea Ceaușescu! Și noi care credeam că el este - ca și mulți dintre noi - o creație a *sistemului*... (...) Dl. Breban și-a însușit bine, poate fără să vrea, lecția lui Ceaușescu: de acolo de unde e acesta trebuie să fie mulțumit, căci nimic n-a dorit el mai mult decât să se înscrie în descendența marilor voievozi ai neamului”.

● În „Totuși iubirea” (nr. 34), Nicolae Corbu semnează pamfletul ***V. Tismăneanu, un renegat zelos și voios***, schițând un portret al „anticomunistului de serviciu”: „Domnul V. Tismăneanu face parte dintr-o speță socială detestabilă: renegații zeloși și voioși, pentru care, prin impostură, propria renegare devine un fals. Căci V. Tismăneanu, având ca ultimă profesie anticomunismul fanatic, visceral, este, de fapt, *un comunist total!* În biologie, în parazitologie, se știe că, atunci când un organism infestat moare, după un timp își încetează existența și germenii patologici care l-au infectat. V. Tismăneanu demonstrează că, în organismul social, această lege nu acționează - el a trăit, s-a hrănit și a trăit din comunism, iar când acesta și-a cam încetat existența (...), se alimentează voios și prosperă, hrănindu-se *din cadavrul acestuia*”.

23 august

● În articolul ***Recapitulând vechi doaste și hrisoave...***, din „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 34), Ovidiu Pecican scrie despre primul volum manolescian din *Istoria critică a literaturii române* (1990): „Călinescian atât cât trebuie, Nicolae Manolescu trage cu ochiul, pentru o cât mai bună informare, și în raftul cu cărți de teoria istoriei, apelând la surse de primă mână. (...) N. Manolescu nu sacrifică nimic (precum Călinescu) pe altarul «miturilor» noastre populare, și nici nu colecționează rarități medievale cu mania unui anticar (precum G. Ivașcu). El nu integrează amplu și copios (aidoma lui Cartoian) peisajul literar autohton arealului bizantino-slav ori occidental, și nici nu se vrea un campion al memoriei, salvând specimene uitate și marginale (precum Iorga). Ochiul contemporan al autorului se înfundă

selectiv printre doaste și hrisoave, așa cum vreun lord brit ar frunzări cu bastonul printre broșurile anarhisterămase într-o casă pustie pe urma unei descinderi a Scotland Yard-ului. (...) Uneori, însă, calitățile funcționează după tipic dialectic, atrăgând în trea lor exact neajunsurile surori, cu o rădăcină comună. Fără a face din asta o regulă, relatarea întemeiată pe un *common sense* fără cusur pierde, câteodată, tocmai din pricina acestui reper al său esențial (prudența în fața eventualității ridicolului, teama de orice este excesiv sunt doar două dintre consecințele de primă instanță ale simțului comun), parfumul mai exotic al câte unei flori rare”. În opinia lui Ovidiu Pecican, autorul *Istoriei critice...* uită că „lucrurile cele mai fascinante și mai încărcate de consecințe nu se petrec la centru, în perimetrul operelor tipice pentru un gen oarecare, ci mai la margini, acolo unde periferia amestecă într-un adevărat delir al fanteziei și cromaticii trăsături peste trăsături, fizionomii peste fizionomii”. Și încă: „E lucru știut, orice istorie literară își are partea sa de subiectivitate. Poți însă regreta că, pe lângă atâtea paragrafe și capitole de mare coerență și frumusețe a expunerii, se strecoară și câte o lectură grăbită, un elan iute reprimat (...), o lacună de informație. Cu acest prim volum din *Istoria critică a literaturii române* semnat de N. Manolescu vom face însă altfel: îl vom strecura alături de celelalte, ale înaintașilor, scoțându-l de acolo pentru unele frumuseți particulare, în așteptarea îndrăznețului continuator”. □ Doru Popa realizează un interviu cu istoricul Neagu Djuvara: ***Când îmbrățișezi prea mult îmbrățișezi prost!***. Chestionat, între altele, în legătură cu oportunitatea intrării intelectualului în politică – decizie ce implică riscul abandonării propriei profesii (în contextul în care, subliniază intervievatorul, „intelectuali de primă mână ca Eugen Simion sau Marin Sorescu ne sfătuiesc să băgăm capul în nisip și să-i lăsăm pe guvernanți”) –, Neagu Djuvara răspunde tranșant că „rolul intelectualului român, acum, este să facă politică”, „indiferent în ce direcție”: „Dacă nimeni nu-și asumă sarcina de a face politică, în primul rând, și pe urmă poezie, istorie sau filosofie, n-o să ieșim niciodată din bârlogul în care ne aflăm. Am fost decepționat să văd lucrul acesta, la mulți intelectuali de foarte bună calitate, despre care s-a crezut că se vor implica mai serios în politică, cu toate riscurile pe care acest lucru le implică. Am avut impresia (...) că sunt satisfăcuți cu această pe care o au de a publica la ziar sau de a dirija o editură sau de a se plimba în străinătate (...). Eu nu vreau să spun că politica trebuie să fie antiguvernamentală, dar să se angajeze! Să văd și eu în guvern, într-adevăr, un mare filosof, un mare poet”.

● Nr. 34 al revistei „Orizont” reia, pe prima pagină, un text-mărturie (datat iulie 1987) al lui Vaclav Havel (***Întâlnire cu Gorbaciov***), în traducerea lui Mihai Cernea. □ Este transcris un dialog al lui Vladimir Tismăneanu cu politologul Ghiță Ionescu, profesor la Universitatea din Manchester, despre comunismul din România și despre posteritatea acestuia: „Guvernul român ar trebui să-și reducă din ce în ce mai mult puterile și să lase societatea. Dar spre

deznădădea mea, România e în prezent singura țară unde guvernul nu are tendință direct europeană. Semnarea tratatului cu Uniunea Sovietică accentuează izolarea României în Europa. Sper că sunt pesimist”. □ Eugen Todoran publică eseu *Eminescu, țara și Basarabia*. □ Cornel Ungureanu comentează volumul *Anonimul îndrăgostit* de Lucian P. Petrescu (*Lucian Petrescu și anonimii îndrăgostiți*). □ Mariana Șora semnează un eseu subiectiv despre *Exilul literaturii și literatura de exil*. □ Marius Morariu publică un interviu cu criticul de teatru Valentin Silvestru („*Nu pot să spun că ne aflăm într-o criză gravă a teatrului*”). □ Sub titlul de rubrică „Ce-am avut și ce-am pierdut”, Laura Savu publică o serie de informații-document din presa timișoreană interbelică, listând, pe categorii, publicațiile apărute în epocă (*Presa timișoreană interbelică*). □ Rubrica pop-rock ținută de Petru Umanschi oferă un medalion afectiv despre fenomenul Woodstock (*Woodstock in my mind*). □ „Revista revistelor” are în acest număr o coda: „(care încă mai apar)”, reflex al invocatei crize a hârtiei care a dus la restricții drastice ale apariției publicațiilor culturale. □ Pe ultima pagină: un text de Franz Werfel, *Destinul viitor al literelor. 1937*, prezentat și tradus de Adriana Babeți, text „inedit” restituit de revista franceză „La règle du jeu” („Dintre toate textele mitice ale culturii europene din acest secol (...) este unul dintre cele mai ciudate”).

● Laurențiu Ulici acordă ziarului „România liberă” un lung interviu: *Din fericire noi suntem țara cu cei mai mulți scriitori pe cap de locuitor*. De reținut opinia potrivit căreia prezența în țară a unor scriitori care au ales exilul „ar fi modificat mult tabloul literaturii”: „De exemplu, prezența lui Petru Dumitriu aici ar fi modificat mult tensiunea dintre Marin Preda și Eugen Barbu. Pentru că Petru Dumitriu era net superior amândurora”. De asemenea: „Cu Goma începe și se sfârșește disidența română politică. Restul a fost disidență, fie cu voie, fie vindictivă, fie accidentală. Mă refer strict la demersul politic, se înțelege”.

25 august

● Andrei Pippidi (*Pentru dreapta măsură*) publică în revista „22” (nr. 33) un articol cu pronunțate accente critice despre volumul lui Virgil Ierunca, *Românește* (apărut la Paris în 1964 și reeditat de curând la Editura Humanitas): „E o culegere de cronici radiofonice din anii '50, asupra cărora caracterul circumstanțial a pus o pecete de neșters. Conștient de această slăbiciune, autorul a adăugat o prefață în care recunoaște că «mulți vor găsi prea severe unele aprecieri privind pe câțiva dintre scriitorii noștri, astăzi clasici». (...) Dar șovăiala cu care Virgil Ierunca și-a recitat paginile vechi de 30 și mai bine de ani e numai aparentă. Resentimentul răbufnește îndată, aprig, față de victimele vervei sale pamfletare, fie că această a doua ediție le mai găsește în viață, fie că nu se mai pot, majoritatea, apăra: «aservindu-și conștiința, ei au ales Academia, în aceeași vreme în care mulți dintre colegii lor preferaseră

Temnița». Un contrast de cea mai tradițională școală retorică, viguros, dar nedrept. (...) / Problema colaborării unor mari intelectuali români cu regimul comunist a fost, pentru generația «fiilor», o obsesie răscolitoare. De atâtea ori oamenii de vârsta mea s-au întrebat dacă acea atitudine era sau nu justificată încât suntem de mult pregătiți să răspundem. (...) Cartea lui Virgil Ierunca riscă să fie reținută mai mult pentru condamnările pe care le distribuie decât pentru elogiile rezervate strict «purilor». Nu mi-e rușine de ghilimelele adăugate la ultimul cuvânt: «purii» erau într-adevăr neprihăniți și sfinți (Voiculescu, Vulcănescu, Enescu, Alice Voinescu), dar în despărțirea dintre lumină și noapte intervine, tăios, criteriul politic. Supărătoare în aceste clasificări sumare este pasiunea dosarelor, datorită căreia Virgil Ierunca, procuror al unui tribunal de umbre, acționează exact ca, iertată să-mi fie intolerabila apropiere, Mihai Beniuc. Cum altfel ar fi ajuns la confuzia de valori care-i alătură lui V. Em. Galan și Eugen Frunză pe Sadoveanu și Arghezi? Iar Petru Dumitriu, după *Cronica de familie și Drum fără pulbere*, care-i atrăsese răscumpărare din exil, este luat în brațe îndată ce trece de partea cealaltă și se răscumpără prin *Incognito*, roman mediocru, al cărui singur merit, denunțarea birocrăției totalitare, deși în forme facil caricaturale, de «istorie ieroglifică», nu valorează mai nimic pentru o critică literară obiectivă. Opoziția Arghezi-Barbu e construită forțat. (...) / Când cumpăna judecății nu se clatină din lipsă de gust – de exemplu, exprimându-se regretul că Enescu nu l-a comentat muzical pe Anton Pann, invocându-l pe Pârvan pomposul din *Memoriale* sau comparându-l pe Ion Pârvulescu cu Rimbaud și Ezra Pound – avem de-a face cu o orbire voluntară. În timp ce rechizitoriul se îndreaptă împotriva celor care au continuat să publice în țară după 1948, singurii admirați, adulați chiar, sunt intelectualii plecați sau zăvorâți în tăcere (...). / Putem înțelege că, atunci când moralul unei națiuni istovite și schingiuite era suspendat de îndemnurile câtorva redactori de la «Europa liberă», aceștia, trăind prin procură exaltarea partizanilor din munți, într-o atmosferă de pasionată așteptare, mereu dezamăgită, nu erau dispuși să cântărească exact vinovățiile și nici n-aveau totdeauna informația necesară ca s-o facă. Totuși acum, la reeditare, nici un nume n-a fost șters din pomelnicele infamante. Citesc: Mihai Ralea, Iorgu Iordan, G. Oprescu, Tudor Vianu, Al. Rosetti, Andrei Oțetea, G. Călinescu. (...) Cei de mai sus erau universitari, directori de institute. Lor le-a revenit, pentru mulți ani, responsabilitatea de-a menține în viață cercetarea în științele umaniste. Toți aceștia, deși frânați în dezvoltarea lor proprie, au făcut școală. (...) Au făcut ei din studenții lor activiști de partid? Dacă ar fi acceptat și ei sacrificiul mușeniei, ar mai fi rămas piatră peste piatră din această cultură? (...) / Dar consecințele morale ale unei mărturii pătimase sunt grave, pentru ceasul de față. Înainte de a se cerne, lent și inevitabil, asemenea declarații, lupta românilor cu trecutul lor (și a lor între ei) capătă o violență care nu ne apropie de înțelegere. (...) / Cea mai primejdioasă dintre

greșelile de judecată ar fi cuprinderea tuturor acestor spirite alese în aceeași categorie, sub stigmatul «colaboraționismului». (...)/ În trei situații istorice diferite, s-au găsit români care să accepte colaborarea cu o Putere detestabilă. A funcționat de fiecare dată același reflex de autoconservare? De răspunsul pe care-l vom da întrebării depinde atitudinea noastră față de împrejurările actuale, în care invitația de a colabora este iarăși adresată intelectualilor. Condițiile de negociere a prețului sunt libere și amatorii nu lipsesc. De aceea trebuie să privim îndărăt cu luciditate. Altfel, mergem mai departe, înlocuind miturile prin contra-mituri. Exagerările celor care revendicau represalii acum 30 de ani riscă să compromită însăși ideea de dreptate”. (La sfârșitul articolului, o notă redacțională avertizează: „Deschidem paginile revistei și altor puncte de vedere în această controversată problemă”).

27 august

● Nr. 34 din „Tineretul liber – Suplimentul literar și artistic” este consacrat subiectului generic **Revoluția**, cu trimeri la mai '68 și decembrie '89, editorialul de pe prima pagină fiind semnat de Ioan Lascu: **Revoluția revolută**. □ Sorin Preda dialoghează, pe tema Revoluției din Decembrie, cu Stelian Tănase („*Am fost primul care am ținut un discurs după fuga lui Ceaușescu. Și acum sunt uimit de viteza cu care a cedat puterea*”). Câteva dintre întrebările formulate de Sorin Preda vizează rolul politic asumat de Alianța Civică. □ Dan Silviu Boerescu și Nicolae Baltă recenzează volume, mai vechi sau de dată recentă, purtând semnătura lui Eugen Simion. Referindu-se la „cartea de anvergură teoretică a lui Eugen Simion *Întoarcerea autorului*”, apoi la *Jurnal parizian (Timpul trăirii, timpul mărturisirii)*, cărora le adaugă și de cel de-al patrulea volum *Scriitori români de azi*, Dan-Silviu Boerescu realizează un portret complex al criticului: „Această uriașă construcție de cca. 2.500 de pagini, imposibil de caracterizat prin formule precise și care nefiind propriu-zis istorie literară, scapă înseși determinărilor de istorie literară, consacră deopotrivă literatura postbelică de până la '90-ști și personalitatea autorului acestei sinteze aleatorii (...). Eugen Simion este atât de prezent în aceste pagini, nu rareori ocultând probabil, – și astfel, valorizând! – opera unor autori încât, dacă este vorba de o istorie literară aici, aceasta este o istorie a marii causerii critice, nu doar a literaturii în sine. Pagini memorabile, de o mare subtilitate a divagației (dând aspectul de curs vorbit, ce reamintește de excelentele prelegeri ale universitarului), se îmbină, la limita imprevizibilului, cu analize amănunțite, de egal profesionalism, ale uneia sau alteia din cărțile luate în discuție” (**Dimineața poetului**). ■ Oprindu-se asupra volumului *Scriitori români de azi - III*, Nicolae Baltă se folosește (masiv) de citate ale lui Valeriu Cristea pentru a rezuma cartea: „Trebuie să ni-l închipuim pe Eugen Simion citind, ziua, neconținut, iar noaptea visând numai cărți”.

● Sorin Mărculescu publică în „România liberă” articolul **O prioritate: interzicerea comunismului**: „Comunismul trebuie scos în afara legii! Pentru asta e inutil și periculos să ne împiedicăm în scrupule false, în acte de inadmisibilă toleranță sau în prea interesate lărgimi de vederi; activitatea oricăror formațiuni politice comuniste sau paracomuniste trebuie categoric interzisă cel puțin vreme de 20–25 de ani. Procesul comunismului să devină, pe toate planurile vieții sociale, o realitate juridică, o acțiune de purificare definitivă a subconștientului colectiv de sentimente ca frica, rușinea și culpabilitatea malefic indusă. Nu toți suntem vinovați, cum rafinați intelectuali încearcă să demonstreze în chip iresponsabil, ci numai adevărații torționari și trădători. Orice apeluri la înțelegere, uitare, toleranță și iertare creștinească trebuie să cedeze în fața imparțialității legii; cămătarii să fie izgoniți din templu! E oare admisibil ca un general de securitate să mai vorbească astăzi de «bandiții din munți»? E oare cu puțință ca un criminal ca Nicolski să-și pledeze civic nevinovăția, într-un apartament ultraluxos și cu o pensie grasă, în timp ce muncitorul sau intelectualul torturat de el să moară azi de foame sau să zacă de mult într-un mormânt anonim? Dar nu baie de sânge, ci justiție vrem. Lichelele nu se căiesc, au dovedit-o cu prisosință, trebuie împiedicate a mai face răul de care sunt oricând în stare! (...) Și bine ar fi ca și Occidentul, el care condamnă fascismul, dar tolerează comunismul, să înțeleagă această necesitate, măcar acum când asistă, uimit, la evenimentele din tot mai disparentul URSS!”.

28 august

● În „Luceafărul” (nr. 35), la rubrica „Prezentul continuă”, Alexandru George publică articolul **În căutarea aberantelor decenii** – o rapidă panoramare a literaturii române din perioada 1944-1989, demers la capătul căruia notează concluziv: „În ciuda contraselecției pe care o opera în viața socială comunismul și care nu a fost deloc mai atenuată în sectorul literar (...), a apărut totuși o literatură de bună calitate în aceste decenii care ar putea fi izolată de rest și acceptată într-o antologie ideală, «imaginară», a culturii române. Dar istoria chiar a literaturii e altceva decât o selecție după criterii estetice; ea trebuie să consemneze lucrurile așa cum au fost și să dea chiar un loc «literaturii socialiste», căreia inițial i se asigurase monopolul existenței, dar care a devenit ulterior, prin forța realității, un simplu capitol din marele sector al «literaturii în socialism». Ceea ce e cu totul altceva”. □ Florin Manolescu (*Poezia Grupului de la Brașov*) înregistrează apariția volumului *Pauză de respirație*, semnat de Andrei Bodiș, Simona Popescu, Caius Dobrescu și Marius Oprea (Editura Litera, 1991). Criticul reconstituie istoria formării grupului, evidențiind radicalismul celor patru autori și proiectul lor de a reforma poezia optzecistă printr-o „«nouă alianță» cu realul, «o nouă sensibilitate»”: „Pentru brașoveni, suprimarea autoreferențialității poeziei și o

autentică «priză la real» sunt condițiile principale de existență ale noului lirism”; „Ba mai mult, după modelul disidenților politici din promoțiile anterioare, ei s-au străduit să pună de acord poezia cu propria lor existență. Așa se face că în 1988 lui Caius Dobrescu i se confiscă manuscrisele și e anchetat de Securitate, iar Marius Oprea e de mai multe ori bătut de «necunoscuți», pe stradă, ultima dată la începutul acestui an. (...) / Coșmarul realității imediate și impasul în care optzeciștii cred că s-a împotmolit poezia promoțiilor '60 și '70 îi împing pe tinerii din Grupul de la Brașov spre ceea ce ei au numit «o nouă alianță cu realul»”. Cronică lui Florin Manolescu conține una dintre primele atestări ale termenului de „mizerabilism”, aplicat literaturii române de după 1990: „Este vorba, de fapt, de o poezie a supraviețuirii, dar nu prin fuga de realitate, ci prin dezvoltarea îndârjită a tuturor componentelor ei. Un adevărat mizerabilism al sfârșitului de secol XX, cu autobuze și trenuri jechoase, cu promiscuitatea din căminele studențești și viața consumându-se în celulele de beton ale blocurilor. (...) / În proporții diferite, realismul acesta disperat e vizibil la toți cei patru poeți din *Pauză de respirație*”.

29 august

● Geo Bogza, Dan Deșliu și Alex. Ștefănescu semnează în „România literară” (nr. 35) texte *in memoriam* Eugen Jebeleanu. Geo Bogza: „Conștiință tragică, Eugen Jebeleanu a trăit cu intensitate ticăloșiile epocii noastre, ridicând împotriva lor un protest liric planetar. (...) / Eugen Jebeleanu a intrat în presa literară și în cea politică prin 1934, odată cu începutul ascensiunii fascismului. De atunci el a rămas consecvent și tot mai pătimaș credincios mult primejduțului crez antifascist. / În ultimul sfert de secol, de când fascismul găsea atâtea forme să se manifeste, el a făcut de veghe cu aceeași cerbicie ca în tinerețe”. Alex Ștefănescu: „Eugen Jebeleanu (...) a plecat dintre noi într-un moment istoric incert, când asupra noastră planează toate amenințările și când avem dreptul la toate speranțele. Atitudinea sa distantă față de oficialitate și luciditatea de moralist ar putea să constituie, acum, un model, etc. Poezia pe care ne-a lăsat-o moștenire – aspră, bărbătească și, în același timp, dureros de adevărată – constituie nu neapărat un prilej de delectare estetică, ci, mai curând, o formă de îmbărbătare”. □ Sub titlul **Trei povestiri**, Răsvan Popescu publică trei proze scurte: *Eliberare*, *Iola sălbatică* și *Cum am murit*.

● Într-un interviu acordat Tiei Șerbănescu pentru „România liberă”, N. Manolescu face câteva aprecieri asupra literaturii române contemporane, propunând și o variantă de periodizare: „Sunt mai multe schimbări importante sesizabile, deși e prea devreme pentru concluzii. Prima dintre ele ar fi că putem închide un capitol de istorie literară. Le spuneam studenților mei că termenul de literatură contemporană prezintă o particularitate deosebită: e cea mai lungă perioadă de când avem literatură contemporană. Celelalte perioade literare se limitează la 20-25 de ani. (...) Acum e limpede că literatura contem-

porană e delimitată de anul 1948 în jos și de anul 1989 în sus și că e tăiată de o falie, perioada Ceaușescu, foarte diferită ca aspect. A doua observație ar fi că esteticul încetează după '89 să mai fie criteriul existențial în măsura în care literatura care se scrie și se publică acum este tot mai puțin de ficțiune și tot mai mult una documentară. Aproape toate cărțile apărute în '90-'91 au fost scrise înainte. Cred că numărul cărților de ficțiune scrise după revoluție este minim. În schimb, se scriu amintiri, evocări, se publică jurnale memorii, documente. Avem și noi, în fine, capitolul acesta pe care toate literaturile moderne îl au și care practic, n-a existat timp de 45 de ani. Aceasta ar putea fi adevărata literatură de sertar de existența căreia mulți se îndoiesc. S-au putut publica înainte versuri, eseuri, romane îndrăznețe, ajutate de câte o complicitate editorială și s-a creat astfel impresia că se poate publica orice. Dar această literatură – a jurnalelor – nu se publica. Imaginea închisorii românești apăruse în romane, e adevărat. Dar memoriile de închisoare era imposibil să apară”. De asemenea: „Cred că există deja două categorii de cititori care se prefigurează. Cei ca noi, care știm din interior prețul adevărului în ficțiunea din anii '70-'80 și cei mai tineri, mai radicali, care refuză acest preț și nu vor să creadă că o imagine a realității din '80 nouă ne părea curajoasă în timp ce lor li se pare compromițătoare. Asta explică de ce romancierii vechi nu mai scriu acum romane. Publicistica politică îi satisface în planul exprimării și ei au devenit nesiguri asupra formulei epice. Să ne imaginăm cum ar arăta volumul 3 din *Drumul cenușii* al lui Buzura, volum încă nescris. Cu siguranță, dacă Buzura va reuși să-l scrie, el nu va semăna cu primele două”. În sfârșit: „Știm cândva foarte bine care vor fi tendințele în roman. Știm că poezia a devenit realistă. De aici încolo însă nimic nu mai e clar. Ne putem aștepta la foarte multe lucruri. Ne putem aștepta ca partea morală să fie controlată de proza memorială și de publicistica politică și să-i rămână literaturii înflorirea desăvârșită a stilului, jocul gratuit; se pot întâmpla foarte multe surprize. E posibil să reapară romanul de dragoste, dar de tip Nabokov. E posibil ca temele sociale să fie preluate de proza nonfictivă și literatura să devină mult mai plăcută – dar și ușor plictisitoare”.

● În „Liberalul” (nr. 11), Adrian Mihalache semnează articolul *Narcisismul intelectual – element nociv în viața politică*, referindu-se la un eseu publicat de Ștefan Aug. Doinaș în revista „22” (nr. 31, 9 august 1991), *Putere și responsabilitate politică*. A.M. apreciază că „din păcate, când trece de la considerente teoretice și bibliografice generale la aplicarea lor în practică pentru situația creată de recenta adaptare a legii privatizării în România, când deci coboară din înălțimea eseisticii la vulgaritatea poetică, după părerea noastră, [Doinaș] greșește grav”. Reproșul principal: discreditarea PNL în ochii cititorilor revistei „22”, care „probabil că nu sunt FSN-iști sau vadimiști, ci opozanți”.

30 august

● Nr. 35 al revistei al „Contrapunct” are pe prima pagină un editorial politic semnat de Magda Cârneci (***Proba puciului***), în care autoarea salută puciul de la Kremlin al lui Boris Elțin împotriva lui Mihail Gorbaciov și prăbușirea „incredibil de rapidă” a URSS. Pe aceeași pagină, Elena Ștefoi sancționează împărțirea diversionistă a oamenilor de cultură în „implicați politic” și „neimplicați politic”, cu favorizarea, inclusiv materială, a celor din urmă de către stat, prin acordări de burse și funcții (***Cultură fără cultură politică***). □ Victor Ivanovici publică o ***Palinodie*** despre prietenul său dispărut, Ioan Petru Culianu, insistând asupra „atât de necesarei autocritici naționale” practicate de acesta. Finalul: „De aceea, când până și în acest ceas marii maeștri ai nerușinării persistă în vechiul model al efracției și camuflajului fecal (dl. Măgureanu oferă FBI-ului colaborarea SRI-ului în ancheta asupra asasinatului de la Chicago, iar președintele Iliescu acuză «paranoia» diasporei românești în legătură cu bănuielile ce planează asupra acestui caz), răspunsul nostru trebuie să fie disprețul justițiar ce le îndeasă pe gât propria lor scârnă”. Cristian Moraru consemnează, de la fața locului, mentalitatea „tânără” și „autonomă” a americanilor (***O lume tânără, tânără, tânără***). □ Ion Bogdan Lefter comentează apariția, la editura franceză Criterion, a traducerii unei cărți de succes a lui Constantin Noica: *Six maladies de l'esprit contemporain*. Fără a intra în materia cărții („pentru noi catholita, thodetita și celelalte (...) sunt cunoscute, cartea epuizându-se de la apariție”), autorul articolului insistă asupra virtuților „stilistice” ale lui Noica și asupra potențialului de „universalitate” al cărții. □ Virgil Nemoianu publică un eseu intitulat ***Federalism și complexe psihologice***, în care pledează, de pe pozițiile conservatorismului american și central-european, pentru virtuțile federalismului ca model românesc de dezvoltare, împotriva modelul etnic-centralizator al statului național impus de elitele pașoptiste: „Oameni politici foarte diferiți, Petre Carp, Iuliu Maniu, Constantin Stere, nu vedeau cu ochi răi descentralizări care să se suprapună parțial cu federalitatea. Ca să nu mai vorbim de Aurel C. Popovici, mare doctrinar (...) și poate unul dintre cei mai formidabili apologeți ai spiritului federalist din câți au existat vreodată. (...) Nici pe plan politic un asociaționism federal nu e cu totul de lepădat. Doar e limpede că Europa de Apus (...) merge în această direcție însoțită de rugămințile insistente ale vecinilor din sud și din est de a li se îngădui participarea la acest proces. Chiar absurd să fie ca România să se îndrepte – prin Europa Centrală, locul său natural, ca și prin latinitatea sa de baștină – spre o atare asociere federală? Iar apoi, forme asociative și descentralizate ar părea prin excelență înzestrate cu darul flexibilității, sugerând o gamă de opțiuni alternative pentru problema Basarabiei, a Bucovinei, a minorității compacte maghiare din Transilvania, și mai cuprinzător decât toate acestea, pentru progresul cultural, economic și politic al României în ansamblu. De ce atunci îndârjita împotrivire? Poate din

cauza experiențelor centrifuge din Uniunea Sovietică și din Iugoslavia vecină? Dar (...) cine ar putea găsi în aceste defășurări argumente împotriva, iar nu în favoarea federalismului, ca unul ce încurajează și înlesnește năzuințele spre libertate ale oamenilor?”.

● În „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 35), este publicat un interviu realizat de Doru Popa cu George Șerban, liderul Societății „Timișoara”, interviu în care transformarea Alianței Civice în partid politic și implicarea intelectualilor în politica românească postdecembristă sunt subiectele cele mai importante. La întrebarea „Ce personalități ale Alianței Civice îți dau speranța transformării în personalități politice autentice în România?”, George Șerban răspunde: „Mă gândesc, în primul rând, la Nicolae Manolescu. Apoi la Stelian Tănase, la Radu Filipescu, mă gândesc, de asemenea, la Alexandru Popovici, la Vasile Diaconescu și la Vasile Popovici. Toți aceștia și alții încă sunt nu numai personalități cu o moralitate ireproșabilă, de bună credință, cu merite în mișcarea generală pentru democrație, dar și oameni competenți și care pot fi (deveni) buni politicieni. (...) Toți cei care ne-am adunat în Alianța Civică am fost oameni care nu am dorit să facem politică, am sperat să putem contribui, din stradă, dintr-o poziție extraparlamentară, la asanarea vieții morale și sociale, la instaurarea democrației. Dar iată că mișcările din stradă, acțiunile din afara Parlamentului se dovedesc zadarnice. (...) Niciodată revendicările celor din stradă nu au constituit un motiv de interpelare a guvernului de către Parlament. Acesta este un alt motiv pentru care Alianța Civică trebuie să-și aibă, în Parlament, oameni care să facă acest lucru”.

31 august

● În „România liberă”, Laurențiu Ulici scrie elogios despre *Biografia ideii de literatură* de Adrian Marino, „un eveniment editorial dintre cele care fixează o cultură”.

[AUGUST]

● Nr. 8 al revistei „Vatra” debutează cu articolul *Interdicția de a fi român* semnat de Cornel Moraru – o critică a „naționalismului abject” practicat de revista „România Mare”. □ În *Note asupra crizei universității* (traducere de Florin Avram), Claude Karnoouh analizează criza implicită a disciplinelor umaniste („dacă există o criză spirituală a universității, înseamnă că studiile umaniste au fost înlocuite de științele umaniste mediocrizate, versiune «științifică» a imperiului comunității informative”) și intrarea relației dintre cultură și politică într-o nouă fază: „Totuși, nu în universitate trebuie căutată cauza acestei descompuneri, ci în însăși societatea modernă, în sensul că afirmațiile statului și cele ale puterilor economice nu mai ascund voința de a supune universitatea propriilor lor nevoi. (...) Când cortina de fier se prăbușește, doar economiștii și «managerii» sunt chemați să transforme lumea”.

□ La rubrica „Radar”, Mihai Sin problematizează ideea de roman politic și relația acestuia cu critica literară în timpul comunismului, plecând de la propria experiență cu romanul său *Ierarhii* (1983), despre care criticul Marian Popa afirmase că e „cu adevărat un roman politic”, dar „din păcate” un roman despre care „nu se poate scrie”: „uneori mă mai întreb cum, cum m-am întreb și atunci: de ce eu am reușit să scriu să public un roman politic, iar criticul nu putea să scrie o cronică? Am avut eu pile, am avut «spate»? N-am avut. Ba aș zice că dimpotrivă. Dar asta nu-i atât de simplu de explicat și, poate, ar merita o atenție aparte: cum de au putut să apară cărți, cel puțin «incomode» pentru regim? Oricum, aserțiunea că astfel de cărți apăreau «cu voie de la poliție», pentru a crea iluzia libertății prin câteva «supape», nu cred că stă în picioare. Sunt convins că au existat și astfel de cazuri, dar tot așa de convins sunt că ele reprezentau, conștient sau inconștient, doar mimarea unui contestarism sau a unei rezistențe reale. (...) Să revin însă la problema cronicii «care nu putea fi scrisă». O explicație există: dacă criticul scria despre o carte cu «probleme», dezvăluind fondul ei real și caracterul «subversiv», ar fi însemnat că i-ar fi făcut un rău scriitorului (chiar dacă scriitorul își asumase anumite riscuri publicând cartea) și, în plus, cronica putea fi cenzurată sau chiar să nu apară. Cealaltă alternativă: criticul să-și pună la bătaie întreaga inteligență și întregul talent, pentru a scrie în așa fel, mai mult sau mai puțin aluziv, încât să se înțeleagă, în bună măsură, ceea ce trebuia înțeles. Dar și așa, în multe cazuri, excesul de subtilități a fost înțeles, în cel mai bun caz, doar de autorul familiarizat cu limbajul critic «cifrat», astfel că câștigul unei astfel de poziții era minim, dacă nu inexistent. În aceste condiții, calea cea mai bătătorită a fost aceea a ocolirii oricăror capcane și riscuri, comentariul critic căpătând un caracter general, neutru, după o «schemă» formală care putea fi aplicată multor cărți. Și atunci singurii care spuneau adevărul despre o carte sau alta rămăneau cititorii și «bursa subterană» a valorilor, care era cât de cât constituită și în lumea literară și care n-a mai fost scoasă la lumină nici până astăzi. Dar, în general, complicitatea generalizată funcționa perfect, pe fondul unei duplicități bine învățate (...). Și chiar dacă duplicitatea continuă să facă ravagii la noi, un aer nou, contestatar, se face deja simțit. Au apărut întrebări (chiar dacă alarmant de superficiale) despre «soarta» și «valabilitatea» culturii și literaturii postbelice «până în decembrie '89. Procesul reevaluării, al unei noi «moșteniri culturale» a început așadar și, cu siguranță, va fi lung și în bună măsură imprevizibil. Trebuie să recunoaștem că acest proces e necesar, că orice și oricine poate fi contestat și redimensionat” (*Speranță după speranță*).

□ Radu G. Țeposu scrie despre poezia lui Ștefan Baciș (1900-1967) (*Trăsura imaginației*).

□ Aurel Pantea semnează o cronică la volumul de versuri *Înnebunesc și-mi pare rău* (1990) de Florin Iaru: „E curios că virtuțile protestatare ale doctrinei suprealiste au întâlnit, în cazul unor poeți, *illo tempore*, ideologia comunistă. Florin Iaru a început să scrie într-o vreme când esența totalitară a comunismu-

lui era în floare. Zona suprarealistă a imaginarului său se manifestă încă în prezența unei convingeri morale, care a sesizat imoralitatea unei doctrine politice (comunismul). O doctrină estetică a libertății maxime a iluziei, aplicată cu devoțiune și vocație, creează un univers compensator. (...) Nici pe departe «dincolo de bine și de rău», suprarealul lui Florin Iaru poartă în el principiul agresiunii. *Înnebunesc și-mi pare rău* (...) rezumă o metodă a comportamentului spiritului creator. E vorba de o nebunie cu sistemă, de o perversitate cu bună știință, pe care și-o oferă inteligența receptoare a semnalelor lumii totalitare” (*Comedii, în fond*). □ Virgil Podoabă scrie despre poezia lui Ștefan Aug. Doinaș: „Într-un târziu, cam o dată cu volumul *Vânătoare cu șoim* (1985)”, în „armonia” „originară” a poeziei lui Doinaș „intervine un factor de presiune neprevăzut, lucrând deocamdată mai curând în subsolul poemelor decât la vedere. Începând cu acest volum, dar mai ales în *Interiorul unui poem*, această relație se zdruncină aproape brusc sub presiunea Istoriei, instanță neantrenată înainte în structura poemului doinașian decât, eventual, la modul abstract”. □ La rubrica Vatra dialog”, politicianul și istoricul Dan Lăzărescu, intervievat de Horia Al. Căbuți, opinează că „PNL va reuși (...) să înființeze un consiliu al culturii naționale care să poată – cu concursul puținelor valori naționale care au mai rămas în țară – să smulgă fenomenul cultural din domeniul prețului de cost și să poată edita anual o serie întreagă de lucrări în afara concurenței economice. Lucrări selectate (traduceri și originale) subvenționate de stat. Adică fenomenele de cultură să fie privilegiate în dauna unor fenomene de pură publicistică în funcție de preferințele unui public încă needucat. Așa cum altădată a făcut-o, cu mult discernământ, Editura Casa Școalelor”. La aceeași rubrică, pianistul Dan Grigore, intervievat de Marin Mureșan și Virgil Podoabă, vorbește despre receptarea muzicii clasice românești în străinătate, despre limitele învățământului muzical românesc și despre valorificarea muzicii lui George Enescu pe plan intern și internațional. □ Virgil Ciomoș semnează o cronică la volumul *Homo universalis* (1990) de Anton Dumitriu. □ *Literatura română n-a intrat în Europa* de Vlad Andrei Orheianu este un reportaj de la Salonul Internațional al Cărții „Liber ‘91”, de la Madrid, unde se analizează și modesta participare românească în premieră la acest eveniment: „Au lăsat o bună impresie vizitatorilor standului român valoroasele titluri realizate, prioritar, de editurile Univers și Cartea Românească (traduceri din scriitori hispanici și latino-americieni), apoi unele cărți ale editurilor Humanitas, Științifică și enciclopedică, Dacia, Eminescu... dar și titluri ale unor edituri particulare, ca Roza vânturilor, Libra, Evenimentul”. □ Serafim Duicu recenzează *Anatomia unei negații* de Gelu Ionescu (*Eugen Ionescu. Spre o monografie*). □ Mihai Dragolea propune o lectură *via* Jean Starobinski la volumul *Norii* de Petru Creția (*Aerul e viu de legi frumoase*). □ Intervievat de Nicolae Băciuț, Bogdan Ghiu opinează că „poezia începutului de mileniu 3 va fi tot mai mult text de edificare morală, existențială. Texte «practice», texte-

sprijin. Presiunea dinăuntru a exteriorului e tot mai mare. Ne vom căuta, deci, interioritatea tot mai mult în afară”.

● Sumarul numărului 8 din „Steaua” se deschide cu articolele lui Constantin Cubleşan (*Duplicitatea socială – duplicitatea literaturii*) și Dan Ciachir (*Despre generația interbelică*). □ Sub titlul *Cabala bigoților*, Ruxandra Cesereanu îl interviează pe Paul Goma, care, în stilul caracteristic, „atacă” pe toată lumea, de la Nichita Stănescu la Nicolae Manolescu sau Constantin Noica, acuzați de lașitate: „Scriitorul român a încetat de a mai fi scriitor din clipa în care, deși alături de el agoniza poporul (român), el nu i-a dat asistență. Ba a fugit, s-a ascuns (în «cultură»)”;

„Scriitorul român a scris numai în vederea publicării imediate, publicare cu cenzură. (...) Cred că românul care a scris la noi, cu voie de la poliție (cu două-trei excepții: Preda, Bănulescu, Adameșteanu) este nu numai ne-european ci... ne-românesc, ne-pământesc... Mă tem că, bătându-se apa în piuă, în dorința de a publica – orice, oricum – roman-cierii români au pierdut, iremediabil, timpul. Și cum există *un timp* pentru scris roman... Există o vreme când, pe de o parte era «viața», pe de alta «literatura». Nici n-am băgat de seamă când a căzut bariera (era să zic Zidul) dintre una și cealaltă. Dacă frecvent se spune: Viața mea e un roman, în aceeași măsură se poate (pot eu) spune: *Romanul meu e viața*... Am o concepție de-a dreptul reacționară, profund elitistă – despre scriitori. În comunitatea noastră românească, lipsită de o «inteligență» în sensul rusesc... ca și de «intelectualitate» în accepția franceză – având handicapul de a fi majoritar ortodoxă, Scriitorul ar fi trebuit să fie totul – în absența... totului. Și n-a fost (să fie, vorba adânc ortodoxului Noica)... La Români, scriitorul este – sau nu este (cale de mijloc neputând exista). A fi scriitor înseamnă (ar fi însemnat) a se comporta *normal* – or, normalitatea, la Român, a devenit excepție, curaj nebun. *Normal* ar fi fost ca scriitorul român să fie acolo unde trebuie: în normalitate, nu în sub-, nu în a-normalitate. Nici o scuză (estetică) pentru *demisia etică* a funcționarului care ar fi putut deveni scriitor...”.

□ Horia Bădescu realizează un interviu cu George Astaloș (*Trebuie ca opinia românească să ne parvină la Paris*) – despre ecourile culturii românești în Franța, despre un recent festival de poezie sau despre revista „Nouvelle Europe”, al cărei director este G. Astaloș: „Festivalul a început prin entuziasmul lui Pierre Lamie, evident prin cultura lui poetică. (...) E un festival strict, între 9 și 11 poeți cărora li se dedică spectacole. Poetul nu trebuie să citească, după cum se întâmplă prin alte părți. Sunt președintele unei Comisii a Congresului Mondial al Poeților, deci știu cum se mișcă lucrurile. Acest festival poate deveni centrul focalizator și polarizator al poeziilor și în același timp un fel de balanță a valorilor, pentru că trecând prin furcile acestui festival ieși pe partea ailaltă (ești deja) consacrat. (...) «Nouvelle Europe» e o revistă care dă posibilitatea, deschide drumurile și absoarbe mijloacele de expresie cele mai ciudate, cele mai neașteptate. (...) O spun acum special pentru cititorii mai ales din Transilvania, ca să generalizez

un pic, eu cu numele meu, care par transilvan, nu sunt nici transilvan, nici ungur (...), sunt un bun român de origine germană, ale cărui rădăcini se găsesc în Bucovina. (...)«Nouvelle Europe» e o revistă care acoperă toate artele și literaturile, sau artele și literaturile tuturor țărilor, în principal ale Pieței Comune, deci ale țărilor occidentale, cu vectori foarte luminoși și deschiși și receptivi spre celelalte țări din Europa. (...) De 20 de ani a păstrat aceeași linie: vectori spre Uniunea Sovietică, spre România... spre alte continente”. □ Sanda Cordoș comentează romanul lui Eugen Uricaru *Complotul* (Editura Militară, 1990): *Despre imaginație și alte realități*.

● Marin Diaconu publică, în „Viața românească”, sub genericul *Filosofia românească contemporană*, trei conferințe radiofonice ale lui Mircea Vulcănescu (din 5, 12 și 28 martie 1930): *În ce măsură se poate vorbi de o filosofie românească?*, *Caracterele filosofiei românești contemporane* și *Mediul filosofic românesc*. □ La moartea lui Eugen Jebeleanu se publică, sub titlul *In memoriam*, un grupaj de poezii inedite ale autorului, împreună cu două evocări semnate de Dan Laurențiu (*Hanibal intra muros*) și Constanța Buzea (*Pelerina verde*). ■ Dan Laurențiu: „Dacă astăzi pot face abstracție de ultimul vers «și n-au învins», care ține mai curând de fabula și parabola istoriei necruțătoare, îmi este aproape cu neputință să nu văd în aceste versuri un autoportret *sui generis* în care se reflectă liniile alb-negre ale poetului care, la data când apărea volumul și obscurantismul minirevoluției culturale din România făcea ravagii, era înregistrat deja ca un rezistent al ceaușismului, un fel de strigoi uitându-se nu numai ca o amenințare, un semnal de alarmă în senatul (roșu) al lui *Hanibal ante portas!*, ci deja ca un pericol virulent, dinlăuntrul Romei, al unui *Hanibal intra muros!* Dușmanul e în cetate! dușmanul e printre noi! Și iată, mă gândeam cu dragoste și regret (oare nu și cu un strop de ascunsă invidie?) conducându-l într-o zi însorită pe ultimul său drum, împreună cu rudele, fiica și fiul, care i-au mai rămas, cu un convoi răzleț și cernit de poeți și admiratori la locul său de odihnă veșnică pe Eugen Jebeleanu cel neliniștit și aprig și pătimaș: *El a învins!*”. □ Gabriela Adameșteanu publică un fragment de roman intitulat *Provizorat*.

● Nr. 8 al revistei „Ateneu” îi este consacrat în mare parte lui Marin Preda, cuprinzând texte mai vechi sau mai noi semnate de Ion Caraion (*Vrusese să-mi spună ceva...*), George Bălăiță (*Calmul conștiinței*), Florin Mugur (*Profesiunea de scriitor*) și Radu F. Alexandru (*100 de pagini*), cărora li se adaugă trei ample interviuri: cel dintâi – un dialog cu Eugen Simion, „*Am fost ispitit să fac pe detectivul*”, consemnat de Sorin Preda; al doilea – un interviu realizat de Iacob Florea cu editorul Cornel Popescu („*Au fost împrejurări care i-au grăbit moartea*”); în fine – un interviu cu Alexandru Preda (fratele scriitorului) realizat de Margareta Zorca („*Ar fi fost o luptă cu morile de vânt*”). ■ Eugen Simion: „Am fost și eu tulburat de sfârșitul tragic al lui Marin Preda și multă vreme, luni întregi, poate chiar ani, n-am acceptat această idee.

(...) Am fost la un moment dat ispitit să fac pe detectivul și să reconstitui acest nefiresc sfârșit, neașteptat în orice caz. Am intrat în legătură cu un procuror, care mi-a promis că o să-mi dea dosarul întocmit de Procuratură, dar după aceea nu mai știu ce s-a făcut, ce s-a întâmplat că n-am ajuns să citesc acel dosar, iar eu am abandonat pista. Mi-am dat seama că de fapt nimeni nu o să-l poată reînvia pe Marin Preda și m-am resemnat, cum se zice, cu opera lui. (...)/ Eu intenționez să scriu o carte despre Preda, despre viața lui. Ideea de a prinde pe acești martori ai lui Preda, din toate generațiile, că Preda avea prieteni în toate generațiile, ar fi foarte bună, dar cineva să se țină de asta. Era un personaj, și personajul se arăta diferit, aș spune”.

[AUGUST-SEPTEMBRIE]

● Nr. 8-9 din „Caiete critice” se deschide cu un comentariu al lui Ovid S. Crohmălniceanu despre „micul roman” *Zadarnică e arta fugii* al lui Dumitru Țepeneag, care, dincolo de elementul oniric, „izbutește să dăruiască o dimensiune existențială cărții sale, împingând jocul către o neputință tragică umană” (*O partidă de șah câștigată magistral*). □ *Eu, neabătutul* se intitulează cronică de Valeriu Cristea despre volumul *Poezii alese de cenzură* al lui Marin Sorescu: „*Poezii alese de cenzură* sunt, pur și simplu, *poezii* de Marin Sorescu. A-i reproșa autorului (...) că volumul lui cuprinde și poezii «alese» de auto-cenzură, scrieri de sertar, cu alte cuvinte, neînaintate spre publicare pentru simplul motiv că erau evident nepublicabile, mi se pare a-i căuta cu meschinărie nod în papură. Acuzându-l în aceste condiții de «înșelăciune» (!), criticul Nicolae Manolescu nu a reușit să dovedească decât un singur lucru: la ce consecințe duce imixtiunea politicului în literatură”. Finalul articolului: „În afara unor poezii sub nivelul Sorescu (...), nu-i reproșez autorului decât că și-a publicat acest valoros și important volum la editura Roza Vânturilor a d-lui Dan Zamfirescu, unul dintre promotorii zeloși ai ceaușismului în cultură în epoca pe care poetul o refuza din toată ființa sa, ca în acest splendid poem inaugural (...) (*Eu, neabătutul*)”. □ Eugen Simion comentează pe larg apariția *Jurnalului unui jurnalist fără jurnal* de Ion D. Sîrbu (*Bilanțul unei vieți pierdute*): „Moralistul mizează din loc în loc pe paradox și pe jocul verbal. Îi reușesc amândouă și, mai ales, îi reușește confesiunea în aproape toate registrele ei. *Jurnalul* îl readuce pe I.D. Sîrbu în primul plan al generației pierdute și, totodată, al literaturii subiective”. □ Sub titlul *Călinesciana*, Al. Piru publică o serie de crochiuri memorialistico-eseistice pornind de la G. Călinescu. □ Florin Mihăilescu scrie, într-un eseu panoramic, despre *M. Ralea – un om, o epocă, un destin*, încercând să explice, în prelungirea etapelor formației, episoadele politice controversate din cariera eseistului de la „Viața românească”. □ Tot în seria reconsiderărilor se înscrie și partea a doua din eseu de Elenei Zaharia-Filipaș *Un scriitor uitat: Dinu Nicodin*. □ Nicolae Bârna scrie despre volumul de nuvele *Visul* al lui Mircea Cărtărescu, identificând

„calități deloc incompatibile” cu „onirismul estetic” al lui Dimov-Țepeneag & Co, dar și autenticitatea „atmosferei de basm și de mit”. Este identificat, de asemenea, un „neo-medelenism original, de procedare podtmodernă”, „seducția” acestui tip de proză fiind dată, în opinia lui N.B., de elementul ei „liric” și „intelectualist” („«Visul» sau facerea lumii”). □ Andrei Grigor semnează un scurt eseu despre raportul dintre nevoia „afirmării” culturii române și obsesia „recupărărilor” literare în critica românească recentă (*Primejdia eternei recuperări*). □ Revista găzduiește o dezbatere despre *Limba română actuală* cu pariciparea lui Eugen Simion, Ion Coteanu, Gleb Drăgan, Dan Grigorescu, Valeria Guțu Romalo, Teodor Hristea, Z. Ornea. □ În cadrul secțiunii „Document” sunt publicate fragmente din convorbirea purtată în septembrie 1985, la Câmpina, de Eugen Simion cu prima soție a lui Marin Preda, Aurora Cornu (*Despre tânărul Preda*). Prima parte a convorbirii, primită „cu un viu interes” în lumea literară, a apărut în nr. 3-4/1987 al „Caietelor critice”. □ Secțiunea „Lecturi” include un comentariu de Elisabeta Lăsconi despre *Pluta răsturnată*, primul volum de proză al poetei Daniela Crăsnaru (*Camera, podul, pluta...*). ■ Nicolae Bârna scrie simpatetic despre volumul de versuri *Diotima* al poetului român de expresie franceză Miron Kiropol (*Un livre de grande douceur*); Andrei Grigor prezintă favorabil două cărți de proză: volumul de povestiri *Vulpea* de Mircea Cavadia (*Evitând o capcană*) și romanul *Privind peste umăr* al prozatorului „umorist” timișorean Laurențiu Cernetș (*Un roman al disperării optimiste*). ■ Secțiunea se încheie cu un comentariu al lui Sebastian-Vlad Popa despre poezia lui Nichita Danilov, căreia îi apreciază „profunzimea” insolită, „deosebită de cea a colegilor săi de generație” (*Neîndurătoarea rază a lucidității*). □ Rubrica de „Literatură străină” cuprinde un eseu de Vasile Tonoiu pornind de la felul „satiric” în care un filosof francez „cumpătat” precum Jacques Bouveresse „pune în valoare” filosofia analitică anglo-saxonă, oferind, totodată, în paralel cu Richard Rorty, o perspectivă neconvențională asupra filosofiei contemporane (*Mizeria modelor filosofice*). ■ Dolores Toma publică a doua parte a serialului său despre *Istoria mentalităților*, iar Irina Mavrodin semnează un eseu intitulat *O încercare de rezolvare a antinomiei hazard-necesitate*, pornind de la concepția lui T.S. Eliot asupra poeziei. ■ Dan Stanca publică un eseu despre romanul „mai puțin sau deloc cunoscut” al scriitorului german Gustav Meyrink – *Îngerul la fereastra de vest* –, un „roman ezoteric în cea mai strictă înțelegere a termenului” și „poate cea mai bizară scriptură despre soarta Europei” (*Îngerul exterminator*). ■ Nicolae Bârna glosează pe marginea conținutului revistei „Nouveaux Cahiers de l'Est” editate de Dumitru Țepeneag (*Dialoguri Est-Vest sau Est-Est*). □ La „Cronica edițiilor”, Dumitru Micu se oprește asupra primelor patru volume din saga romanescă *În preajma revoluției* de Constantin Stere (*Epos caleidoscopic*). Motivația primă a relecturii acestui „roman *largo sensu*”, marcat de limitările proprii memorialisticii, nu e de ordin estetic, ci ideologic: „Aveam un motiv

personal, o obligație chiar, de conștiință, de a reciti ciclul romnesc *În preajma revoluției*, cu prilejul reeditării primelor (deocamdată) patru volume (comasate în două), cu toate că memoria păstra destul de vie majoritatea situațiilor din cuprinsul său. Vreunii dintre următorii cercetărilor de istorie literară își vor mai fi amintind, poate, că, acum mai bine de trei decenii, studiind poporanismul, mă ocupam și de doctrina lui Stere, supunând-o unei critici radicale de pe pozițiile «socialismului științific». Și, cum această doctrină e susținută și în roman de către personajul central, mi-am zis că reparcurgerea ciclului e cel mai nimerit prilej de a reflecta implicit din nou asupra ideologiei poporaniste”.

● La rubrica „Dialoguri esențiale” din „Jurnalul literar” (nr. 27-30), Pavel Chihaia publică prima parte a unui dialog cu Nicolae Manolescu pe tema angajării politice a scriitorului, după căderea comunismului. Referitor la invitația pe care criticul i-a adresat-o lui Ion Iliescu – într-un deja binecunoscut și foarte comentat interviu publicat din iulie 1990 – de a colabora la „România literară”, N.M. criticul își motivează demersul prin dorința legitimă de a instaura un dialog cu cei ce conduc România: „Eu doresc să dialogăm. Doresc să ne spunem părerea. Să încercăm să clarificăm lucrurile, să instaurăm o anumită transparență în relațiile dintre guvernanți și restul populației. (...) În ceea ce privește invitația de a colabora la «România literară» ar fi poate cazul să observ că această colaborare s-a produs chiar cu interviul”.

SEPTEMBRIE

1 septembrie

● Gabriela Adameșteanu publică în revista „22” (nr. 34) prima parte a unui articol intitulat *Cartea unui poet citită de un istoric*, luând ca pretext – pentru o polemică amicală – un text al istoricului Andrei Pippidi (*Pentru dreapta măsură*, „22”, nr. 33, 25 august 1991) despre volumul lui Virgil Ierunca, *Românește*. „De ce să vezi într-un jurnal al «obsedantului deceniu» doar un «rechizitoriu»?”, se întreabă G.A.: „A. Pippidi intră, cu o prea mare certitudine (evit cuvântul suficiență), în teritoriul altei profesii. Pentru că *Românește* este în primul rând cartea unui poet și comentator de poezie ce se raportează (cu preferințele și idiosincraziile inerente oricărui literat) la spațiul artistic și cultural care l-a marcat./ În al doilea rând, *Românește* este cartea unei personalități de marcă a exilului, care timp de 40 de ani a întreținut speranța, informația și (...) despărțirea binelui de rău. Ați fost conștiința noastră, ne-ați ajutat să nu luăm minciuna drept adevăr, a spus Gabriel Liiceanu (citez din memorie) la întâlnirea cu Virgil Ierunca și Monica Lovinescu ce a avut loc anul trecut la sediul GDS (...)/ Acolo unde au greșit se cuvin, firește, aduse corectările de rigoare, dar nu cu tonul lui Andrei Pippidi (...). A-l numi pe Ierunca «procuror al unui tribunal de umbre», a-i reproșa că «are pasiunea dosarelor» și operează «clasificări sumare», «cumpăna judecării i se clatină din

lipsă de gust» (?!), a-i face procese de intenție prin nimic justificate de text (de pildă că încearcă să reîntregească o imagine a lui Eminescu, Bălcescu, Caragiale nu dintr-o nevoie de exactitate, ci din hotărârea de a nu lăsa «flamuri glorioase în mâinile dușmanului») nu înseamnă cătuși de puțin a aduce «coerență și claritate» într-o discuție. Riscul de a se vedea calomniati (și s-au văzut!) în modul cel mai josnic într-o presă de propagandă Monica Lovinescu și Virgil Ierunca și-l asumaseră. Dar și riscul pe care îl înfrunta orice opozant real al regimului comunist (...). Și iată că, nu în ultimul rând, riscul de-a fi greșit înțeles de către oamenii de bună credință. Nu putem nega că există încă, în țară, o imagine falsă a lor, creată atât în urma acțiunii active a serviciilor de dezinformare ale securității, cât și prin propriile sensibilități ale ascultătorilor care raportau doar la propria lor experiență cele auzite la postul de radio respectiv. Un dialog mental nemulțumit și statornicit mai demult, pe care pare a-l mărturisi și textul lui Andrei Pippidi./ În modul acesta încerc să-mi explic de ce (cunoscută fiindu-mi marea onestitate intelectuală a lui Andrei Pippidi) articolul său, departe de a oferi o imagine completă și reală a cărții lui Virgil Ierunca, o reduce doar la problema colaboraționismului scriitorilor clasici, din deceniul cinci”. □ Apare un interviu cu Vladimir Tismăneanu despre puciul de la Moscova, din 19 august 1991, *După telerevoluție, iată prima lovitură de stat televizată*.

● La rubrica „Scriitorul și tranziția” din „Cronica” (nr. 25), Horia Zilieru formulează opinii despre viitorul literaturii: „A intrat în cursă *afacerea comercială*. Însuși timpul lecturii s-a privatizat. O *literatură* de agrement ia în stăpânire gustul intempestiv și anunță servitutea perlelor de culoare în chenar de funerealii. Ne pândește un anume confort, catalogat, de la sine, ca valoare admisă”.

2 septembrie

● Cotidianul „Azi” publică un interviu cu Petru Popescu realizat de Ion Crețu: *America privește altfel spre România [Aveți mai multe motive de demnitate decât se admite curent în America; România apare ca un teritoriu care trebuie recucerit...]*. P.P.: „Am auzit de când am venit că există foarte multe furii, foarte multe tensiuni interioare dar trebuie să vă spun că față de cum era România în 1973, când am fugit eu, ați făcut un pas înainte de care e bine că nu vă dați seama cât de mare este, dar realitatea este imensă. Așa cum pe de o parte este trist că mergi pe lângă clădiri și vezi că sunt crăpate și va crește iarba și așa mai departe, se vede că banii n-au oxigenat economia românească dar pe de altă parte saltul mintal dintre cum se adresau oamenii în 1973 și în 1991 este absolut gigantic. De altfel, dacă înțelegi toate astea, uiți că mochetele sunt cum sunt, că perdelele sunt cum sunt, că lumina e încă așa cum a fost și așa mai departe. De când am venit, nu a fost nici un moment în care să-mi

spun că lucrurile sunt fără de speranță, am găsit că aveți multe motive de demnitate și de mândrie decât se admite curent în SUA”.

3 septembrie

● Sub titlul *„Avantajul meu este că am de unde să mă întorc din politică”*, Nicolae Manolescu îi acordă Dorinei Băeșu un interviu pentru revista „Cuvântul” (nr. 36): „– *Dumneavoastră mai scrieți, mai aveți timp?*! – Da, mai scriu. Lucrez la volumul 2 din *Istoria literaturii române*. Timp n-am, dar caut să-mi fac./ – *Să zicem că la un moment dat ați fi pus în situația de a alege între vocația dvs. de critic literar și aceea de politician. Dacă ar trebui să renunțați, la ce ați renunța?*! – De ce să mă pui să aleg sau să fac renunțări dureroase? Eu încerc să îmi fac mai departe meseria și să fac și politică. Că în anumite momente politica mă va absorbi și nu-mi va permite să fac și critică, este posibil, dar în orice caz am de gând să mă întorc la un moment dat la critica și istoria literară. Cred că acesta este și avantajul unora dintre noi, de a avea unde să ne întoarcem dacă plecăm din politică sau din funcții politice./ – (...) *Credeți că sunteți un posibil Havel?*! – Aș prefera să nu fiu comparat cu nimeni, nu din orgoliu, ci pentru că, la urma urmelor, la noi condițiile sunt destul de diferite de cele din Cehoslovacia. Nici trecutul, nici prezentul și probabil nici viitorul lui Havel nu sunt trecutul, prezentul și viitorul meu”.

● În „Tineretul liber – Suplimentul literar și artistic” (nr. 35), Nicolae Iliescu realizează un interviu privitor la *Proiectele editoriale ale lui Samuel Tastet*: „– *Ce planuri editoriale aveți?*! – Am publicat, la Paris, o carte cu versuri a Marianeii Marin și până la sfârșitul anului vor apărea Nichita Stănescu și Virgil Mazilescu, precum și o antologie ce-i va grupa pe cei mai importanți poeți români din generațiile '70, '80, '90”.

4 septembrie

● Gabriela Adameșteanu publică în „Luceafărul” (nr. 36), sub titlul *Viteză fatală?*, un articol despre lentoarea cu care România postdecembristă își însușește regulile democrației. □ Florin Manolescu (*Între amintire și uitare*) comentează volumul *Românește* al lui Virgil Ierunca (Editura Humanitas, 1991), „o carte care îl pune pe istoricul literaturii române de astăzi în fața câtorva probleme extrem de complexe și de complicate în același timp”: „Pe istoricul literar, dar nu numai pe acesta, căci, iată, recent, în revista «22», istoricul Andrei Pippidi semnează un lung articol prin care se distanțează hotărât de felul lui Virgil Ierunca de a vedea lucrurile./ Nu este adevărat, susține în esență Andrei Pippidi, reconsiderând «procesul» și judecând mai mult «judecătorul», decât pe «inculpați», că unii din marii intelectuali români au colaborat cu regimul comunist numai ca să-și scape pielea sau ca să-și asigure avantaje materiale. (...) Ceea ce ar trebui să observăm de la început e faptul că *Românește* a apărut mai întâi la Paris, în 1964, ca o tipică lucrare de

exil. (...) Tot ce a selectat Virgil Ierunca în cartea sa din 1964 e prin urmare rezultatul unei adevărate bătălii, pentru care singura expresie potrivită ar fi: «pe viață și pe moarte». De aici accentele polemice și chiar pamfletare, tonul definitiv, justițiar, disprețul pentru toți cei care preferă tactica jumătăților de măsură. (...) / O strategie marțială deci, impusă de o epocă de război, pe care scoțând-o din discuție, riscăm să nu mai înțelegem nimic. / Din perspectiva aceasta a timpului în care au fost formulate, cele mai multe din judecățile lui Virgil Ierunca sunt exacte. «Turcirea» câtorva din marii noștri intelectuali a fost flagrantă și ea s-a plasat într-un contrast tragic în raport cu atitudinea celor care, în loc să prefere Academia, au ales tăcerea sau chiar închisoarea. (...) / Cartea lui Virgil Ierunca, atât de tranșantă și de inflexibilă în judecățile ei, ne obligă să ne punem încă o dată aceste probleme. Ce trebuie să uităm și ce trebuie să ținem minte din literatura anilor '50 – aceasta pare să fie problema la care urmează să răspundă istoricul literar de astăzi. Și, în același timp, pe răspunsul acesta ar trebui să se întemeieze valoarea obiectivității sale”.

5 septembrie

● La finalul unui articol din „România literară” (nr. 36), *Parabola labirintului* – cronică la romanul lui Ioan Mihai Cochinescu *Ambasadorul* (Editura Cartea Românească, 1991) –, Eugen Simion anunță că își încheie „colaborarea (...) sistematică” la această revistă, în paginile căreia a fost prezent chiar de la primul număr. Ia sfârșit astfel „o epocă, o istorie complicată, un efort (din partea mea și a altor critici) de a asigura supraviețuirea literaturii române și continuitatea spiritului critic în epoca dictaturii”. „Le mulțumesc, acum, scriitorilor Tiberiu Uta și Geo Dumitrescu, foști redactori-șefi ai «Gazetei literare» și ai «României literare», pentru faptul că m-au sprijinit în acțiunea mea critică. Aș fi vrut, de asemenea, să-i pot mulțumi și lui George Ivașcu, fără de care «România literară» n-ar fi fost ceea ce ea a fost în ultimele decenii: o încercare aproape dramatică de a apăra sensul valorilor într-o cultură amenințată de confuziile și imposturile politicii. (...) Trebuie să mulțumesc, evident, și cititorilor mei pe care, după unele semne primite în ultima vreme, am reușit să nu-i dezamălesc”. Pe aceeași pagină, o notă redacțională precizează: „Dl. E. Simion va fi, începând de mâine, cronicarul literar al noului săptămânar «Literatură» (...). Domnia sa ne-a informat că nu poate susține, în același timp, două rubrici săptămânale. Regretăm absența, de aici încolo, a «Fragmentelor critice», una dintre cele mai vechi și prestigioase rubrici din revista noastră. «România literară» rămâne și în viitor deschisă colaborării d-sale”. □ Nicolae Manolescu comentează, sub titlul *Onirismul binte temperat*, o selecție din poezia lui Leonid Dimov: *Carte de vise* (Editura Eminescu, 1991). □ Alex. Ștefănescu scrie despre volumul *Românește* (Editura Humanitas, 1991) al lui Virgil Ierunca: *Adevărul, tot adevărul și numai adevărul* – „Împreună cu Monica Lovinescu, Virgil Ierunca formează un cuplu

de oameni minunați, care nu păstrează în viața de zi cu zi nimic din morga unor judecători. Deși au dus la bun sfârșit o sarcină grea, atrăgând asupra lor ura guvernanților comuniști (...), se poartă firesc, ca și cum ar fi făcut totul fără efort. După o viață trăită într-o tensiune maximă, uneori chiar sub amenințarea morții, știu încă să se bucure și să râdă din toată inima. Virgil Ierunca Vorbește mai rar, jucându-și cu ironie rolul de soț, în timp ce Monica Lovinescu, exuberantă și răsfățată, conduce discuția și o transformă într-un spectacol de inteligență. (...)/ Virgil Ierunca spunea ceea ce noi n-aveam curajul și – ca să fim drepi – nici posibilitatea practică să spunem. (...)/ Un document impresionant al acestei existențe mereu responsabile îl constituie volumul *Românește*. (...)/ Ne atrage în mod special atenția, ne transmite o stare de spirit interogativă și în cele din urmă ne zguduie conștiința capitolul cu titlul Dimpotrivă, rezervat analizei severe a cazurilor de abdicare de la morala scriitori-cească. Problema este de actualitate pentru că și în prezent există scriitori – unii importanți – care colaborează, cu o totală nepăsare față de consecințe, orbiți pur și simplu de perspectiva obținerii unor privilegii, cu oameni aflați la conducerea țării – mulți dintre ei foști nomenclaturiști. Se poate spune chiar că azi colaboraționismul implică o mult mai mare vinovăție decât în trecut pentru că nu se mai poate explica nici prin naivitate (cine își mai face iluzii în legătură cu sistemul comunist?) și nici prin teama obsesivă de exterminare (minerii vin rar la București!).” □ Sub titlul *Mi-e un dor nebun de Constantin Noica*, Dorin Popa îl interviuează pe Andrei Pleșu, din ale cărui mărturisiri spicuim: „Simt că s-a petrecut o schimbare de raporturi (sau trebuie să aibă loc o schimbare de raporturi) în sufletul nostru. Simt că, până în decembrie '89, era mai important să urâm comunismul, decât să iubim România, pentru că comunismul ne făcea incapabili să ne mai simțim bine în pielea noastră de români. Or, acuma a venit momentul să iubim România, mai mult decât să detestăm sechelele ei și ideologiile care și-o dispută. Deci țin mai mult la România, decât pot spune că detest ceva din viața României de azi și nu-i înțeleg pe cei care, de pildă, urăsc FSN-ul, mai mult decât își iubesc țara. (...) pentru mine, tema românescului are un sens. Ceea ce nu mă așteptam pentru că, la Noica, mă irita un anumit abuz al temei românescului. De asemenea, sunt perfect conștient că, odată pronunțat acest cuvânt, se poate deschide cutia Pandorei, a unui exces naționalist care e unul din marile pericole ale vieții noastre politice”; „Cum știți, Noica a fost prost recepționat de filosofi; nici nu prea avea de cine. El a fost înregistrat mai mult ca o figură spectaculoasă, așa, fie prin talent literar, fie prin postura lui neobișnuită de om singuratic la Păltiniș. Dar dacă vă uitați ce ecou a avut în critica literară românească opera lui, o să vedeți, cu stupefacție, că el a fost minimal. Mai degrabă au reacționat nespecialiști idolatri. Până și oameni ca Nicolae Manolescu aproape că n-au reacționat. Adică Nicolae Manolescu a fost în situația de a fi contemporan cu cineva de rang Blaga, fără să observe. (...) A trebuit ca un scriitor, și asta a fost

Breban, să semnaleze în conștiința publică românească, el fiind totuși la Paris, ecoul momentului Noica în spațiul cultural românesc prin niște articole din «Viața românească»; „Noi am obținut, deocamdată, performanța asta să nu ne putem numi o țară a untului, dar nici o țară a culturii. (...) Dar tindem, dacă lucrurile vor evolua în direcția în care am pornit, tindem către o țară care ar putea deveni a untului. Nu va fi o vreme ușoară pentru cultură și statutul omului de cultură va fi mult mai fragil, mult mai neprotejat decât a fost până acum (...). Vor avea succes real, și prin asta înțeleg și financiar, mari vedete sau mari hoțomani”; „Presa face parte din drama românească de azi. Nici un ziar nu are nivelul pe care ar putea să-l aibă. Acela al informării corecte în primul rând...”.

● Revista „Orizont” (nr. 36) publică o pagină de *Amintiri despre Eugen Ionescu* de Arșavir Acterian. □ Editorialul lui Mircea Mihăieș îl atacă pe Adrian Păunescu (*O garsonieră pentru Adrian Păunescu*). □ Același Mircea Mihăieș comentează volumul de versuri *Proprietarul de poduri* al lui Mircea Dinescu (*Pamfletele lui Hamlet*) unde poetul „face primul pas dinspre semi-bucolismul lirismului baladesc-balcanic spre spațiul adânc minat de contradicții al socialului”. □ Două pagini sunt dedicate unui dialog al lui Mircea Mihăieș și Vladimir Tismăneanu cu disidentul Mihai C. Botez, ambasador al României la ONU, despre evoluțiile și disfuncțiile societății românești ieșite din comunism: „Probabil că psihologii sociali ar putea să speculeze asupra faptului că, de fapt, populațiile nu prea și-au iubit disidenții. Pentru că oamenii s-au simțit în bună măsură frustrați de faptul că alții au făcut ceea ce ei ar fi vrut să facă și n-au făcut... A doua explicație ar putea să fie, evident, că acești oameni care s-au arătat foarte curajoși în a-și arăta propriile dorințe și aspirații antitotalitare, luându-și riscuri pe care alții nu le-au luat, nu au fost la fel de inspirați în discursul politic pe care l-au adresat alegătorilor”.

● Într-un interviu din „România liberă”, Nicolae Breban mărturisește: „S-a întâmplat ceva istoric. Au apărut tezele din 1971. Eu am crezut în Ceaușescu, la început. Am crezut în el nu ca ideolog, ci ca pragmatic, îl vedeam ca pe un om care manevrează între China, Rusia și America. Era atunci prieten bun cu toată lumea bună. Am sperat în el, era atunci și Maurer, nu era singur: era atunci o grupă care promitea o formă pragmatică de tip unguresc. De-asta am intrat atunci în partid. Am fost patru ani în partid și doi în Comitetul Central. Când au apărut tezele din '71 eram la Paris. Am stat trei luni acolo gândindu-mă ce să fac. Eram cu mine și Pituș, Dumnezeu să-l ierte, și Țepeneag. Sigur, puteam să mă întorc și să încerc o luptă subversivă. Aveam ce apăra. Aveam vilă pe Herăstrăului, 3, aveam gloria literară, călătoream și, mai ales, aveam lumea mea de scriitori. (...)/ Mi-e rușine că am fost mândru de el [de Ceaușescu] în '68. Dar atunci eram mândru de el. De unde era să știi că va apărea dictatorul? Nu bănuiam că va fi un dictator. N-avea figură de dictator. L-am cunoscut în discuțiile pe care le avea cu Uniunea Scriitorilor. Părea

democrat. De aceea am avut un șoc când a dat tezele din '71. Și mi-am dat demisia. (...) Când am văzut ce directori au pus la edituri, m-am lămurit. Dar nici până atunci n-avusesem o soartă ușoară. Prietenii mă înjurau că-s la partid, iar partidul mă acuza de estetism. Unii dintre prieteni m-au părăsit când am intrat în C.C., acuzându-mă de carierism. Încât atunci când mi-am dat demisia poate că ea venea să răspundă unei dorințe secrete mai vechi, poate că voiam să plec. Și am câștigat. Scriitorul din mine a câștigat prin întoarcerea la uneltele sale. Am scris *Îngerul de ghips*. Colegii mei au fost surprinși și nici n-au protestat când în vara lui '82 n-am fost primit la Conferința pe țară a scriitorilor. Mulți au fost bucuroși că au scăpat de Breban. Și acum am impresia că mulți dintre ei ar fi vrut să nu mă fi întors". La întrebarea: „Ați fost suspectat că sunteți securist. Paul Goma a afirmat-o recent într-o scrisoare pe care ați publicat-o în «Contemporanul». Și Dorin Tudoran a sugerat acest lucru. Care e adevărul?”, Nicolae Breban răspunde: „Mi-e jenă să vorbesc despre aceste acuzații. Explicația lor e simplă. Paul Goma, care a luptat cu un sistem și l-a învins, a preluat fără să vrea otrava sistemului, una din bolile lui: suspiciunea. Când am ajuns la München, am găsit manifeste tipărite în care se spunea același lucru despre mine. Era clar că erau tipărite în țară. Și mai clar era că securitatea lansase aceste zvonuri pentru a mă izola. (...) Dar ca Goma sau Tudoran să preia acest lucru nu mi se mai pare normal. Și de ce aș fi făcut-o? Eu, autorul unor cărți, eu, care aveam carismă, care aveam succes și care părăsisem totul, eu să fi intrat într-o acțiune subalternă cum e securitatea? De ce, oare, eu, care conduceam, să fi devenit subalternul unor ofițeri? Și de ce, dacă securitatea pune în mișcare zvonuri grosolane despre mine, colegii mei trebuie să le creadă numai pentru că mă urăsc atât de tare? Dacă Goma a crezut că sunt securist de ce a venit la mine?”.

● În „Tribuna” (nr. 36), A. Marino este intervievat de Ion Cocora (*M-am opus cu dinții, pot spune, destinului*). A.M.: „M-am considerat totdeauna mai curând un ideolog deviat de împrejurări, de epocă, de alte circumstanțe, spre literatură. Mai precis, spre Teoria Literaturii. Un *ideolog cultural*, în același timp, care încearcă să pună, să definească, să clarifice și să organizeze în orice caz – la un nivel conceptual, în primul rând – bazele culturale ale criticii și teoriei literaturii românești. Lucrările mele – am mai spus-o – încearcă să deschidă un drum, să propună o formulă proprie, să depășească improvizația, sincronizările prea abrupte, imitațiile goale, formele fără fond, compilațiile etc. De ce românii n-ar lucra serios în critică? Talentul critic? A imagina un astfel de proiect și a-l realiza, măcar în parte, ar fi un răspuns posibil”. A.M. se mărturisește „*obsedat, preocupat* de (...) a nu putea realiza în întregime, sau măcar în parte, proiectul critic esențial; a nu redobândi niciodată libertatea, în țară; a ieși odată și odată din balcanism și subdezvoltare”: „Mă rezum la esențial: A fi «român» și «european» iată pariul, deocamdată cel puțin, imposibil de ținut”. □ Despre A. Marino scrie și Ion Vlad (*Rigoarea hermeneuticii literare*), referindu-se la proiectul *Biografiei ideii de literatură*.

6 septembrie

● Apare primul număr al revistei „Literatorul”, „săptămânal de literatură și artă editat de Ministerul Culturii”, cu un comitet director compus din Valeriu Cristea, Fănuș Neagu, Eugen Simion și Marin Sorescu și un colectiv redacțional din care fac parte: Radu Băieșu, Nadia Cârstea, Lucian Chișu (redactor-șef adjunct), Corina Costopol, Andrei Grigor, Horia Hariton, Lidia Iordache, Dumitru Nicu, Valerian Sava, Marin Stoian și Ana Tarbă. În editorialul intitulat ***Cu avânt pe apa sâmbetei***, Marin Sorescu afirmă ambiția constructivă a noii publicații, care dorește să fie, înainte de orice, o „revistă literară”: „Ce ne-o fi apucat?/ Acum, când e vreme bună pentru demisii, dezbinări și negări, noi vrem să urmim, să unim și să afirmăm./ Acum, când se ia razna în toate direcțiile, cu sfârșit de călcăie pe toate drumurile, în căutarea vitezei maxime de ieșit din propria noastră fire, ne încăpățânăm să rămânem noi înșine, ba ne și suflecăm mânicile să construim. Nu cine știe ce: o corabie de hârtie pentru Apa Sîmbetei, o cochilie ca un turn de fildeș în praf./ Vrem să ne păstrăm cumpătul și cumpăna./ Năzuim, domnilor, să facem literatură. De altceva nu suntem buni. (...)/ Paradoxal – e tocmai timpul ideal pentru transfigurarea artistică: vacarm generalizat, de nu-ți poți auzi bătăile inimii; nici tu distanțare pentru contemplație, căci ești mereu îmbrâncit în față, cu nasul lipit de evenimentul fierbinte, nici tu apropiere ca lumea de miezul de foc al întâmplării. Setea de informație e ostoită de ziare, ocară, blestemul, turnătoria liberă, deșănțarea își au organele lor; nu te poți pune cu tot restul lumii, nu te poți lua în cără cu partidele și alianțele./ Atunci, ce-i mai rămâne unei reviste de literatură și, vorba aia, artă? *Totul* – pe care noi nu-l vom face, dar ceva cât de cât... Surorile noastre literare s-au năpustit și navighează cu șaptesprezece noduri pe oră – și în gît – în politică – scutindu-ne de-o belea cât toate zilele. (...) Nu ne propunem, în pragul anului 2000, să facem respirație artificială secolului al XIX-lea. Am împrumutat de la Macedonski doar numele revistei. Revista se putea numi și «Literatura», pur și simplu./ Nici grupul nostru nu e omogen – și cum putea fi? Fiecare vine cu experiența, înclinația și direcția sa. Am constatat cu amărăciune că noi, românii, suntem buni individual, dar puși unul lângă altul producem, nu de puține ori, semnul minus. Mă și sperie câte grupuri au apărut, câte grupări, partide, asociații, societăți – și parcă văd o pădure de minusuri, ridicate în picioare, tălăzuind și încercînd să.../ E o amăgire că răsturnările estetice se produc prin ridicări de mase. Cât s-a opintit răposatul PCR să ni-l dea uitării pe Titu Maiorescu? A fost dărâmat de pe socluri, nu i s-au tipărit cărțile, a fost înjurat cu program – pe toate le-a răbdut senin bătrânul estetician și nu s-a clintit din conștiința noastră, iar la primul moment de neatenție a revenit în drepturile sale, ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat. Doar cițiva ani – nu mai mult – a avut efect pamfletul-ghilotină al lui Sorin Toma împotriva lui Arghezi./ Drept care, noi suntem convinși că datoria timpului nostru este, în cultură, să producem valori. Valori propriu-zise

dincolo de conjunctură și cu acel dram de atemporalitate care să potențeze clipa și să hipnotizeze eternitatea”. □ Într-un articol de direcție, *Spiritul critic*, Eugen Simion abordează chestiunea revizuirilor estetice în literatura română postdecembristă: „Ar fi catastrofal dacă cronicarul literar ar respinge pe poetul X numai pentru că nu-i monarhist ca el sau ar lăuda peste măsură pe prozatorul Y pentru simplul motiv că, în viața publică, prozatorul se manifestă ca un monarhist incoruptibil. Asemenea confuzii de planuri sunt grave în cultură și am deja dovezi că presa literară începe să cultive cu fervoare asemenea confuzii... Ce sunt, în fond, acele liste care circulă în interiorul redacțiilor, dar aberantele acuzații de *criptocomunism* îndată ce ridici problema autonomiei esteticului? Am publicat un articol în legătură cu această temă și o prozatoare îmi răspunde, înțepată și acră, că a pune acum problema priorității esteticului este o probă incontestabilă de felonie și, bineînțeles, un mod de a susține, indirect, guvernul. Ce s-ar întâmpla, m-am gândit, dacă (...) scrierile indignatei noastre prozatoare ar fi judecate după acest bătrân și solid criteriu?... (...) Nu știu ce-ar rămâne din indigestele ei romane luate acum în brațe de o critică politizată. Ce-i curios este faptul că nimeni nu observă că adversarii normalizării literaturii repetă, într-un mod alarmant, teoriile proletculiste din ani '40 și '50. În locul faimosului «turn de fildeș» se zice «țarcul apolitismului», *esteticul* era atunci și acum un concept suspect. (...) Se schimbă măștile confuziei, esența confuziei rămâne aceeași... Acum, dacă lăsăm deoparte asemenea manifestări de patologie literară, inevitabile, se pare, într-o societate aflată în criză morală, trebuie spus că o revizuire a literaturii postbelice este, indiscutabil, necesară. (...) Operația este cu atât mai necesară cu cât în viața literară postbelică, criteriul politic a mistificat în chip considerabil judecata de valoare. Atâtea cărți mediocre au fost lăudate în anii '50 (și mai târziu) pentru buna lor orientare ideologică și pentru actualitatea temei, iar mai târziu (după 1964), când literatura s-a bucurat de o relativă independență, în funcție de gradul lor de curaj social. Aceste proze curajoase și aceste poeme cu tâlc trebuie recitite și apreciate acum, cu mai mare exactitate, în raport cu valoarea lor estetică. Nimeni nu trebuie să le conteste valoarea lor morală și civică, dar trebuie să ne între bine în cap că în literatură supraviețuiesc doar valorile estetice. Ce ne mai spun azi romanele despre fărădelegile obsedantului deceniu? Unde sfârșește curajul lor politic și unde începe curajul lor estetic? (...) Există, evident, și situația inversă: opere ignorate sau minimalizate la vremea lor dintr-o pricină sau alta. Cazul frecvent, în ultimele decenii, este al scriitorului care, părăsind țara, și-a pierdut opera. Opera lui, vreau să spun, a fost interzisă și numele lui a fost șters de peste tot. (...) Mai este ceva ce cade în seama criticii și istoriei literare actuale: reconstituirea istoriei vieții literare postbelice. O istorie agitată, nu o dată tragică, ce trebuie cunoscută și generațiile de scriitori de azi și de mâine. (...) Nu ne putem despărți de trecut decât știind bine adevărul despre el. Pamfletul, negația nediferențiată, zeflemeaua nu

rezolvă nimic. (...) Adevăratele acte de rezistență, în lumea spiritului, sunt operele capitale. A făcut scriitorul român concesii, a ales el calea cea mai bună pentru a se împotrivi unei puteri scelerate? În mod sigur (avem atâtea exemple) scriitorul român, încolțit de istorie, a făcut concesii pentru a-și salva opera. Este prin aceasta culpabil? Este, desigur, vinovat de multe lucruri, inclusiv de faptul că a tăcut sau că a scris când trebuia să tacă. Toate acestea se pot discuta (...), dar a face lui G. Călinescu un proces moral (...) fără a ține seama de istoria dramatică în care el a trăit și a-i reproșa că a preferat să scrie, decât să fugă sau să-și dea foc în piața publică, mi se pare nedrept și absurd".

□ Z. Ornea, Mircea Ciobanu, Mircea Micu, Radu Cosașu, Mircea Dinescu, Dumitru Solomon răspund la o anchetă despre *Starea literaturii* după 1989. Șapoul redacțional rezumă viziunea revistei asupra situației: „Cred că se pot număra pe degetele de la o mână autenticele manuscrise de sertar. În rest, vechituri rafistolate și injectate din loc în loc cu câte un pasaj mai îndrăzneț. Pentru a suplini acest gol, s-au publicat masiv lucrările scriitorilor din exil. Dar unele dintre acestea dovedesc ori o valoare literară modestă, ori o inadecvare, datorită trecerii unui timp îndelungat de la scrierea lor. Astfel, putem spune că vechii scriitori au continuat să scrie, cam la fel cum o făcuseră și înainte, iar cei noi nu prea au apărut. Cât despre capodopere, nici nu poate fi vorba. Foarte mulți confundă literatura cu publicistica. Alții fac imense confuzii privind rolul a diferite personalități în fenomenul cultural național (un inginer cu care am stat de vorbă era absolut convins că vina scumpirii cărților o poartă Andrei Pleșu). Mulți scriitori, unii de mare calibru, au refuzat să-mi răspundă la întrebări, deși demersul lor îi privea în mod direct, ca să zic așa. În orice caz, nici unul dintre cei intervievați nu a fost de părere că se mai poate trăi în România actuală din producerea de literatură. (...) Situația se întrezărește albastră. Mai ales că scumpirea galopantă a hârtiei va reuși, în loc să lichideze «cealaltă parte a presei», să sugrume literatura, cele mai expuse fiind revistele literare. Revista «Amfiteatru» a răposat deja, și nici celelalte nu se simt prea bine. Există riscul real ca numeroși scriitori să renunțe la literatură, în favoarea unei meserii mai lucrative, iar alții să devină truditori la normă, scriind volume de senzație, pentru îndoielnicul gust al editurilor de gang. Cât despre debutanți, aceștia vor deveni o raritate". ■ Z. Ornea: „Eu cred că scriitorul are obligația de a sta la masa de lucru și de a scrie literatură". ■ Mircea Ciobanu: „O literatură este vie atâta vreme cât se înregistrează nașteri. Or, în ultimul deceniu debutanților li s-a îngăduit de mult accesul la tipar, din motive politice, iar acum, când motivația politică a dispărut, debutantului nu i se îngăduie să se nască public, din motive economice. A nu îngădui venirea pe pământ a unei ființe omenești e, până la urmă, o crimă. Spun «până la urmă» pentru că a început să se vorbească prea mult despre libertatea oamenilor de a aduce pe lume oameni. Ca să nu mai spun despre venirea pe lume a poezilor?! De data asta, vinovați nu sunt cenzorii, nici PCR (...). Noi avem nevoie acum doar de

hârtie, de spații tipografice, de librari inteligenți. Ce va fi după anul 2000, nimeni nu poate să prevadă. Știu însă că vreme de zece ani de-aici înainte editorul român nu ar avea de ce să se plângă de lipsa manuscriselor, și asta pentru că toți cei ce s-au născut sub o stăpânire care i-ar fi vrut muți trăiesc încă și au un nemaipomenit chef de vorbă. Vi se pare puțin lucru că avem gata de tipar un volum de nuvele noi scrise de dl. Ștefan Agopian?”. ■ Radu Cosașu: „Pot să spun numai de ce nu scriu eu. Pentru că adun, dar nu în sensul documentării de altă dată. Adun trăind. Sunt atât de plin de literatură, încât n-am impresia o singură clipă că nu scriu. Trăiesc clipă de clipă în plină literatură. Adică nu-i o năvălire formidabilă să urmărești la televizor o «pagină» uluitoare în care Șerban Cioculescu, omagiind pe Cella Delavrancea la 100 de ani de viață, cu citate din Biblie (fapt incredibil pentru vremea aceea) și să aștepti cu sufletul la gură să vezi ce se-ntâmplă cu Gorbaciov și să-ți fie frică, în același timp, de tragediile întâmplare în august '68? (...) De ce nu scriu? Liniște! O să scriem cu toții. Cei care știm s-o facem. Noi suntem acum personaje noastre. (...) Nu există încă un spațiu psihologic favorabil. Și apoi eu resimt și o mare constrângere materială. Ca să trăiesc trebuie să fac publicistică...”. ■ Mircea Micu: „Oricât ar părea de «ciudat», resimt absența omulețului nevăzut care mi se uita peste umăr să vadă ce însăiesc în pagină. Micul joc de a păcăli cenzura m-a viciat. Acum sunt liber să scriu orice și despre orice și nu mă încumet s-o fac. Mai e ceva. M-am urcat prostește în diligența supraaglomerată a gazetăriei. Așa, din plictiseală la început, apoi din nevoia de bani, apoi din viciu. În final, cred că e nevoie de o perioadă de calm, de regăsire. Tranziția social-politică se resimte și în mediul scriitoricesc”. □ Gheorghe Tomozei („*Fascistul*” *Mihai Eminescu*) reacționează față de opiniile lui I. Negoșescu despre Mihai Eminescu din interviul acordat lui Liviu Vălenaș pentru revista „Baricada” (nr. 19, din 23 iulie 1991): „Totul pornește de la o nedumerire: ce căuta portretul lui Eminescu în balconul Facultății de Geologie în zilele evenimentelor din Piața Universității 1990? «Este bine să se știe că Mihai Eminescu este un protolegionar, ideile sale stau la baza programelor politice ale lui Cuza, Nae Ionescu, Codreanu și Sima». Mai limpede nici că se poate. Deci fenomenul Piața Universității (tras pe film și plimbat prin lume) a fost de sorginte legionară! Parcă mai susținea cineva năstrușnicia asta. (...) Deci Eminescu egal fascism! Pentru această grosolanie fără egal, I.N. a obținut neuitarea. Oamenii îi vor rosti numele și vor scuipa în sân. (...) Lovind în gânditorul Eminescu (față de poetul căruia i-a dedicat cândva o broșură extrem de originală e mai îngăduitor), I.N. atinge culmi de nerușinare inimaginabile: «Răul este mult mai vechi la români. Începe cu Eminescu. Un mare poet, dar un om politic absolut execrabil». Ca unul care l-am prețuit în chip deosebit pe I.N. (tipărindu-i cu mari necazuri capitole de istorie, ba chiar și «poezii») sunt obligat, spre a-l «salva», să cred că n-a citit jurnalistică lui Eminescu sau *Viața lui Mihai Eminescu* scrisă de acel G.

Călinescu a cărei glorie nu-l lasă să doarmă. Ar fi aflat că poetul n-a fost, declarat, un om politic. Putea fi. Era simpatizat de liderii marelui partid conservator dar le-a refuzat onorurile. (...) După Decembrie 1989 toate gazetele de opoziție românești și-au ales sloganuri din opera jurnalistică a «fascistului» Eminescu. O țară (Republica Moldova) îi utilizează verbele «legionare» ca pe articole din Constituție. Oferiți-i lui Horia Sima opiniile dumneavoastră, I.N.: îl veți bucura și, cine știe, pâinea exilului se va îndulci. Nimeni nu vă ca ierta! Umbriți cu acest gest nesăbuit propria domniei voastre carieră literară și regretăm: vă vom citi Istoria având tipărit pe meninge sângerosul atac împotriva lui Mihai Eminescu. N-ați fost niciodată un exilat. Nici un renegat. Acum sunteți». □ Dumitru Micu scrie un mic eseu subiectiv despre *Fatalitatea culturii*. La rubrica sa intitulată „Comedia inumană”, Ion Băieșu relatează un episod biografic despre un bătrân orb, victimă a comunismului, ajuns la Paris după ce a câștigat, cu o povestire umoristică, un concurs lansat de o revistă a orbilor din capitala Franței (*Cum a văzut orbul Parisul*). □ Valeriu Cristea publică o primă parte din *Dicționarul personajelor lui Dostoievski*. □ Fănuș Neagu e prezent cu proza *Ecoul stepii*. □ Valerian Sava critică irelevanța axiologică a sondajelor sociologice cu privire la popularitatea unor filme românești, i.e. ierarhiile dominate de producții ale lui Sergiu Nicolaescu și Nicolae Corjos (*IRSOP și cinematograful*). □ Eugen Simion publică prima parte a unui interviu cu scriitorul Aurel Cornea despre o experiență traumatizantă a acestuia din urmă (*291 de zile ostatic în Liban*). □ Andrei Pleșu semnează un text de atitudine („Era mai bine înainte”...): „A spune, acum, că «era mai bine înainte», e a prefera unitatea de monolit a Răului reilor cu care ne confruntăm. Înseamnă a te ticăloși. Și tocmai acesta e lucrul cel mai întristător. Căci sub imperiul Răului, găseam cu toții argumente ale solidarității, ale efortului gratuit, ale speranței... În vreme ce acum suntem divizați, «ideologizați», sceptici, îndârjiți, infestați de un virus războinic. Că nu era mai bine înainte sunt sigur. Dar mă întreb uneori dacă noi, fiecare în parte și toți laolaltă, nu eram mai buni decât suntem acum”. □ În cadrul unui grupaj despre Vasile Voiculescu în detenție este publicat un interviu realizat de Alexandru Oproescu cu Gabriela Defour și dr. Radu Voiculescu, fiica și fiul scriitorului (*Capul de acuzare: misticismul*), alături de o scrisoare a lui Radu Voiculescu datată 24 martie 1990 și adresată lui Alex. Oproescu (*L-am scos pe tata din închisoare*). ■ Este reprodus, de asemenea, un interviu inedit luat Gabrielei Defour la începutul anilor '50 de către preotul Popescu, coleg de detenție la Aiud cu V.V. (prenumele nu i-a reținut) despre detenția poetului: „Nu poți uita anumite momente. Ne scotea și pe noi, o săptămână, două, într-un solar afară câteva minute. «Părinte, zice, aș ieși și eu să mai văd soarele o dată...» Noi nu vedeam soarele, eram într-un întuneric permanent. «Domnule doctor, las' că vă iau eu!» L-am luat în brațe, l-am dus afară, l-am așezat în solar și noi ne plimbam. Atunci am avut un scandal... m-a pedepsit un neno-

rocit de sergent major. Se duce la dânsul: «Mai trăiești, mă, mai trăiești?» și-i dă cu cizma. «Mai trăiesc, domnule sergent major!» «Tinare sergent major – îi zic – cumdați cu cizma, așa, într-un om bătrân? Nu știți cine este dumnealui, nici nu puteți să știți vreodată, dar trebuie să-l înțelegeți.» (...) Îi părea rău, ținea foarte mult la sonetele lui Shakespeare. (...) / Doamnă Defour, dânsul ținea așa de mult la aceste sonete încât îi era frică să nu se piardă./ G.D.: V-a spus ceva interesant, când l-ați întrebat ce a iubit mai mult în viață? / P: Mi-a dat un răspuns «Domnule doctor, ia spuneți-mi mie cinstit: ce v-a dat mai multă satisfacție în viață – poezia sau medicina?» «Părinte, nici una, nici alta, familia!» Am rămas trăznit! (...) / G.D.: A murit în niște chinuri, cum nu vă pot descrie. Un an de zile a țipat, a surzit, i-au făcut prea multă kanamicină».

■ Noua revistă va face obiectul unui comentariu condescendent-ironic din „România literară”, de la rubrica „Revista revistelor”: „Numele vechii reviste macedonskiene n-a fost ales întâmplător: e vorba de încercarea de a restitui «literatorului» dreptul său de a fi om de litere. (...) Pe lângă dorința de a se ocupa de literatură ca literatură și de scriitor ca scriitor, mai este și aceea de a permite *tuturor* scriitorilor, independent de poziția politică adoptată după revoluție. (...) este respinsă acuzația de colaboraționism adusă unor scriitori pentru operele și atitudinile lor din anii dictaturii. Și ei sunt (vor fi) recuperați ca scriitori pur și simplu. Dl. E. Simion consideră de exemplu că dl. Gh. Grigurcu repetă pe Sorin Toma din articolul faimos contra lui Arghezi «reacționar» atunci când vede în Preda un colaboraționist. În fine, din sfera culturii (literatură, artă plastică, film, document etc.), lipsește politicul. Nu ne referim la politica militantă, de partid, ci la *cultura* politică. (...) revista se înfățișează ca una de cultură generală umanistă, cu accent pe literatură. Primele numere conțin interesante comentarii critice semnate de E. Simion (...), Valeriu Cristea și Al. Piru, emoționante restituiri și documente (...). Literatura străină e deocamdată prea puțin reprezentată» (cf. „România literară”, nr. 38, 19 septembrie 1991).

■ În „Adevărul literar și artistic” (nr. 84, din 15 septembrie 1991), evenimentul lansării primului număr al revistei este prezentat favorabil (într-un articol asumat redacțional: *S-a născut o nouă revistă: „Literatorul”*): „Lansarea primului număr al «Literatorului» a avut loc vineri, 6 septembrie 1991, la Muzeul Literaturii Române unde, cum spunea cu umor istoric Fănuș Neagu, primul vorbitor la această solemnă reuniune, «mulți vor atârna cu poze pe pereți». Redăm fragmentar din cele spuse cu această ocazie./ «Literatorul» este «revista unei speranțe», sublinia dl. Marin Sorescu și o dovadă, paradoxală, că se poate face literatură și în condiții de libertate (!). (...) Pericolul pentru literatură este de a ne pulveriza în cotidian, în faptul extraliterar. În aceste condiții, «Literatorul» este un fel de revistă a lui Don Quijote (...). Revista este doar implicit polemică, nimeni nu trebuie să se supere că apare (!): ea este o invitație la literatură. «Autorii *capodoperelor* ce nu vor apărea în *Literatorul*

vor găsi în dl. Sorescu țapul ispășitor». (...) / Cum se situează «Literatorul» de azi în această temă la ordinea zilei: scriitorul și politica? Care e acum poziția scriitorului: un angajament total în politică sau păstrarea în marginile literaturii? (...) Dl. Sorescu înclina până de curând către o anumită abținere a scriitorului de a face politică: «Văzând ce s-a întâmplat în Basarabia, mi-am schimbat această părere. Ce făcea Moldova dacă scriitorii de acolo nu erau și oameni profund politici? Iată de ce, acum, modelul meu este scriitorul basarabean care face o literatură profund națională, el însuși fiind om politic. Desigur, noi aici avem acum alte probleme, dar idealul național, cultivarea limbii rămân permanente». (...) «Vrem ca revista noastră să fie actuală cu un anumit grad de inactualitate, aceea care conferă clipei veșnicie» – a încheiat dl. M. Sorescu. / (...) Literatura este politica noastră cea mai bună – spunea Heliade Rădulescu. Dl. Eugen Simion crede cu tărie că «literatura *poate* fi politica noastră cea mai bună». (...) / Revista «Literatorul» vrea să fie un loc de întâlnire pentru toată spiritualitatea românească (...). Unii vor să mai fie români, alții nu mai vor să audă acest lucru. (...) Camus spunea că slujește nația cel care scrie într-o limbă și scrie bine. Acest lucru vrem să-l facem. (...) / În acest moment a intervenit dl. Fănuș Neagu: Noi vrem să-i amintim pe Sadoveanu, Călinescu, Arghezi care, în mintea unora, au «distrus» neamul românesc. / (...) Așadar, «Literatorul» a pornit, vorba lui Marin Sorescu, «cu avânt pe apa sâmbetei». Să fie într-un ceas bun, un ceas fast pentru literele române!»

● Emil Ionescu scrie în „Contrapunct” (nr. 36) despre **Problema Basarabiei**, în condițiile în care Chișinăul și-a proclamat independența, iar legislativul de la București a primit vestea cu prea multă „ponderație”. □ Cristian Moraru comentează volumul *românește* de Virgil Ierunca ca pe o „invitație la responsabilitate” (***Cu dreaptă măsură***). □ Tot despre *românește* scrie și Nicolae Baltă (***Exilul și neuitarea***), iar Ion Bogdan Lefter trage toate concluziile „est-etice” din acest volum, într-un articol intitulat ***Să nu te temi de adevăruri***. Accentul cade asupra unui comentariu foarte rezervat publicat în revista „22” de Andrei Pippidi, contrazis în paginile aceleiași publicații de intervențiile lui Gabriel Andreescu și ale Gabrielei Adameșteanu: „Să rezum, mai întâi, polemica. (...) Principala acuzație a lui Andrei Pippidi este că în *românește* s-ar face un rechizitoriu excesiv compromisurilor «colaboraționiste» ale unor mari scriitori și oameni de cultură, de la Arghezi la G. Călinescu și de la Sadoveanu la Tudor Vianu, care au acceptat ca în anii '50 să sprijine, în mai mare sau mai mică măsură, ideologia comunistă. Istoricului de azi, radicalismul lui V. Ierunca i se pare nociv, căci ar putea stimula atitudinea demolatoare de valori și – pe de altă parte – i-ar cauționa pe jalnicii colaboraționiști veritabili (...). Replica lui Gabriel Andreescu reproșează tonul ireverențios al primului articol și face elogiul activității lui Virgil Ierunca, după ce – însă – adusesese nuanțări în favoarea unei nuanțări în aprecierea compromisurilor din istoria noastră recentă. Acuzând și ea tonul lui Andrei Pippidi, Gabriela

Adameșteanu justifică la rândul-i opiniile lui Virgil Ierunca prin calitatea lui de poet (...). De fapt, ambele replici resping articolul semnat de Andrei Pippidi mai curând datorită aspectului pamfletar, pe alocuri jignitor (și care, pur și simplu, mă depășește; nu-l înțeleg; ce-l va fi făcut pe un intelectual cu o scriitură de obicei elegantă să introducă în frazele sale culori stridente, care nu-i fac cinste?...). În fondul problemei, Gabriel Andreescu nu contrazice apelul la o apreciere mai puțin radicală a raporturilor dintre scriitori și putere în regimul comunist, în timp ce explicația Gabrielei Adameșteanu justifică o atitudine acceptată ca fiind excesivă. În ceea ce mă privește, nu cred că în *românește* se exprimă un «poet» capricios și exagerat, ci un eseist profesionist și o conștiință lucidă. În același timp, abstracție făcând (cât se poate face!) de tonul mai sus-descriș, socot că obiecțiile lui Andrei Pippidi sunt interesante, de vreme ce pun în cauză scrierea istoriei noastre recente; și că li se poate replica și altfel”. □ Sub titlul *În întâlnirile internaționale suntem copleșiți de imaginea pe care România o are în lume*, este publicat un dialog între Gabriela Adameșteanu și Norman Manea (înregistrat în decembrie 1990, la New York), pe multiple teme: identitate, occidentalizare, memoria totalitarismelor ș.a.m.d.. Potrivit lui N.M., „Criza identității, conjugată cu criza economică, a adus fascismul la putere în Germania. După Republica de la Weimar (perioadă democratică fragilă și confuză), criza de identitate s-a adâncit. Ca de obicei, se propune ca soluție facilă un mit. Dacă se agravează și criza economică, miraculoasa soluție funcționează ușor. N-ar trebui să uităm că Hitler a venit la putere prin alegeri libere. Mitul funcționează ca o forță de coagulare. (...) În situațiile de criză, lumea așteaptă o soluție miraculoasă, mântuitoare. Pericolul în Europa de Est ar fi reîntoarcerea la acest tip de manipulări. La soluții sumare, infantile, utopice. Și, de obicei, dezastruoase. Și comunismul propunea o soluție miraculoasă și perfectă. La fel și mitul superiorității ariene (...) și mitul legionar. Și anticomunismul primar este la fel de găunos. Oricât de justificat (și sunt unul dintre cei îndreptățiți s-o spună), anticomunismul elementar este pueril: a crede că prin el scapi de toate problemele cu care ai rămas pe cap, de acest tulbure sentiment de culpă, complicitate și răzbunare care otrăvește acum fostul lagăr socialist”.

● Articolul *În marginile adevărului*, apărut în nr. 36 din „Contemporanul. Ideea Europeană”, se încadrează în seria „revizuirilor” etice ale literaturii române din comunism propuse de Gheorghe Grigurcu imediat după Revoluție, revenind contrafactual asupra întrebării „Ce s-ar fi întâmplat dacă scriitorii noștri ar fi opus regimului ceaușist o rezistență mai puternică?”. Scriitorul vizat este de această dată D.R. Popescu, a cărui funcție de președinte al USR în perioada 1981-1989 ar fi fost exercitată, consideră G.G., într-o deplină obediență față de regimul politic al epocii și în detrimentul intereselor superioare ale breslei scriitoricești. „Lipsa de curaj a unor scriitori, în primul rând a celor aflați în imediata apropiere a lui D.R. Popescu, ce s-au erijat într-un soi de

abuzivă «conducere operativă», dar și a altora ce-l contactau frecvent, ca și cum ar fi fost un lider adevărat, respectabil, a constituit un factor negativ pentru obștea noastră în totalitate. Ce s-ar fi întâmplat dacă i s-ar fi întors spatele așa cum merita? Cred că nimic altceva decât o alarmă în sânul autorităților, care ar fi trebuit să-și regândească tactica și să revină la o mai mare legalitate, întrucât n-ar fi putut incrimina și izola lesnicios o întreagă categorie socio-profesională, cu impactul civic, național și internațional pe care-l au scriitorii. (...) Ne bucurăm că Uniunea Scriitorilor a supraviețuit, cu toate că acest fapt nu i se datorează lui D.R. Popescu. Dar supraviețuirea Uniunii putea avea loc în condițiile unei demnități neștirbite, ale unui militantism neîntrerupt, ale unei intransigențe și ale unei perspective «idealiste» nepuse în chestiune. (...) Trebuie precizată, în termeni realiști, vinovăția, cu grele urmări, a lui D.R. Popescu, impus de către partid și cătuși de puțin ales, în funcția de președinte al Uniunii Scriitorilor, în momentul în care, în contextul aprofundării crizei regimului, aceasta devenea foarte deranjantă pentru putere (...). Să recapitulăm: nu numai adunările în plen ale scriitorimii, dar nici cele ale consiliului de conducere care n-au mai avut loc la termenele statutare, nu numai premiile Uniunii n-au mai fost decernate, dar nici măcar tinerii scriitori, optzeciști, atât de impetuos afirmați, n-au mai fost primiți în rândul membrilor Uniunii, printr-o scandalosă manevră a marginalizării și persecutării lor (nu-și puteau nici tipări cărțile, nici debuta, de la o vreme, decât sub o hibridă formulă colectivă), manevră fără precedent chiar dacă ne raportăm la legislațiile răsunător oportuniste ale unor M. Beniuc ori Virgil Teodorescu. În felul acesta, organizația de breaslă a scriitorilor români devenea ea însăși un instrument represiv, teleghidat de securitate, acordat cu strategiile distructive ale unor publicații precum «Săptămâna» (...) și «Luceafărul» (...). Sub conducerea unui *impostor* (acesta e cuvântul potrivit și nu trebuie să ne jenăm a-l utiliza!), Uniunea Scriitorilor a trădat interesele majore ale celor pe care trebuia să-i reprezinte. (...) Executant fidel al poruncilor antiintelectuale și antidemocratice, nu considerăm că D.R. Popescu are dreptul de a se ascunde sub pulpana «conducerii superioare», pe care a slugărit-o fără rezerve». □ Într-un interviu realizat de Doru Popa, Andrei Pleșu răspunde unor întrebări legate de zvonul posibilei sale retrageri din funcția de ministru al Culturii, de statutul Grupului pentru Dialog Social – după ce, din rândurile acestuia, s-a constituit Partidul Alianței Civice – sau privitoare la tema intens dezbătută în anii '90 a implicării intelectualilor în viața Cetății. „GDS-ul trece printr-o criză în care nu mai e clar care sunt contururile lui. Aud că ieri (8 iulie) a fost o ședință acolo și s-a discutat o eventuală restructurare a statutului său, o regândire a sensului lui, fiindcă, față de intenția cu care se pornise și față de programul original lucrurile s-au schimbat și, la ora asta, grupul are o anumită paloare”; apariția Partidului Alianței Civice, adaugă Andrei Pleșu, „a polarizat un interes politic pe care Grupul nu l-a dorit, în mod expres, vreodată și nici nu l-a avut în forma

asta. Dar Alianța e o organizație care polarizează mult mai mult interes decât un grup, totuși, de reflecție și de intelectuali, care, ca toți intelectualii, nu se pot reprezenta decât pe ei înșiși”. Și încă: „Sigur că unii dintre liderii de opinie ai Alianței s-au format înăuntrul GDS-ului, dar a existat deodată o ruptură înăuntrul grupului, unii pledând pentru radicalitate și pentru transformarea în partid a oricărei mișcări de doctrină, alții pentru rămânerea într-o neutralitate de comentariu. A câștigat, în mod net, tabăra radicală, care a declanșat până la urmă mișcarea ce a dus la formarea Alianței. Și atunci, ceea ce a rămas la Grup este, la ora asta, destul de nearticulat”. Despre „22”, revista GDS: „Mi se pare (...) că a pierdut din ceea ce avea la un moment dat. Și mi se pare că o revistă unde lucrează, sau în jurul căreia gravitează unele dintre mințile cele mai vii ale culturii românești ar trebui să fie și o revistă de cultură. Și asta nu e. Poate șansa ei, acum, după ce Alianța a preluat sarcina politică a unei anumite părți din intelectualitate, este să-și regăsească profilul înăuntrul culturii”. În privința succesului pe care l-ar putea avea un intelectual precum Nicolae Manolescu în politică, Andrei Pleșu se arată, cu precauțiile și eufemismele de rigoare, sceptic: „În general, intelectualul român nu are o percepție clară a iradierii lui publice. Noi ne cunoaștem între noi, avem un cerc de oameni în care ne mișcăm și, uneori, inducem din această realitate ideea că avem o notorietate masivă. Eu sper ca dl. Manolescu, în postura pe care o are, și care e una politică, să capete charisma necesară pentru a avea o notorietate care să însemne electorat. Pentru că electoratul e altceva decât notorietatea culturală. (...) Dl. Manolescu își asumă un rol extrem de dificil și anume acela de a transforma notorietatea intelectuală, de care a beneficiat până acum, într-o notorietate electorală. Adică, pe scurt, de a sări de la câteva zeci de mii de oameni la câteva milioane, dacă se poate. Asta e o operație riscantă. Eu îl admir pentru curajul cu care și-o asumă, aş spune aproape pentru euforia cu care și-o asumă. Văzându-l, zilele trecute, mi s-a părut că are un tonus, din punctul meu de vedere, absolut romantic. Adică se comportă, nițeluș, ca și cum, în curând, va face guvernul”.

● În articolul *Cultura – încotro?* Din „Azi”, Ion Crețu încearcă o radiografiere a literaturii române sub comunism: „Deși despre cultura crescută pe pământ comunist s-au scris biblioteci întregi, din rațiuni practice vom aminti, totuși, cel puțin schematic câteva din datele ei definitorii. Așadar, cultura, în comunism, a fost – din punct de vedere instituțional – o componentă importantă a ideologicului, iar din punct de vedere ideatic, infuzată generos de ideologie și a urmat, în consecință, linia sinusoidală a dinamicii ideologice tensionat între dogmatism și liberalism. Facem această ultimă precizare fiindcă numai o asemenea dinamică poate explica, credem, suficient de convingător, existența în același spațiu cultural, în momente cronologice diferite, e drept, a unor nonvalori cum au fost A. Toma, Dan Deșliu, Veronica Porumbacu, Mihai Beniuc, Novicov *et j'en passe*, alături de valori indiscutabile – Nichita Stă-

nescu, Marin Preda, Adrian Marino etc. Ca să ne referim doar la aceste câteva nume; sau, concomitent, pentru a mai da un singur exemplu, a atâtor «cântători» și «colindători» de partid, alături de exponenți autentici a ceea ce este mai valoros în cultura română”.

7 septembrie

● Apare în „Dreptatea” un articol intitulat *S.O.S. istoria/cronica literară*, semnat de Valeriu C. Nestian, care reamintește că, vreme de 45 de ani, „opțiunile, gustul estetic, opiniile ne erau *fixate și dictate* de critica oficială suverană. Era vremea când elemente de dubioasă obârșie, simbriașe și agresiv-principiale – un I. Vitner, M. Novicov, S. Iosifescu, S. Damian, Ov. Crohmălniceanu, Paul Cornea, Pompiliu Marcea. Z. Ornea, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, I.D. Bălan, Al. Piru, D. Micu, G. Macovescu et comp. – se căzneau, în tomuri, cărţulii, articole, să ne facă să credem, fără drept la păreri contrarii, replică sau recurs, originea «socială» a beletristicii, ca fenomen ideologic, caracterul ei de clasă (?), partinitatea ş.a.”. Şi încă: „În goana după partinitate, îmboldit de tipare preconceptuate, fără reazem estetic şi moral, cercetătorul răstoarnă adesea şi retuşează «eroic» imaginea vieţii şi creaţiei unui autor la modul cel mai voluntarist posibil. Ca şi cum (să zicem) Eminescu – travestit într-un fel de poet procomunist – n-ar fi scris *Rugăciune*, *Doina* ori proză politică. Ca şi cum Arghezi ar fi compus doar poezii sociale, nu şi versuri de inspiraţie creştină, de altminteri fundamentale pentru opera sa. Ca şi cum Blaga-poetul ar fi fost ateu şi n-ar avea impact cu filosofia misterului şi cu expresionismul german./ Există, şi încă din belşug, reverse ale medaliei. De pildă, să ne facem că nu ştim că Sadoveanu şi-a coborât până într-atâta talentul, încât a însăilat texte ca *Mitrea Cocor*, *Păuna Mică*, *Aventură în lunca Dunării* şi panegirice bolşevice? Tribulaţiile călinesciene (de la «Nihil sine Rege», în «Jurnalul literar», nr. 19/1939, şi în «Revista Fundaţiilor Regale», nr. 6/1940, la nedemna batjocorire a rezistenţei anticomuniste, în *Bietul Ioanid* şi *Scrinul negru*) sunt escamotate: ca şi elogiul adus armatelor sovietice «eliberatoare», în ediţiile princeps ale romanelor *Străinul*, de Titus Popovici şi *Şoseaua Nordului*, de Eugen Barbu”. Pornind de la percepţele lui G. Călinescu din compendiul de *Istoria literaturii române* (1945), conform căruia „arta este o expresie a libertăţii”, iar „ca critic nu poţi fi om politic, aceste două ipostaze se separă”, autorul articolului recomandă, totuşi, să nu se arunce la coş *criteriul etic*, în acţiunea „de a demarxiza” critica şi istoria literară.

8 septembrie

● Gabriela Adameşteanu publică în revista „22” (nr. 35) partea a doua a articolului *Cartea unui poet citită de un istoric*: „Dacă Andrei Pippidi ar fi comparat harta plină de pete albe a literaturii şi artei române de la acea dată şi aşa-zisele comentarii critice din presa de specialitate a vremii (...), cu aceste

cronici radiofonice ale lui Virgil Ierunca despre care autorul articolului afirmă că ar fi marcate de pecetea de neșters a caracterului circumstanțial, ar fi observat că subcapitolul *Acasă* nu este doar o suită de «elogii», ci un mod responsabil de a rămâne în interiorul unei profesii golite de conținut timp de 15 ani în România. (...) A doua eroare (paradoxală pentru mine) a lui Andrei Pippidi este că nu a citit *Românește* ca pe o carte-document, ca o mărturie, așa cum autorul o prezintă iar lectura o dezvăluie. (...) Din nefericire, viitorii istorici și sociologi literari nu vor putea amenda nici una dintre aprecierile lui Virgil Ierunca în ceea ce privește literatura acelor ani. (...) Nu-i vorba de «prejudecăți ușare, culese prin zvonuri necontrolate», cum sugerează Andrei Pippidi. Cărțile clasicele noastre sunt modelele realismului socialist, «cărți colaje de sloganuri». (...) O lectură a textelor alăturată dramelor acelor ani justifică majoritatea tonalităților pamfletare ale lui Virgil Ierunca. (...) Preocupat să-l incrimineze pe Virgil Ierunca, Andrei Pippidi nu și-a articulat convingător (...) propriile sale afirmații și nici nu și-a argumentat demonstrația. Îmi vine greu să cred că a vrut chiar să justifice colaboraționismul scriitorilor clasici ai deceniului cinci, dar textul articolului lasă deschisă această interpretare. (...)/ Având dezavantajul de a fi fost intoxicată câțiva ani în plus față de el cu literatură realist socialistă, țin să-i povestesc lui Andrei Pippidi că, deși urmasem din pasiune Facultatea de Filologie, aveam în minte o convingere atât de bine ancorată că ceea ce se numea «literatură actuală» era «doar minciună» încât (ca și publicul larg de altfel) cu greu am acceptat să mă apropiu, ca cititor, de ea: totuși, colegii din generația '60 începuseră deja să scrie. Aveam în același timp un gen de indiferență amestecată cu dispreț față de noțiunea de scriitor român în viață: Arghezi și Sadoveanu, cu articolele și cărțile lor din bibliografia obligatorie o întruchipau și au trebuit să treacă mulți ani până să le uit și să-i înțeleg pe adevărații scriitori clasici Sadoveanu și Arghezi. (...)/ Când însă vor apărea analizele și studiile serioase se va vedea (este opinia mea) că acest colaboraționism al marilor scriitori din deceniul 5 a influențat cărțile și comportamentul scriitorilor importanți ai deceniilor 7 și 8; rezistența surdă față de Tezele din '71 (...) și rezistența prin cultură, care chiar a existat (deși discuțiile ultimului an au degradat-o) își au aici explicația. Demisia morală a marilor scriitori din anii '50 a fost o lecție aspră pentru cei ce le-au urmat: foarte puțini sunt scriitorii de valoare care au acceptat să semneze în volume omagiale și nici unul (cred) nu și-a aservit direct literatura imperativelor politice ale momentului". □ Sub titlul *Simțământul de vinovăție*, este transcris un interviu cu Ion Vianu realizat de Rodica Palade. Ion Vianu despre comunism, necesitatea unei abordări lucide a unei teme precum „procesul comunismului”: „Când s-a propus de către Dumitru Mazilu, în ianuarie '90, interzicerea partidului comunist eu aș fi fost pentru interzicere. Dar, între timp, lucrurile au luat o turnură extrem de confuză și, actualmente, cred mai degrabă într-o democrație de tip american, în care nimic nu trebuie interzis. Asta nu

înseamnă însă că trebuie să manifestăm nici cea mai mică slăbiciune față de cei care au făcut crime. Or, la noi ce se întâmplă? S-a montat o campanie împotriva celor ce au acționat în decembrie '89, trecându-se peste crimele imprescriptibile, crime împotriva umanității care au fost comise de mai bine de 40 de ani încoace. Eu nu sunt pentru interzicerea PCR sau a PSM, dar cred că cei care sunt responsabili de dezastrul economic al țării, de moartea a sute de mii de oameni trebuie judecați. Dar să revenim la interdicții. Cred că pentru sănătatea spectrului politic românesc ar fi bine să existe și o stângă democratică, o stângă care să se demarcheze categoric de comuniști, în spiritul unei social-democrații luminate. Însă eu constat că, acum, în România, nu există decât forma bastardă și monstruoasă a tendințelor comuniste sub forma unui extremism care se situează nu pe o axă, ci pe linia unui cerc care face ca extrema stângă să atingă extrema dreaptă. Eu sper că, în anii următori, după ce ne vom dezintoxica de otrava comunistă, să poată să apară și o stângă onestă care să echilibreze spectrul politic românesc. (...) N-ar trebui făcut procesul comunismului. Ar trebui făcut procesul unor dosare precise: dosarul colectivizării, dosarul Canalului, dosarul închisorilor etc.”.

10 septembrie

● Ioan Buduca anunță, în „Cuvântul” (nr. 37), „reintrarea în politică” a lui Nicolae Breban. Autorul articolului face referire la recentul scandal provocat de pamfletul lui Paul Goma, demontând o seamă dintre afirmațiile acestuia sau ale lui Dorin Tudoran. □ Un alt scriitor iritat de pamfletul lui Paul Goma este Dumitru Țepeneag. Răspunsul său trimis de la Paris, însoțit de câteva rânduri „triste despre neverosimila pornire a fostului său prieten, ce s-a dovedit a fi jumătate Ajax, jumătate Frankenstein”, prezintă demersurile făcute din străinătate, împreună cu Sanda Stolojan, Marie-France Ionesco, Mihnea Berindei, Anne Planche, Catherine Durandin, Alain Paruit, pentru eliberarea lui Goma din închisoare și aducerea sa în Franța.

11 septembrie

● Sub titlul *Biografia unei idei*, Florin Manolescu scrie în „Luceafărul” (nr. 37) despre volumul lui Adrian Marino, *Biografia ideii de literatură* (Editura Dacia, 1991): „Istorie de *etimologii*, de *referințe* și de *atestări*, *Biografia ideii de literatură* se va impune ca un instrument de lucru și ca manual de referință pentru istoria și pentru teoria literaturii, căci numai pornind de aici se vor putea construi adevăratele istorii ale genurilor și ale speciilor literare. Dar pentru a realiza aceste istorii, peste scheletul uriașului din *Biografia ideii de literatură* va trebui ca cineva să toarne carnea vie a răspunsurilor la întrebările altei scheme-tip a trecutului: *qui, quid, cui, cur, quomodo, quand* (cine, cei, cui, de ce, cum, când)?”.

12 septembrie

• „România literară” (nr. 37) publică o *Scrisoare deschisă* (datată august 1991) a lui Dumitru Țepeneag către Monica Lovinescu, scrisoare provocată de un text din „Contemporanul” de unde ar fi reieșit că Goma îl suspecta de legături cu Securitatea: „Că Paul Goma se întâlnește stilistic cu Eugen Barbu e una din ironiile cele mai atroce ale istoriei culturii românești.../ La roata asta a Istoriei dumneata ai împins ani și ani de zile. Am împins și eu. La un moment dat împingeam amândoi, în același sens. Într-o vreme eram, dacă-mi permiți, chiar prieteni. În orica caz «complici» sau, dacă preferi, «tovarăși de luptă».../ Sper că ești de acord că am făcut parte din echipa celor care l-au «creat» pe disidentul ce lipsea României. Parcă eu făcui teoria «pedagogiei curajului»!... (...)/ Goma întrunea cele mai multe calități necesare reușitei noastre de creare a unei disidențe în România: 1) suferise în pușcărie pentru motive care puteau fi considerate politice 2) intrase mai puțin în Partid nu cu scopul de a face carieră ci ca să aibă mai multă greutate socială și politică (ca și la Ivăsiuc și la Breban, intrarea lui în Partid era un fel de revanșă împotriva soartei) 3) era scriitor realist cu o excelentă memorie a faptelor concrete 4) era orgolios și suferea un relativ dispreț din partea confrăților 5) vroia să-și răzbune umilințele îndurate. (...)/ Te jenează nota un pic machiavelică a teoriei mele? (...) La război ca la război! Când îți trimiteam scrisori din România (uneori chiar prin poștă), când vorbeam la Europa Liberă în momentele cele mai dificile, cele mai primejdioase (pentru mine), când scriam în ziarele occidentale despre situația din România și despre valoarea «excepțională» a cărților lui Paul Goma și apoi mă întorceam în țară (...) o făceam ca un luptător, ca un soldat al unei CAUZE. (...) Eu, scriitorul *oniric* descris mai târziu de Goma în chip de estetic de cafea, eu, eminența cenușie a opoziției (...), eu nici măcar nu puteam beneficia direct de gloria promisă curajului de-a scrie cărți împotriva regimului. Eram sortit umbrei... (...) Orgoliul meu era nemăsurat, n-aveam nevoie de momeala răsplății. Iar cartea mea de protest era însăși viața mea de opozant (nu disident!). (...) Răbdarea și rezistența lui Paul Goma au fost admirabile. S-a dovedit chiar și un admirabil tactician. Îi scria, de pildă, jalbe lui Ceaușescu și în același timp își trimitea manuscrisele în străinătate. Se prefăcea că tratează cu Cenzura (ori chiar trata!) și nu schimba o iotă din manuscrisele sale. Ba chiar accentua părțile critice. (...) Pe de altă parte, atunci avea încredere în noi. (...) Nu era singur pe lume, se știa ocrotit. Ceea ce a devenit evident în 1977, când a fost arestat. Europa Liberă vuia de numele lui pe care îl scrisesem pe baloane colorate lansate deasupra Ambasadei Române din Paris. Acum cred că răsunetul acesta care prinsese proporții internaționale a fost ușor exagerat, prin mediatizare, a fost la drept vorbind cam disproportionat față de ceea ce se întâmplase în realitate: adeziunea la Charta 77 a unui grup de oameni care, în marea sa majoritate, spera să obțină pașapoarte și să plece din țară (...) nu era nicidecum negarea regimului ceaușist. (...)/ Poate că

exagerez și când spun că, la urma urmei, ce ne păsa nouă? Noi făceam o operație de propagandă anti-comunistă, nu încercam doborârea regimului ceaușist. (...) Oricum, fiecare își avea rolul său, postul său. Dumneata la Radio, eu la «Cahiers de l'Est». Conlucram în deplină armonie deși dumneata erai cea care cunoșteai cel mai bine regulile jocului. Anarhist, eu aș fi vrut ca jocul cu focul să continue... După ce Goma a fost eliberat de Securitatea ceaușistă și-a ajuns la Paris, l-am îndemnat să se întoarcă în România, să nu ceară azil politic. I-l dădeam exemplu pe Havel. (...) Dar Goma era obosit. (...) Și-apoi cu ce drept îl trimiteam eu înapoi pe front? (...) / Paul Goma s-a arătat mai cu-minte, deși nici el nu se supunea întru totul regulilor jocului pe care dumneata le cunoșteai pe de rost. Nu înțelegea, de pildă, că Ceaușescu nu putea fi atacat netam-nesam la Europa Liberă. Și oricum nu *ad hominem*! Și nici *ad libitum*! Dar atunci cum? Întreba pesemne disidentul nostru cam scos la pensie. De fapt nu înțelegea – și nu era singurul! – că Europa Liberă era în primul rând un post american care slujea interesele Statelor Unite. D-ta probabil că-i explicai toate astea cu tact și cu blândețe. (...) / Avea Goma al nostru un harțag generalizat pe care și-l exprima la adresa întregii culturi române. Harțagul a devenit, după «răsturnare», un fel de mânie difuză. Nu știu la ce se aștepta Goma, nu știu ce nu i s-a dat, ce-i lipsește. Onoruri literare are, slavă domnului. (...) Mă rog, nu pot să cred că vrea putere (politică), că-i aluncă tot mai des ochiul spre colegul de disidență, spre Havel. Cum? Havel n-a fost în partid, n-a plecat în exil? E adevărat, în exil a plecat Kundera pe care Goma îl compară cu tovarășul său de atentat, Virgil Tănase. Dar ce mai contează... / Deci m-am întors în arenă. Dornic de activitate (...), am sugerat ideea unei asociații a scriitorilor. O idee proastă? Nu știu, unii au găsit-o bună. Bine, nu are importanță, dumitale nu ți-a plăcut, era dreptul dumitale... Oricum, bună sau proastă, cu Breban sau fără, nu te-ai gândit că ideea asta vine din partea Securității. Ori te-ai gândit dar n-ai făcut publică o asemenea bănuială. N-ai transformat o suspiciune într-o calomnie. Și sper că o crezi cu atât mai puțin acum, când știm cu toții că Securitatea era ocupată pe vremea aceea (vara și toamna lui '89) mai degrabă cu organizarea revoluției-complot decât cu infiltrarea scriitorilor din exil grație unui elefant megaloman ca Breban și-a unui anarhist năuc ca mine. (...) Dar P. Goma, campionul disidenței, s-a gândit și, deși cu întârziere (aproape doi ani!), a avut curajul să-și exprime gândul cel isteț. (...) / Monica Lovinescu, fac apel nu numai la simțul dumitale de justiție, dar și la acela pur politic de care ai dat dovadă în atâtea rânduri. (...) Dacă Goma îndrăznește să mă trateze de securist, în virtutea cărui principiu i s-ar interzice lui Eugen Barbu și acoliților săi campaniile lor de denigrare? Fără să vrea (sper!) Goma face jocul lui Barbu. (...) N-ar fi jalnic spectacolul unei lupte între (foști) prieteni sau măcar aliați (...), între mine și Goma, ca între doi țigani la ușa cortului? Eu nu am nimic de împărțit cu el. (...) Pe mine nu mă interesează puterea politică. Sunt un nonconformist, un anarhist față de orice putere instalată, fie ea comunistă ori

monarhistă”. □ În polemica deschisă de Nicolae Breban (în serialul *Riscul în cultură*, publicat în „Contemporanul. Ideea europeană”) și Paul Goma (*Capra și căprarul*, în „Contemporanul. Ideea europeană”, nr. 30, 26 iulie 1991), intervine (de la Paris) și Bujor Nedelcovici, printr-un text amplu, intitulat *Între Falstaff și Tartuffe*, rememorând tribulații din perioada proiectului înființării, în capitala Franței, a unei Asociații a Scriitorilor Români Liberi (iunie 1989), împreună cu Monica Lovinescu, Rodica Iulian, Lucian Raicu, Sonia Larian, Oana Orlea și Sorin Alexandrescu, la care s-au asociat, pe diverse filiere, N. Breban și D. Țepeneag. În nota redacțională care precede textul, se precizează că „În ce ne privește, nu avem nici datele necesare, nici căderea de a trage vreo concluzie. Întreaga discuție antrenează delicate și complicate raporturi între colegii noștri scriitori care au trăit și trăiesc în emigrație. Dacă publicăm intervențiile, este pentru interesul lor legat de istoria literară cea mai recentă, care trebuie cunoscută în toate aspectele ei”. Concluzia lui B.N. e drastică: „«Rolul din umbră» jucat de N. Breban a fost acela de a dezbină scriitorii din exil și de a juca o revanșă (ca la tenisul pe care îl adoră) celor care l-au marginalizat. (...) N-am înțeles ironia inutilă a lui Paul Goma din articolul său (...). N. Breban îmi atribuie rolul de «secretar», cel care scoatea scrisorile din cutia poștală, iar Paul Goma mă bate la palmă ca pe un elev nesilitor. (...) Dar oare Nicolae Breban și-a asumat vreodată vreun risc? A fost el cu adevărat în exil? (...) Cât timp a rămas în țară, N. Breban și-a publicat cărțile (cu dificultățile firești), nu a semnat nici un memoriu sau protest prin care se cerea convocarea Consiliului Uniunii sau apărarea memoriei unor scriitori (Lovinescu), iar la Conferința Națională a Scriitorilor din 1981 a vorbit despre... prostie, subiect preferat (...). Dar după ce a plecat din țară a fost el cu adevărat în exil? A trăit el această experiență sfâșietoare la nivel de existență și conștiință? – A avut un pașaport cu care a călătorit liber (și înainte și după ce a dobândit cetățenia germană) între București-München-Paris. Nu a cunoscut ziua de cumpănă pe care fiecare exilat o trăiește (...). – Numele lui nu a fost interzis și a putut fi menționat în orice articol din revistele și ziarele din țară. – Cărțile lui nu au fost scoase din bibliotecile publice, așa cum s-a întâmplat cu toți cei care plecau din țară. – Nu a semnat nici o scrisoare în Occident (dar absolut nici una) prin care se protesta împotriva celor care terorizau, persecutau și arestau scriitorii din țară. – Cărțile publicate în Occident erau cărțile publicate deja în țară. Nimic ilegal, regula jocului trebuia respectată: «îți dau, îmi dai». – Și-a menținut tot timpul apartamentul din țară, iar chiria era plătită cu banii de la Uniunea Scriitorilor. Este știut că apartamentele celor care plecau din țară, și cu atât mai mult ale celor care dobândeau o cetățenie străină, intrau imediat în patrimoniul Securității. – Pe coperta a IV-a a romanului *Bunavestire* este scris: «N. Breban stabilit definitiv în Franța». După un scurt timp de la apariția cărții la Paris, autorul a venit la București. Nimic mai normal! Nimic definitiv! Ambiguitatea și duplicitatea necesare reușitei și publicității.... – La împlinirea

a 50 de ani a fost sărbătorit «în secret» de președintele Uniunii Scriitorilor, Dumitru Radu Popescu, și de «conducerea colectivă». – În timpul și după evenimentele din România de la 21-22 decembrie 1989 – când scriitorii și oamenii de artă din Occident și-au exprimat public admirația pentru cei care s-au sacrificat – N. Breban a rămas la fel de retras și tăcut./ Pentru toate argumentele enumerate mai sus, ne simțim îndreptățiți să afirmăm: *Nicolae Breban nu a fost în exil!* El s-a aflat într-un lung sejur în Franța pentru a cucerii Parisul. Dacă l-a cucerit sau nu cu cele două cărți publicate, numai el ne poate spune. Se nasc totuși câteva nedumeriri și întrebări: cum s-a putut bucura N. Breban de toate aceste privilegii în plin comunism când țara era condusă de familia Ceaușescu (...)? Trebuiau totuși niște aprobări de excepție pentru ca numele lui să nu fie interzis de către Cenzură. Erau necesare niște aprobări speciale de la Serviciul de Pașapoarte pentru vize, de la Primărie pentru apartamente, de la... pentru... Cine se ascundea în spatele Cenzurii? Al Primăriei? Și cine dădea... aprobarea aprobărilor? Îi lăsăm pe cititori să-și răspundă singuri la aceste enigme”. În continuare, Bujor Nedelcovici rememorează amicitia cu N. Breban din anii '50-'60, pentru ca – la capătul unei situații morale a protagonistului de-a lungul câtorva decenii – să ajungă la observații politice de actualitate: „N. Breban trăiește la București din primăvara anului 1990. Pentru el, «prezentul istoric» nu există. Nu am citit nici un articol (poate este vina mea) în care să fi scris despre: Timișoara, Tg. Mureș, București sau... Berevoiești. Să nu fi zărit el nici un miner pe străzile capitalei? Foarte firesc. El este un bun strateg. Niciodată împotriva puterii. Acum se ocupă de «luptele intestinale ale exilului» (...). El uită ceva: chiar dacă Tartuffe a fost «campionul interesului personal, dar prezentat ca un bine general», până la urmă Molière a fost nevoit să-și subintituleze piesa: *Impostorul*. (...) Cred că nimic nu e mai tragic decât să vezi la bătrânețe că te-ai plasat *dans l'Histoire du mauvais côté* și să nu poți reuși să te oprești să recunoști că te-ai înșelat și să te duci mai departe fanatic ca un taur fascinat de sabia toreadorului. Incursiunea pe care am făcut-o în jurul unui important romancier nu a fost decât o nouă încercare în strădania mea de a înțelege (de a mă înțelege) de ce suntem ceea ce suntem și cum putem fi altfel decât suntem...”. Cu o coda: „Pentru cei interesați – chiar și pentru N. Breban sau D. Țepeneag – pun la dispoziția redacției scrisorile de care am vorbit. Vreau să evit cât mai multe confuzii, chiar dacă știu că unele «cleветiri ale cleветitorilor» nu o să le pot evita...”. □ Sub titlul *Angajamentul politic al scriitorului este o problemă de etică socială*, citim un interviu luat de G. Dimisianu lui Ion Negoitescu. Criticul interviuat mărturisește, între altele, cu ce gânduri a ieșit de la Jilava, în 1964, după trei ani de detenție: „Spre deosebire de colegii mei de suferință, eu mă bucuram că ni se dădeau numai cărți românești, deoarece cu Neculce, Caragiale, Sadoveanu, până la *Risipitorii* de Marin Preda sau *Ție-ți vorbesc, Americă!* de Maria Banuș, adică până la acel gen de literatură de care înainte

de a intra la pușcărie nu voiam să iau act, m-am pus pe treabă, pregătindu-mă de *Istoria literaturii române*, la care încă de la debuturile mele critice râvneam. Acolo am conceput, mental, *Planul* din «Familia», apărut abia la începutul anului 1968, o provocare la adresa tablei de valori a realismului socialist. Din gazetele în fine accesibile descoperisem simptomele «liberalizării». (...) pentru că suportasem atât de greu biata mea închisoare (...), când mi-am dat seama că eliberarea totuși se apropie, mi-am propus ca pe viitor să nu mă mai las prins în capcana adevărului estetic, ci să-mi îngădui concesiia supremă, să public scrieri așa cum «se cere». Comunismul părea menit să trăiască mai mult decât durata maximă previzibilă a existenței mele și – vorba aia – doar o viață aveam... Mi s-a părut atunci și acolo, între zidurile reci de sub pământ, că nu merită să mi-o sacrific pentru artă. (...) Nu știu ce s-ar fi întâmplat dacă după ieșirea de la Jilava aş fi dat de domnia atotputernică a realismului socialist: l-aş fi practicat cu resemnare ori i-aş fi rămas totuși un inamic neîmpăcat, ca mai înainte? În definitiv, dacă era vorba de viață, poate că aveam să-mi dau seama de îndată că fără artă veritabilă viața nu mai prezintă pentru mine nici un interes”. O altă chestiune abordată este aceea a revizuirilor postdecembriste: „Sechelele realismului socialist sunt sesizabile și în romanele impregnate de critică socială ale lui Marin Preda și Augustin Buzura, care s-au impus în primul rând (mai ales publicului) prin «îndrăzneala» lor. Sechele izbitoare mai ales în considerarea crimelor comuniste (colectivizarea, naționalizarea etc.) drept o etapă trecătoare în drumul spre o lume mai bună, astfel că utopia marxist-leninistă rămâne în concepția lor inatacabilă ca atare. Doar N. Breban și D.R. Popescu au sesizat demonia implicită mentalității comuniste (Breban sub influența lui Dostoievski, D.R. Popescu prin propensiunea lui spre fantastic), dar nici ei nu și-au desăvârșit viziunea, ridicând-o la planul conștiinței morale. Pe o linie asemănătoare se află Mihai Sin și George Bălăiță. În ultimele lor romane, atât Preda cât și Buzura, orbiți de critica socială ce o practicau fără a scruta adevărul la temeiurile lui, oboșiți probabil de agitația lor literară pe suprafețe, au făcut concesii estetice cu totul regretabile. Cine mai poate azi citi romane ca *Delirul* și *Cel mai iubit dintre pământeni*? Iată de ce, romanele *adevărate* ale lui Paul Goma au devenit mană cerească pentru publicul ca și pentru critica din România. Fără îndoială, *Dimineața pierdută* de Gabriela Adameșteanu are toate șansele (prin jumătatea primă, admirabilă artistic) să rămână neatinsă de schimbarea perspectivelor, iar un roman atât de fin și de inteligent conceput precum *Galeria cu vișă sălbatică* de C. Țoiu va supraviețui și el, ca un model al curiozității epocii...”.

● În nr. 37 din „Totuși iubirea”, D.R. Popescu îi răspunde lui Fănuș Neagu la întrebarea *De ce nu scrii/de ce nu se (mai) scrie?*: „Chiar dacă unii mai scriu romane, nu sunt azi cu cărți în librării – ei există! Ei se împiedică de ei înșiși să doarmă liniștiți. Ei nu dorm. Ei sunt tociți. Ei nu sunt senili. Nu, nu le faceți proteze. Amintiți-vă că Sofocle, care a trăit 90 de ani, a fost somat să ajungă în

fața tribunalului ca să dovedească – hm! – că nu e senil. Normal, Sofocle a apărut în fața distinșilor jurați și a citit ultima sa piesă scrisă: *Oedip la Colona*... Bătrâne Fănuș Neagu (căci domnia voastră e mai bătrân decât Shakespeare), să-l ascultăm pe acest plămădit de senilissimul grec Sofocle: *Ieși-vor toate în vileag, chiar dacă tac*". □ Pavel Țugui scrie despre un Ion Negoîtescu mai puțin cunoscut, apologet al legionarismului, insistând asupra unui articol publicat de acesta în „Curțile dorului” (1941), *Conducătorul*, dedicat lui Corneliu Zelea Codreanu și Mareșalului Ion Antonescu!. P.Ț.: „Astăzi, în volumul *În cunoștință de cauză*, I. Negoîtescu împoașcă liniștit cu venin și calomniază pe numeroși scriitori români, inclusiv pentru că au nutrit idealuri politice antifasciste”. Totuși, teza lui Negoîtescu privitoare la Eminescu *protolegionarul* (vezi interviul din „Baricada”, 23 iulie 1991) este, din punctul de vedere al lui Pavel Țugui, neavenită: „Tot ce a scris Mihai Eminescu n-are tangență cu asemenea doctrine antiumane, poetul n-a cunoscut teoriile rasiste ale protofasciștilor, în opera eminesciană nu apar niciodată numele Gobineau sau Chamberlain. Ca atare, teza domnului Negoîtescu constituie o aberație, o mistificare, căci teoriile proto-legionare-proto-cuziste le găsim la gânditorii francezi și germani și nicidecum pe aria spiritualității românești din secolul trecut. Câtă dreptate avea Spinoza când, referindu-se la caracter, spunea tranșant: Omul liber nu lucrează niciodată cu viclenie ci totdeauna cu bună-credință”.

13 septembrie

● În articolul *Avem nevoie de un Nürnberg românesc!*, publicat în „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 37), Gheorghe Grigurcu pledează pentru ideea de proces al comunismului, un „proces” în care să fie implicați și intelectualii/scriitorii colaboraționiști, de la politrucii la condeiele de talent: „Fără aceste personaje sumbre, de la Leonte Răutu, Dumitru Popescu, Suzana Gîdea, Mihai Dulea, Ion Dodu Bălan la Eugen Barbu, Adrian Păunescu, D.R. Popescu să fie, într-un fel oarecare, pedepsite, altfel morala poporului român ar suferi un considerabil prejudiciu”. □ Este publicat un dialog al lui Doru Popa cu scriitorul Vasile Gogea, membru al Alianței Civice, de curând revenit de la o conferință internațională – cu tema „Rolul legii sau soluții la conflictele etnice din estul Europei” – organizată de Institutul American pentru Pace din Washington: „Am plecat din România împreună cu Dan Pavel de la revista «22» și ne-am întâlnit acolo, ei participând deja la anumite programe și burse în pregătire, cu Mircea Mihaieș, Andrei Cornea, Nicolae Gheorghe, Cristian Moraru. (...) Cu acest prilej am făcut o prezentare sintetică a principalelor probleme din țară, de la criza generală în care se află România, până la proiecte sau posibilități de ieșire din această criză. Sigur că nu am ratat prilejul de a prezenta pe larg programul și perspectivele Alianței Civice, chiar și fără a fi delegat și cu un mandat oficial din partea Alianței (...). Există, în general, la

nivelul Departamentului de Stat un mare interes și aș zice chiar o speranță vis-à-vis de Alianța Civică, aș zice motivate și de dorința (...) Statelor Unite de a putea identifica forțe cu care să poată angaja un dialog real și constructiv pentru țară și pentru relațiile româno-americane”.

● Într-un editorialul din nr. 2 al revistei „Literatorul”, **Prăvălirea idolilor**, Valeriu Cristea comentează, în cheie parabolică, evenimentele desfășurate în august 1991 la Moscova, Vilnius și Chișinău, „spectacolul dezlănțuit al demolării idolilor”. □ Eugen Simion semnalează un fenomen extern îngrijorător (**Studiul polonez!**): „În ziua în care va apărea nr. 2 din «Literatorul», vom ști probabil mai multe despre bizarul *studiu polonez*. Din ce-am aflat până acum din declarațiile oficiale reiese doar că guvernului domnului Walesa nu-i place în totalitate România, ci numai o parte a ei și anume Transilvania. Nu este, să recunoaștem, singurul, și nu este nici prima oară când apar asemenea proiecte de reîmpărțire a Europei de Răsărit... Chiar și pentru noi, amatori în politică, este limpede, de pildă, că *libanizarea* Iugoslaviei face parte dintr-un proiect mai vast și că în unele cancelarii din Europa Centrală au apărut visuri imperiale. Se proiectează federații, confederații, uniuni economice etc. N-ar fi nimic condamnat în aceste proiecte, dacă ele n-ar introduce criterii discriminatorii între națiuni și n-ar atenta la suveranitatea altor state. Polonia, Ungaria și Cehoslovacia vor să se constituie într-o federație a Europei Centrale și, când România s-a arătat interesată de această idee, a fost refuzată fără menajamente. *Studiul polonez* dovedește că, totuși, o provincie românească ar interesa pe vecinii noștri din Europa Centrală... Fantasmă cusută cu ață albă... Asta dovedește că, în timp ce noi, românii, ne culpabilizăm la infinit, alții, mai practici, încheie alianțe avantajoase și vor să-și rotunjească frontierele. Iată-i pe încercații, nedreptățiții de multe ori în istorie, polonezi: ei se gândesc, acum, când sunt strânși de gât ca și noi de gheara mizeriei, să-și facă nu știu ce culoar economic și culoarul să treacă, dacă înțeleg bine, prin Transilvania de Nord... Visuri proaste, fantezii absurde... Săracii lumii (și noi, răsăritenii, am ajuns săracii Europei) nu se iubesc. (...) Ei ar putea, totuși, să se respecte. Partidele noastre politice, care fac atâta gălăgie, ar trebui să învețe că nu trăim într-o lume idilică și că, dacă vor să reprezinte națiunea română, trebuie să-i apere cu luciditate interesele”. □ Lucian Chișu deplânge demolarea fără discernământ a statuii (realizate de Baraschi) a „soldatului sovietic eliberator”, după cele ale lui Lenin și Stalin: „Alioșă și-a dat viața luptând împotriva fascismului și i s-a furat moartea în numele comunismului” (**Nu Alioșa-i vinovat**). □ La rubrica dedicată cronicii literare, Eugen Simion comentează volumul *Sokrateion sau mărturie pentru om* al lui Ștefan J. Fay (**O mărturie despre Mircea Vulcănescu**): „Ștefan J. Fay face, într-o scrisoare adresată doamnelor Sandra de Hillerin și Măriuca Vulcănescu, fiicele lui Mircea Vulcănescu, o mărturisire despre autorul *Dimensiunii românești a existenței*. Mărturia, scrisă între 1983 și 1984 și semnată Ișta, este o introducere într-o

posibilă biografie a lui Mircea Vulcănescu (...) puțin cunoscut de generațiile tinere de cititori. Va fi descoperit, nu am nici o îndoială, în momentul în care studiile și eseurile, rămase în publicațiile din epocă sau în manuscris, vor fi stinse într-o carte. Revista «Caiete critice» a reușit să publice în 1983 studiul *Dimensiunea românească a existenței*. Am scris cu acea ocazie un mic articol în care încercam să dovedesc din punctul meu de vedere originalitatea eseistului (...). Discuția trebuie reluată cu toate textele în față. Se va vedea atunci mai bine care este contribuția acestui om cultivat, priceput în mai multe domenii (de la economie la muzică), devenit între timp un simbol al suferinței românești". □ Continuă ancheta despre **Starea literaturii** în postcomunism. Răspund: Romul Munteanu, Alexandru Piru, George Bălăiță, Fănuș Neagu, Dumitru Dinulescu și Dumitru Velea. ■ Romul Munteanu: „Cărțile clasice nu merg, ale contemporanilor se vând greu... Literatura română nu se cumpără”. ■ Alexandru Piru: „Lumea nu știe ce să citească, iar scriitorii n-au de cine să fie descoperiți și promovați. Iar editurile de stat, trebuie s-o spun și pe-asta, nu publică decât arareori literatură de calitate. În toate țările, cultura este subvenționată, iar noi vom avea cultura pe care o merităm, în funcție de modul în care va fi subvenționată”. ■ George Bălăiță: „De ce nu se scrie? Azi, 22 august 1991, răspunsul meu este: din oboseală. Eu nu cred că lumea noastră este bolnavă incurabil. Este de tot istovită”. ■ Fănuș Neagu: „Îmi permit, după poziția lui Stan-Pățitu, un sfat pentru cei ce vor să devină mari prozatori. Întâi îmbogățiți-vă și numai după aceea apucați-vă de scris. Nu sunt nici nebun, nici cinic, proza cere multă liniște, neparticipare la viața politică și mai ales la publicistică”. □ Sub titlul „**Mâncăm absurd pe pâine sau despre melancolia observatorului resemnat**”, Marin Sorescu scrie entuziast despre o „carte de excepție” postumă – *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal* de Ion D. Sîrbu („Mi-ați bucurat inima, domnule Gary!”). □ Tot Marin Sorescu prefătează un *Epistolar din închisoare*, cu scrisori trimise din detenție familiei și apropiaților de Petre Pandrea („deținutul 474” de la Aiud): „Pandrea a fost un eseist de marcă, un gânditor îndrăzneț și paradoxal. Stilul său degajă o energie neaoșă, oltenească, de «cobilițar» care intră cu sabia în idei. Modelele sale au fost Tudor Vladimirescu și Brâncuși (...) L-am cunoscut pe Pandrea, împușcat la trup, dar vajnic la minte, la ieșirea din pușcărie. Omul mi-a fost drag, iar intelectual mi-a lăsat o adâncă impresie”. □ Într-o tabletă intitulată **Supraviețuire**, Ion Băieșu rememorează un episod pe care l-a inclus în romanul *Balanța* (salvarea unui tânăr bolnav „cu ajutorul veseliei și al râsului”). □ La rubrica de „Arte plastice”, Pavel Șușară polemizează cu un articol al lui Tudor Octavian din „România literară” (din 22 august 1991), foarte critic la adresa expoziției „Tineri artiști plastici din România deschisă la Teatrul Național”: „Asocierea cu infamul «realism socialist» a nevoii de eliberare a expresiei de servituți ideologice și de crispări propagandistice, de ieșire din constrângere și izolare, nu poate compromite o mișcare de idei și spațiul culturii naționale, dar, cu

siguranță, deconspiră mentalitatea comentatorului care riscă o asemenea apropiere. (...) În fapt, tinerii artiști care expun la Teatrul Național nu sunt nici reflexele degradate ale unui Occident «confuz estetic» (T.O.) și nici nu întrupează obstinarea alinierii cu orice preț; ei ilustrează un fenomen a cărui complexitate nu poate fi epuizată prin negații cochete și țâfnoase. Expresionismul, poverismul etc. sesizabile în gustul artistic al multora dintre ei, nu reprezintă tardive replieri, ci modalități organice de a exprima deblocarea unor tensiuni îndelung reprimite. Dramatismul și atitudinea morală sunt dominantele acestei expoziții, și nu graba de sincronizare care, de altfel, nu reprezintă nici un pericol. Iar acest fapt, departe de a invalida demersuri paralele (și simultane), este profund afirmativ atât în plan artistic, cât și în plan etic. Că inerții nostalgice mai funcționează încă, este de înțeles. Mai greu se poate explica dificila misiune pe care și-a asumat-o Tudor Octavian de a fi purtătorul lor de cuvânt. Cu atât mai mult cu cât, până acum, n-a produs probe că ar avea o atare vocație” (*Discreditarea experimentului?*). Articolul este însoțit de reproducerea unei lucrări a lui Dan Perjovschi. □ Într-un chenar *in memoriam*, dispariția poetului Gheorghe Pituț e marcată prin publicarea a patru poeme inedite. □ În cadrul unui grupaj despre *Fenomenul Phoenix*, formația rock timișoreană interzisă de regimul cEAUȘIST după fuga din țară a liderului ei – este elogiata retrospectiv de Florian Pittiș (*Atunci, în iunie, a cântat o legendă*), Alexandru Condeescu („*Generația în blugi*”) și Andrei Grigor (*Poezia Phoenix*), ultimul identificând în această formație „spiritul rezistenței, al contestării și – de ce nu? – al revoltei” din anii ’60-’70. □ Elena Solunca realizează un interviu cu Mihai Drăgănescu, președintele Academiei Române („*Să construim asemenea naturii*”). □ Dumitru Micu reflectează asupra funcției artei în diferite tipuri de societate (*Nobilă inutilitate*). □ Fănuș Neagu publică un comentariu sportiv neconvențional (*Nimic despre Dinamo*).

● Nr. 37 al revistei „Contrapunct” se deschide cu un articol decepționat al Simonei Popescu (*Cu cât mai rău, cu-atât mai bine*): „Nu mai am nici un chef să-mi dau speranțe contrazicându-i pe românii care s-au hotărât să emigreze și care se montează și-și fac singuri curaj (și-i înțeleg așa de bine!) spunându-și că România nu mai are nici o șansă, că românii sunt mincinoși, și leneși, și ticăloși, turnători, stupizi și hoți și șmecheri și-așa mai departe... (...) Mă uit în jur cu groază și în același timp cu o aberantă satisfacție”. □ Pe aceeași pagină, Cristian Teodorescu persiflează o amenințare celor de la „România Mare” că vor scoate pe piață „documente compromițătoare” despre opoziția din România (*Pac la „Răsboiul!”*). □ Radu Aldulescu scrie un articol în aceeași notă sumbru-defetistă (*Posibile căi de salvare închise*). □ S. Damian, aflat la Heidelberg, își începe colaborarea cu revista „Contrapunct”, publicând un prim text „incomod” trimis în 1988 și 1989 revistei germane din exil „Dialog” a lui Ion Solacolu (*Mersul pe nisip*). Într-un șapou redacțional, revista își asumă, favorabil, „incomoditatea” acestor considerații despre deficitul de „europeni-

tate” al culturii române din anii cearșismului. □ Sub titlul „**Canonul literar**”. **Între utopia totalității și spectrul totalitarist**, Cristian Moraru comentează, participativ, un volum recent lansat în SUA al profesorului româno-american Virgil Nemoianu, *The Hospitable Canon. Essays on Literary Play, Scholarly Choice and Popular Pressures*, făcând totodată trimiteri la eseul despre canon publicat de același V.N., cu mai multe luni în urmă, în „România literară” și formulând o serie de considerații despre raporturile dintre „centralitate” și „marginalitate” în canonul literar românesc postcearșist, afine pledoariei lui V.N. pentru „resituarea democratică” a elementelor sistemului cultural. □ Ion Bogdan Lefter face un bilanț al impactului „metodelor” teoretice în critica românească postbelică, precizând, într-o notă finală, că textul în speță a fost scris în 1989 pentru o anchetă a unei reviste timișorene despre „critica metodelor și critica de după metode” (*Cum stăm cu „metodele”*). □ Mariana Marin denunță, într-un articol vehement, punctul de vedere al celor care deplâng „intoxicarea pieței de carte cu romanele lui Paul Goma”, făcând o pledoarie patetică în favoarea corifeilor exilului anticomunist românesc (*Soia vrajbei noastre*).

● În „Orizont” (nr. 37), Ioan T. Morar îl intervieuează, pe teme de politică internațională, pe François Haufer, director al ziarului „Le Figaro”, în a cărui redacție intervievatorul a avut „privilegiul” de a face un „stagiu” de trei săptămâni în 1990 (*Reporter de război pe câmpul culturii*). □ Anemone Popescu salută reluarea, „după douăzeci de ani”, a lucrărilor Societății internaționale anuale Lenau la Timișoara, sub semnul centenarului poetului nostru național. □ Marcel Tolcea prezintă un grupaj de poeme ale debutantei Rodica Draghinescu. □ Daniel Vighi publică o proză intitulată *Saga cu pensionari*. □ Cornel Ungureanu comentează romanul *Soldatul câinelui* de Paul Goma (*Fereastră cu vedere spre neant*) pe un ton sceptic-dezabuzat: „Nimic nu mai salvează nimic”. □ Vladimir Tismăneanu semnează un eseu de istorie a comunismului (*Leonte Răutu și machiavelismul balcanic*), cu o marcată dimensiune memorialistică și portretistică. □ Politologul și consilierul de stat americano-polonez Zbigniew Brzezinski este prezent cu o evaluare de etapă – din 1990 – a situației politice est-europene (*Post-comunismul*), în traducerea Hortensiei Pârlog. Două întrebări rețin atenția: „1. Va duce oare tranziția de la dictaturile marxist-leniniste, treptat, spre o democrație pluralistă, sau spre o formă de autoritarism naționalist? 2. Ce se va considera a fi moștenirea politică și intelectuală a comunismului în secolul al douăzecilea?”.

● În ziarul „Dimineața”, Mihai Milca se întreabă retoric: **Unde este literatura de sertar?**: „Mulți scriitori (...) au anunțat că vor scoate din sertar pagini care ar fi fost interzise sub dictatură sau care nu ar fi avut nici o șansă să vadă lumina tiparului, deoarece ar fi conținut critici categorice sau implicite la adresa regimului comunist. Puțini însă dintre aceștia și-au onorat promisiunea.

Cu excepția câtorva zguduitoare confesiuni cum ar fi cele ale unui N. Steinhardt sau I.D. Sîrbu, C. Noica sau Onisifor Ghibu, «literatura de sertar» lasă impresia contrafacerii postrevoluționare”.

● În „România Mare” (nr. 63), Romulus Vulpescu (*Limba în sos de lemn*) inventariază automatisme verbale, stereotipuri de exprimare, ironizând traducerea stângace și plată a sintagmei «langue de bois». □ Pamfletarii constanți ai revistei își derulează răfuielele personale; a se vedea: *Ana Blandiana, autoare de poeme legionare* de L. Gavrilu, *Nicolae Manolescu, coada de vulpe contemporană* de G. Alboiu sau *Andrei Pleșu și gașca zglobie* de G. Iuga. □ Mihai Ungheanu continuă foiletonul *Holocaustului românesc*, referindu-se la scriitorii din exil, dar și la eminențele cenușii din anii '50 – I. Vitner, N. Moraru, Gulian, Miron Constantinescu, Leonte Răutu, Șt. Voicu, Walter Roman, Gogu Rădulescu, Macovescu, Eugen Jebeleanu, Geo Bogza, care i-au contestat permanent pe Eliade, Cioran, Vintilă Horia. Unii scriitori au căzut victime, ca Aurel Martin, care a făcut ani grei de temniță pentru că a răspândit o carte despre poezia românilor transfugi. „Holocaustul culturii române s-a constituit în temeiul unei dislocări a celor care reprezentau miezul fenomenului organic al acestei culturi. Unii au fost zvârliți prin brutală și calculată dislocare la marginea societății, devenind un fel de paria, alții au fost deportați. Nu puțini au avut parte de domiciliu forțate, mulți au fost azvârliți în închisori, o parte a acestui nucleu organic fiind obligată să accepte exilul (...), dezrădăcinarea impusă creatorilor legitimi ai culturii, literaturii și artei românești, în favoarea unor figuri de uzurpație morală și impostură. Cultura face parte intimă din marele traumatism produs de etnocidul culturii noastre. Pentru că nu numai că au fost alungați practic peste hotare, dar au fost și împiedicați să se întoarcă printre ai lor, fie și în forma sublimată a operelor scrise în pribegie, adresată în egală măsură cititorului străin, ca și celui român”.

14 septembrie

● Sub titlul *O carte tragică*, Laurențiu Ulici scrie în „România liberă” despre volumul *Nu* al lui Eugen Ionescu: „Ce altceva sunt demolările nu atât furioase cât insistente la care sunt supuși Arghezi, Ion Barbu și Camil Petrescu decât forme autoflagelante (sunt, totuși scriitorii preferați ai lui Eugen Ionescu!) ale disperării de a nu găsi în critică autenticitatea și realitatea valorilor? Și, mai ales, ce altceva sunt considerațiile reflexiv-lirice din *intermezzo*-uri sau din alte capitole ale *Falsului itinerar*... decât sufocante mărturisiri ale unui sceptic căruia critica și, poate, chiar literatura, nu-i oferă o cale de mântuire? Prin această din urmă semnificație, eseurile din *Nu* pot fi socotite ca o «mise en abyme» a severului hohot etic și politic (ciudat, totuși, extrapolare, deși nu lipsită de teme) din teatrul ionescian și din reflecțiile de mult mai târziu ale scriitorului”.

17 septembrie

● Are loc, la Ateneul Român, Sesiunea Solemnă a Adunării Generale a Academiei Române, la împlinirea a 125 de ani de la înființarea instituției. Președintelui Academiei, Mihai Drăgănescu, susține cu acest prilej un discurs intitulat *De la nașterea la renașterea Academiei*. La eveniment sunt prezenți președinți ai unor Academii de peste hotare, de la Otto Hittmair, președintele Academiei Austriece de Științe, până la Mario Fernandez Sinala, reprezentantul personal al președintelui Academiei de Științe din Cuba. Iau cuvântul, de asemenea, președintele României, Ion Iliescu, și primul ministru, Petre Roman, acesta din urmă anunțând abrogarea Decretului din 1953 privind normele ortografice. Din discursul președintelui Ion Iliescu cităm: „Adevăratul parlament cultural și științific, care este Academia Română, trebuie să devină, dintr-un factor consultativ, un partener al Guvernului – *Academia militans* – care poate influența, prin reprezentanții săi, repere de decizie politică, fie că este vorba de programe și strategii, de formarea de opinii naționale sau de interes planetar, prelungindu-și astfel prezența, fără a-și părăsi templul, până la mijlocul vieții atât de complexe. Dintr-o cetate a științei și a culturii Academia Română poate și trebuie să devină arhitectul performant al spiritului românesc”. (Cf. Matei Albastru, *125 de ani de Academie Română*, în „Dreptatea”, 20 septembrie 1991, precum și o consemnare din cotidianul „Azi”, 18 septembrie 1991.)

● Într-un interviu acordat Dorinei Băeșu, pentru revista „Cuvântul” (nr. 38), ***O anomalie care durează doi ani sfârșește prin a fi lucru asimilat***, Andrei Pleșu dezmințe zvonul (lansat de „Zig-Zag Magazin”) potrivit căruia ar intenționa să demisioneze din funcția de ministru al Culturii și reacționează cu vehemență la o serie de declarații făcute de Dan Petrescu, într-un număr recent din „Convorbiri literare”, punându-le pe seama faptului că „nu i-am făcut rost de postul pe care-l dorea”. Fost ministru adjunct la Cultură, subaltern al lui A. Pleșu, Dan Petrescu afirmase: „Relația lui cu puterea este foarte ambiguă. Andrei a fost, întotdeauna, absolut obsecvios față de putere. Cu toate gesturile lui – să zicem – de nesupunere, de permanentă amenințare cu demisia. Întotdeauna a pus condiții care aparent i-au fost satisfăcute, dar, de fapt, am impresia că el a fost rulat. (...) El nu avea de ce să se ploconească în fața unor oameni inferiori lui intelectual, nu avea de ce. Și totuși așa se comporta”. Referindu-se la personalitatea lui Noica și la modul său de a fi, cordial, conciliant, Pleșu are convingerea că, dacă ar fi trăit vremurile postdecembriste, filosoful ar fi fost de partea construcției și ar fi fost acuzat de netrebnicie: „Sunt sigur că ar fi încercat să valorifice la maximum toate șansele câștigate pentru cultura românească (...), că ar fi lucrat intens, (...) că n-ar fi participat la mitinguri. (...) Nu pot să fac ceva în locul lui, îmi fac doar iluzia că lucrez în spiritul lui”. □ Continuând seria polemicilor generată de pamfletul lui Paul Goma, „Cuvântul” publică, sub titlul ***Nu cumva Paul Goma e gelos pe ceilalți disidenți?***, a doua parte a unui articol trimis de Dumitru Țepeneag de la Paris (o primă parte

apărând în nr. 37, din 10 septembrie, al revistei): „Mă întreb de când a devenit azilul politic pentru Goma o «opțiune morală»? Oare Goma nu știe că 90% din cei care îl solicitau (și, pe vremea lui Ceășescu, îl și primeau!) erau refugiați economici, nu politici? Pe aceștia îi botezase Virgil Ierunca «persoane deplasate»: foști membri de Partid, odrasle de nomenclaturiști în funcție, simpli «pinguini», dornici să-și cumpere o mașină și s-o ducă mai bine. Ceea ce, la urma urmei, nu era neapărat o rușine. Dar e oare un motiv de suspiciune să nu ceri azil politic, mai ales când cel ce «refuză» s-o facă era prietenul și «protectorul» lui? Dacă e pe așa, Haiducu (despre care Goma încă mai crede că voia să-l asasineze), securistul, în misiune, ceruse azil politic, căci avea tot interesul să nu bată la ochi. Goma îl acuză pe Breban într-un mod oribil și n-are atâta înțelegere psihologică – lucru grav pentru un romancier realist – ca să-și dea seama că tocmai faptul că ieșea din comun cu toate gesturile sale era o dovadă că Breban putea să aibă toate defectele din lume, dar nu pe acela de a fi un simbriaș al Ministerului de Interne. De la un poet irascibil ca Dorin Tudoran pot să înțeleg, dar din partea lui Goma e uimitor./ Mă întristează evoluția lui Paul Goma și recunosc că nu m-am așteptat să se coboare la un asemenea nivel. (...)/ Eu țineam la Paul Goma cel necăjit, și l-am ajutat să se răzbune pe regim. Dar răzbunarea lui n-a avut drept țintă numai regimul comunist și Partidul. Disprețuit uneori de unii confrăți, Goma s-a înăcrit și a început să urască pe toată lumea. Scrisorile pe care mi le trimitea în anii 1973-1977, erau scrise cu venin, erau adevărate rapoarte de informare... făcute cu un zel și cu o exagerare care le confereau un caracter incredibil. Deși stilul nu era la fel de mahalagesc ca acum: nu-i lipseau umorul și, mai ales, plăcerea de a scrie. Și totuși mă întrebam cum se face că tocmai cu cei mai apropiați de situația și de persoana lui (Mazilescu, Turcea, Dimov, Sorin Titel etc.) era Goma și cel mai aprig? Prins de vâltoarea politică, numai rareori i-am reproșat obiceiul ăsta de a-și bârfi prietenii. Eu însumi, cred, în scrisorile pe care i le trimiteam, nu eram deloc tandru. Țin minte, odată l-am pus în chestiune pe Breban, iar Goma l-a apărât. Iar altădată, tot din patimă politică, m-am purtat ca un mojiac cu unul din cei mai vechi prieteni ai mei, cu Nego (Ion Negoiteșcu, *n.r.*), care a ezitat să-și mențină adeziunea la protestul lui Goma. Abia mai târziu am înțeles: faptul că și-a dat adeziunea a fost mult mai important decât că și-a retras-o, terorizat și șantajat cu un proces de moravuri. Nego, spre deosebire de Goma, știe ce înseamnă să suferi acuzații morale./ Pe Goma nimeni nu l-a acuzat, nu i-a pus la îndoială moralitatea (nu iau în seamă atacurile unor inconștienți ori lefegii ai puterii), el nu știe ce înseamnă asta. A suferit de foame, de frig și, eventual, de lipsă de elogii literare, dar n-a avut niciodată de suferit un ultragiu moral. Poate de aceea îl practică cu atâta ușurință./ După ani și ani de zile, Goma nu încetează să se vaite că a fost o victimă a colegilor lui de breaslă. Nu-i ține minte decât pe cei care i-au făcut rău. Și îi uită pe cei care-i fac binele./ Paul Goma se miră că au fost puțini care

i-au sprijinit protestul în 1977. (...) Oamenii nu vroiau să-și părăsească țara, literatura. Înțelegeau să reziste fiecare după mijloacele sale, acolo. *Literatura română s-a făcut și se face în România*. Politica românească, de asemenea. Exilații care au vrut să facă politică (Rațiu, Câmpeanu etc.) s-au întors în țară cu toate riscurile./ Pe de altă parte, eu caut să înțeleg și dezamăgirea lui Paul Goma, sentimentul de injustiție pe care îl încearcă. Nu poate să fie simplă invidie și în orice caz nu față de Breban, cu atât mai puțin față de mine. (...) Secretul amărăciunii lui Paul Goma s-ar putea să fie în altă parte: alți disidenți celebri, citați pe vremuri alături de el, dețin acum puterea politică, iar el trăiește modest la Paris, cu azil politic. De ce oare soarta a fost atât de crudă cu el? Ce păcate a săvârșit Paul Goma ca să ajungă în situația asta? Nici măcar membru de onoare al Uniunii Scriitorilor nu i s-a propus să fie. De ce?/ E posibil ca o explicație să se afle tocmai în articolul publicat de Goma în «Contemporanul», în felul în care își tratează un coleg respectabil și un prieten devotat, căruia poate îi datorează viața. I-a fost greu să-și arate recunoștința, nu e primul în această situație. Dar cum să treacă atât de repede pragul calomniei?/ Sunt atât de scârbit încât aproape nu mai am nici o ranchiună la adresa lui Paul Goma. Articolul lui m-a vindecat. Grație acestui articol, am putut să înțeleg cât m-am lăsat ca un idiot indus în eroare când Goma, cu o abilitate perfidă, mă împingea să cred că urma recomandările Monicăi Lovinescu și ale lui Virgil Ierunca refuzându-mi sprijinul. Și așa, mult timp am fost convins că Goma era un inocent manevrat de Monica și Virgil. E prea târziu să-mi exprim părerea de rău și, eventual, scuzele./ Mi-e silă silă să resping una câte una afirmațiile neadevărate în legătură cu proiectul de asociație a scriitorilor din 1989. Nu mă simt în stare să-i combat delirul mitomanic. Dacă lui Paul Goma i-a putut trece prin minte despre mine că aș fi complice într-o misiune ordonată de Securitate, ce mai contează câteva minciuni în plus menite să înlocuiască argumentele sau dovezile. Dar chiar o gândește Paul Goma sau doar o spune?”.

18 septembrie

● Alexandru George publică în „Luceafărul” (nr. 38) articolul *Literatura română în socialism*: „...odată cu abandonarea jdanovismului, climatul mai puțin rigid a dat naștere unei literaturi pe mai multe «niveluri» de existență: cel acceptat, pe deplin corespunzător lozincilor oficiale și cel «tolerat», în această categorie intrând și operele eretice ale scriitorilor regimului (...). E limpede pentru cine a trăit acei ani că un Mihai Beniuc, Zaharia Stancu, Eugen Jebeleanu, Petru Dumitriu, Aurel Baranga, Marin Preda sau Eugen Barbu au fost niște favoriți ai regimului, în timp ce Leonid Dimov, M. Ivănescu, Al. Miran, Radu Petrescu, Angela Marinescu sau scriitorul acestor rânduri au fost doar (sau din fericire) niște tolerați. O carte ca *Groapa* de Eugen Barbu a reprezentat la timpul ei un motiv de scandalizare, dar și o mare surpriză. (...) e

opea memorabilă a unui autor care, pentru a-și menține privilegiul câștigat (pe merit) a scris și opere de oportunitate și a avut o atitudine dezonorantă în speranța că își va putea da operele capitale în dosul unui paravan infam. (Rămâne ca istoria literară să-i recunoască aceste capodopere.)/ Cu aceasta intrăm în dezvăluirea altei anomalii, fără precedent în trecutul literar românesc: același autor scrie cărți pentru a deveni publicabil, apoi opere «curajoase» care să-i mențină cota în noul climat al dezghețului și în fine, opere care nu au nici o legătură cu situația politică existentă. Dar chiar și la scriitorii care nu s-au pretat la acest joc al oportunismului bine calculat, se înregistrează aceeași secționare extrinsecă a logicii lăuntrice a creației: Radu Petrescu a scris toată opera sa de prozator de imaginație în afara ideii politice predominante; nu însă și jurnalele sale”. □ Sub titlul *Epură la Longos*, Dan-Silviu Boerescu semnează un eseu critic despre proza experimentală a lui Gheorghe Crăciun („acest caligraf în filigran”), în special despre *Compunere cu paralele inegale* (1988), care ar reprezenta „nu doar în intenția Autorului, un instrument complet de lucru pentru cel care vrea să porceadă la o investigație a romanescului”: „Nu este evident un «roman» (...) și, de altfel, nici nu și-a propus așa ceva. Stadiul de epură (a unei epure a unei...) convine mai mult din perspectivă «textualistă». (...) Ca epură a Romanului *à venir*, textul *mixte* al acestui prozator foarte stăpân pe mijloacele sale de exprimare, dublat de un teoretician *forte* (...), constituie, cel puțin până acum, cea mai reușită tentativă”.

19 septembrie

- Apare în „România literară” (nr. 38) un interviu cu Vintilă Horia realizat de Angela Martin: *Gândesc în limba română, azi, ca și întotdeauna...* Printre subiectele abordate: Premiul Goncourt, obținut în 1960, pentru romanul *Dieu est né en exil* (premiu care, spune Vintilă Horia, „m-a transformat dintr-un exilat anticomunist anonim într-un anticomunist ilustru”); acuzele de legionarism aduse scriitorului „în timpul campaniei defăimătoare inițiată de «L'Humanité», organul Partidului Comunist Francez (cum altfel decât cu sprijinul direct al Securității R.P.R.?)”; exilul; relația providențială cu Giovanni Papini.

- Într-un comentariu din „România liberă” la volumul lui Alexandru Paleologu, *Minunatele amintiri ale unui ambasador al golanilor*, Sorin Mărculescu notează: „Acest rol de *martor* al convulsiilor prin care trece o societate bolnavă în criză de identitate ca și acela de actor, ca ambasador al României la Paris, până în iunie 1990, susținute de o mare libertate de spirit, i-au permis să realizeze, în compania ziariștilor francezi Marc Semo și Claire Trean, o excepțională carte-document, o mărturie prețioasă despre o perioadă decisivă a istoriei noastre. Dezinhibat și fără nici o poticnire lăuntrică, Alexandru Paleologu judecă evenimentele și personalitățile, oferind o lecție de adevăr și demnitate necesară și permanent valabilă. O lecție de patriotism larg și

luminat, în spiritul căruia a și înțeles să se comporte ca ambasador al României, iar nu al unui guvern sau al unui partid și cu atât mai puțin al unei figuri politice mediocre instalate în fruntea statului. Procedând astfel, a produs încă o dovadă că libertatea spiritului e, din păcate, incompatibilă cu meschinăria politicii interesate, indiferent de culoarea acesteia”.

20 septembrie

● În „Contrapunct” (nr. 38), pornind de la „epistolarul Goma-Breban-Țepeneag”, Mariana Marin polemizează, într-o tabletă, cu D. Țepeneag și Breban, luându-i apărarea lui Paul Goma: „Violența din scrisoarea lui Paul Goma se motivează prin umorul situației. Paul Goma a întins o capcană și, regret, Breban și Țepeneag au căzut în ea. Le-a vorbit ca să înțeleagă că se poate vorbi și așa. (...) Sunteți sigur, domnule Țepeneag, că Paul Goma e o «fabricație» de disidență? Noi, cei care am trăit aici, fără deosebire de naționalitate, de religie, avem toate motivele să nu vă credem. Personal, cred că domnii Ion Negoitescu și Ion Vianu nu aveau nevoie, dacă doreau să emigreze, de Paul Goma. Vreți să spuneți că ați contribuit la ridicarea unui mit pe care acum vreți să-l demolați. Cu demolările suntem obișnuiți. Bizară situație. Și o mai amestecați în această stare de spirit, care vă aparține, și pe Monica Lovinescu. Nu e cumva prea mult?”. □ Numărul este dedicat în cea mai mare parte unui seminar internațional despre postmodernism (*Sfârșitul postmodernismului? – noi direcții*), desfășurat la Stuttgart, între 1-18 august 1991, cu participarea unor corifei ai postmodernismului nord-american și cu numeroși invitați din România. □ Pe prima pagină – un „jurnal de seminar” al lui Mircea Cărtărescu (*Zece vederi cu Monrepos Castle*). □ Într-o „vitrină postmodernă”, Cristian Moraru prezintă succint, în mici casete, volume reprezentative pentru teoria postmodernă internațională, semnate de Russel Fergusson, Linda Hutcheon, J. Habermas, Christopher Norris, Fredric Jameson, Douwe Fokkema, David Kolb ș.a. □ Grupajul anunțat pe prima pagină este ilustrat prin eseuri și consemnări ale participanților: Ion Bogdan Lefter (*La seminar!...*), Cristian Moraru (*De la monismul modernist la pluralismul postmodernității*), Florin Berindeanu (*Cum se naște un seminar* și *Un Stuttgart postmodern*), Pia Brânzeu (*Impresii postmoderniste*). □ Sunt consemnate „la cald” declarații ale unor participanți străini: Ludmila Kostova (Bulgaria), Tatiana Venediktova (URSS), Maciej Swiercocki (Polonia), Barry Lewis (Anglia), Liisa Kijijti (Finlanda), Nicole Slaghter (Olanda), Bokay Antal (Ungaria). □ Sunt publicate, de asemenea, un interviu realizat de Pia Brânzeu cu scriitorul american William H. Gass (*„Scriu cinci volume simultan”*), un altul realizat de Florin Berindeanu cu prozatorul american John Barth (*„Cititorul trebuie să aibă răbdare”*), convorbiri ale lui Ion Bogdan Lefter cu Ihab Hassan (*„Postmodernismul oferă noi deschideri”*) și Malcom Bradbury (*„Există două feluri de postmodernism”*) și un dialog între Mircea

Cărtărescu și scriitorul Raymond Federman („*Poate că postmodernismul e mort...*”). Potrivit lui Federman, „poate că postmodernismul e mort, dar literatura continuă să trăiască, și asta la fel de mult în est și în vest, peste granițe”.

● Articolul *Cine se teme de adevăr?*, publicat de Gheorghe Grigurcu în „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 38), conține un portret al lui C. Stănescu, „tânărul critic promițător de odinioară, ca și șeful, de până mai ieri, al secției culturale de la «Scînteia»”: „propagandist oficial” al PCR, C. Stănescu – devenit după 1989 gazetar la «Adevărul» – „s-a lepădat de ideologia în serviciul căreia s-a pus de bunăvoie”; dar: „Mintea criticului e umplută pe mai departe cu prefabricatele unei gândiri binecunoscute, frazeologia sa le răsfrânge, cu o fidelitate cu atât mai convingătoare, cu cât dorința unei anume adaptări (necesare!) se străduiește, până la un punct, să le șteargă urma”. C. Stănescu este etichetat ca adversar al spiritului critic și al „necesrelor” revizuirii postdecembriste. Grigurcu notează: „Ex-criticul de la «Scînteia» se lansează în insultătoare aprecieri, care nu sunt decât o dovadă de evaziune vinovată, de încălcare a normelor unei polemici civilizate. Iată termenii în care, în chip pe cât de pieziș, pe atât de ignobil, încearcă a-și exprima dezacordul cu subsemnatul, ca și cu o seamă de confrăți printre care I. Negoitescu, Nicolae Manolescu, Nicolae Breban, subînțeleși într-o manieră incontestabilă: «rechizitorii necruțătoare (...) mai intolerante decât orice *luptă de clasă*, căci ea traduce pasiuni devastatoare, invidii iremediabile și ranchiune fără leac». Sau cu aceeași involburare de incriminări fără obiect, căci ele au în vedere o persoană prezumată de către C. Stănescu, confecționată de critic precum un sac de box, iar nu textele în cauză, care își au logica proprie și pe care e incapabil a le combate: «în această patimă demascatoare a noilor torționari culturali poți cu ușurință citi nu doar o primitivă ignominie, dar și meschina și subumana ranchiună, vanitatea rănită a unor purtători de complexe în veci nevindecabile». La atât se reduce spumegarea fostului activist de presă! Conform unei atare mentalități, nu ai niciodată dreptul de a judeca un răufăcător, întrucât poți fi bănuț de «vanitate», ba chiar de faptul că-l «invidiezi» pentru «câștigurile» dobândite prin escrocherie sau tâlhărie!”. Grigurcu adaugă: „C. Stănescu are un aliat prețios (și pe potrivă!) în persoana lui Adrian Păunescu, care, în articolul *Alianță Civică sau răzbunare legionară?* (publicat în «Totuși iubirea», nr. 52/ 29 aug. 1991), aplică lovituri sub centură unor inconvenabili, vorbind (atât de pertinent) despre «regruparea revanșardă a unor intelectuali dezabuzăți, care nu s-au realizat suficient în viață», despre «veleitari nerușinați care nu se mulțumesc cu firavele lor îndemânări stilistice», precizând mai departe, și nu spre credibilitatea sa (...), că-l are în vedere în mod special pe «politicianul extremist» Nicolae Manolescu, care s-ar comporta «cu nerușinarea nerealizatului sau a realizatului mediocru». E și acesta un simptom al dezagregării ultime a unei redute înfricoșătoare ce s-a

pretins supra-rațională, a unei ideologii arogante și intolerante, ce alunecă vertiginos în ilogism, în incoerența cea mai frapantă. Extremiștii învinuiesc pe alții că sunt aidoma lor”. □ Prozatorul Damian Nacula semnează articolul *Soljenitsinul nostru sau P.G. contra Paul Goma. Contradicțiile unui caracter*. □ Ovidiu Pecican încearcă o reevaluare a prozei lui Zaharia Stancu (*După douăzeci de ani*).

● Valeriu Cristea publică în „Literatorul” (nr. 3) articolul *Politică și literatură*: „Ce trebuie să facă astăzi scriitorul? Să scrie, să scrie cărți sau despre cărți, ca întotdeauna? Ferească Dumnezeu! El trebuie să facă politică. Nu doar să aibă, ceea ce mi se pare absolut firesc, simpatii sau opinii politice, ca orice cetățean de azi turmentat de presă, ci să se angajeze, cu toate forțele lui, în politică. De ce? «Motivul e simplu – ne explică binevoitor un coleg: neexistând o clasă politică, cineva trebuie să facă acest lucru». (...) Ce ne garantează că [scriitorii] pot ține loc de «clasă politică», de acea clasă dispărută după război, că sunt în stare să-și «asume niște răspunderi și riscuri»? Evident, nimic. A crede că o asemenea substituție e de la sine posibilă ar putea fi o nouă dovadă de stupiditate. Scriitorul ca scriitor nu poate deveni om politic. Vocația lui e alta. Ca și profesia. Căci și politica e o profesie care se învață. Nu ne mai putem juca la sfârșitul secolului XX de-a pașoptiștii. Doar un scriitor dublat din naștere de un om politic, deci răsfățat de soartă, dăruit cu multiple talente, se poayte transforma într-un om politic, abandonându-l sau neglijându-l, când crede că interesele (inter)naționale o cer, pe artistul din el. Astfel de cazuri sunt rare. (...) Să luăm exemplul criticii literare. Ce s-ar întâmpla dacă toți criticii literari ar deveni peste noapte militanți politici, membri sau șefi ai diferitelor partide etc.? Și-ar mai putea ei exercita, în aceste condiții, înalta – cum se spune – magistratură? Un critic monarhist ar recenza fără chef romanul unul republican sau republicane (de la Ploiești ori din altă parte), un critic ecologist l-ar amenda pe autorul indiferent față de problemele mediului, un critic membru al recentului PAC i-ar da... în cap altui critic, fesenist sau criptofesenist ș.a.m.d. S-ar întâmpla ceea ce deja, de fapt, se și întâmplă. O critică literară cu capul la (și plin de) politică riscă să se autodesființeze. Tocmai pentru că a refuzat să fie o critică de partid, critica literară a jucat un rol pozitiv în anii dictaturii. (...) În istoria criticii europene au existat de altfel critici pentru care profesia lor declarată nu a reprezentat decât un pretext ca să facă politică. Sunt celebrii «democrați-revoluționari» și narodnici ruși, oameni remarcabili în multe privințe dar care, tot visând la revoluția viitoare (...) au cam lăsat să le scape extraordinarul fenomen de importanță mondială ce l-a constituit literatura rusă a secolului al XIX-lea. (...) Evident, nu pledez pentru retragerea în tumul de fildeș, atât de repudiat de comuniști și, iată că, azi, și de anticomuniști. De altfel, a te închide definitiv în el e imposibil. (...) Aș dori doar ca politicul (...) să nu desfigureze chipul vieții noastre culturale. Ca scriitorii să rămână în primul rând scriitori. Să ne intereseze valoarea lor și nu

cu cine «ține» unul sau altul. Pentru că să nu uităm: în biografia unui artist adevărat chiar și funcția de prim ministru nu poate reprezenta decât un amănunt. (...) Marea cultură și marea politică nu merg, orice s-ar spune, împreună. (...) Îl vedeți politician pe Gogol? Sau pe Cehov, Baudelaire ori Rimbaud? Eminescu a făcut politică și gazetărie politică. Nu s-a numărat însă printre politicieni, despre care avea o părere nu tocmai bună”. □ Într-o tabletă intitulată **Intoleranță** (în care evocă, între altele, atmosfera de la cenaclul Junimea condus de Ov. S. Crohmălniceanu), Ioan Lăcustă persiflează marota clasificărilor generaționiste: „Ciudat (...) mi se pare modul în care se cultivă acum, în unele publicații de «direcție», împărțirea scriitorilor pe leaturi (60, 70, 80, 90, în curând probabil 2000)./ Nu asta-i problema! Problema mi se pare a fi individualitatea scriitorului. (...)/ Și, aici, iar ajungem la intoleranță. O intoleranță care face ca (citez la întâmplare) Voicu Bugariu să fie opus lui D.R. Popescu, Horia Gârbea lui Mihai Ungheanu, Ileana Mălăncioiu – Carolinei Iliica etc. Nu este absurdă o astfel de «viață» literară?”. □ Într-un articol despre Ioan Flora (**Poezia „clocotistă”**), Eugen Simion atrage atenția asupra uneia dintre urgențele criticii literare a momentului, aceea de a semnală, „în chip obiectiv și mai sistematic decât a făcut-o până acum, operele scrise în limba română în alte spații geografice”: „Știm în fond puține lucruri despre literatura basarabeană actuală și nu avem informații mai multe nici despre poezii și prozatorii români din Iugoslavia. (...) Diaspora culturală românească trebuie integrată (sau reintegrată...) în marea familie a culturii române”. □ Nicolae Bârna scrie despre *Zadarnică e arta fugii* de Dumitru Țepeneag (**Pamfile și broasca țestoasă**), iar Marin Sorescu publică prima parte a unui eseu despre *Iorga, poetul*. □ Sub titlul **„Există astăzi tendința de a avea o inflație de rezistenți”**, sunt transcrise fragmente dintr-un dialog cu Adrian Marino (realizată de Gabriela Păsărin) – din volumul de convorbiri *Disidență și rezistență*, în curs de apariție la editura craioveană Scrisul Românesc. □ La rubrica „Sine ira et studio”, Dumitru Micu își începe articolul (**Ravagii și recidive**) cu următoarea mărturisire: „Ce mă dezamăgea în marxism, pe vremea când mă străduiam, cu onestitate, să mi-l însușesc și să-l aplic în activitatea critică și de istorie literară, era desconsiderarea (sau, cel puțin, subestimarea) individualului. Aveam sentimentul acut că prea erau menționate faptele particulare, fie și evident semnificative, doar pentru exemplificarea caracterului legic al unor fenomenalități de ordin general, social, în speță, că prea se făcea abstracție de individualități”.

● În „Totuși iubirea” (nr. 38) este reluată o convorbire din 1986 (consemnată de Marcel Petrișor și Ion Coja) cu **Petre Țuțea despre Emil Cioran**. P.Ț.: „Îi cer scuze acestui gânditor artist că l-am prezentat în *racourci*, trecând peste fastuosul joc de nuanțe din scrisul său. Mi-a fost totuși un mare prieten și nu mi pot exersa spiritul critic decât elogios la adresa lui. (...) [Pe Emil Cioran] ceea ce îl caracteriza și atunci și ca și azi cu sisteme și filozofeme banale, este

faptul că el se mișca dezinvolt între constantele și variabilele istoriei naționale și universale. Era un gânditor artist care se desfășura suveran peste ideile și formele istorice ale trecutului și ale vremii noastre”. □ Adrian Păunescu semnează două articole, unul în care îl propune pe Grigore Vieru pentru Premiul Nobel, altul în care pornește o polemică cu Nicolae Breban: ***O brebănuială: Mihai Viteazul a fost paranoic*** (intrigat de un articol al lui Nicolae Breban din „Contemporanul. Ideea europeană”): „Domnul Breban Nicolae a descoperit cu nonșalanță și geniu adevărul: suntem un neam de paranoici. (...) Este un gest curajos al unei mari conștiințe a veacului, acela de a arunca definitiv cu noroi asupra istoriei naționale a românilor. Domnul Breban își asumă acest rol de doctor curant al istoriei noastre. Nu ne e necesară mărturisirea aceasta patriotică – în revista subvenționat ă de Ministerul Culturii? Nu se impunea rostirea acestei sentințe cu privire la voievozii români, în această împrejurare istorică, în care fiecare țară caută argumentele vechimii, legitimitatea și dreptatea ei și justificarea hotarelor ei? (...) Ce om este acest Breban! Ce altruism îl domină! Ce minune de român! Altul, în locul dânsului, n-ar fi avut generozitatea să-i facă pe domnitorii noștri paranoici (și schizofrenici), ci s-ar fi repezit personal la prima clinică, să-și facă propriile analize”.

22 septembrie

● În revista „22” (nr. 37), este transcris un dialog între Eugen Ionescu și Gabriel Liiceanu, desfășurat la Paris, în iulie 1990, și difuzate de Televiziunea Română în august 1991: ***Eugen Ionescu în dialog cu Gabriel Liiceanu***. (O notă redacțională precizează că „textul a fost revăzut de către Gabriel Liiceanu”). □ În articolul ***Fiindcă morții nu se pot apăra***, Ileana Mălăncioiu se pronunță în legătură cu o recentă dispută dintre Paul Goma și Nicolae Breban. Într-un text (expediat de la Paris mai multor colegi de breaslă din România) în care „a sărit, ca de obicei, peste cal” și „a izbit în toate părțile deodată, iritând pe toată lumea și făcând-o să nu se mai poată gândi dacă el are sau nu are dreptate”, Goma îl acuzase pe Breban de colaborare cu fosta Securitate și se arătase contrariat de faptul că (sub conducerea lui Andrei Pleșu) Ministerul Culturii i-a încredințat direcțiunea revistei „Contemporanul”. În replică, Breban publicase scrisoarea incriminantă chiar în paginile „Contemporanului”, alăturându-i însă un articol ce se dorea lămuritor, unde respingea cu iritare acuzele lui Goma. Fără a se poziționa deschis de partea acestuia din urmă, articolul Ilenei Mălăncioiu este o punere la colț a lui Breban, căruia i se atrage atenția că nu este cel mai îndreptățit să formuleze judecăți etice: „Dacă Goma a săvârșit, ca de obicei, o eroare de tact, Breban a săvârșit, fără îndoială, una și mai mare. S-a grăbit să se pronunțe asupra celui care l-a provocat să iasă în arenă, nu o dată, ci de patru ori: în două dintre «resentimentele sale colegiale» și în două interviuri./ (...) Și, în cele din urmă, a reușit să ne

intrige mai rău decât Goma (...). Poate și fiindcă, la acuza că ar fi fost în serviciul Securității, Breban a încercat să răspundă fără să spună nimic, întrebând retoric: cum îți permiți dumneata, domnule, să-mi pui mie o astfel de întrebare, nu te gândești că eu aș putea să fiu locuit de un zeu?/ (...) Eu voi pleca de la premisa că Goma nu are dreptate și că autorul lui *Don Juan* nu este securist; (...) că un om pur și inteligent cum îmi place să cred că este I. Buduca nu s-ar hazarda să-i ia apărarea dacă D-l N. Breban ar fi păcătit într-adevăr, așa cum afirmă Goma./ (...) trebuie să constat însă că (...) inteligentul *scenarist* de la «Cuvântul» comite o eroare de logică, datorită căreia, plecând de la premisa că Breban ar fi un mare prozator, ajunge la concluzia că ar avea mari șanse în politică./ În ciuda acestei erori, îmi impun să nu mă îndoiesc pur și simplu de silogisme D-lui I. Buduca (...) și îl invit să facem un raționament la îndemâna oricui. Îi cer deci să admitem împreună că D-l Breban (pe care mizează, în pofida opiniilor sale politice care ar trebui să-i despartă) a săvârșit – dacă nu acea cumplită faptă de care e acuzat – cel puțin o eroare de inteligență: aceea de a fi mizat pe Ceaușescu în asemenea măsură încât la determinat pe Ceaușescu să mizeze pe serviciile sale./ (...) După aceea va trebui să-i pun, însă, o întrebare care se impune de la sine antifesenistului convins care este I. Buduca și anume: faptul că D-l Nicolae Breban îl aplaudă cu elan pe D-l Ion Iliescu – așa cum l-a aplaudat la începutul domniei sale pe Nicolae Ceaușescu – nu i se pare totuși o nouă eroare «de inteligență» a idolului său? (...)/ Așa stând lucrurile, deși admit, împreună cu Breban, că domnia sa ar putea «să fie locuit de un Zeu», nu admit că în numele acestuia ar trebui să-și asume execuțiile care se fac în numele noii ordini în «Contemporanul». (...) N-am visat niciodată să putem înlocui o epocă de interdicții cu alta, schimbând doar numele scriitorilor interziși. Participând la așa ceva mi s-ar părea că nu suntem cu nimic mai buni decât activiștii și cenzorii de care am scăpat. Dacă există printre noi oameni care au săvârșit fapte demne de condamnat, să fie condamnați de legile țării; să nu li se condamne, ca și până acum, pe ascuns – sau în ziarul partidului – cărțile. Fiindcă, unii dintre ei s-ar putea să fie locuiți – ca și D-l Breban – de câte un Zeu și s-ar putea ca istoria să nu ne ierte pentru că n-am ridicat nici un deget în apărarea lor./ (...) Am simțit de datoria mea să intru în această discuție datorită faptului că, în apărarea sa, Breban își asociază câțiva morți, care nu se mai pot apăra singuri. Eu, zice domnia sa, cu falsă modestie, ca și Marin Preda, ca și Virgil Mazilescu (...), am mizat pe literatură: noi nu am avut orgoliul lui Goma de-a încerca să schimbăm lumea și nu ne-am bucurat ca el de recunoștința poporului român./ (...) Cât privește invocarea lui Preda de către Nicolae Breban în această dispută, ea mi se pare de necalificat. Fiindcă este inadmisibil să încerci să-ți faci un scut din Marin Preda după ce, în revista care ți-a fost dată, a fost demascată în fața cititorilor săi ca un artist mediocru, care ar fi scris așa cum i-ar fi dictat un activist sau altul și ca un om de nimic, care ar fi luat

mită de la autorii pe care i-a publicat la Cartea Românească./ (...) Dacă era dreptul lui Nicolae Breban să facă naveta între București și Paris cu voie de la Odiosul, nu este dreptul lui să-l judece pe Marin Preda, care, prin eforturile și prin prestigiul său, ținea în spate toată producția de carte românească bună./ Dat fiind că morții nu se mai pot apăra, vin și vă întreb: când ar trebui să-l cred pe Nicolae Breban, când se apără împotriva lui Goma cu numele lui Marin Preda, sau când îi acordă o sinecură (deși mai avea una) celui care îi profanează în revista sa mormântul marelui scriitor?/ (...) Nu știu (...) dacă N. Breban a fost sau nu securist, așa cum se spune./ Știu însă că regimul special de care a beneficiat n-ar trebui să-i îngăduie să vorbească despre închisoarea în care am trăit cei mai mulți dintre noi”.

24 septembrie

- La rubrica temporară „Scandal literar”, este consemnată în „Cuvântul” (nr. 39) o nouă luare de poziție împotriva pamfletului Goma: *Uneori gloria te face ranchiunos*, aparținându-i scriitorului Damian Necula. Acesta îl apreciază pe Goma pentru atitudinea sa civică, de disident al regimului comunist, dar îi reproșează lipsa compasiunii, a generozității umane, a capacității de „a se entuziasma pentru altul”. Fără acestea, pozițiile luate sunt private de „grandoare”, iar „funcțiunea scrisului își pierde orice interes și orice valoare”. De aceea, afirmă Necula, Goma rămâne doar „un personaj timorat de grija pentru propria-i persoană, cu gesturi mărunte și mărunțite, fragmentat de ambiții neexprimate, dar suficient de străvezii. Un personaj care nici în momentele de destinare nu-i părăsit de grija de sine, grijă care-i scurtează până și răsul”.

26 septembrie

- Nicolae Manolescu semnează, în „România literară” (nr. 39), editorialul *Literatură și politică*: „Primim scrisori, în care suntem certați că am «politizat» o revistă culturală cum este, prin tradiție, «România literară». Primim altele în care ni se spune, din contra, că nu acordăm un spațiu suficient politicului. Aceleași ecouri împărțite le avem și în articolele de presă care se ocupă de noi. (...) Astfel de aprecieri contradictorii reflectă, înainte de orice, o anumită fluctuație a opiniilor despre rolul presei culturale și despre locul politicului în cultură. Înainte de revoluția din decembrie, meritul cel mai mare era recunoscut acelor publicații culturale care reușeau să cedeze politicului cât mai puțin spațiu în cuprinsul fiecărui număr. (...) Separarea de politic era interpretată ca o șansă (unica!) de supraviețuire a culturii. (...) După revoluție, lucrurile s-au schimbat radical. Presa a devenit un fel de laborator al democrației. (...) Nici un segment al societății n-a făcut un progres mai rapid. În aceste condiții, menținerea separației culturalului de politic n-ar fi doar o absurditate. Ar fi o idee de-a dreptul retrogradă și anume renunțarea la principalul instrument de acțiune în vederea schimbării mentalității oamenilor, a

gândirii lor impregnate de prejudecățile pe care comunismul le-a întreținut cu grijă. Cine dacă nu filosofi, istorici, sociologii, criticii literari, scriitorii, intelectualii în general pot face această educație publică? (...) / Cei care nu doresc ca noi să publicăm și texte politice (...) nu neagă pe față utilitatea educației politice prin presă (...), ci doar doresc păstrarea virginității artei, care n-ar trebui amestecată în promiscuitatea politicii. Din nefericire pentru adepții ideii cu pricina, această virginitate e o iluzie. Nu e nici măcar riguros adevărat că politicul a năvălit acum peste literatură care ar trebui apărută ca de un invadator: literatura s-a dus pur și simplu în brațele politicului, singură și nesilită de nimeni. E un semn al vremii. Uitați-vă ce se scrie, ce se publică? Unde sunt poeziile, eseurile, romanele fără implicație politică imediată scrise după revoluție? Unde este «literatorul» inocent și abstras, pentru care treburile cetății nu există, pe care-l vizează (...) cel mai nou hebdomadar cultural? / Nostalgicii literaturii apolitice socotesc în fond că politicul nu e treaba oamenilor de cultură. (...) Întreb din nou: care literatură? Dacă e vorba de aceea care se publică acum și care se va publica cu siguranță și în următorii câțiva ani, atunci ea este una inseparabilă de politic: document, evocare, mărturie, manifest și proclamație. Cum o vom analiza în cronicile noastre literare? Sub raport pur estetic? Dar valoarea estetică se prea poate să fie copleșită de cea politică în toată literatura deceniului în care ne aflăm”. □

Articolul lui Gh. Grigurcu, *Obsedații sexual*, îi vizează pe Eugen Barbu și Adrian Păunescu, în genere, pe „publiciștii extremiști” care „se îndreaptă cu predilecție către termeni și reprezentări din sfera sexuală” – „călimările lor nu sunt altceva decât ineputabile mocirle”; „Care sunt oare cauzele fenomenului? Considerăm că ele rezidă în însăși psihologia distorsionată, suferindă, a celor în comportarea publicistică a cărora se manifestă. E (...) o izbucnire a grosolăniei de slugă înrăită, de rânđaș perdant, de, vorba narcisiacă a lui Adrian Păunescu, «curvă masculină» contrariată, ce nu-și poate pune stavilă gurii, recurgând la necuviința tradițională, cu un plus de inventivitate coprofilă”. □

Adrian Marino (*Un român la Tokyo*) face o prezentare a lucrărilor celui de-al XIII-lea Congres al Asociației Internaționale de Literatură Comparată (desfășurat la sfârșitul lui august 1991, la Tokyo): „Întâmplare sau nu, sunt singurul român participant la acest congres, unde a veni nu este deloc simplu, nici material (...), nici tehnic vorbind. (...) Monica Spiridon și Paul Cornea, anunțați în program, n-au putut veni. Regret pentru ei. Dar colegul Paul Cornea – despre care m-au întrebat mai mulți participanți – a fost ales, chiar în lipsă, în noul birou al A.I.L.C. Este o consolare meritată. În cazul meu, traducerea japoneză a lui *Etiemble ou le comparatisme militant*, o bursă japoneză, o substanțială subvenție a Fundației Sörös (...) și, bineînțeles, un efort personal au făcut posibilă «deplasarea». Tema congresului: *Forța Viziunii*. Marino a susținut, cu acest prilej, o comunicare intitulată „*Littérature européenne*”, „*littérature universelle*”, *notion à réviser*. „Stimulat și de

evenimentele din URSS, m-am abătut uneori de la text și am intrat în polemică directă cu... «imperialismul literar moscovit». (...) Eram într-o dispoziție... bătaioasă mai ales după eșecul puciului, iar imaginea de la TV a generalului Kriucikov, șeful KGB-ului, arestat, cu sentinela la ușă, sincer vorbind, mă reconforta». □ La rubrica „Solilocvii”, Norman Manea publică un text confesiv: *Retrospective*. □ Din sumar mai merită semnalate: eseurile lui Ștefan Aug. Doinaș (*Tipurile alterității*) și Ion Simuț (*Divergențe în explorarea realului*), două poeme ale lui Cristian Popescu, proză scurtă de Radu Țuculescu.

● Revista „Tribuna” (nr. 39) abordează (din nou) teme legate de situația Republicii Moldova după destrămarea URSS, publicând pe prima pagină un text al lui Vintilă Horia, *Legătura cu Basarabia*. □ Este un număr special, prilejuit de prezența la Chișinău a mai multor scriitori clujeni, la invitația lui Mihai Cimpoi – președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova. Un grupaj tematic reunește articole de Constantin Cubleşan (*O țară fără istorie?*), Ion Cristofor (*Extraordinarul ca firesc*), M. Opriță (*Regăsire*), Aurel Rău, Mihai Cimpoi (*Neptunismul eminescian*), alături de versuri avându-i ca autori pe Leonida Lari, Arcadie Suceveanu, N. Dabija și de două interviuri cu același M. Cimpoi (*Providența ne-a vestit învierea*) și Grigore Vieru (*Rob și împărat în exil*) realizate de Tudor Dumitru Savu. □ La rubrica „O nouă generație poetică”, sunt publicate două poeme ale tânărului Emilian Galaicu-Păun, însoțite de un articol al lui Ioan Mușlea, *Șocul Galaicu*, despre volumul *Leviția deasupra hăului* (Editura Hyperion Chișinău, 1991).

27 septembrie

● În „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 39), Nicolae Breban îi răspunde acid (într-un text intitulat *O precizare*) Ilenei Mălăncioiu care, în nr. 37, din 22 septembrie 1991, al revistei „22”, i-ar fi răstălmăcit – „abrupt, brutal”, cu „rea voință” – articolele despre Paul Goma și care, totodată, îi face proces de intenție pentru o serie întreagă de lucruri: „Poeta Ileana Mălăncioiu, în disputa iscată între P. Goma și mine, trece de partea primului... (...) Pe trei coloane (...). D-sa își sprijină acuza contra mea pe o minciună atât de simplă și de stupidă încât primul meu reflex a fost să izbucnesc în râs. Aidoma lui Bujor Nedelcovici în «România literară» nr. 36 (...), care își bizuie insinuarea repetată asupra «misterului lui N. Breban» pe «ciudățenia surselor bănești» care-mi permiteau să plătesc chiria apartamentului ce-l locuiam, deși eu nu câștigam mai nimic, uitând să adauge că acest apartament este (...) proprietate personală, moștenit de la părinții mei (...), la fel de hilar, cu un spor de brutalitate, însă, I. Mălăncioiu îmi trișează pur și simplu frazele și mută răspunsul de la o întrebare la alta, cu seninătate repetată și convingătoare, cu siguranța calomniatorului că «ceva tot se prinde» și că nu toată lumea verifică. (...) La acuzele [lui Paul Goma] că aș fi un «scriitor al M.A.I.» și alte grozăvii de acest fel eu nu am replicat că sunt locuit de Zeu, cum o afirmă D-sa, ci am

răspuns prin simpla frază: – *Dar dacă nu sunt?! (...)* În legătură cu «atacul» la Marin Preda. Pentru cine nu citește atent textul Dvs. s-ar părea că eu «l-am atacat» pe autorul *Moromeților*... Articolul despre «M. Preda – omul», apărut în revista noastră în vara trecută, este semnat de criticul G. Grigurcu, unul dintre cei mai importanți critici literari ai momentului actual, membru al redacției noastre – ca și al redacției Dvs., deci vă este coleg, stimată și acră Doamnă! – și titularul unei rubrici permanente în care scrie în toată libertatea despre teme și persoanele pe care și le alege singur. A, ați fi dorit să-i băgăm pumnul în gură criticului G. Grigurcu, tocmai Dvs., care altădată erați nemulțumită, pe drept cuvânt, de brutalitatea cenzurii comuniste! (...) O altă minciună – ca și aceea că l-aș fi denigrat pe M. Preda – e că «îl aplaud cu elan pe dl. Ion Iliescu»! Unde, când, în ce împrejurare?! Faptul că am refuzat, anul trecut, înainte de alegeri, să figurez pe listele FSN de deputați e un semn de... oportunism?! Revista «Contemporanul. Ideea Europeană» are profilul unei reviste de coloratură politică guvernamentală?! (...) Totul rezidă, deci, în această falsă, mincinoasă afirmație că aș fi susținător al FSN – întâmplător, nu sunt! – și pe insinuările repetate că aș fi fost securist; atrag, de altfel, în mod formal, atenția d-nei Mălăncioiu că de va mai repeta o dată, în public, jocul cu «a fost securist, n-a fost securist» am s-o trimit, cu tot regretul, în fața instanței!”. □ Articolul lui Gheorghe Grigurcu, *Un apostat al apolitismului*, se constituie ca răspuns foarte acid la un text publicat de Eugen Simion în „Literatură” condus de Marin Sorescu – text unde criticul „își reiterează cunoscuta poziție în favoarea despărțirii scriitorului român de politică”. Grigurcu se întreabă: „Care era, sub totalitarism, raportul cu politica al domnului E. Simion?”. Și răspunde prezumțios: „În nici un caz unul de refuz și nici unul exprimat printr-o opoziție anticomunistă, ci dimpotrivă. (...) E interesant de știut dacă dl. E. Simion se mai consideră și azi marxist! Dacă nu, ar fi, neîndoios, util să precizeze de când și în ce împrejurări a renunțat la ideologia comunistă. Tăcerea prelungită, de prisos a demonstra, nu e în avantajul d-sale. Dar chiar dacă a intenționat desprinderea de marxism, evitând, din discreție, a ne mărturisi acest pas al conștiinței, criticul nu a renunțat la politică. A candidat la alegerile din 1990, ceea ce nu e, după cât se pare, indiferent de rezultat, un gest pur estetic. A luat atitudine împotriva unor autori și publicații, împotriva unor manifestări cu orientare anticomunistă, ceea ce, de asemenea, nu e chiar un gest de abstragere din viața cetății”. Grigurcu revine și în acest articol la una dintre temele sale favorite: chestiunea „revizuirilor” necesare și a „listelor negre” cu colaboratori ai regimului comunist – printre „colaboraționiști” figurând G. Călinescu, Arghezi, Sadoveanu, Camil Petrescu, Marin Preda, Nichita Stănescu, Marin Sorescu. Apărătorul acestora este Eugen Simion, căruia „nici prin gând nu pare a-i trece că o operație a justiției istorice e necesară, că ea se află la antipodul fenomenelor de abuz, mistificare, reperiune, pe care e menită a le sancționa”. Și, mai departe: „Cronicarul «Litera-

torului» a rămas, în pofida încercărilor sale laborioase, prin apelul la arsenalul criticii moderne, de a ține pasul cu vremea, captivul ticului de gândire marxistă, intoleranței sectare. Diversitatea de opinii i se pare blamabilă în sine, demonstrația, argumentele, dovezile în sprijinul unui punct de vedere neavând în ochii d-sale nici o importanță, nemeritând a fi examinate. Eugen Simion are, în vocația sa, o notă dogmatică. Punând pe același plan acuzatul și judecătorul, culpa și justiția, el săvârșește pe deasupra și o eroare etică ce atârna greu”. Și încă: „Dialogul îl incomodează vizibil, precum o intemperie. În treacăt fie zis, încrederea d-sale în valorile pe care ar dori cu aplomb să le apere de orice atingere, e foarte șubredă, dacă le consideră vulnerabile printr-o discuție lipsită de prejudecăți, deschisă, de felul celor ce, nu fără accente iconoclaste, este uzuală în Franța ca și în alte țări de solide tradiții culturale. Consideră oare d-sa că micul protecționism, în numele unei pietăți înguste, al unei stime confecționate, didactice, va avea o eficacitate reală? Nu are în vedere o răbufnire a rezervelor artificial jugulate sub forma unor contestări de proporții imprevizibile, care să pedepsească, la un moment dat, conformismul, indiferent de pretextele «onorabile» sub care se ascunde? Nu cumva prin îndărătnica apărare a unui anume tablo valoric, d-sa va ajunge la rezultate inverse celor scontate?”. Concluzia: „Critic conservator, puțin flexibil, în ciuda impresionismului său cam uscat, catedratic, cu puternice sechele marxiste, dl. Eugen Simion politizează insidios, cu aerul insidios al depolitizării”.

● În „Contrapunct” (nr. 39), Andrei Corbea publică o *Scrisoare deschisă lui Bedros Horasangian*. Pe un ton amical, germanistul ieșean rememorează o tentativă ratată a sa de colaborare la revista „22”, de pe vreme când B.H. era redactor la respectiva publicație. A.C. rememorează totodată răbufnirile xenofobe din spațiul public postdecembrist al Iașiului, unde revista „Opinia” este stigmatizată ca „șogorească” iar „Dialog”, „jidovită” – în virtutea cosmopolitismului lor „elitist”. Dincolo de unele îndoieli preliminare cu privire la un anume „alarmism excesiv”, pus de Dorin Tudoran (într-un număr mai vechi din „România literară”) pe seama unei „hipersensibilități minoritare”, autorul articolului ajunge să sancționeze o serie de „derapaje” ale unor adepți ai opoziției democratice, colaboratori la „22”, care preiau sau tolerează stereotipuri „discursive” și chiar teze afine discursului „de tip «România Mare»” (pe care-l combat) în legătură cu numărul de victime evreiești din România anilor 1940-1944 (de exemplu, Horațiu Pepine: „Numărul de patru sute de mii de evrei uciși în timpul războiului n-ar constitui cifra reală, ci numărul negociat de comunitatea evreiască și actuala putere, în limitele căruia să se facă o nouă strămutare de populație evreiască în România; sau Alina Mungiu: „evreimea conducătoare a FSN, masonă, sionistă, internaționalistă”). Potrivit lui A.C., „Amestecul impur de profesii de credință democratică și entuziasm necenzurat pentru operațiunea de reabilitare integrală, necritică, aproape misticoidă, a extremei drepte intelectuale și politice din România interbelică, cu întregul ei

arsenal ideologic, inclusiv a Conducătorului și a anturajului său, cu toate faptele guvernării lor, are darul, cel puțin pentru mine, să le devalorizeze mai ales pe cele dintâi. Rezerva, vehemența sau chiar indiferența cu care din «interiorul» tagmei, au fost tratate texte «incomode», pentru că pledau pentru o lucidă delimitare a conjuncturalului de principial și veridic, ale unor Alexandru George, Andrei Pippidi sau Dinu C. Giurescu, constituie, în ceea ce mă privește, simptome cu atât mai descurajante”. □ Cristian Moraru comentează entuziast broșura *Condamnați la fericire: experimentul comunist în România* de Vladimir Tismăneanu (*Istoria ororii: experimentul comunist în România*): „Nu am nici o îndoială că un Nicolae Manolescu, de pildă, ar fi semnat oricând un opuscul precum *Condamnați la fericire* (...). Dacă va fi înălțat vreodată, după exitus-ul (așteptat, al) actualei puteri, un «memorial» al victimelor comunismului din România, eseul lui Vladimir Tismăneanu dedicat totalitarismului valah ar trebui gravat în piatra acestuia”. □ Tania Radu celebrează apariția romanului *Ambasadorul* al lui Ioan-Mihai Cochinescu, într-un context neprielnic literaturii de ficțiune (*Invenție la două voci*). □ Ion Bogdan Lefter publică o primă parte a însemnărilor sale diaristice despre „Cenacul de Luni” (*Jurnal de cenacul. Octombrie-decembrie 1982*).

● La rubrica sa din „Literatorul”, „Sine ira et studio” (în nr. 4 al publicației), Dumitru Micu dezaprobă tendința, manifestată în spațiul public românesc și după 1989, de a judeca individul în primul rând prin prisma apartenenței sale la o categorie sau la o colectivitate: „Sub nici un cuvânt nu-i iertat a pune defectele (fie și reale) ale cuiva, sau comportamentele incorecte, pe seama originii sau a apartenenței sale (etnice, sociale, religioase, politice etc.), și nici colectivitățile nu pot fi culpabilizate pentru ceea ce vor fi săvârșit unii dintre componenții lor. Dreapta judecată implică delimitarea precisă a obiectului, excluzând atât generalizările exagerate cât și deducțiile aproximative. Un alogen poate fi mai util națiunii decât un neaș. Maria Rosetti, de exemplu. Un naționalist fanatic (chiar de bună credință) poate dăuna cauzei (juste) pe care pretinde a o sluji mai mult decât un indiferent. Valoarea sau nevaloarea individuală pot fi estimate corect numai de la caz la caz. Două publicații actuale țin câțiva scriitori, de peste un an, sub un tir constant de mitraliere verbale, sub acuzația de a avea părinții foști legionari. Posibil ca în unele cazuri, chiar în toate, afirmația să corespundă realității. Ei și? Ce relevanță are un asemenea fapt? Acuzatorilor li se poate răspunde prompt: voi ați fost comuniști, voi înșivă! «Legionar», «comunist», în abstract nu înseamnă nimic. Sunt noțiuni cu o sferă semantică atât de vastă încât acoperă conținuturi diverse, contradictorii. Nu toți comuniștii, nu toți legionarii sunt și au fost la fel. «Legionari» au fost Mircea Eliade, Emil Cioran, Mircea Vulcănescu, Constantin Nolca. Ernst Jünger a fost ofițer hitlerist. Până de curând au fost comuniști Gorbaciov și Elțin, goparii comunismului internațional. Din asemenea fapte nu trebuie dedus, natural, că pot fi absolviți de răspundere toți

comuniștii și toți fasciștii. Răspunderea trebuie însă individualizată. Pe unii i-a dus sub un anumit steag firea lor (natura huliganică, în cazul fasciștilor); alții însă au nimerit în organizații detestabile prin faptul de a le fi luat drept altceva decât ceea ce erau. O ideologie nocivă, un program ruinător pot găsi aderenți de bună credință prin afișarea unor principii ce exprimă realmente aspirații colective legitime și prin camuflarea adevăratelor scopuri. (...) Poți fi nemernic în umbra crucii și onest sub seceră și ciocan. Nu, firește, în situații-limită, în situații care constrâng pe oricine la opțiune explicită. (...)/ Astăzi, la noi, periodice care tună și fulgeră permanent împotriva legionarismului o lac eminamente legionar, paroxistic legionar. Tipic legionară e metodologia lor, iar acei cărora li se scormonesc biografiile spre a li se găsi legionari în familie, sunt, dimpotrivă, toți intelectuali de formație diametral opusă celei legionare: laică prin excelență, «cosmopolită», estetizantă. Legionarii propriu-ziși i-ar fi stigmatizat ca «bolșevici». Pe de altă parte, cea mai turbată facondă anticomunistă e proferată azi de unii care, indiferent dacă au fost sau nu membri de partid, gândesc exact precum cei mai fanatici comuniști” (*Criteriul unic*). □ Sub titlul *Romanul ca dosar de existență*, Eugen Simion semnalează un recent debut în roman: *Vremea mânzelui sec* de Cristian Tudor Popescu – „o carte agresivă, sarcastică despre schizofrenia și disperarea individului în climatul regimului totalitar”, „proză experimentală cu o temă serioasă, gravă, foarte actuală, scrisă de un intelectual școlit și talentat, cu nerv eseistic”. Cristian Tudor Popescu „este cunoscut în cercurile literare bucureștene S.F. (...) și, în ultima vreme, tinde să-și facă un nume în gazetărie. Este, la origine, inginer și publică în «Adevărul» articole vitriolante pe teme morale și politice. La interviuri personalităților politice ale momentului și nu ezită să le pună întrebări incomode. Sare, în fine, în apărarea unui scriitor, când are sentimentul că scriitorul este nedreptățit de alții, apoi, la cel dintâi semn de infidelitate, contestă în termeni intransigenți, inacceptabili, pe scriitorul pe care îl apărase mai înainte (cazul Sorescu). Această schimbare rapidă a atitudinilor arată o natură irascibilă, polemică și o voință de justiție morală (iau partea bună a lucrurilor!) pe care înțelegerea morală ar trebui s-o controleze mai bine. Altminteri, justiția devine injustă și, cum se întâmplă adesea în gazetărie, intransigența morală încetează a mai fi un instrument al adevărului”.

● În editorialul său din „Orizont” (nr. 37), Mircea Mihăieș, *Un picamer pentru domnul Roman*, examinează cauzele ultimei mineriade: „Joi dimineața un prieten de peste ocean m-a sunat la telefon. Voia să afle dacă, după părerea mea, în dosul celei de-a patra mineriade se ascund niscăi forțe dubioase. Am răspuns cam în felul în care, la această oră, ar răspunde tot românul: nu cred. (...) Și i-am mai spus prietenului îndepărtat (altminteri, un vestit politolog) că, după părerea mea, explicația condamnablelor violențe se află în comportamentul plin de trufie al lui Petre Roman. (...) La ora la care scriu aceste rânduri, e greu de spus ce turnură vor lua lucrurile. Faptul că furia minerească

poartă amprenta unor stângisme evidente (uciderea unui țăran în piața din Vulcan, distrugerea mai multor magazine privatizate și molestarea proprietarilor), dar și a unui curios anticomunism – nu mai curios decât al domnului Roman, care-și lua a nu știu câta oară, angajamentul de a sfârâma structurile comuniste – anticomunism tradus prin scandarea unor lozinci asortate în fața ambasadei Uniunii Sovietice, dovedesc, încă o dată larga noastră disponibilitate pentru soluții originale. Ceea ce vedem acum pe străzile Bucureștiului e rezultatul educației violente și a doi ani de minciună”. □ Sub titlul ***Rector în calea lupilor***, profesorii universitari (și rectorii) timișoreni sunt intervievați de Carol Sebestyen pe teme legate de implicarea politică a corpului profesoral, anticomunismul civic și autonomia universitară. Potrivit lui Eugen Todoran, „Destituirea mea prin ordinul nu știu cui n-ar surprinde pe nimeni”. Ioan Păun Otiman e de părere că „Noi trebuie, în sensul larg al termenului, să facem politică. Universitatea, prin profesorii și dascălii săi, trebuie să facă o politică de opoziție, în primul rând, care să corecteze. Universitarii trebuie să fie feedback-ul actului politic”. □ Mircea Mihăieș dialoghează cu Vladimir Tismăneanu în marginea istoriei comunismului românesc (***În galeria monștrilor***). Protagonist principal: Leonte Răutu, despre care V.T. spune: „Eu n-am încercat niciodată să-i pun întrebări lui Răutu. Iar acum nici nu cred că mai e capabil să răspundă. El e efectiv o epavă plutitoare. E un om care și-a supraviețuit. El aparține în mod clar unei alte epoci. E ca un fel de boiernaș basarabean nimerit în epoca gulagului. Sau un personaj al Gulagului nimerit în epoca pluralismului. (...) De obicei, posedatăii ideii au sugrumat”. □ Cornel Ungureanu întâmpină elogios volumul eseistic *Naveta esențială* de Luca Pițu (***Am întâlnit patafizicienii în care și oase***): „Maestrul patafizician *number one* al unui show sărbătorelesc”. Un grupaj intitulat ***Centenar Aron Cotruș*** cuprinde o serie de poeme din exilul american ale acestuia, cu prezentarea lui Alexanru Ruja. Textele sunt inedite și fac parte dintr-un volum aflat în curs de apariție la Editura de Vest din Timișoara. □ Rubrica de „Revista revistelor” conține mai multe ironii la adresa protagoniștilor unor polemici recente, ca de exemplu „disputa Goma – restul lumii găzduită de «Cuvântul»”: „Am citit articolul premonitoriu al lui Ioan Buduca – ***Scritorul Nicolae Breban intră în politică***. Și nu mai e nimic de sperat. Breban e romancierul național numărul unu, Goma insultă suburban, Breban schimbă mingi peste fileu cu generalul Pleșiță în mod cât se poate de just, în numele viitoareii opere care-i cerea să cunoască, pe teren, chipul și mediocritatea diavolului. O singură minune se mai poate întâmpla: la căderea cortinei peste polemica deceniului, să rostească epilogul nimeni altul decât Tudorel Urian. Așa cum numai el știe, să reia și să trateze pe pagina a doua, taman pe dos, poncifele de pe pagina întâi ale șefilor. Și dacă îndrăznim să jurăm pe ceva în această lume tulbure, atunci jurăm pe riposta atomică pe care Buduca o va primi din partea lui Adrian Marino”. Este taxat și „apolitismul” revistei „Literatorul”, dar și – mai pe larg – tânărul „Club

Literar”: „Singura apariție care ar fi putut însemna ceva pe tărâmul literelor a fost Clubul Literar, cu al său manifest redundant-avangardist și produsele sale. El va fi trecut sub beneficiu de inventar într-un cotlon al istoriei literare și asta fiindcă junii în cauză s-au cam grăbit”.

● În revista „22” (nr. 38) sunt publicate două interviuri realizate de Gabriela Adameșteanu cu Regele Mihai („**Regele României are mai puține drepturi decât un președinte**”) și Regina Ana (***Vizita în Franța nu este prima și nu va fi ultima***). □ Este transcris, de asemenea, un interviu cu Ion Negoițescu, ***Amintiri dintr-o lume scufundată***. □ Apare un eseu al lui Lucian Raicu despre Roland Barthes și Eugen Ionescu, bogat în observații privitoare la literatura română de dinainte și de după instaurarea comunismului: ***Adevărurile se spun cu o strângere de inimă***.

● În „România Mare” (nr. 65), Eugen Barbu semnează editorialul ***Ocupația prin capital***: „Care ocupație... nu e invenție recentă, ea vine de la fenicieni și de la alte popoare care au decăzut printr-o simplă parafă pusă pe un document. Feriți-vă de bancheri și de surâsul lor... Ei vin cu idei foarte ademenitoare, cum ar fi economia de piață, care, în România, cel puțin, dă rezultate nu catastrofale, ci pustiitoare, ca inflația galopantă, luarea pe nimic a unor produse vandabile la prețuri dictate de către patroni. (...) În ce ne privește, suntem la mică distanță de un colaps economic pe care-l simțim zi de zi. Moneda națională a fost distrusă, leul a devenit un fel de mârțoagă bancară pe care nu dai nici măcar o speranță. Inflația crește și noi cântăm osanale celor care ne-au înfundat cu economia de piață și alte delicatese. Nimic mai primejdios decât ocupația prin capital, care ne va sili să cântăm cocoșește până când cineva ne va scoate la mezat cu țară cu tot. Eu zic să ne mai gândim și să-i mai poftim pe *ocupanți* să plece unde vor vedea cu ochii”.

28 septembrie

● Pe prima pagină a cotidianului „Adevărul” – pagină ce reunește articole despre actualitatea politică a momentului (dominată de ultima mineriadă și de negocierile pentru un nou guvern) și al cărei supratitlu este ***Astăzi, România putea fi regat. Deocamdată rămâne un regat al anarhiei*** –, Sergiu Andon publică pamfletul ***Fir-ai al naibii, Majestate!***: „Fir-ai al naibii, Majestate, că rău mă mai speriași! Păi ce cauți Matale, ca și anul trecut, tot pe furiș, aproape de granița României, taman acum, când se afumă Capitala cu petarde și lacrimogene, când minerii, mândrii bărbați ai adâncurilor, și-au lăsat trăscaul ca să mișculeze cocteiluri Ribbentrop sau Molotov, că tot aia e! Tocmai acum să vrei să vii matale coșcogeamite căpăfâna încoronată, p-aci printre anarhiști și zăpăciți de cap, de foame și de privatizare, să ce? Să faci ordine?/ Eu ți-am mai scris vreo două-trei scrisori, dar văd că nu le-ai luat în seamă. Că te rugam să nu mai ne vizitezi pâș-păș, ci pe față, ca un bun român, viță nobilă și

personaj legat de istoria neamului ce ești. Dar iată că nu mă ascuți și demonul deghizării iarăși te-a copleșit./ (...) De cum am văzut că mândrii ortaci sparg pepenii și vitrinele privatizațiilor răcnind «Jos comunismul» și mai ales după ce-am băgat de seamă că brațul lor de fier încearcă să doboare stâlpii puterii legale unul după altul, ca pe popice, m-am întreat: Bine, bine, dar după ce edificiul puterii o să fie un morman de moloz, pe cine-or să pună dâșii mai mare peste dărâmături? Pe domnul Miron Cosma? D-apăi nu, că Domnia-Sa are de dat socoteală pentru accidentul mortal de circulație săvârșit acum câteva luni. (...)/ Și mi-am dat seamă, că singura personalitate potrivită să guverneze peste o țară fără Consiliu de Miniștri, fără Președinte și fără Parlament și s-o potolească pe doamna Doina Cornea, care și-a ieșit din nou din minți în seara asta ai fi Domnia Ta. Iată de ce m-am decis să-ți observ mișcările./ Așa am aflat că nu mai ești la Geneva. Și am aflat că în seara zilei de joi, când tocmai eram de serviciu la ziar, un avion închiriat a pătruns în spațiul aerian al țării, în condiții nu tocmai în regulă. Să știi, Sire, că în România presa chiar a devenit a patra putere în stat și le află imediat pe toate, iar cu «Adevărul» nu te joci! (...)/ Aflu, Majestate, că, împreună cu alți patru «vânători», ai închiriat și matale un avion-charter și ți-ai anunțat sosirea pentru amiaza zilei de vineri, la Târgu Mureș. Să știi, dragă Rege, că întrucât erai deja plecat din Geneva, un alt coleg de-a meu de la ziar m-a pus pe jar că urma să sosești în noaptea de joi spre vineri la ora două, dar greșea. Că matale voiai să te întâlnești cu răhățelul ăla de guvern transilvan, format în arondismentul XVIII al Capitalei ungare, pentru care i-am dat cu tifla lui Petre Roman zicându-i că bate câmpii, scriindu-i eu însumi că se sperie de un Zambra Iosipescu. Dar iată că, indiferent de toate păcatele pe care le are, P.R. știa el ce știa, inclusiv că o coadă de topor se poate ciopli pentru o scurtă nevoie și din lemn de salcie./ Avînd randevu și neaflînd vești despre cum sunt primite cursele charter, îți pregăteai pușca (vânătoarească) nu pentru ora două noaptea, ci pentru ora paispe și ceva, urmînd să aterizezi nu la București, ci la Zagreb-Mureș, în inima Transilvaniei./ Dragă Majestate, dă-mi voie să-ți spun, ca unul care te-a adulat în alte condiții istorice, și care te-a plîns la abdicare (dar între timp s-a învățat republican), că de aici încolo ați fost jucați, Matale și ceilalți «vânători», în foi de viță. S-a întărit paza aeroportului din Târgu-Sava (scuzați, că mă tot duc gîndul la Croația, am vrut să zic Târgu-Mureș), precum și a întregului spațiu aerian al REPUBLICII ROMÂNIA. Nu V-ați potolit și V-ați programat escală la Oradea, sau Nagy-Varadin, cum v-or fi spus gazdele. Armata română, care devine armată de adevărați ostași, Majestate, s-a grăbit să concentreze cele necesare pe malul Crișului./ Te felicit, Sire, că ai aflat toate acestea la timp. Te felicit că, aflînd că ți se cunosc toate mișcările, ai pus flinta în cui și ai dat drumul vânătorilor să viziteze Insula Margareta. (...)/ Cu salutări vânătoarești,/ Pescarul Sergiu Andon”.

29 septembrie

● Ziarul „Dreptatea” reproduce mesajul rostit de Ștefan Aug. Doinaș (președintele de onoare al Uniunii Scriitorilor) în plenul recentului Congresul al Partidului Național Țărănesc Creștin Democrat. „Amintiți-vă cine au fost înaintașii dvs. și fiți demni de marele exemplu, de emoționantul lor sacrificiu. Rectitudinea morală a frunțașilor dvs. trebuie să se constituie ca normă politică a țării pe care o visăm cu toții.”

[SEPTEMBRIE]

● Revista „Apostrof” (nr. 9) continuă publicarea răspunsurilor la ancheta *Revizuiți și supraviețuiți în cultura română contemporană*. Răspund: Adrian Popescu, Gheorghe Schwartz, Gheorghe Crăciun, Florin Sicoie. Adrian Popescu e de părere că „criteriul estetic e, neîndoielnic, cel care ne conferă *identitate scriitoricească*, dar cel etic ne dă *credibilitate în fața cititorilor*, consistență ideatică și sens, și demnitate în fața istoriei literare. O coerență interioară străbate întotdeauna opera unor scriitori exemplari și acolo eticul și esteticul fuzionează în mod natural”. Gheorghe Schwartz solicită o disociere a criteriilor: „Eu evaluez produsele de artă indiferent de momentul receptării lor. (...) Atât timp cât o să judecăm o operă după dosarul de cadre al autorului (...) efectuăm muncă – în cel mai bun caz – de inspectori de personal. (...) opera, cred, este una, și omul alta”. Gheorghe Crăciun deploră „stagnarea” discuțiilor culturale la nivelul raportului dintre etic și estetic – „chestiuni pe care le credeam de multă vreme – de la Maiorescu citire – depășite, tranșate. Din păcate acesta e un semn de neîncredere în noi, de nesiguranță în sistemul valorilor. Nu ne putem întreba la nesfârșit care este în literatură adevăratul raport dintre etic și estetic”. Prozatorul consideră evidentă prevalența esteticii: „A nu avea curajul să spunem în continuare că în literatură esteticul e o prejudecată necesară înseamnă a da iarăși apă la moara neosămănătorismului și pășunismului poetic și a principiilor reactivate ale realismului socialist în varianta fesenistă de piață. Chestiunea criteriilor etice în literatură a fost și va rămâne o chestiune suspectă, diversionistă. [...] Reevaluarea trecutului nostru literar n-ar trebui să însemne și o reevaluare a criteriilor impuse în secolul trecut de Maiorescu”. Referitor la „lista” scriitorilor valabili și după 1989, Crăciun consideră că „Literatura română contemporană rămâne în liniile ei mari așa cum o știm din exegeza critică a deceniului trecut. □ La solicitarea expresă a dramaturgului, se publică o scrisoare adresată Martei Petreu de către Eugen Ionescu – scrisă și semnată în franțuzește. Autorul scrisorii se arată „stupefiat” de publicarea „neautorizată” și „abuzivă”, în numărul 6 al revistei „Apostrof”, a unui text scris de el în 1945. „Fără a nega nimic” din cele afirmate în urmă cu 46 de ani, Ionescu consideră că, de vreme ce scrierile respective se referă la „fapte din anii 30”, care nu mai „corespund actualității”, este singurul îndreptățit să decidă oportunitatea unei republicări a lor „în

contextul actual al României”. Pregătit, de altfel, să apară într-un volum publicat la Editura Humanitas, cu „note și prezentarea necesară unei aprecieri corecte”, textul publicat „fără nicio prezentare” prealabilă în „Apostrof” ar fi putut „face jocul unei «tendințe» sau alta”. □ Alexandru Vlad semnează un articol intitulat *Scrisori de despărțire unor prieteni pe care nu-i mai vreau din motive politice*: „Dacă am scăpat totuși de un glonte în burtă în zilele revoluției, aveam să mă aleg în schimb cu un ulcer pe măsură scriind timp de un an articole politice. Și uitându-mă crispat la emisiunile televiziunii. În consecință nu am încotro și trebuie să găsesc un chirurg bun (mă voi asigura întâi că avem aceleași opțiuni politice, pentru că nu sunt sigur că jurământul lui Hippocrate mă poate apăra împotriva extremismului politic) și după aceea mă voi întoarce la uneltele mele dintâi, poate cu un surplus de scârbă și de prevedere. (...)/ Vreau (...) să-mi recunosc deziluzia, să le scriu unor prieteni ai mei, de care sunt încă legat prin felul cum am suportat împreună anii ultimi ai dictaturii. (...) Cu toate că nu eram (...) de aceeași parte a liniei (ei erau în «sistem» – aveau mici funcții de încredere și de «viitor») ne permiteam să fim prieteni parcă pentru a pune bazele viitoarei împăcări naționale atunci când va fi cazul (...) și pentru că ne lega copilăria sau adolescența dincolo de acea barieră mai mult a angajării decât a opțiunii politice. (...)/ Acum, când despărțirea noastră riscă să se concretizeze prea mult, adică să se cronicizeze și să rămână definitivă, vreau să le reamintesc un adevăr foarte simplu: (...) când ajungi a doua oară fără veste într-un loc prin care ai mai trecut, înseamnă că fără îndoială te-ai rătăcit. (...)/ Vreau să-ți spun ție, celui căruia originea «culturală» i-a permis (sau chiar i-a impus) să lucreze într-o redacție chiar înainte de a-și fi terminat studiile și de la geamurile căreia mă vedeai ca pe un intelectual sortit parcă pentru totdeauna străzii și librăriilor, ca pe o inteligență de cafea (cafeneaua era la parter – redacția la etaj), apoi autorul unor volume ce s-au bucurat de o atenție pentru tine inexplicabilă sau complotistă (...), vreau să-ți spun că atunci când se va mai întâmpla ca după două zile de incertitudine și împușcături să treci peste toate care ne-au despărțit și să vii plângând speriat și să mă întrebi ce se întâmplă în stradă (...), cine-s cei ce «trag în noi»? ei bine – când se va mai întâmpla să faci un astfel de gest (cel mai omenesc pe care l-ai făcut vreodată, de altfel), să știi că te-ai rătăcit. (...)/ Și acum tu, celălalt, cel cu care am avut o relație mai complicată și pe care evenimentele din decembrie au desfășurat-o surprinzător (...). Faptul că imediat după terminarea unor studii de filozofie ai ajuns la Băneasa, la ei, mi s-a părut a fi un accident tipic numirilor, care aruncau absolvenții uneori în locurile care li se potriveau temperamental cel mai puțin (...). Pe lângă acel loc despre care nu ai prea povestit, unde agenți ai Securității erau familiarizați cu politologia occidentală ca să nu transpire marxism la cocteilurile pariziene, să ajungi la «Ștefan Gheorghiu» mi s-a părut o ușurare. Nu m-am gândit atunci în nici un fel la familia ta, la faptul că «bătrânul» tău fusese un activist făcut

dintr-un muncitor pervertit (...). Am continuat să fim prieteni cu toate că ne vedeam rar. (...)/ Veni apoi sfârșitul lui '89 (...). Nu mai era mult – și unii știam asta, alții o ghiceam. Te-am dus apoi la ceilalți, să-i vezi unde se adună și cum gândesc. I-ai ascultat și i-ai dominat cu capacitatea ta de sinteză și de punere a problemei în termeni politici. Li se părea tuturor că vei fi de un real ajutor./ După revoluție te-am crezut absolvit și am încercat chiar să te fac să te crezi și tu astfel (...). Trebuia să ieși din acea stare de toropeală și complexe ca să poți opta. Soția ta spunea: «Înțelege-l. Trece printr-o criză de identitate după evenimente» Tot eu trebuia să înțeleg, așa că răspundeam dezamăgit: «Sigur că trece, altfel nici nu l-ar fi primit la Guvern». Tu optaseși deja. (...)/ Îți spun și ție: când vei ajunge încă o dată să mă cauți pentru injecția periodică de prietenie, normalitate și ozon *apolitic*, să știi că ești a doua oară în aceeași mizerabilă situație și poți avea singur dovada că te-ai rătăcit”. □ Octavian Soviany scrie despre poezia lui Dan Botta. □ Rubrica „Estuar” e dedicată lui Ion Ianoși. Scriu: Marta Petreu (*Profesorul*) și Mircea Muthu („*Opțiunile*” lui *Ion Ianoși*). □ Se continuă publicarea stenogramei *Plenarei lărgite a Consiliului Teatrelor și Uniunii Scriitorilor privind dramaturgia originală// 1-2 decembrie*. Sunt reproduse luări de cuvânt ale lui Valeriu Râpeanu, Radu Penciulescu, Aurel Baranga, M. Beniuc, Dinu Cernescu, Dorel Dorian, Paul Everac, Traian Șelmaru, Teodor Mazilu ș.a. □ Într-un interviu luat de Marta Petreu, Ion Negoieșcu vorbește, între altele, despre proiectul său de *Istorie* a literaturii române: „Zona estetică poate fi complet depășită fără ca esteticul să fie sacrificat. Eu fac literatură cu tendință după ce mi-am asumat deplin principiul maioreșcian al disocierii valorilor. *Istoria* mea nu este o istorie estetică sau descriptiv istorică, ci o istorie axiologică analitică – și în felul acesta sper să fi realizat aspirația cea mai profundă a ceea ce noi, în *Cerc*, numeam euphorionism”. Chestionat în legătură cu posibile reproșuri aduse scriitorilor români, Negoieșcu răspunde: „acest reproș ni se adresează nouă tuturor, mie ca și celorlalți colegi ai mei, care – cu vreo câteva excepții izolate – n-am corespuns vremurilor, marei tragedii naționale și, reacționând doar estetic, nu ne-am înțeles datoria civică, n-am luat taurul de coarne. Conștiința noastră liniștită este în bună măsură vinovată de haosul moral de azi din România. Scriitorii români sunt puțin cunoscuți în Occident – și aceasta nu din cauză că noi n-am ști să ne facem propagandă, cum în mod fals și iluzoriu se crede, ci pentru că scrierile lor nu au bogăția axiologică cuvenită. Cu valorile lor de stil într-o limbă inaccesibilă cititorului occidental, oricât de excepționale ar fi aceste valori stilistice, un Mateiu Caragiale și un Sadoveanu nu se vor putea impune cu adevărat niciodată”. □ Ion Pop publică un interviu cu André Comte-Sponville – *A-ți gândi viața, a-ți trăi gândirea* – care gravitează în jurul gândirii lui Emil Cioran și al rolului filosofiei în cetatea contemporană. □ Apar fragmente din *Journal de la fin du cycle*, de Vintilă Horia (traducere de Ioan Mușlea) □ Într-un interviu luat de Mariana Vartic, editorul francez de

origine aromână Constantin Tacou vorbește, între altele, de condițiile editării operei lui Mircea Eliade: „editura L’Herne a devenit posesoarea unică, pe plan mondial, a drepturilor de publicare a operei lui Mircea Eliade, științifică sau de ficțiune, scrisă în românește înainte de război”.

● Nr. 9 din „Vatra” se deschide cu **Tragedia lui Iuda** de N. Steinhardt – o privire critică asupra dramei lui Paul Raynal *A pătimi sub Ponțiu Pilat* –, și cu articolul **Restaurarea sacralului** de Cornel Moraru. □ La rubrica „Vatra dialog”, Ion Pop îl interviuează pe Jean Clarence Lambert, poet, dramaturg și critic de artă francez. Temele de discuție gravitează în jurul gândirii lui Emil Cioran (considerat „o parte integrantă și activă a vieții intelectuale franceze”, „profetul epocii noastre”) și a stilisticii cioraniene („contradicția existentă la Cioran constă în această *voință de formă*, față în față cu *fascinația pentru inform, pentru haos*, în analiza pe care el o face lumii și omului. Este tensiunea care-i creează opera”). □ N. Steinhardt este prezent și cu eseu *Nicodim*. □ Virgil Podoabă scrie despre poezia lui Vasile Dan (**Percepție și fulgurație**). □ La rubrica „Vatra dialog”, Andrei Codrescu, interviuat de Gabriel Stănescu, discută pe un ton ludic asumat despre posibilele sale ipostaze poetice dacă ar fi rămas în România, își motivează actul de creație („Am scris pentru: 1) a potoli durerea 2) a mă purifica 3) a speria puterea 4) a distruge *statu quo*-ul 5) a zdrobi statul 6) a ajuta animalele 7 a câștiga existența”), face predicții despre destinul poeziei („În secolul al XXI-lea poezia va fi moneda în circulație”) și despre poezia americană: „un poet american [...] este într-un loc ideal în America pentru că aici cultura conspiră pentru a deveni poezie, pentru că este mai ales absurd (televiziunea), kitsch (televiziunea), sentimental (literatura de piață pentru mase)... poetul are o sursă nesecată de material formal la dispoziția sa. Dacă poeții americani eșuează (...) să facă impactul cu această societate, aceasta se datorează faptului că ei continuă a privi cultura ca europeni, produs al cărților, și nu ca o colaborare dinamică, în dezvoltare între limbă și viață”. Codrescu dă, în continuare, detalii despre cariera sa de profesor de engleză în SUA („Ei nu mă plac la Universitate, mă suspectează că am o minte. Dar mă lasă în pace pentru că eman un aer inefabil de pericol, o rămășiță zdrențăroasă dintr-o perioadă când poeții obișnuiau să fie periculoși”), despre revista „Exquisite Corpse” pe care o conduce („avem un program literar și social. Intenționăm să răsturnăm literatura”) și despre „capitalul cel mai important al României” – cel „cultural”: „Resursele poetice ale limbajului și sensul specific al umorului ce poate fi încă salvarea sa face din România un prim candidat la slujba de furnizor de valută în Noua Ordine (poetică) a Lumii care va urma imediat după colapsul N.W.O. a lui Bush. Păcală, Tândală, Nastratin Hogeia reprezintă Troica Noului Capital Român”. □ Adrian Marino semnează fragmentul **Literatura sacră și profană**, extras din *Biografia ideii de literatură*, vol. II, în curs de apariție. □ Sub genericul „Documentele continuității”, se publică, din Meister Eckhart, **Cei drepti** (traducere

de Aurel Pantea), iar Marius Jucan semnaleză epistola Papei Ioan Paul al II-lea adresată episcopilor Europei privind relațiile dintre catolici și ortodocși în noua instituție a Europei Centrale și Orientale. □ Serafim Duicu și Gheorghe Crăciun semnează eseuri dedicate sacralului în literatură (*Sacralul și moralul*, respectiv *Permanența modelului sacral*). □ Ion Negoitescu scrie despre opera lui Ovidiu Constantinescu.

● Într-un interviu acordat lui Nicolae Rotund, în „Tomis” (nr. 9), Gheorghe Grigurcu pledează din nou pentru „revizuirea” unor autori precum Marin Preda, Nichita Stănescu, M.R. Paraschivescu, Ioan Alexandru sau Ion Gheorghe, considerați „autori oficializați”, și pentru implicarea intelectualilor în politică: „Prin puterea de cuprindere și de pătrundere a minții lor, sunt cei mai competenți, singurii îndreptățiți a conduce o societate. Faptul că formațiuni precum Grupul pentru Dialog Social sau Alianța Civică sunt la temelia lor mișcări de intelectuali, nu face decât să le legitimeze și să le amplifice prestigiul”. □ Articolul semnat de Doina Jela, *O șansă cărții*, este totodată și genericul sub care s-a desfășurat, în august, la Neptun, „Salonul Estival de Carte”. Autoarea consemnează pozițiile și opiniile unor participanți privind viitorul cărții, politicile editoriale, dotarea tipografiilor. Georgeta Dimisianu, redactor-șef al Editurii Albatros, comentează prețul „aberant” al hârtiei, care a crescut de 15 ori, ducând la scăderea tirajelor și a rentabilității editurilor, fapt luat în discuție și de Magdalena Bedrosian. Cea mai vehementă reacție a aparținut lui Octavian Paler: „Un guvern care nu apără cultura este egal cu unul care nu apără teritoriul țării (...). Subvențiile care sunt acordate culturii nu trebuie privite ca o filantropie, ca pe o pomană (...). Statul este obligat, întră în datoriile lui de administrator al societății, să asigure tot ce e necesar pentru cultură”. Z. Ornea, reprezentantul Minerva, propune editorilor prezenți la târg „înghetarea, cu toate riscurile, a producției de carte”, iar Rodica Ene, economistul editurii Meridiane, îl acuză direct pe Nicolae Soare, director al imprimeriei Coresi, fostul Combinat poligrafic Casa Scînteii, că, după cum arată ultimul contract trimis editurii, „cel mai dur din câte a văzut vreodată”, va reuși, în câteva luni, „să distrugă toate editurile”. Dintre participanții la eveniment, cel mai optimist pare să fie Gabriel Liiceanu, care semnaleză apariția, la Humanitas, a unor volume semnate, de Cioran, Eugen Ionescu, Mircea Eliade ș.a.

● În „Familia”, (nr. 9), Radu Enescu îl evocă pe Nicolae Steinhardt (*Smerenie și curaj*). □ Într-un interviu acordat lui Ioan F. Pop, Gabriela Adameșteanu vorbește despre efectele pe care dispariția cenzurii le-ar putea avea asupra scrisului în perioada imediat următoare: „Înainte exista o întreagă tehnică de a strecura adevăruri întregi, pe jumătate, pe sfert. Literatura va trebui, probabil, să fie extrem de atentă la mijloacele artistice, cum se spunea înainte, la tehnici și strategii narative, în felul acesta, însă, evident, pierzând o parte din marele public. Pe de altă parte, trebuie să încerce să trezească și interesul unui public

cititor pe care-l pierde sau l-a pierdut din cauza presei”. În ceea ce privește o posibilă audiență în străinătate a prozei românești postbelice, Gabriela Adameșteanu este rezervată, „în primul rând pentru că România a fost o țară extrem de izolată. Aceasta este una din explicații. Sunt și altele. Genul de cenzură care s-a practicat aici și care a fost mai drastică decât în alte părți, incluzând nu numai pe cea politică, ci și pe cea erotică. Ceea ce a înlăturat din start una din preocupările care s-au consumat deja în întreaga lume. (...) Subterfugiile prin care scriitorul român căuta să facă artă împotriva cenzurii, inclusiv lentoarea narativă, ocolișurile și așa mai departe, constituie și ele un grad de dificultate în plus la adaptarea literaturii noastre”.

● În „Ramuri” (nr. 9), Ion Buzera publică un articol despre *Românește* de Virgil Ierunca (*Panteonul imposturii*), taxându-i drept „retardați intelectuali”, dominați de reminiscențe ale unei „mentalități primitive” pe aceia care i-au reproșat criticului că „atacă” valori precum Arghezi, Sadoveanu, Vianu, Călinescu ș.a.: „Foarte dur (paginile ating aici virulențe pamfletare), pe drept, este Virgil Ierunca în privința scriitorilor oportuniști. (Analogia cu atitudinile de penibilă ploconeală în rândurile «intelectualilor» de azi se impune de la sine). Din nefericire, pe harta «inginerilor sufletelor moarte» se înscriu multe, prea multe nume. O imensă tristețe ține locul unei literaturi. De la «orbirea» incredibilă a unui Călinescu până la mutațiile petrecute cu personalitatea lui Vianu (ajuns clopotar al celei mai joase spețe de critică proletcultistă), de la omagiile lui Bogza sau Arghezi până la «profesionalismul» unor Demostene Botez sau Cicerone Theodorescu, toată gama de «erori». Toată gama de vânzare a sufletului și conștiinței. Va trebui să ne obișnuim cu gândul că avem multe de revizuit din părerile noastre asupra literaturii postbelice. Că este de neconceput o disociere a eticului de estetic”.

[SEPTEMBRIE-OCTOMBRIE-NOIEMBRIE]

● Nr. 9-11 „Euphorion” debutează cu articolul *Cultura fără frontiere* de Dumitru Chioaru, care salută înființarea, la Sibiu, a „Centrului European de Poezie și Dialog Cultural Est-Vest” (a cărui filială vestică funcționează la Leuven, Belgia), cu convingerea că „Poezia românească este un act de identitate pentru poporul român și un pașaport pentru reintegrare europeană”.

□ I. Negoitescu scrie despre romanul *Dimineață pierdută* de Gabriela Adameșteanu. □ În articolul *România – în căutarea minții de pe urmă*, Radu Țurcanu constată „precaritatea devenirii noastre (...) «întru» Europa”, vizând aspecte ale ideii naționale și ale naționalismului. Țurcanu semnalează într-un alt articol, *În „Circuit”*, intenția organizării, în 1992, la Sibiu a unui Festival bienal de poezie și colocvii de critică filosofie și artă, la care vor fi invitați „mari poeți și învățați ai vremii”, între care „Umberto Eco în persoană”, parte a aceluiași proiect de „deprovincializare a orașului românesc”. Iustin Panța scrie, la rândul său, laudativ despre înființarea la Sibiu a Centrului European

de Poezie și Dialog”. □ La rubrica „Interviu”, Cezar Baltag răspunde întrebărilor lui Iustin Panța. Poetul vorbește despre așa-zisul misticism al poeziei sale ca despre o „dilatare a conștiinței” și o iluminare a suferinței, individuale sau colective, între care exilul: „Mulți poeți, la noi, au trăit un adevărat exil interior; alții s-au exilat la propriu. (...) Fără îndoială, poeții adevărați au avut o astfel de experiență și eu cred că într-o bună măsură, au și exprimat-o în poezia lor. Poezia noastră a fost adevărată în măsura în care a fost o poezie a exilului interior. Exemple: poezia lui Nichita Stănescu, poezia lui Mircea Ivănescu, Leonid Dimov, poezia lui Mazilescu, poezia lui Daniel Turcea. Eu cred că prin ei – și nu numai prin ei – s-a reușit ceva și anume s-a reușit să nu se ajungă la obturarea spiritului”. În privința generației ’80, Baltag consideră că „există un anume relativism al limbajului în poezia optzecistă, cuvintele nu mai au o ierarhizare” și că el însuși aparține „unui alt tip de poetică, mai riguroasă”, fiind convins că „poezia nu poate renunța la căutarea absolutului”. Totuși, crede că „sub formă camuflată, «ocultată», și în poezia generației ’80 această căutare a absolutului există, deși teoria postmodernistă se desparte cumva de ideea asta. Impulsul spre transcendență este *constitutiv* ființei umane, acesta este un element al conștiinței, cum spunea Eliade, și nu doar un simplu stadiu în istoria conștiinței. (...) Și eu, în cei mai buni, sau cei care-mi plac mie mai mult, reprezentanți ai generației ’80, regăsesc sub o formă poate camuflată sau mai greu de recunoscut de către mine, această sete de sacru și această opțiune de zonă fundamentală care dă verticalitate poeziei”. Despre „poezia generației noi”, Baltag crede că „se apropie, cumva, de teatrul comico-tragic. Același interpret poate să schimbe câteva măști și în asta constă și farmecul acestui tip de poezie. (...) Bufonul este și el, în felul lui, un sacerdot...”.

□ La rubrica „Developări în perspectivă”, Dumitru Chioaru scrie despre poezia lui Aurel Dumitrașcu. □ Virgil Nemoianu semnează un *Portret de bunic*, text apărut inițial în publicația „Dialog” (München, 1991). Protagonistul evocării este Romulus Boldea, bunicul matern al autorului. □ Al. Cistelean scrie despre volumul de versuri *Biblioteca de os* (1991) de Viorel Mureșan (*De la muzeu la bibliotecă*). □ La rubrica „Interviu”, Andrei Codrescu răspunde întrebărilor lui Gabriel Stănescu. Poetul povestește despre Sibiul adolescenței sale, despre alegerea pseudonimului („mai târziu, în Italia, eu am inventat numele de Codreanu, după ce am părăsit România, pentru a mă răzbuna pe Zelea Codreanu, cauzându-i lui și celor asemenea lui un alt strat de putrefacție în mormintele lor îngrozitoare. De fapt, am ales, fără să-mi dau seama, numele de Codrescu lipsit de clasicul resentiment antisemitic, o emoție pe lângă care se trecea ușor în România de atunci, de acum și din viitor”), despre motivația plecării în America („America a fost scopul meu final de la început, pentru că America nu era o «destinație» și aici nu era nimic «final» în legătură cu ea: totuși, în procesul devenirii era o stare de spirit. Era chiar mai mult decât atât, atunci când în 1966 am ajuns la Detroit: atunci America avea exact 18 ani și eu

la fel. Coincideam. Din Europa, America avea *beat*-ul, sunetul, care precum Pied Piper's din Hamelin i-a determinat pe toți copiii din Lumea Veche să meargă acolo imediat. Pe la mijlocul anilor '60 centrul lumii era în San Francisco și New York. Londra, Amsterdam, Roma și Praga deveniseră și ele San Francisco și New York”), despre poezii și criticii anilor 1960, dar și despre poezia contemporană americană și locul său în configurația acesteia. Regizorul Iulian Vișa, directorul Teatrului din Sibiu, e intervievat de Dumitru Chioaru. □ Georges Banu scrie (în traducerea lui Mircea Ghițulescu despre lipsa piesei *Livada de vișini* de A.P. Cehov din tradiția regizorală a Franței: „La Paris, ca și Liubov Andreevna, *Livada de vișini* s-a simțit totdeauna străină” (*Livezile de vișini*). □ În secțiunea „Pagini germane” se publică o convorbire a lui Cristel Ungar cu Christoph Klein, Episcopul Bisericii Evanghelice din România; tot aici apare partea a doua din *Considerații cu privire la păcat, suferință, speranță și drumul adevărat* de Franz Kafka, în traducerea lui Mircea Ivănescu. □ Radu Țurcanu îl interviuează pe scriitorul danez Göran Tunström. Tot el semnează o cronică-eseu despre *Hermeneutica ideii de literatură* (1987) și *Biografia ideii de literatură*, vol. I (1991) de Adrian Marino (*Un model românesc pentru ideea de literatură*). □ Ovidiu Pecican scrie despre romanul *Bonifacia* de Paul Goma (*Bene facere*). □ Este semnalat succesul repurtat de piesa *Ubu Rex*, regizată de Silviu Purcărete, de la Teatrul Național din Craiova, la Festivalul de la Edinburgh, în 1991. □ Pe ultimele două pagini se publică fragmente din *Democracy, Ancient and Modern* de M.I. Finley, în traducerea lui Mircea Ivănescu și cu „controlul noțiunilor grecești” de Nicolae Branga.

OCTOMBRIE

1 octombrie

- Nr. 40 din „Cuvântul” are ca subiect principal recenta mineriadă. Cronica evenimentelor este reconstituită, în mai multe articole, de George Arun Filip Florian, Marius Oprea, Ioan Buduca, Tudorel Urian, Dorin Băeșu, Constantin Rudnițchi, Damian Spiridon. □ Radu G. Țeposu semnează editorialul *O tragedie națională*, virulent la adresa președintelui Ion Iliescu.
- În „Cronica” (nr. 27), poeta Daniela Crăsnaru (deputat FSN în legislatura 1990-1992) se confesează: „E foarte bună democrația, e minunată, dar și tragerea asta de șiret duce la lipsa respectului, trebuie să-ți păstrezi locul pe care l-ai câștigat după ani de zile de muncă literară. În momentul în care începi să te îmbrățișezi cu toată lumea, în dorința firească de a convinge lumea de bunele sentimente, riști să te trezești că te îmbrățișează mai ales cine nu trebuie. Dacă noi am fi știut că între politică și literatură e o distanță, dacă modelul nostru nu ar fi fost Havel, dacă n-am fi avut ideea că noi putem să direcționăm conștiințele mai mult decât alții, dacă n-am fi pierdut din vedere

că putem face lucrul ăsta în cărți, acolo este domeniul nostru, și că riscăm foarte tare dacă ieșim în arenă, poate că altfel ar fi ieșit lucrurile”. □ Dumitru Țepeneag, într-un dialog cu Dorin Popa: „Dacă stai mai mult în piață sau la discuții politice stai mai puțin în fața mesei. Fiecare face cum simte el. De obicei e riscant. Sunt exemple de dinainte de război. Goga a devenit om politic, nu prea mai era poet. Îmi pun întrebarea dacă scriitorii sunt chiar așa de buni politicieni. Eu mă îndoiesc”. D.Ț. remarcă, de asemenea, că în Franța nu există nici un om politic scriitor, iar atunci când au existat, precum Malraux, au luptat pentru a-și apăra țara sau cultura.

2 octombrie

● La rubrica „Prezentul continuă” din „Luceafărul” (nr. 40), Alexandru George semnează articolul *Promovarea literaturii*: „În ultimul deceniu al existenței comunismului la noi în țară literatura care a apărut s-a distins dacă nu prin valoarea excepțională, prin varietatea ei cu adevărat derutantă. Nu ne vom referi la apariția pe arenă a generației «optzeciste», de care s-a făcut destul caz și care, deși obstrucționată de Putere, a ajuns să se impună spectaculos și mai ales iritant nu doar pentru aceasta, ci și pentru colegii ei (în fond, rivali) ceva mai vârstnici. Scriitorii tineri își afirmă oricum un drept «biologic» în primul rând și în orice perioadă istorică. Pe ultimele sute de metri se agitau gâfâind octogenari goniți de coasa timpului, adolescenți pișcați de demonul literaturii sau măcar al ambiției literare, publiciști obișnuiți cu cadența regulată a apariției editoriale (bune sau rele), câte un răzleț neîncadrabil, câte un rătăcit de pe altă carieră, poeți idealiști sau viitori pensionari ai Fondului Literar, toți în teorie figurând ca niște titluri bibliografice pe care mai întâi cataloagele și apoi istoria literară va să-i înregistreze. Altfel spus, un C. Noica, Anton Dumitriu, Edgar Papu, N. Steinhardt sau Al. Paleologu, oameni care au suferit ani grei de închisoare, s-au văzut publicați mai cu seamă în acei ani la un loc cu ultimii trâmbițași ai «vremurilor noi», cu veterani ai bătăliilor de pe «frontul literar» al anilor '50, ba chiar cu adversari recunoscuți ai regimului, fugiți peste graniță sau morți prin închisori, de la Mircea Eliade și Emil Cioran, la Al. Ciorănescu și Gh. Brătianu. Și ne aflăm la un deceniu de la publicarea Tezelor din iulie care urmau să schimbe în cu totul alt sens tabloul literaturii și care în acel moment era de așteptat să-și fi dat din plin roadele! (...) Cine compară titlurile de cărți și listele de autori apărute în 1948-1949 cu acelea ale anilor 1988-1989 poate să se creadă victima unei farse, iar cel care ar fi putut face operația inversă, de a întrezări în 1948 că patru decenii mai târziu același regim politic va oferi sub aspect literar imaginea pe care o constatăm noi azi s-ar fi putut crede victima unei halucinații. «Valorile», câte au fost, se vor impune, desigur, cel puțin printr-o operație de decantare în timp, dar și prin acțiunea energetică a criticii. Pentru istoricul literar însă, cea mai mare eroare ar fi să nu-și dea seama că aparenta normalitate pe care o poate

constata în toată această epocă este tot rezultatul unei grave anomalii”. □ Florin Manolescu (*Caietele de noapte*) scrie despre Ion D. Sârbu și *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal* (Editura Scrisul Românesc, 1991). „Dacă s-ar fi păstrat scrieri românești din epoca pustiitoare a năvălirilor barbare, ele ar fi arătat probabil ca însemnările de noapte ale lui I. D. Sîrbu.” □ Într-un eseu intitulat *Reîntoarcerea la Eminescu. De ce?*, George Munteanu observă: „O veritabilă joncțiune a extremismelor de stânga și de dreapta, neaoșe (...) sau/și pornind de la câteva etnii minoritare, de la neprietenii din anume popoare megieșe sau de la unii exilați nu numai de pe pământul țării, ci și din apartenența la spiritualitatea românească dintotdeauna, e de observat după Revoluția din decembrie 1989 și în atitudinea față de marile spirite tutelare ale trecutului național. O variabil justificată oroare față de prezentul economic și social-politic românesc e convertită de cei pomeniți în aprehensiuni nediferențiate față de trecutul istoric și cultural al poporului nostru, asociindu-li-se moduri cel puțin dubioase de a-l exorciza. Activitatea celor mai eminente personalități din epoca interbelică și cu o mai lucidă orientare în urgia comunistă de după 1944 (...) e taxată în bloc de culturnicii extremiști (...) drept «colaboraționism». Cu neghioabă indignare *neoproletcultistă* o fac unii, cu stupidă satisfacție *neoproletcultistă* – alții. G. Călinescu îndeosebi (...) «colaboraționist»? El, care prin *ce* și *cum* își strategia «optimismele» (...) a grăbit distanțarea de «proletcultismul» dintâi și a educat (...) întreaga generație a lui Nichita Stănescu și a lui Nicolae Manolescu? (...) / *Procesul comunismului* (...) rămâne să se efectueze abia de acum înainte: metodic, cu luciditatea și discernământul atent la toate nuanțele (...) Dar nu numai procesul comunismului e de întreprins în asemenea spirit (...). De reexaminat astfel e întreaga devenire istorică a poporului nostru. (...) Fără «protocronisme» deșănțate și fără complexe de tip sub-«europenist». (...) / S-a făcut ceva temeinic și cu garanții de continuitate, în sensurile arătate, de-a lungul celor aproape doi ani care s-au scurs de la începutul din decembrie 1989 al Revoluției? În ordine istorico-literară, cel puțin, încă nu e de înregistrat vreo tentativă notabilă. Cu o excepție în ordinea negativă a lucrurilor: aceea a unui anumit gen de «interes» cu privire la personalitatea și opera lui Eminescu. Aici, în afară de «festivismul» aniversar bine intenționat și de penibilele invitații la *statu-quo*-ul neutralizant politicește al interpretărilor, maiproaspetele extremismele de «dreapta»-«stânga» în repede creștere determină manifestări care au de ce să stârnească îngrijorare și să impună riposta. Totul a început cu intervenția de pomină a rabinului Moses Rosen, din «Tribuna» (...) – într-o vreme când nici nu se potoliseră rafalele enigmatico-«teroriste» de după 22 decembrie 1989, iar în difuzare abia intrase volumul lăcăuit de către «sinistra» încă de pe la jumătatea Anului Centenar: al X-lea din ediția academică a *Operele* eminesciene. Potrivit rabineștii opinii, poporul român ar trebui să-și pună cenușă pe

cap fiindcă, pasămite, ar fi dat naștere unui precursor al fascismului cu mult înainte de ivirea criminalei «ordini» în România”.

3 octombrie

● Monica Lovinescu publică în „România literară” (nr. 40) un *Răspuns la o scrisoare deschisă*, ca urmare a unei alte *Scrisori...* – a lui Dumitru Țepeneag – apărute în aceeași revistă cu câteva săptămâni înainte (nr. 37, din 12 septembrie 1991): „Stimate Dumitru Țepeneag,/ Bineînțeles că ai fost «un soldat viteaz». Mai mult: unul dintre cei mai viteji. (...) Ai «inventat», între altele, un tip inedit de scriitor român, purtându-se normal în condiții anormale, lipsit de simțul fricii cea de toate zilele (...). Mi-aduc aminte de uimirea cu care te-am întâmpinat când, după Tezele din iulie 1971, ai insistat să ai un dialog la «Europa Liberă» cu Leonid Dimov împotriva «noii politici culturale». Amândoi vă reîntorçați în țară, mi se părea imprudent să faceți un asemenea gest (...). Dra erai, erați amândoi imprudenți cu sistem. (...) Aș putea multiplica exemplele dar rezistența dumitale n-a fost pusă în discuție de nimeni, și mai ales nu de Paul Goma, care în *Culorile curcubeului* și în *Soldatul câinelui* îți recunoaște rolul pe care l-ai jucat și în soarta lui și în încercarea de a face cunoscuți aici pe scriitorii români. (...) Colaboram pe acea vreme nu doar ca «tovarăși de luptă» dar și ca prieteni. Dumneata îți puneai în aplicare «pedagogia curajului» (...) Eu, care stăteam la Paris, nu-l revendicam decât pe acela de a încerca să-i apăr pe cei amenințați: uneori reușeam împreună./ Acestea fiind zise, eu nu l-am «creat» pe Paul Goma. Nu eu i-am scris cărțile, nu eu am avut îndrăzneala lui, nu eu am făcut închisoare în locul lui./ Asupra lui Goma dezacordul nostru este, o știi prea bine, flagrant./ Goma n-a intrat în Partid ca să aibă o mare greutate socială și politică sau «ca Breban și Ivasiuc» – asemănare ce mi se pare injurioasă – pentru o «revanșă asupra soartei». Nici măcar una asupra confrăților care l-ar fi «disprețuit». În acel august '68 al tuturor iluziilor (...) Goma a sperat că i se va da arma în mână să înfrunte pe Ruși. Nu e singurul care și-a închipuit-o./ Bineînțeles, am fost de acord să-l sprijinim, dumeata, Virgil Ierunca și cu mine. Nu doar ca «disident» dar și ca scriitor. (...) Dumneata ești acela care ne-a adus manuscrisul lui *Ostinato* grăbindu-ne să-l citim, deoarece – spuneai – e primul roman concentraționar de factură modernă. De fapt, tot nu cred că-l «faceai» pe Goma sau că-l manipulai cum pare a reieși din «scrisoarea deschisă», ci îl susțineai în lupta comună în care ne angajaserăm și noi. (...) Aici în exil nu i-a mers lui Goma prea bine. (...) Într-un exil din ce în ce mai infiltrat de securiști și de agenți, Goma a devenit, repede, alături de «Europa Liberă», ținta campaniilor de calomnie. Cu toții am fost tratați când de membri ai KGB-ului, când de fasciști notorii. (...) Goma n-a fost un privilegiat al exilului, ci un hărțuit al exilului. Totul culminând cu o bombă trimeasă sub forma *Memoriilor* lui Hrușciiov prin poștă și cu un ucigaș expediat din țară să-l «lichideze». (...) Iar în tot acest

timp ce făcea Paul Goma? Scria carte după carte, nu numai pentru memoria sa personală dar și spre a reda o memorie istoriei noastre furate (...). Ce făcea Paul Goma, despre care aflăm acum din «Contemporanul» c-ar fi plin de resentimente? Când dădea interviuri nu vorbea de cărțile lui, despre care era întrebat, ci de suferințele celor din țară. Amintea de rezistența românească uitată: partizanii din munți, Canalul, închisorile. (...)/ Confrații din România împotriva cărora se spune c-ar fi Goma (...) imediat ce schițau un gest de protest sau păreau amenințați, de cine erau apărați dacă nu tot de Paul Goma? Și Dorin Tudoran, Dan Deșliu, Mircea Dinescu și alții au fost cooptați de Pen-Clubul francez datorită intervențiilor și strădaniei lui. (...)/ Apoi a început în «Contemporanul» interminabilul serial semnat de Nicolae Breban împotriva exilului (un fel de sindrom al salamului cu soia, de data asta ridicat la nivel intelectual!). Netalentatul Goma devenea și o fire eminentemente servilă (...) care nici măcar rezistent nu fusese (cu toți anii lui Goma de închisoare și de luptă), ci doar «disident», adevărații opozanți fiind el, Nicolae Breban și... dumneata servindu-i drept scut. (Chiar nu te-a stingherit alăturarea aceasta?) (...)/ După luni și luni de înțepături și aluzii (la dumneata), de dispreț calomnios și denaturare a faptelor (la Nicolae Breban), te-ai mirat de violența răbufnirii lui Goma. Ai rămas cu impresia că te-a făcut «securist» pentru că tratase, citându-l pe Ion Negoițescu, el însuși citat de Nicolae Breban, Uniunea Scriitorilor proiectată la Paris drept securistă și făceai parte dintre inițiatorii ei. Dar cum ar fi putut Goma, chiar la mânie (...), să pretindă așa ceva, când nu numai oral ca la Aix-en-Provence, dar și în cărți arătase ceea ce fusesei pentru el ca exemplu de inconformism politic? (...)/ Nu înseamnă că Goma e perfect. Nimeni dintre noi nu e. Dar nici n-are ceva comun cu portretul obsecviosului obsedat de glorie care se desenează în paginile «Contemporanului». Prin Goma un anume scandal al adevărului izbunește într-un peisaj literar ca cel din țară în care ușa trântită violent, ușa lucrurilor spuse până la capăt, a rămas, în general, un eveniment inedit". □ În editorialul intitulat *Cinism*, G. Dimisianu discută despre mineriada de la sfârșitul lui septembrie 1991, eveniment ce duse la căderea guvernului Roman: „... puterea e cinică (...) și vorbește, prin gura domnilor Roman și Severin, despre puciul antireformist în care minerii, de această dată, ar fi fost atrași. Este cea mai grăitoare probă a disprețului față de această categorie socială, a încercării de a o compromite definitiv, pentru că e privată, și acum ca și anul trecut, ca o simplă masă de manevră la îndemâna oricui izbuteste să-i capteze energiile și potențialul exploziv". □ La rubrica „Actualitatea”, în articolul *Conservator – puțină etimologie*, Virgil Nemoianu consideră necesare anumite clarificări terminologice legate de utilizarea improprie a cuvintelor „conservator” și „conservatorism”, pornind de la următoarea constatare: „În timpul eșuatei lovituri de stat moscovite din august 1991, o bună parte din comentatorii americani vorbeau curent, fără ezitare, despre «complotiști de dreapta», «reacționari», «conservatori» și «ultra-

conservatori»; de altfel am observat că și Președintele Boris Elțin, și liderul sovietic Gorbaciov, au folosit o terminologie asemănătoare. (...) Cum «conservatori»? Puciștii erau bolșevici în toată regula, descendenți nemijlociți din Lenin și Stalin (...)! Dar și în România, multă lume recurge la aceeași terminologie, mulți comentatori numesc garda veche și îndărătnică a pecereului și a ceaușismului – «conservatoare»”.

4 octombrie

● O mare parte a articolelor din nr. 39 al revistei „22” comentează „la cald” mineriada de la sfârșitul lui septembrie 1991: Radu G. Țeposu: *Etiopia, Zair, România*; Ștefan Aug. Doinaș, *Președintele gafelor*; Emil Hurezeanu, *De la Cola di Rienzo la Miron Cosma*; Dan Pavel, *Cine-i de vină?*; Nicolae Baltă, *Fortăreața asediantă*; Pavel Câmpeanu, *O criză mai mult decât politică* ș.a. □ Sub titlul *Grupul pentru Dialog Social invită la căutarea unei soluții*, revista publică fragmente din intervențiile mai multor intelectuali care au participat (pe 30 septembrie 1991) la o masă rotundă consacrată de GDS recentei mineriade: Thomas Kleininger, *Un proces al post-comunismului*; Mihai Șora, *Instituirea transparenței*; Stelian Tănase, *Pe cine supără reforma?*; Sorin Vieru, *Se impune o schimbare drastică*; Alin Teodorescu, *Nevoia de profesionalitate*; Emil Constantinescu, *O politică morală*. La eveniment au mai participat, alături de sociologi și economiști, reprezentanți ai unor organizații precum: Alianța Civică, PAC, PNȚCD, Cartelul Sindical ALFA, FSN, Departamentul Structuri Socio-politice al Guvernului.

● Intitulat *Mineriada*, editorialul lui Nicolae Breban din „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 40) consemnează cea de-a treia descindere în București a reprezentanților minerilor din Valea Jiului – la sfârșitul lui septembrie 1991 – veniți în Capitală pentru a cere demisia guvernului condus de Petre Roman: „Anul trecut, după 13-15 iunie, unii prieteni și colegi mă criticau că nu i-am condamnat pe mineri, publicând «doar», în locul editorialului, o «elegie a morții». Anul acesta, după 25-29 septembrie, am să-i critic eu pe mineri, în timp ce unii din cei ce-i atacau anul trecut, azi îi justifică! Anul trecut nu am făcut-o – deși atitudinea mea de reprobare era evidentă (...) – deoarece încă nu vedeam prea bine care sunt resorturile acestei violențe. Nici de data aceasta nu o văd (...) prea bine, iar din fire sunt prudent și nu mi-ar plăcea să fac jocurile celor ce nu se arată, celor din umbră! (...) Marți seara ni s-a arătat la televizor speech-ul entuziast pe care l-a ținut președintele Iliescu în fața românilor din diaspora. Duminică seara, parcă, explicând greutățile obiective, economice și psihologice de care se izbește executivul, deplângând și acuzând mai ales încercarea «unora» de a folosi violența în loc de a respecta bazele democratice ale mecanismului de expresie, prin vot, în statul nostru de drept atât de tânăr! Splendid! Ah, cu ce bucurie l-aș fi aplaudat și anul trecut dacă ar fi ținut același discurs! Dar anul trecut, dacă nu mă înșel, i se părea, D-sale, că

democrația poate fi apărată numai prin violență și a mulțumit factorilor ce au exercitat-o și mi se pare că de atunci nu a regretat niciodată, în public, că a făcut-o! Ce s-a schimbat de anul trecut?! Aceiași oameni, aceleași metode, aceleași trenuri, măciuci, aceeași spaimă și satisfacție primară! Doar discursul puterii este altul! Și, ca să fim sinceri... parțial și cel al opoziției! Anul trecut minerii erau dracii, anul acesta aproape prieteni, oricum... bineveniți! Și invers!”. □ Tot despre mineriade scriu, Mariana Săndulescu (la „Cronica Radio”) și Aristide Năzăreanu (la „Cronica TVR”). În articolul intitulat *Nostalgia comunismului*, Mariana Săndulescu subliniază apreciativ implicarea a Radiodifuziunii Române în transmiterea obiectivă a știrilor privitoare la mineriada de la sfârșitul lui septembrie 1991. Mai degrabă decât o „cronică radio”, textul este o mărturisire a unor impresii personale pe marginea evenimentelor: „Cine ar fi crezut anul trecut, după mijlocul lui iunie, că s-ar putea ca o nouă venire a minerilor în București să fie primită cu bucurie de locuitori, că la Partidul Național Țărănesc-Creștin Democrat vor fi primiți cu aplauze și se va face chetă pentru a li se strânge bani de mâncare? Și că Marian Munteanu (doar cu casca pe cap, nu îmbrăcat în salopetă) va fraterniza cu minerii. (...) În orice caz avea dreptate o tânără care mă întreba pe stradă de ce n-au venit minerii pe 21 decembrie 1989 să-l răstoarne pe Ceaușescu”. În articolul *Erori catastrofale*, Aristide Năzăreanu acuză faptul că evenimentele petrecute cu o săptămână înainte nu au fost mediatizate decât parțial și mistificator de Televiziunea Română. □ Același subiect este abordat și de Luminița Vădan-Petrescu, semnează un reportaj despre cea mai recentă mineriadă: *Mânie, petarde, fotografii*. □ Dorin Popa îl intervieuează pe Liviu Antonesei: *A face declarații de apolitism, în momentul de față, înseamnă a face, de fapt, politica puterii*. Discuția încearcă să contureze, într-o primă instanță, un tablou al vieții politice a momentului, indicând câteva modificări ale modului în care principalele forțe politice sunt percepute public: astfel, pe fondul deteriorării imaginii Frontului Salvării Naționale, crește popularitatea partidelor de opoziție – Partidul Național Țărănesc și Partidul Alianței Civice –, dar, totodată, câștigă teren și anumite grupări antidemocratice precum Partidul Socialist al Muncii și România Mare (adică, susține Liviu Antonesei, „PCR-ul reanimat”). O altă temă importantă a acestui dialog este atitudinea declarat apolitică a anumitor intelectuali ai momentului, Liviu Antonesei declarând tranșant – cu referire la programul revistei „Literatorul” – că nu poate crede în existența vreunei publicații culturale apolitice: „Cât îi privește pe domnii care scot «Literatorul» – Valeriu Cristea, Eugen Simion, Fănuș Neagu și Marin Sorescu – mie nu-mi rămâne decât să sper că este posibil ceea ce susțin domniile lor, adică să scoți acum o publicație care să nu fie politică deloc. (...) Mă mai întreb: ce fel de apolitici sunt acești domni când, de pildă, Valeriu Cristea a atacat cu o patimă inexplicabilă la un om echilibrat, ca D-sa, fenomenul Piața Universității, iar dl. Fănuș Neagu este membru în Partidul Democrat

Agrar, partidul lui [Victor] Surdu. Oare D-sa este apolitic când lucrează la «Literatorul» și devine politic când scrie în «Țara»? Fie-mi iertat, dar nu pot să înțeleg tipul ăsta de dedublare”. Dorin Popa mai discută cu Liviu Antonesei despre neprofesionalismul presei românești postdecembriste, intervievatul atrăgând atenția că există foarte puține ziare care oferă „știri, informații pure, adică neinterpretate, nemontate”: „Ne trebuie efectiv și o presă de informație, mai ales acum când televiziunea, care ar trebui să fie principalul mijloc de informare, nu informează deloc, ba chiar din contră. Este, oare, posibil, ca aproape orice știre care este dată pe post să fie sau comentată sau, cel puțin, însoțită de diverse gesturi și grimase de dezgust sau de acceptare?”. Directorul Televiziunii Române, Răzvan Theodorescu, este acuzat de obediență față de partidul politic aflat la guvernare: „Are niște virtuți telepatice – ghicește gândurile domnului Iliescu, pe ale domnului Roman, ale lui Severin, Măgureanu”. Iar *à propos* de absența măsurilor guvernamentale pentru subvenționarea producției de carte, Liviu Antonesei se arată surprins de faptul că Andrei Pleșu, ministrul Culturii, „nu-și dă demisia din acest guvern complet anticultural”.

● În „Contrapunct” (nr. 40), Elena Ștefoi (*Cercul, noua demagogie și... „fînța națională”*) analizează neconcesiv recente tulburări generate de protestele minerilor și de noua lor descindere, soldată cu violențe, în Capitală: „Anul acesta, aceiași scutieri, jandarmi, militari și civili cu grade le-au arătat opozanților că răsturnarea puterii e oricând exclusiv la cheremul responsabililor cu ordinea și cu apărarea țării. Bineînțeles, conform tipicului comunist, și apărarea, și răsturnarea se fac cu mâinile și cu... voința poporului”. □ Mariana Marin formulează considerații vehemente despre noua incursiune a minerilor la București: „Degeaba încearcă fostul prim secretar de județ să fardeze președinția aruncând găina moartă în tehnocrata curte guvernamentală. Împreună au venit, împreună ar fi decent să plece – pare a gândi marea masă a electoratului” – *Efect bumerang (sau vedeți-vă de treabă, domnule Președinte)*. □ Pe aceeași pagină, Emil Ionescu analizează criza politică în speță, făcând un rechizitoriu al responsabilităților și violențelor instituționale ale conducerii României din 1990 până în prezent (*Statul violenței de drept*). În final, atribuind responsabilitatea pentru mineriadă exclusiv FSN-ului (care, în acord cu opțiunea alegătorilor din 20 mai 1990, trebuie „lăsat să dezamerseze el criza”), autorul propune „izolarea politică a acestui partid” ca „necesitate” a scenei politice viitoare. □ Este publicată prima parte a unui eseu autobiografic al lui Norman Manea despre avatarurile propriei experiențe în România regimurilor fascisto-comuniste, despre cenzurarea romanului *Plicul negru*, despre noile provocări ale europenizării și pericolele excluziunii: *România în trei faze (comentate)*. Sceptic față de includerea României (post)comuniste în parametrii Europei Centrale, eseistul recurge la o privire (critică) de ansamblu asupra mentalității „prudente”, lipsite de „stabilitate morală” produse în acest context geopolitic aflat mereu la granița de conflict a unor mari imperii.

● Sub titlul **Români deopotrivă**, „Literatorul” (nr. 5) transcrie un discurs rostit de prozatorul Augustin Buzura (președinte al Fundației Culturale „România”) la deschiderea Forumului Românilor și Originarilor din România (Sinaia, 26 septembrie 1991): „Altfel mi-aș fi dorit să deschid lucrările acestui colocviu. Dar iată că între ceea ce proiectezi și realitate se interpune ca totdeauna istoria cu surprizele, farsele și tragediile ei, neașteptate poate pentru dumneavoastră, care trăiți în democrații consolidate unde asemenea evenimente, precum cele petrecute ieri, în București, nu ar fi tolerate. De aceea este normal să fiți mai surprinși decât noi, cei care de la Revoluție încoace am trăit și 12 ianuarie, și Târgu-Mureșul și 13-15 iunie și multe alte evenimente interpușe cu ecou dramatic, am cunoscut și scenarii ridiculizate sau ignorate de presă dar, vai!, unele înspăimântător de reale. (...) Blestemata zodie a începuturilor, de care vorbea Titu Maiorescu, ne urmărește mereu, se prelungește, atingând încă o dată tragismul. (...) Nu știu dacă șansă se poate numi aceasta, dar oricum aveți ocazia să vedeți din interior tragedia care ne chinuie, fața adevărată și ascunsă a României./ Suntem români deopotrivă, dar preluăm șocul în mod diferit. Și ne-am întâlnit, din nefericire, când este mai greu pentru țară spre a gândi împreună la mai binele ei”. □ Recentul eveniment organizat de Fundația Culturală „România” prilejuiește și considerațiile formulate de Eugen Simion în articolul **Cultura diasporei**. □ Andrei Grigor comentează ultima descindere a minerilor la București, eveniment cu „dimensiunile, desfășurarea și intensitatea unui coșmar”: „Nu cred că minerii, protagoniști dezolați ai încă unei incursiuni punitive asupra Capitalei, sunt cauza imediată a dezastrului politic, economic, moral și psihic al acestui involburat sfârșit de septembrie. Ei, ca mulți alții, sunt doar produsul agresiv al semnalelor interferate cu care au fost bombardați, mai ales în ultimul an. Ni s-a propus o reformă inevitabil aspră și resimțită dureros în multe din zonele ei de impact cu habitudinile, cu sentimentul confortabil al imuabilității și cu iluziile prelungite din trecut. Dar vital necesară pentru întregul organism al societății”. □ La rubrica „Sine ira et studio”, Dumitru Micu publică articolul **Problema națională**: „Indiferența față de problema națională a unora dintre intelectualii considerați (în accepție fie admirativă, fie infamantă), drept «elită», mă consternează, mă jignește și mă deprimă. Pentru calificarea ei nu pot întrebuința, și asta cu indulgență, decât termenii superficialitate și inconștiență. Nu-i exclusă o explicație mai penibilă. (...) E posibil ca unii să-și dorească funcții înalte cu atâta intensitate, încât să nu le pese dacă perspectiva de a le obține include reducerea teritoriului național la întinderea unui județ. (...) / Laitmotivul scrisului din cel puțin două periodice, «România Mare» și «Europa», e afirmația că România se găsește azi într-o situație disperată, fiindu-i amenințată mai mult decât oricând integritatea teritorială. Departe de a considera această afirmație, ca mulți intelectuali (și nu doar intelectuali) bucureșteni, o diversiune securistă, nu pot nici s-o împărtășesc fără reflecție. (...) Propaganda antiromânească în străinătate e un

fapt. Lansarea de slogane iredentiste, revizioniste, organizarea de congrese și editarea de publicații care pun în discuție frontierele și caracterul statului nostru, răspândirea unor hărți ale Ungariei care includ Transilvania sunt fapte. Demnitarii unguri de rang foarte înalt fac declarații neliniștitoare. Federația iugoslavă se dezintegrează cu participarea cel puțin prin atitudine aprobativă a unor țări străine./ (...) Dacă perseverăm în indolență, s-ar putea s-o pățim din cale afară de scump. Dar tot atât de funeste urmări poate avea și adoptarea de atitudini patriotarde necugetate. (...) A considera (...) dușmană o întreagă națiune e o nebunie. E nu numai nedrept, nu numai imoral, dar și nepatriotic a denunța repetat, obsesiv, pe pagini întregi de gazetă, cu titluri mari, «terorismul unguresc», lăsând să se înțeleagă că toți ungurii ar fi, măcar virtual, teroriști. O practică antiromânească prin consecințe. Dublu antiromânească. Ea otrăvește climatul social intern, întreținând și intensificând suspiciunea și aversiunea reciprocă”.

5 octombrie

● În „România liberă”, Ștefan Aug. Doinaș schițează *Un scenariu posibil* al celei de-a patra mineriade, soldate cu căderea guvernului Petre Roman: „Toate acestea arată, fără drept de tăgadă că minerii n-au știut exact ce vor, că ei au fost vânturați într-o parte și alta de îndemnuri subterane, că au cedat în primul rând convingerii lor tulburi că se pot deda la orice acte de violență, cu certitudine că nu vor plăti nimic. De fapt au pățit oare ceva? N-au cerut ei președintelui ca până și pagubele provocate de propriul lor vandalism să fie puse în socoteala Guvernului?”.

8 octombrie

● Sub titlul *Intrarea noastră în Europa*, Ștefan Aug. Doinaș scrie, în „România liberă”, un nou articol despre mineriada din septembrie: „De câteva zile asist la spectacolul – tragic? grotesc? – al intrării României în Europa. Da, de două zile privesc neputincios, îndurerat și aproape îngrozit, cum intrăm triumfal în Europa: în frunte cu câteva mii de mineri din Valea Jiului, negri și asudați, agitând topoare, răngi de fier și ciomege, care trag după ei pe caldarâm rămășițele jalnice ale unui guvern de tehnocrați, pe care l-au dat jos, fără a fi avut (după declarațiile lor obosite) nici o intenție politică de acest gen”. Și mai departe: „Ion Iliescu, autorul moral al celor patru «mineriade» anti-intelectuale și, mai nou, anti-tehnocrate; președintele majoritar care, asemenea colegilor săi din Asia și Africa, nu cunoaște și nu înțelege să practice gestul democratic al demisiei (nici măcar acum, după ce Petre Roman i-a arătat lămurit cum trebuie făcut!), iată-l: este marele beneficiar al ultimei năvale a «lăcustelor negre»; este purtat pe aripile mânăjite ale chiar strigătelor care-l condamnă, spre jilțul său de arbitru al situației; în timp ce strigă plin de însuflețire «Jos Iliescu», vocile răgușite ale ortacilor îl ridică tot mai sus, ca să

se adevărească toate observațiile care susțin că «clasa muncitoare știe bine ce face», că «fidelitatea față de sine» a proletariatului, ca și puritatea idealurilor sale sunt clare și precise. Iată-l pe Ion Iliescu, cocoțat pe umerii liderului de sindicat Miron Cosma, dar mai ales dus pe sus de vuietele care nu demult l-au legănat pe alt dictator, tronând deasupra vâlmășagului de oameni și partide: apărând – după cum declară în cuvinte multe și idei puține – că va apăra legalitatea constituirii viitorului guvern, după ce – de un an și jumătate – călcase cu consecvență în picioare orice legalitate; iată-l în fruntea detașamentelor de mineri, vârf de lance al maselor răsculate și victorioase, indicându-ne cu fermitatea unui Lenin de bronz ridicat din nou pe soclu, drumul de intrare în Europa”.

9 octombrie

● Dan-Silviu Boerescu semnează în „Luceafărul” (nr. 41), sub titlul ***Dimineața poetului***, un articol despre autorul *Scriitorilor români de azi*: „Cartea de anvergură teoretică a lui Eugen Simion este *Întoarcerea autorului*, cea mai citită este, probabil, *Timpul trăirii, timpul mărturisirii* (jurnalul parizian, 2 ediții), dar cartea de care numele său e legat întotdeauna este *Scriitori români de azi*, din care au apărut deja patru volume. Această uriașă construcție de circa 2000 de pagini, imposibil de caracterizat prin formule precise și care, nefiind propriu-zis istorie literară, consacră deopotrivă literatura postbelică de până la '90-ști și personalitatea autorului acestei sinteze. Eugen Simion este atât de prezent în aceste pagini, nu rareori ocultând (valorizând!?) opera unor autori, încât, dacă e vorba de o istorie literară aici, aceasta este o istorie a causeriei critice, nu a literaturii în sine”.

10 octombrie

● În „România literară” (nr. 41), Dorin Popa consemnează un dialog cu Dumitru Țepeneag (datat iunie 1991): ***La noi poezia ține loc și de proză și de filosofie***. Principala temă a interviului vizează șansele literaturii române de a fi cunoscută în Occident, cu sublinierea, aparținându-i lui Dumitru Țepeneag, că n-ar trebui disprețuită nici promovarea în țările Europei de Est. □ În cadrul rubricii sale, denumite „Eu și celălalt”, Ștefan Aug. Doinaș publică eseu ***Morală și politică***: „Întrebare-cheie a zilelor pe care le trăim, când cerul atât de tulbure al vieții politice este iluminat în răstimpuri de formularea unor exigențe etice de o mare noblete, mi se pare a fi următoarea: morala și politica merg împreună sau se exclud? Din răspunsul dat la această întrebare decurg, apoi, alte două chestiuni legitime. Astfel: dacă politica și morala pot face casă bună în principiu, care este modul în care se raportează ierarhic una la alta: politicul fundamentează eticul sau – dimpotrivă – eticul justifică politicul? Dacă, însă, între morală și politică există, principial, ireconciliabilitate, e cazul să ne întrebăm: un om cinstit, cu o moralitate nepătată, poate să facă politică, fără a

se compromită”. Doinaş expune, în sinteză, răspunsul pe care filosoful francez contemporan André Comte-Sponville îl dă unor asemenea întrebări într-o carte din 1989, *Une éducation philosophique*. □ Din sumar: un eseu al lui Adrian Marino, *Ideologia marxistă și comparatismul est-european*; un articol al lui Arşavir Acterian, *Dinu Pillat între credinţă, creaţie şi puşcărie*; cronica lui Alex. Ştefănescu la romanul lui Nicolae Breban *Pândă şi seducţie* (Editura Fundaţiei Culturale Române, 1991): **Persoana întâi**.

● Adrian Păunescu reia în „Totuşi iubirea” (nr. 41) un dialog cu A.E. Baconsky din 1969-1970, interviu publicat fragmentar, la vremea respectivă, în „România literară” şi reprodus acum necenzurat: **Într-un spaţiu rarefiat de tăcere** – despre „Scriitor şi destin”, „conformism şi oficializare”, „religia tehnocraţiei”, „facilitatea aparentă a literaturii”, „drepturi elementare şi avantaje”, „dezacord, laşitate şi complicitate”, „libertatea de a nu spune nimic” ş.a. A.E. Baconsky – la finalul dialogului: „Am vorbit prea mult, ca după o lungă tăcere. (...) Opiniile sunt ale mele şi nu vreau să le impun nimănui. Trebuie să încetăm ideea că opiniile unui scriitor nu se sincronizează obligatoriu cu acelea ale oficialităţii şi, în orice caz, nu le exprimă. Adeseori, dimpotrivă. Trebuie să convenim de asemenea că scriitorul are dreptul la erezie impenitentă. Nu-mi plac oamenii care nu se înşeală niciodată, care sunt prea inteligenţi. (...) Spaţiul nostru produce frecvent asemenea tipuri al căror zeu e Caragiale. (...) În I.L. Caragiale se regăsesc toate valorile crepusculare ale spiritualităţii noastre, tot ceea ce e în noi bătrân şi echivoc din naştere şi a constituit totodată o frână a culturii româneşti. Cultura noastră are două tradiţii: a lui Eminescu şi a lui Caragiale, în opoziţie polară. Toţi marii scriitori moderni, chiar dacă aparţin structural celei de-a doua, au găsit întotdeauna puterea de a o trăda; otrava lui Arghezi circulă pe fondul subiacent al elevaţiei şi candorii eminesciene. Da, iubesc candoarea. Vitalitatea unui popor nu e decât o doză de candoare neconsumată”.

11 octombrie

● În articolul **Păcatul original al statului nostru de drept**, apărut în revista „22” (nr. 40), Ileana Mălăncioiu comentează recenta mineriadă, soldată cu demisia guvernului Roman. □ Într-un dialog al Gabrielei Adameşteanu cu Sorin Alexandrescu, **O societate în derivă**, unul dintre subiectele abordate este venirea minerilor la Bucureşti, în septembrie 1991, şi fraternizarea lor cu cauza opoziţiei anticomuniste şi antifeseniste: „Am fost la Bucureşti între 27-30 septembrie, la cererea partidului creştin-democrat olandez, care a vrut să participe la Congresul naţional al ţărâniştilor, i-am văzut pe mineri intrând în Teatrul Naţional, unde se ţinea Congresul ţărâniştilor; minerii erau jenaţi. Miron Cosma şi-a cerut scuze pentru ceea ce au făcut anul trecut, iar lumea l-a aplaudat. La început, această răsturnare mi s-a părut foarte bizară, chiar vag jenantă, apoi emoţia din jur m-a contaminat. Minerii au apărut acolo într-o

postură eroică, se bătuseră cu poliția, strigau tot timpul «Jos comunismul!», și, când Doina Cornea vorbind mai târziu în fața Teatrului Național, a spus: «Avem nevoie de un om de încredere, un om nepătat, eu mâinile curate», mulțimea de mineri și bucureșteni a izbucnit spontan: «Regele Mihai, Regele Mihai!». Sigur, acest moment nu trebuie idealizat. Am descoperit însă o nouă Românie în care distribuția rolurilor era complet schimbată și actorii (poate aceiași) nu mai aveau chipurile schimonosite de ură. Am stat la doi metri de mineri, fețele lor nu mai exprimau ura bestială de anul trecut, ci un fel de amestec de milă, rușine, dorința de a-și spăla păcatul vechi – și o extraordinară speranță. Ei au asigurat serviciul de ordine al congresului țărăniștilor – pentru că poliția nu a venit. În schimb poliția a apărut duminică dimineața, exact după ce minerii fuseseră bătuți măr, imbarcați cu forța în autobuze și trimiși la gara Băneasa și pe urmă acasă. Aceasta s-a produs duminică dimineața între 6 și 7, după versiunea oficială, când Piața Universității a fost curățată de mineri și simpatizanți, cu bombe de gaz atât de violente, încât și la ora zece când am ajuns acolo, atmosfera era încă irespirabilă; la fel și în metrou, unde nu am putut sta decât 30 de secunde, și în Intercontinental. Nu cred că represiunea a fost atât de subtil făcută, pe cât au declarat oficialitățile: cred că a fost mai violentă. Nu aș vrea să intru în discuția care se duce în aceste zile: cine i-a chemat pe mineri, cine-i vinovat, al cui joc l-au făcut minerii, cine se află în spatele minerilor etc. Deocamdată, toată lumea găsește că o forță obscură s-a aflat în spatele minerilor. Eu cred că aici este în primul rând o eroare logică: faptul că cineva a avut de profitat de pe urma minerilor nu implică necesarmente că aceeași persoană (sau instituție) i-a și organizat. Este eroarea judiciară de la un asasinat: se poate ca cel ce profită de pe urma victimei să fie asasinul, dar nu este și necesar. Or, în momentul de față, în presă, în Parlament, toată lumea acuză pe toată lumea că a avut de-a face cu minerii”.

● Valeriu Cristea semnează în „Literatorul” (nr. 6) un nou articol polemic, *Băta și ziarul*: „Acum, ne-am cam obișnuit: din când în când minerii vin la București, își comit agresiunile, unii îi fluieră, alții îi aplaudă (întotdeauna îi aplaudă cineva), Occidentul își pune, îngrozit, mâna la ochi, ca și cum în rest, pe mapamond ar domni numai liniștea și armonia. (...) Aceste mari carnavaluri ale violenței totale nu trebuie însă să ne facă să uităm violențele de alt tip (cele ce țin de verbul scris sau rostit de pildă), ori *îndemnurile* la violența de același tip (fizică) doar pentru că ultimele au devenit banale, curente, *cotidiene*. Cu alte cuvinte, *băta* nu trebuie să ne facă să uităm *ziarul*. Ziarul otrăvit de ură și otrăvitor. Intoxicând zilnic sufletele a mii și mii de oameni. (...) E absolut necesar dar nu suficient ca presa să fie liberă: ea trebuie să mai fie și cinstită, și dreaptă, și lucidă... O presă liberă turbată e mai rea decât o presă aservită; aceasta din urmă e un cadavru de care nu se apropie nimeni; cea dintâi însă poale molipsi, și face și pe alții să turbeze. Evident, nu generalizez, dar există astăzi la noi nu puține publicații, de diferite orientări politice, care au înlocuit

vechiul limbaj de lemn cu un limbaj de fier, tare ca ranga, instigator și terorist. (...) Dacă România a devenit un Cernobîl al urii, faptul se datorează, nu în mică măsură, și acestui mod – să-i spun pe șleau: banditesc – de a face publicistică, la intimidare./ Ca să exemplific, iată ce am putut citi de curând într-un «cotidian de orientare liberală» ce *nu se numără printre cele mai violente* ziare ce apar în prezent la noi: «Str. Turgheniev, ora 24. Pe bordură un grup de ziariști la dialog cu publicul. Minerii moțâie sau dorm pe peluze. < Ce e minciuna cu guvernul în exil? Dacă vrem facem și noi un guvern în exil al Canadei. Care primești internele? >. Studenții între ei: < Mie mi-l lăsați pe Valeriu și Hamza. Eu îl (sic) vreau pe Păunescu și Barbu >. Mai sunt disputați pentru scalpare Răzvan Theodorescu, M. Sorescu, A. Buzura, E. Simion. < Băi, l-ați uitat pe Vadim! >. O nouă explozie, ieșirea scutierilor la atac între-rupe dialogul» («Viitorul românesc», nr. 133 din 28 septembrie a.c.). Noroc cu scutierii, care au declanșat un nou atac și au întrerupt astfel un palpitant dialog ce ar fi putut continua dezvăluind numele altor (bănuim că mai sunt) candidați «pentru scalpare». (...) Fragmentul citat face parte dintr-un reportaj intitulat *Și a fost ziua a doua!*, semnat Dinu Petrescu. Reporterul se mulțumește să înregistreze sec discuția, fără să intervină. Poate că ar fi trebuit totuși s-o facă? Mai ales că era vorba de «un grup de ziariști *la dialog* (s.n.) cu publicul». (...) În ce mă privește, i-aș fi întrebat pe studenții (mediciniști?) de ce trebuie scalpat de exemplu Augustin Buzura? Cumva pentru romanele sale antitotalitare citite de sute de mii de oameni în vremea lui Ceaușescu? Și i-aș mai fi întrebat pe studenți de ce, sub același Ceaușescu, se grăbeau unii dintre ei să intre în partid de la 20 de ani, gândindu-se încă din anul II la o repartitie cât mai avantajoasă?!". □ La rubrica rezervată cronicii literare, Eugen Simion comentează volumul colectiv *Pauză de respirație*, semnat de patru tineri poeți brașoveni: Andrei Bodiu, Simona Popescu, Caius Dobrescu și Marius Oprea (**Promoția '90**): „Există o promoție '90? Sunt semne că o nouă serie de poeți și prozatori încearcă să-și definească un program literar diferit de cel al *optzeciștilor*. (...) Paradoxal este că, azi, în condiții de libertate, aventura *nouăzeciștilor* are mai puțini sorți de izbândă și asta nu pentru că sunt mai puțin talentați, ci pentru că receptorul de poezie (publicul literar) este atent la politică și nu la metafizica poezilor./ (...) Ce diferențiază poezia promoției '90 de lirica anterioară? Amân răspunsul până ce voi cunoaște și alte scrieri. Remarc, deocamdată, o diminuare a biograficului, o adâncire a realismului în poem, o eliminare a ludicului și spectaculosului și un accent pus pe poezia obiectelor nepoetice și a stărilor mărunte de existență în texte care tind să ducă până la capăt procesul de prozaizare integrală a versului”.

● Un articol din „Azi”, ***O periodizare a oportunismului literar*** (semnat de Ilie Bădicuț), îi vizează pe Gh. Grigurcu și Nicolae Manolescu, reveniți la „abordarea sociologic vulgară a fenomenului literar”. (Gh. Grigurcu încercase să delimiteze trei etape de „compromis” în literatura română postbelică – epoca

realismului socialist, perioada de după 1971 – marea revoluție culturală a lui Ceaușescu – și perioada de după Revoluție, când Grigurcu însuși demolează și revizuieste cu „pasiunea înlocuirii”.) Cât despre des invocatele „revizuiiri”, acestea nu ar mai trebui făcute, crede autorul articolului, prin prisma „oportunismului” dictat de noile partide politice de tipul PAC: „Ne place ori nu, va trebui să acceptăm «diversiunea» criteriului estetic în orice revizuire”.

● În „Orizont” (nr. 41), Mircea Mihăieș semnează un editorial sarcastic, *Limbile de lemn salivează*, în care acuză controlul politic al TVR asupra aparițiilor opozanților (cu referire specială la Nicolae Manolescu) și apreciază, ironic, „excepții” de la regulă precum cea a „adorabilului domn” Ion Rațiu. □ Brândușa Armanca discută dilema angajării/neangajării politice a scriitorului (înainte și după 1989), într-un articol intitulat *Scriitorul român, pe scut sau sub scut*, oferind exemple din ambele „tabere”. □ Un amplu grupaj reevaluativ îi este dedicat poetului George Coșbuc (*George Coșbuc – dincolo de prejudecăți*), despre care scriu texte de reinterpretare critică noconvențională Ivan Evseev (*Paradoxurile operei*), Iosif Cheie-Pantea (*Vocația ludicului*), Marcel Tolcea (*Lecțiuni patafizice. El-Zorab, un palimpsest swiftian*) și Daniel Vighi (*Extaz*), într-o încercare de extragere a scriitorului de sub clișeistica sărbătorească-didactică. □ Cronica literară a lui Cornel Ungureanu este dedicată *Amințirilor* lui Ioan Slavici (*Slavici și ai săi*), citite în contextul culturii și literaturii imperial-habsburgice crepusculare – Roth, Zweig, Kusniewicz. □ Preluând o distincție a lui J. Hasek între „idiotii oficiali” și cei „neoficiali”, „cronica mărunță” semnată de Anemone Popescu anunță că, în cadrul ei „nu ne vom ocupa de acum înainte decât de paraliteratura «idiotiilor neoficiali»”, adică de „romancierii de succes ai epocii postrevoluționare” și de „citorii lor” (pe o coloană din dreapta aceleiași pagini sunt recenzate acid mai multe volume de versuri ale unor veleitari patriotarzi). □ Într-un text ludic, Șerban Foarță, director al Teatrului Național din Timișoara, îi ia apărarea regizorului Laurian Oniga, atacat într-un zonă a presei pentru o recentă mentare neconvențională a *Noții furtunoase* de I.L. Caragiale (*Conu' L. Oniga, om de teatru, față cu (neo)reacțiunea*). □ Pia Brânzeu relatează experiența participării la congresul inaugural al Societății Europene de Studii Anglistice, desfășurat în septembrie 1991, la Universitatea East England din Norwich (*Alte congrese, alte întâmplări*).

● În „Dreptatea”, Ion Papuc dedică o cronică amplă cărții lui Adrian Marino, *Biografia ideii de literatură* (Editura Dacia, 1991).

15 octombrie

● Moare, la București, traducătorul, eseistul și poetul Petre Solomon (n. 1923).
● „Cuvântul” (nr. 42) publică a doua parte a unui text scris de Damian Necula (*Uneori gloria te face ranchiunos*) ca răspuns la pamfletul lui Paul Goma *Capra și câprarul*: „În cele câteva ocazii în care existența ne-a adus în

preajmă, am găsit dincolo de o analiză destul de lucidă a realităților pe care le trăiam, dincolo de o îndârjire cam acrită, un om aplecat spre mărunțirea lucrurilor, spre o autosuficiență devoratoare, supărat pe toată lumea, sau aproape toată lumea, cu o causticitate de scorpion (care n-are de-a face cu cinismul, căci nu bravează convențiile morale), mai curând o victimă, decât un salvator”.

□ Ioan Groșan semnalează apariția romanului *Pândă și seducție* de Nicolae Breban, „un argument împotriva acelor care susțin că nu avem literatură de sertar”: „Literar vorbind, cred că *Pândă și seducție* este un moment esențial în creația brebaniană (...), permițând criticului ori viitorului istoric literar să pătrundă nestingherit într-un laborator de creație, în mână cu cheile autorului. Extraliterar vorbind, cred că *Pândă și seducție* este cel mai bun răspuns pe care Nicolae Breban l-a dat în 1976 acuzelor lui Paul Goma din 1991”.

16 octombrie

- Moare, la București, istoricul literar și traducătorul Leon Levițchi (n. 1918).
- Sub titlul *Manole, hiperdiomensionatul*, Dan-Silviu Boerescu scrie în „Luceafărul” (nr. 42) o șarjă la adresa lui Adrian Păunescu, examinat ironic ca „poet popular”: „...popularul poet Adrian Păunescu (...), văzut ca rapsod modern, conștient într-o anumită măsură de situația sa de creator de folclor poetic, gen pe care, cu vigoarea ce-l caracterizează, l-a înnoit considerabil, bineînțeles, în cadrul festivalului național al muncii și al creației – *Cântarea României*. Adică viitorului va confirma probabil aceasta și atunci numele său se va șterge de pe cărți, discuri, benzi și din memoria omului comun (pe care-l idolatrizează), îndeplinind și acea ultimă condiție a folcloricității: *anonimatul*”.

□ Florin Manolescu (*Alte amintiri din copilărie*) comentează cartea lui Paul Goma *Arta refugii* (Editura Dacia, 1991).

17 octombrie

- Radu Aldulescu semnează în „România literară” (nr. 42), la rubrica „Actualitatea”, un articol de opinie despre „simulacru de reformă (...) postdecembrist”, *O lume fără nume*, la finalul căruia notează: „De fiecare dată când omul se învinge pe sine, se cheamă că se jertfește pentru libertate. El redevine astfel om. Reflexul cu pricina s-a înrădăcinat în om din străvechime datorită suprastructurii sale: istoria, arta, gândirea sistematizată. Libertatea e atunci când cei care-și zic golani sunt într-adevăr golani, ei fac nefăcute crunte și comute. Libertatea e când copiii nu mai poartă uniforme în școală și nu mai vor să-și respecte părinții care la o adică i-au și făcut, i-au alăptat și i-au hrănit cu mari sacrificii din acel vis de aur al omenirii tot în nădejdea că și el vor face la fel cu copiii lor... Ți-ai găsit! Libertatea e un fals scop. Ea n-are finalitate. E un instinct mai puternic decât foamea și procreția. Există oameni care reușesc să-și calce aceste două instincte pentru cel de-al treilea. Unde sunt acești oameni?”. □ În cadrul rubricii „Confruntări”, Alexandru George scrie un eseu

(O mistificație și o iluzie politică) în care analizează modul cum se reflectă „chestiunea țărănească” în romane precum *Ion*, *Răscoala*, *Moromeții* și *Desculț*. □ Ov. S. Crohmălniceanu constată „un (...) succes rapid, rar printre scriitorii români în străinătate”, de care se bucură Norman Manea, semnalând apariția unui nou titlu în traducere germană din proza autorului: *Der Trenchcoat/Trenciul (Exercițiul cotidian al terorii)*: „Curând Norman Manea va fi cunoscut și în Italia, unde un grupaj din prozele sale scurte e pe cale de apariție./ Și mai important e ecoul stârnit de scriitor. Mai ales nuvela *Trenciul* a fost comentată extrem de elogios [în presa germană]. Recenzenților le amintește *Mantaua* lui Gogol, trimitere mai mult decât măgulitoare. (...)/ Norman Manea îl face pe cititor să simtă cum trăiesc oamenii într-un stat polițist. Izbutește acest lucru (...) adoptând o cale indirectă. Nu prezintă propriu-zis exercițiul terorii, ci modul în care el marchează existența umană zilnică, se constituie ca o componentă inseparabilă a ei. (...)/ Să reținem o învățătură din succesul lui Norman Manea în străinătate: Nu atât subiectele nuvelor sae reușesc să trezească interes (s-au mai auzit), cât felul cum autorul tratează tema infernului totalitar”. □ Dorin Popa realizează un interviu cu Petre Țuțea: *Numai după ce am ieșit din închisoare am simțit că mă aflu într-o pușcărie*.

● În nr. 42 din „Tribuna”, Victor Rusu realizează un interviu cu soții Aurel și Stela Covaci despre cazul Labiș: *Dacă ar fi trăit, Labiș ar fi fost arestat*. □ Ioana Bot comentează *Zadarnică e arta fugii* de D. Țepeneag (*Fuga, ca specie literară*).

18 octombrie

● Mircea Iorgulescu se pronunță în chestiunea mineriadei din septembrie, într-un interviu acordat Rodicăi Palade pentru revista „22” (nr. 41): *Ultima venirea a minerilor la București*: „Noua venire a minerilor la București a fost pentru prima oară denunțată de autorități, ca fiind o manifestare non-democratică. Acest punct de vedere l-au avut atât președintele Iliescu (...), cât și ex-premierul Petre Roman. Dar minerii nu veneau pentru prima dată la București. Ei veneau pentru a patra oară și tot cu scopul de a face ordine. (...) Așa încât, brusca ostilitate a autorităților față de mineri, inconsecvența față de același fenomen are, cred eu, mai multe explicații. Ar trebui să încep cu aceea că, după înlăturarea lui Ceaușescu, noile autorități au avut ca obiectiv de bază distrugerea ideii de autoritate în România. De ce? Pentru că noua echipă instalată în fruntea țării, ea însăși nu avea nici o autoritate, iar orice autoritate de cale de a se forma devenea primejdioasă. Așa se explică încercarea «emanațiilor» de a scoate din joc pe intelectualii disidenți sau partidele politice. Ca tehnică, s-a folosit în mare măsură incitarea și manipularea maselor. (...)/ Atât în țară cât mai ales în Occident, s-a creat impresia că, de această dată, minerii au venit pentru a se opune reformelor foarte radicale introduse de

guvernul Roman”. □ Monica Lovinescu (*A compara, a ne compara*), Andrei Pleșu (*Suntem lumi intermediare...*), Gabriel Liiceanu (*O poziție privilegiată în sens negativ*) și Andrei Cornea (*Fin de siècle*) își aștern pe hârtie impresiile suscitade de participarea la un colocviu cu tema „Mentalități posttotalitare și cultură”, desfășurat la Cracovia, în zilele de 26-28 septembrie 1991. La evenimentul organizat de Fundația pentru înțrăjutorare intelectuală europeană de la Paris (Fondation pour une Entraide Intellectuelle Européenne) și Centrul Cultural Internațional de la Cracovia (The International Cultural Center) au participat scriitori și politologi est- și vesteuropeni. Printre numele prestigioase: Leszek Kolakowski, Adam Michnik, Timothy Gordon Ash, Petr Kral, Jacques Rupnik. Participanții români: Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Mihnea Berindei, Ana Blandiana, Gabriel Liiceanu, Andrei Pleșu, Livius Ciocârlie, Ștefan Borbély, Andrei Cornea, Catrinel Pleșu.

● Din nr. 42 al revistei „Contemporanul. Ideea Europeană” rețin atenția două interviuri: ***Pentru noi obligatorie este speranța***, un dialog al Magdalenei Popa-Buluc cu Adrian Năstase – la acea vreme Ministru de Externe –, de curând revenit dintr-o misiune diplomatică în SUA; și un interviu cu Mihnea Berindei realizat de Dorin Popa, ***Pervertirea istoriei continuă în România, iar guvernul nu poate fi străin de aceasta***.

● În „Contrapunct” (nr. 42), este publicat, în traducerea Elenei Ștefoi, un interviu realizat de gazetarul american David Sears cu regizorul Andrei Șerban: ***„Publicul românesc și-a apărât timp de patruzeci și cinci de ani puritatea experienței artistice”***. Interviul e reprodus dintr-un serial apărut în ziarul danez „Weekendavisen”. D.S.: „Am auzit spunându-se că Andrei Șerban este mai puternic decât FSN-ul condus de președintele Iliescu”. A.Ș.: „Eu cred că aceste afirmații sunt doar prostii bine calculate, pentru că am supraviețuit atacurilor din partea cabalei feseniste”. □ Sub titlul ***Politică și delicatețe literare***, Andrei Oișteanu reproduce amuzat un dialog televizat între un „lider al complotiștilor antiguvernamentali” (Cazacov) și reporterul pro-PRM Mircea Hamza. Textul introductiv are un caracter ludico-satiric și disertează pe tema „literaturizării politicului” în postcomunism, fenomen „răsturnat” în raport cu anterioara „politizare a literaturii”. Sunt făcute trimiteri și la serialul mai vechi al lui Mircea Nedelciu din „Contrapunct” cu privire la „analiza platformelor și programelor politice”; este, de asemenea, menționată (negativ) ironia reprezentanților FSN care au taxat programul politic al PAC prezentat de Nicolae Manolescu, bagatelizându-l drept o „analiză literară”. □ Mariana Marin semnează un medalion elogios: ***Decalogul Paul Goma***, dimpreună cu transcrierea primei părți dintr-o convorbire-serial cu scriitorul disident: ***„La 55 de ani, un basarabeian are 100 ani”***: „După atâtea seriale în «Contrapunct», iată-l și pe Paul Goma în arenă!”. În aceste secvențe, Goma rememorează episoade traumatice ale copilăriei și adolescenței sale, reproduse, în parte, și în scrierile sale autobiografice (*Din Calidor* ș.a.).

● „Literatorul” (nr. 7) inițiază o rubrică de revistă a presei, intitulată „Tur de orizont” și semnată „Diac tomnatic și alumn”. Comentariile sunt, în general, caustice. De pildă: „«Este o banalitate a afirma – recunoaște cinstit dl. Ștefan Agopian (v. «Cotidianul» din 2 octombrie a.c., p. 2) – că, în jurul câtorva reviste extremiste (<România Mare> și <Europa>, în mod special), s-au adunat toți cei care, din diverse motive (în general personale), îl regretă pe Ceaușescu. Ei îl regretă pe Ceaușescu, iar nu neapărat comunismul, fiindcă *de comunism au parte din plin după alegerile din 20 mai* (s.n.).» Am subliniat ceea ce ni se pare a constitui un exemplu elocvent de minciună tipică limbajului de lemn, fie el comunist sau anticomunist, înainte aveam o «Scînteie». Acum avem mai multe: oriunde se minte bătos, în disprețul evidenței, «cu mândrie» scapără, voioasă de supraviețuire, o scînteie din vechea «Scînteie». Sau: „O sumă de nerozii înseilează, în «Contemporanul» din 4 octombrie, numitul Liviu Antonesei, sub forma unui interviu luat de numitul Dorin Popa. (...) E de mirare că redactorul șef al «Contemporanului», care produce de multe numere un eseu socio-poilitic estetic și filosofic, se alătură, publicându-le cu vinovată generozitate, unor asemenea aserțiuni, ce scapă de sub controlul bunului simț, criticii literare, esteticii și filosofiei./ De sub același control sunt scăpate aproape toate «opiniile» publicate pe ici pe colo – mai dihai în «Contemporanul» – ale lui Gheorghe Grigurcu. Pierzându-și cu desăvârșire credibilitatea în rândurile cititorilor din România, acesta pare să scrie doar pentru a produce delicii esteților de la «Europa liberă» – secția literară – ce par a-l lua în serios (dacă nu cumva e la mijloc o farsă). Având cel puțin scuza distanței și a profunde necunoașteri a realităților românești, europenii radiofonici – supărați cronic pe România – și-au luat drept profet mincinos un Grigurcu cu harțag, care tună și fulgeră în pustiul unei sticle pe trei sferturi goale”. □ Pe aceeași pagină, Eugen Simion publică o tabletă intitulată (cu un citat din Goga) „*Sfios, amurgul toamnei mohorâte*”: „Aflu din ziare și din discursurile parlamentarilor noștri că extremiștii secui vor să organizeze un referendum și să creeze o zonă autonomă. Este, să nu se supere prietenii noștri maghiari, o aberație. Dar, în anii din urmă, aberația se poartă în Estul Europei și dă roade. Găgăuzii fac o republică autonomă în Basarabia, Iugoslavia se libanizează, rușii de pe Nistru fac și ei o «republică Nistreană» în interiorul Republicii Moldova, alți politicieni din țările vecine se gîndesc să refacă imperiul austro-ungar, azi, când imperiile se prăbușesc și lumea din Răsărit învață cu greu, și în mare sărăcie, lecția democrației./ Xenofobia este un act grav cu consecințe impvizibile. Dacă este adevărat ce s-a spus că un popor care asuprește pe altul nu poate fi liber, este tot atât de adevărat că o minoritate care nu respectă legile democrației nu poate fi liberă în interiorul națiunii în care trăiește. Ura, a câta oară s-o mai spunem?, nu este productivă pe termen lung și nu naște niciodată o mare cultură. Naște tot ură. Iată de ce o comunitate minoritară, pentru a-și apăra propria identitate culturală, trebuie să înceapă prin a respecta tradiția și

legile țării în care s-a născut. Mă îndoiesc profund că secuii din Harghita sau Covasna vor fi mai liberi decât sunt și mai fericiți decât pot fi pe acest pământ dacă alungă din școli pe elevii români și pe profesorii lor. Nici românii, care au două mii de ani în spatele lor pe aceste pământuri, n-ar putea fi, cred, mai liberi și mai puternici dacă ar năpăstui, în vreun fel oarecare, pe elevii și pe profesorii maghiari numai pentru că aceștia vorbesc în casa lor altă limbă și se duc să se roage în altă biserică”. □ La rubrica „Răzlețe”, Marin Sorescu formulează **Răspunsuri la întrebări retorice** despre, între altele: lamentațiile postrevoluționare ale celor care „ies acum în stradă și – în loc să se implice în transformarea în bine a societății (...) – urlă că nu e bine”; „voluptatea demolărilor” și luptele intergeneraționiste; politica invocată de unii sciiitori ca „alibi la a nu face nimic în literatură”.

● Într-un articol din „România Mare” (nr. 68), **Noua trădare a lui Manolescu**, D. Bălăeș scrie: „De ce domnul Manolescu își anunță prezența în anticamerele Departamentului de Stat al SUA tocmai când cererile minerilor au fost satisfăcute prin demisia guvernului Petre Roman, iar pe străzile Bucureștiului nu se mai strigă decât «Jos, Iliescu!» și nimic altceva? De ce a ajuns Manolescu tocmai în această fază să bată la ușile Departamentului de Stat? Nu cumva, în condițiile războiului de nervi din București, când președintelui ales al României i s-ar imputa soluția demisiei, domnul Manolescu, în calitate de lider al «opозиției unite» și cunoscut promonarhist, să pertracteze prin culisele diplomației americane aducerea fostului rege Mihai, ca singură soluție politică a momentului actual din România... Și domnul Manolescu este pus să «încoroneze» diplomatic toate aceste mârșăvii ale «opозиției unite». (...) Blestemat rol și-a mai ales Manolescu! El depășește cu mult pe cele anterioare, jucate de domnia-sa, amintindu-se, cu scârbă și oroare, de obișnuințele fanariote. (...) Acum, că ni s-a schimbat Istanbulul, și caii de olac, și traistele cu galbeni, numai fesul de trădător îi mai lipsește domnului Manolescu. Și, vai, ce nefericită a țara cu asemenea politicieni, târându-se pe la ușile împăraților!”. □ Constantin Tatu crede că **Un Pigmeu nu poate nimici un Titan** (despre lansarea de carte a lui J. Popper – *Pe ring cu Eugen Barbu*), iar Dimitrie Belgur, în **Nebunatecul Paler**, se referă la un moment din 1976, când, aflat la Poiana Țapului pentru a prelua un articol sportiv de la Eugen Barbu despre Nadia Comaneci, i s-a spus că gazetarul îl aștepta pe Octavian Paler, care venea personal să-și ia de la *Conu' Jenică* recomandarea de intrare în Uniunea Scriitorilor, unde a și fost admis, cu o a doua recomandare pe lângă aceasta – de la Adrian Păunescu (!), „exact cei doi scriitori pe care Paler îi înjură cel mai vârtos în 1990-1991 în «România Liberă»!”.

19 octombrie

● Într-o cronică la volumul de poezii *Anno Domini* de Florența Albu – din „România liberă” –, Laurențiu Ulici abordează chestiunea „literaturii de

sertar”: „Cum s-a și observat, literatura de sertar aproape că a lipsit în anii dictaturii ceaușiste, fapt surprinzător pentru mulți, nu însă și pentru cei care au citit cu băgare de seamă cărțile deceniilor opt și nouă. Aceștia din urmă vor fi sesizat că de pe la mijlocul anilor șaptezeci încoace scriitorul român, fie el prozator sau dramaturg, și-a redescoperit și cultivat vocația esopică, grație căreia scrisul său a izbutit deseori să vadă lumina tiparului, în pofida ochiului vigilent al cenzurii. Ca atare, regăsirea esopismului a fost un motiv de prim ordin al absenței literaturii de sertar în România”. Și mai departe: „Pe alocuri, un scriitor sau altul a scris și pentru sertar, a scris adică texte literare al căror conținut le punea în fâțișă nepotrivire cu exigențele politice ale vremii de dictatură și, implicit, le făcea de netrecut peste zidurile cenzurii comuniste. Printre acești scriitori am avut surpriza s-o descopăr și pe Florența Albu, poetă de prim plan a promoției '60, autoare a unui mare număr de poezii – din anii '70 și '80 – de o virulență socială și politică remarcabilă, în mod evident scrise pentru sertar, fără, deci, iluzia că ar fi putut fi publicate la data scrierii, strânse acum într-o admirabilă carte intitulată *Anno Domini* și apărută la editura Cartea Românească”.

21 octombrie

● În revista „Țara”, Fănuș Neagu îl omagiază pe Mihail Sadoveanu, la 30 de ani de la moartea acestuia: *Cale de iarbă, podgorie de pelin* – „În ziua de Octombrie, când se-mplinea 30 de ani de la moartea lui Mihail Sadoveanu, sedeam, pe malul Siretului, la Șendreni, cu mai mulți prieteni și priveam peste întinderile Moldovei de jos./ Privind, tăceam, și-n noi amintirea lumilor de demult dădea zvon, iar de sus, venea o moară pe Siret. Și deasupra noastră, din leneviri de negură, răsărea luna. Solemnă ca o domniță încununându-și logodna cu biserica Trei Ierarhi. Tulburătoare ca o fântână albă. De-a dreapta, ca într-o ingenunchiere de auroră, sedeau câmpiile Brăilei, de-a stânga, elogiate de lună și cu trecătorile înotând în tremurări de aur, dealurile Galașilor, iar dincolo de Dunăre, surmenați de vânt, cei mai vechi munți ai Europei, îmbătați de atitudine regală./ Venea o moară pe Siret, măcinând aștri scântietori și moarte din dragoste și, în cerdacul ei lung, luna lua formă de culcuș pentru ierunci, iar din toate râurile câte se varsă în Siret coborau să i se închine păduri de lemn și plute pe care un cocostârc albastru le lega cu penele lui pline de luciri de candelă scobită într-un măr roșu. Și pe fruntea Mării, semănând cu-n bot de corabie pătruns în apoteoza grâului, sta un voievod cu sceptru de pâine și cu surâs de mesteacăn, cu coroana gătită toată cu lacrimi. Moara era de scoarță și de frânghie și luneca ușor, ca o pasăre cu pieptul mângâiat de fulger, apele curgeau printre degetele răsfirate ale stăpânului nostru Sadoveanu, și acolo unde Siretul se oprea să-și vindece adâncul de pește prea mult, se înălța o mănăstire”.

22 octombrie

● Cassian Maria Spiridon semnează în „Timpul” (nr. 22-23) articolul **România și diversiunea minorităților**: „Diversiunea ungurească, sprijinită din interior de UDMR-ul care (...) se delimitează dar nu respinge ideea unei autonomizări «conform legilor» (?), iar din exterior de Budapesta și cercurile interesate de la Moscova, speriate de pierderea inevitabilă a Basarabiei, încearcă a planta în România, pe un așa-zis pământ secuiesc (?), o țară secuiască, dar cerută de unguri nu de secui./ România a fost și rămâne un *stat național, suveran și independent, unitar și indivizibil*, este afirmat în primul articol al Constituției./ După decembrie '89 minoritatea cea mai agresivă din țară a căutat prin toate mijloacele a-și impune și acapara drepturi și privilegii, altele decât cele conforme legilor internaționale și mai ales în dauna populației majoritare românești. (...)/ Guvernării noastre, în lupta oarbă pentru putere, neglijează problema minorităților, altfel n-am fi avut parte, după decembrie '89, de fenomenul Covasna-Harghita, în martie 1990, de Târgu-Mureș etc. Țigani se declară a fi trei milioane și ei în realitate nu depășesc 1% din întreaga populație; ucrainenii, prin deputatul lor în Parlamentul României, declară la Cernăuți că Bucovina ar fi a Ucrainei, și aflată, în parte, sub ocupație românească, iar hoholii..., după domnul Tcaciuc cetire, sunt șapte sute de mii, când în țară ei depășesc cu puțin cincizeci de mii (...). Nici evreii nu se lasă mai prejos. Iar puterea, obediență, este dispusă a închide ochii, fiind internaționalistă, comunistă și deasupra intereselor naționale./ Ne vom trezi, după astfel de declarații belicoase și multiplicatoare, minoritari în propria noastră țară! (...)/ Dorința multora ca România să fie federalizată, pierzând din vedere că nu suntem născuți precum Iugoslavia, ca un conglomerat de popoare, mai ales în perspectiva, neplăcută pentru ei, a devnirii noastre ca singura forță notabilă de echilibru din Balcani, nu va avea niciodată câștig de cauză”.

● În „Azi”, noul ministru al Culturii, Ludovic Spiess, care îl înlocuiește pe Andrei Pleșu, îi acordă un interviu Corinei Crețu: **Sunt un ministru incomod**. □ Într-un interviu acordat Gabrielei Vrâncianu (**Epocile fără cultură sunt epoci triste**), Eugen Simion vorbește despre literatura contemporană și despre condiția criticului literar: „Criticul este un spirit, un om care gândește, dăruit cu anumite calități și este dependent, în foarte mare măsură, de structura sa intimă. O critică total obiectivă nu este posibilă și cred că nici n-ar fi bine, așa cum nu este posibilă nici o critică aptă să judece cu maximă exactitate totul. Tocmai această relativitate îi asigură longevitatea ei, spunea Mihai Ralea. (...) Critica anului 2000 trebuie să fie întotdeauna accesibilă. Detest textul ilizibil. Aici sunt de părerea filosofilor: O idee bine gândită este și bine exprimată. O critică bine gândită nu poate fi, deci, decât o critică accesibilă. G. Călinescu este o încântare la lectură (la fel E. Lovinescu). Farmecul lor vine din farmecul exactității”.

● Scandalul literar provocat de pamfletul lui Paul Goma (*Capra și căprarul*) continuă să fie prezentat în paginile „Cuvântului” (nr. 43). În partea a treia a scrisorii sale trimise din Paris, Damian Necula (*Uneori gloria te face ranchiunos*) își exprimă dezamăgirea de a fi descoperit că vechiul său prieten, Paul Goma, îl înseriase într-o listă de „securiști”, „pentru că asta se pare nu se prea poate verifica (deocamdată) și oricum este foarte la modă”, și aceasta, exact în vremea când susținea, la o universitate pariziană, un seminar despre cel considerat un adevărat opozant al comunismului: „Paul Goma, martirul, va continua să figureze în teza pe care o voi preda în această toamnă (...). *Reclamația* din «Contemporanul» vine din supărarea sa pentru faptul că nu el, ci Dumitru Țepeneag a avut în anul de grație 1989 ideea înființării unei Uniuni a scriitorilor români în exil, dată fiind și creșterea numărului de scriitori români exilați, dar și paraliziei la care Uniunea Scriitorilor de la București fusese împinsă de către politica «culturală» din Capitala României”. □ Tudorel Urianu recomandă volumul *Minunatele amintiri ale unui ambasador al golaniilor* (Editura Humanitas, 1991) de Alexandru Paleologu.

23 octombrie

● Liviu Ioan Stoiciu scrie în „Luceafărul” (nr. 43) despre recenta mineriadă (*Mișcări de stradă instrumentate de putere*), cu compasiune pentru „blamații mineri din Valea Jiului”, veniți la București în septembrie 1991 „să moară pentru a da duh creator (...) unor idealuri pierdute de societatea românească pe zi ce a trecut de la Revoluție”: „Acești mineri asupriți de soartă dintotdeauna, ce n-au noroc de guvernanți care să țină seama în mod special și de nenorocirile vieții lor ieșite din comun! Trăind la zeci și sute de metri în subteran, șobolani, în condiții infernale, primitive, cu explozii ale gazului metan posibile în orice clipă, inundații și prăbușiri de falii în tot locul... Mineri din Valea Jiului ce n-au parte de la Revoluție încoace măcar de o iluminare cât de cât satisfăcătoare pe galerii în criză de becuri și nu au nici măcar parte de elementarele cizme (...) sau salopete, purtând pe ei zdrențe – așa cum i-am văzut pe străzile Capitalei și pe 25-27 septembrie 1991. (...) Mineri fără speranță, îndobitociți de mizerie și sărăcie nu numai în subteran, ci și acasă la ei. (...) Bieții mineri fiind considerați ultimii oameni, abrutizați de băutură odată ieșiți la lumina soarelui, alcoolul fiind singurul în stare să-i mai facă să uite de necazuri și nedreptate: fără folos, o dată ce puterea îi prezintă ca pe niște infractori cotidiani cu salarii uriașe, leneși și nerecunoscători societății”. □ Despre mineriada din septembrie scrie și Ștefan Agopian (*Un puci pe jumătate eșuat*), satisfăcut că „iată că ceea ce era de neclintit, s-a clintit. Dl. Roman și echipa de unicate ce îl înconjură au părăsit scena politică. Forțele care l-au silit pe primul ministru să abandoneze sunt obscure, fiindcă minerii puteau fi destul de ușor puși la punct (...). Dl. Roman a numit totuși aceste forțe și a pus căderea guvernului pe seama unui puci neocomunist. Singurii

neocomuniști care ar fi putut pune la cale așa ceva, având destulă putere pentru asta, sunt cei doi președinți ai camerelor, plus dl. Iliescu. Ajutați, bineînțeles, de șeful SRI-ului”.

24 octombrie

● Sub titlul *Bătălia ierarhică*, Mircea Iorgulescu publică în „România literară” (nr. 43) o lungă scrisoare deschisă adresată Marianeii Marin, ca reacție la un articol al acesteia din nr. 37 al revistei „Contrapunct” (*Soia vrajbei noastre*), în care poeta intervenea în recenta polemică dintre Paul Goma, Nicolae Breban și Dumitru Țepeneag. „Întrebi (...) cum de sunt posibile asemenea sfâșieri. Le sugerezi caracterul fratricid. Invoci (...) chiar interesul general sau, dacă preferi, național (scriind: «cel care pierde în toată această situație are un nume binecunoscut: literatura română»). Se poate să fie, într-adevăr, trist (...); dar este oare și inutil, de nu chiar primejdios (pentru literatura română!) cum lași tu să se înțeleagă? (...)/ Am fost apoi emoționat dintr-un motiv oarecum personal. Iată-l. De vreo două-trei luni (după apariția în «Adevărul» a articolului lui Valeriu Cristea *Cui i-e frică de Monica Lovinescu?*) am început să scriu (...) un «text» (...) intitulat *Soia în bucate*. (...) Iar tu scrii și publici un articol intitulat *Soia vrajbei noastre*! Iată, mi-am zis, Mariana Marin pune degetul pe soia. (...)/ Însă articolul tău m-a și contrariat. Pui tu degetul pe soia dar scrii, parcă friptă la degete, retractil: «nu pot comenta ce n-am trăit și, prin urmare, n-am cum să știu». (...) Nu poți comenta epoca fanariotă pentru că nu ai trăit atunci? (...)/ Știu, scrisoarea-pamflet a lui Paul Goma a șocat. (...)/ Dar scrisoarea lui Paul Goma era o replică! Era un răspuns; nu începea un «schimb epistolar», ci întrerupea un lung monolog – lungul monolog ofensiv al lui Nicolae Breban./ (...) Detest culisele și pe cei care au vocația culiselor. Suntem scriitori; ne înfățișăm lumii prin ceea ce scriem; trăim, existăm prin textele noastre; de ce am cotrobăi *dincolo* de ele?! (...) Nu demult, într-un interviu publicat în «România literară», Andrei Pleșu era de părere că I. Negoițescu nu are dreptul să facă judecăți defavorabile privitoare la Constantin Noica întrucât (...) «Negoițescu a avut o biografie care nu-i dă dreptul să facă judecăți de acest tip». Ce enormitate! Aș fi fost interesat să văd *argumentele* lui Andrei Pleșu, nu o atitudine de cumătră («nu discut cu tine, că ești oficioasă!»). Nu s-a bizuit toată lunga campanie de terfelire a intelectualității românești de după '89 pe exacerbară biograficului (înțeles ca pubelă)?! (...)/ Timp de mai bine de un an de zile (...) Nicolae Breban a atacat constant și vehement emigrația culturală și literară, de fapt, câțiva oameni, ba numindu-i, ba făcând aluzii cât se poate de străvezii la ei. (...)/ Să fie publicația condusă de Nicolae Breban chiar atât de necitită încât abia scrisoarea lui Paul Goma să fi atras atenția asupra ei? (...)/ La fel ca Valeriu Cristea care se tânguie că Monica Lovinescu a scris despre el că este «un chinez» *după* ce exegetul lui Dostoievski publicase un articol în care afirma «aș vrea să fiu chinez!», Nicolae Breban se

văicărește că a fost agresat de Paul Goma. (...)/ Știu, se poate spune că Paul Goma a procedat într-un chip nepermis. L-a acuzat pe Nicolae Breban de colaborare cu Securitatea. (...) O asemenea învinuire este inacceptabilă./ Voi spune chiar mai mult: din cauza tonului violent și a acestei acuzații, Paul Goma i-a oferit de fapt lui Nicolae Breban o șansă, unica imaginabilă de altfel, de a evita o discuție la obiect. (...)/ A fost Nicolae Breban exilat?/ Nicidecum. Cărțile autorilor exilați erau retrase din librării și biblioteci, numele lor nu mai puteau fi citate etc. (...) Nicolae Breban a fost în permanență publicat în România, cărțile i-au fost recenzate, au concurat la premiile literare din România, numele nu i-a fost niciodată pus la index.../ (...) Nu putem face, firește, nici un fel de supoziții în legătură cu vreun eventual statut special pe care l-ar fi avut Nicolae Breban. O certitudine, totuși, există: exilul lui este o impostură./ Nu e singura. (...)/ Uniunea proiectată de Nicolae Breban la Paris în 1989 urma să fie o Uniune alternativă. (...)/ Ceea ce Nicolae Breban nu spune (iar D. Țepeneag nu explică) este că prezența actualului director la «Contemporanul – Ideea europeană» în acest proiect a fost una ascunsă, din umbră, conspirativă. Și în scrisoarea lui Paul Goma, și în cea a lui Bujor Nedelcovici (...) există date peste care nu se poate trece. Numele lui Nicolae Breban lipsește cu desăvârșire dintre numele inițiatorilor. Oficial, public, au fost trei inițiatori: D. Țepeneag, Bujor Nedelcovici, Sorin Alexandrescu. (...) De ce trebuia să rămână secretă implicarea lui? (...) D. Țepeneag este cel mai în măsură să știe dacă Nicolae Breban a fost ori nu adevăratul inițiator și de ce prezența lui trebuia să fie, a fost, una ocultă, acoperită./ Dar, este o altă evidență, D. Țepeneag nu a dat nici o lămurire. (...) D. Țepeneag, spre deosebire de Nicolae Breban, a fost un opozant pe față și consecvent al regimului comunist. Și-a asumat riscuri considerabile și a plătit dramatic pentru atitudinea lui. (...) Iată de ce propozițiile de acum ale lui Paul Goma referitoare la el sunt mai mult decât regretabile./ Regretabilă este însă și atitudinea lui D. Țepeneag. El încearcă să-l proiecteze pe Paul Goma într-un soi de marionetă mânuită de alții. După D. Țepeneag, Paul Goma ar fi o creație artificială, un mit fabricat de el, D. Țepeneag, și de Monica Lovinescu. (...) D. Țepeneag este de părere că Paul Goma scrie aidoma lui Eugen Barbu, adică violent și trivial; să fi uitat D. Țepeneag ce a scris el însuși despre Al. Paleologu, anul trecut în «Contrapunct»?! Sigur, nu i se poate pretinde lui D. Țepeneag să rămână senin după «furtuna» din scrisoarea-pamflet a lui Paul Goma. După logica pamfletului, D. Țepeneag avea toate motivele să-i răspundă violent lui Paul Goma. Dar a-l compara pe Goma cu Eugen Barbu este aberant./ Nu avea însă, credem, nici unul pentru a se auto-prezenta în postura de trăgător de sfori. În postura de manipulator. (...) Departă însă de a-i fi favorabilă, auto-prezentarea ca ins ce acționează, machiavelic, din culise îl situează într-o lumină mai degrabă dezavantajoasă. Cu atât mai mult cu cât D. Țepeneag nu spune nimic, dar nimic!, despre rolul lui Nicolae Breban în inițiativa creării unei Uniuni

alternative (...). Ceea ce confirmă, indirect, existența unor «culise»./ D. Țepeneag este într-adevăr o victimă, dar este victima lui Nicolae Breban, nu a lui Paul Goma. (...)/ E un episod din *bătălia ierarhică* dusă în momentul de față în România în toate planurile vieții sociale; cum ar fi putut oare lipsi din cel literar? (...) Împrejurarea că este o bătălie de fapt inutilă și că prelungește, într-o lume totuși diferită, codurile și normele celei anterioare, decedate în decembrie '89, nu o face mai puțin virulentă. Recuperarea (sau câștigarea) de poziții privilegiate (...) iată de pildă ce-l mână în luptă pe Nicolae Breban. (...) Da, Nicolae Breban reintră în politică, împins de aceeași poftă de putere ce îl făcuse măcar inconfortabil pentru lumea literară". □ Sub genericul „Centenar Perpessicius”, sunt publicate articolele lui G. Dimisianu, *Centrismul estetic*, și Constantin Pricop, *Un profesionist al criticii*. □ Ștefan Aug. Doinaș scrie eseu *Cioran înainte de Cioran*.

25 octombrie

● În revista „22” (nr. 42) Rodica Palade îl intervieuează pe Andrei Pleșu, fost ministru al Culturii în cabinetul Roman (*Guvernul – o echipă care vine, încearcă și pleacă*). R.P.: „Ce oameni de cultură au fost împotriva dumneavoastră?”; A.P.: „Mulți. Și în mai multe momente: a fost un prim moment de euforie inițială, când lucrurile păreau să fie într-un perfect acord, un al doilea moment a fost cel în care mi s-a spus că e rușinos că nu plec și, un alt moment, când mi s-a spus că e rușinos că vreau să plec. Față de această consecvență în trei timpi a opiniei publice, mi se pare că încăpățânarea mea s-a dovedit utilă. Sunt însă de acord că pentru un om care n-a renunțat definitiv la exercițiul profesiei sale, o prea lungă întârziere în administrație și în politic reprezintă un pericol mortal. Drept care, în economia propriei mele vieți, faptul că istoria a dus la o asemenea schimbare radicală de cabinet ministerial este un beneficiu”. R.P.: „Dar în raporturile dv. cu intelectualii – practic, i-ați cunoscut pe toți acum – v-ați schimbat?”; A.P.: „Pe lângă amărăciunea de a constata că societatea civilă românească nu reușește să se articuleze, în acest final, am și amărăciunea că raporturile cu intelectualitatea, cu creativitatea s-au dovedit mult mai dificile decât mi-am imaginat. Știu că această mărturisire o să contrarieze. Dar, ca să nu spun mai mult, simt adânc nevoia, și mă bucur că există perspectiva, ca, măcar câțiva ani de aici înainte, să întâlnesc cât mai puțini intelectuali, cât mai puțini artiști. Aș prefera doi-trei ani de pustiu sau de ambianță pastorală în care, din când în când, să nu întâlnesc decât oameni simpli. (...) Am o mică indigestie finală, care, sigur, încet-încet, va trece. Simt o uriașă nevoie de singurătate. Chiar dacă par o natură jovială, în realitate, îmi plac și suport bine singurătățile. Iar lucrul care mi-a lipsit cel mai mult în acești doi ani a fost singurătatea. Abia aștept să mi-o recapăt”.

● În „Contemporanul. Ideea Europeană”, sub titlul *Regele față cu Diavolul roșu*, Gheorghe Grigurcu scrie depre „una din victimele majore ale comunis-

mului”, Mihai I (care împlinea la data de 25 octombrie 70 de ani): „Stând ca un ghimpe în ochii nomenclaturii ce și-a clădit puterea și bunăstarea pe ilegalitate, suveranul legitim al României e tratat azi cu reaua credință și cu tonul grobian al anilor '40-'50. (...) Sub aceeași conjuncție de astre însângerate, în cinci colțuri, (ex?)poetul-senator Romulus Vulpescu îl declară pe regele exilat drept un... nomenclaturist (injurie delirantă, divulgând neputința unei dispute raționale), iar publicistul de la «Adevărul» Sergiu Andon brodează un reportaj fantezist pe marginea unor informații fanteziste, de un haz dubios și de o lipsă de bun-simț certă. Din smârcurile ceaușist-nomenclaturist-securiste ale presei ce ilustrează noul extremism, se înalță, de asemenea, trombe de noroi pestilențial înspre figura venerabilă a monarhului nostru. Ne vom opri asupra unuia din aceste texte, intitulat, cu un vădit deficit de inteligență, *Mihai de Hohenzollern mizează pe hungarism*, iscălit Horia Brestoiu (...) și apărut în «Totuși iubirea», nr. 41/1991...”.

● În „Contrapunct” (nr. 43), Gheorghe Crăciun publică articolul *Scriitorul și puterea sau despre puterea scriitorului*: „Adevăratul stăpân al realității e scriitorul, nu omul politic. (...) În fața scriitorului care scrie, Puterea e handicapată. De aici toată această draamă a incompatibilității”. □ În cronica sa politică, Emil Ionescu evaluează *Problemele Opoziției* după căderea cabinetului Roman și instaurarea guvernului interimar de coaliție al lui Theodor Stolojan, criticând poziția acomodantă a PNL și compromiterea „tuturor instituțiilor statului de drept” de către puterea fesenistă. □ Alexandru George salută reeditarea cursurilor de metafizică ale lui Nae Ionescu și stăruie asupra „soluțiilor” din volumul de publicistică *Roza vânturilor*, editat în 1937 de Mircea Eliade (*Nae Ionescu și soluțiile sale*). Autorul articolului afirmă că moartea prematură a lui Nae Ionescu ar fi fost provocată „se pare datorită otrăvurilor strecurate de o prințesă năbădăioasă cu care «isihastul» nostru întreținea, printre altele, relații intime” și conchide, citând o anecdotă relatată de Șerban Cioculescu, că „acesta e un motiv pentru care opera lui să fie grabnic publicată. Sfânt sau fatasmă supărătoare, e totuși un gânditor cu o acțiune capitală în opinia intelectuală a țării noastre din perioada interbelică”. □ Florin Berindeanu scrie despre eseistica interbelică a lui Mircea Eliade din volumul *Solilocvii*, recent reeditat (*Un Eliade metalitar*), iar Mircea Vasilescu comentează volumul *Monologul polifonic* al lui N. Steinhardt (*Vocile monologului*). □ Ion Bogdan Lefter prezintă un volum experiment al lui Mircea Horia Simionescu (*Atelierul MHS*) – de fapt, o revistă-manuscris din „atelierul personal”, făcând, la final, considerații amuzate despre raporturile dintre „apolitism” și „politic” în interiorul acestui text nonconformist, parodic la adresa tuturor discursurilor publice ale actualității (*Atelierul „Bietului artizan”*). □ Magdalena Bedrosian comentează elogios romanul *Ambasadorul* de Ioan-Mihai Cochinescu (*O carte miracol*). □ Sub titlul *Micul jurnal de la Iași*, este publicată prima parte a unui dialog dintre Sorin Antohi și Dan

Petrescu; discuția se învârtă în jurul lui Constantin Noica și a *Jurnalului de la Păltiniș*, ca și în jurul raportului „actoritas”-„potestas”. □ Sumarul mai conține partea a doua a convorbirii dintre Mariana Marin și Paul Goma (*La fabrica de scriitori*) despre experiența Școlii de Literatură „Mihai Eminescu” din anii '50, poezie de Mariana Marin (poemul politic *Ruleta*, prezentat ca „pastilă” de atitudine) și Ion Stratan, proză de Ruxandra Cesereanu (*Groparul și/sau Tereza cu solzi*) și un nou fragment din eseu *Măștile lui Don Juan* de Octavian Paler.

29 octombrie

● În „Dreptatea”, Gheorghe Grigurcu (*Cică niște calpuzani*) ia din nou atitudine față de „apolitismul” unor literați ai momentului. „Care este criteriul adevăratului apolitism? Desigur, unul al neimplicării reale, al echidistanței senine față de formele politice care se înfruntă. Al unei indiferențe față de politic, în toate circumstanțele, ilustrând o consecvență. Dar persoanele stilate și pretențioase la care ne referim iau distanță numai față de o anume postură politică, pe care o blamează cu sârg, în numele altei posturi politice, nedecarate, deși extrem de bine marcate în subtext”.

● În partea a patra a textului *Uneori gloria te face ranchiunos*, din „Cuvântul” (nr. 44), Damian Necula explică faptul că înființarea unei Uniuni a scriitorilor din exil nu însemna „spargerea exilului”, cum crede Paul Goma, din respectiva organizație urmând să facă parte „toți exilații ce se ocupau de literatura română, toți cei ce arătaseră grijă pentru literele și spiritualitatea românească”, adică și „doamna Lovinescu, domnul Ierunca”, și Paul Goma. Damian Necula îi reproșează lui Goma lipsa maturității și a responsabilității pe care „actele sale o presupuneau, dacă nu chiar instituția disidenței deschisă tuturor celor ce vroiau să pună umărul” la realizarea unei idei. „Încercarea de a arunca oprobiul asupra unor colegi (sau foști colegi, sau anti-colegi, după cum dorește)” era una dintre preocupările „instituției de tristă amintire, pe care cu toții o hulim, și este nedemnă de acel Paul Goma pe care memoria mea ar fi vrut să-l păstreze”.

30 octombrie

● Florin Manolescu publică în „Luceafărul” (nr. 44), sub titlul *Un clasic al singurătății*, o cronică la volumul *Amurgul gândurilor* (Editura Humanitas, 1991), ultimul volum publicat de Cioran în România precomunistă (1940). „În afara limbii, foarte multe lucruri sunt franțuzești în *Amurgul gândurilor*. Pe lângă eleganța și claritatea speculației, prin care Cioran s-a impus încă de la debut, atracția latentă pentru *paradox* (repudiat de mai multe ori în teorie, dar practicat cu delicii ori de câte ori se ivește ocazia), prețuirea acordată moraliștilor și, în latura de *jurnal* mascat a unei cărți altfel lipsite de prea multe repere materiale clare, prezența mărcilor de referință ale unui sistem tipic parizian, parcul, bulevaradele, mansarda.”

31 octombrie

● Dorin Tudoran intervine în polemica dintre Paul Goma și Nicolae Breban într-un articol din „România literară” (nr. 44), „**Realisti**” vs. „**idealiști**”: „Sigur, tonul scrisorii lui Paul Goma era vehement. Sigur, tonul dlui Nicolae Breban era mai moderat. Numai că adevărul esențial (nu includ aici detalii ce pot fi controversabile) cuprins în scrisoarea lui Paul Goma era – și rămâne – la fel de vehement, de evident. În schimb, «adevărul» dlui Nicolae Breban este foarte, extrem de... moderat. Este aproape de fragilitatea unui pod de chiciură aruncat peste un Vezuviu în erupție./ (...) Problema esențială rămâne (...) aceea că Paul Goma semnala nu doar episoade din viața diasporei românești din Franța pe care (probele mi se par destul de evidente în textele semnate de Bujor Nedelcovici, Monica Lovinescu, Mircea Iorgulescu) dl. Nicolae Breban le prezintă într-o manieră atât de «originală», încât nimeni din cei ce le cunosc nu le pot... recunoaște. În interminabilele sale cearșafuri memorialistice-eseistice, dl. Nicolae Breban rescrie (și) istoria vieții și activității sale *din țară* într-un mod atât de «personal», încât mi-e greu să înțeleg de ce tocmai unui om ca Paul Goma nu i s-a putut acorda credit când încerca să atragă atenția că dl. Nicolae Breban se înșală, *programatic*, și cu privire la trecutul său (...) de *membru... supleant* al diasporei românești din Franța, Germania etc. (...)/ Nu va fi având, oare, dreptul Paul Goma să întrebe «oameni buni, cum puteți înghiți – încă și încă o dată – asemenea baliverne?»”. □ S. Damian semnează, sub titlul **Contagiunea**, un amplu eseu critic în care pune în balanță ceea ce crede a fi partea de rezistență și partea de compromis din literatura scrisă în România comunistă, ilustrându-și prin exemple din proza lui D.R. Popescu și a lui Marin Preda teza conform căreia această literatură ar fi afectată de o „boală” ce s-ar fi insinuat „până departe în celula imaginii, în fibra narațiunii”; în același timp, „unii cronicari nu mai observă stigmatul bolii, declarând că pacientul e zdravăn, neinfestat și că nimic alarmant nu se remarcă”, vizat fiind aici Eugen Simion, pe care „cuvântul «revizuire» îl supără”. □ G. Dimisianu dedică un articol reeditării romanului *Schimbarea la față* de Mihai Sin: **Romanul antitotalitar**.

● Revista „Tribuna” (nr. 40) sărbătorește apariția a 2000 de numere (de la 10 februarie 1957). □ În editorialul intitulat **Încotro?**, Augustin Buzura scrie: „...am refuzat să ne subordonăm vreunui partid sau formații apolitice ori să ne lăsăm purtați de valul de ură, intoleranță și agresivitate care din păcate mai umbrește presa noastră. Am rămas, atât cât ne-a ajutat priceperea, în slujba culturii, a ideilor adevărate ale timpului, optând pentru dialog, civilizație și bun simț, convinși că mai presus de noi se află țara al cărei viitor nu poate fi desprins de cultură. De fapt, fără un accent iarăși pus pe cultură, învățătură și știință este greu de crezut că vom putea păstra prea mult timp libertatea sau edifica o democrație reală”. □ Articole despre „Tribuna” semnează și Radu Mareș (**Ieșirea din istorie**), C. Cubleșan (**Prietenii câștigate**), Dumitru Mircea

(**PRO „Tribuna”**), Ion Lungu (**După 34 de ani**), Constantin Zărnescu (**Tribuna și spiritul brâncușian**). □ Sanda Cordoș propune o **Pledoarie pentru S.F.**, semnalând apariția unei antologii de gen realizate de Cornel Robu, *Timpul este umbra noastră. Science fiction romanelor din ultimele două decenii* (Editura Dacia, 1991). □ Irina Petraș comentează volumul lui Gelu Ionescu *Anatomia unei negații*.

[OCTOMBRIE]

● „Vatra” (nr. 10) se deschide cu un interviu luat de Virgil Podoabă Anei Blandiana și cu articolul-reportaj **Ora Basarabiei** de Alexandru Vlad – consacrat declarării independenței Basarabiei: „Trag cu urechea la graiul moldovenesc din jur. Se votează ceva în plenul adunării generale, probabil împuternicirea parlamentului de-a declara independența. În orice caz o mare de mâini țâșnește în sus, ca un lan de sorg și un *Da!* se aude din toate piepturile. Mâna mea e sus, cât se poate de sus, un vot în plus ilegal și candid, în această uriașă, senină și nevituperantă Piață a Universității. Cea mai bună fotografie a vieții mele de reporter a rămas nefăcută, din patriotism: am ridicat mâna, în loc să apăs pe declanșator”. Reportajul se încheie prin câteva reflecții care încearcă să răzbată dincolo de euforia momentului: „S-a vorbit și se vorbește mult despre independență, într-un consens impresionant, care mă tem că nu are un corespondent pe măsură în patria mună. (...) Cum se va sparge invidiatul lor consens când va veni vremea luptei propriu-zise pentru democrație, cu sinuozitățile și trădările ei mai mici sau mai mari, ce forme va lua inevitabila luptă între părinți? Acum independența aceasta aflată la un pas pare rodul intereselor și demersurilor unei oligarhii naționale formate în antecamerele partidului comunist din Basarabia, așa-zisii «agrarieni». Dar oare cum vor reacționa aceștia când țăranii vor dori pământ și vor face inutile structurile care au generat actualii oameni politici, din care mulți trebuie că vizează locurile ce vor rămâne goale după debarcarea comisarilor unionali? Nu se va pogori atunci peste toți frustrarea, nedumerirea, nostalgia după emulația comună născută în constrângere?”. □ Răspunzând întrebărilor lui Virgil Podoabă, Ana Blandiana vorbește despre structura și mentalitatea poporului român, despre momentul istoric 1989 („Am sentimentul că trăim o perioadă istorică absolut determinantă nu numai pentru următorii ani, dar și pentru următoarele decenii, dacă nu chiar secole, ale istoriei noastre, și dacă acum nu vom face tot ce depinde de noi ca acei ani, decenii și secole să fie așa cum le vrem, atunci și noi – fiecare din noi! – vom fi vinovați de dictatura ce ar învinge, din nou”), regretă celebritatea poeziei „despre «poporul vegetal»” („Sensul ei, pentru mine, este un strigăt de exasperare și de speranță. Nu o notă de proastă purtare pe care o dau eu poporului român”). Mai departe, Blandiana dă detalii despre arestarea tatălui său, despre alte experiențe din copilărie și tinerețe, despre alegerea pseudonimului și debutul publicistic, despre relația cu partidul

comunist și cu ideea de partid în sine, despre implicarea în evenimentele din decembrie 1989, precum și despre atitudinile și opțiunile ulterioare, începând cu propunerea cuiva, la un miting, ca poeta să facă parte dintr-un guvern ideal, al „oamenilor cinstiți”: „Reacția mea de-atunci, reacția absolut spontană, a fost aceea de a mă ascunde. Aveam un fular mare și l-am înfășurat mai strâns, ca să nu mă recunoască cineva. Până în acea clipă avusesem în mod foarte violent sentimentul că sunt foarte fericită. (...) O viață întreagă am crezut că a fi unic este extraordinar. Niciodată nu mi-aș fi închipuit că fericirea de-a fi un număr anonim este mai mare decât aceea de a fi unicat. Dar în clipa în care mi-am auzit numele citat pe lista aleșilor am avut nu numai senzația, ci am avut chiar ca un fel de moment de revoltă, că mi se ia această fericire: că sunt pusă într-o ordine la care nu m-am gândit și pentru care nu mă potriveam (...) această senzație mi-a rămas foarte clară în minte și am povestit-o la foarte mulți ziariști străini ca o explicație (...) a acelor cinci ore de vid politic; explicație a faptului că cei care au fost atunci în stradă și l-au obligat pe Ceaușescu să fugă, adică cei care au încheiat, ca să zic așa, ceea ce începuseră timișorenii, nu voiau să ia puterea pentru că o detestau, și nu pentru ea, ci pentru libertate luptaseră, și erau fericiți că obținuseră libertatea”. □ La rubrica „Radar”, Mihai Sin problematizează condițiile „tulburărilor de stradă” de după 1989, începând cu descinderea minerilor și cu proliferarea marginalilor și a emigranților: „masă de manevră există din belșug pentru toată lumea, așa că orice provocare poate fi realizată fără prea mult efort. O prea dospită «drojdie» a societății (...), ce se manifestă acum la vedere, abandonând «sfielile» de pe vremea dictaturii ceaușiste, pare gata oricând să-și ofere serviciile oricui sau să participe la tulburări de stradă cu un neistovit entuziasm, ca la un spectacol preferat și îndelung așteptat, pentru care nici nu trebuie să plătești bilet. Rândurile lumpen-proletariatului cresc zi de zi. «Colorații» Bucureștiului sunt mai numeroși și mai puternici ca oricând, uneori creând impresia că ei și nu primarul general controlează cu adevărat capitala. Noi întâriri ale lumii interlope pot fi sesizate cu ușurință, de exemplu prin Crângași, cartierul unde s-a pripășit recent o ciudată populație de «emigranți» arabi și negri și unde, aflu de la persoane bine informate, experiențe inedite la noi, ca fumatul de hașiș, nu mai reprezintă o problemă greu de rezolvat. Azi-măine, bande rivale, deja în curs de a-și împărți și disputa «teritorii», își vor rezolva conturile cu arme și gloanțe adevărate”. □ Într-un scurt interviu luat de Ovidiu Pecican, istoricul și editorul belgian Van Balberghe vorbește despre piața de carte din România: „Fenomenul cărții este aici extraordinar. (...) Autori de-ai noștri sunt traduși aici și tipăriți în 45.000-50.000 de exemplare, care sunt citite, vândute... Ceea ce reprezintă de șase-șapte-opt-nouă-zece ori mai mult decât numărul de cititori de acasă. S-ar cuveni, în orice caz, să ne dăm seama că oamenii de aici citesc, și încă bine. Deci nu sunt dedesubturi alimentate printr-o politică special culturală. Există oameni de foarte mare cultură, cu o mare

cunoaștere a mai multor literaturi străine; mult mai mulți decât la noi, în Belgia. (...) Atunci când sistemul economic pare aberant, când e, de fapt, un sistem absurd – consorțiumul editorilor care decide, fără să fi întreprins nimic special în acest sens, ce să se publice, vezi deodată că nu e totul alb sau negru, și vezi că responsabili acestor consorții au în România, într-adevăr, o meserie importantă, pentru că ajung să determine care sunt lucrările ce merită să fie vândute. La noi publicul decide. (...) Aici deciziile le iau acești responsabili de consorțiumuri. Și merge!”. □ Al. Cistelean semnează o cronică la volumul *Românește* de Virgil Ierunca, în care vede, după *În cunoștință de cauză* a lui Ion Negoieșcu, „a doua carte care abordează problema [colaboraționismului scriitorilor] fără ocolișuri, fără fariseisme, sofisme sau ezitări” (*Românește, cu scandal*). □ Aurel Pantea scrie despre poezia lui Nicolae Ionel (*Vorbirea care vede*). □ La rubrica „Jurnal de lectură”, Lucian Raicu scrie despre Norman Manea, *Le bonheur obligatoire* (Albin Michel, 1991) și despre Marcel Mihaș, *Întoarcerea la cuvinte* (1991). □ Ion Negoieșcu redescoperă lirica lui Dimitrie Anghel (*Poetul Dimitrie Anghel*). □ Se publică poeme de Gheorghe Grigurcu, Angela Marinescu, Ruxandra Cesereanu și din poeți germani contemporani.

● Nr. 36 din „Tineretul liber – Suplimentul literar și artistic” (devenit lunar) este consacrat unor „disparații, morți misterioase” din literatura română și universală. □ Editorialul lui Ov. S. Crohmălniceanu se intitulează *Sub zodia neșansei. Disparația Jurnalului Hortensiei Papadat-Bengescu*. Criticul se referă, mai întâi, la romanul *Străina*, oferind o serie de informații prețioase. □ Dosarul *Disparații – morți misterioase*, întocmit de Ioan Lascu din „tăieturi de foarfeci și traduceri”, are în vedere următoarele texte: *Ceikovski s-a sinucis?*, *Napoleon – bărbat sau femeie?*, *Homer – o simplă invenție?*, *Enigmaticul Rimbaud, Unde e comoara anticei Troia?*, *Saint-Exupéry – accident sau sinucidere, Un suspect se sinucide*. □ Sorin Preda îl interviuează pe Ion Zamfirescu: „*Asupra morții lui Nae Ionescu planează dubii serioase*”. □ Și Gabriel Stănescu se ocupă de Nae Ionescu, dar sub aspectul triumfului spiritului socratic în cultura română: „Absența «operei», a activității «științifice» pe care Nae Ionescu le ignora dintr-un impuls socratic, au constituit treptat aspectele de acuzare ale comentatorilor mărunți, dar și ale colegilor universitari”. □ Tot Sorin Preda realizează și un interviu cu Augustin Frățilă: „– *De fapt, Grigurcu recidivează. Și mă gândesc la modul, pe care mă opresc să îl calific, de a trata opera lui Marin Preda. Se pare că Grigurcu vrea să urechească toată literatura română. Ce crezi că se ascunde în spatele atitudinii sale contestatare?*! – După opinia mea, Grigurcu este excesiv. Înțeleg principiul care este unul al poziționării corecte după repere valorice absolute, în intenția de a se racorda cândva la literatura mondială. Cred că tocmai asta nu-i reușește. Nu-i reușește mai ales poza sa, de instanță morală supremă. De altfel, criteriul după care i-a judecat pe Nichita, Marin Preda,

D.R. Popescu ar deveni credibil dacă ar diferenția clar și explicit domeniile în care operează (etic sau estetic). Pe de altă parte, de vreme ce este cunoscută polemica celor din diaspora cu cei din țară, orice aparență de răfuială trebuie reprimată, cel puțin pe moment, tot cu fermitatea conștiinței profesionalismului”.

● În „Familia” (nr. 10), Gheorghe Grigurcu scrie despre convorbirile cu Regele Mihai de curând publicate de Mircea Ciobanu în volum. □ Horia Al. Căbuți discută cu Alexandru Paleologu despre șansa României de a se integra în Europa prin cultură. Al. P. despre receptarea literaturii române în Franța: „Puține persoane au citit în românește cărți românești importante. Cât privește traducerile, puțini autori români sunt traduși în franceză, iar traducerile lor nu au ecou. Pe de altă parte, sunt și niște confuzii între cărțile de autori români care scriu în franceză: de pildă foarte mulți pun pe același nivel autori ca Cioran sau Ionesco, cu Constantin Virgil Gheorghiu. Or, aceasta este o confuzie de valori”.

● În nr. 10 din „Steaua” Grigore Scarlat publică un articol despre criza literaturii române ante- și postdecembriste (*Complexul literaturii*): „Literatura românească se află într-un punct dificil. Cred că orice schimbare fundamentală provoacă o stare de incertitudine, de neîmplinire în spațiile imaginației românești. Scriitura de acum mi se pare asemena cu cea de la sfârșitul Primului Război”. □ Un grupaj dedicat lui Perpessicius, la centenar, reunește texte de Mircea Popa (*Un maestru al foiletonului critic*), T. Vârgolici (*Istoria literaturii*), D. Vatamaniuc (*Monumentala arhitectură eminesciană*), T. Tihan (*Dulcea „captivitate” a scris-cetitului*), Nae Ionescu (*Perpessicius și revoluția literară – gazetăria de Universul Literar sau manuscripturi*).

● În „Calende” (nr. 10), Monica Lovinescu scrie despre romanul *Sabina* de Paul Goma.

[OCTOMBRIE-NOIEMBRIE]

● Revista „Apostrof” (nr. 10-11) continuă publicarea răspunsurilor la ancheta privind reevaluarea literaturii române după 1989. Augustin Buzura e de părere că singurul criteriu după care trebuie făcută o istorie literară este cel „valoric”. Alexandru Vlad înclină către un criteriu „etic, ceva mai apoi axiologic-moral și mai la sfârșit lucrurile se vor mai cerne odată și vor fi evaluate după un criteriu estetic”, textualismul, ca „tactică de «spatele frontului»” fiind în opinia sa supus perspectivelor (auto)reevaluării. Deși nu crede în infailibilitatea unei reevaluări, Ioan Moldovan opinează că „Ceea ce contează însă este să vezi, să simți, să participi la această *tentație a purificării*, să crezi că purificarea e posibilă” și numește trei autori care „rezistă în rău”: Corneliu Vadim Tudor, Eugen Barbu și Adrian Păunescu. Sanda Cordoș propune două tipuri de reevaluare: „reevaluarea literaturii, întemeiată pe un criteriu eminamente estetic” și o reevaluare „ce ar avea ca obiect *atitudinea socială, morală*, a oamenilor de

cultură din ultima jumătate de veac. O asemenea reconsiderare, bazată pe criteriul moral, dar și pe solide cunoștințe de sociologie și de istoria mentalităților, bine documentată și lipsită de *parti-pris*-uri ar putea avea bune efecte terapeutice pentru criza morală prin care trecem”. Simona Popescu vorbește despre „comportamentul schizoid al multor scriitori români”, care s-au complăcut în „mediocritate” prin „acceptarea non-valorilor”, dar militează pentru preeminența criteriului estetic. Printre autorii care ar rezista și după 1989, în opinia respondenților, se numără autorii de limbă română din exil (exemplu: Mircea Eliade). □ În articolul *Arheologia vinovăției*, Florin Sicoie atacă „fenomenul de stabilire a vinovățiilor ce trebuia în mod necesar să urmeze abolirii comunismului” și dezideratul „unei justiții purificate”. □ Adrian Popescu reflectează asupra „curajului esopic” al lui Eugen Jebeleanu: „Curajul învăluit al scriitorului român din vremea dictaturii. Nu e destul să miști mulțimile. Nu e exploziv, ca versurile lui Dinescu, dar e un început, o breșă” (*Eugen Jebeleanu sau masa din colț*). □ Viorel Mureșan semnează micul eseu *Lentila „Rimbaud” glose la un poem de Leonid Dimov*. □ Virgil Leon scrie despre pedagogia „socratică” a lui Nae Ionescu (*Socratism experimental*). Despre volumul *Românește* (1991) de Virgil Ierunca referă Ovidiu Pecican, despre *Convorbiri cu Mihai I al României*, interviu de Mircea Ciobanu, scrie Octavian Soviany, iar de romanul lui C. Stere *În preajma revoluției* dă seamă Liviu Malița. □ Rubrica „Estuar” e dedicată lui Arșavir Acterian, din care se publică un fragment sub titlul *Caiet de note nedatate*. Grupajul e întregit de un interviu acordat de Acterian Martei Petreu în care dă detalii despre biografia familiei Acterian, despre opțiunea legionară, despre relația cu Eugen Ionescu și despre perioada detenției de după război. În privința legăturilor cu mișcarea legionară ale fratelui său Haig, Arșavir Acterian precizează: „Care a fost legionarismul fratelui meu... a fost asta: era prieten cu o seamă de legionari. (...) Direcția Teatrului Național i-a fost nefastă. Și când a avut loc revolta legionarilor sub Antonescu... Radu Gyr a dat ordin să se pună la dispoziție teatrul și balconul pentru o ședință... un miting... și s-a tras, n-a căzut nimeni...”; el însuși se consideră „complet detașat de legionarism”: „A fost un atașament superficial, era o atmosferă de entuziasm, aveau mulți studenți, era atât de ușor să se dăcă masse de-astea compacte în care intrau, cum spune Ortega y Gasset, tot felul de specimene. Din nenorocire pentru această mișcare, această caracterizare care li se dă, de criminali, este exactă, au acoperit-o ei cu propriile lor fapte”. □ Într-un interviu luat de Ion Urcan, Cornel Regman atinge, între altele, problema cronicii literare: „De mult mă războiesc cu mentalitatea care pretinde criticului, ca dovadă a împlinirii sale, sinteza. Dar ce e sinteza în materie de critică? Unde începe ea și unde sfârșesc modalitățile «nesintetice»? Sau, mai pe șleau spus, de la câte pagini în sus se poate vorbi de sinteze? (...) După mine, critica nefuncționarească e intim și genuin sintetică, ea are în vedere – chiar când urmărește parțialul – întregul, și nu se așterne la

lucru fără a se asigura că deține o imagine proaspătă, reînnoită a totalității. Așa se explică de ce un foileton al lui Perpessicius sau Pompiliu Constantinescu își păstrează nemicșorată capacitatea de sugestie, în timp ce multe «sinteze» din cele ce ne-au asaltat sub eticheta de micromonografii (simple descrieri ale operei) încep a nu mai spune nimic”. Mai mult: „Cronica literară devine o «instituție» când și literatura despre care dă seamă e structurată pe niște linii de forță și de... continuitate”, exercițiul critic fiind „în fond o polemică implicită”. □ Ștefan Borbély semnează un eseu despre *Procesul* de Franz Kafka – **Procesul – o consacrare?** □ „Dosar”-ul din acest număr îl prezintă pe **Cioran înainte de Cioran** prin intermediul unor scrisori trimise de acesta lui Bucur Țincu, la începutul anilor 1930. Grupajul epistolar e prefăcut de o evocare a figurii lui Bucur Țincu și a împrejurărilor găsirii epistolelor semnată de Horia Stanca (*În amintirea lui Bucur Țincu*) și de prezentarea lui Ion Vartic: aceste scrisori „reprezintă un certificat de autentificate pentru gândirea lui Cioran: citindu-le, îți dai seama că sentimentul disperării la Cioran nu este reflexul vreunei mode filosofice sau a uneia istorice, ci expresia netrucată, aproape indecentă, a propriilor experiențe existențiale”. □ Norman Manea e prezent în acest număr cu un text incisiv, semnat cu inițialele *n.m.*, în care persiflează „inflația de eroi” și disidenți de după 1989: „Subtili agenți ai geniului de Scornicești pozează în neînțeleși, mitomani de ieri lângă mitomanii de azi, cutare plonjează simultan în cele două centre ale elipsei, cutărescu devine negru din cap până în picioare, ca un coșar, prietenul său se purifică, diafan... Necunoscuți care au străbătut în lung și în lat și în adânc infernul Gulagului românesc relatează, în sfârșit, incredibila lor suferință. Intelectuali de prestigiu care, exasperați de demența ultimă a dictaturii, au sfidat-o, până la urmă, cu îndrăzneală și disperare, sunt batjocoriți în public. Foști securiști cu vechime își reiau, senini și ineputabili, durabila profesiune sau se dovedesc, dintr-o dată, energici comis-voiajori, negustori iscusiți și cinici, decizi să se îmbogățească, acasă sau oriunde, cu orice preț”. I se adaugă preluarea unui text intitulat **Despre Clovni: Dictatorul și Artistul**, apărut anterior în publicații din Franța și Statele Unite și inclus în volumul de eseuri *On Clowns: The Dictator and The Artist*, pregătit pentru apariție în 1991. □ Virgil Leon semnează eseu **Intelectualii față cu perversitatea**, unde „revolta populară din decembrie ‘89” e calificată drept „eșec relativ”: „Eșec, pentru că n-a determinat ieșirea din istoria perversită (comunizată, «republicanizată»); relativ, pentru că a inițiat procesul ieșirii din Sistem”. □ Corin Braga prezintă un eseu despre simbolul solar din *Poemele luminii* de Lucian Blaga (**Soarele negru din Poemele luminii**). □ În jurul personalității lui Lucian Blaga gravitează și interviul luat de Ovidiu Pecican istoricului Pompiliu Teodor, care dă detalii despre ultima parte a vieții poetului și filosofului, îndeosebi în raporturile sale cu regimul politic.

● „Echinox” (nr. 10-11) recuperează prin mărturii și documente efigiile unor mari personalități ale culturii române: Constantin Noica, Emil Cioran, Mircea

Eliade. Pe prima pagină, Gerhardt Cjeika semnează articolul *Noica – Spiritul pustiit al Vestului*, articol publicat inițial în „Frankfurter Allgemeine Zeitung”.

□ Achim Miha publică un text confesiv și evocativ: *Rohia, Sebeș, Păltiniș*. □ În sumar mai figurează: *Note despre exil la Eliade și Cioran*, sub semnătura Lorenei Păvălan; un fragment dintr-un studiu mai amplu al Cristinei Müller, *Ipostaze ale exilului*, având drept referințe cărțile *Dumnezeu s-a născut în exil* și *Cavalerul resemnării*; un text al lui Ivan Sandess (de la New York University), *Elixiluri, disidențe și alte subversiuni central europene* (cu accente asupra situației ungare), un studiu al Svetlanei Slapsak (de la Universitatea din Ljubljana), *Evoluția disidenților jugoslavi*, și un altul semnat de Alexander Kyosseff (de la Universitatea din Sofia), *Principiul dublei simulări*.

[OCTOMBRIE-NOIEMBRIE-DECEMBRIE]

● Nr. 10-11-12 din „Caiete critice” se deschide cu două comentarii critice despre Mircea Eliade. Valeriu Cristea scrie despre jurnalul acestuia, insistând asupra degradării biologice de la senectute și a obsesiei „judecății istorice” (*Amurgul zeilor*), iar Eugen Simion analizează din unghi hermeneutic o serie de proze mitico-fantastice (*Pelerina, Dayan, La umbra unui crin* ș.a.), reproșându-le că au devenit „prea demonstrative” (*Ca într-un roman de aventuri*). □ Ovid S. Crohmălniceanu comentează volumul de debut *Desiștea*, unde Marian Ilea, membru al cenaclului de proză „Junimea”, și-a reunit o parte din proze; criticul e de părere că „adevărata vocație a lui Marian Ilea e de humorist original prin ineditul materiei”, manifestând rezerve față de utilizarea nepotrivită a „manipulărilor textualiste” (*Un umorist original*). □ Eugen Simion dialoghează cu scriitorul româno-parizian Virgil Tănase (întâlnirea a avut loc în septembrie 1991, la Sinaia): „E.S.: Am discutat zilele acestea despre românități și despre romanitatea orientală în cadrul Forului internațional al românilor și originarilor din România, în timp ce în capitala țării bățele intrau în Parlament. (...) D. Țepeneag îmi declara că el a devenit scriitor de limbă franceză dintr-o disperare, într-un moment în care s-a izolat de românii din Paris și a simțit nevoia să se izoleze și de limba română. Ceea ce nu-i va fi greu pentru că n-a părăsit niciodată limba română. Care sunt proiectele tale în această direcție?/ V.T.: În ceea ce privește trecerea la limba franceză, aici motivațiile mele au fost următoarele: senzația că un scriitor există nu numai prin scrisul lui, ci prin existența lui într-un mediu natural. El trebuie să publice, el trebuie să fie citit, criticat, înjurat, să răspundă la rândul lui. Nu cred în scriitorii care trăiesc izolați (...) într-un acvariu. Neavând nici o speranță să public în România, a continuat să scriu în românește și a exista în literatura exilului mi se părea o formă de a trăi într-o menajerie... (...) Voluptatea pe care un scriitor o are, scriind în românește, n-o are nici un scriitor de limbă franceză... Culorile pe care le ai în limba română, substanțele pe care le ai sunt mult mai numeroase și mai bogate. Am scris numai câteva

povestiri în limba română în ultimii ani, dar, fără îndoială, în măsura în care nu voi fi constrâns de timp să scriu în franceză și pentru că trăiesc, material vorbind, din această activitate, voi rescrie și în limba română. (...)/ E.S.: *Să te întreb ceva despre «intelligentsia» Românească la Paris. Zilele acestea ai participat și tu, am participat și eu la o discuție între reprezentanții comunităților românești din diverse țări. De la Paris n-ai venit decât voi, tu și cu Edgar Reichmann. Cunosc și eu destul de bine această comunitate, am și eu păreri mele, dar aș vrea să le cunosc pe ale tale. Ce se întâmplă în special cu scriitorii români din Paris la ora actuală?* V.T.: Nu pot să spun, constat numai că nu ne vedem, nu ne întâlnim sau, dacă vrei, legăturile sunt pur întâmplătoare. Mă văd din când în când cu Ilie Constantin, de pildă. Dar o mișcare a scriitorilor români de la Paris nu există. Am văzut în presa românească, s-au făcut discuții foarte ample în legătură cu tentativa de a se face o asociație a scriitorilor români în exil. La această discuție am participat și eu, până la urmă am plecat trântind ușa pentru că ideea mea era: ori să se facă o uniune a scriitorilor care s-o înlocuiască pe cea din țară, care nu-și mai îndeplinea rolul, ori să facem o organizație politică, dar ca să facem o uniune a scriitorilor români împotriva totalitarismului, asta nu mi se părea important. Am spus cu această ocazie că în acest context mă simt mult mai apropiat de Adrian Păunescu, care este scriitor, decât de alți oameni foarte stimabili care au publicat câteva poezioare patriotice în revistele exilului. Cred că intransigența profesională pe care am aplicat-o și pe care mi-o aplic și mie însumi, nu mi-a adus numai prieteni. Îmi continui drumul meu./ E.S.: *Ceva din aceste dispute răzbate și în presa românească. Ai urmărit, desigur, polemica Goma-Breban-Țepeneag-Bujor Nedelcovici. La ora actuală toți contestă pe toți. (...) Mi-am propus într-o zi să recitesc revistele literare din ultimele luni, să fac un fel de tur de orizont, să văd dacă a mai rămas un scriitor român cât de cât important, după cel de-al doilea război mondial, care să nu fi fost contestat moral, politic etc. Termenul de colaboraționist e frecvent. Sadoveanu e colaboraționist, Arghezi a fost colaboraționist, Preda e nomenclaturist pentru că a fost directorul editurii Cartea Românească ș.a.m.d. E o isterie generală și acum vine și emigrația cu bolile ei, cu complexe ei. Ar fi extraordinar de trist ca această prăpastie, care începe să se profileze, să se adâncească. (...) Întrebarea următoare ar fi: dacă crezi că s-a făcut o cultură autentică după al doilea război mondial aici, în condițiile totalitarismului, sau a fost un deșert?!!* V.T.: Pentru mine, lucrurile sunt foarte simple, cultura și literatura română se fac în România și ca întotdeauna o regulă are și excepții. (...) Nu mi s-a părut nimic mai periculos decât a crede că literatura română se face în exil. Pentru că revin la ideea pe care am expus-o adineauri: exilul reprezintă pentru un scriitor o menajerie, e o viață în menajerie. Într-o menajerie nimic nu mai e autentic. (...) De fapt, monstrul există în forme diferite absolut peste tot. Voi luptați aici cu un monstru, scriitorii francezi

luptă cu același monstru care are o altă figură. Atunci când te ocupi de foarte subțirea pânză care acoperă mâna monstrului, sigur, lucrurile sunt diferite. Dar un scriitor care merge la substanța lucrurilor, care merge în adâncul lucrurilor, găsește întotdeauna aceeași catastrofă sub diferite aspecte istorice./ E.S.: *Ești foarte binevoitor cu păcatele românești. Te-ai întreba dacă nu crezi că violența poate fi un rău românesc?*/ V.T.: Nu, nu-i un specific românesc. Am întâlnit în Occident violența sub forme la fel de brutale ca în România. În aceste zile în care vorbim au fost iarăși minerii la București. Spargeri și manifestații de violență de asemenea natură există în Occident mai des decât ne închipuim. După aceea, am întâlnit violența manierată care există și ea în societatea occidentală, o violență care nu este foarte diferită de cea a totalitarismului românesc, numai că este mult mai insidioasă, mult mai bine pusă în formă... Violența la care am asistat nu mi se pare un element specific românesc. (...)/ E.S.: *Cum vezi sfârșitul acestui mileniu, ce crezi că poate aduce el pentru societatea românească?*/ V.T.: Nu se poate ca umanitatea să se fi oprit la societatea capitalistă occidentală, nu se poate ca mintea noastră să nu imagineze un alt viitor... Eu refuz să-mi imaginez viitorul ca o societate în care dacă vom avea mai multe cămăși și mai multe izmene lumea va fi mai fericită. (...)/ E.S.: În momentul de față au apărut noii procurori morali ai scriitorilor. *E drept că mulți dintre ei sunt scriitori mediocri, veleitari, resentimentari, alții sunt foști laudători ai lui Ceaușescu care peste noapte s-au reciclat și au devenit judecători foarte aspri.* (...) *Ce gândești despre această judecată de apoi?*/ V.T.: Cred că în situații de catastrofă istorică, termen pe care-l folosesc mereu pentru această perioadă, este moral acela care a rezistat până la ultimele limite... care i-au fost lăsate făpturii sale. Eu, de pildă, știu, și sunt foarte liniștit s-o spun pentru că am înfruntat moartea și când am fost în România, și în Franța! Știu, de pildă, că n-aș fi rezistat la o amenințare asupra copiilor mei. Fiecare are punctele lui de slăbiciune. Pentru mine, cel care a rezistat până la capăt – dar nu pot să știu, nici pentru prietenul meu cel mai bun, unde este capătul puterii lui de rezistență – cel care a rezistat până la capăt este un om moral. Știu alții pe care Dumnezeu și destinul i-au ferit de încercări și care pot apărea ca persoane perfect morale, dar pe care îi bănuiesc de destul lichelism încât să se plece de la prima lovitură. (...) Am trăit într-o societate în care am fost foarte multă vreme convinși că va mai dura o sută de ani. Cultura română și literatura română trebuia să existe în aceste condiții. Aș vrea să citez un scriitor despre care se spune uneori mult rău, Nicolae Breban, a cărui atitudine era foarte limpede: «Eu, Nicolae Breban, eram în Comitetul Central, ceea ce îmi permite ca la *România literară*: 1. Țepeneag să aibă rubrică; 2. Goma să fie salariat; 3) Să-l public pe Virgil Tănase». Se poate discuta dacă târgul merita sau nu merita făcut. (...)/ E.S.: *Ce crezi despre posibilitatea acestei revoluții morale care să nu devină o nouă injustiție morală?*/ V.T.: Sunt împotriva unui Nürnberg românesc. Să nu uităm

că dimensiunea ortodoxă e importantă, cred, în spiritualitatea românească și că mila produce uneori regenerarea morală a păcătosului”. □ Secțiunea de „Comentarii” a revistei conține un text cvasi-memorialistic al lui Al. Piru despre G. Călinescu, pornind de la circumstanțele istorice și culisele scrierii romanului *Bietul Ioanide*. Sunt relatate convorbiri ale tânărului ex-asistent universitar al lui G. Călinescu – trecut deja „pe linie moartă” – cu profesorul său despre modelele personajelor din roman. Sunt consemnate, de asemenea, „reacții ale celor implicați” (Al. Rosetti, C. Balmuş, Iorgu Iordan ş.a.) pe marginea manuscrisului cărţii (*Bietul Ioanide*). □ Florin Mihăilescu scrie despre volumul *Eminescu și mutațiile poeziei românești* de Ioana Em. Petrescu, marcând astfel dispariția prematură a universitarei clujene: „N-am putea încheia aceste pagini decât exclamând cu o irepresibilă tristețe: ce splendidă inteligență a pierdut istoria noastră literară de azi prin dispariția, atât de nedreaptă și de neașteptată, a Ioanei Em. Petrescu!” (*De la poetica vederii la poetica viziunii*). □ Dan Grădinaru semnează un eseu ludic, în maniera criticiunii postmoderne, despre poezia lui Emil Brumaru (*Neurasteniile doctorului Brumaru*), iar prozatorul Ioan Lăcustă glosează moralist în marginea „momentelor” și „schitelor” lui I.L. Caragiale: „Demagogia de azi e ca demagogia de-acum o sută de ani. Adică nimic în sufletul românului nu s-a schimbat. Ciudat, doar, că domnului Caragiale nu-i pasă de toate acestea. Zâmbește doar, cu lacrimi. Între Momente”. (*Și totuși, Caragiale*). □ Sub titlul *Cultură, civilizație, spirit critic*, Sebastian-Vlad Popa publică prima parte a unui eseu despre viziunile lui E. Lovinescu și, respectiv, G. Ibrăileanu asupra „specificiului național”, pe fundalul istoriei ideilor din epocă. □ Continuă dialogul dintre Eugen Simion și Aurora Cornu despre *Tânărul Preda*. □ Nicolae Bârna comentează volumul *Prepeleac* al lui Constantin Țoiu, în care prozatorul întreprinde o „lectură originală”, neconvențională, a operei lui Ion Creangă (*Exegeza artistă: Prepeleac*). □ Alunița Cofan recenzează volumul de povestiri *Jurnal de toamnă* al lui Nicolae Țic, comparat cu schițele lui I. Al. Brătescu-Voinești (*Universul domestic al „diaristului”*). □ Sebastian-Vlad Popa comentează pe un ton dominant negativ volumul *Pauză de respirație* al poetilor Andrei Bodi, Caius Dobrescu, Simona Popescu, Marius Oprea (*I+3*), raportându-se la considerațiile lui Florin Manolescu din „Luceafărul”, care „notează favorabil «mizerabilismul» celor patru poeți” într-o „cronică mai degrabă dispusă să explice și să contextualizeze profilul poeziei din *Pauză de respirație* decât să-l comenteze critic”. Potrivit lui S-V. P. „cea care dovedește, totuși, ureche muzicală și deține astfel, în mod cert, privilegiul unui simț magic este Simona Popescu”, care „intuiește un joc al formelor discursului poetic, capabil să confere lecturii un relief surprinzător și dramatic”. La Andrei Bodi „remarcabilă (...) este curgerea blajină, sacadată și destul de afonă a poemelor”. Caius Dobrescu „nu reușește să organizeze lexicul decât după acel stereotip al intențiilor funeste, al senzațiilor maladive, lipsite (...) de dramati-

citare”. Pe ansamblu, „poezia cu care tinerii poeți au ales să-și facă debutul are un singur atu: este la fel de monocordă, de gri și de întunecată, plictisită și plictisitoare, de sufocantă ca și spiritul acelei epoci care s-a insinuat prin toți porii în fiecare dintre noi, în toate lucrurile. Astfel încât, situată la polul opus poeziei triumfaliste, această poezie subversivă, ale cărei premize și mize poetice sunt corecte, sunt oneste, face adevărata «cronică» a momentului. Rezultatul este exact și oarecum simplu: «cronica» este prea fidelă, prea realistă. (...) În planul invenției poetice propriu zise, cei patru nu propun astăzi nimic nou, dimpotrivă, urmăresc linia a ceea ce înseamnă (...) eșecurile unei anumite tradiții optzeciste de care, altminteri, debutanții se despart: regresul evident al artei poetice, deși susținut de o atitudine-protest. (...) A pune semnul egal între existență și ficțiune sau poezie, iată ultima (deși învechita) obsesie a artistului (postmodern?). Ce mai poate separa, astăzi, poezia mizeriei de mizeria însăși a poeziei?”. Cu următoarea concluzie: „Deși manieristă, infinit consacrată, ajunsă la saturație, această poetică a mizerabilului, a «veceului în depărtare», se dovedește prea «intelectualistă», subtilă și, lucru ușor de verificat, o modă (aproape «retro») impusă pentru un public tot mai restrâns, mai intim, mai «avizat» și mai expert, din care eu nu reușesc încă să fac parte”. □ Este reprodușă o *Scrisoare din Paris* a poetului Miron Kiropol către Eugen Simion: „Citesc în fiecare săptămână cele câteva reviste literare pe care le primesc din țară și mă răscolește clocotul lor, fantastică meditație asupra literaturii cum nu mai există în Franța. De la civilizația Occidentului ar trebui luate mai ales pietrele sale vechi. (...) Materialismul Occidentului va distruge literatura Răsăritului?”. □ La „Cronica edițiilor”, Dumitru Micu comentează volumul *Nu* al tânărului Eugen Ionescu, reeditat pentru prima oară la Humanitas (*Creativitatea negației*).

NOIEMBRIE

1 noiembrie

● Eugen Simion publică în „Literatorul” (nr. 9) prima parte a unui articol despre volumul lui Virgil Ierunca *Românește (Turcirea intelectualilor)*: „Spirit polemic, Virgil Ierunca nu-și menajează adversarii și nu-și alege totdeauna vorbele. Faptul se vede și în aceste pagini vechi unde lupta politică este deschisă și judecata de valoare este sensibil influențată de opțiunea ideologică. Eseiul este, altminteri, un meloman avizat și un excelent critic de poezie. Când își va tipări cronicile, se va vedea că, în multe cazuri, Virgil Ierunca a pus diagnostice exacte despre poezia română postbelică și a dat interpretări elocvente, deși o anumită rigiditate etică îl împiedică să accepte (cazul Arghezi, cazul Nichita Stănescu) ceea ce trebuie acceptat, totdeauna, de către un critic literar și anume, evidența talentului.../ Cartea are inevitabil (...) un caracter confesiv și polemic. Din notele subiective strecurate în text și,

îndeosebi, din capitolul *Concesii*, putem deduce preferințele și idiosincraziile lui Virgil Ierunca în ceea ce privește literatura română. Și unele și altele sunt influențate, repet, de opțiunea sa politică. Accentul se deplasează în această situație, de la operă spre biografia omului care scrie, deși criticul atrage atenția într-un loc, în sensul gândirii lui Proust și Valéry, că ar trebui «să împușcăm interesul și curiozitatea pentru biografia poetilor»... Este primul care nu respectă această regulă, greu, de altfel, de respectat când este vorba de politică, ideologie, morală socială etc. Articolele sale despre Arghezi nu mai lasă nici un dubiu în această privință”.

● Ilustrat cu cinci gravuri de Wanda Mihuleac inspirate de opera lui Cioran, nr. 44 al revistei „Contrapunct” este dedicat în cea mai mare parte unui Colocviu Emil Cioran desfășurat la București și Sinaia în perioada 19-22 octombrie 1991, organizat de Ministerul Culturii, Ambasada Franței la București și Fundația Humanitas. □ Pe prima pagină, Andrei Pleșu publică un articol de celebrare a stilului cioranian (*Umor și muzică*): „Când obții splendoarea vorbind drespre neant, nu neantul are de câștigat, ci splendoarea”. □ Elena Ștefoi îl interviează pe Gabriel Liiceanu, pornind de la recenta editare inedită a volumului *Îndreptar pătimaș* („*Cioran este unul dintre puținii autori care vor rămâne din acest secol agitat*”). Printre altele, Liiceanu evaluează ponderea și prestația invitaților străini și români la Colocviu, dar și receptarea lui Cioran în afara țării, cu observația că „nu noi îl consacram pe marele nostru contemporan”. Este anunțată și proiectarea în serial a filmului despre Cioran (realizat la Paris împreună cu operatorul Constantin Chelba), a cărei amânare este pusă de Liiceanu pe seama faptului că atenția publică ar fi fost monopolizată de tulburările politice recente: „Cultura are întotdeauna de pierdut când are loc o asemenea isterie pe plan social. Noi trăim de un an și jumătate într-un asemenea spațiu isteric și dumneavoastră știți la fel de bine ca mine că nu aceasta a fost cea mai fecundă perioadă a vieții noastre în planul creației. (...) Mi se pare deci normal ca noi să prindem acel moment în care febra societății scade cu un grad, două”. □ Scriu despre Cioran: Florin Berindeanu (*Reîntoarcerea lui Cioran*), Mircea Vasilescu („*Précis de lecture*”), Cristian Petru (*Aniversare „per absurdum*”), Doina Uricariu (*Cioran par lui-même*), Ștefan Aug. Doinaș (*Conflictul eului cu sine însuși la E.M. Cioran*), Sorin Alexandrescu (*Emil Cioran – Istorie și utopie*, o paralelă contrastivă între iluziile din *Schimbarea la față*... și deziluziile din *Histoire et Utopie*), Frédéric Martel (*Câteva impresii pe marginea colocviului Cioran*, moralistul fiind prezentat ca „elevul bun care a câștigat la marea competiție a Occidentului”), Iliana Gregori (*Mesianism și demonie în „Schimbarea la față a României”*), Irina Mavrodin (*Cioran: efectul de descompunere, efectul de compunere*), Dan Stanca (*Timpul răscumpărat*), Dan C. Mihăilescu (*O familie de cuvinte*), Sorin Vieru (*La un Colocviu...*), un eseu – prezentat ca „debut” – al Ilienei Polovrăgeanu (*Trei discursuri despre neodihnă*). ■ Dan Stanca e de părere că

„a-l citi și a-l iubi pe Cioran înseamnă a fi anticomunist. Deoarece Cioran este un spirit eminentement îndreptat împotriva stângii și a egalitarismului imbecil”.

■ Irina Mavrodin scrie despre paradoxul „discursului care nu se uzează niciodată”, vitalitatea lui transformând, mereu, descompunerea în recompunere.

■ Dan C. Mihăilescu consideră că „textul eului” și obsesia românească sunt inseparabile atât de opera în română, cât și de cea franceză a lui Cioran.

□ Pe ultima pagină este reprodus, în traducerea lui Grete Tartler, un fragment din volumul de convorbiri al lui Cioran cu Sylvie Jaudeau (prezentă la Colocviiu).

□ Partea a doua a dialogului realizat de Mariana Marin cu Paul Goma (*La fabrica de scriitori*) rememorează episoade de la „Școala de literatură” din România anilor 1950 și „procesul lui Gh. Grigurcu”.

□ Continuă (sub titlul *Despre Noica și filosofie*) transcrierea dialogului „incomod” dintre Sorin Antohi și Dan Petrescu pe marginea *Jurnalului de la Păltiniș* și a figurii lui Constantin Noica (purtată la finele anilor 1980, convorbirea ar fi trebuit să intre în sumarul *Epistolarului*). Este reprodusă și o scrisoare amicală a lui filosofului către Dan Petrescu.

● Sub titlul *Prestigiul scriitorului e în scădere*, „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 44) publică o primă parte a unui amplu interviu luat de Dorin Popa criticului ieșean Val Condurache, care face o pledoarie în favoarea normalității în viața socială și în viața literară deopotrivă, pronunțându-se tranșant împotriva „extremismelor” de tot felul. Scăderea de prestigiu a scriitorului, după 1989, îi apare criticului interviuat ca un simptom al normalității, ca un semn al despărțirii de automistificarea în care scriitorii, dimpreună cu publicul acestora, au trăit în perioada comunistă. „Noi am trăit foarte mult în ficțiune”, afirmă Val Condurache – de exemplu, tirajele exagerat de mari ale cărților românești postbelice țin de această «ficțiune». „Scriitorul era un *personaj* câtă vreme era un opozant al puterii politice. Dacă totalitarismul mai dura, scriitorul risca să fie sanctificat. Dar hai să ne gândim acum: cine ar fi avut nevoie de un mausoleu în care, în loc de Lenin, să fie așezat Dostoievski sau Tolstoi? După mine, cota de popularitate a scriitorului va fi în continuă scădere. Niciodată el nu se va mai bucura de cota de simpatie și de credit pe care a avut-o în ultimii zece ani ai dictaturii. Scriitorul nu are nevoie de asta. De aceea mă întristez când văd pe unii încercând să reediteze o glorie pe care numai politica a putut-o asigura”. (Transcrierea interviului continuă în nr. 45, din 8 noiembrie 1991.)

● Într-un interviu acordat lui Dorin Popa pentru revista ieșeană „Cronica” (nr. 29), Andrei Pleșu ironizează anumite scenarii conspiraționiste intens vehiculate după Revoluție și dezmente speculația că l-ar fi cunoscut înainte de 1989 pe Virgil Măgureanu (directorul Serviciului Român de Informații): „De Măgureanu n-am știut decât după ce-am intrat în guvern, iar la Tescani nu era chiar așa cum scrie domnul Radu Portocală într-o carte, care a apărut pe afară și unde explică că, acolo, m-am întâlnit și cu Iliescu. S-ar părea că Tescaniul

era un fel de agora pe unde treceau securitatea, partidul, disidența. În realitate, eram destul de solitar acolo, nu era chiar o asemenea aglomerațiune, iar prezența tuturor care treceau era foarte bine înregistrată”.

● Eugen Barbu semnează în „România Mare” (nr. 70) articolul *S-a suit scroafa în copac* (despre Andrei Pleșu și „noua nomenclatură”): „Un cuvânt care circulă foarte mult în lumea noastră se numește «nomenclatură». El face vogă și creează confuzii. Cum nu aici o să discut despre cei în cauză, vreau numai să mă opresc la o altă familie socială, numită «elitiști» (...), caii breji ai societății noastre”. Printre acești „elitiști” – gruparea din jurul lui Noica, „ființe bine crescute, inteligente, culte, care au activat, cum se știe, la Sibiu, într-un cenaclu filosofic – toată stima pentru ceea ce au făcut, salvând gândirea românească de la periferia culturii!”. Și mai departe: „Ca unul care mai ține un condei în mână, m-am bucurat, iată, că și celor înzestrați le-a venit rândul. Filosofi, scriitori de subțire, ba chiar și miniștri manierați în locul foștilor cismari care au avut «opere» politice, ce-i drept, din care s-au făcut ruguri sau au fost adunate într-un muzeu al imposturii, fabricate de «negrii» tocmiți și iscălite de o academiciană, soția a unui geniu politic pe care nu numai eu ci și alții i-au cântat în articole dictate pe paragrafe, fără rușine (!); „Istoria culturală se repetă. S-a creat, și o spun cu durere, un elitism păgubitor, deși gruparea Noica s-a justificat până acum cu aparițiile de la foarte prolifică editură Humanitas, care și-a propus și a și reușit să scoată la iveală opera celor mai interesanți esești și filosofi români, după ce un nebun pusese botniță gândirii românești. (...) Libertatea de gândire și de acțiune sunt legi sfinte ale adevăratei culturi. (...) Acum, că dl Pleșu s-a retras la Peleş, cu distinsa sa curte de filosofi, să urăm noului ministru al Culturii, dl Spiess, o carieră ceva mai senină, ferită de elitismul pe care l-a practicat ilustrul său înaintaș, spre binele culturii noastre”.

2 noiembrie

● Valeriu Cristea se pronunță în „Adevărul” cu privire la disputa provocată de Paul Goma în lumea literară (*Când absurdul devine grotesc...*): „Nu prea mai primesc cărți de la scriitori... Pentru că apar mai puține și sunt mai scumpe, pentru că nu mai lucrez la «România literară», pentru că se consideră cu după 22 decembrie 1989 m-am compromis politicește (mai bine mă compromiteam înainte, mi-ar fi fost infinit mai ușor acum, atâtea exemple mi-o dovedesc)... M-am simțit de aceea foarte emoționat când nu de mult mi-a parvenit volumul unui important poet contemporan, cu o dedicație normală, ca în vremurile... bune de altădată (bune pentru că scriitorii erau, în marea lor majoritate, uniți). (...)/ Perioada postrevoluționară a fost, este plină de surprize. Neplăcute, de cele mai multe ori. Dintre acestea, pe mine continuă să mă mire (...) exemplul de intoleranță dat de unii scriitori. Căci intoleranța presupune o dogmă. Iar dogma e tot ce poate fi maistrăin spiritului crator, prin definiție liber. (...) E o

curiozitate a zilelor noastre să vezi scriitori ce se declară anticomuniști comportându-se ca niște comisari (ai poporului sau doar ai unor elite). Înfierând, condamnând, lipind etichete, amenințând, dând dovadă de o mare vigilență: nici un criptocomunist nu le scapă; le scapă doar amănuntul (...) că aceștia erau cripto și înainte, în anii socialismului mai mult sau mai puțin biruitor. Sau poate că nu e nimic curios în această contradicție doar aparentă. Totuși, a fi campion al democrației și intolerant sunt lucruri care nu prea merg împreună. (...) Am putea spune că datorită lor avem o variantă românească a partidului turc al Căii Juste (partidul – turc – o fi bun, a câștigat de altfel recente alegeri, numele lui nu-mi place însă, îmi amintește de alte căi, juste și ele). Acel «cred că» cu care ar trebui să începem totdeauna rostirea – după cum cu înțelepciune zicea odată dl. Andrei Pleșu – pare să-și fi luat de mult zborul de pe meleagurile noastre. (...) Sigur e că, din păcate, spiritul lui nu a pogorât peste exilul românesc. Grozav de zbuciumat și el. Acea mult dorită uniune a forțelor literaturii noastre de pretutindeni s-a realizat deocamdată, blestemat și strâmb, întru suspiciune. O singură literatură română și, vai, o singură, vastă încrâncenare. Am importat sau am exportat această stare de spirit? Am dat-o noi exilului sau acesta ne-a dat-o nouă? Cred că s-a produs mai curând o nefericită osmoză a urii. Până unde s-a putut ajunge otrăvind-ne unii pe alții ne-o arată faptul că Dumitru Țepeneag însuși a fost acuzat. De ce anume, n-are pe moment importanță. Cred în schimb că are importanță să știm de către cine: de nimeni altul decât de Paul Goma (...). Pentru cititorii mai tineri mă grăbesc să spun că Dumitru Țepeneag și Paul Goma au fost un fel de Castor și Pollux ai disidenței românești timpurii. (...)/ Îl urmăresc de multă vreme cu tristețe (căci –trebuie oare s-o mai spun – îl respect, îl admir și îl prețuiesc pe autorul *Cutremurului oamenilor*) pe acest nou Paul Goma, un Paul Goma înveninat, disprețuindu-ne, cred, totuși, prea mult, oricât de vinovați am putea fi, față de el și, așa, în general. Înveninarea lui măsoară însă înveninarea noastră, a tuturor./ Paul Goma suspectându-l pe Dumitru Țepeneag?! Dar e absurd!// Și în același timp cât se poate de firesc, în climatul moral infestat de ură în care, noi scriitorii, ne complacem de aproape doi ani”.

● Sub titlul *Figurile suspiciunii*, Laurențiu Ulici comentează în „România liberă” romanul lui Nicolae Breban *Pândă și seducție*: „Un roman al autorului, dacă vreți. Al autorului cu sine și față de sine, dar și al autorului în lumea reală, mărturisind, explicit și nuanțat, un punct de vedere asupra unei realități istorice care a stat decenii la rând sub zodia deformatoare, alienantă, a suspiciunii”.

5 noiembrie

● Apare în „Cuvântul” (nr. 45) ultima parte a unei scrisori trimise de Damian Necula (*Uneori gloria te face ranchiunos*), reacție împotriva pamfletului scris de Paul Goma, *Capra și câprarul*. Un alt reproș făcut lui Goma este absența

unor texte de felul *Discursului de la Salzburg* al lui Vaclav Havel, „texte pentru susținerea democrației în general și a celei românești în zbaterea ei pe drumul regăsirii, în special. Texte pentru lămurirea istoriei contemporane, atât de încurcate încă, texte care să-l situeze în ochii săi și ai noștri în lumina pe care poziția lui mai veche o impune. (...) În locul acestora și în loc să se ia în serios, Paul Goma ne oferă o reclamație fără nici un fundament, și aceea scâncită și scrâșnită. O plângere cu ifose, într-un stil nedemn nici de o precupeață excedată de nervi darămite de un scriitor cu ceva statură”.

● În „Dimineața”, C. Banciu salută realizarea unei ample antologii din lirica lui Marin Sorescu, la editura „Bonniers” din Stockholm, sub titlul *Jag sag lius pa jorden.../Am zărit lumină...*. Antologia conține 80 de poezii, selectate din 12 volume publicate de Sorescu de-a lungul a mai mult de 25 de ani. Selecția, versiunea suedeză a poemelor și introducerea aparțin traducătorilor Mariane Sandels și Dan Shafran. La întrebarea, adresată poetului de Dan Shafran, privind provocarea pe care o reprezintă, pentru literatură, la capătul câtorva decenii de autoritarism, posibilitatea exprimării necenzurate, Marin Sorescu răspunde: „Am fost, timp de peste 30 de ani, ca un scafandru care stă la adâncime, obișnuindu-se cu presiunea enormă, încercând să-i facă față, să-i reziste și iată-mă dintr-odată ieșit la suprafață, în plină lumină, în aer și aproape că simt asta ca o durere, ca o amețeală, cu venele umflate de lipsa de presiune exterioară. Ceea ce trebuie să spun oblic va trebui spus direct, aluzia, ambiguitatea, metafora vor trebui restructurate”.

7 noiembrie

● Editorialul lui G. Dimisianu din „România literară” (nr. 45), *Scrisori deschise*, argumentează relevanța polemicilor găzduite în ultimele două luni în paginile revistei și avându-i ca protagoniști pe scriitori ca Paul Goma, D. Țepeneag sau Dorin Tudoran: „Publicarea acestor intervenții, făcută, înainte de toate, în numele respectării dreptului la opinie, se justifică și prin faptul că ele prezintă (...) un interes istorico-literar deosebit. Vom adăuga acum că nu doar istorico-literar ci și unul de rezonanță mai largă, implicând socialul, politicul, psihologicul. (...) Oricât de subiective ar fi aceste mărturii, oricât de mult macerate de orgolii personale, ele au calitatea, prețioasă, de a fi expresia teării directe. (...) Din alăturarea și confruntarea depozițiilor, chiar dacă acestea, uneori, se contrazic până la a se exclude, ochiul expert va desluși calea spre adevăr, iar istoricul de mâine își va putea construi, sprijinindu-se pe ele, sintezele sale «obiective»./ (...) S-a vorbit (s-a vorbit în sens propriu, pentru că *nu s-a scris*) despre cazul Țepeneag, despre cazul Goma, despre cazul Dorin Tudoran, despre cazul Deșliu, despre cazul Blandiana, despre cazul Nedelcovici, despre cazul Dinescu, despre cazul celor șapte scriitori care s-au solidarizat cu Dinescu etc., dar acestea au devenit «cazuri» pentru că posturile de radio străine, și în primul rând «Europa liberă», le-au făcut cunoscute.

Altfel, în țară, nimic altceva nu s-a înregistrat decât o succesiune de enigmatice «dispariții», cu mult mai multe, desigur, decât cele enumerate, căci la fel de brusc «dispărea», ieșea din atenția publică orice intelectual notoriu care făcea un gest de disidență sau numai alegea drumul exilului./ Astfel stând lucrurile, a produce documente cât de cât clarificatoare despre această perioadă «tăcută» a literaturii noastre postbelice, ni se pare o acțiune mai mult decât necesară”. □ Este publicat un interviu realizat de Dorin Popa cu Nicolae Breban (și datat 12 octombrie 1991), *Am fost atacat timp de 20 de ani în toată presa românească*. □ Nicolae Manolescu comentează, sub titlul *Proză politică*, un volum de publicistică politică al lui Ion Cristoiu, *Punct și de la capăt* (Publishing House ELF, 1991), arătând că, prin articolele sale din „Expres”, „Zig-Zag” sau „Expres-Magazin”, publicistul cu pricina „reînnoadă” cu „tradiția excepțională a prozei politice românești, întreruptă vreme de peste patru decenii”. Deși îi reproșează „un anumit parti-pris ideologic”, la pachet cu „unele sechele de gândire comunistă” (de pildă, „pare convins că garanția reformei o oferă unitatea din sânul partidului de la putere”), sau înclinația spre „senzaționalul așa-zicând internaționalist”, articolul îi este, în ansamblu, favorabil gazetarului, lăudat atât pentru atitudine și pentru profesionalismul jurnalistic, cât și pentru talentul de prozator: „Lui Ion Cristoiu nu i-a scăpat caracterul nici unuia dintre evenimentele politice din primăvara anului trecut (...). Comentariile sale sunt totdeauna simple, «la obiect», scrise parcă direct pe pielea evenimentului. Această particularitate, acest tatuaj politic, se păstrează în multe dintre textele lui Ion Cristoiu. Excursiunile savante ori istorice lipsesc de obicei. Ion Cristoiu n-are nici plăcerea «documentării» evenimentelor prin fapte scoase din tradiția istorică, pe care o întâlnim, de pildă, la Alexandru George, nici pregătirea politologică a unui Vladimir Tismăneanu. Dar el are o priză superioară la eveniment, este un bun diagnostician și anticipează, deseori în chip uimitor, sensul evoluției lucrurilor”. □ În sumarul numărului figurează texte critice/eseistice de: Mircea Iorgulescu (*Panait Istrati și „Cruciada Românismului”*), Ștefan Aug. Doinaș (*Dialogul multiplu*), Alexandru George (*Talpa și Omega*).

8 noiembrie

● Mircea Mihăieș publică în „Orizont” (nr. 45) un editorial despre „decăderea societății românești” sub regimul Ion Iliescu, „președintele liniștii noastre” (*E liniște și e frig, seniori...*). □ Sub titlul *„Avem nevoie de un zid de care să ne dăm cu capul”*, același Mircea Mihăieș realizează un interviu cu scriitorul și militantul civic Stelian Tănase – despre condiția scriitorului confruntat cu istoria și politicul. S.T.: „Relația cu literatura este asemănătoare uneia cu o amantă pe care ai iubit-o mult și pe care o descoperi într-o ipostază neobișnuită. O iubită care se îmbolnăvește, care se enervează, care uneori arată mai rău. Or, noi trebuie să stabilim niște relații de normalitate cu literatura.

(...) Cred, de pildă, că în viitor cota lui Buzura va cădea foarte mult. De ce? Pentru că *literarul* este foarte puțin prezent acolo. Pariul meu rămâne pe estetic. Dacă nu are valoare literară o carte nu reprezintă nimic". □ Cornel Ungureanu semnează un articol elogios despre Mihai Șora, căruia îi examinează obârșiile bănățene și antecesori (*Mihai Șora. Rădăcinile*). □ Pe aceeași pagină, Ioan Flora scrie despre propria condiție minoritară de scriitor român din Banatul sârbesc (*Mantaua neagră sau despre condiția scriitorului minoritar*); textul a fost citit la Timișoara, pe 31 octombrie, cu ocazia vernisajului expoziției de carte a editurii „Libertatea” din Pancevo. □ O anchetă intitulată ironic *Așa s-a călit celuloza* aduce în atenție situația dezastruoasă a pieței editoriale postdecembriste. Viorel Marineasa, director al Editurii de Vest din Timișoara (*Balada editorului strivit. Înainte de tăcere*), rezumă fenomenul citând declarații ale unor cunoscuți colegi de breaslă: „După opinia cunoscătorilor, privatizarea culturii ar fi trebuit să survină la urmă. Dar iată că avem 900 de edituri particulare. Unii dintre editori au scăpat fără să fie atestați. Alții au patalamaua la mână, însă și-au trădat intențiile inițiale și s-au pus pe scos bani cu orice preț (sic!); ei încalcă nonșalant prevederile legale, neținând seama de copyright și comercializând cărțile la prețuri exorbitante. E drept, există și inși cu bune intenții și cu împliniri în rândul particularilor, dar foarte puțini. «Arcadia» (fosta Întreprindere de Difuzare a Cărții) duce, după opinia tuturor celor care conduc casele editoriale de sub patronajul Ministerului Culturii, o politică anticulturală prin dictatul pe care-l exercită ca urmare a fixării preferențiale a tirajelor. Pe de altă parte, crește prețul hârtiei și al manoperei în timp ce o anumită lucrare e în tipografie, ceea ce pretinde o nouă anchetă de tiraj și înseamnă o cădere a acestuia, sau atrage, pur și simplu, suspendarea ei, anularea imprimării. Astfel, Caragiale, Negruzzi, Petru Dumitriu, Bujor Nedelcovici, Jean-Paul Sartre «beneficiază», la noi, de un tiraj sub limita de 10.000, iar poeți ca Ileana Mălăncioiu, Leonid Dimov, Virgil Mazilescu, Daniel Turcea adună abia 500./ Iată, ca să nu mă simt prea singur, câteva păreri autorizate: Z. Ornea (Editura Minerva): «Fac parte din două echipe de ciocli: în cea a Fondului literar al Uniunii Scriitorilor și din Asociația Editorilor și am sentimentul că particip la îngroparea culturii române»./ Mircea Ciobanu (Editura Eminescu): «Pentru a scoate 50 de cărți pe an întreprindem adevărate salturi mortale, și asta de dimineața până seara!»./ Georgeta Dimisianu (Editura Albatros): «Literatura submediocră pusă în circulație de majoritatea editurilor particulare va corupe treptat gustul public. Am debutat mai mulți tineri în anii dictaturii decât acum»./ Daniela Crăsnaru (Editura Ion Creangă): «Oricum ne învărtim iese o cârpeală. Sărăcia e generală. Nu ne putem permite să plătim offsetul, deci cărțile pentru copii nu se vor mai tipări color. M-am gândit de multe ori, într-o dezolare, nu atât la faliment, cât la posibilitatea ca, odată scadența venită, să editez măcar atunci când vreau, volumul pe care îl vreau. Dacă aş ajunge într-o asemenea binecu-

vântată situație, m-aș opri asupra unui debutant căci oameni de mare talent și fără șansă se găsesc destui în România”. □ Sub titlul *Prietenia ca aventură spirituală*, revista publică două răspunsuri ale lui Gabriel Liiceanu și, respectiv, Andrei Pleșu la întrebările lui Marius Morariu despre „despărțirea” de magistrul Noica, despre implicarea politică și despre unele divergențe, de asemenea politice, intervenite între cei doi în cursul anului 1990 („O fază a inițierii, se știe, este ruperea de Maestru. Anul trecut, însă, în vâltoarea politicii stradale, s-a făcut remarcată o răceală în raporturile dintre Gabriel Liiceanu și Andrei Pleșu. Să înțelegem că este iminentă și ruptura între discipoli”). Răspunsurile sunt liniștitoare. ■ Gabriel Liiceanu: „Pericolul de a se rupe ceva între mine și Andrei Pleșu nu a existat niciodată și, din principiu, nu poate exista. Noi *suntem*, într-un fel, tocmai prin această aventură extraordinară pe care am trăit-o împreună. Niște oameni care au tăit așa ceva se pot, eventual, dezamăgi, dar o ruptură nu poate să apară între ei; decât, știu eu, printr-o intervenție supranaturală, care nu depinde de ei. (...) E foarte grav ce i s-a întâmplat lui Andrei Pleșu din clipa în care a căpătat această funcție socială. Eu nu m-am îndoit niciodată radical de el. Și iată, după un an și jumătate s-a dovedit că el avea dreptate și nu cei care s-au îndoit de el, deși îl cunoșteau dinainte”. ■ Andrei Pleșu: „Ruptura de Noica a fost o falsă ruptură, el practica adesea astfel de false despărțiri și ne-a trecut și nouă stilul acesta. (...) În legătură cu ruptura survenită între mine și Gabriel, a fost ceva de această natură pe la jumătatea anului trecut, dar între mine și el există o relație pe care nimic n-o poate afecta. (...) Astăzi, episodul de anul trecut este complet uitat. Reușisem atunci să fiu intolerabil pentru multă lume. (...) Pe vremea aceea, toți îmi cereau gesturi mari (demisia...), toți erau supărați că accept să rămân în sferele puterii”. Pleșu formulează și considerații privind dificultățile culturii române în postcomunism: „La noi, trecerea abruptă la economia de piață în cultură riscă să catastrofizeze domeniul. Eu sunt de părere că domeniul culturii trebuie lăsat la urmă în acest proces rapid de reformă, fiindcă ea nu poate deveni o cultură – să zicem, de tip Central și Vest-european, decât după ce în țară au fost create structuri administrative de sorginte Central și Vest-europeană. Pe scurt, anumite organisme de protecție socială, anumite asigurări sociale, anumite legiferări fiscale, anumite succese în diferite alte zone ale vieții materiale a țării care să îngăduie și să stimuleze sponsorizări, subvenții, donații... (...) Una dintre problemele cu care ne-am confruntat dur în ultima perioadă (...), un adevărat exces de criteriu politic în judecarea și grădinarirea fenomenului cultural, exces practicat fie de către putere, fie de către opoziție. Toată intelectualitatea română a devenit profund politizată, fenomen previzibil, de altfel, pe care nu-l condamn”.

● În „Timpul” (nr. 26), sub semnătura lui Pavel Ioan, apare un articol intitulat *Uniunea Scriitorilor îl expulzează pe Labiș din literatură*. Tonul indignat al articolului este motivat prin faptul că decidenții USR refuzaseră să mai

participe la organizarea, în 1991, la Suceava, a unui Concurs Național de Poezie ce purta numele poetului și era destinat lansării tinerilor poeți: „Un înalt funcționar aflat la cârma Uniunii a afirmat gazdelor că «Labiș nu mai reprezintă nimic pentru literatura română» și, prin urmare, numele său înscris pe afiș ar compromite Uniunea Scriitorilor. «Schimbați numele concursului și vom participa», a conchis aceeași persoană importantă./ (...) Totuși, avem o întrebare: câte concursuri naționale de poezie a organizat Uniunea Scriitorilor după Revoluție? Ce tinere talente au descoperit înalții ei funcționari și le-au susținut? Dacă *Nicolae Labiș nu mai reprezintă nimic pentru literatura română*, atunci probabil, nici Nichita Stănescu, nici Marin Sorescu, nici Ana Blandiana, nici Cezar Baltag, care fac parte din aceeași generație și care la începutul carierei lor au fost *marcați* de magia verbului lui Nicolae Labiș nu reprezintă nici ei nimic pentru literatura română?!?!/ Ne întrebăm însă: ce reprezintă *acum* Uniunea Scriitorilor pentru scriitori? Nu cumva e o formă goală, fără conținut și cu niscaiva fonduri care se împuținează pe zi ce trece din pricina orgoliului și a lipsei de răspundere a marilor și micilor ei funcționari? (...)/ Îl putem oare considera pe Labiș poet comunist? Moartea sa a fost elucidată? Cine l-a împins sub roțile tramvaiului? Nu cumva tot sistemul comunist? Nicolae Labiș e un caz de conștiință care ar merita o dezbatere mai lungă. Dacă-l scoatem pe Labiș din literatură, atunci va trebui să-i scoatem și pe alți autori importanți, valori autentice. Ar trebui să ștergem cu buretele numele lui Arghezi (sau măcar o parte din el), Sadoveanu, Călinescu, Preda ș.a.m.d./ Ar trebui apoi să punem sub semnul întrebării și pe optzeciștii și încă alte generații care se vor perinda: *toți am stat sub semnul comunismului și suntem cu pecetea roși în frunte*”.

● Sub titlul *Moș Reproș sau amnezia la români*, este transcrisă, în „Contrapunct” (nr. 45), partea a treia a convorbirii Marianeii Marin cu Paul Goma. Principalele subiecte discutate sunt refuzul scriitorului intervievat de a cere reprimirea în UR, colaboraționismul intelectual și a nonimplicarea scriitorilor români în „mișcarea Goma”. Paul Goma: „Firește, Securitatea a cerut, a făcut presiuni, a cerut – prin Ivașcu, reprezentantul ei de nădejde, prin Hobana – dar Uniunea ar fi putut să se opună. Or, Uniunea (Scriitorilor) nu s-a opus! (...) Dacă l-aș întreba acum pe președintele de onoare al Uniunii, pe academi-ciuanul Doinaș, ce a făcut el, ca membru al Consiliului, atunci, în aprilie 1977, când am fost exclus din Uniune? Știu că nu ar răspunde – iar fiindcă el, Doinaș, nu mai e în stare să răspundă, l-ar însărcina pe Manolescu să-i fie purtător de cuvânt: atunci, în aprilie 1977, Uniunea Scriitorilor epuizase toată energia, tot curajul, tot spiritul de solidaritate – «apărându-l» pe Negoțescu (se știe cum l-a apărât...) și apărându-l numai pe el (...). Însă Manolescu știe că, în România, toți uită. (...) Firește, eu nu-l voi întreba pe Manolescu ce făcea el la 15 noiembrie 1987, fiindcă știu: știu și ce scria. Nici la 15 noiembrie 1988, nici la 15 noiembrie 1989 – nici măcar în ziua de 22 decembrie 1989 – fiindcă

știu”. Mariana Marin: „Paul Goma, în ceea ce privește atitudinea lui Nicolae Manolescu vreau să-ți spun un lucru: mi-a fost prieten, generației 180 i-a fost și îi este prieten. Ceea ce nu înseamnă că ar fi fost semnat un act de vasalitate între noi, așa cum mult s-a bătut monedă de la «Săptămâna» de ieri la «România Mare» de azi. Ca și tine, e o personalitate care contrariază. Eu cred că sunt mai multe lucrurile care vă unesc decât cele care (aparent) vă despart”.

● În „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 45) este publicată a doua parte a dialogului purtat de Dorin Popa cu Val Condurache (*Prestigiul scriitorului e în scădere*). La întrebările „Ce se întâmplă cu literatura publicată după revoluție? Care sunt cărțile ei?” Val Condurache răspunde: „O literatură nouă nu poate să apară peste noapte. Dacă s-ar schimba ceva, acel ceva poate fi găsit în felul de receptare. Și cititorul comun și criticul așteaptă altceva. Îl respect foarte mult pe dl. Eugen Simion pentru tot ce-a făcut pentru literatura română, dar aș vrea să-i atrag atenția că prin ceea ce întreprinde acum nu face altceva decât să iasă din spațiul pe care și l-a câștigat. Abia acum el iese din istorie, dintr-o nostalgie pe care eu o socot condamnabilă. Paradisul lecturii, pe care domnia sa se chinuie să-l eternizeze, este intoxicat de amintiri. Istoria literaturii, așa cum se va scrie, va diferi de paginile sale și va arunca peste bord o serie de «scriitori români de azi». Punctul în care mă întâlnesc cu Eugen Simion e acela că a existat o foarte bună literatură, din care vom putea păstra, nu numai pentru istoria literaturii, imparțială, dar și pentru sufletul nostru, relativ și păcătos, câteva pagini”. Ce se va întâmpla cu critica de întâmpinare după intrarea lui Nicolae Manolescu în politică?, se întreabă Dorin Popa – „N-ar putea apărea cineva, un critic din generația tânără, care să ia în serios critica de direcție?”. Val Condurache nu crede că Nicolae Manolescu va renunța la cronică de întâmpinare și nici că l-ar putea înlocui cineva dintre criticii mai tineri. În acest context, criticul ieșean aduce în discuție exemplul lui Ion Bogdan Lefter, care „a visat să ajungă critic de direcție”, afirmație față de care Dorin Popa reacționează cu o anumită virulență polemică: „Pana lui Ion Bogdan Lefter e prea mică pentru generația '80. Efortul lui de a se manifesta în critic de direcție e înduioșător. Vrea, mai nou, să «prindă» generația 190. A fost discipolul lui Manolescu, dar Manolescu l-a învățat orice, istorie și teorie literară, critica textului, dar nu i-a putut pune în brațe și autoritatea. Autoritatea nu se poate învăța. Dacă s-ar fi putut, I.B. Lefter, conștiincios și silitor, ar fi tocit-o. Eu cred în Cistelecan, Buduca, Țeposu, R.C. Cristea, M. Mihăieș, D.C. Mihăilescu, Simuț”. În legătură cu intrarea lui N. Manolescu în politică, Val Condurache comentează: „Mă intrigă și mă nedumerește. Dacă o face din datorie cetățenească, se grăbește. Nu știu care sunt proiectele lui, dar în apele tulburi ale politicii noastre se poate compromite ușor, nu prin ce face, ci în contextul în care o face. Dacă-ș fi fost în preajma lui, l-aș fi consiliat să mai aștepte un timp. Ca și noi, el este, cu toată diplomația pe care o are, cu toată experiența pe care-a dobândit-o în politica literară, un neofit”. Și mai departe:

„Dacă vanitatea îl împinge înainte – și asta ar fi alternativa – nu va pierde, dacă va pierde, nici măcar ca Llosa în Peru. Dar acolo a fost o cu totul altă situație politică. Llosa nu a pierdut nimic ca scriitor. Nici Manolescu nu va pierde, chiar în cazul în care procentajul așteptat în alegeri va fi mai scăzut decât cea mai pesimistă prognoză. Dar el are, prin detașare, prin forța inteligenței, niște calități de *leader* pe care le-ar putea irosi într-o campanie precipitată”. □ Este transcrisă o primă parte a unei dezbateri organizate pe 9 octombrie 1991 la Iași, cu tema „Bolile istoriografiei comuniste”. Participă: Nicolae Breban, Dorin Popa și Florin Sicoie – din partea revistei „Contemporanul. Ideea Europeană” – și istoricii Victor Spinei, Mihail Vasilescu, Ioan Ciupercă, Vasile Cristian, Ion Toderășcu, Ion Agrigoroaie. (Partea a doua a dezbaterii poate fi citită în nr. 46, din 15 noiembrie 1991).

● În „Literatorul” (nr. 10), Eugen Simion publică a doua parte a articolului consacrat volumului *Românește* de Virgil Ierunca (***Turcirea intelectualilor***): „Jean-Paul Sartre nu intră, se înțelege, printre favoriții criticului, din motive, bănuiesc, politice. Sartre, care a inventat tipul de intelectual «le salaud dialectique» este tratat, acum, în aceleși fel. Între salaud și mandarin. Vorbe grele, judecată, totuși, nedreaptă față de un scriitor care a dat unei generații de intelectuali o filosofie și a scris o operă literară majoră. Nu este singura în Justiție acceptată (și mărturisită) de Virgil Ierunca. Dintre români, simpatiile lui merg spre Ion Barbu și Blaga, Voiculescu, Brâncuși, Alice Voinescu, Dan Botta, Alexandru Busuioceanu, Cioran și Eliade. Scrie despre ei într-o vreme în care erau uitați în țară. Articolele nu au un caracter analitic, ci unul justițiar-enunțativ, într-un limbaj solemn și parabolic, cu formule deseori bine găsite. (...) / Virgil Ierunca face o critică personală (să-i spunem astfel), în două registre: unul sacralizant, *cultic* (de la *cult*, nu de la *cultură*), împingând omul și opera spre mituri, altul demitizant, «rău», sarcastic, eliminând din discuție opera și coborând, prin formule pitorești, omul care a scris-o. Critică partizană, desigur, pusă în slujba unei idei morale, nu estetice. (...) / Virgil Ierunca nu judecă întotdeauna cu aceeași seninătate valorile românești. Este partea delicată a jurnalului său de lectură. Cum singur mărturisește, «tonalitatea pamfletară se substituie, nu o dată, polemicii de idei»... / Trebuie să spun că se substituie, din nefericire, deși nedreptpțește unele din marile valori românești. / este cazul însemnărilor despre Sadoveanu, Arghezi, G. Călinescu, Tudor Vianu și alți intelectuali care s-ar fi «turcit», «prostituat» în epoca proletcultului. Citite azi, aceste pamflete par total datate, scandaloase pentru spirit. Ele sunt atinse de același spirit maniheistic pe care, în fond, Virgil Ierunca îl combate. Numai termenii ecuației sunt schimbați. (...) Și ceea ce este de neînțeles la un critic fin este confuzia voită, acceptată, dintre *biografie* și *operă*. (...) Făcând pamflet politic, Virgil Ierunca simplifică enorm lucrurile și transformă o situație cu adevărat tragică (relația dintre intelectual și putere în timpul dictaturii staliniste) într-o afacere dubios balcanică. (...) *Colaboraționismul*

este un fenomen complicat și nu toți cei care au publicat prin gazete în acele vremuri grele au ales necinstea, trădarea, «comportamentul de târâtoare»...”.

● În cadrul unui grupaj din revista „22” (nr. 44) intitulat dilematic **Republică? Monarhie?** Sorin Alexandrescu semnează articolul **Monarhia temperează polemicile, pentru că un rege nu se poate apăra.**

● Eugen Barbu semnează în „România Mare” (nr. 70) articolul **Cine dă foc țării?**: „Azi arde o fabrică, mâine aflăm din aceleași foi belalii că a sărit un pod de cale ferată în aer, mâine că s-a jefuit o bancă, poimâine că niște escroci ne-au luat mărfuri de milioane și au dispărut. Las’, că e de unde, ar zice careva. Statul e bogat, are balta pește! Cum știm, am avut totdeauna o Poliție foarte bună, ea este probabil și acum destul de eficientă, dar cineva o oprește să pună mâna în gât celor ce atentează, în fond, la libertatea noastră și la avuția pe care ar trebui s-o păzim ca pe ochii din cap. (...) Nu sunt un adept al bastonului de cauciuc, dar nici al timorării celor ce apără liniștea publică. Iată de ce recomand ca organele ce păzesc respectarea legilor să nu-și mai faca scrupule atunci când regulile jocului sunt încălcate. Vorbim de democrație, da! Dar ce fel de democrație e aia în care se sparg geamurile și se dă foc ca în Bărăgan? Cine plătește pagubele, cine se face că a uitat că avem legi? Suntem prea săraci să ne permitem gesturi neroniene și să-i lăsăm pe incendiatori de capul lor. Pușcării mai avem, să le folosim cu dreptate, apărând averea și așa săracă a țării, încăpută pe mâini ticăloase pe care ar trebui să le mai scurtăm!”.

12 noiembrie

● În „Cuvântul” (nr. 46), Ioan Buduca face o sinteză a luărilor de poziție din scandalul declanșat de Paul Goma și trage câteva concluzii. Publicistul observă că, de la un punct încolo, discuția s-a depărtat de la problema inițială a dezbinării exilului literar, ajungând la Nicolae Breban: „Că e securist. Că, în orice caz, dacă nu e, a fost. Că dacă n-a fost, a făcut jocul securității. Că și dacă nu l-a făcut, îl putea face fiindcă are stofă de dictator etc. (...) În loc să fi asistat la o discuție gravă despre rolul istoric și gafele politice ale anticomunismului din exilul literaților noștri, trebuie să asistăm, consternați și intimidați, la spălarea rufelor de familie în public”.

13 noiembrie

● În „Luceafărul” (nr. 46), în cadrul unei noi rubrici, „13 întrebări pentru...”, susținute de Marius Tupan, este publicat un dialog cu Ștefan Aug. Doinaș (datat 2 noiembrie 1991). Printre temele discutate – condiția scriitorului român după Decembrie 1989. Ștefan Aug. Doinaș : „În orice breaslă, metamorfoza și năpârlirea sunt fenomene organice, firești, care confirmă prin varietate identitatea fermă a unei personalități. Un vast câmp de manifestare se oferă astăzi tuturor spiritelor care nu s-au simțit în largul lor până acum doi ani: ecloziunea acestor eflorescențe nu poate să fie decât îmbucurătoare pentru

cultura română. Dar Revoluția a creat vai! și un fel de maidan al veleitarilor, un teren de antrenament și excese de tot felul ale unei liote de pseudoliterați, golani în toată puterea cuvântului. Sau, poate, ar fi mai potrivită comparația cu o scenă goală, luminată de o rivaltă orbitoare, pe scândurile căreia se-nghesuie acum o sumedenie de indivizi de tristă reputație, care – apărând cu măști de împrumut în roluri de protagoniști – se hrănesc cu iluzia secretă că nimeni nu va recunoaște în zelul lor de astăzi scârboasa lor râvnă de trepăduși din trecutul nu prea îndepărtat. Ce se poate face în fața unui asemenea fenomen? Timpul nu se scârbește de nimic, iar bunul simț – în pofida a ceea ce spunea un filosof cândva – nu este deloc facultatea cea mai răspândită la contemporanii noștri”. Referindu-se la cazul propriu, Doinaș recunoaște că, în ciuda ofertelor care i s-au făcut, a preferat să nu se implice, după Revoluție, în politica de partid: „În general, deși am făcut politică încă din perioada studenției mele sibiene și deși mai târziu am ajuns să fiu chiar o modestă victimă a politicului, această activitate nu mă atrage acum decât ca subiect de meditație, eventual de descriere aplicată sau de analiză, dar nicidecum ca teren de manifestare practică”. O altă chestiune adusă în discuție este pierderea criteriilor valorice în condițiile ecloziunii jurnaliste: „Suntem bombardați zilnic cu știri senzaționale, opinia publică e mereu solicitată de evenimente politice foarte grave, pacea lumii e amenințată în diverse puncte ale globului, suprafața morală a societății noastre actuală este teribil de agitată, – toate acestea nu favorizează înclinarea spre literatură, nici stabilirea unor opțiuni ferme în cadrul ei. Omul de astăzi citește oarecum la întâmplare, cam tot ce-i cade în mână, în funcție de mijloacele de care dispune pentru a-și procura cărțile din ce în ce mai scumpe. Apoi, să nu neglijăm nici concurența televiziunii”.

● Adrian Păunescu semnează în nr. 46 din „Totuși iubirea” o *Scrisoare Regelui Mihai I – Am auzit că nu vă place revista noastră, Maiestate* („cum că ar fi extremistă...”), text în care ex-monarhul este numit „ridicol și trist” – „vă contemplăm cu milă și vă așteptăm la primul polei”.

14 noiembrie

● Moare, la Bonn Königswinter, în Germania, prozatorul Constantin Chiriță (1925).

● În editorialul din „România literară” (nr. 46), *Lecția lui E. Lovinescu*, Nicolae Manolescu subliniază apăsător faptul că teoreticianul modernismului românesc interbelic a fost „nu numai un mare critic literar, dar și unul din cei mai importanți ideologi politici ai României”: „Un loc central îl ocupă la E. Lovinescu democrația liberală. Z. Ornea a examinat (...) coincidența teoriei lovinesciene cu ascensiunea partidului liberal, după 1918. Pe acest fond al «atotputerniciei» PNL, E. Lovinescu a fost ideologul cel mai radical al căii burghezo-liberale de înlocuire a vechilor structuri economice cu altele capabile să ducă la industrializare și la dezvoltarea modului orășenesc de viață în

România. (...) Ideologului de la Sburătorul i s-a părut esențială sincronizarea României cu formele burgheze și democratice din Occidentul european. Tradiționaliștii noștri n-au avut, în iluziile lor localiste și paseiste, adversar mai redutabil decât acest critic literar, specialist în cultura antichității. (...) / Într-o lume tot mai mult agitată de pulsuni naționaliste și religioase, cum este aceea din epoca postcomunistă în care trăim, gândirea lucidă și înțelegătoare a lui E. Lovinescu rămâne foarte actuală”. ■ Pe aceeași pagină, este transcris testamentul semnat de E. Lovinescu la data de 10 mai 1943. (Printre dispozițiile testamentare se număra și aceea ca manuscrisul romanului *Mălurenii* – cu cele opt caiete ale primei versiuni și alte două variante, aflate în faze diferite de elaborare – să fie depus la muzeul din Fălticeni, altături de alte manuscrise ale criticului din lucrări nefinalizate pentru tipar.) ■ Sunt publicate, în premieră, pagini din jurnalul criticului, însoțite de o prezentare a lui Alexandru George (*Jurnalul lui E. Lovinescu*). □ Într-un text parțial memorialistic despre condițiile instaurării comunismului în România și despre anii imediat următori, *Ritualuri*, Ion Vianu scrie: „Cum au intrat românii în urgia secolului? La asta se poate răspunde în felul următor: românii erau demoralizați./ (...) Lucrurile trebuie înțelese, desigur, în contextul crizei europene, dar la noi au existat factori agravanți (...). / Noi nu am fost numai un «Bizaț după Bizaț», dar și un Fanar după Fanar./ În 1945 comunismul a apărut pe acest teren slăbit, pe fondul alterat al demoralizării cronice, al eșecului democrației, dar și al mișcării legionare. (...) / După 1945 Europa occidentală a devenit ideologic infestată de comunism. Și nu numai ideologic: exista convingerea că lumea se îndreaptă spre comunism. În Franța (...) revoluția era așteptată de pe o zi pe alta. (...) / Cultura română a fost satelitul culturii occidentale, a celei franceze îndeosebi; nu va trebui să fie uitat acest determinant când, într-o zi, se va scrie istoria colaboraționismului românesc./ În ultima vreme au apărut condamnări foarte vehemente ale colaborării intelectualilor români cu regimul comunist. A reapărut, mai cu seamă, cartea lui Virgil Ierunca, *Românește*, conținând cronici din anii 50-60. Nu mă miră că, în focul polemicii și sub imperiul indignării, au putut să fie scrise acele pagini, în vremea lor. Dar îmi dă de gândit, totuși, că, după ani și văzând triumful ideilor pentru care a luptat, autorul nu a simțit nevoia să ia o anumită perspectivă istorică asupra evenimentelor și oamenilor despre care a scris – nu ca să ierte (...), căci asta n-ar putea să o facă decât cei care au suferit martiriul (...) – dar ca să înțeleagă./ Aproape o jumătate de veac am trăit vremea temnicherilor; să fi intrat în a procurorilor? Am saluta lucrul ca pe un progres dacă nu am putea nădăjdui mai bine: și anume că va veni vremea când, fără concesi dar și fără resentiment, ne vom putea apleca asupra trecutului nostru, nu pentru a pronunța condamnări fără apel, dar pentru a discerne firul tragediei în care au fost implicați oameni vii, a da istoriei acele contururi definite care să ne îngăduie să mergem înainte”. □ Este publicată, tot aici, piesa lui Ștefan Aug. Doinaș, *Brutus și fiii săi*.

15 noiembrie

● În articolul *Care e morala moralei?*, apărut în „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 46), Gheorghe Grigurcu schițează un portret al lui Platon Pardău, „simpaticul, surâzătorul oportunist”, „insinuant și disponibil”: „Vocația sa literară se cumpănea, dramatic, cu cea de activist, iar aceasta din urmă cu irezistibila vocație de cadrist. Se pare că ultima a triumfat, înghițindu-le pe primele două”. Aceste considerații sunt prilejuite de un articol din „Literaturul” (nr. 8/1991) – *Cu tristețe* – în care Platon Pardău face o serie de insinuări la adresa lui Gheorghe Grigurcu: „Mi se pun în sarcină afirmații ce nu le-am făcut, referitoare la «Nürnbergul românesc» pe care-l propuneam într-un articol (...), extinzând radierea sau raderea, după cum pretinde Platon Pardău, până la chemarea – acum – în fața unui «Nürnberg, a marilor scriitori contemporani, în viață, nici decedații nefiind ocoliți». De unde a mai scos-o și pe asta? (...) Îl somez pe Platon Pardău să-mi reproducă o singură linie din articolul în cauză, din care să rezulte că «acolo, în țarc», ar trebui «băgat» Marin Preda sau vreun alt autor care nu e în viață! (...) «Listele propuse» pentru o judecată morală, de fapt o singură înșiruire de nume, din care, repet, autorul *Moromeților* nu face parte decât într-o închipuire imundă, nu constituie «un ciudat amestec, de mânuitori de cnut alături de oameni de valoare», ci un destul de omogen grup de persoane care au servit cu zel deosebit totalitarismul. Reproduc acest șir de nume cu deosebire pătate, supunându-le iarăși aprecierii publice: Leonte Răutu, Dumitru Popescu, Suzana Gîdea, Mihai Dulea, Ion Dodu Bălan, Eugen Barbu, Adrian Păunescu, D.R. Popescu. (...) O altă aserțiune de rea-credință este cea conform căreia aș fi publicat nici mai mult nici mai puțin decât versuri proletcultiste, în «Steaua» anilor 1956-1958. (...) Cum își îngăduie romancierul activist a pune un semn de egalitate, în raport cu scrisul nostru, vorbind despre «același avânt proletcultist»? Îndeajuns de sumarele mele începuturi literare, în poezie și critică, apărute în prestigioasa revistă clujeană, stau la dispoziția oricui ar fi interesat să constate că nu am de ce mă sfii de ele, decât, eventual, din punctul de vedere al unei scriituri în formare, necoapte. (...) Ca un conștiincios lucrător de cadre, Platon Pardău nu evită a-mi examina originea socială. (...) Mă denunță ca «provenind dintr-o familie de oficiali marxiști, conducători de educație comunistă pe la Oradea». (...) Ce să spun? Că părinții mei n-au fost niciodată membri ai vreunui partid politic? După cum nici bunicii mei, atât cei pe linie paternă cât și cei pe linie maternă? Că tatăl meu și mama mea, intelectuali cinstiți, care au avut parte de multe greutăți și suferințe (...) au fost tot atât de departe de calitatea «oficialilor marxiști» precum e dl. Platon Pardău de elementara onestitate?».

● Mircea Nedelciu publică în „Contrapunct” (nr. 46) o nouă *Scrisoare proven-sală* – adresată, de această dată, lui Ioan Groșan, principala temă abordată aici fiind caducitatea supracodificării prozelor „subversive” din totalitarism, inclusiv a celor scrise de optzeciști: „Ca mărturie despre o lume strâmbă și

despre vesel-oportunismul specific românesc al acelei lumi, literatura despre care vorbim își păstrează valoarea: problema e în ce măsură și câtă vreme respectiva mărturie rămâne comunicabilă, mai ales că vedem ușor că ea este incomunicabilă pentru cititorii din alt spațiu lingvistic. (...) La o întâlnire cu «cititorii» de prin '89, în prezența criticului L. Ulici, îmi permiteam, în același stil «cifrat», să «prevăd» că literatura română se va îndrepta spre teme esențiale, general-umane, că va lăsa în plan secund «cotidianul», și că mijloacele rafinate pe care le-a folosit în ultimii ani (experimentalismul, aluzivul, jocurile formale, atmosfera, trimiterile la un subtext supracodificat) îi vor fi de mare folos, dar nu vor mai fi nici ele calități de prim plan. Era mai mult o speranță, decât o certitudine. Acum însă, citind cu totul nesistematic intervențiile publicistice ale colegilor și profitând cumva și de reculul la care mă obligă acest «exil medical» de opt luni în care mă aflu, observ un lucru îngrijorător: de parcă ar simți numai în subconștient în ce măsură unele dintre reușitele lor literare anterioare erau legate de contextul social în care trăiau, autorii par să aibă nevoie de perpetuarea lui! Cele mai multe dintre intervențiile publicistice ale colegilor noștri nu sunt nici cinstit jurnaliste, nici pur literare. Ele au mai degrabă un caracter «artistico-polemic» și duc până la ultimele consecințe niște idei care, în condițiile cenzurii, ar fi fost foarte «curajoase», dar privite de aici sunt banale. Polemica are nevoie de un observator puternic pentru a fi de calitate. Din păcate sau din fericire, puterea acelui observator față de care ne-am exersat cu timiditate calitățile de polemisti a cam dispărut. E o soluție să-i reinventăm noi puterea pentru a ne pune în valoare calitățile de polemisti teribili pe care cândva nu le-am putut arăta? Nu riscăm în acest fel să pierdem legătura cu realitatea și să înaintăm privind înapoi? Dacă și literatura scrisă acum sau mâine păstrează tendințe jurnalistice practicate de prozatorii optzeciști, va mai fi ea «comunicabilă» când vedem bine că nici aceea scrisă polemic și aluziv pe vremea atotputerniciei adversarului nu prea mai este?”. □ Este transcris un dialog între prozatorul Alexandru Vlad și poetul Ion Mureșan, consemnat de Toma Toporcea: *Scritorii nu vor să fie eroi, ci zei!*. □ Alexandru George: semnează articolul *De ce facem politică*: „E o mare efervescentă intelectuală dar și verbală în presa politică și literară, la întruniri, oriunde oamenii se pot rosti. Din păcate, înfierbântarea aceasta, șocantă pentru cine vede doar spectacolul, nu coboară în masele largi populare care, în mod ciudat, trăiesc un moment de apatie”. □ Este publicat un eseu panoramic de Matei Călinescu, *Literatura română și moștenirea totalitaristă*, reprodus după *World Literature Today* (vol. 63, nr. 2, 1991, traducere de Victoria Frâncu). Criticul subliniază, ca principală moștenire a epocii, „*tentația estetică* la care, spre deosebire de vechiul regim stalinist, neo-stalinismul lui Ceaușescu a expus intelighenția românească, o tentație care i-a făcut pe mulți scriitori onești să-și reprime sau să-și deplaseze impulsurile naturale de nesupunere”.

● Numărul dublu 46-47 al revistei „Orizont” este dedicat, în cea mai mare parte, promovării identității culturale a Europei Centrale, asumate programatic printr-un supliment subintitulat „săptămânal literar non-balcanic”. Editorialul acestui supliment, semnat de Cornel Ungureanu (*Ecluze*) recapitulează „cultura agonică” a Imperiului, ai cărui scriitori reprezentativi, de la Joseph Roth la Kafka, de la Hašek la Kundera, devin purtători de mesaj ai Apocalipsei și ai rezistenței: „*Scriitori rezistenți*, ei rei rămân niște remarcabili oameni politici dincolo de granițele pe care ei înșiși, în momente de cumpănă sau derută, le trasează. Modelul lor moral primează. Fiindcă, așa cum scria Susan Sontag într-un eseu pe care l-am publicat nu demult, dacă tot vom întinde granițe și vom desena hărți, s-ar putea ca, în curând, Europa să nu fie decât o cauză pierdută”. □ Din sumarul acestui supliment: o *Enciclopedie a nemăvăzutei cetăți Timișoara* realizată printr-un montaj ludic de Adriana Babeți; transcrierea unei mese rotunde despre *Europa Centrală – Identitate și cultură* desfășurate la New York cu participarea lui Michael Scammel, Péter Esterházy, Danilo Kiš, György Konrád, Edward Limonov, Claudio Magris, Czesław Miłosz, Miklós Mészöly, Adam Michnik. □ Viorel Marineasa publică mărturii secvențiale despre supraviețuirile culturale ale vechii Timișoare și despre păstrătorii lor (*Kafka și Ciucurel*). □ Mircea Mihăieș propune o lectură a *Pădurii spânzuraților* ca „ruptură de tradiția *fin-de-siècle*” a Imperiului habsburgic (*Rebreanu, fin-de-siècle*). □ Același Mircea Mihăieș realizează un interviu cu Michael March despre *Un casanova metafizic: Danilo Kiš*. □ Florin Bănescu semnează un articol despre scriitorul Vaclav Havel și limbajele sale (*Cu Vaclav Havel, de la Ptydepe la Choruckor...*) – publicat alături de o serie de fragmente dintr-un *Discurs la Salzburg* rostit de Vaclav Havel (preluat din „La règle du jeu”, ianuarie 1991, în traducerea lui I. Pantea). □ Este publicată, de asemenea, în traducerea lui Corneliu Nistor, un text al lui Milan Kundera, *Romanul și Europa*.

● În „Literatorul” (nr. 11), Eugen Simion publică *Pagini de jurnal* (din perioada 21 octombrie-28 noiembrie 1989).

● „România Mare” (nr. 72) publică un întreg *Dosar* cu „dezvăluiri senzaționale” potrivit cărora averea lui Mircea Dinescu s-ar cifra la peste 10 miliarde de lei: *Poetul măscărici Mircea Dinescu: infractor național*. C.V. Tudor completează „portretul”: „El simbolizează cel mai grăitor ticăloșirea vieții publice în România. Atâta timp cât în Senatul României se află un pușcăriaș de drept comun ca Gelu Voican, cât în fruntea unui mare cotidian tronează un alt infractor ca Petre Mihai Băcanu și cât la comanda obștei scriitoricești (pe locul unde au fost cândva Liviu Rebreanu și Mihai Sadoveanu) taie și spânzură un maimuțoi caricatural, care nu știe să facă bine decât un lucru – să tâlhărească – ei bine, atâta timp cât «oamenii zilei» sunt astfel de excremente care mai păcătuiesc și prin trădarea de țară, atunci totul va fi posibil în România. Dragi

scriitori (în particular) și dragi români (în general), vă meritați soarta, pentru că stați ca momâile și vă lăsați batjocoriți de toate canaliile, în loc să-i luați de guler și să-i țineți în lanțuri până la Jilava, unde le e locul!”.

17 noiembrie

● Moare, la Târgu Mureș, criticul și istoricul literar Anton Cosma (n. 1950).

18-19 noiembrie

● În două nr. consecutive din „Dreptatea”, Gheorghe Grigurcu publică articolul **E. Lovinescu**, la 110 ani de la nașterea criticului, subliniind că mentorul „Sburătorului” este „atacat cu furie de către adversarii liberalismului, în pofida relativei sale abstrageri în planul autonomiei esteticului”: „Acum se aud voci în favoarea lui Lovinescu ce ar fi privit «cu dispreț politica zilei», «desfăcut, cu un idealism bine temperat» de «cântecele sirenelor politice». S-ar părea că e o răscumpărare a gestului de îmbrâncire a marelui critic în purgatoriul politic! Și totuși, realitatea e alta. Una din măștile cele mai sofisticate ale mentalității politice este, în preajma noastră, cea a apolitismului. (...) În chip paradoxal, depolitizarea ostentativă a lui E. Lovinescu constituie o manevră de anexare politică a acestuia. Căci ce fel de politică promovează proaspeții noștri apolitici? Fără puțință de tăgadă (textele probante ne stau în față), una a combaterii opoziției antitotalitare, deci, implicit, de minimalizare și mușamalizare a marilor vinovații. În calea acestui ajutor indirect acordat structurilor vechi stau, în primele rânduri, scriitorii, majoritatea scriitorilor care arată cu degetul abuzurile, impostura, minciuna de ieri și de azi. Ei sunt percepuți ca un factor de zădărniciere a planurilor unei «monstruoase coaliții» între vechii și noii oportuniști. Drept care li se pretinde renunțarea la lupta politică, în virtutea datoriei lor, neglijate, pasămite, prin militantismul civic. Și nu se putea altminteri, li se vâra sub ochi pilda unui E. Lovinescu «neatins de rutina ambițiilor politice»”.

21 noiembrie

● Nicolae Manolescu publică în „România literară” (nr. 47) editorialul **Logica revoluției**, în preambulul unui foarte amplu eseu, întins pe aproximativ patru pagini de revistă, publicat tot în acest număr și avându-l ca autor pe Alexandru Fuciec: **A fost odată o revoluție**. □ Despre revoluția română din Decembrie 1989 scrie și Ioan Buduca în **Suicidul românesc**, la rubrica „Actualitatea”. □ Ștefan Aug. Doinaș semnează eseuul **„Valea existenței mijlocii”** – în cadrul rubricii sale permanente, „Eu și celălalt”. □ Prozatorul Radu Aldulescu publică un articol despre literatura Holocaustului, **Dincolo de istorie și ficțiune**, pornind de la cartea Evei Heyman, **Am trăit atât de puțin. Micul meu jurnal** (traducere de Oliver Lustig, Editura Alex, București, 1991).

● În „Contrapunct” (nr. 47), Ion Bogdan Lefter denunță insuficiențele „forme fixe” a cronicii literare, căreia îi contrapune opțiunea pentru structura deschisă spre contexte – i.e. „structurile în mișcare”, cu exemple din propriile comentarii recente: „În numărul de față și în cel viitor mă întorc la o temă pe care am atins-o deja de câteva ori (...) și care mă preocupă de mult timp, așa cum ar trebui să-i preocupe pe toți criticii români. E vorba despre cronica literară, despre «instituția» cronicii literare. Am spus «criticii români» pentru că rolul ei la noi s-a dovedit a fi cu totul special, ceea ce nu s-a întâmplat prin alte părți. Ar merita să i se consacre (cum am mai notat și altădată) o carte întreagă. Cel care o va scrie se va afla într-unul din punctele fierbinți ale spațiului cultural autohton, a evoluției lui și a mentalităților care-l definesc. Până la urmă, mai devreme sau mai târziu, acela va trebui să răspundă serios și la întrebări precum: «Ce rol mai poate juca acum cronica literară la noi?». Mai este ea, în formele pe care i le cunoaștem, «actuală», «utilă», «eficace»? (...) De când am început să scriu cronică literară, am avut față de specia cronicii un sentiment contradictoriu: de atracție și totodată de inconfort. June debutant într-ale meseriei (...) îi citeam cu atenție pe profesioniștii momentului. Poate că m-a influențat însuși prestigiul național al genului (...). În același timp, am găsit tiparul cronicii prea constrângător, prea îngust, în prea mare măsură supus clișeele obligatorii ale evaluării. Mi s-a părut întotdeauna că prea mult din «realitatea», din «adevărul», din substanța unei cărți rămâne pe dinafara articolului de revistă, obligat să joace între limite date, ca un fel de «formă fixă», miniaturală a criticii” (*„Forma fixă” a cronicii literare*). Autorul precizează că, în acest prim episod, va rămâne într-un plan mai „personal”, urmând ca într-un viitor episod să propună o explicație mai „teoretică” aplicată istoriei ultimelor decenii. □ Mihai Dinu Gheorghiu comentează volumul *Aproapele și departele* de Paul Cornea: „Comparatismul se dovedește astfel a fi nu doar o versiune a istoriei literare tradiționale, capabil să transgreseze epocile și literaturile naționale. Departele în timp, istoricul, este reappropriat în calitatea lui de act genetic (...), act de reparație morală în raport cu deturnările de sens ale istoriei” (*O fină dimensiune pedagogică*). □ Într-un eseu intitulat *„Intoleranță” și intoleranță*, Vlad Zografi obiectează față de „perspectiva pur estetică” a celor de la revista „Literatorul”, pe care o suspectează de politizare camuflată în favoarea FSN („politicul nu e mai puțin prezent decât în «România literară» sau în «Contrapunct»”). „Apoi mai e un lucru în legătură cu «inchizitorii». Cred că atât la Monica Lovinescu cât și la Virgil Ierunca ori la Gheorghe Grigurcu, punctul de plecare este esteticul. (...) Concesiile nu pot diminua valoarea adevărată.” □ Într-un alt eseu (*Rasă și penetrație*), Dan Stanca opune „operele alexandrine”, de talent, „cărților mari”: „Ne confruntăm din ce în ce mai mult cu scriitorii de rasă dintre care cel mai important a fost Laurence Durell, dar și Marguerite Yourcenar poate ar fi un exemplu bun (...),

dar pierdem în schimb scriitorul de penetrație care, orice s-ar spune, în spațiul european a rămas și va rămâne Alexandr Soljenițin. Se observă astfel un lucru important: penetrația cel puțin pentru aceste timpuri este legată de experiența cumplită a Gulagului și, firește, de demascarea ei". □ Într-un nou episod din eseu *Invitație la pelerinaj*, S. Damian citește în cheie politică istoria recentă (legionară și comunistă) din romane precum *Căderea în lume* de C. Țoiu și *Delirul* de Marin Preda, pe care le judecă din unghiul conformității cu ideologia oficială a „românismului”: „Teza lui Țoiu e evidentă: el promovează claustrarea în autohton, ruperea oricărui contact cu exteriorul, spre a mântui vechimea și organicitatea”.

- În „Contemporanul. Ideea europeană” (nr. 47) este transcris un dialog al lui Dorin Popa cu Petre Țuțea, „*Nu văd mari oameni de stat, azi în România, ci numai oameni de stat jos*”. (Continuarea interviului poate fi citită în nr. 48, din 29 noiembrie 1991.)

- În articolul *Al treilea clasicism*, din „România Mare” (nr. 73), G. Alboiu consideră că „disidenții și o parte semnificativă a exilului au lucrat și mai lucrează neostoit la tarabele minimalizării, substituirii celui de-al doilea clasicism. (...) Nu Jebeleanu, nu Deșliu, nu Gala Galaction, nu A. Toma, nu Nagy Istvan, nu jebeleniștii, deșliiștii, galaniștii arhitecți ai Alianței Civice”.

23 noiembrie

- În „România liberă”, Laurențiu Ulici comentează *Al doilea mesager*, romanul lui Bujor Nedelcovici (scris la începutul anilor '80, respins de câteva edituri românești, publicat în 1985 la Paris și apărut în limba română abia în 1991): „...un roman din categoria utopiilor negative, care va fi sunat cititorului francez ca o superficțiune de tip parabolă sau alegorie, dar care sună cititorului român cât se poate de realist, aproape documentar. Pentru noi situațiile și personajele din 1984 al lui Orwell sau *Fahrenheit 451* al lui Bradbury (...) rămân fictiv-simbolice, în vreme ce *Guvernatorul*, *Liga* și *Brigăzile de ordine* ale lui Bujor Nedelcovici sunt realist-simbolice. (...) Viitoarele generații vor citi probabil romanul ca pe o ficțiune. Nouă, celor de azi, textul literar ni se pare o limpede reflectare (vai ce vorbă leninistă!), a textului istoric de mai an. Și asta în ciuda strădaniei prozatorului de a face operă de imaginație epică iar nu de fotograf în travesti. (...)/ «Mancurtizarea» individului într-un regim totalitar – aceasta e chiar tema dintâi a cărții lui Bujor Nedelcovici (...). O temă-proces, o metamorfoză a umanului cu ceva gogoliano-kafkian în ea, urmărită ca sub lupă – cu mărirea detaliilor până la revelarea infinitezimalului – dar și ca sub bisturiu – cu incizii crude până la sarcasm în țesutul metastazic”.

27 noiembrie

- Apare în „Luceafărul” (nr. 48) un interviu realizat de Marius Tupan, *13 întrebări pentru... Alexandru George*. Dialogul începe cu o întrebare despre

debutul „zgomotos, iconoclast” al lui Alexandru George în critica literară românească de la începutul anilor ’70, „...felul meu de a scrie a putut să pară iconoclast; în realitate el continua o tradiție care era aceea a criticii mai vechi. Eu am făcut complet abstracție de tot ce s-a întâmplat între 1948 și 1964, ani într-adevăr negri ai comunismului care sunt numiți eufemistic, pentru că limitele nici nu corespund calendaristic, obsedantului deceniu”, ține să precizeze Alexandru George. O temă importantă este aici aceea a unui anumit „radicalism” critic ce s-ar impune în reexaminarea literaturii scrise în comunism, temă strâns legată de chestiunea mutațiilor canonice inevitabile: „Cine ar mai scrie romane «demascatoare» de tipul celor lui Buzura sau de problematică din viața comuniștilor cum a făcut Dinu Săraru sau Alexandru Ivasiuc, de pildă. Cutremurul care s-a produs atunci nu este însă evaluat și aproape nimeni nu-și dă seama de urmările lui. Este normal ca un critic atașat stilului nomenclaturist cum este, de pildă, Eugen Simion, să se manifeste alarmată față de ceea ce ar putea fi posibilă schimbare de mentalitate, de abordare a literaturii. E clar acum că indiferent de ce s-a făcut în ultimii patruzeci de ani, au apărut atunci opere valoroase – dar ele sunt de pus în cauză, și va fi în măsura în care va apărea o critică valoroasă, atentă la realitate și fără rețineri idolatre pe care, din păcate, critica mai veche le-a manifestat”.

28 noiembrie

● În nr. 48 din „Totuși iubirea”, Adrian Păunescu lansează o nouă diatribă la adresa lui Nicolae Manolescu, poetul reproșându-i criticului, printre altele că „face politică – și încă lamentabil, pozând în disident, după ce adeziunile sale comuniste (precum prefața la volumul de debut al Anei Blandiana, *Persoană întâia plural*, în care Manolescu vorbea despre «plenitudinea trăirii» ce se datorește «vieții noi, libere» și de o «generație tânără, care se simte protejată de socialism»): „Atunci, de ce să ceri dumneata, Nicolae Manolescu «procesul comunismului»?”. Totodată, A.P. consideră că atacul lui Andrei Pleșu asupra Academiei Române (care l-a primit în rândurile sale pe Eugen Simion, dar nu și pe Nicolae Manolescu) este unul nedrept: „Ori nu contează politica, în cazul tuturor scriitorilor de valoare, ori se fac de acum încolo academii pe baze de alianțe civice?”. □ De asemenea, un alt ironizat este (sub semnătura aceluiași Adrian Păunescu) *Disidentul Deșliu în racheta comunismului*: „Unde a dispărut racheta comunistă? Unde a dispărut *Aurora* cu steagul ei roșu, invocată atunci de poet? Dan Deșliu mă atacă pe mine pentru că aș fi lăudat ceea ce mi s-a părut de lăudat, poate/desigur exagerând, dar am și criticat și sistemul și dictatorul și persoanele influente cum n-au făcut-o așa-ziii disidenți în ansamblul lor (...), dar, chiar dacă aș fi scris numai laudativ despre Ceaușescu, să-mi fie permisă minima mândrie că nu am lăudat ocupația sovietică în România, că nu i-am dedicat poeme și cărți adevăratului întemeietor al comunismului totalitar, Lenin (...), nici chiar prosovietismul nu

l-aș condamna, dacă el n-ar fi urmat de un tenace și diversionist anticomunism”.

29 noiembrie

● Ion Vianu scrie în revista „22” (nr. 47) un articol despre posibilitatea reinstaurării monarhiei în România (*Perspectivile restaurației*): „În ultima vreme discuția despre restaurația monarhiei devine tot mai vie. (...) Voi spune de la început că sunt un partizan al restaurației. Fac parte din generația care a trăit 8 noiembrie 1946; ne plimbam cu efigia lui «Mihai», decupată dintr-o monedă de argint de cinci sute de lei, în piept, conștienți că el, Mihai, era singurul care, simbolic, stătea în calea comunismului. Abdicarea am trăit-o ca pe un eșec al generației noastre, pentru care Regele era ca un frate mai mare. (...) Dreptatea ar cere, aparent, revenirea lui Mihai I în țară, fără nici o procedură referendară. Republica este cea care are nevoie de o confirmare populară, nu Monarhia, desființată printr-o lovitură de stat, pe deasupra și organizată din afară. Dar să fim înțelegători cu istoria: după mai bine de patruzeci de ani în care a existat, aici, o stare de fapt este de înțeles că poporul ar trebui consultat: republică sau monarhie? (...) Să remarcăm că «liberi» nu înseamnă și în cunoștință de cauză. Mitrăliera propagandistică e încă bine pusă la punct și va continua să secere conștiințele. (...) Nu cred că exprim un paradox spunând că, în contextul istoric pe care îl trăim, adevărata revoluție ar fi restaurația. (...) Este o nemaipomenită gogoriță propagandistică aceea de a sugera (...) că monarhia ar încuraja înaintarea dreptei. Noi îndrăznim să spunem că dimpotrivă. Actualmente există un fel de crispă în opinia publică care face ca orice tendință de stângă să fie suspectată de revizionism neo-comunist. Dar o opțiune populară clară în favoarea regalității ar îndepărta în suficientă măsură stafia comunismului, încât să se poată dezvolta, imediat, o stângă cinstită, sănătoasă și cu adevărat democratică care ar echilibra în mod fericit spectrul politic românesc, atât de aplecat într-o singură parte, atât de favorabil extremismelor reacționare de toate nuanțele”. □ La rubrica „Opinii”, Dorin Tudoran publică un prim episod din articolul *Adio, grobeimea voastră!*, polemică acidă purtată cu Nicolae Breban și, în același timp, cu un aliat al autorului *Bunevestiri*, D. Țepeneag – ambii taxați pentru „megalomanie”. Dincolo de confruntările de orgolii, un pretext al disputei este răspunsul dur dat de Nicolae Breban (cărui i se raliază și D. Țepeneag) acuzațiilor de colaborare cu Securitatea formulate de incomodul Paul Goma: „N-am ținut să iau parte, neapărat, la discuția iscată de elucubrațiile lansate de Nicolae Breban pe seama unor membri ai diasporei românești din Franța ori Germania. Dacă directorul «Contemporanului – Ideea europeană» nu m-ar fi amestecat în galimatias-ul său serializat ori în interviuri oferite cu o dezinvoltură de invidiat, n-aș fi avut de spus decât un singur lucru: Nicolae Breban minte, iar pentru a pălmu moral – cum amenință – un om ca Paul Goma, ar trebui să se

suie pe un scaun. Altfel, pălmuiala ar risca să se transforme într-o lustruire a ghetelor lui Paul Goma. Încercarea lui Nicolae Breban de a arunca în derizoriu oameni ca Paul Goma, Ion Negoitescu, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Bujor Nedelcovici (...) nu constituie decât o veche stare maniacală de a terfeli tot ce nu i se supune, tot ce nu acceptă unicitatea persoanei și operei sale, «exceptionalitatea» rolului jucat de el în cultura și... disidența română./ Abordând chestiunea *resentimentelor*, Nicolae Breban îi invocă pe Nietzsche și Max Scheler. De comportat însă se comportă precum Dinu Păturică ori Gore Pirgu. Iată, suntem lăsați a înțelege că, în *Capra și căprarul*, Paul Goma ar fi trivial, suburban în limbaj. Să admitem această acuzație, fie și numai de dragul demonstrației. Există însă o trivialitate cu mult mai gravă, mai profundă. Cea de care suferă Nicolae Breban: trivialitatea gândirii. Și unul din exemplele cele mai elocvente îl constituie felul în care Nicolae Breban gândește prietenia. (...) Nicolae Breban a avut și are prieteni. Întrebarea ar fi dacă aceștia din urmă au avut și au, la rândul-le, un prieten în Nicolae Breban? Ori numai un... stăpân, un... lider, un führer./ Despre Paul Goma scrie: «Mi-a băut whisky-ul». Și ce-i cu asta? Nicolae Breban nu a băut din whisky-ul altora – al prietenilor săi? Stăm și numărăm cafelele pe care le-au băut în casele noastre prietenii, colegii, chiar... dușmanii? Și dacă o facem, de ce tocmai în texte intitulate... *Riscul în cultură*, când este vorba doar de riscul prin trivialitate?/ Iată ce se întreabă despre mine Nicolae Breban: «Cum poate un fost prieten ce mi-a intrat de atâtea ori în casă, ala cărui dedicații calde, pe volume, le am în bibliotecă, să mă cunoască atât de puțin, să mă creadă atâtea de... cum să zic: de nebun?!»./ N-am ce face, trebuie să răspund./ Dragă Nicolae, de unde atâtea trivialitate, suburbanitate a spiritului? De când contabilizează prietenii vizitele ce și le fac reciproc? Contează de câte ori am mâncat eu în casa ta sau de câte ori ai fost tu oaspetele meu? (...) Contează de câte ori am plătit eu sau tu masele la restaurant? Ce au în comun asemenea meschinării patologice cu... *Riscurile în cultură*? Ești tu cel ce semnează asemenea mizerii, ori Grobei?/ (...) Să ajungem și la publicarea corespondenței noastre? Atâtea vreme cât eu nu fac nici un efort spre a ascunde faptul că, da, am nutrit față de tine o prietenie dintre cele mai calde, este absolut trivial să aduci în discuție lucruri precum dedicațiile date pe cărți, vizitele în casa ta etc.”. Și încă un detaliu anecdotic: „În sfârșit, sunt în măsură să-i dau un răspuns preliminar d-lui D. Țepeneag la întrebarea ce pare a nu-l lăsa să pună geană pe geană: «Oare protestul lui Breban în 1971, ca reacție la mini-revoluția culturală a lui Ceaușescu nu atârna deloc în balanța cu care-i cântărim faptele?»./ Răspund acestei întrebări (și) pentru simplul motiv că m-a frământat și pe mine. Nu înțelegeam de ce, când mă șicanau pentru prietenia mea cu Nicolae Breban și când la puneam eu însumi întrebarea ridicată acum de dl. D. Țepeneag, oameni ca Marin Preda, Eugen Jebeleanu și mulți alții (unii chiar buni prieteni ai prietenului meu Nicolae Breban) abordau o mină dintre cele mai descura jante pentru mine.

Cum nu-mi place să las jos o întrebare, pe care am ridicat-o nu doar de dragul de a practica halterele, l-am rugat, în câteva rânduri, pe Nicolae Breban să-mi povestească, cum s-au întâmplat lucrurile, să-mi dea varianta sa cu privire la acel moment. Nu mi-a dat un singur răspuns. Dintre ele, cel care m-a zdruncinat serios a fost unul ce poate fi reprodus aici cu destulă fidelitate în următoarea formă: «Bătrâne, înainte de a pleca la Cannes, Popi (așa-l numea pe atunci Nicolae Breban pe Dumitru Popescu-Dumnezeu, n.m. D.T.) mi-a spus foarte clar că Ceaușescu vrea să mă vadă neapărat când mă întorc. Hotărâse să mă pună ministru la cultură. Am acceptat și am și discutat câteva idei pe care le aveam. Dar pe când eram în Franța, hodoronc-tronc, băieții au dat *Tezele din iulie* fără să m-anunțe, fără să-mi spună nimic, fără să mă consulte. Am rămas trăznit... Nu, copii, am zis. Nu ține!».

● În articolul *Apărarea comunismului e riscantă!*, apărut în „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 48), Gheorghe Grigurcu polemizează cu Dumitru Micu, autorul unui text din „Literatorul” (nr. 8 și 9/1991), *Monoideism*, în care acesta s-ar erija în „avocat al comunismului”, vorbind chiar despre un „extremism anti-comunist”. Dumitru Micu, „fostul glosator obedient al sloganelor realismului socialist” – scrie G.G. – „se lamentează de faptul că noțiunea de anticomunism s-ar fi absolutizat «până la fetișizare», ar fi acoperit «tot câmpul conștiinței unor confrăți»”.

● Revista „Contrapunct” (nr. 48) se deschide cu un articol în care Magda Cârneci se solidarizează cu intransigența revoltată a lui Paul Goma (*Avem nevoie de Paul Goma*): „Avem nevoie de câte un Paul Goma în fiecare domeniu. Poate că așa ar putea începe faimosul, fantomaticul proces al comunismului. Pentru că adevărul încă trebuie strigat, urlat zi de zi, clipă de clipă în România”. □ Ion Bogdan Lefter își continuă articolul despre limitele cronicii literare în postcomunism, sub titlul *Autoritatea și inadecvările cronicii literare*: „După decembrie 1989 respectiva funcție extraliterară a cronicii și-a pierdut, în principiu, sensul. Deși atacurile presei de extremă dreaptă mențin încă solidaritatea morală și politică a majorității profesioniștilor scrisului, nu văd cum ne-am mai putea întoarce la regulile jocului cultural de dinainte. Constituirea treptată – și dificilă, din cauza crizei economice generalizate în care se zbate țara noastră, dar implacabilă – a unei veritabile piețe a cărții va grăbi transformările «instituției» cronicii și ale practicanilor ei. (...) În interpretarea mea, invazia actuală a politicului, a sociologicului, a istoriei în textele criticilor români e consecința mai mult sau mai puțin (asta e!) conștientizată a eliberării din tiparele procustiene ale cronicii”. □ Virgil Nemoianu publică un eseu despre America (*Cearta în jurul lui Columb*), iar Vladimir Tismăneanu, un eseu istoric intitulat *Profetism secular și vise radicale. Reflecții asupra soartei marxismului în secolul XX*. □ Monica Lovinescu scrie elogios despre romanul *Ambasadorul* de Ioan-Mihai Cochinescu.

● În „Literatorul” (nr. 13), Eugen Simion („*Exaltarea autohtonă*”) răspunde unui articol polemic (*Contagiunea*) publicat de S. Damian în „România literară” (nr. 44, din 31 octombrie 1991): „Ca să-mi dau seama că el polemizează, în fapt, cu mine, trebuie să parcurg, întâi, o proză parabolică în care este vorba de un vizitator ajuns într-un spațiu locuit de indivizi (...) cu fețe bolnăvicioase și gesturi spasmodice, semn al unie grave maladii colective. Există aici și medici, dar medicii, contaminați și ei, nu văd nimic sau se fac că nu văd, semn și mai grav de cecitate profesională. (...) Eseistul își anunță tema propriu-zisă: «preamărirea fondului autohton» în literatura din epoca lui Ceaușescu (...) și traduce în termeni expliciți morala parabolei: «ca și medicii din povestea fără nume citată mai sus, unii cronicari nu mai observă stigmatul bolii, declarând că pacientul e zdravăn, neinfestat și că nimic alarmant nu se remarcă».../ (...) S. Damian mă dă pe mine ca exemplu (exemplu rău, se înțelege), având totuși amabilitatea de a-mi recunoaște «râvna» pe care am depus-o de-a lungul anilor scriind despre literatura română postbelică. Îi mulțumesc pentru această recunoaștere, ea este, adevărat, foarte modestă, dar decât nimic... Eseistul m-a invitat într-un articol anterior să-mi «revizui» părerile, iar eu i-am răspuns că deocamdată n-am timp, dar într-o zi o să încerc să-i recitesc pe toți scriitorii, inclusiv pe S. Damian pentru a vedea cum au întâmpinat, el și alții, diversele maladii care s-au abărut asupra spiritului românesc după 1945. (...) El a fost un critic activ, câteva decenii, a publicat în principalele reviste culturale din epocă (îndeosebi la «Contemporanul» și «Gazeta literară»), are cărți, a formulat opinii despre realismul socialist și despre spiritul de partid în literatură, a analizat romanele timpului, a scris, probabil, despre problema moștenirii literare, de ce n-ar intra și el în procesul general de «revizuire»? Nu văd, sincer vorbind, nici un motiv ca opiniile (eventual «maladiile») criticii literare din anii '50 și începutul anilor '60 să fie ignorate”. În ceea ce privește acuza lui S. Damian că, în *Delirul*, Marin Preda „a cedat în timpul dictaturii «fanatismului autohton» și și-a dat adeziunea «la o direcție de închidere spirituală»”, E.S. notează: „Eseistul se întâlnește aici cu Gh. Grigurcu care și el crede (vezi numeroasele intervenții din «Contemporanul»!) că Marin Preda este un tipic exemplu de *colaboraționism*, *nomenclaturism* și... *afacerism* în cultura română postbelică. (...) Toată demonstrația lui S. Damian este, în fond, în afară de problematica estetică și morală a romanului și concluziile lui se bazează pe o falsă înălțare logică... Remarc în eseul lui, să nu se supere, un vechi mod sociologic și maniheistic de a analiza un roman: acela care duce la discreditarea ideologică a autorului. Boală veche. Contagiune nouă... Criteriul politic revine în galop și, odată cu el, un număr de fantasmе”. Și mai departe: „În fine, S. Damian îmi rezervă și mie un rol și un loc în acest vast spital de contagioși. El mă ia peste picior, mă ironizează și mă zdrobește citând din *Scriitori români de azi* fragmente despre Preda... N-am spus eu că *Delirul* este «romanul unui destin colectiv dintr-o

epocă tulbure și tragică»? (...) M-a interesat romanul ca roman și l-am analizat ca atare, mai puțin istoria din ficțiune. (...) / S. Damian scrie, în final, că eu dețin un rol aparte în glorificarea lui Preda (...). Trebuie să-i răspund că nu-mi atribui acesată misie și, dacă scriu din când în când despre Preda, este că după moartea lui cei care-l agresau cu laudele lor și se foloseau în fel și chip de poziția lui la Cartea Românească și la Uniunea Scriitorilor l-au părăsit total. Nu pierd nici un prilej pentru a-l discredita, spunând despre el – ca om și scriitor – lucruri abominabile. Cu regret, domnule S. Damian, nu sunteți departe de ei...”.

30 noiembrie

● Într-un articol din ziarul „Dimineața”, *Adevărul despre Nicolae Labiș*, Irimie Străuț, consideră că accidentul căruia i-a căzut victimă poetul ar fi fost, de fapt, o crimă săvârșită de o rusoaică basarabeană, dansatoare la Ansamblul M.A.I., Marusia Pelevoi.

[NOIEMBRIE]

● Nr. 11 al revistei „Vatra” debutează cu articolul *Politicienii, minerii și principiul* de Virgil Podoabă – o radiografie a vieții socio-politice a momentului: „La fel ca și puciul de la Moscova, ultima invazie a minerilor la București, de pildă, a scos încă o dată în evidență, cu o eclatanță oraculară, situația mortală în care am ajuns la mai puțin de doi ani de la revoltele cetățenești din decembrie '89: singuri pe lume și atât de divizați între noi înșine încât societatea românească se află pe punctul de a atinge starea de risipire a nisipului”. □ Monica Lovinescu comentează volumul al treilea din *Fragments d'un Journal* de Mircea Eliade, recent apărut la Gallimard (*Proba inițiativă a bătrâneții la Mircea Eliade*). □ La rubrica „Radar”, Mihai Sin scrie despre „debusolarea” omului simplu după schimbarea regimului politic, criticând apoi ezitățile reformei agrare (*Sacrificiul continuă*). □ În *Memoria nu poate fi vopsită roz ca pușcăriile de la Gherla!*, Alexandru Vlad discută problema raportului dintre literatura-document a spațiului concentraționar și literatura de sertar în orizontul de așteptare al publicului: „Cum ar putea avea memoria ficțională și indusă o valoare mai mare decât cea nemijlocită? (...) Această literatură a mărturisirilor e prima ploaie adevărată și fecundă ce se petrece în cultura noastră obosită de artificii post-moderniste și evazionisme artistice, în criză de soluții și procedee. Ce literatură de sertar ar putea egala mărturiile celor aflați înșiși în sertarele de piatră sau beton ale istoriei noastre?”. □ Al. Cistelean semnează un eseu, *Practicianul*, despre opera critică și despre personalitatea lui Mircea Iorgulescu: „Opera sa nu e dintre cele ce pot fi renegate, nici măcar prin exces de voință. (...) Ea a constituit, în plan literar, dar și în planuri adiacente, un principiu de demnitate, fiind un stâlp al rezistenței intelectuale. Mircea Iorgulescu a fost pe toate fronturile pe care literatura, ca expresie a

libertății, era amenințată, reprezentând, adesea, vârful de lance al rezistenței critice”. □ La rubrica „Vatra dialog”, Mircea Iorgulescu, intervievat de Al. Cistelean, aduce în discuție „scrisoarea celor șase” – „un text capital pentru înțelegerea a ceea ce s-a întâmplat, nu la nivel «evenimential», în această țară după răsturnarea regimului dictatorial. Fiindcă tendința de închidere a continuat, s-a menținut și după înlăturarea lui Ceaușescu. Toate discursurile capilor noii echipe conțin, fie foarte vizibil, fie în filigran, *un refuz constant* al situării României în ansamblul, în contextul marilor schimbări politice ale continentului (...) România s-a ținut ea însăși în expectativă, a încercat să-și păstreze, să-și afirme «specificul» (nu se știe bine care...), s-a închinat Moscovei (tratatul Iliescu-Gorbaciov), ca și cum *acolo* ar fi fost prioritatea. Mobilul? Unul singur: menținerea la putere. Sacrificiul? Interesele țării”. Iorgulescu contestă, în continuare, calitatea liderilor politici români ai momentului și a „fenomenului politic românesc în ansamblu”, incapacitatea de a înlocui regimul înlăturat printr-o altă „ordine” și vede în „presupusul nostru «balcanism»” o „idee kitsch”: „Țăranul român nu-și pune problema dacă e sau nu în Europa; nici intelectualul veritabil; nici electricianul sau chirurgul; în schimb, despre «balcanism» se discută cu aprindere (și nu numai...) în lumea artistică și mai ales pseudo-artistică”. Chestionat în privința „reîntregirii țării” care „va urma” prin alipirea Basarabiei, Iorgulescu speră că nu va fi repetată „eroarea pe care au făcut-o politicienii români de după Unirea din 1918”: „Aș vrea să cred că după atâtea tragice experiențe confuzia dintre unitate și uniformitate va fi evitată”. Ipoteza „reamenajării Europei” și a unui „nou arbitraj de tipul celui de la Viena” care să înglobeze Transilvania într-un stat „ungaro-român” e considerată „aberantă”: „Împrejurarea că UDMR, formație politică pe bază etnică, a reușit să fie, ca reprezentare, al doilea partid din parlamentul României, ar trebui să-i îngrozească pe eventualii partizani unguri ai unei revizuirii a frontierelor în sensul «luării Transilvaniei». Doamne-fereste, gândiți-vă numai câți deputați ar avea într-un parlament la Budapesta un partid etnic românesc, inevitabil în acest caz! Și dacă ei ar cere, pe urmă, unirea statului ungaro-român cu... România?!”. În privința revizuirii literaturii române postbelice după 1989, Iorgulescu crede că recuperarea literaturii exilului va comanda implicit schimbarea de canon: „Literatura din exil odată – în principiu! – accesibilă și cunoscută, reprezentarea curentă a literaturii române postbelice a început să se clatine. Cine ține seama, spre exemplu, de un roman ca *Noaptea de sânziene* de Mircea Eliade, de romanele lui Paul Goma, de eseistica și critica Monicăi Lovinescu, a lui I. Negoitescu, a lui Matei Călinescu, Virgil Nemoianu, S. Damian, a Ilenei Vrancea, a lui Toma Pavel, de proza Oanei Orlea, a lui Alexandru Papilian, a lui Bujor Nedelcovici, a Rodicăi Iulian, a Georgetei Horodincă, de poezia lui Virgil Ierunca, a lui Ilie Constantin, a lui Dorin Tudoran, a lui Emil Hurezeanu – o listă care se poate mult lungi! –, vede inevitabil *altfel* «harta literaturii române postbelice». Și tot

inevitabil multe «glorii» se vor ofili; nu numai ca efect implacabil al schimbării de perspectivă, dar și ca urmare a considerării acestei realități care este literatura exilului. (...) Nu știu dacă eseistii și criticii trecuți de 50 de ani vor fi capabili de revizuire; dacă nu, cu atât mai trist; dar sunt sigur că pentru criticii mai tineri *revizuirea* este o condiție firească”. □ La rubrica „Cronica literară”, Cornel Moraru scrie despre *Biografia ideii de literatură* (1991) de Adrian Marino (*Nominalism critic*), iar Gheorghe Perian despre *Cumpănă și semn* (1990) de Marian Papahagi (*Viața la umbră*). □ Se reproduce, în traducerea lui Aurel Pantea, un interviu cu scriitorul Alexandr Zinoviev, apărut în publicația franceză „Le Point”, 7 septembrie 1991 (*Alexandr Zinoviev – ultimul apărător al comunismului*), unde se poate citi că „aparenta înfrângere a Uniunii Sovietice și a Europei de Est e rezultatul războiului rece. Prăbușirea economiei s-a produs îndeosebi, cum bine se vede, după perestroika. Acum, propaganda sovietică, precum și mediile occidentale o prezintă ca pe o bancrută a comunismului. Există un singur mijloc de oprire a catastrofei, stoparea perestroikăi. Îndepărtarea de la putere a tuturor gorbaciovștilor și restaurarea formelor normale ale puterii. Era singura cale. Perestroika nu constituie o reînnoire a societății. Nu există și nu va exista nici un fel de democratizare în Uniunea Sovietică. (...) Nimeni nu vrea să țină seamă niciodată de un factor foarte important: «Materialul uman». Cu materialul uman care populează Uniunea Sovietică e imposibil să construiești ceva mai bun decât ceea ce exista sub Brejnev. Rusia nu se va ridica niciodată la înălțimea Occidentului și nu va trăi niciodată la modul occidental. Niciodată”. □ Sunt publicate poeme de Mircea Ivănescu. □ La rubrica „Jurnal de lectură”, Lucian Raicu scrie despre receptarea critică a *Levantului* (1990) lui Mircea Cărtărescu și despre volumul de proză *Desiștea* (1990) de Marian Ilea. □ La rubrica „Talmes-balmes”, inițiată pe ultima pagină și semnată de *Conspector*, sunt ironizate personaje politice și gazetari, alături de un grupaj de știri despre activitatea unor biblioteci din țară și străinătate.

● În „Tineretul liber - Suplimentul literar și artistic” (nr. 37), Ov. S. Crohmălniceanu revine la evocarea Hortensiei Papadat Bengescu cu „marea doamnă a literaturii române”. □ Mircea Nedelciu publică *Alte scrisori provenșale*: „I-am văzut în schimb, în aceeași seară, pe următorii: Vișniec, M.[ihai]. D.[inu] Gheorghiu, Pujol, Sincu, Breban și Țepeneag. Nu într-un bar, ci la Beaubourg unde lansau «*Les Nouveaux Cahiers de l'Est*» în prezența unui numeros public: [Gheorghe] Magheru, Ion Pop, Sonia Larian și eu însumi. Mai erau vreo cinci alte persoane, dar acestea reprezentau, cu siguranță, restul Estului. Revista, în schimb, este mai degrabă interesantă. Senzația mea, după ce am citit-o din doască-n doască (220 de pagini), este că avem acolo tot felul de țări frumoase care merită să fie iubite, iar noi ne întrecem în a le bârfi și a ne bate joc de ele. Și nici măcar nu mai dăm dovadă de prea mult umor când o facem. Băieții de aici se iau foarte în serios, muncesc în draci, cu planuri zilnice foarte

stricte – nu țin să-i faci vreunui o vizită surpriză – trebuie să-i suni cu trei zile înainte ca să stabilești ora rendez-vous-ului etc. Par cu toții niște funcționari supravegheați îndeaproape de superiorii lor și asta chiar când îndeplinesc cele mai nevinovate sarcini ale vieții cotidiene. (...) Abia după ce înțelegi exact ce înseamnă o astfel de viață îți dai seama de ce mi-e dor de balcanism. La București nu reușeam mai niciodată să știu ce fac peste două ore și mă simțeam foarte bine. Aici, mi se întâmplă adesea să fiu întrebat încă de luni ce am de gând să fac în week-end. E groaznic! Tot ce mă salvează e faptul că am reluat lucrul la romanul *Zodia scafandrului* și îl las să mă urmărească în toată libertatea: fiecare nouă propoziție poate fi o surpriză și pentru mine. Supraviețuiesc scriind pentru că *écrire* = (totuși) *plaisir*.” □ Gabriel Stănescu realizează un interviu cu Andrei Codrescu: „Adolescența mea este subiectul unei cărți intitulată *The Life and Times of an Involuntary Genius* (...). Sibiul a fost un loc magic în care am crescut. Totdeauna el mă va hrăni. Când l-am văzut pe Cioran la Paris, în 1978 el a consimțit să mă vadă numai după ce i-am spus că sunt din Sibiu. «Numai două orașe sunt în lume, a spus Cioran: Sibiul și Parisul». Am petrecut o noapte întreagă amintindu-ne de Sibiu. Am cercetat în amănunt fiecare metru pătrat al orașului prin amintirile noastre, ca două trasoare pe o hartă topografică. Spre exemplu, îi povesteam lui Cioran că am petrecut odată noaptea întreagă închis în curtea catedralei din partea de sus a orașului conversând cu niște stafii și el și-a amintit de o experiență similară în același loc... cu patruzeci de ani înainte. Într-un fel amintirile noastre erau funcții ale locului, ale locurilor și pietrelor sale magice și au sfârșit prin a recrea orașul vorbind. □ Ovidiu Dunăreanu și Arthur Porumboiu răspund întrebărilor formulate de Sorin Preda. Este oferită, cu acest prilej, o listă a scriitorilor constănțeni: Florin Șlapac, Gabriel Rusu, Cristian Pricop, Ion Roșioru, Vladimir Bălănică, Doina Jela, Ioan Florin Stanciu, Sorin Roșca, Ion Dragomir, Radu Șuiu, Petre Petruș, Mircea Lungu, Cristian Timofte, George Mihalcea, Costin Antonescu, Ileana Bîză, Iulia Pană, Lavinia Dumitrașcu, Constantin Lămureanu, Paul Cazian, George David. □ Victor Atanasiu scrie cu rezerve despre Nicolae Manolescu și *Istoria critică literaturii române* (Minerva, 1990). „E limpede că greșeala lui Nicolae Manolescu e de reperat nu în ceea ce a inclus, ci în ceea ce a eliminat.”

● „Familia” (nr. 11) publică un fragment din romanul Anei Blandiana, *Servtarul cu aplauze*. □ Organizând un colocviu cu tema *Literatura mărturisirilor*, revista orădeană este interesată să expună opiniile participanților – scriitori, critici literari, publiciști – cu scopul de „a desluși cauzele, efectele, variantele unui fenomen complex”. ■ Ana Blandiana împarte cărțile despre tragedia colectivă care a fost comunismul în două categorii: în cea dintâi, avându-l ca reprezentant pe un autor ca Paul Goma, sunt „descrise în mod realist, naturalist chiar, chinurile îndurate, suferința fizică și degradarea”; în cea de-a doua, „fără a eluda durerea și chinul, ele sunt privite doar ca materia primă din care se

poate construi o nouă treaptă spre înțelegerea lumii spirituale”, așa cum se întâmplă cu N. Steinhardt și poetul Teodor Mîhadaș. ■ Văzut ca o „ormă de revanșă” a unei societăți dornice să afle adevărul, Mircea Popa crede că interesul publicului pentru *literatura mărturisirilor* se traduce și prin nevoia de a avea o perspectivă corectă asupra trecutului pentru o lucidă înțelegere a prezentului: „Numai cunoașterea intimă și exactă a ceea ce a fost poate fi semn și garanție că spiritul românesc nu va mai trăi o noapte atât de sumbră și de lipsită de perspectivă ca aceea din care am ieșit”. □ Pe de altă parte, cititorul trăiește, spune Traian Ștef, simultan două sentimente: „compasiunei față de victimă și revolta față de călău. Pe măsură ce se depărtează de faptele narate el ajunge la experiența estetică”. □ Un punct interesant de vedere formulează Ion Mureșan, care atrage atenția că „istoria nu lucrează cu uneltele literaturii”: „Fenomenul *literaturii mărturisirilor* îmi apare tot mai mult ca o încercare de transfigurarea procesului comunismului într-un proces literar de genul celor cărora profesorii îl organizau în liceu. Iar asta mi se pare fidos. Proze și declarații care ar trebui să servească justiției, să se afle în dosarele tribunalelor sunt înseriate între copertile cărților de literatură. Iar când toate durerile se vor domoli, când protagoniștii vor fi murit demult, procesul comunismului se va rezolva printr-un *catharsis literar-estetic*. După care istoria va putea fi eventual din nou curvă”.

● Într-un articol din „Calende” (nr. 11), Ioan Buduca notează: „Retragerea în estetic a fost o lașitate. Datorită rezistenței prin estetic, noi n-am avut nici Carta ’77, nici Solidaritatea, nici disidența ungurească, nici disidența sovietică. Soljenișin nu este rezistența prin estetic, este rezistența prin sacrificiu”. Este amendată poziția lui G. Călinescu, care „a jucat un rol nefast pentru că a legitimat falsul istoric al republicii comuniste. În aceeași situație erau și Sadoveanu, mai apoi și Arghezi. Era clar că acești mari scriitori au preferat pactizarea cu diavolul închisorii sau marginalizării. (...) Marin Preda a reprezentat, în termeni leniniști, cazul mijlocașului, adică al spiritului lipsit de radicalitate morală. (...) Cazul Marin Preda este un caz tipic pentru discuția despre condiția tragică a culturii, a scriitorului, a intelectualului, a omului public în anii dictaturii”. Implicarea totală în gazetăria politică, nepracticarea „jumătăților de adevăr”, se datorează convingerii că „cine nu poate să gândească propria sa prezență într-un climat cultural ca fiind de fapt un detaliu dintr-un destin național bănuiesc că va spune precum Eugen Simion: «Nu mă implic în politică!»”.

[NOIEMBRIE-DECEMBRIE]

● În numărul dublu 11-12 al revistei „Poesis” este publicat, pe prima pagină, singurul poem cunoscut al lui Nicolae Steinhardt, *Nachtmusick*, scris în limba engleză, oferit de Ioan Pinteș și tradus de Dayana Ștețco. □ Scriu despre Steinhardt, în cadrul unui grupaj special: Ioan Pinteș (*De la N. Steinhardt la*

Svetlana Paleologu Matta), Gheorghe Glodeanu (*Critică la persoana întâi*) și Călin Manilici (*Prin sine spre alții*). □ Dan Brudașcu îl intervieuează pe Adrian Marino după cel de-al XIII-lea Congres al Asociației Internaționale de Literatură Comparată desfășurat la Tokyo, unde, alături de comparatiști din Vest, au fost prezenți în număr semnificativ și reprezentanți ai țărilor est-europene. Dezamăgitor este faptul, constată Adrian Marino, că spre deosebire de Ungaria, de exemplu, care a avut la acest congres zece specialiști, România nu a susținut material decât unul singur. „Ambasada noastră nu s-a interesat absolut deloc de ce facem noi, câți români sunt acolo. Deși erau destui români. În primul rând un grup compact de atleți sosiți la Concursul internațional de atletism, un director de la Institutul Academiei, care a participat la a XXI-a Conferință de economie agrară. Deci erau două Congrese internaționale și un mare concurs, cu o publicitate enormă în care România era absentă”. □ Gabriel Stănescu încredințează revistei o scrisoare a lui C. Noica adresată membrilor Cenaclului „Charmides” (înființat, la Facultatea de Filosofie din București, la sfârșitul lui 1972). „Era, de fapt un atelier de creație și dezbateri, deschis tuturor acelor care, tineri fiind (...), încercau să se înalțe spiritual și să izbândească în a găsi sensuri și frumuseți noi existenței”. Printre membrii statornici ai cenaclului s-au numărat Stelian Tănase, Călin Vlasie, Nicolae Iuga, Oliv Mircea, iar printre invitați, Ștefan Aug. Doinaș, Ion Negoitescu, Ana Blandiana, Al. Papilian, Sorin Titel, Ileana Mălăncioiu, Marius Robescu, Nicolae Breban, Laurențiu Ulici, Constanța Buzea, Mircea Dinescu, Dan Verona, Ioan Alexandru, Al. Ivasiuc, Alexandru George, Leonid Dimov. Din scrisoarea lui C. Noica: „Personal, ajuns la capătul vieții, recitesc, pentru a patra oară, opera lui Platon (pentru propria mea desfătare sau – dacă preferați – ca un suprem omagiu adus autorului lui «Charamides»»). Consider, la această ultimă lectură, că dialogul «Charamides» este într-adevăr unul dintre cele mai semnificative și izbutite”.

DECEMBRIE

1 decembrie

● Alex. Ștefănescu remarcă, pe parcursul unei discuții cu Dorin Popa consemnate în „Cronica” (nr. 31), degradarea la care a fost supus poporul român pe parcursul celor 45 de ani de comunism, transformare vizibilă pe chipurile oamenilor: „sunt galbeni la față, îmbrăcați în haine ponosite, triști, înrăiți”, cu singura speranță de salvare în generațiile viitoare, nicidecum în FSN, „o emanație a comunismului”, asemănător cu „aceste cutremure – replică pe care le înregistrăm după un cutremur puternic, devastator. Prin urmare aparține trecutului și nu poate oferi soluții pentru viitor”. Criticul este de părere că, în anii ce vor urma, înnoirea va fi înceată, „contradictorie, chiar cu momente de regres”, iar aceasta, pentru că „minoritatea cea mai persecutată din România o

constituie oamenii de valoare”, pentru că în societate „predomină, numeric, oameni vulgari, insensibili”, pentru că „sunt foarte mulți țigani care refuză să muncească”, zădărniciind, prin stilul lor de viață, „încercările de introducere a unor elemente de civilizație modernă”, iar liderii lor, deși formulează o serie de revendicări, „nu concep și un program de educație a propriei lor categorii etnice”. Foarte optimist se declară Alex. Ștefănescu în privința evoluției literaturii: „Știu că se vor scrie cărți extraordinare și România va deveni peste 10-20 de ani o mare putere literară a lumii. Ceea ce s-a scris în ultimii 45 de ani va fi, în mod inevitabil, rejudecat, unele glorii se vor spulbera, dar tot va rămâne un număr oarecare de cărți de care nu se va putea face abstracție în viitor”.

3 decembrie

- Moare, la București, eseistul Petre Țuțea (n. 1902).

4 decembrie

- Florin Manolescu publică în „Luceafărul” (nr. 49), sub titlul *Doamna de oțel*, un articol despre Doina Cornea și volumul acesteia, *Scrisori deschise și alte texte* (Editura Humanitas, 1991). „Primele texte de protest ale Doinei Cornea sunt tipice pentru iluzia spiritualistă că se poate sta de vorbă cu Diavolul. Este iluzia (sau naivitatea) care ne impresionează ori de câte ori în lume se confruntă cele două moduri fundamentale de a fi, cele două logici, *bine* și *răul*. De fiecare dată, convingerea naivă a *binelui* e că se poate dialoga cu *răul*, că *răul* poate fi transformat, și asta în timp ce *răul* nu urmărește decât să inducă în eroare *binele*, să-l mintă pentru ca în cele din urmă să-l poată distruge mai ușor”. Din 1988, iluziile melioriste ale profesoarei de limba franceză se spulberă și discursul ei (anticeaușist și anticomunist) se radicalizează, Doina Cornea devenind „o adevărată Doamnă de oțel a disidenței politice din România”.

5 decembrie

- Bujor Nedelcovici semnează în „România literară” (nr. 49) o *Scrisoare deschisă adresată Ministrului Justiției*. Scriitorul salută declarațiile ministrului Mircea Ionescu Quintus, care își exprimase intenția „de a trimite în judecată pe Alexandru Nicolski, Alexandru Drăghici și de a deschide procesele celor vinovați de abuzurile și crimele săvârșite în închisorile de la Pitești, Gherla, Aiud și Canal”. Există totuși „un singur pericol: buna intenție să nu rămână la stadiu de declarație”, date fiind „ipocrizia, reaua-credință și voință a celor care vor face tot ce este posibil ca dorința (...) de adevăr, dreptate și justiție să se transforme într-o utopie, demagogie și eșec”. □ Laszlo Alexandru („*Ăncis p. nventr.*”) scrie despre proza lui Paul Goma, menționând titluri precum *Culorile curcubeului*, *Soldatul câinelui*, *Patimile după Pitești*, *Din*

calidor, Bonifaciu, Sabina, Arta refugii. „Nu mai puțin de opt cărți publicate într-un interval de un an și jumătate dovedesc că după un caz politic, asistăm azi la un veritabil caz editorial Paul Goma. «Scriitorul-operă», cum era în mod calomnios socotit de către unii confrăți «de bine» care puneau succesul său în Occident exclusiv pe seama dibăciei traducătorilor, își ia în prezent o strălucită revanșă. (...) / Romancierul nu mizează exclusiv pe forța etică a mesajului său, cum pe nedrept ar putea fi acuzat, ci printr-o vervă stilistică și o ingeniozitate lexicală, la care se adaugă meșteșugul conturării unor memorabile figuri episodice, reușește să-i farmece pe cei care-l citească debarasați de orice prejudecăți. (...) Împletirea dintre etic și epic reprezintă puterea lui Paul Goma”. □ Într-un comentariu la romanul lui Petru Dumitriu *Proprietatea și posesiunea*, Alex. Ștefănescu (*Farmecul discret al burgheziei*) notează: „Dacă nu s-ar fi expatriat în urmă cu treizeci și ceva de ani, Petru Dumitriu ar fi fost un concurent incomod – dacă nu de-a dreptul neîntrecut – pentru toți prozatorii români contemporani. Talentul literar cu totul ieșit din comun, curiozitatea febrilă, de intelectual al secolului douăzeci, față de spectacolul existenței omenești, ca și o productivitate prodigioasă (...) reprezintă atuuri care ar fi provocat mari perturbații în ierarhia valorilor literare din România postbelică. Pe de altă parte, însă, trebuie să fim realiști și să ne imaginăm că, rămas în țară, înzestratul scriitor ar fi făcut numeroase concesii partidului comunist (...). Petru Dumitriu și nu alteceineva a publicat în 1951 romanul *Drum fără pulbere* – apologie infinit vinovată a metodelor comuniste de reeducare (până la exterminare!) a adversarilor politici în lagărele de muncă forțată de genul celui de la «canal» – pentru a dobândi în felul acesta dreptul (privilegiul) de a publica mai târziu, în 1956, un roman-roman, de aproape două mii de pagini, *Cronică de familie*, adevărat monument al literaturii române. (...) Petru Dumitriu nu a primit în dar și acea rezistență morală, acea vocație de ascet care să-l apere de presiunile exercitate asupra scriitorilor într-un regim comunist”.

● La moartea lui Petre Țuțea, Sorin Dumitrescu semnează în „România liberă” necrologul intitulat *Dom’ Profesor*: „A sacrificat ambiția de a-și consolida notorietatea prin operă, acțiunii simple și îndrăgostite de a-i învăța pe tineri. De dragul lor, a deschis un fel de «universitate vorbită», volantă, funcționând non-stop, fie la mansarda din spatele Conservatorului, fie la Blocul Turn, ori în Cișmigiu, căreia îi era pe rând și laolaltă rector, asistent, secretar, profesor ș.a.m.d. Tinerii, fermecați de agerimea contagioasă a discursului, n-au întârziat să recunoască legitimitatea acestui învățământ clandestin, și poate că de la îndemnul lui au deprins și peanul care ne-a salvat: «Vom muri și vom fi liberi». Pe de altă parte, prin tenacitatea humorului și prin ironia subversivă a comportamentului, inteligența lui devastatoare a reușit să le rabde imbecilitatea! Lui Petre Țuțea nu i-a greșit unul sau altul, așa cum se-ntâmplă de obicei fiecăruia din noi. / Lui Petre Țuțea i-am greșit cu toții, i-am greșit un popor întreg”.

6 decembrie

- Moare, la București, prozatorul și traducătorul Vladimir Colin (n. 1921).
- Dorin Tudoran publică în revista „22” (nr. 48) un al doilea episod al polemicii cu Nicolae Breban, *Adio, grobeimea voastră!*. Despre un „denunț” comis de Nicolae Breban: „Scrii, dragă Nicolae Breban, «ultima murdărie ce circulă, am aflat de curând, aici la Paris, pe socoteala mea: aceea că, după ce i-am încredințat prietenului meu, René Coeckelberghs manuscrisul *Bunevestiri*, pentru a-l scoate din țară și a-l publica, eu însumi l-aș fi denunțat»./ Cum lași să se înțeleagă că eu aș fi pus în circulație murdăria cu pricina, iată-mă nevoit să-ți răspund încă o dată./ Dragă Nicolae, anul era parcă 1978. Toamna. Ne aflam amândoi la Frankfurt, în timpul Târgului de Carte. Mi-ai propus să mergem în pavilionul unde expunea și editura lui René Coeckelberghs. La stand, nu era decât Gabriela Melinescu, destul de surprinsă să te vadă; și la fel de surprinsă – am simțit-o imediat – să mă vadă în compania ta... I-ai invitat pentru seara, la un restaurant excelent. Gabriela a râs amuzată și a spus: «De ce nu?!...». Seara aceea a fost un coșmar. Ți-l reamintești?/ După câteva politețuri și fraze «de încălzire», René Coeckelberghs te-a întrebat scurt: «Nicolae, cum ai putut face așa ceva?». Gabriela ți-a pus și ea câteva întrebări foarte... directe, așa cum îi este firea. Un tir de o franchețe cutremurătoare. A fost pentru prima oară în viață când te-am văzut fără replică, incapabil să articulezi un răspuns coerent. Unul din puținele pe care le-ai îngăimat a fost ceva de felul: «Ei, René, ce știi tu... Tu nu ai primit niciodată o pereche de palme de la un ministru al Securității!...». Bla, bla, bla./ (...) René îți pune și o altă întrebare, destul de simplă: știai că venise la București să încerce obținerea vizei pentru Gabriela, viză în calea căreia se aflau nenumărate obstacole; și atunci, cum de putuseși să arunci vina pe ei? Mai ales pe ea, pe Gabriela? Cum de nu ți-a părut că ai fi putut, astfel, să distrugi și ultima șansă a prietenilor tăi de a se bucura de un drept, de altfel sfânt, dreptul de a fi, în sfârșit, împreună? (...) Tăceai, bolboroseai câte ceva – frânturi de explicații; dădeai din mâini, dădeai foarte mult din mâini, Nicolae. Și mai dădeai foarte mult de... gândit. Salvarea a adus-o apariția întârziată a altor doi invitați, scriitori de limbă germană, despre care aveai să-mi spui, nu o dată, că erau oamenii Securității puși să se țină după tine în Germania. Îi invitasei ca să vadă «băieții» cum tratează un domn asemenea hahalere”.
- Nr. 49 al revistei „Contrapunct” se deschide cu un articol al Mariane Codruț despre *Naționalism și deznaționalizare* – paralelă între naționalismul „rău”, demagogic și xenofob, și naționalismul „bun” al oprimaților (caz particular: românii din Basarabia): „Dacă în România naționalismul este în general fără obiect, deci nejustificat, în Basarabia situația este de cu totul altă natură. De două secole, cu românii de acolo s-a încercat pe toate căile o deznaționalizare științifică. Și aproape s-a reușit”. □ Temei dezvoltate în articolul Mariane Codruț îi este rezervat, de altfel, un grupaj special: *Despre naționalism*,

împotriva prejudecăților, conținând texte semnate de: basarabenii Mihai Fusu (*Lucky, sclavul*) și Emilian Galaicu-Păun (*Speriată de realitatea idealului ei social* – despre pericolul mutării peste Prut a Festivalului Național „Cântarea României”), etnicul maghiar Bodo Juliana (*Confuzia conștientelor* – avertisment în asupra pericolului confundării „autonomiei locale” cu un „atentat la unitatea națională”) și Hanibal Stănculescu (*Între Tudjman și Miloșevici – sindromul Ceantea* – cu trimitere la conflictul sârbo-croat și la naționalismul „Vetrei Românești”). □ Costin Popescu reacționează la editorialul lui Gheorghe Crăciun din nr. 43 al revistei (*Scriitorul și puterea sau puterea scriitorului*) formulând propriile considerații pe aceeași temă: „Morală poate oferi oricui pretenția exemplarității sau superiorității, dar este insuficientă pentru a schimba un sistem politic (...), se manifestă la noi o supralicitare a caracterului destabilizator (scuze!) al literaturii față de putere. Departe de mine gândul de a știrbi în vreun fel importanța protestului contra totalitarismului pe care l-au conținut acțiunile unor scriitori, dar nu orice glumă a fost un act de eroism, nu orice ironie o amenințare la adresa puterii. A cunoaște (și recunoaște) limitele și virtuțile fiecărei activități umane, a reuși să nu ne transformăm aspirațiile în iluzii, iată un lucru de care avem mereu nevoie. Pentru Aristotel, politicul este un dat uman fundamental, o expresie definitorie a destinului omului, terenul unde individul se poate realiza plenar, exemplar. Între tipurile de valori nu există o ierarhie de principiu. A o construi este o întreprindere riscantă. E mai folositor un examen critic – tocmai în sensul acelui spirit critic care caracterizează literatura – oricâte iluzii ar distruge, oricâte amărăciuni ar produce, al propriei evoluții, al diferenței dintre ceea ce am sperat și ceea ce trăim. Altfel, fără teama de a greși sau disponibilitatea de a ne recunoaște greșeala, ne vom mira de neînțelegerea celor din jur și de dificultatea de a participa la viața lor. O tristă infirmitate pe care singuri ne-o provocăm” (*Farmecul (discret?) al puterii*).

● În „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 49) este transcrisă o dezbatere având ca obiect *Manualele școlare* – desfășurată la Iași, în ziua de 8 octombrie 1991. Participă la discuții câțiva profesori de la Facultatea de Filologie din Iași – Constantin Parfene, Alexandru Andriescu, Dumitru Irimia, Maria Carpov –, profesorul Gheorghe Platon de la Facultatea de Istorie, scriitorii Nicolae Breban și Traian T. Coșovei, precum și publiciștii (pe atunci!) Liviu Antonesei și Gabriela Gavrila. „Să facem o critică a manualelor și să vedem ce s-a greșit la acest capitol timp de 40 de ani” este ceea ce propune, în debutul discuției, Nicolae Breban. În paralel cu această critică a vechilor manuale, participanții la dialog enunță și câteva obiective pe care s-ar cuveni să la aibă în vedere cei care vor elabora noile manuale de limba și literatura română și de istorie. „Principala condiție pentru manualele noi este depolitizarea lor totală”, afirmă Alexandru Andriescu. Un alt obiectiv (enunțat de același Alexandru Andriescu) este renunțarea la „conținutul desuet” al manualelor de dinainte de

1989, laolaltă cu abordarea unor strategii didactice mai moderne și mai atractive. O chestiune importantă adusă aici în discuție este ponderea acordată literaturii contemporane în noile programe școlare. În acest sens, Dumitru Irimia este de părere că în manualele de limba și literatura română ar trebui „să nu pătrundă nici un scriitor în viață ori, eventual, numai autorii în viață care propun ceva nou din punct de vedere al teoriei literare, o structură sau o formulă nouă”, întrucât „în manualele occidentale acesta este primul criteriu al valorii”. Într-o intervenție mai amplă, Nicolae Breban observă că „în manuale nu a existat și nu va exista cea mai mică notă critică la Eminescu ori la un clasic pe care l-am luat în stăpânire și îl administrăm închipuindu-ne că un elev nu poate suporta o atitudine critică față de valoare. Pe când în manualele școlare occidentale adesea se strecoară note virulent critice la Victor Hugo și la alți scriitori clasici mai tineri”. Invariabil, toți cei care iau cuvântul acuză faptul că manualele de literatura română nu stimulează gândirea critică a elevului. După Maria Carpov, o explicație a acestei deficiențe ar fi „o sărăcie de limbaj absolut crasă” detectabilă în discursul manualelor școlare: „În afară de textele literare, dacă s-ar face un mic studiu de frecvență în metalimbajul literar, să-i spunem critic, cred că s-ar aduna vreo 60 de cuvinte. Fiindcă o personalitate este numai *monumentală*, textul este *interesnt* ș.a.m.d.”. În lumina unui principiu conform căruia „liceul trebuie să ofere în primul rând accesul la disciplinele umaniste”, Maria Carpov aduce în discuție și „necesitatea existenței unor complemente la manuale: manualul de literatura română să fie însoțit de o antologie de texte, iar manualele de istorie, de texte fundamentale scrise de mari istoriografi”.

● Mircea Mihăieș combate în „Orizont” (nr. 49) „farsa referendumului fesenist” pentru Constituția României, sancționând „căderea în capcana puterii”, pe care ar fi comis-o reprezentanții opoziției parlamentare; aceștia, alegând să conteste Constituția, s-ar fi pus în postura de a pierde rușinos la vot. Drept urmare, „În această situație de șah-mat, singurul om politic lucid al opoziției este președintele Partidului Alianței Civice, domnul Nicolae Manolescu. Înțelegând la perfecțiune că unica strategie câștigătoare e limitarea pierderilor, domnul Manolescu a motivat că o constituție proastă e preferabilă absenței oricărui fel de constituție. Zâmbind diabolic previzibilei victorii, fesenistii au câștigat fără să riște nimic” (*Cronica unei păruieli amânate*). □ Un chenar îndoliat semnat de Cornel Ungureanu anunță trecerea în neființă a lui Petre Țuțea: „În limbajul ateu al lui Cioran, era un om de geniu. Era, în secolul XX, singurul geniu al românilor. Dar și așa, genialitatea lui trebuie contextualizată: era un geniu al cuvântului rostit, nu al celui scris. Era un geniu al tradiției orale. (...) Un înviator. Am fost, totuși, privilegiații unui timp al valorilor spirituale”. □ Regizorul Stere Gulea îi acordă un interviu lui Iosif Costinaș („*Ne este frică de propriul nostru curaj*”), vorbind despre starea noii cinematografii postdecembriste confruntate cu provocările estetice și politice

ale prezentului: „Consider că poporul român are nevoie – în film, în literatură – de o oglindire a adevărului despre el însuși, fără nici o înfrumusețare a realității. A acelei realități din străfundul nostru, care, iată, putem să vedem cât de deteriorată este, cât de îmbolnăvită este. Dar eu nu accept ideea că suntem bolnavi irecuperabili...”. □ Revista dedică două pagini discutării unui mai vechi, dar prestigios volum de nuvele – *Iarna bărbaților* de Ștefan Bănuțescu. Este reproducă olograf o scrisoare de răspuns a lui Șt. B. la o anchetă din 1981 a revistei „Orizont”. Semnează în cadrul acestui grupaj: Smaranda Vultur (*Transparență și mister*), Daniel Vighi (*Golul și plinul*), Lucian Alexiu (*Cartea simbolurilor* – despre ciclul de versuri asociat, *Cântece de câmpie*), Alina Ghimpu (*Refugii*). □ Mircea Mihăieș comentează „schița istorică” din volumul *Condamnați la fericire* de Vladimir Tismăneanu, în care vede prefigurarea unei „adevărâte istorii a comunismului românesc”, și elogiază „talentul scriitoricesc” al autorului, care „îl egalează, în multe privințe, pe acela de istoric și teoretician al ideilor politice” (*Povestea lui pseudo*). □ Cornel Ungureanu semnează o cronică literară favorabilă pe marginea romanului *Pândă și seducție* de Nicolae Breban (*Sosiile prințului moștenitor*). Criticul îl elogiază pe Breban ca pe „unul dintre marii constructori ai romanului românesc”, subliniind ideile cărții („o carte-martor”) și ale întregii opere brebaniene: „Patima adâncurilor e boala naturilor puternice”. Daniel Vighi scrie despre volumul *românește* de Virgil Ierunca (*Aceeași minută a istoriei*): „De ce să tăcem despre toate astea când sunt atât de extraordinare? De irepetabile. Și mai ales de ce să nu spunem și despre marii noștri scriitori care au învățat poziția pup? Virgil Ierunca ne spune că au învățat-o. Și alții știau întâmplarea asta. Toți o știm. Fapta cu pricina aparține și ea istoriei noastre spirituale; suntem tot noi cu ale noastre în ea. Atâtea câte sunt, bune și rele, toate aparțin poporului nostru, care a făcut de toate: a murit la canal și a scris poeme dezabuzate despre Lenuța tractorista. În aceeași minută a istoriei, cum se mai spune”. □ Carol Sebestyen comentează primul volum de *Unde scurte* al Monicăi Lovinescu (*Apostolatul pe unde scurte*). □ Revista publică și un epistolar inedit Aron Cotruș.

● Sub titlul *Cine suntem noi*, Octavian Paler reflectează în „România liberă” asupra diculității românilor de a se integra în Europa, la capătul experienței comuniste, dar și asupra raportului dintre identitatea națională și aceea europeană: „Soarta ne-a rezervat și această experiență. Să fim priviți ca indezirabili în casa altora, după ce noi am dus ospitalitatea până la ridicol; să descoperim că poți să inspire adversitate, chiar ură, numai fiindcă ești «străin», deoarece aduci cu tine morbul nefericirii și violențelor de care suferă Estul; să ne convingem că profeții liberei circulații a persoanelor au devenit xenofobi; pe scurt, să constatăm că, după ce am cunoscut toate formele de frică, provocăm frică. Occidentul e dispus să reflecteze, eventual, la ce poate face pentru noi, cu condiția să stăm acasă. Dar asta-i altă poveste, de care voi vorbi, poate,

altădată. Acum, aici, mă gândesc la miile de «invadatori» care încă n-au aflat că Occidentul ne-a și dat, multora dintre noi, cel mai mare ajutor pe care ni-l putea oferi. Datorită șovinismului apusean, am putut, în sfârșit, să înțelegem care e singura noastră șansă de a fi «europeni» cu adevărat. Fiindcă multă vreme, orbiți de necazurile noastre, am crezut că «europenitatea» e o realitate spre care trebuie să tindem ieșind din pielea noastră. Pricepeam rău de altfel, toleranța României care a introdus în Olimpul ei pe toți zeii popoarelor cucerite. Ne închipuiam că această toleranță a fost o dovadă de generozitate, când ea era, de fapt, o dovadă de inteligență. Roma a știut, cu mai bine de două mii de ani în urmă, că nu e posibil să fii universal decât continuând să te închini propriilor tăi zei. Noi am uitat, se pare, această lecție și a trebuit s-o redescoperim la un preț penibil, cu umilințe. Din fericire, în aceste umilințe spiritul nostru află, dincolo de un orgoliu stupid, de a da cu tifla, o șansă, într-adevăr, prețioasă. Azi, ne lămurim din ce în ce mai mult că nu poți să fii «european de nicăieri». Așa ceva e o minciună, o capcană. Nu poți să fii decât «european de undeva». European din Franța, european din Spania, european din România. Dacă nu ești «european de undeva», nu mai ești nimic. Deci, începem să știm mai bine cine suntem”.

9 decembrie

● Nr. 31 din „Litere, arte, idei” (LA&I) îi este dedicat lui Mircea Eliade, conținând, între altele, un articol semnat de Mioara Apolzan (*Mircea Eliade și „noul diletantism”*) și un interviu acordat de Vintilă Horia lui Mircea Handoca (datat 8 noiembrie 1991): *Poate că nu a sosit încă timpul lui Eliade...* Vintilă Horia: „Noi, toți, fără excepție, cei din generația lui Mircea Eliade, ca și dintr-a mea, am fost obligați de împrejurări să luăm poziție și nu puteam lua decât una singură: *anticomunismul*, ca atitudine critică și *românismul* de cea mai bună calitate, clădit pe cea mai strictă poziție tradițională, care nu putea să nu treacă prin învățătura holistică a lui Eminescu. Unii au crezut în Garda de Fier, eu nu (din motive pe care le-am explicat în altă parte), alții în idei apropiate, vreau să spun naționaliste sau de dreapta, am stat, deci, cu toții la dreapta României și nu la stânga ei, cum stăteau cei greșiți cu duhul. N-am avut nimic de schimbat în credințele noastre, ba dimpotrivă, aş spune că evoluția istoriei de după 1944 ne-a confirmat în temerile noastre cu vârf și îndesat. (...) Nimeni n-ar fi devenit legionar și nici măcar de dreapta, nici măcar din punct de vedere intelectual, dacă, la răsărit și chiar din interiorul țării, nu ne-am fi simțit amenințați de marxism sub formă lui cea mai virulentă, cea sovietică. (...) Faptul că scriitorii cei mai străluciți ai acelor timpuri au militat cum trebuie este o dovadă clară că ei nu puteau, prin însăși stringența dramatică a lucrurilor să se comporte în alt fel. Ar fi fost, în acest caz, niște trădători sau niște inconștienți. Sper că, odată și odată, în momentul când scenariul istoriei va fi limpezit de resturile vampirului marxist, cineva să aibă curajul de a spune

lucrurilor pe nume. Eliade a fost, pe această linie românească, un model demn de a fi iubit și admirat, atât că romancier, cât și că premergător luminat”.

● Sub titlul **Demnitatea vieții**, Fănuș Neagu publică în „Țara” fragmente de jurnal date decembrie 1987, precedate de câteva cuvinte despre apropiatul referendum pentru adoptarea noii Constituții: „Duminică, suntem chemați să pecetluim prin vot public Constituția României, care e cupola de aur a unui neam. Ne alcătuim, după aproape jumătate de secol de dureri, jale, umilinți, din nou sub lege dreaptă. Spre a nu uita de unde ne-a smuls revoluția tinerilor, răsfioiesc însemnările făcute în caietul de lucru în ziua de 8 decembrie 1987. Doar cu patru ani în urmă! / * Rezistența stă în simplitate. Știu cu toată inima că a scrie nu mai înseamnă de mult a cânta. Cei mai puternici ca mine au depozitat în trup glonțul; cei mai de jos decât mine, răzvârtirea. Eu? Numai ura. Sunt un învins între zecile de milioane de oameni rătăcind după un gând mai bun. / * Poemă fără titlu: Eu n-am Speranță/ decât mereu/ Depărtarea. / * La TV. un imbecil întreabă cu fălcile clocotind de importanță: «cine-a combătut eroarea, răul, subdezvoltarea?» – și tot el răspunde, pătruns de o fericire mizerabilă – «PCR»./ (...) * J.P. mi-a spus ieri, că taică-su a murit călcat de o mașină a securității. Întâmplare nenorocită, nu act deliberat. O lună întreagă J.P. s-a zbatut să afle numărul mașinii. De ieri nu mai caută. Ofițerul de serviciu de la circa de miliție i-a spus: te zbați degeaba, zeii călătoresc în vehicule neînmatriculate. / * Doctorul B. îmi povestește o întâmplare de la canal. Unui deținut politic, foarte colțos cu gardienii, încep să i se creeze, pe neașteptate, tot felul de avantaje: pachete duble, țigări, vorbitoare peste rând, scutire de la planton, loc de muncă mai blând. Împarte alimentele și țigările cu ceilalți deținuți. Dar de la un timp se simte izolat: mulți deținuți au fost maltratați și-l bănuiesc de delațiune. Nu se disculpă, tace. Iar peste câteva zile, când primește un pachet, mănâncă singur, fără să mai dea cuiva o firimitură, fumează câteva țigări, distruge restul și seara se spânzură, cu fața la Marea Neagră. Și era nevinovat. / * După ce ne-au jefuit și culorile alimentelor, iată-i jefuindu-ne în chip barbar și vocabularul. În presă, la radio și TV nu mai e voie să pronunți cuvintele Crăciun, Moș Ajun, biserică, Dumnezeu, Iisus. Adevărul mai adevărat decât adevărul e minciuna. Iar noi trăim în inima ei, și unii, fericiți, dau din lăbuțe – se poate înota și în lături. / * Seara târziu (însemnarea de la fila 60 – pot pune caietul la dispoziția oricui – seamănă, îmi cer scuze, cu o proorocie). S-a spart frontul! Când în monotonia luptelor de uzură răsună deodată acest strigăt, întreaga armată intră în panică. (...) Expresia s-a spart frontul este un roman isteric și un poem al speranței. La Brașov s-a spart frontul (recepționasem știrea cu întârziere, n.n.). Cel ce-a ucis totul, împărțindu-ne în înfrânți, blazați sau numai inhibați, tremură. Undeva s-a turnat glonțul ce-i era destinat... După ce-am aflat știrea, m-am apucat de lucru și-am scris cam în felul în care cad zăpezile: frumos, necaligrafic, o undă de prospețime înviorând vraja, din nou ninsoare, în pic de pârtie, zăpezi, un cal... / * Demnitatea Universului e Viața. / Iar demnitatea Vieții, e Legea legilor”.

10 decembrie

● Liviu Antonesei semnează în „Timpul” (nr. 30), sub titlul *Minunate amintiri dintr-o lume minunată și din alta plină de „minuni”*, o cronică entuziastă la volumul de convorbiri al lui Alexandru Paleologu, *Minunatele amintiri ale unui ambasador al golanilor* (volum apărut mai întâi în franceză, în 1990, și publicat în română în 1991, la Editura Humanitas).

11 decembrie

● În „Luceafărul” (nr. 50), la rubrica „13 întrebări pentru...”, este publicat un interviu cu Mircea Martin, realizat de Marius Tupan. De la întrebări legate de cenaclurile frecventate de profesorul Mircea Martin, ca student sau ca tânăr literat, ori de rolul de conducător de cenaclu pe care l-a jucat ulterior criticul se ajunge la chestiuni precum locul scriitorului în arena politicii active sau „moartea artei” în societatea consumului și a kitschului. M.M. „Mai e nevoie acum de literatură?... Mulți scriitori au răspuns negativ la această întrebare, cel puțin dintr-un prim impuls (...): în momente în care decizia politică este extrem de importantă, scriitorul e bine să fie în arenă, acolo unde lumea așteaptă cuvântul său. Acest cuvânt poate fi comunicat mult mai eficient prin articole, intervenții publice decât prin opere literare. Dacă ne gândim la epoca dictaturii, ne dăm seama că literatura a avut un rol imens, a întreținut nemulțumirea și a întreținut speranța. Deci, nimeni astăzi, nu cred că poate contesat rolul ei social-politic contestatar./ Și, totuși, pe de altă parte, literatura, ne dăm seama foarte bine, nu este decât o formă de amânare, de deviere de la adevărul imediat, o «fugă în iresponsabilitate», cum spunea Adorno, o evaziune. Probabil că această dimensiune a literaturii este avută astăzi în vedere atunci când scriitorii simt nevoia să se angajeze în chip direct în lupta politică și nu prin intermediul cărților. În ce mă privește, și fără să neg importanța angajării directe a scriitorilor, cred, totuși, în eficiența literaturii în plan social (nu neapărat în plan politic)”. □ Ov. S. Crohmălniceanu publică articolul *Benzile desenate la 93 de ani*, comentând un volum al lui Jacques Sadoul, *93 ans de B.D. (J'ai Lu, Paris, 1989)*.

● În „Azi”, Dan Medeanu semnează articolul *Critică și butuci la Adrian Păunescu*: „Ca poet, A. Paunescu are șansa eternității, ca gazetar are alternativa valorificării acelei părți a dualității sale precedente, care era rezistentă, aptă de a încorpora conținuturi benefice. Polemica, intenționat demolatoare, nu-i este însă un bun aliat pe această cale”.

12 decembrie

● Alex. Ștefănescu publică în „România literară” (nr. 50) articolul *Procesul comunismului, în timpul comunismului*, comentariu la romanul lui Augustin Buzura *Fețele tăcerii*, reeditat în 1991 (la Editura Albatros, în Colecția „Rezistența”): „În *Fețele tăcerii* se inaugurează principalele teme ale unui eventual

proces al comunismului. Recenta ecranizare a romanului, intitulată inspirat *Undeva, în Est*, a evidențiat caracterul esențial, reprezentativ, al situațiilor imaginate de scriitor pentru a-i face pe străini sau pe românii din generațiile viitoare să înțeleagă tragedia societății românești din deceniile postbelice./ Recitind acum romanul, constatăm, cu o plăcută surprindere, că *rezistă*, chiar dacă între timp, în presă și în literatură, critica sistemului comunist a devenit extrem de activă și vehementă. *Întâmplările* povestite de scriitor au o elocvență mai mare decât orice rechizitoriu”. □ În sumarul acestui nr. mai atrag atenția: un eseu al lui Alexandru George, „*Țăranii*” și lumea rurală; la rubrica de „Istorie literară”, un articol al lui Nicolae Mecu, *Avatarurile primului roman*; articolul *Ideea de istorie a literaturii române*, semnat de Aurel Martin.

● Nr. 50 al revistei „Tribuna” cuprinde ancheta *Teatrul, încotro?*, la care participă Marin Sorescu, D.R. Popescu, Paul Everac și Ecaterina Oproiu. Se amintește de formarea grupului Dragon-5 („dramaturgie gonită”) – din care mai fac parte, alături de cei trei dramaturgi mai înainte amintiți, Tudor Popescu și Mihai Ispirescu –, constituit ca o reacție față de eliminarea a pieselor românești din repertoriul teatrelor. Astfel, la sfârșitul lui octombrie 1991 are loc la Teatrul „Andrei Mureșanu” din Sfântu Gheorghe o conferință cu cei trei membri marcanți ai grupului Dragon, teatrul respective alegând, împotriva curentului, să joace numai piese românești în stagiunea 1991-1992. Marin Sorescu despre criza dramaturgiei autohtone: „Imediat după Revoluție, majoritatea regizorilor au trecut și s-au axat doar pe piese străine. S-ar putea vorbi de un refuz al regizorului de a mai monta piese scrise în România. Ei puteau să spună: voi ați fost înainte, voi sunteți și acum. N-am nimic împotriva. Noi nu puteam opri nici un teatru să joace exact ce dorește. Datoria teatrelor și a regizorilor este, totuși, să se gândească și la soarta dramaturgiei care se scrie pe la noi. Niciodată nu s-a făcut o pauză de creație în România, cu atât mai puțin acum acest lucru nu trebuie să aibă loc. Eu cred în continuare în cinstea și seriozitatea scriitorilor români, în vocația pentru adevăr a tuturor celor ce mănuiesc condeiul în această țară. Din acest punct de vedere scena poate juca un foarte mare rol. Chiar de aceea mi-a făcut plăcere să vin aici” [la Sfântu Gheorghe].

● Nr. 50 din „Totuși iubirea” marchează *Moartea unui geniu: Petre Țuțea*, articol de Adrian Păunescu: „Ca și Nae Ionescu, Petre Țuțea, înainte de a te învăța își propunea să te dezvețe, iar finalitatea filosofiei lui nu era să știi ce să gândești, ci cum să gândești. (...) Țuțea a fost Socrate al românilor. El s-a învățat cu suferința și nu se mai putea concepe pe sine în afara ei. (...) Eu cred că Petre Țuțea a acreditat, printre contemporanii săi, imaginea filosofului nepervers, nici măcar de obligația unui condei și a unei cărți”. ■ Este reluat și *Testamentul* lui Petre Țuțea, în fapt cele cinci precepte ca răspunsuri la întrebarea lui Nae Ionescu, *Care trebuie să fie însușirile unui adevărat român?*.

13 decembrie

● Într-un articol din revista „22” (nr. 49), *Timpul zăvorât*, Monica Lovinescu insistă asupra necesității de a deschide „un dublu proces al comunismului (moral pe de o parte, penal pe de alta)”. □ Dorin Tudoran publică a treia parte (și ultima) a articolului *Adio, grobeimea voastră!*, somându-l pe Nicolae Breban să recunoască faptul de a fi lucrat ca agent de influență al Securității ceaușiste.

● Nr. 50 al săptămânalului „Contrapunct” este dedicat în cea mai mare parte legăturilor culturale româno-franceze. Un șapou nesemnăt de pe prima pagină (purtând mărcile stilistice ale lui Ion Bogdan Lefter) rezumă agenda dezbaterii: „Franța, politica franceză, limba franceză, cultura franceză (mai puțin, din păcate, economia...) au fost în ultimii doi ani extrem de «prezente» în România. Cum ambițiile ei de «mare putere» nu au scăzut deloc, oricât de mult s-ar fi schimbat configurația lumii în deceniile postbelice, Franța a fost bucură (chiar dacă nu și... dezinteresată!) să redescopere după decembrie 1989 tradiționala afinitate a românilor, pentru care Parisul a fost dintotdeauna cea dintâi capitală a Europei. La rândul lor, guvernanții noștri au ieșit zâmbitori în întâmpinarea regăsiților frați de gîntă latină și, de dragul unei mâini întinse dinspre Europa cea mare, care altfel îi ignoră, au fost gata până și să declare poporul român... «francofon»! Dincolo – însă – de jocurile politice ale momentului, rămîne vechea și autentică deschidere a culturii noastre către cea franceză. Acestei legături de comunicare i-am consacrat adesea pagini, rubrici sau numere întregi (de exemplu cele despre Roland Barthes și proza franceză contemporană) – și o vom face și de-acum înainte, fie că vor fi sau nu la mijloc ocazii speciale”. □ O tabletă sarcastică, într-un stil contorsionat-ludic, despre politizarea francofoniei culturale în România semnează Ioan Vieru (*Frankophonya, misterele micului și marelui Paris. Biletul fără întoarcere și argumentul vulgar*). □ La rândul său, Nora Iuga face un elogiu subiectiv al culturii franceze, „în pofida” manipulării ei de către puterea politică din România momentului: „Când văd francofonia cu toate nobilele ei argumente (...) lățindu-se pe ecranele televizoarelor, invadând Parlamentul nostru bicameral și Președinția, contaminând totul și atingând penibilul maxim acolo, la cap, de unde știm noi ce i se întâmplă peștelui – ca să nu mai vorbim de veritabili francofoni africani, crunt loviți în amorul lor propriu – îmi vine să rîd și să plîng deopotrivă. Parcă bonjuriștii nu au avut meritele lor, și totuși cine le-ar putea tăgădui doza lor de ridicol?” (*L'important c'est la rose*). □ În fine, Mircea Martin opinează că, într-o perioadă de declin al limbii franceze pe plan mondial, francofonia poate fi stimulată prin intermediul traducerilor și prin cunoașterea mediată a culturii franceze (*A vorbi și a citi*): „Cine îl citește cum trebuie pe Proust, de exemplu, fie și în traducere, are șansa de a înțelege, de a surprinde și de a reține ceva esențial din spiritul francez. Și poate să o facă într-o măsură mai mare decât vorbitorul – fie și desăvârșit – de franceză care

nu l-a citit pe Proust. Universalitatea Franței e deținută din ce în ce mai puțin de limba ei, a cărei circulație se restrânge pe zi ce trece. Valorile culturii franceze fascinează în continuare. Cum trebuie numit cunoscătorul lui Proust, al lui Racine, al lui Baudelaire care nu vorbește franțuzește?”. □ Într-un text compus ca o scrisoare către Mariana Marin (și la cererea ei), Dan C. Mihăilescu combate ideea „francofoniei” (asimilată unui neocolonialism mascat: „n-avem nimic de-a face cu papuașii din Noua Guinee!”), dar și „maniheita” cultural-politică din sânul breselei, căreia îi face o lungă istorie de culise, cu trimitere la subteranele vieții literare din comunism, exil și postcomunism. În legătură cu unele dispute recente, autorul e de părere că „aici nu de francofonie este vorba, ci de franco-filie politică (recte socialismul), ca și – mai ales – de franco-economie, adică de lupta oii de a intra într-o gură de lup, unde oricum e mai cald ca-n staul”: „Mă întorc la simplism și zic: francofonia «prezidențială» și francofilia fesenistă riscă să provoace francofobie-n opoziție. Iar o dăm pe extreme! Un prieten, auzind că am tradus o carte a lui Revel, m-a luat la refec: de ce nu citesc politologi americani? Și mi-a pus un vraf de bucoavne-n brațe. Adică «să mai terminăm cu Franța asta». Ceea ce e la fel de stupid ca îndemnul altcuiva: «mai slăbește-o și tu cu Cioran și toată dreapta asta, că te rinocerizezi!». Altul, când i-am spus că pregătesc un Bulgakov, «că-i centenar», a sărit ca ars: «păi... tot ruși?!?». Bre, zic, e vorba de Bulgakov, nu de Stalin. Una-i sovietofobia, alta-i Dostoievski”. □ Coman Lupu semnează un articol sarcastic de punere în temă (**Redefiniri**), în care arată că francofonia a fost o „poartă spre modernizarea României” și un „blazon al elitelor”, dar nu un „fenomen de masă” (ca engleza în rândul tinerilor de azi) sau spaniola (la nivelul pieței traducerilor recente): „Pentru Mitterand, francofonia românească are două repere fundamentale: franceza onomatopeică și cu accent bolșevic a lui Iliescu și franceza fășneată și neînhibată a lui Petre Roman, care a avut șansa istorică de a o învăța de la fața locului, fără distorsiuni. Dar cine și câți și-au putut permite luxul de a-și face studiile în Franța în ultima jumătate de veac? Pentru Iliescu, francofonia românească este șansa de a obține un *credit politic* în străinătate, mai ales de la suratele francofone, dintre care 19 sunt state africane. Este, neîndoielnic, și un prilej de a face turism, de a inhala «air de Paris» și de a se purifica de respirația «bouche à bouche» a lui Miron Cosma. Este șansa de a dialoga cu liderul Bulgariei – o țară și mai francofonă decât România – și de a se lămuri în legătură cu isteria antiromânească a bulgarilor (devenți și ei francofoni tot cândva, à travers le Petit Paris). Iliescu s-a întors de la Paris îndrăgostit tot de Moscova. A lăsat creditul la Paris și a venit numai cu politicul. Economicul este treaba lui Stolojan. Iar francofonia, o problemă mai ales lingvistică și de cultură, devine automat un departament de stat pentru diplomatice deplasări prezidențiale în Elveția, Belgia, Canada, Louisiana, Africa francofonă (mai ales Mobutu etc.), pentru prosperitatea francofoniei românești (...). Răsplata

pentru francofonia românilor este enormă. La indicațiile prețioase date de Mitterand, investitori francezi s-au năpustit asupra României, pentru a scăpa cât mai repede cu putință de toate belelele. Iar bunăvoința lor este atât de mare, încât până și Ambasada Franței la București, singura care-i primea prin spate pe românii solicitanți de viză, ne întâmpină acum... tot prin dos”.

● În „Orizont” (nr. 50), un grupaj dedicat *Istoriei critice a literaturii române* de Nicolae Manolescu conține un scurt interviu acordat critic lui Mircea Mihăieș („*Da, mă interesează confruntarea!*”) și articole semnate de Daniel Vighi (*Exerciții de libertate*), Iosif Cheie-Pantea (*Romantismul Biedermeier*) și Corneliu Nistor (*Demersul comparatist*). N.M. despre receptarea propriei cărți: „Am fost flatat de multe dintre observațiile care mi s-au făcut, foarte multe dintre ele mi se par chiar exacte. Am luat notă și de obiecțiile ridicate. Unele dintre ele, de asemenea, mi-au dat de gândit. M-ar fi interesat o privire specializată asupra cărții, pentru că eu însumi nefiind, înainte de a începe să scriu la această *Istorie*, ceea ce se poate chema un specialist în literatură veche și în romantism, aveam și eu dubiile mele”. □ Sub titlul *Anii nebuni*, Carol Sebestyen schițează un istoric al cenaclului literar timișorean „Pavel Dan” în anii comunismului, din 1958 – anul înființării, după care „câțiva ani cunoaște, ca peste tot, o provincială efervescentă stalinistă”. Urmează „1964-1965, anii dezghețului. Apar nume care vor patrona viața spirituală a Timișoarei: Cornel Ungureanu, Șerban Foarță, Vasile Crețu. Cenaclul este condus de regretatul istoric literar Nicolae Ciobanu. Vin și se produc în ședințe: Crișu Dascălu, I.I. Popa, Marcel Turcu, Eugen Bunaru, Aurel Turcuș, Nicolae Dolângă. Sunt anii primelor mișcări de trupe cenacliere. (...) *Les annés folles*. 1968-1975. Suflul cenaclului devine Sorin Titel. El prezidează ședințele de Cinematecă, fără de care nu se poate imagina cenaclul de atunci. Alături de el vor participa și organiza serile de cinematecă Livius Ciocârlie, Cornel Ungureanu, Vasile Crețu, Sandu Dragoș. E etapa experimentalistă, a tuturor ambiguităților și recuperărilor. E o competiție a lecturilor asimilate, a Americilor descoperite, cu grăbire, în fiecare zi. Orice ședință de cenaclu devine o regăsire colectivă a prozei austriece de sfârșit de imperiu, a celei americane moderne, a formalismului, structuralismului, semioticii ș.c.l. Se scrie în toate registrele, sunt manifeste toate curente, de la realismul eposului bănățean până la onirism. Apar alături de numele consacrate pomenite mai sus: Andrei Ujică, Lucian Alexiu, Alexandru Deal, Dușan Petrovici, Ioan Viorel Boldureanu, I.D. Teodorescu. Apare și foarte tânăra Adriana Babeți, autoarea, pe atunci, împreună cu Delia Șepețean, a unor excelente filme de cineclub. Ședințele se țineau fără morgă. Au rămas, probabil, pierdute printre atâtea altele, procesele verbale savuroase redactate în urma fiecărei întâlniri de Laurențiu Cerneț. După 1973, cenaclul cunoaște o perioadă de regres. Se făcea simțită absența unui spiritus rector care să-și asume guvernarea, chiar autoritară. Bucureștiul înțelege acest lucru. (...) E lansată acum Marlene Heckmann cu proze

excepționale despre Timișoara veche. Se ivesc la ședințe figurile figurile mai puțin conformiste ale lui Petre Ilieșu, Ion Monoran, Adrian Derlea. 1977-1983. Apogeu și declin. Totul pornește de la un trio teribil: Ion Monoran, Adrian Derlea, Mircea Bârsilă...”

● În „Contemporanul. Ideea Europeană” (nr. 50) este publicat un mic grupaj pe tema, de actualitate în acel moment, a reformei manualelor școlare. Grupajul cuprinde două texte: unul semnat de Simona Vârzaru, *Ce așteptăm de la manualele viitorului?*, celălalt – *Manualul cu însușiri* – având-o ca autoare pe Rodica Zane. Ambele articole semnalează inactualitatea manualelor școlare, în particular a celor de limba și literatura română, lipsa de atractivitate a acestora și inadecvarea în raport cu criteriile de evaluare la examene. „Prestigiul manualului a scăzut pentru că nu se dovedește a fi un instrument actual”, notează Rodica Zane; „Literatura contemporană este insuficient reprezentată, pentru unii autori se impune introducerea și a altor opere, criteriul cronologic după care este organizată materia este unul greoi, manualul de clasa a IX-a condensează noțiunile de teoria literaturii în aproape două trimestre, după care urmează literatura veche, prilej de a-l lecui pe elev chiar de la intrarea în liceu de această materie, unii autori (Sadoveanu, de exemplu) sunt tratați într-o manieră simplistă și câte altele care fac chinul de fiecare zi al profesorului. Privesc cu invidie un manual din altă țară și mă gândesc dacă se va mai găsi entuziasmul, energia pentru ca și manualele noastre să arate astfel măcar pe dinăuntru. Să nu fie doar o desfășurare cantitativă de informație, să-l învețe pe elev să gândească literatura în logica ei.”

● În „România Mare” (nr. 76), Cristina Paș semnează articolul *Editura Humanitas între jaf și trădare* (despre culisele transformării fostei Edituri Tehnice într-o editură particulară condusă de Gabriel Liiceanu).

14 decembrie

● În articolul *În umbra cenzurii*, apărut în ziarul „Dimineața” (sub semnătura lui Irimie Străuț), este consemnată bănuiala lui Labiș că ar fi fost urmărit de Securitate.

18 decembrie

● Sub titlul (scris cu caractere mari) *Cultura română: „O fată tânără pe patul morții”*, „Luceafărul” (nr. 51) publică pe prima pagină următoarele: „Grâu, pantofi, calculatoare, sârmă ghimpată produc toate popoarele acestei lumi. Cultură românească nu poate produce decât poporul român. Cei ce conduc această țară au ajuns, se pare, la concluzia că poporul român nu mai are nevoie de cultură! Poporul român va deveni astfel, o populație în căutarea unui nume./ Popoare fără de țară au putut supraviețui, fără cultură națională nici un popor n-a supraviețuit vreodată! Mai clar, mai grav nu putem atrage atenția asupra acestui adevăr. Așteptăm ca guvernul să dea un semn al deplinei sale respon-

sabilități în ceea ce privește soarta culturii române. Până la decizia guvernului de sprijinire a culturii, revista noastră își suspendă apariția”.

19 decembrie

● Pe prima pagină a „României literare” (nr. 51) este scris cu caractere mari următorul avertisment: „Cultura română în impas. Revistele Uniunii Scriitorilor își suspendă apariția”. În locul obișnuitului editorial, poate fi citit următorul text: „În condițiile creșterii sălbatice a costurilor necesare editării revistelor culturale, Uniunea Scriitorilor se vede obligată să suspende apariția tuturor publicațiilor sale. Este o situație fără precedent, ale cărei consecințe pe termen lung sunt catastrofale. Măsura suspendării rămâne în vigoare până când guvernul își va asuma răspunderea ce-i revine în sprijinirea culturii naționale”. Acestui subiect îi este dedicat un articol intitulat *Politică anticulturală* și asumat redacțional: „...cultura a fost primul – și până în prezent ultimul! – domeniu de activitate din România în care s-a trecut integral, profund, energic, la economia de piață. Prin această suspectă prioritate acordată culturii, liderii României au stabilit un original record, de valoare internațională, întrucât nici în țările din Vest, nici în capitalismul capitalismului, cultura nu este lăsată la discreția jocului de bursă al valorilor materiale, ci este ocrotită (...) de stat. Și chiar dacă statul nu o subvenționează direct, el este acela care prin legi anume concepute îi stimulează pe oamenii de afaceri să o subvenționeze, prin așa-numitul sistem de sponsorizare. Un alt record compromițător îl constituie cuantumul de numai 0,33 la sută din bugetul țării rezervat activităților culturale. (...) Ca să nu mai vorbim de faptul că acest puțin nici nu ajunge în mod sistematic, fluent la instituțiile de cultură, ci se tot împotmolește pe capilarele labirintice ale birocrăției neocomuniste./ Întreprinderi culturale de mare anvergură, cum ar fi editarea scriitorilor noștri clasici, au fost abandonate, astfel încât seamănă în prezent cu acele șantiere lăsate în paragină pe care le vedem în atâtea din orașele României. Revistele de cultură reprezentative pentru spiritualitatea românească trebuie, de asemenea, să-și suspende apariția. (...) Pe marginea prăpastiei se găsește, de fapt, toată presa independentă, din cauza scumpirii necugetate a hârtiei. Dubios este faptul că exact în această perioadă de genocid cultural, justificat de oficialitate prin severitatea legilor economiei de piață, înfloresc zeci de publicații pornografice, se tipăresc zodiiace și manuale de ghicit în palmă, se publică reviste șovine și periodice în paginile cărora se exprimă fără jenă nostalgia pentru dictatura ceaușistă. (...) Se pune în aplicare, în mod sfidător, o politică de distrugere a culturii române, ca pedeapsă pentru îndrăzneala oamenilor de cultură de a se fi opus actualilor guvernanți. (...)/ Guvernul Theodor Stolojan riscă să rămână în istoria României drept guvernul care a desființat cultura română, înlocuind-o cu o pseudocultură. Ceea ce n-a reușit Nicolae Ceaușescu – ajutat de Mihai Dulea, de Eugen Florescu, de Tamara Dobrin – reușește, iată, o echipă de guvernanți

animați de resentimente față de personalitățile culturii naționale sau, pur și simplu, ghidați de calcule (...) la fel de meschine și reprobabile ca acelea pe care le făcea Elena Ceaușescu când cerea teatrelor, revistelor, editurilor să aducă câștig”. □ La rubrica „Actualitatea”, Ioan Buduca semnează articolul ***Dreapta roșie și stânga verde. Cui îi e frică de naționalism?***: „Nici dreapta roșie, nici stânga verde nu sunt (...) naționalisme ale purului ideal național. Sunt tactici conjuncturale de salvare politică a unor categorii asociale deklasate în urma evenimentelor de la finele anului 1989. (...) De fapt, în nodul chestiunii naționale românești stă, azi, un întreg ghem de întrebări: care este, acum, obiectul politic al unui naționalism românesc non-culpabil? are naționalismul în primul rând un obiect politic? poate fi definit naționalismul prin obiectul idealului nostru național? îi ajunge unui eventual naționalism, pentru a se defini ca atare, o tactică a revendicărilor teritoriale?/ Dificultatea acestor întrebări devine dublă dacă încercăm să definim noțiunea însăși de națiune. Dar ceea ce este limpede din capul locului este că această definiție trebuie gândită. (...) Cum procedează naționalismul nostru în jocul care se joacă azi în Estul Europei? Cum nu se poate mai prost. Prin exacerbarea șovin-istică a sentimentului național. Ca și cum dacă vom fi atacați de Ungaria, românii nu-și vor apăra teritoriul! Dar cea mai mare greșală a diplomației românești de azi este că se teme să internaționalizeze revendicările noastre la est de teama «simetriei» care s-ar produce la vest. (...) Naționalismul în Estul Europei riscă să devină exploziv dacă nu atrage în joc mințile luminate ale acestor nații. Am acumulat deja destulă vinovăție, noi, românii, că, de teamă să nu fim etichetați la fel ca pitecantropii naționalismului nostru șovin, am evitat să integrăm în discursul nostru temele idealului național și pe cele ale naționalismului nostru non-culpabil. Mitul intrării noastre în Europa poate întuneca orizontul nostru mental dacă nu vom încerca să aflăm care mai este acest orizont după 45 de ani de infern comunist. Suferința din sufletul nației noastre are un potențial inițiativ, religios și moral pe care nu ar trebui să-l lăsăm aici la porțile Orientului când vom intra, tot aici, pe poarta Europei”. □ Monica Lovinescu publică articolul ***Între „Miorița” și „Neantul valah”***, pornind de la analiza unui volum cioranian (recent apărut la Editura Humanitas), ***Îndreptar pătimăș*** și de la constatarea că „Un fel de întrebare obsedantă pare a fi cuprins o bună parte din intelectualitatea noastră. «Cum poți oare să fii... român?»». Întrebarea aceasta (...) e în ultima vreme pusă mai puțin de către străini decât de către noi înșine”: „Nu o dată am deplâns continua oscilare a intelectualității noastre între două complexe tot atât de nocive (...): complexul de superioritate și cel de inferioritate. Amândouă ducând spre singularizare. Fie dezvoltăm până la sașietate ceea ce Catherine Durandin numea «victimizarea» (de dezastrele sau neîmplinirile noastre nu noi fiind de vină ci ceilalți), fie ne autoflagelăm până la masochism. Cu referințe nobile. De la *Miorița* la *Neantul valah* sau de la *Meșterul Manole* la *Moftul*

român. Iar cele două poluri de interpretare sunt susținute de stâlpi înalți ai culturii (...). Astfel putem oricând opune negativismului unui Cioran pră plinul de optimism al lui Noica, diminutivului pejorativizat de primul, dinutivul exaltat de al doilea ca posibilitatea de a ne instala fără drame în dezordinea istorică. Putem urca și mai mult în timp și pune în contrast pe Cașgiale și Eminescu (...). Mai putem, revenind în modernitate, opune «inconvenientului de a fi român» la Cioran, seninătatea cu care, la Mircea Eliade, țara de origină se deschidea ca oricare alta, simplu și natural, spre... universal”.

● Într-un articol din „Azi”, **Plasele lui Adrian Păunescu**, Octavian Știreanu scrie: „Îi înțeleg foarte multe d-lui A. Păunescu (furia împotriva guvernului Roman), cu excepția câtorva lucruri de meserie, ale unei meserii pe care, neîndoielnic, știe să o facă foarte bine. De pildă, nu înțeleg cum de se asă târât de furia propriilor invective și cum de nu-și stăpânește tumultul năvalnic al injuriilor până la limita la care acestea să nu spulbere chiar orice urmă de argumentație și obiectivitate în ceea ce spune. (...) La semnalele date de Petre Roman, de a nu mai defila în alegeri tot cu cei care au făcut ce e posibil să caroteze înnoirea politică și economică a țării – asemenea limbaj și asemenea partizanat. Problema este ca, scriind, de exemplu despre o tipografie [România Azi] d-l A. Paunescu să nu ia plasă; o plasă în care crede dânsul că acea tipografie ar încăpea spre a-i fi pusă la dispoziție”.

● În „Tribuna” (nr. 51) este publicat un studiu al lui Liviu Petrescu, **Modernism/postmodernism**, urmat de un interviu acordat de același Liviu Petrescu lui Tudor Dumitru Savu: **Artistul nu dă soluții, nici indulgențe. El alungă, doar, somnul**. Mergând pe urmele lui J.F. Lyotard, Hegel sau John Barth, articolul despre modernism vs. postmodernism reprezintă *Cuvântul introductiv* la volumul *Vârstele romanului*, în curs de apariție la Editura Eminescu. În dialogul cu Tudor Dumitru Savu, profesorul clujean răspunde unor întrebări legate de o posibilă criză a criticii literare postdecembriste: „Dacă ai în vedere anumite persoane, critici care după Revoluție și-au înscris activitatea pe alte fâgașe – atunci s-ar putea ca scepticismul care se ghidește în întrebarea dumitale să fie pe deplin justificat. Dacă ai însă în vedere *instituția criticii*, ca atare, instituție ce s-ar putea, nu încape vorbă, să traverseze în clipa de față o perioadă de criză – nu-ți mai pot împărtăși cu nici un chip îndoielile. În cadrul oricărei culturi instituția criticii reprezintă, probabil, un rău, dar un rău necesar, nici un sistem nu se poate dispensa, în principiu, de activitatea de autoreglare. Or, rolul criticii tocmai în aceasta constă: în a asigura operația de autoreglare a sistemului literaturii. De aceea, la întrebarea dumitale nu pot răspunde decât pe un ton optimist: da, critica românească își va recăștiga autoritatea de până mai ieri/ azi... Lucrul cel mai important, atât pentru un universitar cât și pentru un critic este, am impresia, să nu rămână în urma timpului, să nu devină prizonier al ideilor și convingerilor vârstei mature, să poată să întinerească și să se regenereze spiritual cu fiecare generație pe care o

modelează (ca profesor) sau al cărei purtător de cuvânt încearcă să fie (ca și critic)".

20 decembrie

● În articolul *Truțiile estetismului. Interviu imaginar pentru dialog*, apărut în revista „22” (nr. 50), Matei Călinescu formulează o serie de observații despre România postdecembristă: „Firește, după 22 decembrie 1989 soarta României – inclusiv a literaturii române – a început să mă intereseze acut și am scris în englezește și în românește despre situația politică și culturală a țării. Primul text, al cărui pesimism s-a dovedit din păcate justificat, a fost scris în colaborare cu colegul meu, economistul N. Spulber, și a apărut în pagina editorială a ziarului «The New York Times» din 30 decembrie 1989. Spuneam acolo că, din nefericire, primele semne ale politicii noului regim al Frontului Salvării Naționale – minciunile din prima clipă, prefăcătoria, grotescul proces Ceaușescu – nu sunt de bun augur. (...) (...am avut buna idee să renunț la o proiectată călătorie în România: urma să sosesc la București pe 14 iunie 1990 odată cu minerii bătauși ai surăzătorului președinte Iliescu!)/ Am scris mai mult despre România în acești ultimi doi ani decât în toți anii precedenți de exil. Între altele un lung eseu în englezește despre Mihail Sebastian și problema antisemitismului românesc, care a fost publicat într-o traducere inimaginabil de proastă, de fapt ilizibilă, în «România literară». (...) În ultimii 18 ani am devenit american și sunt recunoscător acestei țări, acestei culturi, acestui mod social și civic care este America, pentru vocația pluralistă pe care mi-a dezvăluit-o, pe care m-a făcut s-o înțeleg. (...) E foarte posibil să mă întorc, dacă nu în România ca spațiu geografic (căci m-am hotărât să amân o vizită nostalgică acolo până la întoarcerea Regelui ori cel puțin până la o guvernare a țării de către grupările politice azi în opoziție, în frunte cu Alianța Civică), dacă nu în România fizică, deci, cel puțin într-un spațiu literar românesc, într-o Românie de gânduri și cuvinte. Și asta pe două căi. Prima cale o constituie un eseu (în englezește) despre destinele generației care s-a afirmat în România în cursul dramaticilor ani '30 (...). A doua cale e un proiect memorialistic, în românește, în colaborare cu vechiul meu prieten, doctorul Ion Vianu – un soi de autobiografie pe două voci în dialog sau de «memorii paralele» – poate că acesta va fi chiar titlul. (...) Mă bucură foarte mult să văd că mulți scriitori din toate generațiile sunt (cum spun adversarii lor conformiști) radical «politizați». E un moment de adevărată răscruce în istoria României care, de doi ani încoace, își poate efectiv decide destinul fără intervenții din afară. (...) Răspunderea intelectualilor în genere și a scriitorilor în particular e uriașă. Desigur, vreau să cred că aceasta e o fază tranzitorie și că activitatea politică-publicistică a celor mai interesați scriitori de azi (scriitori care reprezintă toate generațiile literare, de la Adrian Marino și Ștefan Aug. Doinaș la Nicolae Manolescu și apoi la tineri de mare talent ca Mircea Mihăieș sau

Mircea Cărtărescu) nu-i poate împiedica să-și construiască în continuare opera cu același profesionalism dedicat care a fost forma lor, discretă dar tenace, de opoziție față de dictatura comunistă”.

● Nr. 51 al săptămânalului „Contrapunct” este și ultimul pe acest an. Într-un chenar plasat în jumătatea de sus (albă) a primei pagini, stă scris (ca și în nr. 51 din „România literară”) următorul avertisment: **Cultura română în impas. Revistele Uniunii Scriitorilor își suspendă apariția**, se specifică următoarele.

□ Editorialul politic al lui Emil Ionescu (**Războiul rozelor ce mor**) comentează ruptura din sânul FSN între adepții președintelui Ion Iliescu și cei ai fostului premier Petre Roman. □ Florin Bican îl prezintă și intervieuează pe scriitorul american Michael March, aflat la a treia sa vizită în România („**Serious fun**” cu **Michael March**). □ Mircea Vasilescu recenzează volumul *Politică și istorie: cazul comuniștilor români. 1944-1977* de Vlad Georgescu (**Diagnosticarea istoriei**). □ Cristian Moraru face o prezentare a activității profesorului și teoreticianului american Mihai I. Spărișu, ca nume mai puțin cunoscut (în România) al elitei umaniste românești din SUA (**Joc, poezie și putere. De la simbolurile violenței la mitologia rațiunii**). □ Ion Bogdan Lefter prezintă elogios noua serie a revistei românești din exil „Meridian”, editată de Dorin Tudoran și Vladimir Tismăneanu: „Dorin Tudoran a renunțat la proiectul ediției paralele a „Agorei” (care apare în continuare, trimestrial, în America!) și a inventat „Meridianul”. Un „Time” românesc! (...) E prima publicație din ultima vreme care își face un program din a oferi o imagine «integrală» a intelectualității românești de pretutindeni. Deschiderea, cu atât mai importantă, vine dinspre exil spre interior, depășind o barieră psihologică nu ușor de înlăturat” (**Utopia construcției colective**). □ Dan Stanca semnează un articol critic la adresa Americii (**Apocalipsul la tarabă**), pornind de la un recent serial din „Expres Magazin” despre Apocalipsă, în care, potrivit autorului, „SUA este Dumnezeu”: „America este un exemplu perfect de stat profan care a dus profanul la desăvârșire. A încerca să vezi o funcție sacră în mecanismul existenței sale mi se pare cu totul deplasat. S-a spus de nenumărate voci autorizate că americanizarea Europei poate să fie moartea Europei. America a fost un foarte bun scut al continentului nostru pentru a-l apăra de pericolul comunismului. Dar scutul rămâne numai scut. Nu trebuie cu nici un chip să se transforme în icoană. Această transformare e cu totul antiintelectuală și inversează de fapt raportul spirit-substanță”. □ Este publicat textul unei conferințe foarte critice despre primele zile ale României postdecembriste, **România astăzi: un roman de proastă calitate**, prezentate de Andrei Codrescu la Universitatea Georgetown din Washington.

● În „România Mare” (nr. 77), Mihai Ungheanu scrie despre Revoluția din 1989: **Sinistra decembrie și regula dominionului**. □ Ileana Vulpescu (**Cu amărăciune**) mărturisește: „Ciudat lucru: niciodată nu mi s-a părut Europa – continental – mai puțin liberă decât acum”.

23 decembrie

● Lucian Chișu consemnează în revista „Țara”, la rubrica destinată „Cronicii TV”, înființarea primei televiziuni cu capital privat din România, numită Soti.

26 decembrie

● Nr. 52 din „Totuși iubirea” urmărește câteva din superlativele anului 1991: *Personalitatea culturală a anului* – Grigore Vieru; *Evenimentul pozitiv din 1991* – adoptarea Constituției; *Evenimentul cultural al anului* – Festivalul de muzică George Enescu; *Publicația anului* – chiar... „Totuși iubirea”!; *Cartea anului 1991* – *Adevărul despre Mareșalul Antonescu* de G. Magherescu.

31 decembrie

● Într-un articol din „Adevărul”, „*Colaboraționiștii*”..., C. Stănescu notează: „Prevăzut de spirite lucide încă de anul trecut, impasul culturii române începe să capete forme concrete. Cea mai recentă: suspendarea apariției revistelor literare în condițiile creșterii sălbătice a costurilor necesare editării. Din nefericire nu e singurul «atac» dezlănțuit asupra acestei culturi. În curând vor urma, din aceleași cauze, editurile, aruncate, printre primele, între dinții «economiei de piață». Izbită din exterior, cultura română nu este însă mai puțin măcinată din interior, încât se poate vorbi și de o «criză» structurală, mai profundă decât aceea conjuncturală. Poate că printre cele mai dureroase convulsii interne este aceea provocată de dificultatea «reunificării» literaturii române. Declanșate dinlăuntru, atacurile îndreptate contra unor scriitori contemporani s-au ascuțit, complicându-se printr-un adevărat «război ierarhic» purtat între câțiva scriitori ai exilului. Paralel cu acesta, dar în bună măsură animate de nenumărate orgolii ierarhice, nu conținesc acuzațiile de «colaboraționism» la adresa unor scriitori rămași în țară. Obligat prin destin să trăiască o jumătate de secol sub dictatură, scriitorul român n-ar fi avut de ales, după unele opinii, decât să fugă sau să moară, la propriu ori la figurat: prin tăcere. Nici refugiul în «estetism» n-ar fi fost, în ochii unora, o formă de rezistență validă; ar fi fost un «estetism iresponsabil». Și totuși, marea parte a scriitorilor români a ales să trăiască și să scrie în țară, sub dictatură. Operele sunt cele care depun mărturie despre cât adevăr asumat și câtă minciună liber consimțită s-au împletit în biografia lor morală și spirituală. Dar de aici și până la acuzația de «colaboraționism» este un drum lung. Las la o parte că termenul în sine, cel puțin conform dicționarului în vigoare, se referă la cel care sprijină, *în timp de război*, pe ocupant. (...) N-aș vorbi (...) de «colaboraționism», ci de vinovății, compromisuri, tactici, lașități. Mari scriitori sunt, totuși, acuzați de «colaboraționism», deci de *a fi pactizat cu ocupantul și de a-l fi sprijinit*: care ocupant? Am trăit noi un război de 50 de ani fără să știm? Ne aflăm, cred, în fața unei clasice manipulări a unui termen bine circumscris, iar forma acestei manipulări este extinderea de sens și extrapolarea. Căci, altfe,

cum o să cred că *a caucionat* Marin Preda dictatura comunistă? (...) *Delirul* este, schimbând ce e de schimbat, *Ciuma* lui Marin Preda, după cum *Şatra* de Zaharia Stancu e, nu mă sfiesc a crede, un mare roman: un roman antitotalitar. Şi câtă «ideologie oficială» conţine *Jocul cu moartea* al aceluiaşi? (...) Nu cunosc (...) un mai puternic şi mai făţiş roman «anticomunist» decât *Vânătoarea regală*, apărut în intervalul de apogeu al dictaturii. A conchide tranşant şi culpabilizator că astfel de cărţi au fost scrise «cu voie de la poliţie», ca nişte ipocrite şi iluzorii scrieri decorative, mi se pare o gravă eroare şi, fireşte, o nedreptate. Au fost prea multe asemenea scrieri ca să le excludem cu atâta uşurinţă din capitolul, bogat, al «rezistenţei» literaturii române în anii lungi de dictatură”.

[DECEMBRIE]

● Nr. 12 al revistei „Vatra” afişează pe prima pagină un titlu-avertisment, în verzele: **MOARTEA CULTURII ROMÂNE**, explicat pe a doua pagină, printr-un protest: „Nu credeam ca la nici doi ani de la Revoluţie să ajungem într-un asemenea impas – umilitor pentru noi, tragic pentru soarta ţării. Ne-am exprimat şi înainte dezacordul faţă de subminarea din interior a culturii noastre datorită existenţei cenzurii şi iresponsabilităţii celor care în loc să apere cultura, o înjoseau de fapt, subordonând-o total Puterii. Acum cultura este pur şi simplu abandonată. Nu ştim dacă din prostie sau din cinism. Probabil că şi una şi alta. Cum ne-am putea explica altfel brutalitatea deciziilor «pur economice» ale guvernanţilor noştri, dacă ele n-ar porni dintr-un vădit complex de incultură şi chiar de subdezvoltare intelectuală? În decembrie 1989 am răsuflat uşuraţi. Ne-am zis că de acum încolo incultura nu va mai conduce cultura. Ne-am înşelat însă. Incultura a devenit pe zi ce trece tot mai bogată şi mai agresivă şi se află, iată, pe punctul de a elimina în fond singurul adversar cu adevărat cu adevărat incomod pentru ea: instituţiile de performanţă culturală autentică. (...) Ani de zile am fost intoxicaţi de comunişti cu funcţionalismul lor economic, invocat nu de puţine ori ca raţiune supremă de stat. Acum primii sacrificaţi sunt tot cei neajutoraţi şi vulnerabili în faţa Puterii. Noul ficţionalism economic nu este numai ignorant şi obtuz la nevoile puterii, dar şi distructiv şi inuman în esenţa lui!”. □ În articolul *Să fim ceea ce suntem!*, Nicolae Lupan deconstruieşte iluziile românilor faţă de basarabeni şi vice-versa: „Nu e cazul să dăm apă la moara şovinismului basarabean şi la cea a unei pretense superiorităţi a Basarabiei faţă de celelalte nouă provincii româneşti! Se exagerează cu epitetul şi în privinţa Chişinăului atunci când în beţia de cuvinte acest oraş rusificat, până mai ieri, este numit «altar al iubirii», «mecă a românismului», «rază peste Carpaţi» etc. Duceţi-vă în Parlamentul de la Chişinău şi o să vedeţi acolo «mecă a românismului», plină de ură faţă de tot ce-i românesc”. În privinţa independenţei Basarabiei, Lupan susţine, alături de cei de la fundaţia „Pro Basarabia şi Bucovina”, că „n-am cerut şi nu cerem

independență pentru ținutul dintre Prut și Nistru în afara României. Nu putem să admitem această independență decât ca o perioadă de tranziție de foarte scurtă durată și nu înveșnicită, cum vrea Mircea Snegur. Pentru noi sintagma de «Republica Moldova» nu este decât o aberație, un fals. Din simplul motiv că această republică n-a fost proclamată de un for legislativ autohton ales pe cale democratică. Ea, această republică, a fost decretată în mod arbitrar, la porunca lui Stalin, de către Sovietul Suprem de la Moscova, în ziua de 2 August 1940!». □ Se publică articolul ***Buna folosință a naționalismelor*** de Francis Fukuyama, apărut anterior în „Le Point”, numărul din 7 septembrie 1991 și tradus în românește de Aurel Pantea. □ La rubrica „Radar”, Mihai Sin problematizează „complexele de inferioritate” ale României după 1989, manifestate printr-un cult al străinului: „Vine o delegațiune de un rang oarecare la București, pe loc i se dă importanța cuvenită, adică binișor umflată. Vine un patron turc sau italian sau mai știu eu de unde (...) – pe loc Televiziunea se grăbește să-i confere importanța unui eveniment demn de «Actualități». Chiar așa, de ce să nu se bucure și românii noștri că suntem băgați în seamă, că, iată, ieșim încet dar sigur din izolare, că deși cu pași mărunți, vom ajunge departe?” (***Frivolitate, numele tău este...***). □ Ion Negoitescu scrie despre ***Poetul Emil Brumaru***. □ La rubrica „Cronica literară”, Cornel Moraru analizează romanul *Soldatul câinelui* de Paul Goma, Virgil Podoabă scrie despre romanul *Arta refugii*, iar Aurel Pantea despre romanul *Sabina* ale aceluiași autor; Al. Cistelean recenzează volumul colectiv de poezie *Pauză de respirație* de Andrei Bodiu, Simona Popescu, Caius Dobrescu și Marius Oprea. □ Se publică fragmente din *Roman intim* de Paul Goma și *Ucenicul magilor* de Adrian Popescu. □ La rubrica „Vatra dialog”, Andrei Marga, decanul Facultății de Istorie și Filosofie din Cluj-Napoca, este intervievat de Florin Ardelean. Se discută despre existența sau nu a unei crize în filosofia epocii, despre cele mai consistente sisteme filosofice – în opinia lui Marga, pentru a păși mai departe în filosofie e nevoie să se treacă „prin marea lecție intelectuală” a filosofiei analitice și a fenomenologiei, după cum este de părere că „analizele americane și scandinave pe direcția logicii modale, semanticii lumilor posibile vor «răscoli» cu adevărat vederi tradiționale și vor modifica profund filosofia”, și crede în „forța argumentelor pragmatismului” de a fundamenta o ontologie. Punctul de vedere filosofic pe care consideră că-l reprezintă el însuși este „pragmatismul critic”. În continuare se discută despre reconstrucția metafizicii ca „reluare a gândirii speculative, în sensul neerodat și necorupt al termenului”, despre lumea universitară de azi, despre soarta marxismului și a marxismelor „sectare” în lumea contemporană: „Când spun «sectar» am în vedere în primul rând abandonarea acelei «baze normative», atât de specifică culturii europene, conform căreia deciziile raționale presupun consensul sau măcar acordul atins critic și argumentativ. Operând aceste distincții (...) nu înseamnă deloc că trebuie dat credit lamentațiilor marxiștilor

conservatori, care consideră că Marx este inocent, aplicarea teoriei sale fiind singura «vinovată» de fenomenele totalitare ce au proliferat în umbra lui”, fiindcă „însăși teoria lui Marx conține lacune care au favorizat articularea, în numele ei, a ideologiei totalitare. Spus cât se poate de scurt, Marx este autorul unei teorii de considerabilă pondere istorică, ce aparține ireversibil trecutului. Reticența, montată în structurile ei, față de democrația modernă, rezervele față de doctrina drepturilor omului și cetățeanului, reducerea specificului uman la muncă, ontologia sa sumară și obiectivistă etc. au creat premise generoase din care ideologia totalitară s-a putut revendica și care, în definitiv, au contribuit la a o susține. (...) Din foarte multe considerente a devenit necesară o operație care este mai mult decât simpla «uitare» a lui Marx: o analiză a concepției sale și o ruptură în raport cu ea pe baza unei critici argumentative. Există acum, fără îndoială, avantajul de a-l putea privi pe Marx, în lumina experienței istorice (arătând ce a «ieșit» din aplicarea doctrinei sale!), așa cum Marx însuși își privea unii înaintași. Problema are, se știe, și o latură practică: ideologia marxismului a devenit dominantă sau a ajuns să joace un rol de prim plan acolo unde tradiția iluminist-liberală a fost slabă. Este cât se poate de clar, în baza experienței istorice, că atunci când Locke sau Jefferson înseamnă ceva, cu autorul Marx se discută argumentat, dar ideologia din umbra numelui său rămâne marginală”. □ În al treilea episod al „Jurnalului de lectură”, Lucian Raicu are în vedere volumul *La pensée indéterminée* de Georges Poulet. □ Ultima pagină e ocupată de informația: „Revista noastră își suspendă apariția până la decizia guvernului de a sprijini cultura națională!”.

● Nr. 38 din „Tineretul liber – Suplimentul literar și artistic”, corespunzând ultimei apariții a publicației, prezintă, pe prima pagină, cea de-a doua dintre întâlnirile lui Ov. S. Crohmălniceanu „cu marea doamnă a literaturii române”, Hortensia Papadat-Bengescu. □ Tot pe prima pagină, Augustin Frățilă și Ion Stratan semnează câte o poezie (*Colind '89* și *Mi-am visat fără răni pe mine*). □ Sub titlul ***Cărțile anului***, se pronunță în privința titlurilor semnificative din 1991: Ov. S. Crohmălniceanu (cu două nominalizări: *Ambasadorul* de Ioan Mihai Cochinescu și *Jurnalul fericirii* de N. Steinhardt), Gabriel Dimisianu (care îl adaugă celor doi deja menționați pe Ion Ioanid, cu *Închisoarea noastră cea de toate zilele*) și Alex. Ștefănescu (recomandând *Jurnalul unei ființe greu de mulțumit* de Jeni Acterian). □ De o atenție specială beneficiază lansarea romanului *Ambasadorul* de Ioan Mihai Cochinescu, un „apropiat” al redacției, un colaborator constant. □ Constantin Eftimie îl intervieuează pe Ioan Holban, critic ieșean devenit directorul Casei de presă „Cronica” (***Am căzut dintr-un amatorism abil dirijat, în alt amatorism pe care îl dirijează niște vectori de ordin economic***): „– Domnule Ion Holban, «Cronica» și-a încetat apariția? Nu-i simptomatică dispariția ei din viața culturală românească?/ – Revista nu va dispărea, iar firma oricum va rămâne (...) ca să existe...”. □ Ioan Lascu schițează un portret al poetului Vasko Popa.

● În „Apostrof” (nr. 12), continuă publicarea răspunsurilor la ancheta privind reevaluarea literaturii române după 1989. Vasile Igna nu crede în aplicabilitatea unui criteriu „rigid” în această reevaluare, cu atât mai mult cu cât „în afara celor foarte tineri, cu greu se vor găsi scriitori care, într-o împrejurare sau alta să nu fi făcut o anumită «concesie»”, Florin Bănescu crede că „judecarea vieții unui scriitor nu se poate face exceptându-i opera, ea fiindu-i, de fapt, viața”, iar Dumitru Chioaru opinează că, „oricare ar fi mesajul (politic, social, moral, cultural etc.) al obiectului de artă, doar valoarea estetică asigură atingerea scopului său etico-estetic”. □ În articolul *Ideal și conjunctură*, Al. Cistelean militează pentru o politică mai fermă de apropiere față de Basarabia: „Ce nu fac politicienii, poate face poporul și organizațiile care-l reprezintă. Dar și aici miopia e compactă și idealul unirii e un simplu bovarism. N-am auzit, de pildă, ca Uniunea scriitorilor să-i primească în sânul ei pe toți scriitorii basarabeni, creând, eventual, o asociație cu statutul pe care-l doresc aceștia. N-am auzit ca Ministerul Învățământului să propună un schimb de cadre – să trimită în Basarabia profesori și învățători, și să aducă, fie și pe o perioadă limitată, cadre de acolo aici. (...) De ce în redacțiile noastre (...) n-ar putea fi integrați, pe un an, pe doi, scriitori din Basarabia? Sigur că de majoritatea e nevoie acolo, dar unirea nu e numai treaba politicienilor. Scriitorimea ar putea da un exemplu (...) Să nu răspundem disperării de dincolo de Prut cu două cărți și trei ziare. Idealul național cade și în sarcina noastră. Dacă și noi îl târguim, îl amânăm pentru vremuri mai bune, când sondele noastre vor da mai mult gaz, putem s-o lăsăm baltă. Un ideal nu răsare și apune. El te somează tot timpul”. □ Arșavir Aterian e prezent cu o *Schiță de portret fizic și spiritual al lui Mircea Vulcănescu*. □ Rubrica „Estuar” se consacră romancierului Nicolae Breban. Marta Petreu invocă, în deschidere, *Interdicția Breban*, raportându-se polemic la împărțirea scriitorilor în „buni” și „răi”: „În cultura română funcționează, așadar, *Interdicția Breban*. (...) dacă, sfidând interdicția, încerci marea cu degetul și-i publici lui Breban un poem (...), represaliile sunt neîntârziate: pierzi colaborarea câtorva din marii scriitori din țară, suporti mânia indignată a altora, din diaspora (...). Toți combatanții par a se fi molipsit de la tonul insolit și resentimentar al romanelor lui Goma. (...) E de bonton să-l lovești pe Breban și să-ți declari nevoia de Goma. Dar dacă literatura română are nevoie de amândoi? Dar dacă viața publică (nu) are nevoie de nici unul?”. În continuare, Laura Pavel, Florin Sicoie și Laszlo Alexandru semnează eseuri despre proza lui Nicolae Breban (*Farsa, un reflex sinucigaș*, *Bunavestire sau nașterea mitului*, respectiv *Metamorfozele cuplului*). □ La rubrica „Dosar”, Florin V. Vlădescu are o intervenție polemică (*Amurgul psihanalizei sau transferul ideologiei*) la adresa articolului *Amurgul psihanalizei* semnat de Doru Ogodescu, apărut în numărul triplu 5-6-7/ 1990, dedicat psihanalizei. □ „Dosar”-ul continuă cu publicarea unor fragmente din stenograma *Plenarei lărgite a Consiliului Teatrelor și Uniunii Scriitorilor privind dramaturgia*

originală// 1-2 decembrie 1964. □ La rubrica „Eseu”, Ion Negoitescu întâmpină editarea în Germania a *Correspondenței (1920-1963)* dintre Martin Heidegger și Karl Jaspers (***Politică și filosofie sau prietenia ratată***). □ În traducerea lui Horia Stanca, este redat un fragment din *Genealogia moralei* de Friedrich Nietzsche. □ Se publică un interviu cu Horia Stamatu (după înregistrarea unui reporter al BBC, în 1988) și textul ***La moartea lui Horia Stamatu*** de Vintilă Horia. □ Ștefan Borbély semnează un eseu despre proza lui Hermann Hesse (***Grădina magistrului Thomas***). □ Pe ultima pagină a numărului, Marta Petreu anunță ***Moartea culturii române*** – un material de protest împotriva efectelor economiei de piață asupra culturii: „După ce a fost, vreme de cincizeci de ani, victima predilectă a ideologiei comuniste, cultura română a devenit, iată, prima victimă a trecerii la economia de piață; după cenzura ideologică, cenzura economică. Izbită din plin de escaladarea prețurilor la hârtie și manoperă tipografică, boicotată de sistemul centrale de difuzare, cultura scrisă agonizează de doi ani: e firesc ca, în sfârșit, acum, să moară. Asistată de indiferența guvernului. A Parlamentului. A partidelor politice (...). Ce n-a îndrăznit să facă nici Ceaușescu – să provoace falimentul Uniunii Scriitorilor și al editurilor – reușesc să provoace acum, spălându-se pe mâini, instituțiile reunite într-un cinism ale originalei noastre democrații”.

● „Echinox” (nr. 12) se deschide cu un text inedit al lui N. Steinhadt, ***Domnul a venit să ne mântuiască și să ne scandalizeze***. □ Sub genericul ***Moartea culturii române?***, Alexander Baumgarten semnează articolul ***Iarna când mor cangurii***: „Nu numai că ideea nu îmi place, dar însuși aerul blazat, obosit și îngust al unor reviste literare care anunță moartea culturii românești, doar pentru că ele își simt moartea, mi se pare că strămută credința că pulsul culturii e revista literară în negarea acestei afirmații. Ideea e foarte dureroasă; revistele literare sunt un fel de hotel al culturii care se mențin câtă vreme există ceva fierbinte (polemica) în cultură. (...) Iarna când mor revistele literare. Era și normal, «din motive pur economice», de vreme ce ele de multă vreme deveniseră fosile de cultură pe care nu le mai citea aproape nimeni. O revistă moare când e mai ușor de scris decât de citit. (...) Ceea ce duce la răpă revistele noastre de literatură este ideea (atotprezentă) că e mult mai ușor să scrii decât să citești. (E jenant, dar câți redactori resimt nevoia să-și lectureze propriul ziar?) Dar asta nu ar fi încă o problemă. Firește, ar fi o temă de studiu minunată relația dintre spiritul culturii și ființa revistei literare. Dar acest studiu nu ar putea începe decât cu sinistru constatare că în România nu mai există polemică literară, nu mai există înverșunare literară; ca să fiu până la ultima mea suflare sincer, știu că orice am publica, în sens de problemă literară, din nefericire nimeni nu va veni la mine în «Arizona» să mă ia de gât pentru ce am scris (dar absolut orice aș scrie). A dispărut spiritul polemic, ori cel puțin interesul pentru el. «Contemporanul» a avut o moarte ciudată, dar asta a fost demult (cam de când a apărut): optzecismul strălucea în perioada

comunistă ca un neon și a sucombat tot ca neonul, prin implozia într-o singură revistă. «Luceafărul» a murit tragic: critici precum M. Ungheanu sau N. Georgescu fiind alungați de domni care în câteva numere au eclipsat revista. «România literară» a murit ca o cetate părăsită unde au secat toate izvoarele de apă. Apoi, există și o pasiune a literaturii noastre, fie specializată în interminabile evocări, ale pușcăriilor comuniste, fie specializată în gândirea revistelor literare cu un anume tip de text matur, de esență, cu viză esențializatoare, texte de sigură valoare, dar care cu nici un chip nu au ce căuta în nici o revistă literară pentru că o asfixiază, îi amorțește încheieturile, nu o face viabilă cum ar putea s-o facă texte suple, concentrate, polemice, care să deplaseze atenția de la semnificant spre semnificat (...). Mor revistele literare pentru că nu mai există polemică: ele se fosilizează, trec la exegeze etc. Deci moartea revistelor literare. Nu și a culturii române». □ Sub titlul „*Noi tot timpul ne-am apărat*”, este publicat un interviu este luat lui Sorin Alexandrescu. Întrebat dacă „problema identității culturale, a integrării europene” este „un blestem al culturii române”, Sorin Alexandrescu răspunde: „Nu e un blestem, ci o obsesie. (...) Cred că este o obsesie destul de ciudată. Românii o au de cel puțin o sută de ani și fiecare generație și-a pus aceeași întrebare: suntem sau nu în Europa? Nu cred că Europa este un loc în care trebuie să bați la uși ca să intri – în Europa ești sau nu ești. (...) Pentru mine problema nu prea există și nu înțeleg de ce cultura română a fost așa de obsedată de acest lucru. Ar trebui probabil făcut un studiu aprofundat de mentalitate, de sociologie, pentru a descoperi rădăcinile acestei obsesii culturale la niște oameni care erau ei înșiși europeni sută-n sută. Pașoptiștii, Titu Maiorescu, Eugen Ionescu, Cioran... – cum adică, ei nu sunt europeni? Ba da, chiar de mare calitate”. □ Virgil Ierunca publică un text intitulat *Liste și contra liste la Paris* (despre Annette Laborey, directoarea Fundației pentru întrajutorare intelectuală).

● Nr. 12 al revistei „Steaua” apare cu o copertă pe fond negru cu titlul ***Cultura română în pericol*** – reproducem integral textul nesemnat: „Titlul acesta se vrea un semnal de alarmă pentru a se obține, din partea tuturor acelor care o pot face, sprijinirea instituțiilor de cultură, deci și a revistelor Uniunii Scriitorilor, astfel încât acestea să-și poată desfășura și pe mai departe opera necesară, ca expresii ale spiritualității. Câtă vreme costul hârtiei și al procesului tipografic, la fel criza difuzării, decid ca între prețul de cost și cel de vânzare să apară un decalaj enorm, în favoarea celui din urmă, publicațiile de cultură nu mai pot răspunde menirii lor așa cum este ea statornicită în viața poporului. Dialogul cu cititorii este astfel subminat. Obligațiile pe care ni le-am asumat prin cuvântul artistic fac parte din fibra cea mai intimă a ființării etnice și a raportării la universal, aflate în afara producției materiale, nu-i sunt inferioare, o complinesc și o reflectă în lume, cu atributele diferenței specifice. Ne adresăm autorităților care, în numele reformei și intereselor vitale ale poporului român, au promis că îi vor proteja pe cei care sunt loviți prin efec-

tele secundare ale trecerii la economia de piață. Fără sprijinul lor, am fi nevoiți să ne suspendăm apariția, ceea ce nu ar însemna o economie ci o păgubire. În ultima lună, pe baza unei aprobări guvernamentale, au beneficiat de subvenție și câteva dintre revistele Uniunii Scriitorilor. O eventuală excludere și permanentizare a subvențiilor s-ar dovedi benefică și decisivă, în condițiile absenței unei legi privind sponsorizarea și ale epuizării fondurilor unor «editori», prin devalorizarea leului. Acest apel al nostru nu e un țipăt de stradă, nu e câtuși de puțin un joc de-a cine țipă mai tare, ci o denunțare a unei situații limită. E nevoie de reviste literare culturale, în București ca și în centrul Transilvaniei, cum e nevoie de universități, de teatre și filarmonici, cum e nevoie de pâine, de căldură, de drumuri asfaltate. Cine nu înțelege lucrurile într-o atare conexiune este un cinic, sau un partizan al retragerii din istorie. Iată, la 42 de ani de la apariție și de participare la creșterea limbii române, în pragul lui 1992, cântecul nostru de stea!”

● La rubrica „Criterion” din „Familia” (nr. 12), Ion Simuț comentează volumul *Românește* al lui Virgil Ierunca, văzând în criticul exilat la Paris o voce care și-a asumat rolul unei „instanțe morale, susținută de autoritatea unei demnități intelectuale intransigente față de impostură”. □ Mircea Handoca realizează un interviu cu Corina Cornelia Alexandrescu, sora lui Mircea Eliade.

● La rubrica „Para(n)teze” din „Calende”, Călin Vlasie îl acuză pe Mircea Dinescu de falimentarea Uniunii Scriitorilor: „Pe contabilul șef, Mircea Din Escu, care a exersat doar tabla scăderii, împărțirii și misteriosul radical, nu știu ce curs de perfecționare l-ar mai putea îndrepta. (...) Bine că înființarăm Cacademia Cațavencu să rădă toată prostimea”.

[LUNA NEPRECIZATĂ]

● Având ca (supra)temă „Viața scriitorului”, numărul 6/1991 al revistei brașovene „Interval” este ilustrat cu grafică de Dan Perjovschi. □ În pagina a doua – un poem nesemnat (*Hardughia*) e urmat de un text diaristic al lui Livius Ciocârlie (*Fragmente '83*). □ Sub titlul *Iar dacă nu ți-e frică de moarte, de ce ți-ar mai putea fi frică?*, Marius Oprea realizează un interviu cu poetul Mihai Ursachi: „Cineva care a văzut de mai multe ori moartea cu ochii săi și a văzut multă lume murind în temnițele politice comuniste nu se mai teme de moarte”. □ Același Marius Oprea realizează „în exclusivitate” pentru „Interval” interviuri-portret cu scriitorul româno-francez de origine evreiască Edgar Reichmann și cu scriitorul bucovinean stabilit la Chișinău Mihai Prepeliță. Dialogul cu E.R. este un „fragment dintr-o discuție mai amplă” purtată în redacția revistei „Interval”, în septembrie 1990, cu Marius Oprea, Andrei Bodiu și Caius Dobrescu. E.R.: „Eu nu știu dacă sunt franțuz, nu știu dacă sunt român, nu știu dacă sunt evreu! În fond, cred că ar trebui să fie (...) toate la un loc, și toate trăite într-un mod dureros. (...) Pe români, trebuie să vă

spun, i-am «înjurat» întotdeauna. (...) Cum dracu', când vezi așa o bogăție, peisaje nemaipomenite... frumusețea sfâșietoare a Bucureștiului mizerabil!... Mă doare inima când văd atâtea lipsuri. (...) Când am auzit atâtea români făcând scandal, după ce înainte de căderea lui Ceaușescu tăceau mâlc, mi s-a ridicat sângele-n cap!". □ Tot „în exclusivitate” este și interviul realizat de Caius Dobrescu cu scriitorul francez Michel Butor, „*Și când nimic nu se schimbă, totul se degradează*”, despre degradarea statutului lecturii în societatea contemporană. Revista publică, în traducerea lui Constantin Hârlav, și un text al biografului Jean-Louis Calvet despre *Moartea lui Roland Barthes*. □ Secțiunea de comentarii critice e asigurată de Andrei Bodiu, care scrie despre volumul *Înnebunesc și-mi pare rău* de Florin Iaru (*Evadarea din vid*): „Paradoxal (...) unul dintre cei mai ludici poeți ai generației sale, este și unul dintre cei mai tragici”; de Simona Popescu, care comentează romanul de debut *Șopronul* de Alexandrina Monteoru (*O trăznaie!*): „Un debut deconcertant prin originalitatea și ciudățenia lui”; și de Constantin Hârlav, care analizează volumul *Tentațiile anonimatului și alte eseuri* de Dan Petrescu (*Exerciții de contra-dicțiune*): „un seducător spectacol de inteligență, talent, artă a scrisului”. □ Ancheta revistei – realizată de Andrei Bodiu – îi are ca invitați pe Adrian Marino („*Am fost și am rămas un izolat sociabil*”), Banu Rădulescu („*Un scriitor trebuie să fie sincer*”), Luca Pițu („*Împunsuri și răspunsuri*”), Eduard Huidan („*Într-o societate perfectă, marile opere apar greu*”), Valeriu Sârbu („*Urletul nu poate servi drept material estetic*”), Liviu Ioan Stoiciu („*Un fel de autodenunțare?*”) și Ion Stratan („*Ce înseamnă răul pentru un om care scrie?*”). Întrebările adresate vizează raportul viață-operă: „Cum priviți relația dintre viața și opera dvs.? Povestiți o întâmplare care v-a marcat existența./ Ce înseamnă moralitatea unui scriitor? Este ea determinantă pentru operă?/ În ce fel v-a modificat viața și opera epoca în care ați trăit?”. □ Publică poezie: Petre Coleșteanu, Mircea Petean, Ioan Pinte, Radu Andriescu, Ted Berrigan (trad. Tania Anton), Claus Stephani. □ Proză de: Viorel Marineasa, Cristina Felea, Gheorghe Crăciun, Eva Lendvay (o proză în limba maghiară, dar cu titlu și în română: *În ghilimele*). □ Sumarul mai conține o corespondență inedită a lui Radu Petrescu (scrisori din 1970, respectiv 1973, către Miron Radu Paraschivescu și Eugen Lumezianu), *Pagini de jurnal* de Eugen Ionescu, în traducerea lui Marius Doreanu, *Discursul de la Harvard* al lui Al. Soljenișin (*O lume sfărâmată*), în traducerea lui Ovidiu Coșulețu; de asemenea, un interviu al lui Christian Bussy cu Emil Cioran („Faptul de a scrie e, totuși, o profanare”), realizat la Paris, în 1973, și programat spre difuzare în martie 1990, pentru a saluta apariția în franceză a cărții de debut din 1934; în prezentarea materialului se arată că „în ultimul moment, Cioran s-a opus acestei redifuzări”. Interviul este reprodus în traducerea lui Gheorghe Crăciun. □ La rubrica sa intitulată „Sinapse”, Alexandru Mușina semnează un eseu despre comunismul sovietic (*Inventatori și argați ai utopiei*). □ Horia Costin

inventariază sursele de finanțare de la stat ale scriitorilor francezi, premiile literare anuale franceze și valoarea lor în bani, într-un articol cu titlul ***Se poate trăi din scris?/ Fundații, burse, ajutoare/premii literare: dificultatea de a alege***. □ La rubrica „Revista revistelor”, Yin și Yang semnalează, între altele „Atelier MHS (nr. 1/februarie 1991): publicație de autor, revistă de atelier, alcătuire artizanală, imagine organizată într-o formă anume a laboratorului scriitoricesc. Noi am primit la redacție exemplarul nr. 10, întrucât «după invenția multiplicatorului», «s-a ivit ocazia nevisată de a reproduce acest unicat în... mai multe unicate astfel încât *s-au tras din acest Atelier 25 de copii*, ultima identică celei dintâi, numerotate de mână autorului de la 1 la 25 și semnate, fiecare, de aceeași mână», iar generosul editor-artizan, știindu-ne interesați să cunoaștem «producția unui scriitor cu bucata» nu l-a oferit gratuit. Am citat din *Mod de întrebuințare*. Unicul (cu... nr. 10) este un spectacol care trebuie văzut, citit, cugetat. Are tot ce se cuvine să aibă o revistă, și chiar mai mult; farmecul «improvizațiilor, fanteziilor, jocurilor combinatorii, năzdrăvăniilor» cărora se abandonează «meșterul singuratic în atelierul său». Din siglă s-a înțeles cine este «meșterul»: Mircea Horia Simionescu”.

INDEX DE NUME

A

- Abăluță, Constantin, 205, 238
 Acosmei, Constantin, 22
 Acterian, Arșavir, 56, 198, 408, 472
 Acterian, Jeni, 554
 Adamek, Diana, 105, 269
 Adameșteanu, Gabriela, 12, 23, 34, 58, 88, 113, 144, 185, 201, 233, 249, 294, 309, 313, 314, 322, 366, 371, 382, 399, 400, 403, 405, 416, 420, 427, 452, 458, 459, 472
 Agârbiceanu, Ion, 112
 Agopian, Ștefan, 40, 83, 110, 125, 200, 293, 315, 332, 360, 382, 413, 479, 483
 Agrigoroaie, Ion, 511
 Aichelburg, Wolf von, 330
 Alboiu, George, 62, 90, 198, 246, 256, 273, 296, 307, 433, 520
 Albu, Florența, 112, 203, 480
 Aldulescu, Radu, 380, 431, 476, 518
 Alexandrescu, Corina Cornelia, 558
 Alexandrescu, Sorin, 29, 40, 43, 72, 289, 303, 354, 365, 425, 472, 485, 501, 512, 557
 Alexandrescu, Vlad, 228
 Alexandru, Cornelia, 318
 Alexandru, Ioan, 50, 296, 304, 458, 531
 Alexandru, Laszlo, 532, 555
 Alexandru, Radu F., 400
 Alexe, Dan, 231
 Alexiu, Lucian, 18, 160, 195, 537, 544
 Al. George, Sergiu, 50
 Anania, Valeriu, 11, 354
 Anastasiu, Călin, 29, 195
 Andone, Irina, 294
 Andreescu, Gabriel, 14, 25, 40, 79, 143, 230, 270, 289, 335, 416
 Andreevna, Liubov, 461
 Andriescu, Alexandru, 535, 559
 Andru, Vasile, 327
 Angelescu, Silviu, 341
 Anghel, Dimitrie, 324, 492
 Anghelescu, Mircea, 11, 33
 Anin, Constantin, 263
 Antal, Bokay, 438
 Antohi, Sorin, 487, 502
 Antonescu, Costin, 529
 Antonescu, Crin, 207
 Antonescu, Nae, 51, 113
 Antonesei, Liviu, 11, 56, 99, 125, 127, 167, 229, 231, 321, 328, 467, 479, 535, 540
 Apolzan, Mioara, 538
 Arachelian, Vartan, 29, 60, 366
 Archip, Ticu, 42
 Ardeleanu, Virgil, 201
 Argetoianu, C., 11, 257, 348
 Arghezi, Tudor, 5, 47, 56, 60, 66, 117, 172, 246, 347, 379, 390, 410, 415, 416, 420, 421, 433, 447, 459, 472, 497, 500, 509, 511, 530
 Arun, George, 461

Ash, Timothy Gordon, 478
Ashbery, John, 156
Astaloş, George, 399
Atanasiu, Călin, 60
Atanasiu, Victor, 21, 63, 331, 529
Attila, Mozes, 239, 342
Avercenko, Arkadi, 361
Avram, Florin, 396

B

Babeş, Mircea, 85, 170
Babeţi, Adriana, 18, 36, 79, 94, 158,
160, 173, 183, 188, 195, 239, 271,
285, 389, 517, 544
Babeţi, Coriolan, 264
Babiuc, Victor, 25
Baciu, Ştefan, 82, 105, 280, 358, 397
Bacon, Francis, 379
Baconski, A.E., 61
Bacovia, George, 21, 136
Baiski, Duşan, 189
Balaci, Al., 354
Balaci, Alexandru,
Balmuş, C., 499
Baltag, Cezar, 42, 45, 111, 113, 154,
195, 314, 315, 460, 509
Baltă, Nicolae, 230, 391, 416, 466
Banciu, C., 505
Banciu, Carmen-Francesca, 236
Banea, Horia, 156
Banea, Traian, 214
Banu, Georges, 22, 36, 87, 97, 125,
139, 144, 270, 461, 559
Banuş, Maria, 117, 167, 223, 278,
426
Barac, Raluca, 161
Baranga, Aurel, 436, 456
Barbăneagră, Paul, 325
Barbu, Arthur, 69
Barbu, Constantin, 120, 137
Barbu, Eugen, 19, 24, 37, 64, 72,
104, 105, 110, 120, 127, 142, 153,

158, 160, 177, 191, 200, 214, 221,
244, 246, 256, 263, 266, 291, 293,
296, 298, 307, 309, 316, 331, 351,
356, 360, 376, 383, 389, 420, 423,
428, 436, 445, 452, 480, 485, 493,
503, 512, 515
Barbu, Ion, 15, 217, 291, 433, 511
Barbu, Viorel, 136
Barthes, Roland, 126, 153, 228, 254,
362, 452, 542, 559
Baudelaire, Charles, 289, 441, 543
Baumgarten, Alexander, 556
Bazăverde, Valentin, 90, 96, 100,
120, 123
Băcanu, Petre Mihai, 22, 81, 98, 214,
517
Băciucu, Lazăr, 22
Băciuş, Nicolae, 45, 319, 358, 398
Bădescu, Horia, 125, 157, 340, 342,
399
Bădescu, Irina, 228
Bădicuş, Ilie, 260, 474
Băeşu, Dorina, 405, 434, 461
Băieşu, Ion, 73, 240, 338, 361, 414,
430
Băieşu, Radu, 410
Bălan, Ion Dodu, 420, 428, 515
Bălăeţ, D., 37, 154, 374, 480
Bălăiţă, George, 51, 147, 360, 400,
427, 430
Bălănică, Vladimir, 21, 39, 122, 156,
285, 529
Bălcescu, Nicolae, 10, 14, 386, 404
Bălţeanu, Irina, 243
Bălţeanu, Tudor, 378
Bălu, Ion, 62, 84, 189
Bănescu, Florin, 318, 517, 555
Bănulescu, Daniel, 25, 134
Bănulescu, Ştefan, 109, 198, 375,
537
Bărnuţiu, Simion, 20
Bârlădeanu, Alexandru, 106, 153, 238

- Bârna, Nicolae, 225, 325, 401, 441, 499
- Bârsan, Victor, 25, 68, 86
- Bârsilă, Mircea, 545
- Bâscă, Doina, 285
- Bedrosian, Magdalena (vezi și: Popescu, Magdalena), 80, 125, 197, 458, 487
- Beldiman, Matei, 303
- Belgur, Dimitrie, 480
- Beniuc, Mihai, 53, 278, 297, 316, 390, 418, 419, 436, 456
- Benoziglio, Jean-Luc, 199, 204
- Bentoiiu, Annie, 199
- Berbecaru, V.I., 239
- Bercea, Radu, 50
- Berindeanu, Florin, 51, 71, 89, 107, 215, 234, 282, 304, 341, 438, 487, 501
- Berindei, Dan, 136
- Berindei, Mihnea, 304, 355, 372, 422, 478
- Berlin, Isaiah, 239, 318, 355
- Bernard, Noël, 94, 187
- Bernea, Ernest, 45
- Bernea, Horia, 68
- Berrigan, Ted, 559
- Bertea, Mircea, 24
- Besançon, Alain, 56
- Bican, Florin, 341, 550
- Bișoc, Laura, 48, 173, 228
- Bizău, Ioan, 236
- Biză, Ileana, 529
- Blaga, Dorli, 41, 132, 279
- Blaga, Lucian, 12, 31, 41, 60, 70, 105, 110, 132, 163, 175, 179, 214, 217, 251, 279, 282, 327, 495
- Blandiana, Ana, 22, 33, 54, 77, 86, 90, 93, 96, 100, 107, 118, 124, 125, 145, 165, 182, 187, 190, 194, 205, 207, 215, 237, 243, 246, 264, 266, 270, 296, 317, 321, 323, 327, 335, 341, 351, 360, 375, 433, 478, 490, 505, 509, 521, 529, 531
- Bodiu, Andrei, 107, 133, 182, 309, 392, 474, 499, 553, 558
- Bodo, Juliana, 535
- Boerescu, Dan Silviu, 41, 132, 148, 183, 249, 265, 391, 437, 471, 476
- Boeru, Adrian, 132
- Bogdan, Cornel, 188, 239, 272, 290
- Bogza, Geo, 66, 117, 131, 145, 228, 266, 307, 393, 433, 459
- Boilă, Ion Vasile, 236
- Boldea, Romulus, 460
- Boldureanu, Ioan Viorel, 544
- Bolintineanu, Dumitru, 248
- Bonnier, Henry, 148
- Borbély, Ștefan, 55, 181, 212, 285, 478, 495, 556
- Borcilă, Mircea, 342
- Boroghină, Emil, 137
- Bossert, Rolf, 106
- Bot, Ioana, 235, 269, 291, 346, 477
- Botez, Angela F., 132
- Botez, Demostene, 459
- Botez, Mihai, 23, 230, 355
- Botta, Dan, 296, 456, 511
- Bouveresse, Jacques, 402
- Brad, Al., 221
- Brad, Ion, 316, 361
- Bradbury, Malcom, 438, 520
- Braga, Corin, 72, 330, 495
- Braga, Mircea, 346
- Braia, Doru, 32
- Brătescu, G., 50, 252, 499
- Brătianu, Gh., 43, 172, 462
- Brâncoveanu, Romulus, 16
- Brâncuși, Constantin, 163, 265, 374, 430, 511
- Brânzeu, Pia, 438, 475
- Breban, Nicolae, 14, 55, 60, 68, 70, 79, 89, 104, 116, 125, 131, 145, 154, 180, 182, 186, 190, 197, 199,

202, 209, 229, 233, 236, 251, 271,
275, 283, 294, 299, 303, 315, 333,
337, 353, 360, 368, 372, 375, 386,
408, 409, 422, 423, 435, 438, 439,
442, 446, 451, 464, 466, 472, 476,
484, 489, 497, 504, 506, 511, 512,
522, 524, 528, 531, 534, 535, 537,
542, 555

Brejnev, Leonid Ilici, 234, 528
Brestoiu, Horia, 487
Brezianu, Barbu, 204, 217
Broch, Hermann, 379
Brook, Peter, 327
Brown, Carlo, 175
Brucan, Silviu, 106, 116, 135, 217,
237, 238
Brudașcu, Dan, 51, 54, 175, 531
Brumariu Stroe, Raluca, 154, 189
Brumaru, Emil, 144, 195, 278, 314,
344, 499, 553
Bucșa, Petrică, 342
Buculei, Mihai, 79
Bucur, Marin, 175
Bucur, Romulus, 107, 111, 134, 195,
314
Budai-Deleanu, Ioan, 35, 288
Bufnilă, Ovidiu, 338
Bukowski, Charles, 167
Bunaru, Eugen, 544
Burac, Andrei, 243
Burdușel, Rodica, 132, 202, 236
Burtică, Cornel, 68, 186, 353, 376
Bush, George, 9, 88, 247, 457
Bussy, Christian, 559
Busuioceanu, Alexandru, 511
Busuioceanu, Constantin, 80
Butler, Octavia E., 45
Butnaru, Leo, 7, 243
Butor, Michel, 559
Buzea, Constanța, 108, 315, 400, 531
Buzera, Ion, 120, 123, 459
Buzoianu, Cătălina, 68

Buzura, Augustin, 11, 31, 51, 67,
150, 157, 194, 225, 244, 282, 299,
315, 342, 345, 347, 394, 427, 469,
474, 489, 493, 507, 521, 540

C

Cacoveanu, Viorel, 73
Cajal, Nicolae, 315
Calais, Alexandru, 327
Calujnai, Aurelia, 137
Camus, Albert, 244, 289, 385, 416
Cangeopol, Liviu, 133, 230, 336
Caracostea, D., 12
Caragea, Dan, 245
Caragiale, I.L., 42, 232, 239, 245,
272, 472, 475, 499
Caragiale, Mateiu I., 34
Caraion, Ion, 37, 52, 145, 278, 377,
400
Caramitru, Ion, 237, 335, 366
Carol al II-lea, Regele României, 11,
32
Carp, Petre, 395
Carpov, Maria, 535
Casares, Bioy Adolfo, 179
Cassian, Nina, 167, 308, 482
Cavadia, Mircea, 302, 402
Cazacu, M., 213
Cazian, Paul, 529
Cazimir, Ștefan, 48, 203, 232
Căbuți, Horia Al., 398, 493
Căliman, Călin, 61, 237, 337
Călin, Liviu, 175
Călinescu, Al., 65, 211
Călinescu, Armand, 11
Călinescu, G., 14, 21, 52, 84, 95, 108,
149, 158, 171, 246, 296, 314, 317,
328, 347, 349, 359, 379, 390, 401,
412, 416, 420, 447, 463, 482, 499,
511, 530
Călinescu, Matei, 49, 110, 166, 173,
229, 516, 527, 549

- Căpușan, Maria Vodă, 51
 Cărtărescu, Mircea, 9, 12, 18, 33, 48,
 54, 58, 90, 94, 108, 113, 115, 125,
 128, 134, 156, 160, 179, 195, 234,
 242, 248, 270, 278, 295, 304, 320,
 341, 384, 401, 438, 528, 550
 Câmpeanu, Ion, 436
 Câmpeanu, Pavel, 466
 Câmpeanu, Radu, 5
 Căndea, Virgil, 136, 315, 354
 Cârnci, Magda, 25, 395, 524
 Cârstea, Nadia, 410
 Ceașescu, Elena, 294, 547
 Ceașescu, Nicolae, 23, 41, 48, 68,
 174, 223, 268, 294, 310, 328, 355,
 443, 546
 Ceașescu, Nicu, 176, 258
 Ceia, Titus, 375
 Cellini, Benvenuto, 299
 Cenușă, Mircea, 217
 Cernea, Mihai, 388
 Cernescu, Dinu, 456
 Cerneț, Laurențiu, 402, 544
 Cesereanu, Ruxandra, 51, 113, 220,
 330, 399, 488, 492
 Cetea, Doina, 342
 Ceuca, Justin, 51
 Cheie-Pantea, Iosif, 475, 544
 Chifu, Gabriel, 90, 96, 100, 123, 137,
 218, 338
 Chihăia, Pavel, 11, 194, 403
 Chindriș, Ioan, 343
 Chioaru, Dumitru, 50, 107, 125, 165,
 197, 280, 328, 459, 555
 Chiper, Tita, 323
 Chiriac, Teo, 243
 Chiriacescu, Rodica, 15
 Chiriță, Constantin, 513
 Chirvasiu, Ciprian, 182
 Chismorie, Emerald, 312
 Chișu, Lucian, 120, 193, 410, 429,
 551
 Chișan, Octavian, 10
 Chivulescu, Nita, 236
 Cholodenko, Marc, 199
 Ciachir, Dan, 220, 399
 Ciacoi, Bazil, 164, 217
 Cimpoeșu, Petru, 176
 Cimpoi, Mihai, 24, 51, 107, 110, 294,
 446
 Ciobanu, Mircea, 125, 197, 265, 332,
 352, 360, 412, 493, 494, 507
 Ciobanu, Nicolae, 544
 Ciobanu, Ștefan, 12
 Ciocârlie, Livius, 30, 127, 306, 315,
 348, 478, 544, 558
 Cioculescu, Barbu, 20, 146, 174, 240,
 252
 Cioculescu, Șerban, 43, 253, 413,
 487
 Ciomac, Manole, 217
 Ciomoș, Virgil, 318, 398
 Cioran, Aurel, 211, 329
 Cioran, Emil, 11, 24, 51, 56, 102,
 108, 124, 161, 189, 221, 222, 231,
 280, 309, 321, 328, 351, 441, 449,
 456, 457, 462, 495, 501, 559
 Ciorănescu, Al., 462
 Cipariu, Dan Mircea, 21, 118, 182
 Cistelecan, Al., 44, 105, 165, 276,
 316, 318, 322, 346, 360, 460, 492,
 510, 526, 553, 555
 Cișmaș, Angela, 199
 Ciulei, Liviu, 285
 Ciupercă, Ioan, 511
 Cjeika, Gerhardt, 496
 Claudel, Paul, 172, 325
 Cochinescu, Ioan Mihai, 200, 406,
 554
 Cochinescu, Luminița, 312
 Cocora, Ion, 157, 303, 386, 409
 Codoban, Aurel, 177, 280, 315, 361
 Codrescu, Andrei, 341, 457, 460,
 529, 550

- Codruț, Mariana, 243, 534
 Coeckelberghs, René, 534
 Cofan, Alunița, 327, 499
 Coleșteanu, Petre, 559
 Colin, Vladimir, 534
 Comarnescu, Petru, 163, 329
 Comăneanu, Anca Delia, 88, 173, 234
 Comănescu, Denisa, 111, 199, 341, 384
 Combes, Michel, 23, 143
 Comte-Sponville, André, 456, 472
 Condeescu, Alexandru, 431
 Condurache, Val, 502, 510
 Constante, Lena, 46, 179, 324
 Constantin, Ilie, 55, 497, 527
 Constantin, Valentin, 195
 Constantinescu, Carmen, 236
 Constantinescu, Claudiu, 194
 Constantinescu, Cornel Radu, 70, 238
 Constantinescu, Emil, 144, 206, 466
 Constantinescu, Ovidiu, 458
 Constantinescu, Pompiliu, 43, 66, 495
 Copilu-Cheatră, Vasile, 175
 Coposu, Corneliu, 154, 247
 Corbea, Andrei, 48, 88, 448
 Cordoș, Sanda, 179, 285, 368, 386, 400, 490, 493
 Cornea, Andrei, 13, 25, 30, 127, 336, 428, 478
 Cornea, Aurel, 414
 Cornea, Doina, 22, 40, 79, 120, 143, 230, 237, 247, 256, 289, 386, 453, 473, 532
 Cornea, Paul, 89, 225, 420, 445, 519
 Corneanu, Nicolae - ÎPS Mitropolitul Banatului, 180
 Cornu, Aurora, 402, 499
 Cosașu, Radu, 25, 49, 88, 115, 371, 412
 Cosma, Anton, 128, 518
 Cosma, Doru, 194
 Cosma, Viorel, 288
 Costea, Adrian, 111
 Costea, Viorel Florin, 312
 Costin, Horia, 529, 535, 559
 Costinaș, Iosif, 160, 188, 239, 536
 Costopol, Corina, 410
 Coșman, Constantin, 132
 Coșovei, Traian T., 15, 25, 34, 61, 70, 79, 103, 116, 132, 154, 156, 182, 195, 242, 252, 262, 291, 337, 341, 366, 384, 535
 Coteanu, Ion, 341, 402
 Cotruș, Aron, 11, 54, 280, 451, 537
 Courriol, Jean-Louis, 175, 244
 Covaci, Aurel, 125, 199
 Covaci, Stela, 477
 Crainic, Nichifor, 11, 55, 233, 280
 Crăciun, Gheorghe, 7, 30, 35, 61, 107, 133, 182, 254, 271, 288, 327, 336, 384, 437, 454, 458, 487, 535, 539, 559
 Crăsnaru, Daniela, 125, 159, 341, 402, 461, 507
 Creangă, Ion, 62, 144, 161, 193, 269, 499, 507
 Creția, Petru, 11, 15, 84, 86, 87, 88, 91, 94, 97, 127, 139, 144, 161, 199, 206, 220, 270, 299, 305, 314, 398
 Crețu, Corina, 482
 Crețu, Ion, 404, 419
 Crețu, Nicolae, 290
 Crețu, Vasile, 544
 Cristea, Dan, 336
 Cristea, Mircea, 73
 Cristea, Radu Călin, 46, 111, 120, 195, 314, 335
 Cristea, Tudor, 337
 Cristea, Valeriu, 20, 46, 52, 67, 74, 77, 80, 83, 97, 108, 128, 147, 169, 191, 223, 259, 261, 267, 297, 299,

- 315, 324, 341, 348, 382, 391, 401,
410, 415, 429, 440, 467, 473, 484,
496, 503
- Cristian, Vasile, 511
- Cristofor, Ion, 446
- Cristescu, Ioan, 110
- Cristoiu, Ion, 257, 506
- Crișan, Constantin, 83, 199
- Crohmăniceanu, Ov. S., 36, 88, 108,
125, 132, 167, 168, 200, 223, 234,
315, 324, 338, 339, 364, 380, 382,
384, 385, 401, 420, 441, 477, 492,
496, 528, 540, 554
- Csejka, Gerhardt, 254
- Cubleșan, Constantin, 51, 113, 192,
202, 399, 446, 489
- Culcer, Dan, 57, 303, 354
- Culda, Lucian, 127
- Culianu, Ioan Petru, 185, 257, 270,
272, 286, 290, 309, 313, 336, 395
- Cupar, Leontin, 54
- Cușa, Ioan, 325
- Cușnarencu, George, 39, 94, 95, 122,
156, 384
- Cuțitaru, Codrin Liviu, 30
- Cuza, A.C., 350, 352, 367, 413
- D**
- Dabija, Nicolae, 6, 39, 224, 266, 284,
446
- Damian, S., 168, 302, 309, 420, 431,
489, 520, 525, 527
- Dan, Călin, 79, 265
- Dan, Vasile, 457
- Danciu, Maxim, 24, 221, 334
- Danilov, Nichita, 45, 242, 268, 291,
330, 383, 402
- Dascălu, Crișu, 10, 544
- David, George, 529
- Davidoglu, Mihail, 316, 361
- Davis, Lydia, 156
- Deac, Mircea Valeriu, 51
- Deal, Alexandru, 544
- Dediu, Otilia, 243
- Defour, Daniela, 414
- Delavrancea, Cella, 369, 383, 413
- Demetrius, Lucia, 361
- Derlea, Adrian, 545
- Derrida, Jacques, 110
- Deșliu, Dan, 36, 47, 125, 145, 198,
212, 256, 265, 287, 386, 393, 419,
465, 505, 520, 521
- Diaconescu, Carmen, 132
- Diaconescu, Romulus, 119, 123, 218
- Diaconescu, Vasile, 396
- Diaconu, Marin, 400
- Diaconu, Mircea, 238, 335
- Didier, Michel, 272
- Dimisianu, Gabriel, 45, 46, 65, 108,
218, 252, 315, 554
- Dimisianu, Georgeta, 458, 507
- Dimov, Leonid, 43, 164, 196,
278, 296, 343, 373, 402, 406, 435,
436, 460, 464, 494, 507, 531
- Dinescu, Mircea, 18, 22, 33, 37, 40,
47, 61, 62, 64, 86, 90, 91, 95, 96,
98, 99, 104, 118, 120, 122, 124,
125, 131, 138, 153, 161, 175, 182,
190, 198, 199, 218, 219, 221, 230,
233, 237, 243, 254, 256, 263, 266,
278, 283, 289, 294, 296, 309, 315,
327, 333, 347, 351, 360, 366, 386,
408, 412, 465, 494, 505, 517, 531,
558
- Dinică, Gheorghe, 255
- Djuvara, Neagu, 388
- Dobrescu, Al., 125, 126, 243, 298
- Dobrescu, Caius, 133, 309, 392, 474,
499, 553, 558
- Dobrescu, Miu, 298
- Dobrin, Tamara, 59, 546
- Doinaș, Ștefan Aug., 37, 52, 90, 96,
102, 106, 120, 123, 125, 131, 138,
163, 221, 244, 256, 278, 284, 315,

323, 365, 370, 394, 398, 446, 454,
 466, 470, 471, 486, 501, 506, 509,
 512, 514, 518, 531, 549
 Dolângă, Nicolae, 544
 Donciu, Doina, 80
 Dopcea, Marian, 384
 Dorian, Dorel, 456
 Dostoievski, F.M., 79, 83, 297, 330,
 361, 383, 414, 427, 484, 502, 543
 Draghinescu, Rodica, 432
 Dragolea, Mihai, 113, 315, 398
 Dragomir, Caius, 323
 Dragomir, Ion, 529
 Dragoș, Sandu, 544
 Drăgan, Gleb, 402
 Drăgan, Vivi, 61, 236, 247, 248
 Drăgănescu, Mihai, 12, 341, 431, 434
 Drăgănoiu, Ion, 154, 343
 Druc, Mircea, 243
 Druc, Vlad, 39
 Druță, Ion, 12, 39, 110, 158, 164, 243
 Duicu, Serafim, 45, 107, 398, 458
 Dulea, Mihai, 59, 64, 181, 194, 269,
 428, 515, 546
 Dumitrașcu, Aurel, 460
 Dumitrașcu, Lavinia, 529
 Dumitrescu, Aurelian Titu, 45
 Dumitrescu, Aurora, 272
 Dumitrescu, Geo, 52, 406
 Dumitrescu, Mircia, 70, 117
 Dumitrescu, Sorin, 29, 70, 111, 182,
 189, 190, 238, 533
 Dumitrescu-Bușulenga, Zoe, 11, 341,
 420
 Dumitriu, Anton, 179, 234, 282, 288,
 398, 462
 Dumitriu, Dana, 85
 Dumitriu, Petru, 53, 161, 168, 224,
 317, 362, 389, 390, 436, 507, 533
 Dunăreanu, Ovidiu, 529
 Dur, Ion, 282
 Durandin, Catherine, 372, 422, 547

Duras, Marguerite, 362
 Durell, Laurence, 519
 Dușu, Alexandru, 163, 279
 Duvalma, Carmen, 312
 Dvoicenco, Eufrosina, 76

E

Eco, Umberto, 109, 313, 459
 Eftimie, Constantin, 257, 554
 Eftimie, Gabriela, 136, 291, 300
 Eliade, Irina, 10
 Eliade, Mircea, 10, 11, 12, 18, 23, 30,
 41, 45, 107, 110, 113, 126, 150,
 158, 161, 163, 175, 201, 204, 222,
 223, 245, 246, 249, 254, 257, 258,
 270, 290, 302, 309, 321, 324, 329,
 345, 352, 379, 449, 457, 458, 462,
 487, 494, 496, 526, 538, 548, 558
 Eliot, T.S., 402
 Eminescu, Mihai, 7, 9, 11, 17, 19, 20,
 21, 22, 24, 30, 42, 51, 54, 56, 62,
 63, 70, 86, 89, 95, 107, 110, 142,
 161, 164, 170, 177, 182, 189, 197,
 208, 213, 217, 227, 235, 259, 265,
 285, 288, 289, 291, 294, 296, 299,
 329, 330, 331, 350, 352, 367, 368,
 369, 375, 380, 389, 398, 404, 406,
 413, 420, 428, 441, 463, 472, 488,
 499, 507, 536, 538, 548
 Enășescu, Artur, 217
 Ene, Gheorghe, 384
 Ene, Rodica, 458
 Enescu, George, 217, 398, 551
 Enescu, Radu, 111, 314, 322, 458
 Eremia, Ion, 183
 Erofeev, Venedikt, 189
 Establie, Bernard, 94
 Esterházy, Péter, 517
 Everac, Paul, 122, 133, 151, 244,
 316, 456, 541
 Evseev, Ivan, 475

F

Fabritius, Aurora, 49, 110
 Fanache, V., 217
 Fay, Ștefan J., 325, 429
 Federman, Raymond, 439
 Fehér, Ferenc, 155, 188
 Feier, S., 180
 Feier, Virgil, 180
 Felea, Victor, 51, 54, 113, 150, 559
 Fergusson, Russel, 438
 Ferdinand, Leopold, 144
 Feticu, Mihaela, 312
 Fianu, Andriana, 173, 362
 Filipescu, Radu, 230, 289, 315, 396
 Finkelkraut, Alain, 208, 233
 Finley, M.I., 461
 Flămând, Victoria, 361
 Flămând, Dinu, 105, 106, 217, 303
 Flora, Ioan, 339, 441, 507
 Florea, Iacob, 137, 338, 377, 400
 Florescu, Eugen, 22, 160, 258, 266, 546
 Florescu, Radu, 300
 Florian, Filip, 461
 Florian, Mircea, 12, 227
 Foarță, Șerban, 18, 87, 116, 160, 272, 278, 314, 475, 544
 Fokkema, Douwe, 438
 Fotiade, Ramona, 25, 116, 134
 Foucault, Michel, 282
 Franco (generalul), 169, 224, 352
 Frățilă, Augustin, 70, 132, 154, 155, 238, 492, 554
 Frâncu, Victoria, 516
 Freud, Sigmund, 361
 Frossard, André, 275
 Frunză, Victor, 303, 308, 309, 390
 Fukuyama, Francis, 553
 Fusu, Mihai, 535

G

Galaction, Gala, 520

Galaicu-Păun, Emilian, 446, 535
 Galben, Cornel, 338
 Gană, George, 132, 327
 Gass, William H., 438
 Gaster, Moses, 89
 Gavril, Gabriela, 535
 Gavrilu, Leonard, 18, 246, 357, 433
 Găitănar, Ștefan, 323
 Gârbea, Horia, 25, 132, 134, 441
 Gârneț, Vasile, 243
 Geacă, George, 337
 Genaru, Ovidiu, 196
 George, Alexandru, 10, 45, 56, 61, 84, 111, 126, 127, 166, 232, 260, 294, 302, 315, 334, 392, 436, 449, 462, 476, 487, 506, 514, 516, 520, 531, 541
 Georgescu, Paul, 332, 360
 Georgescu, Radu, 29, 60
 Georgescu, Vlad, 45, 550
 Gerardi, Francesco, 121, 343, 367
 Germain, Sylvie, 199, 211, 238
 Géza, Domokos, 221
 Gheorghe, Ion, 50, 458
 Gheorghe, Nicolae, 336, 428
 Gheorghiu, Constantin Virgil, 493
 Gheorghiu, Mihai Dinu, 231, 519
 Gheorghiu, Mihnea, 354
 Gheorghiu, Valentin, 315
 Gheorghiu, Virginia, 316
 Gherguț, Sorin, 148, 162
 Ghibu, Octavian O., 215
 Ghibu, Onisifor, 45, 164, 215, 433
 Ghica, Ion, 248
 Ghica, Marius (vezi și: Ghiță, Marius), 102, 120, 123, 137
 Ghika, Vladimir, 45
 Ghilimescu, Ștefan Ioan, 33, 43, 204, 337
 Ghimpu, Alina, 537
 Ghișe, Dumitru, 311, 355
 Ghișe, Marin, 378

- Ghitta, Ovidiu, 280
 Ghițulescu, Mircea, 157, 461
 Ghiu, Bogdan, 30, 35, 79, 89, 182,
 195, 199, 202, 208, 341, 398
 Ginsberg, Allan, 156
 Girard, René, 361
 Giurchescu, Lucian, 110
 Giurescu, Dinu C., 85, 89, 170, 257,
 449
 Gîdea, Suzana, 428, 515
 Glodeanu, Gheorghe, 531
 Goci, Aureliu, 39, 148
 Goethe, Johann Wolfgang von, 328
 Goga, Octavian, 11, 280, 462, 479
 Gogea, Vasile, 195, 264, 323, 336,
 428
 Golu, Mihai, 49
 Goma, Paul, 7, 11, 16, 23, 45, 46, 86,
 107, 114, 116, 121, 131, 157, 170,
 175, 183, 186, 193, 200, 204, 213,
 222, 223, 230, 233, 234, 257, 266,
 270, 273, 278, 288, 289, 298, 302,
 304, 310, 317, 323, 333, 353, 360,
 368, 372, 375, 379, 382, 389, 399,
 409, 422, 423, 432, 434, 438, 440,
 442, 444, 446, 451, 461, 464, 475,
 476, 478, 483, 484, 488, 489, 493,
 497, 502, 503, 504, 505, 509, 512,
 522, 524, 527, 529, 532, 553, 555
 Gorbaciov, Mihail, 59, 359, 384,
 388, 395, 413, 449, 466, 527
 Gornea, Vasile, 342
 Graciov, Maria, 235
 Grama, Dinu, 80
 Grant, Maria, 75
 Grădinaru, Dan, 243, 499
 Greenaway, Peter, 51
 Gregori, Ilina, 501
 Grigor, Andrei, 49, 173, 228, 292,
 325, 402, 410, 431, 469
 Grigore, Dan, 398
 Grigore, Gabriel, 43, 284
 Grigorescu, Dan, 110, 170, 272, 402
 Grigoroșcuța, Mihai, 80
 Grigurcu, Gheorghe, 8, 20, 21, 47,
 51, 66, 71, 104, 117, 125, 149,
 167, 171, 175, 184, 191, 221, 245,
 246, 252, 264, 278, 284, 291, 299,
 300, 312, 323, 360, 381, 382, 415,
 417, 428, 439, 445, 447, 458, 474,
 479, 486, 488, 492, 493, 502, 515,
 518, 519, 524, 525
 Groșan, Ioan, 46, 54, 103, 111, 180,
 196, 202, 209, 238, 242, 262, 303,
 375, 386, 476, 515
 Gruia, Lucian, 21, 351
 Guénon, René, 9
 Gulea, Stere, 233, 236, 247, 248, 268,
 335, 339, 367, 536
 Gusti, Dimitrie, 12, 45, 184
 Guțan, Ilie, 214
 Guțu Romalo, Valeria, 402
 Gyémánt, Ladislau, 288
 György, Jánosházy, 106, 203, 517
 Gyr, Radu, 63, 140, 280, 494
 Gyurcsik, Margareta, 272

H

- Habermas, J., 438
 Hagiu, Grigore, 366
 Hamza, Mircea, 474, 478
 Handoca, Mircea, 258, 330, 538, 558
 Harazti, Miklos, 195
 Hariton, Horia, 410
 Hasdeu, B.P., 19, 76, 89, 164
 Hasek, J., 475
 Hassan, Ihab, 438
 Haufer, François, 432
 Havel, Václav, 34, 50, 58, 110, 116,
 126, 143, 153, 161, 180, 273, 305,
 321, 343, 369, 373, 378, 388, 405,
 424, 461, 505, 517
 Hăulică, Dan, 96, 199, 210, 256, 354
 Hârlav, Constantin, 107, 182, 559

Heckmann, Marlene, 544
 Heidegger, Martin, 15, 51, 108, 151,
 306, 309, 330, 335, 556
 Heller, Agnes, 155, 195, 203
 Herbert, Rudolf, 341
 Hesse, Hermann, 556
 Heuss, Theodor, 328
 Heyman, Eva, 518
 Homescu, Radu, 96
 Homescu, Victor Florin, 312
 Horia, Vintilă, 41, 56, 72, 113, 169,
 170, 187, 218, 280, 339, 362, 379,
 433, 437, 446, 456, 538
 Horodincă, Georgeta, 284, 304, 527
 Horasangian, Bedros, 39, 49, 54, 57,
 115, 130, 180, 196, 384, 448
 Hrabal, Bohumil, 318
 Hristea, Teodor, 402
 Huidan, Eduard, 559
 Hull, Donald, 156
 Hurezeanu, Emil, 205, 466, 527
 Hutcheon, Linda, 438

I

Iancu, Marin, 331
 Iancu, Victor, 160
 Ianoși, Ion, 226, 456
 Ianoși, Janina, 147
 Ianovici, Sorina, 240
 Iaru, Florin, 24, 50, 51, 103, 125,
 134, 140, 182, 207, 233, 242, 248,
 327, 384, 397, 559
 Ică, Ioan I., 51
 Ieronim, Ioana, 153, 204
 Ierunca, Virgil, 24, 31, 46, 55, 66, 99,
 103, 107, 127, 170, 223, 252, 295,
 297, 305, 306, 325, 354, 389, 403,
 405, 406, 416, 421, 435, 459, 464,
 478, 488, 492, 494, 500, 511, 514,
 519, 523, 527, 537, 557, 558
 Igna, Vasile, 49, 150, 340, 343, 352,
 555

Ilea, Marian, 56, 279, 361, 384, 496,
 528
 Iliescu, Adriana, 294
 Iliescu, Ion, 18, 23, 24, 29, 35, 42,
 58, 59, 73, 151, 161, 166, 274,
 302, 306, 307, 334, 337, 359, 365,
 382, 383, 403, 434, 443, 447, 461,
 470, 506, 550
 Iliescu, Nicolae, 21, 39, 83, 94, 109,
 122, 243, 342, 376, 384, 405
 Ilieșiu, Sorin, 61, 236
 Ilieșu, Petre, 545
 Indrieș, Alexandra, 188
 Ioanid, Ion, 288, 420, 554
 Ionel, Nicolae, 492
 Ionescu, Al.Th., 43, 264, 284
 Ionescu, Emil, 8, 88, 188, 234, 416,
 468, 487, 550
 Ionescu, Eugen, 15, 47, 102, 110,
 124, 158, 160, 204, 222, 229, 260,
 269, 309, 315, 334, 342, 361, 381,
 398, 408, 433, 442, 452, 454, 458,
 494, 500, 557, 559
 Ionescu, Gelu, 260, 285, 295, 398,
 490
 Ionescu, Ghiță, 388
 Ionescu, Marie-France, 304
 Ionescu, Nae, 11, 45, 55, 86, 108,
 223, 236, 245, 321, 350, 352, 363,
 367, 379, 413, 487, 492, 493, 494,
 541
 Ioniță, George, 9, 21, 83, 156
 Iordache, Claudiu, 108, 180
 Iordache, Lidia, 410
 Iordan, Iorgu, 390, 499
 Iorga, Mihai, 156
 Iorga, Nicolae, 34, 163, 374
 Iorgulescu, Mircea, 52, 132, 266,
 297, 331, 341, 477, 484, 489, 506,
 526
 Iosifescu, S., 420

Iova, Gheorghe, 154, 183, 236, 377,
384

Iovan, Ion, 65

Iovian, Ion Tudor, 384

Irimia, Dumitru, 535

Isac, Igor, 243

Istrate, Ion, 51, 340

Istrati, Panait, 142, 148, 168, 506

Istvan, Nagy, 520

Iuga, Gabriel, 246, 296

Iuga, Nora, 542

Iulian, Rodica, 425

Iureș, Marcel, 315

Ivanciu, Nina, 154

Ivanov-Crețu, Ana, 70

Ivanovici, Victor, 45, 395

Ivasiuc, Alexandru, 25, 68, 271, 277,

296, 333, 360, 423, 464, 521, 531

Ivașcu, George, 31, 387, 406, 509

Ivăncescu, Ruxandra, 283

Ivănescu, Cezar, 18, 122, 378

Ivănescu, Mircea, 76, 154, 165, 196,

202, 209, 215, 220, 278, 330, 460,

528

J

Jabès, Edmond, 180

Jameson, Fredric, 438

Jaspers, Karl, 556

Jaudeau, Sylvie, 10, 33, 502

Jebeleanu, Eugen, 66, 78, 117, 145,

167, 228, 246, 266, 274, 278, 307,

384, 393, 400, 433, 436, 494, 520,

523

Jela, Doina, 221, 458, 529

Jianu, Ionel, 18, 163, 265

Jucan, Marius, 318, 358, 458

Julliard, Jacques, 202, 203

K

Kadare, Ismail, 51

Kafka, Franz, 330, 461, 495, 517

Kalmuschi, Doru, 338

Karnouh, Claude, 160, 282, 334,

396

Katalin, Bözö, 56

Kijijti, Liisa, 438

Kiropol, Miron, 169, 228, 402, 500

Kiš, Danilo, 517

Klein, Cristoph, 461

Kleininger, Thomas, 10, 466

Kogălniceanu, Mihail, 75, 172, 307,

334

Kolakowski, Leszek, 478

Kolb, David, 438

Konrad, Gyorgy, 239, 290

Kostova, Ludmila, 438

Kral, Petr, 478

Kristeva, Julia, 33, 40

Krleža, Miroslav, 163

Kundera, Milan, 56, 239, 326, 424,

517

Kyosse, Alexander, 496

L

Labiș, Nicolae, 477, 508, 526, 545

Laborey, Annette, 8, 557

Lambert, Jean Clarence, 457

Langa, Tertulian, 236

Lari, Leonida, 39, 224, 446

Larian, Sonia, 425, 528

Lascu, Ioan, 90, 96, 100, 123, 285,

338, 384, 391, 492, 554

László, Király, 106, 195

Laurențiu, Dan, 5, 76, 109, 182, 286,

341, 400

Lazăr, Gilda, 59

Lazăr, Ioan T., 39

Lazăr, Virgil, 191

Lăcustă, Ioan, 49, 54, 173, 441, 499

Lămureanu, Constantin, 529

Lăncrănjan, Ion, 18, 118, 133, 135,

136, 257, 296

Lăsconi, Elisabeta, 109, 173, 402

Lăzăreanu, Simeon, 189
 Lăzărescu, Dan, 172, 398
 Leahu, Gheorghe, 272
 Lefter, Ion Bogdan, 7, 16, 30, 34, 62,
 71, 89, 115, 116, 121, 125, 133,
 144, 154, 187, 195, 200, 234, 243,
 261, 288, 304, 312, 315, 336, 341,
 348, 357, 362, 364, 368, 384, 395,
 416, 432, 438, 449, 487, 510, 519,
 524, 542, 550
 Lemny, Ștefan, 45
 Lendvay, Eva, 559
 Leon, Virgil, 55, 179, 494
 Lévinas, Emmanuel, 318
 Levițchi, Leon, 158, 476
 Lewis, Barry, 438
 Liiceanu, Gabriel, 15, 22, 33, 40, 68,
 84, 127, 159, 199, 210, 229, 233,
 306, 329, 347, 366, 378, 403, 442,
 478, 501, 508, 545
 Limonov, Edward, 517
 Lindon, Mathieu, 199, 211
 Lipatti, Valentin, 354
 Lippert, Johann, 106
 Livescu, Cristian, 22
 Loteanu, Emil, 39
 Lovinescu, E., 126, 141, 214, 217,
 482, 499, 513, 518
 Lovinescu, Horia, 316, 361
 Lovinescu, Monica, 10, 20, 41, 44,
 47, 68, 99, 103, 127, 142, 143,
 149, 157, 160, 170, 179, 195, 225,
 234, 244, 252, 264, 284, 295, 297,
 298, 304, 305, 312, 320, 323, 337,
 341, 354, 382, 403, 406, 423, 438,
 464, 478, 484, 489, 493, 519, 523,
 524, 526, 542, 547
 Lucaci, Sorin, 312
 Lukács, Georg, 25
 Lumezianu, Eugen, 559
 Lungu, Ion, 490
 Lungu, Mircea, 529

Lupan, Nicolae, 552
 Lupan, Radu, 173, 199
 Lupaș, Ana, 202
 Lupu, Coman, 543
 Lustig, Oliver, 518

M

Macovescu, George, 77, 307, 420,
 433
 Madgearu, Șerban, 195
 Magris, Claudio, 517
 Maior, Petru, 45
 Maiorescu, Titu, 31, 34, 63, 103, 170,
 217, 227, 228, 267, 316, 410, 454,
 469, 557
 Malarciuc, Gheorghe, 39
 Malița, Liviu, 178, 280, 494
 Mallarmé, Stéphane, 289
 Mandics, György, 203
 Manea, Norman, 97, 114, 323, 417,
 446, 468, 477, 492, 495
 Manilici, Călin, 531
 Maniu, Iuliu, 45, 280, 395
 Mann, Klaus, 45
 Manoilescu, Mihail, 11
 Manolescu, Florin, 21, 22, 33, 41, 75,
 97, 148, 183, 193, 200, 204, 231,
 242, 249, 285, 293, 302, 351, 368,
 379, 381, 392, 405, 422, 463, 476,
 488, 499, 532
 Manolescu, Ion, 135, 140, 193, 302,
 304, 344, 384
 Manolescu, Nicolae, 11, 15, 22, 24,
 25, 30, 37, 40, 41, 50, 65, 75, 76,
 77, 84, 85, 90, 95, 96, 97, 102,
 109, 115, 119, 124, 125, 134, 137,
 141, 149, 152, 155, 174, 175, 180,
 187, 188, 195, 214, 218, 229, 250,
 256, 260, 273, 280, 287, 294, 296,
 302, 315, 318, 331, 332, 335, 337,
 346, 347, 348, 349, 351, 352, 378,
 385, 387, 396, 399, 401, 403, 405,

- 406, 419, 433, 439, 444, 449, 463,
474, 475, 478, 506, 510, 513, 518,
521, 529, 536, 544, 549
- Marcea, Pompiliu, 420
- March, Michael, 517, 550
- Mareș, Doru, 337
- Mareș, Radu, 342, 362, 489
- Marga, Andrei, 56, 315, 553
- Marga, Delia, 318
- Marian, Rodica, 51, 269, 282
- Marineasa, Viorel, 189, 195, 239,
290, 507, 517, 559
- Marinescu, Angela, 45, 131, 136,
165, 190, 381, 436, 492
- Marino, Adrian, 22, 148, 150, 191,
229, 236, 269, 286, 299, 314, 315,
323, 331, 359, 385, 396, 409, 420,
422, 441, 445, 451, 457, 461, 472,
475, 528, 531, 549, 559
- Markó, Béla, 106
- Martel, Frédéric, 154, 199, 238, 501
- Martin, Aurel, 11, 433, 541
- Martin, Mircea, 61, 125, 134, 159,
199, 211, 222, 318, 540, 542
- Marțian, Dan, 29, 207
- Marcus, Solomon, 15
- Mașek, Victor, 15
- Matcovschi, Dumitru, 39, 158
- Matei, Sorin, 72, 188, 234
- Matei, Valeriu, 7
- Mavrodin, Irina, 153, 199, 205, 228,
402, 501
- Maximilian, Constantin, 49
- Maxwell, William, 156
- Mazilescu, Virgil, 405, 435, 443,
460, 507
- Măgureanu, Anca, 27, 37, 70, 154,
336, 354, 395, 468, 502
- Mălăncioiu, Ileana, 112, 136, 199,
233, 266, 289, 441, 442, 446, 472,
507, 531
- Mămularu, Gheorghe, 51
- Mănescu, Corneliu, 373
- Măniuțiu, Anca, 56, 179
- Mărculescu, Florin Gabriel, 37, 64
- Mărculescu, Sorin, 10, 68, 159, 197,
206, 392, 437
- Mărgineanu, Aurora, 189
- Mecu, Nicolae, 54, 541
- Medeanu, Dan, 540
- Medoia, Ion, 195
- Mehedinți, Simion, 12
- Melinescu, Gabriela, 534
- Merleau-Ponty, Maurice, 385
- Mesaroș, Titus, 173
- Mészöly, Miklós, 517
- Meyrink, Gustav, 402
- Mezdrea, Dora, 63, 187
- Michnick, Adam, 195
- Miclău, Paul, 32
- Micu, Dumitru, 49, 80, 110, 170,
198, 225, 300, 327, 402, 414, 431,
441, 449, 469, 500, 524
- Micu, Mircea, 99, 125, 190, 367, 412
- Midan, Paul, 21
- Mihadaș, Teohar, 33, 65, 288, 530
- Mihai, Lucian, 336
- Mihai I, Regele României (vezi și:
Mihai de Hohenzollern), 5, 7, 32,
60, 245, 265, 352, 487, 494, 513,
522, 550
- Mihaiu, Virgil, 113, 285
- Mihalache, Adrian, 132, 394
- Mihalaș, Marcel, 492
- Mihalcea, George, 529
- Mihali, Ciprian, 56
- Mihăescu, Valentin F., 39, 63, 109
- Mihăieș, Mircea, 36, 43, 79, 94, 125,
127, 150, 155, 158, 173, 183, 188,
195, 234, 238, 250, 270, 271, 285,
296, 304, 336, 351, 383, 408, 428,
450, 475, 506, 510, 517, 536, 544,
549

- Mihăilescu, Dan C., 5, 8, 10, 16, 30, 33, 61, 65, 83, 89, 115, 133, 139, 165, 194, 204, 211, 245, 248, 257, 265, 301, 308, 331, 501, 543
- Mihăilescu, Gabriel, 227
- Mihu, Achim, 496
- Mihuleac, Wanda, 265, 501
- Milca, Mihai, 432
- Milea, Ioan, 55, 179
- Mileanu, Daniel, 312
- Milosz, Czeslaw, 517
- Mincu, Marin, 204
- Minulescu, Ion, 217
- Mioc, Simion, 203
- Miran, Al., 436
- Mircea, Dumitru, 489
- Mircea, Oliv, 531
- Mirodan, Al., 55
- Miroiu, Adrian, 10
- Miron, Paul, 362
- Mitocaru, Victor, 338
- Mitroi, Florica, 18, 33, 37, 64, 90, 105, 198, 256, 296
- Mitroi, Ștefan, 39
- Mitterand, François, 210, 234, 543, 544
- Modola, Doina, 177
- Modorcea, Grid, 21, 255
- Moisescu, Valeriu, 173
- Moiș, Eugen, 69
- Moldovan, Ioan, 106, 493
- Moldovan, Ion Enea, 338
- Molnar, Florin, 378
- Monda, Virgiliu, 231
- Monoran, Ion, 545
- Morand, Paul, 110, 149
- Morariu, Marius, 389, 508
- Moraru, Augustin, 308
- Moraru, Cornel, 44, 106, 217, 276, 359, 396, 457, 528, 553
- Moraru, Cristian, 114, 133, 154, 200, 212, 215, 236, 271, 304, 312, 336, 349, 395, 416, 428, 432, 438, 449, 550
- Moraru, Marin, 110
- Morărescu, Jeana, 18
- Moșandrei, Mihai, 112
- Motoc, Nicolae, 221, 360
- Mugur, Florin, 49, 72, 74, 79, 83, 88, 110, 112, 136, 278, 400
- Müller, Cristina, 56, 195, 282
- Müller, Herta, 106, 217
- Mungiu, Alina, 8, 25, 29, 33, 58, 60, 87, 113, 314, 448
- Munteanu, Cornel, 42
- Munteanu, George, 294, 463
- Munteanu, Ion, 22
- Munteanu, Marian, 78, 237, 247, 270, 350, 467
- Munteanu, Vladimir, 50, 165, 202, 209
- Mureșan, Camil, 107
- Mureșan, Ion, 105, 202, 209, 269, 381, 516, 530
- Mureșan, Marin, 398
- Mureșan, Viorel, 164, 460, 494
- Murgu, Horia, 236
- Musil, Robert, 214, 240
- Mușat, Mircea, 383
- Mușina, Alexandru, 107, 125, 133, 197, 199, 280, 384, 559
- Mușlea, Ioan, 106, 221, 361, 446, 456
- Muthu, Mircea, 106, 175, 456

N

- Nadaud, Alain, 199, 211, 238
- Nasta, Mihail, 55
- Naum, Gellu, 21, 110, 278
- Năzăreanu, Aristide, 467
- Neacșu, Iulian, 246, 307
- Neagu, Fănuș, 31, 47, 82, 99, 125, 128, 139, 158, 246, 259, 260, 310,

- 364, 368, 388, 410, 415, 427, 430,
467, 481, 539
- Necula, Damian, 354, 440, 444, 475,
483, 488, 504
- Nedelcea, Tudor, 137
- Nedelciu, Mircea, 30, 35, 39, 48, 79,
94, 148, 157, 173, 183, 196, 198,
212, 234, 243, 254, 262, 271, 285,
305, 336, 341, 380, 384, 478, 515,
528
- Nedelcovici, Bujor, 232, 304,
317, 334, 354, 425, 446, 485, 489,
497, 505, 507, 520, 523, 527, 532
- Negoîtescu, Ion, 31, 45, 47, 50, 52,
62, 76, 82, 84, 86, 97, 105, 112,
126, 136, 164, 168, 192, 193, 214,
217, 229, 248, 274, 280, 284, 293,
304, 316, 318, 328, 350, 352, 356,
360, 367, 370, 381, 413, 426, 428,
435, 438, 439, 452, 456, 458, 459,
465, 484, 492, 509, 523, 527, 531,
553, 556
- Negrîci, Eugen, 149, 159, 332
- Negruțiu, Ion, 42
- Negruzzi, Iacob, 76, 507
- Nemoianu, Virgil, 34, 50, 95, 160,
214, 220, 281, 285, 328, 336, 368,
395, 432, 460, 465, 524, 527
- Nestian, Valeriu C., 420
- Neumann, Victor, 89
- Nicolaescu, Romulus, 69, 414
- Nicolau, Mădălina, 55
- Nicolescu, Vasile, 311, 355
- Nicolski, Alexandru, 392, 532
- Nicu, Dumitru, 410
- Nietzsche, Friedrich, 15, 330, 354,
379, 523, 556
- Ninkovici, Djurdje, 188
- Nistor, Corneliu, 160, 517, 544
- Nistorescu, Cornel, 264, 323
- Nițescu, M., 112
- Noica, Constantin, 11, 12, 15, 18, 22,
33, 46, 56, 62, 97, 105, 126, 163,
173, 175, 179, 199, 204, 208, 222,
227, 231, 257, 263, 276, 282, 289,
296, 300, 328, 335, 336, 370, 382,
395, 399, 407, 433, 434, 462, 484,
488, 495, 502, 503, 508, 531, 548
- Norris, Cristopher, 438
- Nottara, Constantin I., 217
- Novac, Fevronia, 135, 304, 344, 384
- Novăceanu, Darie, 142
- Novicov, M., 174, 419, 420

O

- Oancea, Florin, 50
- Oancea, Sorin, 122, 136
- Octavian, Tudor, 430
- Odangiu, Marian, 209
- Odobescu, Al., 76
- Ogodescu, Doru, 555
- Oișteanu, Andrei, 265, 478
- Olăreanu, Costache, 70
- Olteanu, Cornelia, 198
- Olteanu, Ioanichie, 125
- Olteanu, Traian, 125
- Oniga, Laurian, 272, 475
- Oprea, Leonard, 151, 155, 195
- Oprea, Marius, 133, 182, 392, 461,
474, 499, 553, 558
- Oprea, Mihail, 22, 156
- Oprea, Nicolae, 43, 112, 113, 175,
179, 221, 264, 322
- Oprescu, Dan, 29
- Oprescu, G., 390
- Oproescu, Alexandru, 414
- Opriță, Mircea, 340, 352, 446
- Oproiu, Ecaterina, 541
- Orheianu, Vlad Andrei, 398
- Orlea, Oana, 317, 425, 527
- Ornea, Z., 11, 66, 86, 89, 90, 125,
184, 226, 300, 314, 365, 371, 402,
412, 420, 458, 507, 513

Oros, Maria-Cornelia, 50, 179, 214
Oroveanu, Mihai, 70, 79
Ostahie, Corneliu, 39
Otiman, Ioan Păun, 203, 335, 451
Otto, Rudolf, 56, 434
Oțetea, Andrei, 390
Oțoiu, Adrian, 361

P

Palade, Rodica, 29, 114, 421, 477, 486
Paleologu, Alexandru, 19, 22, 29, 56, 60, 62, 63, 148, 271, 314, 335, 341, 349, 370, 382, 386, 437, 462, 483, 485, 493, 531, 540
Paler, Octavian, 22, 40, 200, 225, 255, 289, 335, 351, 357, 458, 480, 488, 537
Pallady, Theodor, 217
Pană, Iulia, 529
Pană, Sașa, 242
Pandrea, Petre, 11, 139, 430
Paniș, Anatolie, 243
Pantea, Aurel, 56, 107, 163, 217, 275, 397, 458, 492, 517, 528, 553
Panța, Iustin, 107, 165, 280, 459
Papacostea, Șerban, 163
Papadat-Bengescu, Hortensia, 289, 492, 554
Papadima, Liviu, 341
Papahagi, Marian, 202, 210, 269, 285, 340, 343, 346, 528
Papilian, Alexandru, 527
Papilian, Victor, 112, 113
Papu, Edgar, 19, 146, 158, 291, 462
Papuc, Ion, 475
Paraschivescu, Miron Radu, 66, 79, 242, 307, 458, 559
Paraschivoiu, Emil, 109, 384
Pardău, Platon, 151, 515
Parfene, Constantin, 535
Paruit, Alain, 304, 345, 372, 422

Pascu, Ioan Gyuri, 203
Pastior, Oskar, 106
Patlanjoglu, Ludmila, 327
Patrichi, Viorel, 384
Patriciu, Dinu, 238
Paț, Cristina, 545
Pauker, Ana, 298, 336, 382
Pauzolav, Peter, 188
Pavel, Amelia, 79, 183
Pavel, Constantin, 204
Pavel, Dan, 327, 336, 382, 428, 466
Pavel, Dora, 202
Pavel, Ioan, 508
Pavel, Laura, 56, 555
Pavel, Toma, 527
Pavelescu, Mihai Dan, 45
Pavlovici, Vlad, 135, 344
Păsărin, Gabriela, 441
Pătrașcu, C., 149
Pătrașcu, Mihaela, 312
Pătrășcanu, Lucrețiu, 46, 252, 324
Pătulea, Dinu, 173
Păun, Octavian, 142, 203, 335, 451
Păunescu, Adrian, 24, 33, 38, 49, 57, 64, 78, 104, 142, 150, 158, 177, 184, 191, 221, 246, 266, 284, 300, 309, 331, 351, 352, 358, 377, 383, 408, 428, 439, 442, 445, 472, 476, 480, 493, 497, 513, 515, 521, 540, 541, 548
Păunescu, Vlad, 61, 236
Păvălan, Lorena, 496
Pârlog, Hortensia, 432
Părvulescu, Ioana, 30, 78, 115, 173, 234, 312, 313, 331, 341, 390
Pârvu, Ilie, 226
Pecican, Ovidiu, 15, 55, 61, 89, 113, 163, 180, 202, 251, 279, 316, 329, 352, 361, 366, 387, 440, 461, 491, 494
Pelevoi, Marusia, 526
Penciulescu, Radu, 456

- Pepine, Horațiu, 448
 Perian, Gheorghe, 128, 217, 528
 Petean, Mircea, 559
 Péter, Egyed, 362, 517
 Petraș, Irina, 51, 221, 303, 490
 Petre, Zoe, 85, 170
 Petrescu, Camil, 14, 33, 60, 110, 117, 158, 170, 175, 213, 246, 289, 433, 447
 Petrescu, Cezar, 246, 280
 Petrescu, Dan, 22, 40, 51, 133, 230, 234, 289, 336, 386, 434, 488, 502, 559
 Petrescu, Ioana Em., 12, 217, 342, 499
 Petrescu, Liviu, 48, 223, 342, 548
 Petrescu, Lucian, 389
 Petrescu, Radu, 65, 71, 260, 315, 360, 436, 559
 Petrescu, Răzvan, 111, 195, 218
 Petreu, Marta, 23, 55, 107, 125, 157, 179, 197, 202, 209, 268, 280, 285, 316, 361, 454, 494, 555
 Petrova, Dimitrina, 155, 188
 Petrovici, Dușan, 227, 544
 Petru, Cristian, 501
 Petruș, Petru, 529
 Pietraru, M.D., 94
 Pillat, Cornelia, 220, 379
 Pillat, Dinu, 379, 472
 Pillat, Ion, 161, 175, 220, 379
 Pilon, Juliana, 155, 188, 336
 Pinte, Remus-Horațiu, 25, 79
 Pinte, Emil, 280
 Pinte, Ioan, 55, 530, 559
 Pintescu, Alexandru, 175
 Pintilie, Lucian, 50, 71, 236
 Pippidi, Andrei, 68, 72, 85, 87, 170, 280, 389, 403, 405, 416, 420, 449
 Piru, Alexandru, 24, 95, 110, 161, 168, 224, 331, 401, 415, 420, 430, 499
 Pituț, Gh., 103, 286, 307, 323, 408, 431
 Pivot, Bernard, 94
 Planche, Anne, 372, 422
 Platonov, Andrei, 47, 147
 Pleșcan, Alexandru, 8, 135, 304, 344
 Pleșu, Andrei, 9, 10, 12, 16, 19, 22, 40, 64, 67, 68, 79, 149, 154, 190, 199, 205, 210, 213, 233, 235, 255, 256, 263, 272, 275, 282, 301, 309, 314, 320, 329, 351, 362, 375, 407, 412, 418, 433, 434, 442, 468, 478, 482, 484, 486, 501, 502, 503, 504, 508, 521
 Pleșu, Catrinel, 478
 Poantă, Petru, 150, 202, 209, 285, 316, 340, 346
 Podoabă, Virgil, 45, 106, 217, 277, 398, 457, 490, 526, 553
 Polovrăgeanu, Ilia, 501
 Pop, Augustin Z.N., 202, 269, 307
 Pop, Ioan Es., 25, 132
 Pop, Ion, 158, 168, 180, 386, 456, 457, 528
 Popa, Dorin, 24, 30, 56, 68, 79, 145, 153, 161, 194, 204, 205, 229, 299, 301, 332, 407, 462, 467, 471, 477, 478, 479, 502, 506, 510, 520, 531
 Popa, Doru, 382, 388, 396, 418, 428
 Popa, Mircea, 113, 202, 269, 493, 530
 Popa, Radu, 58, 68, 312
 Popa, Sebastian-Vlad, 173, 228, 326, 402, 499
 Popa, Vasko, 18, 554
 Popa Micșan, Florin, 18, 31, 62, 296
 Popa-Buluc, Magdalena, 203, 210, 238, 478
 Pope, Marcel Cornis, 336
 Popescu, Adrian, 106, 157, 221, 341, 454, 494, 553
 Popescu, Anemone, 432, 475

- Popescu, Cornel, 376, 400
 Popescu, Cristian, 25, 116, 132, 134, 182, 327, 446
 Popescu, Cristian Tudor, 12, 91, 92, 118, 138, 146, 150, 384, 450
 Popescu, D.R., 38, 47, 51, 158, 201, 278, 309, 332, 360, 417, 427, 428, 441, 489, 493, 515, 541
 Popescu, Dumitru, 62, 72, 109, 117, 221, 311, 316, 361, 428, 515, 524
 Popescu, George, 90, 100, 122, 218
 Popescu, Ion Mihail, 31
 Popescu, Marian, 109, 285
 Popescu, Mihai, 156
 Popescu, Petru, 404
 Popescu, Radu, 292, 307, 326, 426
 Popescu, Simona, 25, 116, 133, 167, 211, 264, 304, 309, 323, 384, 392, 474, 494, 499, 553, 559
 Popescu Bedrosian, Magdalena, 80, 174
 Popovici, Alexandru, 335, 396
 Popovici, Aurel C., 395
 Popovici, Constantin, 70
 Popovici, Titus, 183, 223, 376, 420
 Popovici, Vasile, 152, 180, 396
 Popper, Jacob, 307, 480
 Pora, Andreea, 154
 Portocală, Radu, 56, 502
 Porumbacu, Veronica, 419
 Porumboiu, Arthur, 529
 Postolache, Ghenadie, 39
 Poulet, Georges, 554
 Pound, Ezra, 140, 390
 Pralong, Sandra, 195
 Preda, Alexandru M., 376
 Preda, Marin, 12, 46, 53, 56, 66, 68, 71, 74, 83, 97, 104, 116, 131, 145, 149, 167, 168, 175, 218, 228, 253, 263, 266, 272, 289, 294, 296, 317, 332, 339, 347, 360, 361, 368, 376, 389, 400, 402, 420, 426, 436, 443, 447, 458, 489, 492, 515, 520, 523, 525, 530, 552
 Preda, Sorin, 21, 33, 39, 45, 83, 94, 122, 148, 182, 200, 254, 262, 305, 338, 350, 376, 380, 384, 391, 400, 492, 529
 Predescu, Alexandru, 34
 Prelipceanu, Nicolae, 37, 90, 182, 198, 243, 245, 246, 335, 342
 Prepeliță, Mihai, 558
 Prévert, Jacques, 312
 Pricop, Cristian, 486, 529
 Prodan, David, 280
 Pruteanu, George, 41, 341, 349
 Pușcaș, Vasile, 195
- R**
- Radu, Marcela, 137
 Radu, Tania, 55, 248, 257, 285, 308, 331, 449
 Raicu, Lucian, 354, 425, 452, 492, 528, 554
 Ralea, Mihai, 14, 110, 218, 354, 390, 401, 482
 Rațiu, Ion, 245, 475
 Rațiu, Virgil, 45
 Rădulescu, Aristide, 378
 Rădulescu, Banu, 22, 36, 87, 97, 125, 139, 144, 270, 559
 Rădulescu, Bogdan, 312
 Rădulescu, Gogu, 11, 214, 298, 433
 Rădulescu-Motru, Constantin, 12
 Rădulescu-Pogoneanu, I.Al., 31
 Răileanu, Petre, 183
 Rău, Aurel, 157, 202, 220, 446
 Răutu, Leonte, 241, 428, 432, 433, 451, 515
 Râpeanu, Valeriu, 151, 361, 456
 Rebengiuc, Victor, 238, 339
 Rebreanu, Liviu, 33, 66, 97, 128, 178, 230, 343, 377, 517
 Reichmann, Edgar, 497, 558

Regman, Cornel, 51, 221, 254, 494
 Revel, Jean-François, 155, 160, 543
 Ricci, Mihai, 60
 Ricketts, Mac Linscott, 329
 Rilke, Rainer Maria, 215
 Rimbaud, Arthur, 164, 390, 441, 492, 494
 Robescu, Marius, 112, 531
 Robu, Cornel, 490
 Rocquet, Claude-Henry, 379
 Roman, Petre, 10, 12, 23, 63, 77, 88, 237, 250, 306, 383, 434, 450, 453, 466, 470, 477, 480, 543, 548, 550
 Roman, Toma, 89, 107, 133
 Roman, Walter, 433
 Rorty, Richard, 402
 Rosen, Moses, 463
 Rosetti, C.A., 75, 173, 175, 390, 449, 499
 Roșca, Elisabeta, 378
 Roșca-Stănescu, Sorin, 42, 73
 Roșioru, Ion, 529
 Rotaru, Dan, 43
 Rotaru, Ion, 193
 Rotaru, Marilena, 187
 Rotund, Nicolae, 51, 458
 Ruba, Radu Sergiu, 116
 Rudnițchi, Constantin, 461
 Ruja, Alexandru, 451
 Runcanu, Angela, 342
 Runcanu, Marcel Constantin, 334
 Rupnik, Jacques, 478
 Rusan, Romulus, 90, 243
 Russo, Alecu, 75
 Russo, Vlad, 112
 Rusu, Gabriel, 39, 156, 193, 529
 Rusu, Nicolae, 164
 Rusu, Victor, 477

S

Sadoul, Jacques, 540
 Sadoveanu, Mihail, 14, 21, 47, 60, 66, 97, 117, 171, 230, 263, 347, 359, 368, 390, 416, 420, 42, 426, 447, 456, 459, 481, 497, 501, 511, 517, 530, 545
 Sahia, Alexandru, 307
 Sandels, Mariane, 505
 Sandess, Ivan, 496
 Sartre, Jean-Paul, 225, 234, 251, 385, 507, 511
 Sasu, Aurel, 231, 321
 Sava, Valerian, 339, 410
 Savu, Cornelia Maria, 384
 Savu, Laura, 389
 Savu, Tudor Dumitru, 150, 341, 342, 446, 548
 Savu, Valerian,
 Sălăjan, Vasile, 342
 Sălăjanu, Cristina-Ilina, 304
 Sălcudeanu, Petre, 221, 228 260, 305, 347
 Săndulescu, I.V., 247, 296, 304
 Săndulescu, Mariana, 467
 Săraru, Dinu, 151, 158, 209 316, 361, 521
 Săvulescu, Geo, 132
 Săvulescu, Monica, 303
 Sântimbreanu, Mircea, 125, 194
 Sârbu, Valeriu, 463, 559
 Scagno, Roberto, 204
 Scammel, Michael, 517
 Scarlat, Mircea, 51, 493
 Scheler, Max, 523
 Schulz, Bruno, 239
 Schwartz, Gheorghe, 125, 454
 Sebastian, Mihail, 33, 78, 173 229, 283, 385, 549
 Sebestyen, Carol, 18, 203, 451, 537, 544
 Secheșan, Gheorghe, 296
 Semo, M., 56, 63, 437
 Serafimovici, Constantin, 79
 Shafran, Dan, 505
 Shechner, Mark, 173

- Sicoie, Florin, 7, 70, 132, 197, 202, 238, 454, 494, 511, 555
- Sima, Horia, 350, 352, 367, 413
- Silvestri, Sergiu, 69, 160, 354, 383
- Silvestru, Valentin, 73, 272, 294, 389
- Simion, Eugen, 6, 11, 12, 20, 23, 41, 46, 57, 74, 81, 85, 108, 125, 126, 128, 136, 140, 142, 149, 156, 167, 168, 191, 203, 223, 244, 246, 250, 254, 259, 266, 278, 297, 299, 300, 302, 323, 332, 334, 339, 345, 352, 363, 364, 368, 377, 388, 391, 400, 401, 406, 410, 415, 416, 429, 441, 447, 450, 467, 469, 471, 474, 479, 482, 489, 496, 500, 510, 511, 517, 521, 525, 530
- Simionescu, Mircea Horia, 45, 49, 109, 337, 352, 487, 560
- Simuț, Ion, 174, 221, 284, 305, 321, 446, 510, 558
- Sin, Mihai, 44, 49, 79, 105, 162, 275, 290, 318, 325, 346, 359, 369, 397, 427, 489, 491, 526, 553
- Sincu, Al., 303, 528
- Sîrbu, I.D., 52, 65, 89, 401, 430, 433, 463
- Slavici, Ioan, 42, 62, 271, 475
- Soare, Nicolae, 383, 458
- Socan, Vasile, 342
- Socoliuc, Vasile, 287
- Solacolu, Ion, 431
- Sólier, René, 175
- Soljenițin, Aleksandr, 20, 48, 126, 148, 183, 196, 230, 251, 520, 530, 559
- Solomon, Petre, 15, 228, 412, 475
- Solunca, Elena, 431
- Sontag, Sorin, 330, 517
- Sorescu, Marin, 24, 41, 48, 54, 90, 91, 92, 93, 95, 96, 99, 104, 105, 110, 112, 118, 121, 122, 125, 126, 127, 128, 130, 132, 136, 137, 139, 140, 142, 145, 146, 158, 175, 191, 193, 200, 218, 224, 244, 246, 256, 260, 279, 283, 287, 303, 312, 338, 363, 364, 368, 380, 388, 401, 410, 415, 430, 441, 447, 450, 467, 474, 480, 505, 509, 541
- Sorin, Virgil, 193, 242
- Soviany, Octavian, 361, 456, 494
- Spalas, Marina, 132
- Spăriosu, Mihai I., 550
- Spătaru, Mircea, 70
- Spengler, Oswald, 239
- Spiess, Ludovic, 482, 503
- Spineanu, Dorin, 142, 149, 291
- Spinei, Victor, 511
- Spiridon, Cassian Maria, 308, 482
- Spiridon, Damian, 461
- Spiridon, Monica, 5, 11, 97, 112, 218, 445
- Spiridon, Vasile, 173
- Stamatu, Horia, 556
- Stan, Constantin, 320, 380, 384, 430
- Stanca, Dan, 8, 63, 107, 109, 183, 302, 304, 328, 358, 384, 402, 501, 519, 550
- Stanca, Horia, 317, 495, 556
- Stanciu, Emil C., 80
- Stanciu, Ioan Florin, 529
- Stancu, Zaharia, 53, 66, 83, 117, 246, 274, 278, 296, 316, 361, 436, 440, 552
- Starobinski, Jean, 180, 398
- State, Aurel, 112, 336
- Stănciulescu, Hanibal, 54, 71, 94, 122, 182, 235, 243, 384, 535
- Stănescu, Bucur, 110
- Stănescu, Gabriel, 45, 86, 107, 163, 217, 230, 265, 330, 457, 460, 492, 529, 531
- Stănescu, C., 65, 198, 259, 386, 439, 551

Stănescu, Nichita, 53, 56, 113, 131,
166, 171, 182, 189, 190, 253, 263,
296, 332, 361, 368, 380, 399, 405,
420, 447, 458, 460, 463, 500, 509

Stănescu, Virginia, 329

Stăniloae, Dumitru, 55

Stefanko, Ondrej, 318

Steinhardt, Nicolae, 45, 54, 55, 109,
204, 223, 248, 282, 287, 361, 363,
433, 457, 458, 462, 487, 530, 554

Stephani, Claus, 559

Stere, Constantin, 233, 236, 247, 248,
268, 335, 339, 367, 395, 402, 494,
536

Stoian, Marin, 251, 410

Stoica, Petre, 29, 60, 91, 196, 278,
351

Stoichițoiu, Adriana, 379

Stoiciu, Liviu Ioan, 84, 125, 134,
153, 179, 182, 218, 314, 317, 483,
559

Stolojan, Sanda, 372, 422, 487, 543,
546

Stratan, Ion, 44, 46, 61, 71, 107, 182,
228, 236, 242, 312, 349, 378, 488,
554, 559

Străuț, Irimie, 526, 545

Streia, Constantin, 147

Streinu, Vladimir, 43

Stroe Brumariu, Raluca, 154

Suceveanu, Arcadie, 39, 446

Suciu, Adrian, 210

Suciu, Titus, 216, 273

Suciu, Vasile T., 45

Surdu, Alexandru, 132, 226, 468

Swiercocki, Maciej, 438

Szofia, Balla, 125

Szoha, Ludovic, 70

Ș

Șelmaru, Traian, 456

Șepețean-Vasiliu, Delia, 154

Șerb, Sorin, 94

Șerban, Alexandru, 48

Șerban, Geo, 42, 79, 155, 384

Șorban, Raoul, 19

Șerbănescu, Tia, 22, 393

Șerbulescu, Andrei (vezi și Zilter,
Belu), 183, 251, 324

Șireanu, Olivia, 39

Șlapac, Florin, 529

Șora, Mariana, 389

Șora, Mihai, 55, 118, 182, 290, 327,
366, 367, 466, 507

Ștef, Traian, 530

Ștefan, I.M., 89, 183, 369

Ștefănescu, Alex., 22, 162, 174, 218,
219, 252, 253, 259, 262, 266, 267,
268, 296, 386, 393, 406, 472, 531,
532, 533, 540, 554

Ștefănescu-Drăgănești, Virgiliu, 336

Ștefoi, Elena, 15, 34, 72, 88, 125,
132, 153, 179, 211, 236, 243, 254,
295, 308, 312, 314, 341, 348, 375,
395, 468, 478, 501

Știrbu, Gheorghe, 337

Știreanu, Octavian, 548

Șuiu, Radu, 529

Șușară, Pavel, 430

T

Talex, Alexandru, 85, 142, 168

Tarangul, Marin, 303

Tarbă, Ana, 410

Tarkovski, Andrei, 50

Tartler, Grete, 106, 125, 502

Tatu, Constantin, 480

Tatu, Nicolae, 294

Tănase, Stelian, 9, 18, 25, 29, 33, 35,
40, 42, 51, 59, 60, 155, 180, 189,
195, 234, 238, 264, 301, 306, 314,
323, 335, 337, 348, 391, 396, 466,
506, 531

- Tănase, Virgil, 177, 216, 303, 310, 424, 496
 Târnăcop, Gabriel, 160, 355
 Tcaciuc, Ștefan, 98, 125, 482
 Teiuș, Sabina, 269
 Teodor, Ion, 12
 Teodor, Pompiliu, 107, 495
 Teodorescu, Cristian, 54, 61, 94, 196, 204, 286, 341, 380, 384, 431
 Teodorescu, I.D., 544
 Teodorescu, Virgil, 311, 418
 Theodorescu, Cicerone, 459
 Theodorescu, Răzvan, 27, 61, 199, 237, 468, 474
 Theodoru, Radu, 19, 62, 135, 171, 246, 256, 309
 Tihan, T., 51, 493
 Timofte, Cristian, 529
 Tismăneanu, Vladimir, 23, 151, 154, 155, 160, 180, 188, 195, 231, 239, 250, 270, 280, 312, 336, 351, 371, 383, 387, 388, 404, 408, 432, 449, 451, 506, 524, 537, 550
 Titel, Sorin, 142, 233, 339, 368, 435, 531, 544
 Titus, Suciu, 173, 183, 216, 223, 273, 375, 376, 420
 Tița, Claudia, 132
 Toderașcu, Ion, 511
 Todoran, Eugen, 296, 389, 451
 Todorov, Antony, 155, 188
 Tökes, László, 195, 256
 Tolcea, Marcel, 155, 195, 432, 475
 Toma, Alexandru, 21
 Toma, Dolores, 173, 402
 Toma, Radu, 48, 153, 228
 Toma, Sorin, 410, 415
 Tomozei, Gheorghe, 39, 50, 74, 99, 117, 158, 413
 Tonegaru, Constant, 52
 Tonoiu, Vasile, 226, 402
 Topîrceanu, George, 279, 312
 Toporcea, Toma, 516
 Totok, William, 159
 Toussaint, Jean-Philippe, 199, 205, 211, 238
 Tréan, C., 56, 63
 Trivale, Ion, 89
 Tudor Anton, Eugenia, 62
 Tudoran, Dorin, 16, 58, 86, 121, 152, 155, 160, 180, 188, 195, 230, 241, 257, 266, 270, 278, 288, 312, 317, 354, 360, 373, 376, 409, 422, 435, 448, 465, 489, 505, 522, 527, 534, 542, 550
 Tunström, Göran, 461
 Tupan, Marius, 173, 512, 520, 540
 Turcea, Daniel, 278, 435, 460, 507
 Turcu, Marcel, 544
 Turcuș, Aurel, 544
 Turtureanu, Alina, 21
 Tutilă, Marilena, 145, 273, 374
- T**
- Țepeneag, Dumitru, 30, 111, 158, 196, 199, 204, 211, 238, 250, 251, 261, 285, 289, 295, 303, 310, 311, 317, 322, 325, 334, 337, 344, 353, 372, 401, 408, 422, 423, 434, 438, 441, 462, 464, 471, 477, 483, 484, 496, 504, 505, 522, 528
 Țeposu, Radu G., 64, 74, 322, 397, 461, 466, 510
 Țic, Nicolae, 499
 Țicudean, Mircea, 56, 116, 165, 179, 282, 283, 321
 Țincu, Bucur, 495
 Țirlea, Cătălin, 132
 Țoiu, Constantin, 51, 168, 231, 427, 499, 520
 Țuculescu, Radu, 15, 196, 268, 446
 Țurcanu, Radu, 51, 107, 133, 165, 214, 280, 302, 328, 459

Țuța, Petre, 107, 117, 161, 204, 263,
375, 441, 477, 520, 532, 533, 536,
541

U

Ugresic, Dubravka, 189
Ujică, Andrei, 544
Ulici, Laurențiu, 20, 55, 90, 125, 133,
161, 243, 389, 396, 433, 480, 504,
516, 520, 531
Umanschi, Petru, 389
Ungar, Beatrice, 108
Ungar, Cristel, 461
Ungheanu, Mihai, 151, 158, 307,
314, 383, 433, 441, 550, 557
Ungureanu, Cornel, 17, 107, 152,
157, 163, 189, 195, 238, 290, 389,
432, 451, 475, 507, 517, 536, 544
Ungureanu, Ion, 39
Urcan, Ion, 494
Urian, Tudorel, 451, 461
Uricariu, Doina, 21, 182, 190, 199,
361, 379, 501
Uricariu, Eugen, 148, 342
Ursachi, Mihai, 79, 113, 125, 127,
160, 558
Utan, Tiberiu, 406

V

Vaida, Gheorghe, 70
Valéry, Paul, 106, 267, 300, 501
Vartic, Ion, 56, 159, 179, 203, 285,
316, 495
Vartic, Mariana, 231, 260, 315, 321,
361, 456
Vasile, Vivi Drăgan, 237
Vasilescu, Mihail, 511
Vasilescu, Mircea, 41, 110, 487, 501,
550
Vasilescu, Paul, 56, 180
Vatamaniuc, Dumitru, 42, 51, 285,
294, 368, 493

Văcaru, Vasile, 22
Vădan-Petrescu, Luminița, 70, 132,
202, 210, 238, 252, 337, 467
Vălenaș, Liviu, 350, 352, 413
Vărzaru, Simona, 545
Vânătoru, Sorin, 312
Vârgolici, Teodor, 162, 204, 347,
349, 493
Venediktova, Tatiana, 438
Verdeț, Ilie, 24, 44
Verona, Dan, 531
Vianu, Ion, 183, 274, 421, 438, 514,
522, 549
Vianu, Tudor, 217, 228, 274, 390,
416, 511
Vicol, Dragoș, 39
Vicol, Mihai, 243
Vidican, Gheorghe, 167
Vieru, Grigore, 12, 39, 158, 164, 266,
314, 442, 446, 551
Vieru, Ioan, 542
Vieru, Sorin, 25, 315, 362, 466, 501
Vighi, Daniel, 54, 152, 188, 195, 239,
432, 475, 537, 544
Vigny, Alfred de, 299
Vilhjalmsson, Thor, 21
Villara, Mihail, 50
Villon, François, 299, 367
Vinea, Ion, 198, 217
Vinicius, Paul, 25, 134
Vintilă, Nicolae Sergiu, 132, 556
Visarion, Alexa, 39
Vișa, Iulian, 461
Vișniec, Matei, 112, 248, 264, 303,
316, 323, 528
Vitner, Ion, 194, 420, 433
Vlad, Alexandru, 34, 44, 45, 106,
157, 161, 196, 202, 217, 272, 276,
329, 359, 455, 490, 493, 516, 526
Vlad, Ion, 78, 381, 409
Vlasie, Călin, 43, 264, 322, 531, 558
Vlădulescu, Victor-Dinu, 154

Vlăduțescu, Gheorghe, 49, 226
 Vodă, Gheorghe, 266
 Voicu, George, 195
 Voicu, Șt., 433
 Voiculescu, Gelu Voican, 63
 Voiculescu, Radu, 414
 Voiculescu, Vasile, 128, 280, 296, 414
 Voinescu, Alice, 390, 511
 Vornicescu, Nestor, 137
 Vorona, Daniel Iacob, 312
 Voronca, Ilarie, 289
 Vrancea, Ileana, 527
 Vrânceanu, Gabriela, 482
 Vremuleț, Constantin, 352
 Vuia, Ovidiu, 296
 Vulcănescu, Măriuca, 429
 Vulcănescu, Mircea, 231, 325, 400, 429, 449, 555
 Vulpescu, Ileana, 127, 191, 550
 Vulpescu, Romulus, 19, 127, 158, 240, 245, 263, 264, 291, 374, 383, 433, 487
 Vulpescu, Vasile, 69
 Vultur, Smaranda, 154, 272, 537

W

Wakoski, Diane, 156

Wiltz, Teresa, 291

Y

Yourcenar, Marguerite, 519

Z

Zaciu, Mircea, 163, 180, 269, 278, 342
 Zaharia-Filipaș, Elena, 173, 325, 401
 Zalis, Henri, 25
 Zamfir, Mihai, 45, 64, 234
 Zamfirescu, Dan, 23, 41, 86, 126, 287, 401
 Zamfirescu, George-Mihail, 217
 Zamfirescu, Vasile Dem., 361
 Zanc, Grigore, 202, 340
 Zanca, Andrei, 45
 Zane, Rodica, 545
 Zelea Codreanu, Corneliu, 428, 460
 Zilber, Belu (vezi și Șerbulescu, Andrei), 252, 324
 Zilieru, Horia, 404
 Zinoviev, Alexandru, 88, 183, 528
 Zlătescu, Andrei, 135, 344
 Zografî, Vlad, 519
 Zorca, Margareta, 400
 Zsofia, Balla, 288

...Multe teme, opinii variate, mici istorii colorate, personaje pitorești, maniheistice, într-un roman politic stufos în care toleranța creștină este interzisă... Urmăresc azi cu mai mare înțelegere aceste confrun-tări fatale dintr-o epocă de schimbare a structurilor sociale și a mentalită-ților (proces lent, foarte lent) și încerc să pricep mai bine, de pildă, rațiunea și graba intelectualilor români din țară și din străinătate de a se despărți de valorile spirituale ale trecutului, în speță de Eminescu.

Tema prioritară a momentului, când vine vorba de literatură, este revizuirea. Marea revizuire, esențială, fatala revizuire morală... Cine are răbdare să citească aceste prime fragmente din *Cronologia vieții literare. Perioada postcomunistă* vede ușor că în jurul acestui subiect se concen-trează toate eforturile și înfloresc toate resentimentele, negativitățile, neîmplinirile scriitorului român... Revizuirea estetică, pe care o cerea Lovinescu, s-a transformat repede, după 1990, într-o revizuire morală (și ea necesară, inevitabilă, în principiu, după un regim politic de tip dicto-rial). Numai că revizuirea noastră, se poate vedea în paginile de față, scoate la lumină otrăvurile interioare, urile, resentimentele, micile și ma-rile egolatrii ale procurorilor din viața literară. Victimele lor sunt, cu precădere, marii scriitori (de la Arghezi la Sorescu)... Invit cititorul să nu ignore discursurile obsesive, paranoice, răzbunătoare selectate în această cronologie și, totodată, replicile ce li s-a dat. Îl asigur că are ce vedea.

Byron Smin.

ISBN 973-167-251-6

9 789731 672519